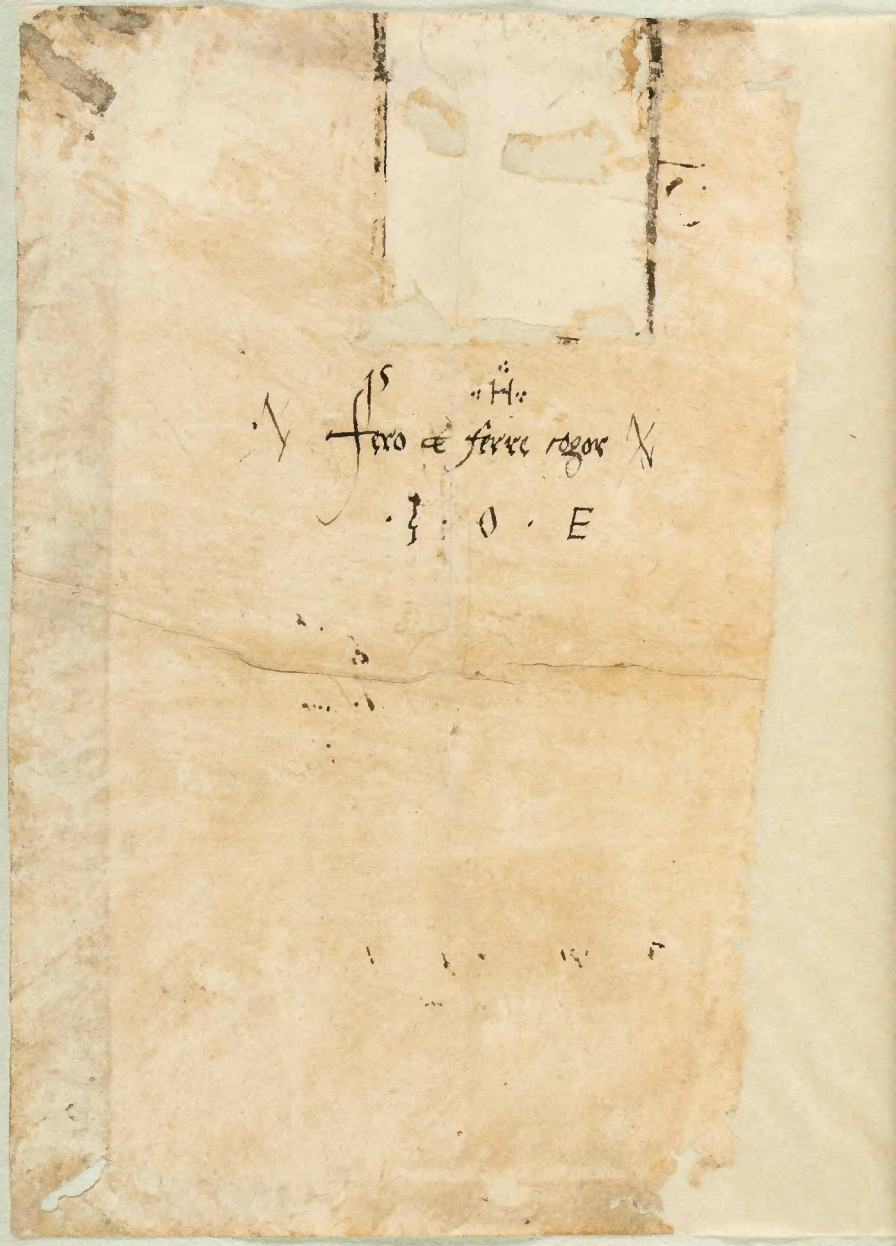

Cod. Gr.
157.

SERENISSIMO ATQ ILLVSTRISS.
PRINCIPI AC DOMINO DNO
ALBERTO COMITI PALATINO
RHENI VTRIVSQ BAVA,
RIÆ DVCI, DOMINO
SVO CLEMENTISS.

Joachimus Camerarius Reipub. Norimberg
Medicus Subiectiss. animo dd.

Anno Christi 1577
10 Cal Iunij

Aus der Bibliothek des Mathias Corvinus
nach dem Bericht des Anselm Flöckl im Reichs-
archiv. Simonsfeld wird wohl darüber handeln.

Lesbar: Simonsfeld, Einiges kunst- und
literaturgeschichtliche Funde. Mfg. 1903.

Polÿbÿ Megalopolitani Historiarum libri .5. priores.

Herodiani Historiarū libri .8.

Heliodorj Æthopicæ Historiæ libri .10.

197.

~~CXXVII.~~

CXCVII.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

Codex CLVII.

Membranaceus, membrana subtili, initialibus et titulis minio exaratis, charactere minutissimo et nitidissimo, in folio, donatus Alberto, Bavariae Duci a Ioach. Camerario A. 1577, Constantinopoli allatus capta urbe, Saec. XIV, constans foliis 167, optime conservatus et inscriptus.

Πολυβίου μεγαλοπολίτου ἱστορίων ε̅.	Polybii Megapolitani historiarum lib. V.
A. εἰ μὲν τοῖς πρὸ ἡμῶν.	T. κατὰ τὴν ἐν ἀρχαῖς ὑπόσχεσιν.

†. Prodiere gr. et lat. Hanoviae 1609. f. typ. Wechel. In veteri catalogo lib. 8.

φύλ. ϟγ.	Fol. 93.
Ἡρωδιανοῦ ἱστορίων η̅.	Herodiani historiarum lib. VIII.
A. οἱ πλεῖστοι τῶν περὶ συγκομιδὴν.	T. τῶν ῥωμαίων ἀρχὴν ἀνεδείξατο.

†. Extant gr. et lat. Venet. 1524. 8.

φύλ. ρκδ.	Fol. 124.
Ἡλιοδώρου αἰθιοπικῶν ι̅.	Heliodori aethiopic. lib. X.
A. ἡμέρας ἄρτι διαγελώσης.	T. θεοδοσίου παῖς ἡλιόδωρος.

†. Extat graece Basil. 1534. 4. In fine sequentes versus leguntur:

ἐστυφελίχθην, ὦ χαρικλεία κόρη,
ψυχὴν λογικὴν καὶ φρένας καὶ καρδίαν,
ἔγνων σε καὶ πόθους ἂν ἐξ εὐσοργίας,
καὶ ὑπερηγάσθην καὶ κατεπλάγην
τοῦ σώφρονος νοῦ τῶν καλῶν βουλευμάτων
τῆς καρτερίας πρὸς κακῶν ἀμετρίαν,
τοῦ τληπαθοῦς ἔρωτος εἰς θεαγένην,
καὶ ὀλβία συ ταῖς ἐρώσαις παρθένοις,
ἐῤῥωμέναις δὲ πάλιν ὀλβιωτέρα,
κἂν δυστυχὴς ὁ πρῶτος ἐγνώσθη βίου,
ἀλλ' εὐτυχὴς ὄλισθος εὑρέθη γάμος.
πεῖραν λαβοῦσα ληστρικῆς κακουργίας,
ἄλλων τε δεινῶν ἐν μεθέξει μυρίων,
μακρὰν πλανήτην ἐκμητήσασα χρόνον,
τέλος συνήφθης τῶν καλῶν νυμφευμάτων
τρισευτυχεῖ σῷ νυμφίῳ θεαγένει. ***
φιλῶ σε κόρη τῆς σωφροσύνης χάριν.
φιλῶ σε κόρη τῆς φιλανθρωπίας χάριν.
φιλῶ σε κόρη τῆς εὐβουλίας χάριν.
τῆς καρτερίας, τῆς συνέσεως χάριν,
τοῦ γνησίου ἔρωτος πρὸς σὸν νύμφιον.
μὲν λίθος, ἀμέθυστος ἐγὼ δὸπότης διόνυσος,
ἢ πεισάτω με νήφειν, ἢ μαθέτω μεθύειν.

In folio demum ultimo hoc notatum: ἄυτη ἡ βίβλος ἠνάχθη ἐκ τῆς κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν ἅλωσιν ταύτης, hic liber allatus est Constantinopoli capta iam urbe. In assere autem primo haec inscripta leguntur: Serenissimo atque illustrissimo Principi ac domino dom. Alberto, Comiti Palatino Rheni utriusque Bavariae Duci, domino suo Clementiss. Ioachimus Camerarius Reipubl. Norimberg. Medicus subiectiss. animo d̅d̅t anno Christi 1577. 10. Cal. Iunii.

Nota, hoc loco deesse folium 12 nulle caterequin damno, cum scriptura illud caruisse adparea

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

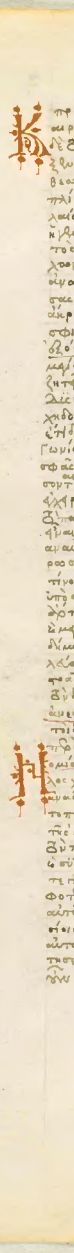

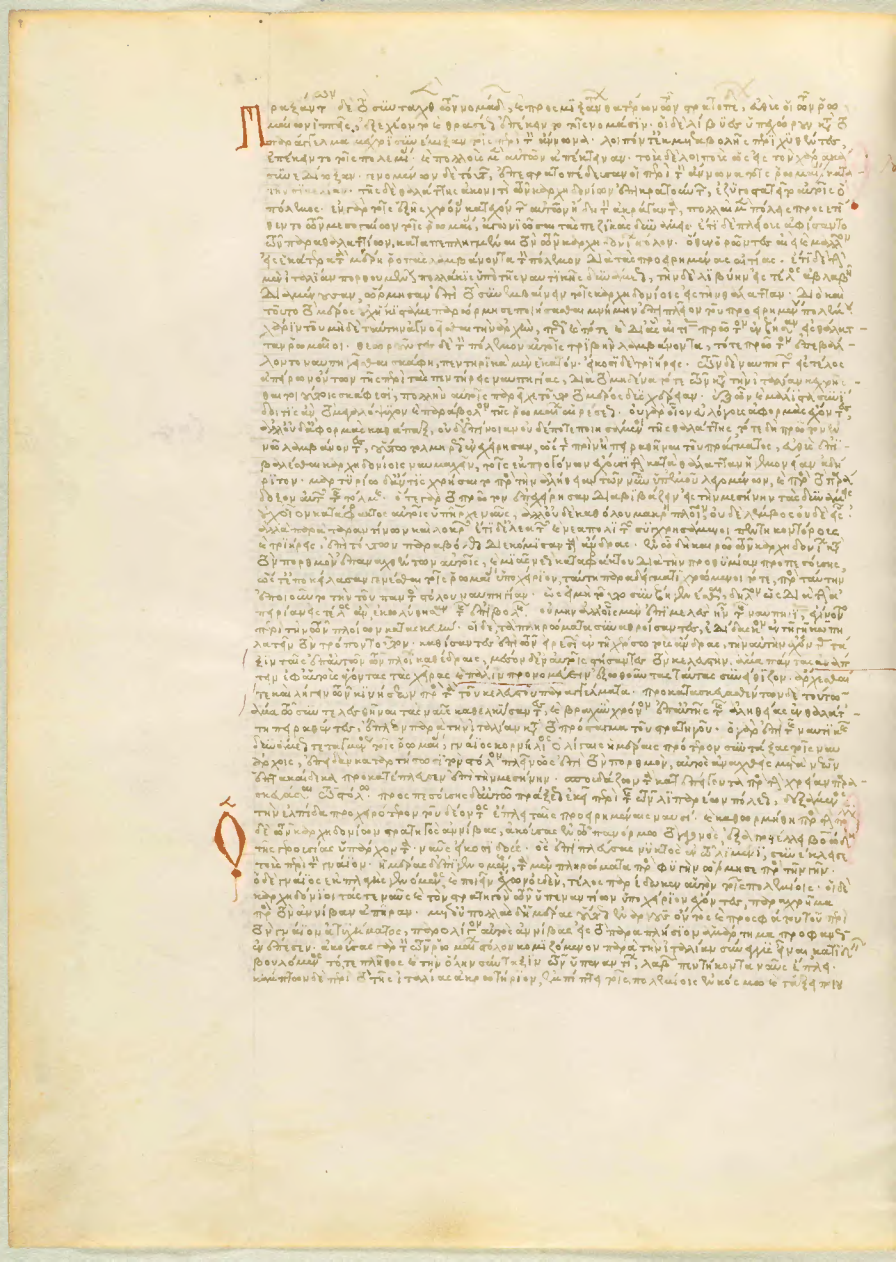

Μετὰ δὲ ταύτην τὴν πρᾶξιν, ὁ μὲν Ἀννίβας ἀφορμήσας τὰς διασωθείσας ναῦς, ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Καρχηδόνα· μετ' οὐ πολὺ δὲ πάλιν ἐκεῖθεν εἰς Σαρδόνα διῆρε, προσλαβὼν ναῦς καί τινας τῶν ἐνδόξων τριηράρχων. χρόνοις δ' οὐ πολλοῖς κατόπιν ἐν τῇ Σαρδόνι συγκλεισθεὶς ὑπὸ Ῥωμαίων ἔν τινι λιμένι, καὶ πολλὰς ἀποβαλὼν τῶν νεῶν, παραυτίκα συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν διασωθέντων Καρχηδονίων, ἀνεσταυρώθη. Ῥωμαῖοι γὰρ ἅμα τοῦ τῆς θαλάττης ἥψαντο, καὶ τῶν κατὰ Σαρδόνα πραγμάτων εὐθέως ἀντείχοντο. τὰ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ στρατόπεδα τῶν Ῥωμαίων, κατὰ μὲν τὸν ἑξῆς ἐνιαυτὸν, οὐδὲν ἄξιον ἔπραξαν λόγου. τότε δὲ προσδεξάμενοι τοὺς ἐπικαθεσταμένους ἄρχοντας Αὖλον Ἀτίλιον, καὶ Γάιον Σουλπίκιον, ὥρμησαν ἐπὶ τὸν Πάνορμον, διὰ τὸ τὰς τῶν Καρχηδονίων δυνάμεις ἐκεῖ παραχειμάζειν. οἱ δὲ στρατηγοὶ συνεγγίσαντες τῇ πόλει, μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως παρετάξαντο. τῶν δὲ πολεμίων οὐκ ἀντεξιόντων, πάλιν ἐντεῦθεν ἐποιήσαντο τὴν ὁρμὴν ἐπὶ πόλιν Ἱππάναν. καὶ ταύτην μὲν ἐξ ἐφόδου κατὰ κράτος ἔλαβον· ἔλαβον δὲ καὶ τὸ Μυττίστρατον πολλοὺς χρόνους ὑπομεμενηκὸς τὴν πολιορκίαν, διὰ τὴν ὀχυρότητα τοῦ τόπου. τὴν δὲ Καμαριναίων πόλιν μικρῷ πρότερον ἀπ' αὐτῶν ἀποστᾶσαν, τότε προσενέγκαντες ἔργα καὶ καταβαλόντες τὰ τείχη, κατέσχον. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἔνναν, καὶ ἕτερα πλείω πολισμάτια τῶν Καρχηδονίων. ἀπὸ δὲ τούτων γενόμενοι, Λιπαραίους ἐπεχείρησαν πολιορκεῖν. τῷ δ' ἑξῆς ἐνιαυτῷ Γάιος Ἀτίλιος ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, πρὸς τῇ Τυνδαρίδι καθορμισθεὶς, καὶ συνθεασάμενος ἀτάκτως παραπλέοντα τὸν τῶν Καρχηδονίων στόλον, παραγγείλας τοῖς ἰδίοις πληρώμασιν ἕπεσθαι τοῖς ἡγουμένοις, αὐτὸς ὥρμησε πρὸ τῶν ἄλλων, ἔχων δέκα ναῦς ὁμοπλοούσας. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι συνιδόντες τῶν ὑπεναντίων, τοὺς μὲν ἀκμὴν ἐμβαίνοντας, τοὺς δ' ἀναγομένους, τοὺς δὲ πρώτους πολὺ προειληφότας τῶν ἄλλων, ἐπιστρέψαντες αὐτοῖς ἀπήντων. καὶ κυκλώσαντες, τὰς μὲν ἄλλας διέφθειραν, τὴν δὲ τοῦ στρατηγοῦ ναῦν, παρ' ὀλίγον αὔτανδρον ἔλαβον. οὐ μὴν ἀλλ' αὕτη μὲν ταῖς ὑπηρεσίαις ἐξηρτυμένη καὶ ταχυναυτοῦσα, διέφυγε παραδόξως τὸν κίνδυνον. αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπιπλέουσαι, κατὰ βραχὺ συνηθροίζοντο. γενόμεναι δ' ἐν μετώπῳ, συνέβαλον τοῖς πολεμίοις, καὶ δέκα μὲν αὐτάνδρους ναῦς ἔλαβον, ὀκτὼ δὲ κατέδυσαν· αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν Καρχηδονίων ἀπεχώρησαν εἰς τὰς Λιπαραίας καλουμένας νήσους. ἐκ δὲ ταύτης τῆς ναυμαχίας ἀμφότεροι νομίζοντες ἐφάμιλλον πεποιῆσθαι τὸν κίνδυνον, ὥρμησαν ὁλοσχερέστερον ἐπὶ τὸ συνίστασθαι ναυτικὰς δυνάμεις, καὶ τῶν κατὰ θάλατταν ἀντέχεσθαι πραγμάτων. αἱ δὲ πεζικαὶ δυνάμεις ἐν τοῖς κατὰ ταῦτα καιροῖς, οὐδὲν ἔπραξαν ἄξιον μνήμης, ἀλλὰ περὶ μικρὰς καὶ τὰς τυχούσας πράξεις κατέτριψαν τὸν χρόνον. διὸ παρασκευασάμενοι καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, εἰς τὴν ἐπιφερομένην θερείαν ἀνήχθησαν. Ῥωμαῖοι μὲν τριάκοντα καὶ τριακοσίαις μακραῖς ναυσὶ καταφράκτοις, καὶ κατέσχον εἰς Μεσσήνην. ὅθεν ἀναχθέντες ἔπλεον, δεξιὰν ἔχοντες τὴν Σικελίαν, κάμψαντες δὲ τὸν Πάχυνον, ὑπερῆραν εἰς Ἔκνομον. διὰ τὸ καὶ τὸ πεζὸν στράτευμα περὶ τούτους αὐτοὺς εἶναι τοὺς τόπους. Καρχηδόνιοι δὲ πεντήκοντα καὶ τριακοσίοις σκάφεσι καταφράκτοις ἀναπλεύσαντες, Λιλυβαίῳ προσέσχον, ἐντεῦθεν δὲ πρὸς Ἡράκλειαν τὴν Μινῴαν καθωρμίσθησαν. ἦν δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων πρόθεσις, εἰς τὴν Λιβύην πλεῖν, καὶ τὸν πόλεμον ἐκεῖ περισπᾶν, ἵνα τοῖς Καρχηδονίοις μὴ περὶ Σικελίας, ἀλλὰ περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἰδίας χώρας ὁ κίνδυνος γίνηται. τοῖς δὲ Καρχηδονίοις τἀναντία τούτων ἐδόκει. συνιδόντες γὰρ ὡς εὐέφοδός ἐστιν ἡ Λιβύη, καὶ πᾶς ὁ κατὰ τὴν χώραν λαὸς εὐχείρωτος τοῖς ἅπαξ εἰς αὐτὴν ἐμβαλοῦσιν, οὐχ οἷοί τ' ἦσαν ἐπιτρέπειν, ἀλλὰ διακινδυνεύειν καὶ ναυμαχεῖν ἔσπευδον.

Τῶν μὲν οὖν πρὸς τὸ κωλύειν, τῶν δὲ πρὸς τὸ βιάζεσθαι, προφανὴς ἦν ὁ μέλλων ἀγὼν ἐκ τῆς ἑκατέρων ἔσεσθαι φιλοτιμίας. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι πρὸς ἀμφότερα τὴν παρασκευὴν ἁρμόζουσαν ἐποιοῦντο, πρός τε τὴν κατὰ θάλατταν χρείαν, καὶ πρὸς τὴν ἀπόβασιν τὴν εἰς τὴν πολεμίαν. διόπερ ἐπιλέξαντες ἐκ τῶν πεζικῶν στρατοπέδων τὰς ἀρίστας χεῖρας, διεῖλον τὴν πᾶσαν δύναμιν ἣν ἔμελλον ἀναλαμβάνειν, εἰς τέτταρα μέρη. τὸ δὲ μέρος ἕκαστον διττὰς εἶχε προσηγορίας. πρῶτον μὲν γὰρ ἐκαλεῖτο στρατόπεδον καὶ πρῶτος στόλος, καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ λόγον. τὸ δὲ τέταρτον καὶ τρίτον, ἐπωνυμίαν ἔτι οὐ προσειληφός. τριαρίους γὰρ ὠνόμαζον κατὰ τὴν ἐν τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις συνήθειαν. καὶ ἦν ἡ σύμπασα τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, περὶ τέτταρας καὶ δέκα μυριάδας, ὡς ἂν ἑκάστης νεὼς λαμβανούσης ἐρέτας μὲν τριακοσίους, ἐπιβάτας δ' ἑκατὸν εἴκοσι. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὸ μὲν πλεῖον καὶ τὸ πᾶν ἡρμόζοντο πρὸς τὸν κατὰ θάλατταν κίνδυνον. τὸ δὲ πλῆθος αὐτῶν ἦν ὑπὲρ πεντεκαίδεκα μυριάδας κατὰ τὸν τῶν νεῶν λόγον. ἐφ' οἷς οὐχ οἷον ἄν τις παρὼν καὶ θεασάμενος ὑπὸ τὴν ὄψιν, ἀλλὰ καὶ ἀκούων καταπλαγείη τό τε τοῦ κινδύνου

Οἱ μὲν ῥωμαῖοι κατεστρατοπέδευσαν ὡς δέκα σταδίους ἀποσχόντες τῶν ὑπεναντίων. τῇ δ' ἑξῆς οἱ μὲν προεστῶτες τῶν καρχηδονίων ἐβουλεύοντο, πῶς καὶ τίνα τρόπον χρηστέον τοῖς παροῦσιν. οἱ δὲ πολλοὶ προθύμως ἔχοντες πρὸς τὸν κίνδυνον, συστρεφόμενοι κατὰ μέρη καὶ κατ' ὄνομα τὸν ξάνθιππον ἀναβοῶντες, ἐξάγειν σφᾶς ᾤοντο δεῖν τὴν ταχίστην. οἱ δὲ στρατηγοὶ τήν τε τῶν ὄχλων ὁρμὴν καὶ προθυμίαν θεωροῦντες, ἅμα δὲ καὶ τοῦ ξανθίππου διαμαρτυρομένου μὴ παριέναι τὸν καιρόν, παρήγγειλαν τοῖς μὲν πλήθεσι διασκευάζεσθαι, τῷ δὲ ξανθίππῳ χρῆσθαι τοῖς πράγμασιν ἐπέτρεψαν, ὡς αὐτῷ δοκεῖ συμφέρειν. ὁ δέ, λαβὼν τὴν ἐξουσίαν, τοὺς μὲν ἐλέφαντας ἔμπροσθεν ἐφ' ἕνα πρὸ πάσης τῆς δυνάμεως ἅμα ἐν μετώπῳ κατέστησε. τὴν δὲ φάλαγγα τῶν καρχηδονίων ἐν ἀποστήματι συμμέτρῳ τούτοις κατόπιν ἐπέστησε. τῶν δὲ μισθοφόρων, τοὺς μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας παρενέβαλε, τοὺς δ' εὐκινητοτάτους ὁμοῦ τοῖς ἱππεῦσιν ἑκατέρου τοῦ κέρατος προέστησεν. οἱ δὲ ῥωμαῖοι συνιδόντες παραταττομένους τοὺς ὑπεναντίους, ἀντεξῄεσαν ἑτοίμως. καταπληττόμενοι δὲ καὶ προορώμενοι τὴν τῶν ἐλεφάντων ἔφοδον, προθέμενοι τοὺς γροσφομάχους πολλὰς ἐπαλλήλους κατόπιν ἵστασαν σημαίας. τοὺς δ' ἱππέας ἐμέρισαν ἐφ' ἑκάτερον τὸ κέρας. τὴν δὲ σύμπασαν τάξιν βραχυτέραν μὲν ἢ πρόσθεν, βαθυτέραν δὲ ποιήσαντες, τῆς μὲν πρὸς τὰ θηρία μάχης δεόντως ἐστοχασμένοι, τῆς δὲ πρὸς τοὺς ἱππέας πολλαπλασίους ὄντας τῶν παρ' αὐτοῖς ὁλοσχερῶς ἠστόχησαν. ἐπεὶ δ' ἀμφότεροι κατὰ τὰς ἑαυτῶν προαιρέσεις καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος ἑκάστοις ἔθηκαν τὰς ἁρμοζούσας τάξεις, ἔμενον ἑκάτεροι καραδοκοῦντες τὸν καιρὸν τῆς ἀλλήλων ἐπιθέσεως. ἅμα δὲ τῷ τὸν ξάνθιππον τοῖς μὲν ἐπὶ τῶν θηρίων παραγγεῖλαι προάγειν καὶ διασπᾶν τὰς τῶν ὑπεναντίων τάξεις, τοῖς δ' ἱππεῦσιν ἐφ' ἑκατέρου τοῦ κέρως κυκλοῦν καὶ προσβάλλειν τοῖς πολεμίοις, τότε δὴ καὶ τὸ τῶν ῥωμαίων στρατόπεδον κατὰ τὰ πάτρια ἔθη συμψοφῆσαν τοῖς ὅπλοις καὶ συναλαλάξαντες, ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. οἱ μὲν οὖν ἱππεῖς τῶν ῥωμαίων ταχέως ἀφ' ἑκατέρων τῶν κεράτων ἔφυγον, διὰ τὸ πολλαπλασίους εἶναι τοὺς καρχηδονίους. τῶν δὲ πεζῶν οἱ ταχθέντες ἐπὶ τοῦ λαιοῦ κέρως, ἅμα μὲν ἐκκλίνοντες τὴν τῶν θηρίων ἔφοδον, ἅμα δὲ καταφρονοῦντες τῶν μισθοφόρων, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν καρχηδονίων. τρεψάμενοι δὲ τούτους, ἐπέκειντο καὶ κατεδίωκον αὐτοὺς ἕως εἰς τὸν χάρακα. τῶν δὲ κατὰ τοὺς ἐλέφαντας ταχθέντων, οἱ μὲν πρῶτοι συμπίπτοντες ὑπὸ τῆς βίας τῶν ζῴων ἐξωθούμενοι καὶ καταπατούμενοι σωρηδὸν ἐν χειρῶν νόμῳ διεφθείροντο. τὸ δὲ τῆς ὅλης τάξεως σύστημα διὰ τὸ βάθος τῶν ἐφεστώτων ἕως τινὸς ἀδιάσπαστον ἔμενεν. ἐπεὶ δ' οἱ μὲν τὰς ἐσχάτας ἔχοντες τάξεις, κυκλούμενοι πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἱππέων, ἠναγκάζοντο πρὸς τούτους στρεφόμενοι κινδυνεύειν, οἱ δὲ διὰ μέσου τῶν ἐλεφάντων εἰς τὸ πρόσθεν ἐκβιαζόμενοι καὶ κατὰ νώτου γενόμενοι τῶν θηρίων, εἰς ἀκεραίαν καὶ συντεταγμένην ἐμπίπτοντες τὴν τῶν καρχηδονίων φάλαγγα διεφθείροντο. τότε δὴ πανταχόθεν πονοῦντες, οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν ῥωμαίων συνεπατήθησαν ὑπὸ τῆς ὑπερφυοῦς βίας τῶν ζῴων, οἱ δὲ λοιποὶ συνηκοντίσθησαν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἱππέων ἐν αὐτῇ τῇ τάξει. τελέως δέ τινες ὀλίγοι πρὸς φυγὴν ὥρμησαν. οὕτω μὲν δὴ πεδινῆς οὔσης τῆς ὑποχωρήσεως, καὶ τούτων οἱ μὲν ὑπὸ τῶν θηρίων καὶ τῶν ἱππέων ἀπώλλυντο. πεντακόσιοι δὲ ἴσως οἱ μετὰ μάρκου τοῦ στρατηγοῦ φυγόντες, μετ' ὀλίγον ὑποχείριοι γενόμενοι σὺν αὐτῷ ἐκείνῳ πάντες ἑάλωσαν. τῶν μὲν οὖν παρὰ τοῖς καρχηδονίοις μισθοφόρων ἔπεσον εἰς ὀκτακοσίους οἱ κατὰ τὸ λαιὸν τῶν ῥωμαίων ταχθέντες. τῶν δὲ ῥωμαίων ἐσώθησαν μὲν εἰς δισχιλίους, οἱ κατὰ τὸ δίωγμα τῶν προειρημένων ἐκτὸς γενόμενοι τοῦ κινδύνου. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος διεφθάρη πλὴν μάρκου καὶ τῶν ἅμα τούτῳ φυγόντων. αἱ μὲν οὖν σημαῖαι τῶν ῥωμαίων αἱ σωθεῖσαι διέπεσον εἰς τὴν ἀσπίδα παραδόξως. οἱ δὲ καρχηδόνιοι τοὺς νεκροὺς σκυλεύσαντες, καὶ τὸν στρατηγὸν ἅμα μετὰ τῶν αἰχμαλώτων ἄγοντες, ἐπανῆλθον περιχαρεῖς εἰς τὴν πόλιν. ἐν ᾧ καιρῷ πολλά τις ἂν ἐπισημαινόμενος εὕροι πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ τῶν ἀνθρώπων βίου συντελεσθέντα. καὶ γὰρ τὸ διαπιστεῖν τῇ τύχῃ, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς εὐπραγίας, ἐναργέστατον ἐφάνη πᾶσι τότε διὰ τῶν μάρκου συμπτωμάτων. ὁ γὰρ μικρῷ πρότερον οὐ διδοὺς ἔλεον οὐδὲ συγγνώμην τοῖς πταίουσι, παρὰ πόδας αὐτὸς ἤγετο δεησόμενος τούτων περὶ τῆς αὑτοῦ σωτηρίας. καὶ μὴν τὸ παρ' εὐριπίδῃ πάλαι καλῶς εἰρῆσθαι δοκοῦν, ὡς ἓν σοφὸν βούλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας νικᾷ, τότε δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἔλαβε τὴν πίστιν. εἷς γὰρ ἄνθρωπος καὶ μία γνώμη τὰ μὲν ἀήττητα πλήθη καὶ πραγματικὰ δοκοῦντα εἶναι καθεῖλε, τὸ δὲ προφανῶς πεπτωκὸς ὁλοσχερῶς πολίτευμα καὶ τὰς ἀπηλγηκυίας ψυχὰς τῶν δυνάμεων ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἤγαγεν. γράφω δὲ τούτων ἐπιμνησθεὶς χάριν τῆς τῶν ἐντυγχανόντων τοῖς ὑπομνήμασι διορθώσεως. δυεῖν γὰρ ὄντων τρόπων πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταθέσεως, τοῦ τε διὰ τῶν ἰδίων συμπτωμάτων καὶ τοῦ διὰ τῶν ἀλλοτρίων, ἐναργέστερον μὲν εἶναι συμβαίνει τὸν διὰ τῶν οἰκείων περιπετειῶν, ἀβλαβέστερον δὲ τὸν διὰ τῶν ἀλλοτρίων. διὸ τὸν μὲν οὐδέποθ' ἑκουσίως αἱρετέον, ἐπεὶ μετὰ μεγάλων πόνων καὶ κινδύνων ποιεῖ τὴν διόρθωσιν, τὸν δ' ἀεὶ θηρευτέον, ἐπεὶ χωρὶς βλάβης ἔστιν ἰδεῖν ἐν αὐτῷ τὸ βέλτιον. ἐξ ὧν συν-

ἓν σοφὸν βούλευμα

Marc. Aemyl.
Sirin. Fulv.

Aul. Attil.
Cn. Corn.

C. Scrut.
C. Sempro.

L. Carcil.
Cn. Furius

C. Attil.
L. Mālius

ἐκ δὲ ἦν ἀντὶ ποιησόμενος ὧν ὑπαίθρ. ῥωμαῖοι δὲ ὧν ἐκ τῆς ναυαγίας ἀνακομισθέν διακόσιαν τῆς
ὁ κατὰ μέρος, βαρέως μὲν ἠνεῖκαν ὁ γεγονός· οὐ βουλευόμενοι δὲ καθάπαξ ἔκειν, αὖθις ἐγνωκαν τῆς
ἐκδρυόχων, ἐκ ποσικαὶ διακόσια ναυπηγεῖσθαι σκάφη· τούτων δὲ τὴν σὺν τέλειαν ἐν τρίμηνον λαβόν-
ὁ πρὸ οὐδὲ πίσεσαι ῥᾴδιον, εὐθέως οἱ κατασταθέντες ἄρχοντες, αὖλος ἀτίλιος ἐκ γναῖος κορνηλί-
ος, κατὰ τρίσαντες ὧν σόλον, ἀνήχθησαν· ἐκ πλείσαντες διὰ πορθμοῦ, προσέλαβον ἐκ τῆς μεσήνη-
τὰ διασωθέντα ὧν πλοίων ἐκ τῆς ναυμαχίας· ἐκ κατάραντες ἐς πάνορμον τῆς σικελίας τοιακο-
σίας ναυσὶν, ἡ πρὸ ἦν βαρυτάτη πόλις ὧν καρχηδονίων ἐπαρχίας, ἐν ἐχείρησαν αὐτῇ πολιορκεῖν· σύ-
σησάμενοι δὲ κατὰ διὰ τοῖς τρόποις ἔργα· ἐκ τἆλλα παρασκευασάμενοι, προσήγαγον τὰ μηχανάς· ῥα-
δίως δὲ τοῦ παρὰ θάλαττα πύρ τοῦ πεσόντος, ἐκ βιασαμένων ταύτη ὧν τρατίωτ, ἡ μὲν καλουμένη
νεάπολις ἐλλώκει κατὰ κράτος· ἡ δὲ παλαιὰ προσαγορευομένη, τὸ χρυσὺ μβάντος, ἐκ ἐν δύνασε·
διὸ ἐκ ταχέως ἐν ἔδωκαν αὐτὴν οἱ κατοικοῦντες· γενόμενοι δὲ γκρατεῖς, οὐχ τοὶ μὲν ἀπέπλευσαν
ἐς τὴν ῥώμην· ἀπολιπόντες φυλακὴν τῆς πόλεως· μετὰ δὲ ταῦτα τῆς θερείας ἐπὶ γενομένῃ, οἱ κα-
τασταθέντες ἄρχοντες, γάϊος ἐρουίλιος ἐκ γάϊος ἐν πρώνιος, ἀνέπλευσαν παντὶ ὧν σόλον, καὶ διά-
ραντες ἐς τὴν σικελίαν, ἀφώρμησαν ἐν τεῦθεν ἐς τὴν λιβύην· κομιζόμενοι δὲ παρὰ τὴν χώραν, ποι-
οῦντο ἐκ πλεῖσας ἀποβάσεις· ἐν αἷς οὐδὲν ἀξιόλογον πράττοντες, παρεγίνοντο πρὸς τὴν ὧν λωτοφα-
γῆς· ἡ καλεῖται μὲν μῆνιξ· οὐ μακρὰν ὑπὲρ τῆς μικρᾶς σύρτεις· ἐν ἧ προσπεσόντες ἐς τὴν ἀβρά-
χεα διὰ τὴν ἀπειρίαν, ἐπὶ γενομένης ἀμπώτεις ἐκ καθισάντες ὧν πλοίων, ἐς πᾶσαν ἦλθον ἀπορίαν·
οὐ μὴν ἀλλὰ πάλιν ἀνελπίσεις μετὰ τινὰ χρόνον ἐπενεχθείσης τῆς θαλάττης ἐκρίψαντες ἐκ ὧν πλοίω-
πάντα τὰ βάρη, μόλις ἐκουφίσαντες ναῦς· οὗ γενομένου, φυγὴ παρὰ πλήσιον ἐποιήσαντο ὧν ἀπό-
πλουν· ἀψάμενοι δὲ τῆς σικελίας, ἐκ κάμψαντες ὁλιλύβαιον, καθωρμίσθησαν ἐς πάνορμον· ἐν τεῦ-
θεν δὲ ποιούμενοι παραβόλη ἐκ διὰ πόρου τὴν πλοῦν ἐς τὴν πόλιν, πάλιν ποιέπεσιν χειμῶνι τὴν λικόχω
ὁμέρεθος· ὥστε πλείω ὧν ἑκατὸν ἐκ πεντήκοντα πλοίων ἀποβαλεῖν· οἱ δὲν τῇ ῥώμῃ τοῦτ συμβάντων,
καὶ πρὸν τῆς ἐν παντὶ φιλοτίμοι διαφερόντες, ὅμως τότε διὰ τὸ μέρεθος ἐκ ὧν πλῆθος ὧν συμπτωμά-
των, τοῦ μὲν ἐτὶ σόλον ἀφροίζειν ἀναγκασθέντες ὑπὸ ὧν πραγμάτων ἀπέστησαν· ἐν δὲ ταῖς πεζικαῖς
δυνάμεσι τὰς ὑπολοίποις ἔχοντες ἐλπίδας, τοῖς μὲν στρατηγοῖς ἀπέστελλον λεύκιον κεκίλιον, ἐκ γνάϊον
φούριον· ἐκ στρατόπεδα μετὰ τοῦτ ἐς τὴν σικελίαν· ὑβήκοντα δὲ μόνον ἐπλήρωσαν ναῦς, χάριν τοῦ
τὰς ἀγορὰς κομίζειν τοῖς στρατοπέδοις· ἐκ δὲ ὧν εἰρημένων πρὸς πετεῖον, σὺν ἔβη πάλιν ἐπὶ κυδέστερα
γενέσθαι τὰ ὧν καρχηδονίων πράγματα· τῆς μὲν γὰρ θαλάττης ἀδεῶς ἐπεκράτουν ἐκ κεφορηκότ ὧν
ῥωμαίων· ἐν δὲ ταῖς πεζικαῖς δυνάμεσι μεῖλας ἔχον ἐλπίδας· ἐκ τοῦτ ἔπαιχον, οὐκ ἀλόγῳ· οἱ γὰρ
ῥωμαῖοι διαδοθείσης φήμης πρὸς τῆς ἐν τῇ λιβύῃ μάχῃ, ὅτι τὰ θηρία τὰς τετάξεις αὐτῶν διαστᾶσαι ἐκ
τοῖς πλείσοις διαφθεῖραι ὧν ἀνδρ, οὐχ τοῦτ ἦσαν κατάφοβοι τοῖς ἐλέφαντ, ὡς ἐπὶ δύο ἐν ἰαυτῇ τοῖς
ὑβῆς ὧν προεφρημένων καὶ ῥ, πολλάκις μὲν ἐν τῇ λιλυβαιῖτι δὶ χώρᾳ πολλάκις δὲν τῇ σελίνουντίᾳ πρα-
ταπτόμενοι τοῖς πολεμίοις ἐξ ἐκ πέντε σταδίοις οὐκ ἐθάρρησαν οὐδέποτε καταρξαι τῆς μάχῃ· οὐδ' ἐς τῇ
ὁμαλῇ καθόλου σύγκαταβῆναι τόπῃ, δὲ διότες τὴν ὧν ἐλεφάντων ἔφοδον· θέρμην δὲ μόνον ἐκ λίπα-
ραν ὑβεπολιόρκησαν, ἐν τοῦτοις τοῖς καιροῖς ἀντεχόμενοι ὧν ὁρᾶν ἐκ δὲ διαβάτ τὸ πῦ· διὸ ἐκ θεωρῶντες
οἱ ῥωμαῖοι τὴν ἐν τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις πτοίαν ἐκ δὲ ἐλπίσιαν, αὖθις ἐγνώσαν ἐκ μετὰ μελέας ἀντι-
λαμβάνεσθαι τῆς θαλάττης· ἐκ κατασήσαντες στρατηγὸν γάϊον ἀτίλιον, ἐκ λεύκιον μάλιον, ναυπηγοῦντ
πεντήκοντα σκάφη· καὶ κατέγραφον ἐκ σὺν ἡθροίζον σόλον ἐν ἐργῆ· ὁ δὲ προεστὼς ὧν καρχηδονίων ἀσδρ-
ούβας ὁρῶν ἀποδειλιῶντ τοῖς ῥωμαίοις ἐν ταῖς προγενημένῃ παρατάξεσι, πυθόμενος ὧν μετὰ ἐν
ὧν στρατηγῶν μετὰ τῆς ἡμισείας δυνάμεις ἐς τὴν ἰταλίαν ἀπηλλάχθαι· ὧν δὲ κεκίλιον ἐν ὧν πανόρμῳ
διατρίβειν ὅλοιπον μέρος ἔχοντα τῆς στρατιᾶς βουλόμενος ἐφεδρεύσαι τοῖς ὧν σύμμαχον καρποῖς
ἀκμαζόσης τῆς σύγκομιδῆς· ἀναλαβὼν ἐκ τοῦ λιλυβαίου τὴν δυνάμιν, ὥρμησε ἐκ κατεστρατοπέδευσε πρὸ
τοῖς ὅροις τῆς χώρας τῆς πανορμίτιδος· ὁ δὲ κεκίλιος θεωρῶν αὐτὸν κατατεθαρρηκότα, ἐκ σπουδάζων ἀκ-
καλεῖσθαι τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, σὺν ἐξ χετοῖς στρατιώτας ἐν τὸς τῶν πυλῶν· οἷς ἐπαιρόμενος ἀσδρούβας ὡς
οὐτολμῶντος ἀντεξιέναι τοῦ κεκίλιου, θρασεῖς ὁρμήσας παντὶ ὧν στρατεύματι, κατῆρε διὰ ὧν σεῖν ἐς τῆς
πανορμίτιν· φθείροντος δὲ τοῖς καρποῖς αὐτοῦ μέχρι τῆς πόλεις, ἐνέμεν ἐπὶ τῆς ὑποκειμένης γνώμης ὁ κεκίλιος
ἕως αὐτὸν ἐξεκαλέσατο διαβῆναι τὸν πρὸ τῆς πόλεις ποταμόν· ἐπεὶ δὲ τὰ θηρία διζίβασαν οἱ καρχηδόνιοι
αἰτὴν δυνάμιν, τοτὴν ἱκαῦτα δὲ τοῖς ἐν ζώνοις ὑβαπεσέλλ ἀρέθιζε, μέχρι πᾶν αὐτοῖς ἐκ τάξαι ὁ στρατόπε-
δον ἠνάγκασε· σὺν θεασάμενος δὲ γινόμενον ὁ προέθετο, τὴν ἀς μὲν ὧν εὐκινήτων πρὸ τοῦ τέχνης καὶ τοῦ
τάφου παρέβαλε· προσάξας ἀν ἐγίζητα θηρία πρὸ αὐτοῖς, χρῆσθαι τοῖς βέλεσιν ἀφθόνῃ· ὅταν δὲ ἐκ-
πιέζωνται κατὰ φεύγειν ἐς τὴν τάφρον· ἐκ πάλιν ἐκ ταύτης ὁρμωμένῃ ἐς ἀκοντίζειν ἐς τὰ προσπίπτοντα
ὧν ζώων· τοῖς δὲ ἐκ τῆς ἀγορᾶς βαναύσοις, φέρειν προσέταξε τὰ βέλη ἐκ παραβάλλειν ἔξω παρὰ τὸν
θεμέλιον τοῦ τέχους· αὐτὸς δὲ τὰς σημαίας ἔχων ἐπὶ τῆς κατὰ ὁλαιὸν κέρας ὧν ὑπεναντίων κεμένῃ

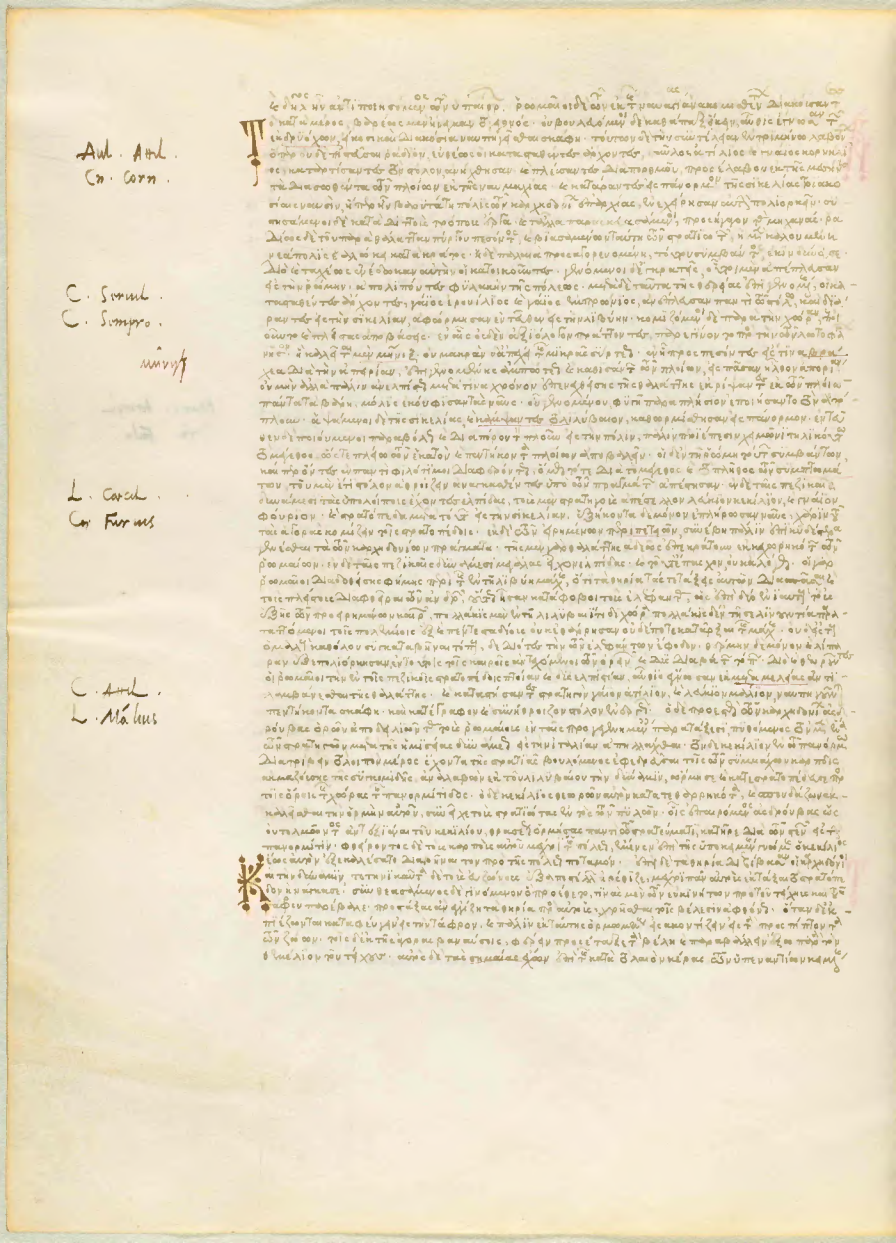

πυλῶν ἐφεστήκει· πλείω ἀεὶ καὶ πλείω ἐπαποστέλλων τοὺς ἀκροβολιζομένους. ἅμα δὲ τοῦ τὴν ὁλοσχερεστέραν
γενέσθαι τὴν συμπλοκήν, αὐτοὶ φιλοδοξοῦντες οἱ τῶν ἐλεφάντων ἐπιστάται πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ βου-
λόμενοι δι' αὑτῶν ποιῆσαι τὸ προτέρημα, πάντες ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς προκινδυνεύοντας. τρεψάμενοι
δὲ τούτους, ῥᾳδίως συνεδίωξαν εἰς τὴν τάφρον. προσπεσόντων δὲ τῶν θηρίων, καὶ τιτρωσκομένων μὲν
ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ τείχους τοξευόντων, συνακοντιζομένων δὲ πυκνοῖς καὶ ξυστοῖς καὶ τοῖς γρόσφοις
ὑπ' ἀκεραίων τῶν πρὸ τῆς τάφρου διατεταγμένων, συμβελῆ γινόμενα καὶ κατατραυματιζόμενα, ταχέως
διεταράχθη· καὶ στραφέντα κατὰ τῶν ἰδίων ἐφέρετο· τοὺς μὲν ἄνδρας καταπατοῦντα καὶ διαφθείρον-
τα· τὰς δὲ τάξεις συγχέοντα καὶ καταβάλλοντα τὰς αὑτῶν. ἃ καὶ συνιδὼν ὁ Καικίλιος, ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἐνερ-
γῶς· καὶ συμπεσὼν ἐκ πλαγίου κατὰ κράτος τεταραγμένοις τοῖς πολεμίοις, ἀκεραίοις ἅμα καὶ συντεταγ-
μένοις, τροπὴν ἐποίησε τῶν ὑπεναντίων ἰσχυράν· καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε· τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγ-
κασε φεύγειν προτροπάδην. θηρία δὲ σὺν αὐτοῖς μὲν Ἰνδοῖς ἔλαβε δέκα. τῶν δὲ λοιπῶν τοὺς Ἰνδοὺς
ἀπερριφότων μετὰ τὴν μάχην περιελασάμενος ἐκυρίευσε πάντων. ταῦτα δ' ἐπιτελεσάμενος, ὁμολογου-
μένως αἴτιος ἐδόκει γεγονέναι τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι, τοῦ πάλιν ἀναθαρρῆσαι τὰς πεζικὰς δυνά-
μεις καὶ κρατῆσαι τῶν ὑπαίθρων. τοῦ δὲ προτερήματος τούτου προσπεσόντος εἰς τὴν Ῥώμην περιχαρεῖς
ἦσαν, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῷ τοὺς πολεμίους ἠλαττῶσθαι, ὡς τῶν θηρίων ἐστερημένους. διὸ καὶ πάλιν ἐπερρώ-
θησαν διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, εἰς τὸ μετὰ στόλου καὶ ναυτικῆς δυνάμεως τοὺς στρατηγοὺς ἐπὶ
τὰς πράξεις ἐκπέμπειν. σπουδάζοντες εἰς δύναμιν πέρας ἐπιθεῖναι τῷ πολέμῳ. παρασκευασάμενοι
δὲ τῶν ἐπιτηδείων πρὸς τὴν ἐξαποστολήν, ἔπλεον οἱ στρατηγοὶ διακοσίαις ναυσὶν ὡς ἐπὶ τῆς Σικελίας.
ἔτος δ' ἦν τῷ πολέμῳ τεσσαρεσκαιδέκατον. καθορμισθέντες δὲ πρὸς τὸ Λιλύβαιον, ἅμα καὶ τῶν πεζικῶν ἐκεῖ
στρατοπέδων αὐτοῖς ἀπηντηκότων, ἐνεχείρουν πολιορκεῖν. ὅτι κρατήσαιεν τούτου, ῥᾳδίως μεταβι-
βάσουσι τὸν πόλεμον εἰς τὴν Λιβύην. σχεδὸν δὲ περί γε τούτου τοῦ μέρους καὶ τῶν Καρχηδονίων οἱ προεστῶτες
συνεδόξαζον καὶ τοῖς αὐτοῖς εἶχον λογισμοῖς τοῖς Ῥωμαίοις. διὸ καὶ τἄλλα πάρεργα ποιησάμενοι, περὶ τὸ βοη-
θεῖν ἐγίνοντο καὶ παραβάλλεσθαι καὶ πᾶν ὑπομένειν ὑπὲρ τῆς προειρημένης πόλεως. διὰ τὸ μηκέτι μηδεμίαν ἀφορ-
μὴν καταλείπεσθαι σφίσι· πάσης δὲ τῆς ἄλλης Σικελίας ἐπικρατεῖν Ῥωμαίους, πλὴν Δρεπάνων. ἵνα δὲ
μὴ τοῖς ἀγνοοῦσι τοὺς τόπους ἀσαφῆ τὰ λεγόμενα γίνηται, πειρασόμεθα διὰ βραχέων τὴν φύσιν αὐτῶν
τῆς εὐκαιρίας ἐφ' ὅσον αὐτῶν τοὺς ἐντυγχάνοντας. τὴν μὲν οὖν σύμπασαν Σικελίαν τῇ θέσει
τετάχθαι συμβαίνει πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰ ἐκείνης πέρατα, παραπλησίως τῇ τῆς Πελοποννήσου θέσει πρὸς
τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ταύτης ἄκρα. τούτῳ δ' αὐτῷ διαφέρειν ἀλλήλων, ᾗ ἐκείνη μὲν χερσόνησός ἐστιν, ἡ δὲ νῆσος·
ὁ μὲν μεταξὺ τῆς μὲν ἐστὶ πορευτός, ἧς δὲ πλωτός. τὸ δὲ σχῆμα τῆς Σικελίας, ἐστὶ μὲν τρίγωνον. αἱ δὲ κορυφαὶ
τῶν γωνιῶν ἑκάστης ἀκρωτηρίου λαμβάνουσι τάξιν. ὧν τὸ μὲν πρὸς μεσημβρίαν μὲν κεκλιμένον, εἰς δὲ τὸ Σικελικὸν πέ-
λαγος ἀνατεῖνον, Πάχυνος καλεῖται. τὸ δὲ πρὸς τὰς ἄρκτους κεκλιμένον, ὁρίζει μὲν τοῦ πορθμοῦ τὸ πρὸς δυσμὰς πλευρόν·
ἀπέχει δὲ τῆς Ἰταλίας ὡς δώδεκα στάδια. προσαγορεύεται δὲ Πελωριάς. τὸ δὲ τρίτον τέτραπται μὲν ὡς
πρὸς αὐτὴν τὴν Λιβύην. ἐπίκειται δὲ τοῖς προκειμένοις τῆς Καρχηδόνος ἀκρωτηρίοις εὐκαίρως· διέχον ὡς χιλίους σταδί-
ους. νεύει δ' εἰς χειμερινὰς δύσεις. διαιρεῖ δὲ τὸ Λιβυκὸν καὶ τὸ Σαρδῷον πέλαγος. προσαγορεύεται δὲ Λιλύβαιον.
ἐπὶ δὲ τούτῳ πόλις ὁμώνυμος κεῖται τῷ τόπῳ. περὶ ἣν τότε συνέβαινε τοῖς Ῥωμαίοις συνίστασθαι τὴν
πολιορκίαν. τείχεσι δὲ διαφερόντως ἠσφαλισμένην, καὶ περὶ ταῦτα τάφρῳ βαθείᾳ καὶ τενάγεσιν ἐκ θαλάττης.
δι' ὧν ἐστιν εἰς τοὺς λιμένας ἔσπλους, πολλῆς δεόμενος ἐμπειρίας καὶ συνηθείας. ταύτῃ δὲ προσστρατοπεδεύσαν-
τες ἑκατέρωθεν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τὰ μεταξὺ τῶν στρατοπέδων τάφρῳ καὶ χάρακι καὶ τείχει διαλαβόντες,
ἤρξαντο προσάγειν ἔργα κατὰ τὸν ἔγγιστα κείμενον τῆς θαλάττης πύργον, ὡς πρὸς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος. προσκατασ-
κευάζοντες δὲ ἀεὶ τοῖς ὑπάρχουσι, καὶ προσεκτείνοντες τῶν ἔργων τὰς κατασκευάς, τέλος ἓξ πύργους τοὺς
συνεχεῖς τῷ προειρημένῳ κατέβαλον· τοὺς δὲ λοιποὺς πάντας ἅμα κριοῖς ἐπεχείρησαν τύπτειν. Γινομένης
ἤδη δὲ καὶ καταπληκτικῆς τῆς πολιορκίας, καὶ τῶν πύργων τῶν μὲν σειομένων καθ' ἑκάστην ἡμέραν, τῶν δὲ καταπιπτόν-
των, ἅμα δὲ καὶ τῶν ἔργων ἐπιβαινόντων ἀεὶ καὶ μᾶλλον εἰς τὸ τῆς πόλεως, ἦν ἰσχυρὰ διατροπὴ καὶ κατάπληξις παρὰ
τοῖς πολιορκουμένοις. καίπερ ὄντων ἐν τῇ πόλει χωρὶς τοῦ πολιτικοῦ πλήθους, καὶ τῶν μισθοφόρων εἰς μυρίους.
Οὐ μὴν ἀλλ' ὁ στρατηγὸς αὐτῶν Ἱμίλκων, οὐδὲν παρέλειπε τῶν δυνατῶν. ἀλλὰ ταῖς μὲν ἀντοικοδομίαις, ταῖς δ' ἀντιμεταλ-
λεύσεσιν, οὐ τὴν τυχοῦσαν ἀπορίαν παρεῖχε τοῖς ὑπεναντίοις. ἔτι δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιπορευόμενος
καὶ τοῖς ἔργοις ἐγχειρῶν, εἴ πῃ δύναιτο τούτοις πῦρ ἐμβαλεῖν, πολλοὺς ὑπὲρ τούτου τοῦ μέρους καὶ παραβόλους ἀγῶ-
νας συνίστατο, καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ. ὥστε πλείους ἐνίοτε γίνεσθαι νεκροὺς ἐν ταῖς τοιαύταις συμπ-
λοκαῖς, τῶν πιπτόντων ἐν ταῖς παρατάξεσι. κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους τῶν ἡγεμόνων τινὲς
τῶν τὰς μεγίστας χώρας ἐχόντων ἐν τοῖς μισθοφόροις, συλλαλήσαντες αὐτοὶ σφίσιν ὑπὲρ τοῦ προδοῦ-
ναι τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ πεπεισμένοι παρακολουθήσειν σφίσι τοὺς ὑποτεταγμένους, ἐξεπήδησαν νύκτωρ ἐκ τῆς
πόλεως ἐπὶ τὸ στρατόπεδον· καὶ διελέγοντο τῷ τῶν Ῥωμαίων στρατηγῷ περὶ τούτων. ὁ δ' Ἀχαιὸς Ἀλέξων, ὁ
καὶ τοῖς Ἀκραγαντίνοις ἐν τοῖς ἐπάνω χρόνοις αἴτιος γενόμενος τῆς σωτηρίας, καθ' ὃν καιρὸν ἐπεβάλοντο παρα-

Si
ci
lia

σπονδεῖν αὐτοὺς οἱ τῶν Συρακουσίων μισθοφόροι· ὃς καὶ τότε πρῶτος συνιδὼν τὴν πρᾶξιν, ἀνήγγειλε τῷ στρατηγῷ τῶν Καρχηδονίων. ὁ δὲ διακούσας παραχρῆμα συνῆγε τοὺς καταλειπομένους τῶν ἡγεμόνων, καὶ παρεκάλει μετὰ δεήσεως, μεγάλας δωρεὰς καὶ χάριτας ὑπισχνούμενος ἐὰν ἐμμείνωσι τῇ πρὸς αὐτὸν πίστει, καὶ μὴ κοινωνήσωσι τοῖς ἐξεληλυθόσι τῆς ἐπιβουλῆς. δεξαμένων δὲ προθύμως τοὺς λόγους, εὐθέως μετ' αὐτῶν ἀπέστειλε, πρὸς μὲν τοὺς Κελτοὺς, Ἀννίβαν τὸν υἱὸν τοῦ Ἀννίβου, τοῦ μεταλλάξαντος ἐν Σαρδόνι, διὰ τὴν προγεγενημένην ἐν τῇ στρατείᾳ πρὸς αὐτοὺς συνήθειαν· ἐπὶ δὲ τοὺς ἄλλους μισθοφόρους Ἀλέξωνα, διὰ τὴν παρ' ἐκείνοις ἀποδοχὴν αὐτοῦ καὶ πίστιν. οἳ καὶ συναγαγόντες τὰ πλήθη καὶ παρακαλέσαντες, ἔτι δὲ πιστωσάμενοι τὰς προτεινομένας ἑκάστοις δωρεὰς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ, ῥᾳδίως ἔπεισαν αὐτοὺς μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων. διὸ καὶ μετὰ ταῦτα τῶν ἐκπηδησάντων πρὸς τὰ τείχη καὶ βουλομένων παρακαλεῖν καὶ λέγειν τι περὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπαγγελίας, οὐχ οἷον προσεῖχον αὐτοῖς, ἀλλ' οὐδ' ἀκούειν ἠξίουν· βάλλοντες δὲ τοῖς λίθοις καὶ συνακοντίζοντες ἀπεδίωξαν ἀπὸ τῶν τειχῶν. Καρχηδόνιοι μὲν οὖν διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, παρὰ μικρὸν ἦλθον ἀπολέσαι τὰ πράγματα, παρασπονδηθέντες ὑπὸ τῶν μισθοφόρων. Ἀλέξων δὲ ὁ πρότερον Ἀκραγαντίνοις σώσας διὰ τὴν πίστιν, οὐ μόνον τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν, ἀλλὰ καὶ τοὺς νόμους καὶ τὴν ἐλευθερίαν, τότε δὲ Καρχηδονίοις αἴτιος ἐγένετο τοῦ μὴ σφαλῆναι τοῖς ὅλοις. οἱ δ' ἐν τῇ Καρχηδόνι, τούτων μὲν οὐδὲν εἰδότες, συλλογιζόμενοι δὲ τὰς ἐν ταῖς πολιορκίαις χρείας, πληρώσαντες στρατιωτῶν πεντήκοντα ναῦς, καὶ παρακαλέσαντες τοῖς ἁρμόζουσι λόγοις τῆς πράξεως, τὸν ἐπὶ τούτοις τεταγμένον Ἀννίβαν, ὃς ἦν Ἀμίλκου μὲν υἱός, τριήραρχος δὲ καὶ φίλος Ἀτάρβου πρῶτος, ἐξαπέστειλαν κατὰ σπουδήν, ἐντειλάμενοι μὴ καταμελλῆσαι, χρησάμενον δὲ τῷ καιρῷ τῇ τόλμῃ βοηθῆσαι τοῖς πολιορκουμένοις. ὁ δ' ἀναχθεὶς μετὰ μυρίων στρατιωτῶν, καὶ καθορμισθεὶς εἰς τὰς καλουμένας Αἰγούσσας, μεταξὺ δὲ κειμένας Λιλυβαίου καὶ Καρχηδόνος, ἐπετήρει τὸν πλοῦν. λαβὼν δ' οὔριον καὶ λαμπρὸν ἄνεμον, ἐκπετάσας πᾶσι τοῖς ἀρμένοις καὶ κατουρώσας, ἐπ' αὐτὸ τὸ στόμα τοῦ λιμένος ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν, ἔχων καθωπλισμένους καὶ πρὸς μάχην ἑτοίμους τοὺς ἄνδρας ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὰ μὲν αἰφνιδίου γενομένης τῆς ἐπιφανείας, τὰ δὲ φοβούμενοι μὴ συνεκπέσωσι τοῖς πολεμίοις ὑπὸ τῆς βίας τοῦ πνεύματος συγκατενεχθέντες εἰς τὸν λιμένα τῶν ὑπεναντίων, τοῦ μὲν διακωλύειν τὸν ἐπίπλουν τῆς βοηθείας ἀπέγνωσαν, ἐπὶ δὲ τῆς θαλάττης ἔστησαν καταπεπληγμένοι τὴν τῶν πολεμίων τόλμαν. τὸ δὲ ἐκ τῆς πόλεως πλῆθος ἠθροισμένον ἐπὶ τὰ τείχη πᾶν, ἅμα μὲν ἠγωνία τὸ συμβησόμενον, ἅμα δ' ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς ἐλπίδος ὑπερχαρὲς ὑπάρχον, μετὰ κρότου καὶ κραυγῆς παρεκάλει τοὺς εἰσπλέοντας. Ἀννίβας δὲ παραβόλως καὶ τεθαρρηκότως εἰσδραμὼν καθωρμίσθη εἰς τὸν λιμένα, καὶ ἀσφαλῶς ἀπεβίβασε τοὺς στρατιώτας. οἱ δ' ἐν τῇ πόλει πάντες οὐχ οὕτως ἦσαν ἐπὶ τῇ τῆς βοηθείας παρουσίᾳ περιχαρεῖς, καίπερ μεγάλην ἐλπίδα καὶ χεῖρα προσειληφότες, ὡς ἐπὶ τῷ μὴ τετολμηκέναι τοὺς Ῥωμαίους κωλῦσαι τὸν ἐπίπλουν τῶν Καρχηδονίων. Ἰμίλκων δὲ ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς πόλεως στρατηγός, θεωρῶν τὴν ὁρμὴν καὶ προθυμίαν τῶν μὲν ἐν τῇ πόλει διὰ τὴν παρουσίαν τῆς βοηθείας, τῶν δ' ἐπιπαραγεγονότων διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν περιεστώτων κακῶν, βουλόμενος ἀκεραίοις ἀποχρήσασθαι ταῖς ἑκατέρων ὁρμαῖς πρὸς τὴν διὰ τοῦ πυρὸς ἐπίθεσιν τοῖς ἔργοις, συνῆγε πάντας εἰς ἐκκλησίαν. παρακαλέσας δὲ τῷ καιρῷ τὰ πρέποντα διὰ πλειόνων, καὶ παραστήσας ὁρμὴν ὑπερβάλλουσαν διά τε τὸ μέγεθος τῶν ἐπαγγελιῶν τοῖς κατ' ἰδίαν ἀνδραγαθήσουσι, καὶ τὰς εἰς κοινὸν ἐσομένας χάριτας αὐτοῖς καὶ δωρεὰς παρὰ Καρχηδονίων, ὁμοθυμαδὸν ἐπισημαινομένων καὶ βοώντων μὴ μέλλειν, ἀλλ' ἄγειν αὐτούς, τότε μὲν ἐπαινέσας καὶ δεξάμενος τὴν προθυμίαν ἀφῆκε, παραγγείλας ἀναπαύεσθαι καὶ πειθαρχεῖν τοῖς ἡγουμένοις. μετ' οὐ πολὺ δὲ συγκαλέσας τοὺς προεστῶτας αὐτῶν, διένειμε τοὺς ἁρμόζοντας πρὸς τὴν ἐπίθεσιν ἑκάστοις τόπους, καὶ τὸ σύνθημα καὶ τὸν καιρὸν τῆς ἐπιθέσεως ἐδήλωσε· καὶ παρήγγειλε τοῖς ἡγεμόσι μετὰ πάντων τῶν ὑποτεταγμένων ἐπὶ τοῖς τόποις εἶναι τῆς ἑωθινῆς φυλακῆς. τῶν δὲ πειθαρχησάντων, ἐξαγαγὼν τὴν δύναμιν ἅμα τῷ φωτί, κατὰ πλείους τόπους ἐνέβαλλε τοῖς ἔργοις. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸ μέλλον, οὐκ ἀργῶς οὐδ' ἀπαρασκεύως εἶχον· ἀλλ' ἑτοίμως παρεβοήθουν πρὸς τὸ δεόμενον, καὶ διεμάχοντο τοῖς πολεμίοις ἐρρωμένως. πάντων δὲ ἐν βραχεῖ χρόνῳ συμπεσόντων ἀλλήλοις, ἦν ἀγὼν παράβολος πέριξ τοῦ τείχους. οἱ μὲν γὰρ ἐκ τῆς πόλεως ἦσαν οὐκ ἐλάττους δισμυρίων, οἱ δ' ἔξωθεν ἔτι πλείους τούτων. ὅσῳ δὲ συνέβαινε τοὺς ἄνδρας ἐκτὸς τάξεως ποιεῖσθαι τὴν μάχην ἀναμὶξ κατὰ τὰς αὐτῶν προαιρέσεις, τοσούτῳ λαμπρότερος ἦν ὁ κίνδυνος, ὡς ἂν ἐκ τοσούτου πλήθους κατ' ἄνδρα καὶ κατὰ ζυγόν, οἱονεὶ μονομαχικῆς συνεστώσης περὶ τοῖς ἀγωνιζομένοις τῆς φιλοτιμίας. οὐ μὴν ἀλλ' ἥ τε κραυγὴ καὶ τὸ σύρρευμα διαφέρον ἦν περὶ αὐτὰ τὰ ἔργα. οἱ γὰρ ἀρχῆθεν ἐξ αὐτῶν τῶν παρ' ἀμφοῖν ταχθέντες, οἱ μὲν ἐπὶ τὸ τρέψασθαι τοὺς ἐπὶ τῶν ἔργων, οἱ δ' ἐπὶ τὸ μὴ προέσθαι ταῦτα, τηλικαύτην ἐποιοῦντο φιλοτιμίαν καὶ σπουδήν, οἱ μὲν ἐξῶσαι σπεύδοντες, οἱ δ' οὐδαμῶς ἐγκαταλιπεῖν τοῦτο τολμῶντες διὰ τὴν προθυμίαν, τέλος ἐν αὐταῖς μένοντες ταῖς ἐξ ἀρχῆς χώραις ἀπέθνησκον. οἱ γε μὴν ἅμα τούτοις ἀναμεμιγμένοι, δᾷδα καὶ στυππεῖον καὶ πῦρ

πρὸ τὴν ὦν ἔργων διαφθορὰν, πρὸς φέρουσι ὦν στρατηγῶ τὴν ἐπίνοιαν· τοῦ δὲ, δεξάμενος ἐκ ταχέος ἐτοι-
μάσαντος πᾶν ὃ πρὸ τὴν χρείαν ἀρμόζον, σῦ γραφέντες οἱ νεανίσκοι κατὰ τρὶ πτοὺς τόποις ἐν ἔ-
βαλον πῦρ τοῖς ἔργοις· ὡς δὲ, τῶν μὲν κατασκευασμάτων διὰ τὴν χρόνον εὖ παρεσκευασμένων
πρὸ ὃ ῥᾳδίως ἐμπρησθῆναι, τῆς δὲ τοῦ πνεύματος βίας φυσώσης, ἐκ αὐτῶν ὦν πύργων ἐκ
μηχανημάτων διασαλευούσης τὰς βάσεις, τὴν μὲν νομὴν τοῦ πυρὸς ἐν ἔργῳ σῶν ἔβαινε
γίνεσθαι καὶ πρακτικήν· τὴν δὲ πάρκειαν καὶ βοήθειαν τοῖς ῥωμαίοις ἐς τέλος ἀπρακτον καὶ
διὰ χρῆ· τοι αὐτὴν γὰρ ἐκ πλήξιν πάρισα ὃ σῶμβαινον τοῖς βοηθοῦσιν, ὡς τεμήτε σῶν νοῦ-
σαι μήτε σῶν ἰδεῖν δύνασθαι ὃ γινόμενον· ἀλλὰ ποσκοτουμένη ὑπὸ τοῦ ἐς αὐτοὺς φερομένης λίγ-
νυος ἐκ ὦν φεψαλύγων, ἔτι δὲ τῆς τοῦ καπνοῦ πολυπληθίας, οὐκ ὀλίγους ἀπόλλυσθαι ἐκ πίπτ-
μὴ δῶν ἀμένοις ἐγίσαι πρὸς αὐτὴν τὴν τοῦ πυρὸς βοήθειαν· ὅσω δὲ μέζω σῶν ἔβαινε γίνεσθαι
Τὴν δὲ χρησίαν περὶ τοὺς ὑπεναντίους διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, τοσούτω πλέω ἐκ χρησι-
περὶ τοὺς ἐν ἱέντας ἦν ὃ πῦρ· τὸ μὲν γὰρ προσκοτοῦν ἐκ βλάπτειν δῶν ἀμένον, πᾶν ἐξεφυσάτο ἐκ
προσωθεῖτο κατὰ ὦν ὑπεναντίων· τὸ δὲ βαλλόμενον ἢ ῥιπτούμενον, ἐπὶ τε τοὺς βοηθοῦντας, καὶ τὴν τῶν
ἔργων διαφθορὰν, ἐπόχον μὲν ἐπεμένετο διὰ ὃ σῶν ὁρᾶν τοὺς ἀφῖ ἐν τὰς τῆς πρὸ αὐτῶν τόπον· πρακτὴ
δὲ διὰ ὃ γίνεσθαι σφοδρὰν τὴν πληγήν· σῶν ἐργούσης τοῖς βαλλουσι τῆς τοῦ πνεύματος βίας· ὃ
δὲ πρᾶς τοι αὐτὴν σῶν ἔβη γενέσθαι τὴν παντέλειαν τῆς καταφθορᾶς ὥστε καὶ τὰς βάσεις τῶν
πύργων καὶ τὰ τύπη ὦν κρῖν ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀχρεωθῆναι· τούτων δὲ σῶμβαν τῶν, ὃ μὲν ἐπὶ
διὰ τῶν ἔργων πολιορκῆν, ἀπείνωσαν οἱ ῥωμαῖοι· περὶ τὰ φρεύσαντες δὲ, ἐκ χαρακὶ περὶ λα-
βόντες κύκλω τὴν πόλιν, ἔτι δὲ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας τεῖχος περὶ βαλόμενοι, ὦν χρόνον πρέ-
δοσαν τὴν πρᾶξιν· οἱ δὲν ὦν λιλυβαίω ὃ πεπτωκὸς ἐξοικοδομησάμενοι τεῖχος, εὐθαρσῆ ὑπέμενον
ἡδὴ τὴν πολιορκίαν· ἐς δὲ τὴν ῥώμην προσπεσόντα τοῦ, ἐκ μηταῦτα πλειόνων ἀναγγελόντα
διότι σῶμβαίνει ὦν ἀπὸ τοῦ σόλου πληρωμάτων ὃ πλεῖστον μέρος ἐν τε τοῖς ἔργοις ἐκ τῆς καθό-
λου πολιορκίας διεφθάρθαι, ἀπουδῆ κατέγραφον αὐτοῖς· ἐκ σῶν ἀθροίσαντες ἐς μυρίους, ἐξέ-
πεμψαν ἐς τὴν σικελίαν· ὦν διὰ τοῦ πορθμοῦ περαιωθέντες ἐκ πεζῆ παραγενομένους ἐς ὃ στρα-
τόπεδον, σῶν ἀγαγὼν τοὺς χιλιάρχους ὁ στρατηγὸς ὦν ῥωμαίων πόπλιος κλαύδιος, ἔφη· καὶ
ῥὸν ἔχειν πλεῖν ἐπὶ ὃ δρέπανον παντὶ ὦν σόλου· ὃν γὰρ στρατηγὸν ὦν καρχηδονίων ἀτάρβαντ
τε ταγμένον ἐπαυτῶν, ἀπαράσκευον ἔχειν πρὸ ὃ μέλλον· ἀγνοοῦντα μὲν τὴν παρουσίαν τῶν
πληρωμάτων· πεπεισμένον δὲ μὴ δύνασθαι πλεῖν ὃν αὐτῶν σόλον, διὰ τὴν γεγενημένης ἐν τῇ
πολιορκίᾳ καταφθορὰν ὦν ἀνδρῶν· προχειρὸς δ' αὐτῶν σῦν κατατιθεμένους, εὐθέως ἐν ἐβίβαζε
τάτε προὐπάρχοντα, ἐκ τὰ προσφάτως παραγεγονότα πληρώματα· τοὺς δὲ ἐπιβάντας ἐκ παντὸς
ἐπέλεξε τοῦ στρατεύματος ἐθελοντὰς τοὺς ἀρίστους· ἀτεδὴ τοῦ μὴ πλοῦ σύν ἐγίνεσθαι ὄντος, τῆς δὲ ὠφε-
λείας ἑτοίμου προφαινομένης· ταῦτα δὲ παρασκευασάμενος ἀνήχθη περὶ μέσας νύκτας, λαθὼν τοὺς
πολεμίους· καὶ τὰς μὲν ἀρχὰς, ἄθροις ἔπλει δεξιὰν ἐχὼν τὴν γῆν· ἅμα δὲ ὦ φωτὶ, ὦν πρὸ τῶν
ἐπὶ ὃ δρέπανον νῦν ἐπιφαινομένου, κατὶ δὲ ἀτάρβας, ὃ μὴ πρὸ τῶν ἐξενίσθη διὰ ὃ παράδοξον·
ταχὺ δὲ ἐν αὐτῷ γενόμενος, ἐκ νοήσας ὃν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων, ἐκρίνεπαν τοῖς ἔργου πεῖραν
λαμβάνειν· καὶ πᾶν ὑπομένειν, χάριν τοῦ μὴ πρὶ ἰδεῖν σφᾶς, ἐς πρόδηλον σύγκλεισθέντες πολιορκίαν·
διόπερ εὐθέως τὰ μὲν πληρώματα σῶν ὦν τε πρὸς τὴν αἰγιαλόν· τοὺς δὲ ἐκ τῆς πόλεως μισθοφόρους, ἤθροι
ζεμιᾶ κηρύγματος· ὦν δὲ σύλλεχθέντες, ἐπεβάλετο διὰ βραχέων ἐς ἔννοιαν αὐτοὺς ἄγειν,
τῆς τε τοῦ νικᾶν ἐλπίδος ἐὰν τολμήσω σῶν αὐμαχεῖν, ἐκ τῆς ἐν τῇ πολιορκίᾳ διὰ χρησίας, ἐὰν κατα-
μελήσωσι προϊδόμενοι τὴν κίνδυνον· ἑτοίμους δ' αὐτῶν παρορμηθέντες πρὸ τὴν ναυμαχίαν, ἐκ βο-
ώντες ἄγειν ἐκ μὴ μέλλειν, ἐπαινέσας ἐκ ἀρξάμενος τὴν ὁρμὴν παρήγγειλε κατὰ τάχος ἐμβαίνειν ἐκ
βλέποντας πρὸς τὴν αὐτοῦ ναῦν, ἐπέσθαι ταύτῃ κατὰ πρύμναν· διασαφήσας δὲ τὰ προειρημένα
κατὰ σπουδὴν, πρῶτος ἐποιεῖτο ὃν ἀνάπλουν, ὑπαυτὰς τὰς πηρὰς ἐπὶ θάτερο μέρη τῶν λιμένων
ἐβάγων τοῦ τῶν πολεμίων ἐς πλοῦ· πόπλιος δὲ ὦν ῥωμαῖος στρατηγὸς θεωρῶν τὴν μὴ πολεμίαν
Παρὰ τὴν αὐτοῦ δόξαν οὐ κεκόντα οὔτε κατὰ πεπληγμένη ὃν ἐπίπλουν, ἀλλὰ πρὸ ὦν αὐμαχεῖν
ὄντας, τῶν δὲ σφετέρων νεῶν, τὰς μὲν, ἐν τοῖς ἡδὴ τοῦ λιμένος οὖσας, τὰς δὲ, ἐν αὐτῷ ὦν σόματι, τὸ
δὲ, φερομένας ἐπὶ τὴν ἐς πλοῦν, πάσαις ἀνατρέφειν παρήγγειλε· ἐκ ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν ἐξ ὦν
πάλιν· ἔνθα δὴ, ὦν μὲν, ἐν τῷ λιμένι, τῶν δὲ, κατὰ τὴν ἐς πλοῦν ἐκ τῆς μεταβολῆς σύμπτοιος, ὑπὸ
θορύβος ἦν ἐκ ὦν ἀνδρῶν ἀπλέτος, ἀλλὰ καὶ τοῖς τάρσοις ἔθραυον αἰνῆες ἀλλὴ λῶν συγκρούουσαι·
ὅμως δοὺν ἀεὶ τοὺς ἀνατρέχοντας ἐκ τάττον τὰς οἰκοῖς ἀρχοί, παρ' αὐτὴν τὴν γῆν, ταχὺ ἐποίουν ἀντι-
πρώρους τοῖς πολεμίοις· ὁ δὲ πόπλιος ἐπὶ πλεῖν ἀνὸς ἀρχῆθεν κατόπιν, ἐπὶ παντὶ ὦν σόλου·
τότε δὲ ἐπὶ στρέψας καταυτὸν τὴν πλοῦν πρὸ ὃ πέλεγος, ἔλαβε τὴν ἐκ ὠνύμου τοῦ ὅλου δῶν ἀμεστάξιν·
ἀτάρβας δὲ κατὰ ὃν αὐτὸν καιρὴν ὑπερέρας ὃ λαιὸν ὦν πολεμῖν ῥωμαῖν, ἐκ ὦν πέντε ναῦς ἐπίπλει, ὑπέστησε

publ. claud

L. Imus

ζειν. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι μετὰ ταῦτα στρατηγὸν καταστήσαντες Ἀμίλκαν τὸν Βάρκαν ἐπικαλούμενον, τούτῳ τὰ κατὰ τὸν στόλον ἐνεχείρισαν. ὃς παραλαβὼν τὰς ναυτικὰς δυνάμεις, ὥρμησε πορθήσων τὴν Ἰταλίαν. ἔτος δ' ἦν ὀκτωκαιδέκατον τῷ πολέμῳ. κατασύρας δὲ τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Βρεττίαν χώραν, ἀποπλέων ἐντεῦθεν κατῆρε παντὶ τῷ στόλῳ πρὸς τὴν Πανορμῖτιν, καὶ καταλαμβάνει τὸν ἐπὶ τῆς Εἱρκτῆς λεγόμενον τόπον. ὃς κεῖται μὲν Ἔρυκος καὶ Πανόρμου μεταξὺ πρὸς θαλάττῃ, πολὺ δέ τι τῶν ἄλλων δοκεῖ διαφέρειν τόπων ἐπιτηδειότητι πρὸς ἀσφάλειαν στρατοπέδου καὶ χρονισμόν.

Ἔστι γὰρ ὄρος περίτομον ἀνατεῖνον εἰς ὕψος ἱκανὸν ἐκ τῆς περικειμένης χώρας ἐς ὕψος ἱκανόν. τούτου δ' ἡ περίμετρος τῆς ἄνω στεφάνης οὐκ ἐλάττων ἐστὶν ἑκατὸν σταδίων. ὑφ' ἧς ὁ περιεχόμενος τόπος εὔβοτος ὑπάρχει καὶ γεωργήσιμος, πρὸς μὲν τὰς πελαγίους πνοὰς εὐφυῶς κείμενος, θανασίμων δὲ θηρίων εἰς τέλος ἄμοιρος. περιείληπται δὲ κρημνοῖς ἀπροσίτοις ἔκ τε τοῦ κατὰ θάλατταν μέρους καὶ τοῦ παρὰ τὴν μεσόγαιαν παρήκοντος. τὰ δὲ μεταξὺ τούτων ἐστὶν ὀλίγης καὶ βραχείας δεόμενα κατασκευῆς. ἔχει δὲ καὶ λόφον ἐν αὑτῷ μαστοειδῆ, ὃς ἅμα μὲν ἀκροπόλεως, ἅμα δὲ σκοπῆς εὐφυοῦς λαμβάνει τάξιν κατὰ τῆς ὑποκειμένης χώρας. κρατεῖ δὲ καὶ λιμένος εὐκαίρου πρὸς τὸν ἀπὸ Δρεπάνων καὶ Λιλυβαίου δρόμον ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, ἐν ᾧ πλῆθος ὕδατος ἄφθονον ὑπάρχει. προσόδους δὲ τὰς πάσας ἔχει τρεῖς δυσχερεῖς, δύο μὲν ἀπὸ τῆς χώρας, μίαν δ' ἀπὸ τῆς θαλάττης. ἐν ᾧ καταστρατοπεδεύσας παραβόλως Ἀμίλκας, ὡς ἂν μήτε πόλεως οἰκείας μήτ' ἄλλης ἐλπίδος μηδεμιᾶς ἀντεχόμενος, εἰς μέσους δὲ τοὺς πολεμίους ἑαυτὸν ἐκδεδωκώς, ὅμως οὐ μικροὺς οὐδὲ τοὺς τυχόντας ἀγῶνας Ῥωμαίοις παρεσκεύασε. πρῶτον μὲν γὰρ ἐντεῦθεν ὁρμώμενος κατὰ θάλατταν, τὴν παραλίαν τῆς Ἰταλίας ἐπόρθει μέχρι τῆς Κυμαίων χώρας. δεύτερον δὲ κατὰ γῆν παραστρατοπεδευσάντων αὐτῷ Ῥωμαίων πρὸ τῆς Πανορμιτῶν πόλεως ἐν ἴσως πέντε σταδίοις, πολλοὺς καὶ ποικίλους ἀγῶνας συνεστήσατο κατὰ γῆν σχεδὸν ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτούς. περὶ ὧν οὐχ οἷόν τε διὰ τῆς γραφῆς τὸν κατὰ μέρος ἀποδοῦναι λόγον. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν διαφερόντων πυκτῶν καὶ ταῖς γενναιότησι καὶ ταῖς εὐεξίαις, ὅταν εἰς τὸν ὑπὲρ τοῦ στεφάνου συγκαταστάντες καιρὸν διαμάχωνται, πληγὴν ἐπὶ πληγῇ τιθέντες ἀδιαπαύστως, λόγον μὲν ἢ πρόνοιαν ἔχειν ὑπὲρ ἑκάστης ἐπιβολῆς καὶ πληγῆς, οὔτε τοῖς ἀγωνιζομένοις οὔτε τοῖς θεωμένοις ἐστὶ δυνατόν, ἐκ δὲ τῆς καθόλου τῶν ἀνδρῶν ἐνεργείας καὶ τῆς ἑκατέρου φιλοτιμίας ἔστι καὶ τῆς ἐμπειρίας αὐτῶν καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς εὐψυχίας ἱκανὴν ἔννοιαν λαβεῖν, οὕτω δὲ καὶ περὶ τῶν νῦν λεγομένων στρατηγῶν. τὰς μὲν γὰρ αἰτίας ἢ τοὺς τρόπους δι' οὓς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐποιοῦντο κατ' ἀλλήλων ἐνέδρας, ἀντενέδρας, ἐπιθέσεις, προσβολάς, οὔτ' ἂν ὁ γράφων ἐξαριθμούμενος ἐφίκοιτο, τοῖς τ' ἀκούουσιν ἀπέραντος, ἅμα δὲ καὶ τελέως ἀνωφελὴς ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ἡ χρεία γίνοιτ' ἄν· ἐκ δὲ τῆς καθόλου περὶ αὐτῶν ἀποφάσεως καὶ τοῦ τέλους τῆς φιλοτιμίας μᾶλλον ἄν τις εἰς ἔννοιαν ἔλθοι τῶν προειρημένων. οὔτε γὰρ τῶν ἐξ ἱστορίας στρατηγημάτων, οὔτε τῶν ἐκ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ὑποκειμένης περιστάσεως ἐπινοημάτων, οὔτε τῶν εἰς παράβολον καὶ βίαιον ἀνηκόντων τόλμαν, οὐδὲν παρελείφθη. κρίσιμόν γε μὴν ὁλοσχερῶς οὐχ οἷόν τ' ἦν γενέσθαι διὰ πλείους αἰτίας. αἵ τε γὰρ δυνάμεις ἀμφοτέρων ἦσαν ἐφάμιλλοι, τά τε τοῖς χάραξιν ὁμοίως ἀπρόσιτα διὰ τὴν ὀχυρότητα, τό τε διάστημα τῶν στρατοπέδων βραχὺ παντελῶς. ὅπερ αἴτιον ἦν μάλιστα τοῦ τὰς κατὰ μέρος συμπτώσεις ἀπαύστους γίνεσθαι καθ' ἡμέραν, ὁλοσχερὲς δὲ συντελεῖσθαι μηδέν. τούτους γὰρ αὐτοὺς ἀεὶ συνέβαινε διαφθείρεσθαι κατὰ τὴν συμπλοκὴν τοὺς ἐν χειρῶν νόμῳ περιπεσόντας. οἱ δ' ἅπαξ ἐγκλίναντες εὐθέως ἐκτὸς τοῦ δεινοῦ πάντες ἦσαν ὑπὸ τὴν αὑτῶν ἀσφάλειαν, καὶ πάλιν ἐκ μεταβολῆς ἐκινδύνευον. οὐ μὴν ἀλλ' ὥσπερ ἀγαθὸς βραβευτὴς ἡ τύχη μεταβιβάσασα παραδόξως αὐτοὺς ἐκ τοῦ προειρημένου τόπου καὶ τοῦ προϋπάρχοντος ἀθλήματος, εἰς παραβολώτερον ἀγώνισμα καὶ τόπον ἐλάττω συνέκλεισεν. ὁ γὰρ Ἀμίλκας, τῶν Ῥωμαίων τὸν Ἔρυκα τηρούντων ἐπί τε τῆς κορυφῆς καὶ παρὰ τὴν ῥίζαν, καθάπερ ἐπάνω προείπομεν, κατελάβετο τὴν πόλιν τῶν Ἐρυκίνων, ἥτις ἦν μεταξὺ τῆς τε κορυφῆς καὶ τῶν πρὸς τῇ ῥίζῃ στρατοπεδευσάντων. ἐξ οὗ συνέβαινε παραβόλως μὲν ὑπομένειν καὶ διακινδυνεύειν πολιορκουμένους τοὺς τὴν κορυφὴν κατέχοντας τῶν Ῥωμαίων, ἀπίστως δὲ τοὺς Καρχηδονίους ἀντέχειν, τῶν τε πολεμίων πανταχόθεν προσκειμένων καὶ τῶν χορηγιῶν οὐ ῥᾳδίως αὐτοῖς παρακομιζομένων, ὡς ἂν τῆς θαλάττης καθ' ἕνα τόπον καὶ μίαν πρόσοδον ἀντεχομένοις.

Οὐ μὴν ἀλλὰ πάλιν ἐνταῦθα πάσαις μὲν ἀμφότεροι ταῖς πολιορκητικαῖς ἐπινοίαις καὶ βίαις χρησάμενοι κατ' ἀλλήλων, πᾶσαν δ' ἰδέαν ἐνδείας ἀνασχόμενοι, πάσης δὲ ἐπιθέσεως καὶ μάχης πεῖραν λαβόντες, τέλος οὐχ ὡς Φάβιός φησιν ἐξαδύνατοι καὶ περικακοῦντες, ἀλλ' ὡς ἂν ἀπαθεῖς καὶ ἀήττητοί τινες ἄνδρες, ἱερὸν ἀπέλιπον τὸν στέφανον. πρότερον γὰρ ἢ κείνους ἀλλήλων ἐπικρατῆσαι, καίπερ δύ' ἔτη πάλιν ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ διαγωνισαμένους, δι' ἄλλου τρόπου συνέβη κριθῆναι τὸν πόλεμον. τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν Ἔρυκα καὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις τοιαύτην ἔσχε διάθεσιν.

Τὰ δὲ πολιτεύματα τῶν ἀμφοτέρων παραπλήσια τῶν ψιχομαχούσιν ὧν εὐγενοῦ ὀρνίθων. ἐκεῖνοι τὲ γὰρ πολλάκις
ἀπολωλεκότες τὰς πτέρυγας διὰ τὴν ἀδυναμίαν, αὐτοὶ δὲ τῇ ψυχομαχίᾳ μένοντες ἐπαβάλλουσι τὰ πλήθη,
ἕως ἂν αὐτομάτως ποτὲ πρὶ πεσόντες αὐτοῖς ἐκ ῥᾳδίως ἀλλήλων διαδράξωνται, κἀπὶ τὰ τῶν γε-
νομένου συμβῆ τὸν ἕτερον αὐτῶν προπεσεῖν. οἵ τε ῥωμαῖοι καὶ καρχηδόνιοι κάμνοντες ἤδη τῶν πόνων
διὰ τὴν συνεχείαν ὧν κινδύνων, εἰς τέλος ἀπήλλουν. τήν τε δυνάμιν παρελέλυντο ἐκ παρεῖντο διὰ
τὰς πολυχρονίους εἰς φορὰς καὶ δαπάνας. ὁμόλογος δὲ ῥωμαῖοι ψιχομαχοῦντες, καὶ πρὸ ἔτι σχεδὸν
ἢ δεκαπέντε ὧν κατὰ θάλατταν πραγμάτων ὀλοσχερῶς ἀφεστηκότες. διὰ τε τὸν πρὶ πεταίας, καὶ δι'
αὐτὸ τὸ πεπεῖσθαι διὰ αὐτῶν ὧν πεζικῶν δυνάμεων κρίνειν τὸν πόλεμον. τότε συνορῶντες οὐ προ-
χωρούσας αὐτοῖς τὸ ἔργον κατὰ τοὺς ἐκλογίσμους. καὶ μάλιστα διὰ τὴν τόλμαν τοῦ ὧν καρχηδονίων ἢ γε-
μόνος, ἐκρίναν τὸ τρίτον ἀντιποιήσασθαι ὧν ἐν ταῖς ναυτικαῖς δυνάμεσιν ἐλπίδων. ὑπολαμβάνον-
τες διὰ τῆς ἐπινοίας ταύτης, εἰ καιρίως ἅψαιντο τῆς ἐπιβολῆς, μόνος ἂν, οὐχὶ πρὸς ἐπιθεῖναι ὧν πο-
λεμίων συμφέρον, ὃ καὶ τέλος ἐποίησαν. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐβεχώρησαν τῆς θαλάττης, ἔξαντες
τοῖς ἐκ τῆς τύχης συμπτώμασι. τὸ δὲ δεύτερον ἐλαττωθέντες τῇ πρὶ τὸ δρέπανον ναυμαχίᾳ.
τότε δὲ τρίτην ἐποιοῦντο ταύτης τὴν ἐπιβολήν. διὰ τῆς νικήσαντες, καὶ τὰ πρὶ τῆς ἐρύκας στρατόπεδα
ὧν καρχηδονίων ἀποκλείσαντες τῆς κατὰ θάλατταν χορηγίας, τέλος ἐπέθηκαν τοῖς ὅλοις. ἦν δὲ τῆς
ἐπιβολῆς τὸ πλεῖον ψιχομαχίας. χορηγία μὲν γὰρ ἐχύπηρχε πρὸς τὴν πρόθεσιν ἐν τοῖς κοινοῖς. οὐ μὴν ἀλλὰ
διὰ τὴν ὧν προεστώτων ἀνδρῶν εἰς τὰ κοινὰ φιλοτιμίαν καὶ γενναιότητα, πρὸς εὐρέθη ἢ πρὸ τῆς σύν τέλειαν. κατὰ γὰρ
τὰς ὧν βίων εὐκαιρίας καθεύδα καὶ δύο ἐκ τρεῖς ὑφίσαντο παρέξειν πεντήρη κατηρτισμένας ἐφ' ὧν τὰ δαπάνας
κομιοῦνται κατὰ μέρον ὧν πραγμάτων προχωρησάντων. ὧν δὲ τοιούτων τρόπον τάξεις ἑτοιμασθέντες διακο-
σίων πλοίων πεντηρικῶν, ὧν ἐποιήσαντο τὴν ναυπηγίαν πρὸ παράδειγμα τὴν τοῦ ῥοδίου ναῦν, μεγαλαυτὰ
στρατηγὸν καταστήσαντες γάιον αὐτάτιον ἐβέπεμψαν ἀρχομένας τῆς θερείας. οἳ καὶ παραδόξως ἐπιφανεῖς
τοῖς κατὰ τὴν σικελίαν τόποις, τόν τε πρὶ τὸ δρέπανον λιμένας κατέσχε καὶ τοὺς πρὶ τὸ λιλύβαιον ὅρμους.
παντὸς ἀνακεκωρηκότος εἰς τὴν οἰκείαν τοῦ ὧν καρχηδονίων ναυτικοῦ. σύστησαμένος δὲ πρὶ τῆς ἐν
τῷ δρεπάνῳ πολιόρκιαν, καὶ τἆλλα πρὸς τὴν πολιορκίαν παρασκευασάμενος, ἅμα μὲν ταύτη προσεκαρτέρει
τὰ δυνατὰ ποιῶν. ἅμα δὲ προορώμενος τὴν παροιείαν τοῦ καρχηδονίων στόλου, καὶ μνημονεύων τῆς ἐξαρχῆς
προθέσεως, ὁ τιμόνος δύναται διὰ τοῦ κατὰ θάλατταν κινδύνου, κρίσεις τὰ ὅλα τυχεῖν, οὐ κἀχρεῖον οὐδὲ
ἀργὸν ἐκ γίγνεσθαι τὸν χρόνον. ἀλλ' ἂν ἐκάστην ἡμέραν ἀναπείρας καὶ μιλέσας ποιῶν τοῖς πληρώμασι
οἰκεῖς τῆς ἐπιβολῆς. τῇ τέλοι πῇ τῇ κατὰ τὴν διαίτων ἐπιμελείᾳ προσκαρτέρει, ἀθλητὰς ἀπετέλεσε πρὸ τὸ προ-
κείμενον ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ τοὺς ναύτας. οἱ δὲ καρχηδόνιοι παρὰ τὴν ὑπόνοιαν προσπεσόντες αὐτοῖς
τοῦ πεπλευκέναι στόλου τοὺς ῥωμαίους, καὶ πάλιν ἀντιποιεῖσθαι τῆς θαλάττης, παραυτίκα κατηρτίζον τὰς
ναῦς. καὶ πληρώσαντες σί τοῦ καὶ ὧν ἄλλων ἐπιτηδείων ἐβέπεμπον τῆς στόλου. βουλόμενοι μηδὲν ἐκεί-
πειν τὰ πρὶ τῆς ἐρύκας στρατόπεδα ὧν ἀναγκαίων. κατέστησαν δὲ καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως
ἄνωνα. οἳ ἀναχθεὶς καὶ κατάρας ἐπὶ τὴν ἱερὰν καλουμένην νῆσον, ἔσπευδε τοὺς πολεμίους λαθεῖν, διακο-
μισθῆναι πρὸ τῆς ἐρύκας. καὶ τὰς μὲν ὡρὰς ἀποθέσθαι καὶ κουφίσαι τὰς ναῦς. προσλαβὼν δὲ ἐπιβάτας
ἐκ ὧν μισθοφόρου τοὺς ἐπιτηδείους καὶ βάρκαν μεγαλαυτῶν, οὐχὶ συμμίσγειν τοῖς ὑπεναντίοις. ὁ δὲ
ὑτάτιος σύνεις τὴν παροιείαν τὴν πρὶ τὸν ἄνωνα καὶ συλλογισάμενος τὴν ἐπίνοιαν αὐτῶν, ἀναλαβὼν ἀπο-
τοῦ πεζοῦ στρατεύματος τοὺς ἀρίστους ἄνδρας, ἔπλευσε πρὸ τὴν αἰγυνῶν νῆσον τὴν πρὸ τοῦ λιλυβαίου
κειμένην. κἀνταῦθα παρακαλέσας τὰ πρέπον τὰ ὧν καιρῶν τὰς δυνάμεις, διεσάφει τοῖς κυβερνήταις
ὡς εἰσομένας εἰς τὴν αὐρίον ναυμαχίας. ὑπὸ δὲ τὴν ἑωθινὴν ἤδη τῆς ἡμέρας ὑποφαινούσας, ὁ ῥῶν τοῖς μὲν ἐν-
αντίοις φορὸν ἄνεμον καταρρέοντα καὶ λαμπρῆ, σφίσι δὲ δὺς χρῆσιν ὁμένον ἂν ἀνάπλουν προσαντίον τὸ
πνεῦμα. κοίλης καὶ τραχείας οἷα καὶ τῆς θαλάττης, τὸ μὲν πρῶτον διὰ πόρει τίδε χρῆσθαι τοῖς παροῦσι. συλ-
λογιζόμενος δὲ ὡς ἐὰν μὲν παραβάλλεται χειμῶνος ὄντος, πρὸ ἄνωνα ποιήσεται τῆς ἀγῶνα καὶ πρὸ αὐτὰς
τὰς ναυτικὰς δυνάμεις, καὶ προσετίγεμον τὰ τὰς σκάφη, ἐὰν δὲ τῆρ εὐδίαν καὶ καταμελῶν ἐάσῃ διαρεῖ
τὸ συμμίξαι τοῖς στρατοπέδοις, τοὺς πολεμίους πρόστε τὰς ναῦς εὐκινήτει καὶ κεκουφισμένας ἀγωνι-
ῆται, πρόστε τοὺς ἀρίστους ἄνδρας ὧν ἐκ τοῦ πεζοῦ στρατεύματος, τὸ δὲ μέγιστον πρὸ τὴν ἀμίλλου γόλμαν,
ἧς οὐδὲν ἦν τότε φοβερώτερον. διόπερ ἐκρίνεμεν παρεῖναι τὸν ἐνεστῶτα καιρόν. σύνιδον δὲ
τὰς ὧν πολεμίων ναῦς ἰστιοδρομούσας, ἀνήγετο μεγὰ σπουδῆς. ὧν δὲ πληρωμάτων εὐχερῶς

C. Lucius

25.

13

λεψην σικκον · λαβων δε ὁ κλεπτης ἰουδ χορτασιον ἐκκεσ . προσφυλλα τοῦ υπακουσαντος τοῦ
ροσ την ὁδον, και βουλομενη αὐτον καὶ ἀπο τοῦ σκελους και ἀπο τῆς βυπασεως ὑγιονον ὑπερ
χον, ὡς εφαινον ἑτοιμως τοις ἑπταιρ ὁδου, πρ τους ὁμοιως μοιεν ἡμονιν ὑπερ μεν ὑπερ μεν ὑπερ
χρονου πεφαλαμενος τος, ἐ τινα ἀμωμ τεκν, ὡ ἴνα δε ἡμεν καθ ἡμερον ὡς, ὡ ἀκ, ὡν ὑπο ε δ ὡ σι β
πορ ὡ παν, οἱ δ ἱκ πορ υ ὑπ τ ὁ ὡ β ἱ ε ὡ κ ἀ ἡ ἀ π ὡ σ ι π ρ ὡ τ α, ε ὡ γ ε ἱ ὁ υ σ α γ ρ ὁ σ ο μ ο ὑ β υ κ π ο υ ε ὁ ὑ
κ μ α ε π ὑ π τ κ α ἐ α τ η ν π ο λ ἰ ν, τ ὡ ν π ρ ο ο ρ α μ ε ν μ α ε π ο λ ἰ ε ὁ π τ ε ὑ ε, ὁ ν ὁ μ α ζ ὑ β ο υ λ ο μ α ε ὑ π ἐ ὡ ὁ ε
ν κ α τ κ α σ α ν τ α ε ἀ π ο σ κ α ε μ ε β ε ν υ π α γ η μ ὑ . ὁ ἐ ε μ ὶ ὡ θ ο φ ὁ ρ ο ἱ σ α ν α υ ν ὑ β ὡ ν τ ε ἑ κ τ η ν σ ι κ α ν, κ α ι
Δ ἀ π ο κ λ ὡ ν χ ρ ὁ ν ο υ π ε π υ ρ ὁ τ ε α ὐ τ ο ῖ ς ὡ σ χ ε λ ἰ ε, ὁ π ρ ὁ α ὐ ὑ ἑ κ α τ ὡ ν υ π ὁ κ ἡ ἑ γ ὑ ἡ κ α ε δ ὡ ν Δ ὁ ε ι, ἑ σ χ ε
ὁ δ ὑ α ε ἑ κ π ὑ ρ ἁ ἡ λ ἰ ν ἐ μ ο ὑ ν ὑ π τ ὁ ν π ὑ τ ν σ τ α ε ὡ ς, Δ ὡ λ τ ὁ ν ἀ ε ε ὡ μ α ὡ ν τ ῆ π ὑ λ ν μ ε ν
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
λ κ ὶ α ε ὁ ὑ μ ε β ο ν τ ὰ ε ὁ π ο ι ε φ ὰ λ α μ ὰ ε σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
λ κ ὶ α ε ὁ ὑ μ ε β ο ν τ ὰ ε ὁ π ο ι ε φ ὰ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο
ὡ ν τ . Ἀ β ε λ ο π ἑ γ ο υ π ο τ ὰ π ρ ο ε ο φ ἁ λ α μ ὰ ς σ φ ἰ ο ἱ ε ὁ υ ὁ μ ὲ ν ὁ ν ὅ τ ἡ β υ π ὰ ξ ὁ ν α ν ε ὑ ε μ α ε π ο λ α π ο

χαρότερον ἐπιφερομένην τῇ ὑποψίᾳ, ἀναστρέψαι παρήγγειλε πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ. τοὺς μὲν ἐν ἀρχῇ τῆς
πορείας ἀναστρέψαντας, σπουδῇ ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν ἐκέλευσε· τοῖς δ' ἐπὶ τῆς οὐραγίας βοη-
θεῖν ὑπάρχουσιν, ἐκ μεταβολῆς ἐπιστροφὰς ποιήσας ἀντιμετώπους ἔταξε πρὸς τὴν τῶν πολεμίων ἐπιφάνειαν. οἱ δὲ Λίβυες
καὶ μισθοφόροι νομίσαντες αὐτοὺς καταπεπληγμένους φυγεῖν, λύσαντες τὴν τάξιν, ἐπέκειντο· καὶ
συνῆπτον εἰς τὰς χεῖρας ἐρρωμένως. ἅμα δὲ τοῖς ἱππεῦσι συνεγγίσαντας τοῖς παρατεταγμένοις, ἐκ μεταβο-
λῆς ὑποστῆναι· τὴν δὲ λοιπὴν δύναμιν ἐπάγειν, ἐκπλαγέντες ὅμως διὰ τὸ παράδοξον οἱ Λίβυες, ἐγκλί-
ναντες εὐθέως ἔφευγον, ὡς ἂν ἀτάκτως καὶ σποράδην ἐπικείμενοι. οἱ μὲν, τοῖς κατόπιν ἐπιφερομένοις
ἐπιπίπτοντες ἐσφάλλοντο καὶ διέφθειρον αὐτούς τε καὶ τοὺς οἰκείους· οἱ δὲ πλείους συνεπατήθησαν ἐκ χει-
ρὸς τῶν ἱππέων ἐπικειμένων αὐτοῖς καὶ τῶν θηρίων. ἀπώλοντο μὲν οὖν εἰς ἑξακισχιλίους τῶν Λιβύων
καὶ τῶν ξένων· ἑάλωσαν δὲ περὶ δισχιλίους. οἱ δὲ λοιποὶ διέφυγον· οἱ μὲν εἰς τὴν πρὸς τῇ γεφύρᾳ πόλιν,
οἱ δὲ ἐπὶ τὴν πρὸς τῇ Ἰτύκῃ παρεμβολήν. Ἀμίλκας δὲ ποιήσας τὸ προτέρημα τὸν προειρημένον τρόπον,
εἵπετο κατὰ πόδας τοῖς πολεμίοις· καὶ τὴν μὲν ἐπὶ τῆς γεφύρας πόλιν, ἐξ ἐφόδου κατέσχε, προλιπόντων καὶ
φευγόντων εἰς τὴν Ἰτύκην τῶν ἐν αὐτῇ πολεμίων· τὴν δὲ λοιπὴν χώραν ἐπιπορευόμενος, τὰς μὲν προσεκ-
τᾶτο· πλείους δὲ κατὰ κράτος ἐχειροῦτο· τοῖς δὲ Καρχηδονίοις βραχύ τι θάρσους ἐνειργάσατο καὶ τόλμης, ἐπὶ
ποσὸν αὐτοὺς ἀπαλλάξας τῆς προϋπαρχούσης δυσελπιστίας. ὁ δὲ Μάθως αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῆς τῶν Ἱππακρι-
τῶν πολιορκίας ἐπέμενε· τοῖς δὲ περὶ τὸν Αὐτάριτον τὸν τῶν Γαλατῶν ἡγεμόνα καὶ Σπένδιον, ἔχεσθαι τῶν ὑπε-
ναντίων συνεβούλευε· τὰ μὲν πεδία φεύγοντας διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρὰ τοῖς ὑπεναντίοις ἱππέων καὶ
θηρίων· ταῖς δ' ὑπωρείαις ἀντιπαράγοντας καὶ συνεπιτιθεμένους κατὰ τὰς ὑποπιπτούσας ἀεὶ δυσχε-
ρείας. ἅμα δὲ ταῖς ἐπινοίαις ταύταις, καὶ πρὸς τοὺς Νομάδας καὶ τοὺς Λίβυας ἐξέπεμπε, δεόμενος βοηθεῖν
σφίσι, καὶ μὴ καταπροΐεσθαι τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καιρούς. ὁ δὲ Σπένδιος προσλαβὼν ἐκ τοῦ Τύ-
νητος ἀφ' ἑκάστου τῶν γενῶν τοὺς πάντας εἰς ἑξακισχιλίους, προῆγε ταῖς ὑπωρείαις ἀντιπαράγων τοῖς
Καρχηδονίοις, ἔχων ἅμα τοῖς προειρημένοις, καὶ τοὺς μετ' Αὐταρίτου Γαλάτας οὖντας εἰς δισχιλίους. τὸ
γὰρ λοιπὸν μέρος αὐτῶν τοῦ κατ' ἀρχὰς συστήματος ηὐτομολήκει πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ἐν ταῖς περὶ τὸν
Ἔρυκα στρατοπεδείαις. τοῦ δ' Ἀμίλκου παρεμβεβληκότος ἔν τινι πεδίῳ πανταχόθεν ὄρεσι περιεχο-
μένῳ, συνέβη τὰς παρὰ τῶν Νομάδων καὶ Λιβύων βοηθείας εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον συνάψαι τοῖς περὶ
τὸν Σπένδιον. γενομένης δὲ τοῖς Καρχηδονίοις τῆς μὲν τῶν Λιβύων ἐπιστρατοπεδείας αἰφνιδίως καὶ κατὰ
πρόσωπον, τῆς δὲ τῶν Νομάδων κατ' οὐράς, τῆς δὲ περὶ τὸν Σπένδιον ἐκ πλαγίου, μεγάλην αὐτοῖς ἀπο-
ρίαν συνέβαινε περιίστασθαι καὶ δυσέκφευκτον. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, Νάραυας ὃς ἦν μὲν Νομὰς τῶν
ἐνδοξοτάτων εἷς· ἦν δὲ καὶ πλήρης ὁρμῆς βασιλικῆς· οὗτος ἀεὶ μὲν οἰκείως διέκειτο πρὸς τοὺς Καρχη-
δονίους, πατρικὴν ἔχων σύστασιν· τότε δὲ μᾶλλον παρωρμήθη διὰ τὴν Ἀμίλκου τοῦ στρατηγοῦ
καταξίωσιν. διὸ καὶ νομίσας ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν πρὸς ἔντευξιν αὐτοῦ καὶ σύστασιν, ἧκε πρὸς τὴν στρατοπεδείαν
ἔχων περὶ αὑτὸν Νομάδας εἰς ἑκατόν· καὶ συνεγγίσας τῷ χάρακι τολμηρῶς ἔμενε κατασείων τῇ χειρί.
τοῦ δ' Ἀμίλκου θαυμάσαντος τὴν ἐπιβολήν, καὶ προπέμψαντος πρὸς αὐτὸν τινὰ τῶν ἱππέων, εἰς λόγους ἔφη βούλεσθαι
συνελθεῖν τῷ στρατηγῷ. διαπορουμένου δὲ τοῦ Ἀμίλκου καὶ διαπιστοῦντος τοῦ τῶν Καρχηδονίων ἡγεμόνος, παρα-
δοὺς ὁ Νάραυας τὸν ἵππον καὶ τὰς λόγχας τοῖς μεθ' αὑτοῦ, παρῆν ἄνοπλος εὐθαρσῶς εἰς τὴν παρεμβο-
λήν. οἱ δέ, τὰ μέν, ἐθαύμαζον· τὰ δέ, καὶ ἐξεπλήττοντο τὴν τόλμαν. ὅμως δὲ προσεδέξαντο, καὶ
συνῆλθον εἰς τὰς χεῖρας. ὁ δέ, παραγενόμενος εἰς λόγους, ἔφη· πᾶσι μὲν Καρχηδονίοις εὐνοεῖν·
μάλιστα δ' ἐπιθυμεῖν Βάρκᾳ γενέσθαι φίλος. διὸ καὶ νῦν παρεῖναι συστησόμενος αὐτῷ, καὶ κοινωνήσων
ἀδόλως παντὸς ἔργου καὶ πάσης ἐπιβολῆς. Ἀμίλκας δὲ ταῦτα ἀκούσας, οὕτως ἥσθη μεγάλως, ἐπί τε
τῷ κατὰ τὴν παρουσίαν θάρσει, καὶ τῇ κατὰ τὴν ἔντευξιν ἁπλότητι τοῦ νεανίσκου, ὥστ' οὐ μόνον
ἀποδέξασθαι κοινωνὸν αὐτὸν προσλαβέσθαι τῶν πράξεων, ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα δώσειν ἐπηγγείλατο
μεθ' ὅρκου, διαφυλάξαντος αὐτοῦ τὴν πρὸς Καρχηδονίους πίστιν. γενομένων δὲ τῶν ὁμολογιῶν, ὁ Νά-
ραυας, ἧκε τοὺς ὑφ' αὑτὸν τεταγμένους ἔχων Νομάδας ὄντας εἰς δισχιλίους. ὁ δ' Ἀμίλκας προσ-
γενομένης αὐτῷ τῆς χειρὸς ταύτης, παρετάξατο τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ περὶ τὸν Σπένδιον συνελθόντες
ἐπὶ ταὐτὸ τοῖς Λίβυσι, καὶ καταβάντες εἰς τὸ πεδίον, συνέβαλον τοῖς Καρχηδονίοις. γενομένης δὲ μάχης
ἰσχυρᾶς, ἐνίκων οἱ περὶ τὸν Ἀμίλκαν· καλῶς μὲν τῶν θηρίων ἀγωνισαμένων, ἐπιφανεστάτην
δὲ τοῦ Ναραύα παρεχομένου χρείαν. ὁ μὲν οὖν Αὐτάριτος καὶ Σπένδιος διέφυγον· τῶν δὲ λοιπῶν
ἔπεσον μὲν εἰς μυρίους, ἑάλωσαν δὲ εἰς τετρακισχιλίους. ἐπιτελεσθέντος δὲ τοῦ κατορθώματος,

προσκαλούμενος τοὺς Ἀθηναίους πρὸς τὸν πόλεμον, πρὸς μὲν τὰ πεζικὰ τῶν ὁπλιτῶν μέρη τὸν
αὐτὸν τοῦτον ἐποιοῦντο· οὐ βραχὺ γὰρ τοῦτο πρὸς ὅπερ ἐπῃροῦντο κέρδος ἐφαίνετο, εἰ μὴ ἐξέλιπε
μόνη ἐξ ἴσου τοῖς πολεμίοις τροφή· τὰ δὲ ναυτικὰ ἐπεκράτουν. ὅπου δὲ τὰ ἀμφότερα ἐν ἴσῳ
ἦν, ἐν τῷ ἐκείνων ἐδόκει εἶναι τὸ κράτος, ἐν ᾧ καὶ τὰ ἀναγκαῖα ἐπορίζοντο μᾶλλον καὶ
ἐκ τῆς ἠπείρου καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης· ἐπεὶ τὰ γε ἐκ τῆς θαλάσσης ἐπορίζοντο, εἰ μὴ τὰ
ἐκ τῆς ἠπείρου ἐκράτουν, ἐκ τῆς ἠπείρου ἂν ἐπορίζοντο. ἐν τοιούτῳ δὲ πολέμῳ ἐγένοντο
πρὸς ἀλλήλους τοῖς τε ἄλλοις καὶ ὅσον τὸ ἐπὶ τῇ ἀπὸ τῶν ἐναντίων ἀφέσει τῶν ἐπιτηδείων
ἐκ τῆς ἠπείρου. ἐπὶ δὲ τὸ ναυτικὸν ἐπεκράτουν μὲν οἱ Ἀθηναῖοι, ὅσον δὲ καὶ τὰ ἐκ τῆς
θαλάσσης ἐπορίζοντο, ἐκράτουν καὶ οἱ Πελοποννήσιοι· ἐπὶ γὰρ τὴν Ἀττικὴν ἐπιπλέοντες
καὶ τὴν γῆν δῃοῦντες καὶ τὴν πόλιν πολιορκοῦντες ἠνάγκαζον τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὰ ἐκ τῆς
θαλάσσης ἐπιπλέοντα σφίσιν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐπιόντας ἀμύνεσθαι, καὶ ἐν τούτῳ ἐκείνους
ἐλάνθανε τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης ἐπορίζοντα. καὶ ἐν τῷ ἴσῳ τοῦ πολέμου τοιαύτην τὴν δύναμιν
ἑκάτεροι παρεσκευάσαντο καὶ τοιούτῳ τρόπῳ ἐχρήσαντο.

Ἐπειδὴ δὲ τὰς ἐσβολὰς ἐποίουν οἱ Πελοποννήσιοι καὶ ἡ γῆ ἐδῃοῦτο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων,
ἐπεκηρυκεύοντο εὐθὺς οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους, ἐλπίδα
ἔχοντες ὥσπερ καὶ τὸ πρῶτον ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἀναχωρήσειν τοὺς Πελοποννησίους
ἐπὶ τὰ ἐκείνων ἐπιτήδεια. ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν ἐστράτευον, ἐπεκηρυκεύοντο καὶ
πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρταξέρξην τὸν Ξέρξου τοῦ Δαρείου υἱὸν ἐς τὴν Μηδίαν, εἴ τι ἄρα
ἐκείνου ἐπιμένοντος ἐπείσθησαν· ἐπὶ πολὺ γὰρ οὐκ ἐπεμπον ἀλλ' ἐπολέμουν ἀποκρινάμενοι
ὅτι οὐκ ἐπιμενοῦσιν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς. ἐπεμψαν δὲ καὶ ἐς Λακεδαίμονα καὶ ἐς Κέρκυραν καὶ
ἐς Σικελίαν καὶ ἐς Κρήτην καὶ ἐς Κύπρον καὶ ἐς Λυδίαν καὶ ἐς Φρυγίαν καὶ ἐς Θετταλίαν
καὶ ἐς τοὺς ξυμμάχους τοὺς ἐκεῖ καὶ ἐς Βοιωτοὺς καὶ ἐς Φωκέας καὶ ἐς Ἀμπρακίαν καὶ ἐς
Λευκάδα καὶ ἐς Ἀκαρνανίαν καὶ ἐς Εὐβοίαν, ἐλπίδα ἔχοντες καὶ τούτους ἐκ τῆς θαλάσσης
ἐπιπλέοντες ἐπὶ τὴν γῆν τὴν σφετέραν ἧσσον ἂν ἐπιέναι τοῖς Πελοποννησίοις, ἅτε καὶ
αὐτοὺς ἐν πολέμῳ ὄντας ἀμύνεσθαι· καὶ ἐπεμψαν ἐς τοὺς ἄλλους ὅσους ἐδόκει ἂν ἕκαστον
ὠφελῆσαι πρὸς τὸ παρὸν ἢ ἐς ὕστερον προσγενόμενον.

Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἐπολέμησαν ἀπὸ τῆς ἐσβολῆς τῆς πρώτης ἐν ᾗ ἐνέβαλον οἱ Πελοποννήσιοι
καὶ ἐπολιόρκουν τὰς Πλάτας, ἕως ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔμειναν ἡμέρας μάλιστα
τεσσαράκοντα καὶ ἑπτά. καὶ ἐν τούτῳ ἐτελεύτησε καὶ ὁ τρίτος ἐπὶ τοῖς τριάκοντα ἔτεσι
Λακεδαιμονίων βασιλεὺς Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου, ὃς καὶ τὸν πρῶτον πόλεμον τὸν πρὸς
Ἀθηναίους ἐπολέμησε· καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἐσβολῶν τῶν τοῦ πολέμου τούτου ἐπιόντων
ἐπιμελῶς ἐσκοπεῖτο εἴ τι ἐνδοιάζουσιν ἢ ἐπιτρέπουσιν ἐκ τῶν ἐπιτηδείων τοῖς Ἀθηναίοις
ἐπιμένειν τὸν πόλεμον, ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ πολὺ ἐπέμενον καὶ οὐδὲν ἐνεδίδοσαν, ἀλλὰ καὶ
ἐπιόντες ἐπολιόρκουν καὶ ἐδῄουν, ἐνόμιζον ἤδη πολὺ τὸ ἐπιὸν τῆς δυνάμεως αὐτῶν
φθείρειν καὶ ἐπὶ τὸ ἐπιτελὲς τοῦ πολέμου ἐπειγόμενοι ἐπὶ τὰς πόλεις ἐστράτευον.
ἀφικόμενος δὲ ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν τῷ Ἐλαϊκῷ καὶ τὴν γῆν ἐδῄου τὴν
πρὸς τὸν Κηφισὸν καὶ τὸ πεδίον· καὶ τινας τῶν δήμων ἐπῆλθε καὶ ἐπολιόρκησεν, ἃ ἔμελλον
οἱ ἐπιτήδειοι τῶν Ἀθηναίων ἐπιτειχιεῖν. ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ Ἐλαϊκῷ ἐγένετο καὶ ἐδῄου τὰ
πρὸς τὴν Ἀλωπεκὴν καὶ τὸ Σφηττὸν καὶ τὸν Κρωπιδῶν δῆμον, ἐνταῦθα ἐπιτειχίσαντες
ἐπολιόρκουν Παράλιον καὶ Θορικὸν καὶ Βραυρῶνα καὶ Μεσογαίαν καὶ Ἀναφλυστίους.
ἐπολιόρκουν δὲ καὶ ἄλλους δήμους ἃ ἐπιτειχίσαντες ἐφύλασσον οἱ ἐπιτήδειοι τῶν
Ἀθηναίων. ἐπὶ τούτοις δὲ τοῖς ἔργοις ἡ μὲν ἱππὸς τῶν Πελοποννησίων καὶ τῶν
ξυμμάχων ἐστρατοπεδεύετο ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ καὶ ἐδῄου τὰ πρὸς τὴν Ἐλευσῖνα καὶ
τὴν Θριασίαν καλουμένην· ἐπεὶ δὲ ἐπῆλθον καὶ ἐνταῦθα τὰ ἐπιτήδεια, ἐστρατοπεδεύετο
ἐν τῷ Κραβάτῃ καὶ ἐδῄου τὰ πρὸς τὸν Κορυδαλλὸν καὶ τὸ Αἰγάλεων ὄρος καὶ ἐπορεύοντο
διὰ τοῦ πεδίου τοῦ Θριασίου ἐπὶ τὸν Ἐρινεὸν καὶ τὴν Ὠρωπίαν καὶ ἐδῄουν τὴν γῆν
ἑκατέρωθεν ἐπορεύοντο δὲ ἐπὶ τὸν Ἐρινεὸν καὶ τὴν Ὠρωπίαν ἐκ τῆς Βοιωτίας ὁδοῦ
παραπεμπόμενοι ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Ὠρωπίᾳ φρουρῶν, ἵνα μὴ ἐπιπίπτωσιν ἐκ τῆς Δεκελείας
ἐπιτειχιζούσης τῆς πόλεως. ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ ἐν ᾧ ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ ἦσαν καὶ
ἐδῄουν, ἐγένοντο καὶ αἱ πρῶται ἐπαφαὶ τῇ ἱππῳ τῇ Ἀθηναίων καὶ τοῖς ξυμμάχοις καὶ
ἐγένετο μάχη ἐπὶ τῷ Ἐρινεῷ μικρὸν ἀπὸ τοῦ τείχους τοῦ ἐν τῇ Ὠρωπίᾳ, ἐν ᾗ οἱ ἱππῆς
τῶν Ἀθηναίων καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐκράτησαν τῇ ἐφόδῳ καὶ ἀπεκτείνανε τῶν Βοιωτῶν
ὀλίγους καὶ τῶν Πελοποννησίων Μεγαρέων τοὺς ἐπιβοηθήσαντας καὶ ἀπέκτειναν καὶ
ἐσκύλευσαν καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπέδοσαν ὑστέρῃ ἡμέρᾳ τοῖς Πελοποννησίοις. ἐν δὲ τῇ
ὑστεραίᾳ ἀναστήσαντες τὸ στράτευμα ἐπορεύοντο διὰ τῆς μεσογείας καὶ ἐδῄουν τὴν
Παιανίαν καὶ παρῆλθον τὸ Λαύρειον καὶ ἐδῄουν τὰ πρὸς τὸ Σούνιον καὶ τὸ ἱερὸν τῆς
Ἀθηνᾶς τὸ Σουνιάδος καὶ τὸν Θορικὸν καὶ τὴν Βραυρῶνα καὶ τὴν Μεσογαίαν καὶ τὰ
Ἀναφλύστια καὶ ἐν τούτοις ἐγένοντο καὶ τὸν δεύτερον χρόνον ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ ἐδῄουν
ἀμφὶ τὸν Κηφισὸν καὶ τὸ πεδίον καὶ ἐν τῇ Ἑπτακωμίᾳ καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀκτῇ καὶ ἐν τῇ
Μεσογαίᾳ καὶ ἐν τῇ Λαυρεωτικῇ· ἐν τούτοις δὲ καὶ τὸν δεύτερον χρόνον ἐγένοντο καὶ
ἐδῄουν ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ ἐπολιόρκουν τὰς ἐπιτειχισθείσας ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων πόλεις.
ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπε καὶ ἐδῄωντο τὰ πολλὰ τῆς γῆς καὶ ἐπολιορκοῦντο αἱ
πόλεις, ἐπανεχώρησαν διὰ Βοιωτῶν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα κατὰ κώμας καὶ κατὰ φυλὰς ἀπὸ
διαφόρων ὁδῶν· ἐπορεύοντο δὲ ἐπὶ πολὺ διεσπαρμένοι, ἵνα μάθοιεν οἱ Ἀθηναῖοι εἰ
ἀναχωροῦσιν. ἐπανῆλθον δὲ καὶ ἐκ τῆς Θεσσαλίας ἱππῆς τε Θετταλῶν καὶ ἐκ τῆς
Ἀκαρνανίας ἐπίκουροι Ἀκαρνᾶνες καὶ Μενέδαος καὶ Ἀγέλαος μετὰ τῶν ἱππέων καὶ
ὁπλιτῶν ἐκ τῆς Αἰτωλίας καὶ ἐκ τῆς Λοκρίδος καὶ ἐκ τῆς Φωκίδος ἐπὶ πολὺ ἐπορεύοντο
διὰ τῆς Βοιωτίας ἐπὶ τὰ Ἀθηναίων ἐπιτειχίσματα· ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπε,
καὶ οὗτοι ἀνεχώρησαν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα.

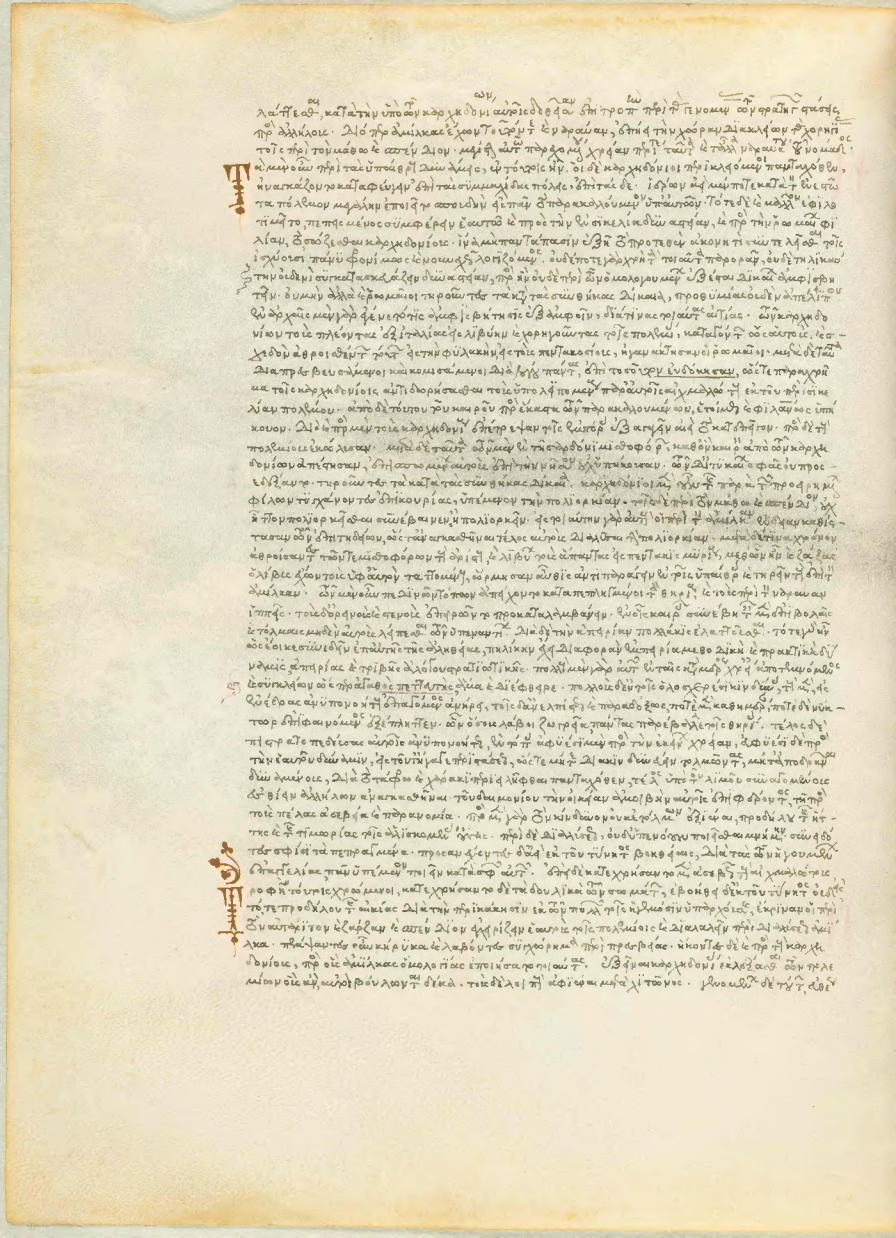

ωλιλε ἐφ᾽ ὑμᾶς πρὸς ὑμᾶς ἐκ τῆς ἀκροπόλεως. ὥστε μοι δοκοῦσι πρὸς ὑμᾶς ἐκ τῆς ἀκροπόλεως
πρῶτον μὲν ἐφ᾽ ἑαυτοὺς καὶ τὰ ὅπλα ἀναβαίνειν, ἔπειτα δὲ καὶ τὰς ἀσπίδας ἐπὶ τοὺς ὤμους
καταστῆσαι, καὶ οὕτω προσιέναι, ἵνα μὴ ἐκ τῶν ὅπλων ἀναβαίνοντες ἐκκαίωσιν ὑμᾶς, ἀλλ᾽ ἐπὶ τοὺς
ὤμους ἔχοντες τὰς ἀσπίδας ἐκκαίωσιν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους
ἐξίωμεν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξίωμεν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ
τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξίωμεν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες ἐπὶ τοὺς
πολεμίους ἐξίωμεν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξίωμεν. ἐπὶ τούτοις
δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξίωμεν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες
ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξίωμεν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξίωμεν.
ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξίωμεν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὰ ὅπλα
ἀναλαβόντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξίωμεν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους
ἐξίωμεν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξίωμεν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ
τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξίωμεν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες ἐπὶ τοὺς
πολεμίους ἐξίωμεν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξίωμεν. ἐπὶ τούτοις
δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξίωμεν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες
ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξίωμεν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξίωμεν.

Ἐπίδαμνον, τὴν δὲ πόλιν ἐπεβάλοντο πολιορκεῖν τὴν πρώτην. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν τῶν ὑπάτων ὁ μὲν Γνάιος Φόλουιος ἐξέπλει μετὰ διακοσίων νεῶν ἐκ τῆς Ῥώμης, ὁ δὲ Αὖλος Ποστόμιος τὴν πεζὴν ἔχων ἐξώρμα δύναμιν. τὴν μὲν οὖν πρώτην ἐπιβολὴν ἔσχε πλεῖν ὁ Φόλουιος ἐπὶ τὴν Κέρκυραν, ὑπολαμβάνων ἔτι καταλήψεσθαι τὴν πολιορκίαν ἄκριτον. ὑστερήσας δὲ τῶν καιρῶν, ὅμως ἐπὶ τὴν νῆσον ἔπλει, βουλόμενος ἅμα μὲν ἐπιγνῶναι τὰ συμβεβηκότα σαφῶς περὶ τὴν πόλιν, ἅμα δὲ καταλαβεῖν τῶν παρὰ τοῦ Δημητρίου προσαγγελλομένων. ὁ γὰρ Δημήτριος ἐν διαβολαῖς ὢν, καὶ φοβούμενος τὴν Τεύταν, διεπέμπετο πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ἐπαγγελλόμενος τήν τε πόλιν ἐγχειριεῖν καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα παραδώσειν, ὧν ἦν αὐτὸς κύριος. οἱ δὲ Κερκυραῖοι τὴν παρουσίαν τῶν Ῥωμαίων ἀσμένως ἰδόντες, τήν τε φρουρὰν παραδιδόασι τῶν Ἰλλυριῶν μετὰ τῆς τοῦ Δημητρίου γνώμης, αὐτοί τε σφᾶς ὁμοθυμαδὸν ἔδωκαν παρακληθέντες εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων πίστιν, μίαν ταύτην ὑπολαβόντες ἀσφάλειαν αὑτοῖς ὑπάρχειν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον πρὸς τὴν τῶν Ἰλλυριῶν παρανομίαν. Ῥωμαῖοι δὲ προσδεξάμενοι τοὺς Κερκυραίους εἰς τὴν φιλίαν, ἔπλεον ἐπ' Ἀπολλωνίας, ἔχοντες εἰς τὰ κατὰ λοιπὸν ἡγεμόνα τὸν Δημήτριον. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ Ποστόμιος τὰς πεζικὰς διεβίβαζε δυνάμεις ἐκ τοῦ Βρεντεσίου, πεζοὺς μὲν εἰς δισμυρίους, ἱππεῖς δὲ περὶ δισχιλίους. ἅμα δὲ τῷ προσελθεῖν ἑκατέρας ὁμοῦ τὰς δυνάμεις πρὸς τὴν Ἀπολλωνίαν, ὁμοίως καὶ τούτων ἀποδεξαμένων καὶ δόντων σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπιτροπήν, παραχρῆμα πάλιν ἀνήχθησαν, ἀκούοντες πολιορκεῖσθαι τὴν Ἐπίδαμνον. οἱ δ' Ἰλλυριοὶ συνέντες τὴν ἔφοδον τῶν Ῥωμαίων, οὐδενὶ κόσμῳ λύσαντες τὴν πολιορκίαν ἔφυγον. Ῥωμαῖοι δὲ καὶ τοὺς Ἐπιδαμνίους παραλαβόντες εἰς τὴν πίστιν, προῆγον εἰς τοὺς ἐσωτάτους τῆς Ἰλλυρίδος, ἅμα καταστρεφόμενοι τοὺς Ἀρδιαίους. συμμιξάντων δὲ πρεσβευτῶν αὐτοῖς καὶ πλειόνων, ὧν οἱ παρὰ τῶν Παρθηνῶν ἧκον ἐπιτρέποντες τὰ καθ' αὑτούς, δεξάμενοι τούτους εἰς τὴν φιλίαν, παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς παρὰ τῶν Ἀτιντάνων προσελθόντας, προῆγον ὡς ἐπὶ τὴν Ἴσσαν, διὰ τὸ καὶ ταύτην ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν πολιορκεῖσθαι τὴν πόλιν. ἀφικόμενοι δὲ καὶ λύσαντες τὴν πολιορκίαν, προσεδέξαντο καὶ τοὺς Ἰσσαίους εἰς τὴν αὑτῶν πίστιν. εἷλον δὲ καὶ πόλεις τινὰς Ἰλλυρίδας ἐν τῷ παράπλῳ κατὰ κράτος· ἐν αἷς περὶ Νουτρίαν οὐ μόνον τῶν στρατιωτῶν ἀπέβαλον πολλούς, ἀλλὰ καὶ τῶν χιλιάρχων τινὰς καὶ τὸν ταμίαν. ἐκυρίευσαν δὲ καὶ λέμβων εἴκοσι τῶν ἀποκομιζόντων τὴν ἐκ τῆς χώρας ὠφέλειαν. τῶν δὲ πολιορκούντων τὴν Ἴσσαν, οἱ μὲν ἐν τῷ Φάρῳ διὰ τὴν Δημητρίου χάριν ἀβλαβεῖς ἔμειναν, οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἔφυγον εἰς τὸν Ἄρβωνα σκεδασθέντες. ἡ δὲ Τεύτα πάνυ μετ' ὀλίγων εἰς τὸν Ῥίζονα διεσώθη, πολισμάτιον εὖ πρὸς ὀχυρότητα κατεσκευασμένον, ἀνακεχωρηκὸς ἀπὸ τῆς θαλάττης, ἐπ' αὐτῷ δὲ κείμενον τῷ Ῥίζονι ποταμῷ. ταῦτα δὲ πράξαντες, καὶ τῷ Δημητρίῳ τοὺς πλείους ὑποτάξαντες τῶν Ἰλλυριῶν, καὶ μεγάλην αὐτῷ περιθέντες δυναστείαν, ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Ἐπίδαμνον ἅμα τῷ στόλῳ καὶ τῇ πεζικῇ δυνάμει. Γνάιος μὲν οὖν Φόλουιος εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέπλευσε, τὸ πλεῖον ἔχων μέρος τῆς τε πεζικῆς καὶ ναυτικῆς στρατιᾶς· ὁ δὲ Ποστόμιος ὑπολειπόμενος τετταράκοντα σκάφη, καὶ στρατόπεδον ἐκ τῶν πέριξ πόλεων ἀθροίσας, παρεχείμαζε, συνεφεδρεύων τῷ τε τῶν Ἀρδιαίων ἔθνει καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς δεδωκόσιν αὑτοὺς εἰς τὴν πίστιν. ὑπὸ δὲ τὴν ἐαρινὴν ὥραν ἡ Τεύτα διαπρεσβευσαμένη πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ποιεῖται συνθήκας, ἐν αἷς εὐδόκησε φόρους τε τοὺς διαταχθέντας οἴσειν, πάσης τε ἀναχωρήσειν τῆς Ἰλλυρίδος, πλὴν ὀλίγων τόπων, καὶ τὸ συνέχον ὃ μάλιστα πρὸς τοὺς Ἕλληνας διέτεινε, μὴ πλεύσειν πλέον ἢ δυσὶ λέμβοις ἔξω τοῦ Λίσσου, καὶ τούτοις ἀνόπλοις. ὧν συντελεσθέντων, ὁ Ποστόμιος μετὰ ταῦτα πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλε πρός τε τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος· οἳ καὶ παραγενόμενοι, πρῶτον μὲν ἀπελογίσαντο τὰς αἰτίας τοῦ πολέμου καὶ τῆς διαβάσεως· ἑξῆς δὲ τούτοις, τὰ πεπραγμένα διεξῆλθον, καὶ τὰς συνθήκας παρανέγνωσαν, ἃς ἐπεποίηντο πρὸς τοὺς Ἰλλυριούς. τυχόντες δὲ παρ' ἑκατέρου τοῦ ἔθνους τῆς καθηκούσης φιλανθρωπίας, αὖθις ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κέρκυραν, ἱκανοῦ τινος ἀπολελυκότες φόβου τοὺς Ἕλληνας, διὰ τὰς προειρημένας συνθήκας· οὐ γὰρ τισίν, ἀλλὰ πᾶσι τότε κοινοὺς ἐχθροὺς εἶναι συνέβαινε τοὺς Ἰλλυριούς.

Ἡ μὲν οὖν πρώτη διάβασις Ῥωμαίων μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, ἔτι δὲ πρώτη ἐπιπλοκὴ μετὰ πρεσβείας εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους, διὰ ταύτας ἐγένετο τὰς αἰτίας. ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς καταρχῆς, Ῥωμαῖοι μὲν εὐθέως ἄλλους πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν πρὸς Κορινθίους καὶ Ἀθηναίους. ὅτε δὴ καὶ Κορίνθιοι πρῶτον ἀπεδέξαντο μετέχειν Ῥωμαίους τοῦ τῶν Ἰσθμίων ἀγῶνος. Ἀσδρούβας δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ἐν γὰρ τούτοις ἀπελίπομεν τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, νουνεχῶς καὶ πραγματικῶς χειρίζων τὰ κατὰ τὴν ἀρχήν, ἔν τε τοῖς ὅλοις μεγάλην ἐποιεῖτο προκοπήν, τήν τε παρὰ μέν τισι Καρχηδόνα, παρὰ δέ τισι Καινὴν πόλιν προσαγορευομένην κατασκευάσας, οὐ μικρά, μεγάλα δὲ συνεβάλλετο Καρχηδονίοις εἰς πραγμάτων λόγον.

συνεβάλλετο διὰ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου· πρός τε τὰ κατὰ τὴν ἰβηρίαν πράγματα, καὶ πρὸς τὰ κατὰ τὴν λιβύην· περὶ ἧς ἡμεῖς εὐφυέστερον καιρὸν λαβόντες, ὑποδείξομεν τὴν θέσιν αὐτῆς καὶ τὴν χρείαν· ἣν ἀμφοτέραις δύναται παρέχεσθαι ταῖς εἰρημέναις χώραις· ὃν καὶ θεωροῦντες ῥωμαῖοι, μείζω καὶ φοβερωτέραν ἤδη συνιστάμενον δυναστείαν, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ πολυπραγμονεῖν τὰ κατὰ τὴν ἰβηρίαν· εὑρόντες δὲ σφᾶς ἐπικεκοιμημένους ἐν τοῖς ἐπάνω χρόνοις, καὶ προειμένους εἰς τὸ μεγάλην χεῖρα κατασκευάσασθαι καρχηδονίους, ἀνατρέχειν ἐπειρῶντο κατὰ δύναμιν· αὐτόθεν μὲν οὖν ἐπιτάττειν ἢ πολεμεῖν οὐκ ἐτόλμων τοῖς καρχηδονίοις, διὰ τὸ τὸν ἀπὸ τῶν κελτῶν φόβον ἐπικρέμασθαι τοῖς σφετέροις πράγμασι· καὶ μόνον οὐ καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσδοκᾶν τὴν ἔφοδον αὐτῶν· καταψήσαντες δὲ καὶ πραΰναντες τὸν ἀσδρούβαν, οὕτως ἔκριναν ἐγχειρεῖν τοῖς κελτοῖς, καὶ διακινδυνεύειν πρὸς αὐτούς· οὐδέποτ' ἂν ὑπολαμβάνοντες, οὐχ οἷον δυναστεῦσαι τῶν κατὰ τὴν ἰταλίαν, ἀλλ' οὐδ' ἀσφαλῶς οἰκῆσαι τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, ἔχοντας ἐφέδρους· διόπερ ἅμα τῷ διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τὸν ἀσδρούβαν ποιήσασθαι συνθήκας, ἐν αἷς τὴν μὲν ἄλλην ἰβηρίαν παρεσιώπων· τὸν δὲ καλούμενον ἴβηρα ποταμόν, οὐκ ἔδει καρχηδονίους ἐπὶ πολέμῳ διαβαίνειν, εὐθέως ἐξήνεγκαν τὸν πρὸς τοὺς κατὰ τὴν ἰταλίαν κελτοὺς πόλεμον· ὑπὲρ ὧν δοκεῖ μοι χρήσιμον εἶναι κεφαλαιώδη μὲν ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν, ἵνα τῆς προκατασκευῆς οἰκεῖον, συνάψωμεν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν· ἀναδραμεῖν δὲ τοῖς χρόνοις ἐπὶ τὴν ἀρχήν, ἐξ ὅτου κατέσχον οἱ προειρημένοι τὴν χώραν· ἡγοῦμαι γὰρ τὴν περὶ αὐτῶν ἱστορίαν, οὐ μόνον ἀξίαν εἶναι γνώσεως καὶ μνήμης, ἀλλὰ καὶ τελείως ἀναγκαίαν· χάριν τοῦ μαθεῖν, τίσι μετὰ ταῦτα πιστεύσας ἀνδράσι καὶ τόποις ἀννίβας ἐπεβάλετο καταλύειν τὴν ῥωμαίων δυναστείαν· πρῶτον δὲ περὶ τῆς χώρας ῥητέον, ποία τίς ἐστι καὶ πῶς κεῖται πρὸς τὴν ἄλλην ἰταλίαν· οὕτω γὰρ ἔσται καὶ τὰ περὶ τὰς πράξεις διαφέροντα κατανοεῖν βέλτιον· ὑπογραφέντων τῶν περί τε τοὺς τόπους καὶ τὴν χώραν ἰδιωμάτων· τῆς δὴ συμπάσης ἰταλίας τῷ σχήματι τριγωνοειδοῦς ὑπαρχούσης, τὴν μὲν μίαν ὁρίζει πλευρὰν αὐτῆς, τὴν πρὸς τὰς ἀνατολὰς κεκλιμένην, ὅ τ' ἰόνιος πόρος καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ὁ κατὰ τὸν ἀδρίαν κόλπος· τὴν δὲ πρὸς μεσημβρίαν καὶ δυσμὰς τετραμμένην, τό τε σικελικὸν καὶ τὸ τυρρηνικὸν πέλαγος· αὗται δ' αἱ πλευραὶ συμπίπτουσαι πρὸς ἀλλήλας, κορυφὴν ποιοῦσι τοῦ τριγώνου, τὸ προκείμενον ἀκρωτήριον τῆς ἰταλίας εἰς τὴν μεσημβρίαν, ὃ προσαγορεύεται μὲν κόκυνθος· διαιρεῖ δὲ τόν τ' ἰόνιον πόρον, καὶ τὸ σικελικὸν πέλαγος· τὴν δὲ λοιπήν, τὴν παρά τε τὰς ἄρκτους καὶ τὴν μεσόγαιαν παρατείνουσαν, ὁρίζει κατὰ τὸ συνεχὲς ἡ τῶν ἄλπεων παρώρεια· λαμβάνουσα τὴν μὲν ἀρχὴν ἀπὸ μασσαλίας καὶ τῶν ὑπὲρ τὸ σαρδῷον πέλαγος τόπων· παρήκουσα δὲ συνεχῶς μέχρι πρὸς τὸν τοῦ παντὸς ἀδρίου μυχόν, πλὴν βραχέος· ὃ προκαταλήγουσα λείπει τοῦ μὴ συνάπτειν αὐτῷ· παρὰ δὲ τὴν προειρημένην παρώρειαν, ἣν δεῖ νοεῖν ὡσανεὶ βάσιν τοῦ τριγώνου, παρὰ ταύτην ἀπὸ μεσημβρίας ὑπόκειται πεδία τῆς συμπάσης ἰταλίας τελευταῖα πρὸς τὰς ἄρκτους· ὑπὲρ ὧν ὁ νῦν ἐνεστὼς λόγος· ἀρετῇ καὶ μεγέθει διαφέροντα τῶν κατὰ τὴν εὐρώπην ὅσα πέπτωκεν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν· ἔστι δὲ τὸ μὲν ὅλον ἡ περιγράφουσα τὰ πεδία ταῦτα γραμμὴ καὶ αὐτὴ τριγωνοειδής· τούτου δὲ τοῦ σχήματος τὴν μὲν κορυφήν, ἥ τε τῶν ἀπεννίνων καλουμένων ὀρῶν καὶ τῶν ἄλπεων σύμπτωσις, οὐ μακρὰν ἀπὸ τοῦ σαρδῴου πελάγους ὑπὲρ μασσαλίας ἀποτελεῖ· τῶν δὲ πλευρῶν παρὰ μὲν τὴν ἀπὸ τῶν ἄρκτων, ὡς ἐπάνω προεῖπον, αὐταὶ αἱ ἄλπεις ἐπὶ δισχιλίους καὶ διακοσίους σταδίους παρήκουσι· παρὰ δὲ τὴν ἀπὸ μεσημβρίας, τὸ ἀπεννῖνον, ἐπὶ τρισχιλίους ἑξακοσίους· βάσις δ' ἐστὶ τοῦ παντὸς σχήματος ἡ παραλία τοῦ κατὰ τὸν ἀδρίαν κόλπου· τὸ δὲ μέγεθος τῆς βάσεως ἐστίν, ἀπὸ πόλεως σήνης ἕως ἐπὶ τὸν μυχόν, ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους καὶ πεντακοσίους· ὥστε τὴν πᾶσαν περίμετρον τῶν προειρημένων πεδίων, μὴ πολὺ λείπειν τῶν μυρίων σταδίων· περὶ μὲν τῆς ἀρετῆς, οὐδ' εἰπεῖν ῥᾴδιον· σίτου τε γὰρ τοσαύτην ἀφθονίαν ὑπάρχειν συμβαίνει κατὰ τοὺς τόπους, ὥστ' ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς πολλάκις τέτταρας ὀβολοὺς εἶναι τῶν πυρῶν τὸν σικελικὸν μέδιμνον· τῶν δὲ κριθῶν, δύο· τοῦ δ' οἴνου τὸν μετρητὴν ἰσόκριθον· ἐλύμου γε μὴν καὶ κέγχρου τελέως ὑπερβάλλουσα δαψίλεια γίνεται παρ' αὐτοῖς· τὸ δὲ τῶν βαλάνων πλῆθος τὸ γινόμενον ἐκ τῶν κατὰ διάστημα δρυμῶν ἐν τοῖς πεδίοις, ἐκ τούτων ἄν τις μάλιστα τεκμήραιτο· πλείστων γὰρ ὑϊκῶν ἱερείων κοπτομένων ἐν ἰταλίᾳ, διά τε τὰς εἰς τοὺς ἰδίους βίους καὶ τὰς εἰς τὰ στρατόπεδα παραθέσεις, τὴν ὁλοσχερεστάτην χορηγίαν, ἐκ τούτων συμβαίνει τῶν πεδίων αὐτοῖς ὑπάρχειν· περὶ δὲ τῆς κατὰ μέρος εὐωνίας καὶ δαψιλείας τῶν πρὸς τὴν τροφὴν ἀνηκόντων,

Οὕτως ἄν τις ἀκριβέστατα κατανοήσειε· ποιοῦνται γὰρ τὰς καταλύσεις οἱ διοδεύοντες τὴν χώραν ἐν τοῖς πανδοχείοις, οὐ συμφωνοῦντες περὶ τῶν κατὰ μέρος ἐπιτηδείων· ἀλλ' ἐρωτῶντες πόσου τὸν ἄνδρα δέχεται· ὡς μὲν οὖν ἐπὶ τὸ πολὺ παρίενται τοὺς καταλύτας οἱ πανδοχεῖς, ὡς ἱκανὰ πάντ' ἔχειν τὰ πρὸς τὴν χρείαν, ἡμιασσαρίου· τοῦτο δ' ἔστι τέταρτον μέρος ὀβολοῦ· σπανίως δὲ τοῦθ' ὑπερβαίνουσι· τό γε μὴν πλῆθος τῶν ἀνδρῶν, καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος τῶν σωμάτων, ἔτι δὲ τὴν ἐν τοῖς πολέμοις τόλμαν, ἐξ αὐτῶν τῶν πράξεων σαφῶς ἔσται καταμαθεῖν· τῶν δ' ἄλπεων ἑκατέρας τῆς πλευρᾶς, τῆς ἐπὶ τὸν ῥοδανὸν ποταμὸν καὶ τῆς ἐπὶ τὰ προειρημένα πεδία νευούσης, τοὺς βουνώδεις καὶ γεώδεις τόπους κατοικοῦσι· τοὺς μὲν ἐπὶ τὸν ῥοδανὸν καὶ τὰς ἄρκτους ἐστραμμένους, γαλάται τρανσαλπῖνοι προσαγορευόμενοι· τοὺς δ' ἐπὶ τὰ πεδία, ταυρίσκοι καὶ ἄγωνες καὶ πλείονα γένη βαρβάρων ἕτερα· τρανσαλπῖνοί γε μήν, οὐ διὰ τὴν τοῦ γένους, ἀλλὰ διὰ

πολλάκις ἀλλήλοις θεωροῦντες ἐκ παραθέσεως τὴν παρασκευὴν αὐτοῖς εἰθισμένοι. ἐν ᾧ καιρῷ ῥωμαῖοι τήν τε σφετέραν δύναμιν αὖθις ἀνέλαβον, καὶ τὰ κατὰ τοὺς λατίνους αὖθις ἐνεχειρίσαντο. παραγενομένων δὲ πάλιν τῶν κελτῶν εἰς ἄλβαν στρατεύματι μεγάλῳ μετὰ τὴν τῆς πόλεως κατάληψιν ἔτει τριακοστῷ, τότε μὲν οὐκ ἐτόλμησαν ἀντεξαγαγεῖν ῥωμαῖοι τὰ στρατόπεδα, διὰ τὸ παραδόξου γενομένης τῆς ἐφόδου προκαταληφθῆναι καὶ μὴ καταταχῆσαι τὰς τῶν συμμάχων ἀθροίσαντας δυνάμεις.

αὖθις δ' ἐξ ἐπιβολῆς ἔτει δωδεκάτῳ μετὰ μεγάλης στρατιᾶς ἐπιπορευομένων, προαισθόμενοι καὶ συναγείραντες τοὺς συμμάχους, μετὰ πολλῆς προθυμίας ἀπήντων, σπεύδοντες συμβαλεῖν καὶ διακινδυνεῦσαι περὶ τῶν ὅλων. οἱ δὲ γαλάται καταπλαγέντες τὴν ἔφοδον αὐτῶν, καὶ διαστασιάσαντες πρὸς σφᾶς, νυκτὸς ἐπιγενομένης φυγῇ παραπλησίαν ἐποιήσαντο τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν. ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ φόβου, τρισκαίδεκα μὲν ἔτη τὴν ἡσυχίαν ἔσχον. μετὰ δὲ ταῦτα συνορῶντες αὐξανομένην τὴν ῥωμαίων δύναμιν, εἰρήνην ἐποιήσαντο καὶ συνθήκας. ἐν αἷς ἔτη τριάκοντα μείναντες ἐμπέδως, αὖθις γενομένου κινήματος ἐκ τῶν τρανσαλπίνων, δείσαντες μὴ πόλεμος αὐτοῖς ἐγερθῇ βαρύς, ἀπὸ μὲν αὑτῶν ἔτρεψαν τὰς ὁρμὰς τῶν ἐξανισταμένων, δωροφοροῦντες καὶ προτιθέμενοι τὴν συγγένειαν. ἐπὶ δὲ ῥωμαίους παρώξυναν καὶ μετέσχον αὐτοῖς τῆς στρατείας. ἐν ᾗ τὴν ἔφοδον ποιησάμενοι διὰ τυρρηνίας, ὁμοῦ συστρατευσαμένων σφίσι τυρρηνῶν, καὶ περιβαλόμενοι λείας πλῆθος, ἐκ μὲν τῆς ῥωμαίων ἐπαρχίας ἀσφαλῶς ἐπανῆλθον. εἰς δὲ τὴν οἰκείαν ἀφικόμενοι καὶ στασιάσαντες περὶ τὴν τῶν εἰλημμένων πλεονεξίαν, τῆς τε λείας καὶ τῆς αὑτῶν δυνάμεως τὸ πλεῖστον διέφθειραν. τοῦτο δὲ σύνηθές ἐστι γαλάταις πράττειν, ἐπειδὰν σφετερίσωνταί τι τῶν πέλας. καὶ μάλιστα διὰ τὰς ἀλόγους οἰνοφλυγίας καὶ πλησμονάς. μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἔτει τετάρτῳ συμφρονήσαντες ἅμα σαυνῖται καὶ γαλάται, παρετάξαντο ῥωμαίοις ἐν τῇ καμερτίων χώρᾳ. καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἐν τῷ κινδύνῳ διέφθειραν. ἐν ᾧ καιρῷ προσφιλονικήσαντες πρὸς τὸ γεγονὸς ἐλάττωμα ῥωμαῖοι, μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐξῆλθον. καὶ συμβαλόντες πᾶσι τοῖς στρατοπέδοις ἐν τῇ τῶν σεντινατῶν χώρᾳ πρὸς τοὺς προειρημένους, τοὺς μὲν πλείστους ἀπέκτειναν. τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασαν προτροπάδην ἑκάστους εἰς τὴν οἰκείαν διαφυγεῖν. διαγενομένων δὲ πάλιν ἐτῶν δέκα, παρεγένοντο γαλάται μετὰ μεγάλης στρατιᾶς πολιορκήσοντες τὴν ἀρρητίνων πόλιν. ῥωμαῖοι δὲ παραβοηθήσαντες καὶ συμβαλόντες πρὸ τῆς πόλεως ἡττήθησαν. ἐν δὲ τῇ μάχῃ ταύτῃ λευκίου τοῦ στρατηγοῦ τελευτήσαντος, μάνιον ἐπικατέστησαν τὸν κόριον. οὗ πρεσβευτὰς ἐκπέμψαντος εἰς γαλατίαν ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων, παρασπονδήσαντες ἐπανείλοντο τοὺς πρέσβεις. τῶν δὲ ῥωμαίων ὑπὸ τὸν θυμὸν ἐκ χειρὸς ἐπιστρατευσαμένων, ἀπαντήσαντες συνέβαλον οἱ σήνωνες καλούμενοι γαλάται. ῥωμαῖοι δ' ἐκ παρατάξεως κρατήσαντες αὐτῶν, τοὺς μὲν πλείστους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐξέβαλον, τῆς δὲ χώρας ἐγένοντο πάσης ἐγκρατεῖς. εἰς ἣν καὶ πρώτην τῆς γαλατίας ἀποικίαν ἔστειλαν τὴν σήνην προσαγορευομένην πόλιν, ὁμώνυμον οὖσαν τοῖς πρότερον αὐτὴν κατοικοῦσι γαλάταις. ὑπὲρ ἧς ἀρτίως διεσαφήσαμεν, φάσκοντες αὐτὴν παρὰ τὸν ἀδρίαν ἐπὶ τῷ πέρατι κεῖσθαι τῶν περὶ τὸν πάδον πεδίων.

οἱ δὲ βοῖοι θεωροῦντες ἐκπεπτωκότας τοὺς σήνωνας, καὶ δείσαντες περὶ σφῶν καὶ τῆς χώρας μὴ πάθωσι τὸ παραπλήσιον, ἐξεστράτευσαν πανδημεὶ παρακαλέσαντες τυρρηνούς. ἀθροισθέντες δὲ περὶ τὴν ὀάδμονα προσαγορευομένην λίμνην, παρετάξαντο ῥωμαίοις. ἐν δὲ τῇ μάχῃ ταύτῃ, τυρρηνῶν μὲν οἱ πλεῖστοι κατεκόπησαν. τῶν δὲ βοίων τελέως ὀλίγοι διέφυγον. οὐ μὴν ἀλλὰ τῷ κατὰ πόδας ἐνιαυτῷ συμφρονήσαντες αὖθις οἱ προειρημένοι, καὶ τοὺς ἄρτι τῶν νέων ἡβῶντας καθοπλίσαντες, παρετάξαντο πρὸς ῥωμαίους. ταῦτα δὲ συνέβαινε γίνεσθαι, τῷ τρίτῳ πρότερον ἔτει τῆς πύρρου διαβάσεως εἰς τὴν ἰταλίαν. πέμπτῳ δὲ τῆς γαλατῶν περὶ δελφοὺς διαφθορᾶς. ἐν γὰρ τούτοις ἡ τύχη τοῖς καιροῖς, ὡς ἂν εἰ λοιμικήν τινα πολέμου διάθεσιν ἐπέστησε πᾶσι γαλάταις. ἐκ δὲ τῶν προειρημένων ἀγώνων, δύο τὰ κάλλιστα συνεκύρησε ῥωμαίοις. τοῦ γὰρ κατακόπτεσθαι συνήθειαν ἐσχηκότες ὑπὸ γαλατῶν, οὐδὲν ἠδύναντο δεινότερον ἰδεῖν οὐδὲ προσδοκῆσαι τῶν αὐτοῖς ἤδη πεπραγμένων. ἐξ ὧν πρός τε πύρρον ἀθληταὶ τέλειοι γεγονότες τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων, συγκατέστησαν. τήν τε γαλατῶν τόλμαν ἐν καιρῷ καταπληξάμενοι, λοιπὸν ἀπερισπάστως τὸ μὲν πρῶτον πρὸς πύρρον περὶ τῆς ἰταλίας ἐπολέμουν. μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς καρχηδονίους ὑπὲρ τῆς τῶν σικελιωτῶν ἀρχῆς διηγωνίζοντο. γαλάται δὲ ἐκ τῶν προειρημένων ἐλαττωμάτων,

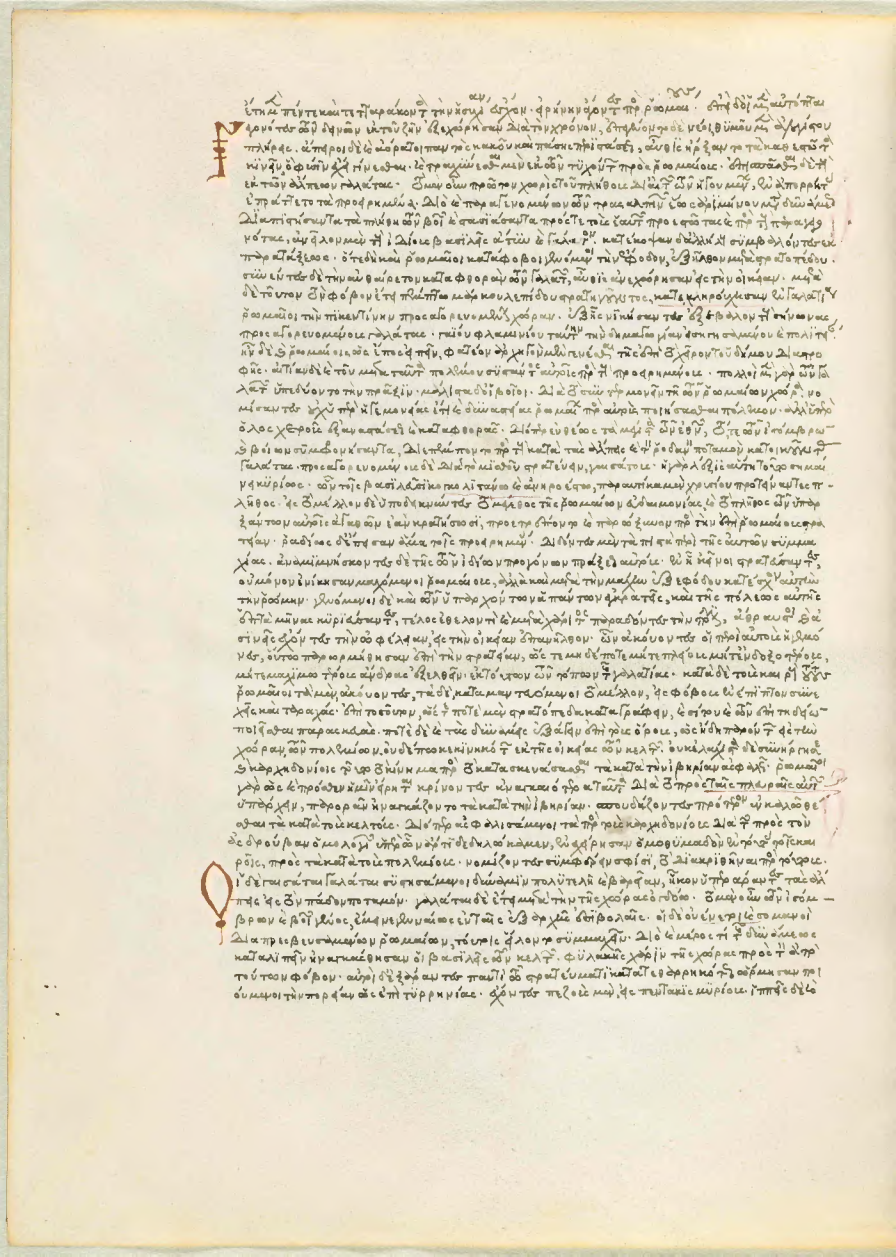

ανορίδας εἰς Ἀριμίνους. Ῥωμαῖοι δ' ὡς θᾶττον ἤκουσαν τοὺς Κελτοὺς ὑπερβεβληκέναι τὰς Ἄλπεις, Λεύκιον
Μὲν Αἰμίλιον τὸν ὕπατον, μετὰ δυνάμεως ἐξαπέστειλαν ὡς ἐπ' Ἀριμίνου, τηρήσοντα ταύτῃ τὴν τῶν ἐναντίων
ἔφοδον· ἕνα δὲ τῶν ἑξαπελέκεων εἰς Τυρρηνίαν. ὁ μὲν γὰρ ἕτερος τῶν ὑπάτων Γάιος Ἀτίλιος προεξεληλύθει
ἔτυχεν εἰς Σαρδόνα μετὰ τῶν στρατοπέδων. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ πάντες περιδεεῖς ἦσαν, μέγαν καὶ φοβερὸν αὑτοῖς ὑπο-
λαμβάνοντες ἐπιφέρεσθαι κίνδυνον. ἔπασχον δὲ τοῦτ' εἰκότως, ἔτι περὶ Γαλατῶν ἐγκειμένου ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν
τοῦ παλαιοῦ φόβου. διὸ καὶ πρὸς ταύτην ἀναφέροντες τὴν ἔννοιαν, τὰ μὲν συνήθροιζον, τὰ δὲ κατέγραφον
στρατόπεδα, τοῖς δ' ἑτοίμοις εἶναι παρήγγελλον τῶν συμμάχων. καθόλου δὲ τοῖς ὑποτεταγμένοις ἀναφέρειν ἐπέ-
ταξαν ἀπογραφὰς τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις, σπουδάζοντες εἰδέναι τὸ σύμπαν πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς
δυνάμεως. μετὰ μὲν δὴ τῶν ὑπάτων ἐξεληλυθέναι τὸ πλεῖστον ἐσπούδαζον καὶ ἄριστον τῆς δυνάμεως.
σίτου δὲ καὶ βελῶν καὶ τῆς ἄλλης ἐπιτηδειότητος τῆς πρὸς πόλεμον τηλικαύτην ἐποιήσαντο παρασκευήν, ἡλίκην
οὐδείς πω μνημονεύει πρότερον. συνήργει δ' αὐτοῖς πάντα καὶ πανταχόθεν ἑτοίμως. καταπεπληγμένοι γὰρ
οἱ τὴν Ἰταλίαν οἰκοῦντες τὴν τῶν Γαλατῶν ἔφοδον, οὐκέτι Ῥωμαίοις ἡγοῦντο συμμαχεῖν, οὐδὲ περὶ τῆς τούτων
ἡγεμονίας γίνεσθαι τὸν πόλεμον, ἀλλὰ περὶ σφῶν ἐνόμιζον ἕκαστοι καὶ τῆς ἰδίας πόλεως καὶ χώρας ἐπιφέρεσθαι
τὸν κίνδυνον. διὸ καὶ προθύμως τοῖς παραγγελλομένοις ὑπήκουον. ἵνα δὲ συμφανὲς ὑπ' αὐτῶν γένηται τῶν ἔργων
ἡλίκοις Ἀννίβας ἐτόλμησε πράγμασιν ἐπιθέσθαι, καὶ πρὸς ἡλίκην δύναμιν ἀντοφθαλμήσας παραβόλως
ἀντοφθαλμήσας, ἐπὶ τοσοῦτον καθίκετο τῆς προθέσεως, ὥστε τοῖς μεγίστοις συμπτώμασι περιβαλεῖν Ῥω-
μαίους, ῥητέον ἂν εἴη τὴν παρασκευὴν καὶ τὸ πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς τότε δυνάμεως. ἅμα μὲν τοῖς
τοῖς ὑπάτοις ἐξεληλύθει τέτταρα στρατόπεδα Ῥωμαϊκά, πεντακισχιλίους καὶ διακοσίους πεζούς, ἱπ-
πεῖς δὲ τριακοσίους ἔχοντα ἕκαστον. σύμμαχοι δὲ μεθ' ἑκατέρων ἦσαν οἱ συνάμφω πεζοὶ μὲν τρισμύριοι, δισ-
χίλιοι δ' ἱππεῖς. τῶν δ' ἐκ τοῦ καιροῦ προσβοηθησάντων εἰς τὴν Ῥώμην Σαβίνων καὶ Τυρρηνῶν, ἱππεῖς
μὲν ἦσαν εἰς τετρακισχιλίους, πεζοὶ δὲ πλείους τῶν πεντακισμυρίων. τούτους μὲν ἀθροίσαντες, ὡς
ἐπὶ Τυρρηνίας, προεκάθισαν ἕνα τῶν ἑξαπελέκεων αὐτοῖς ἡγεμόνα συστήσαντες. οἱ δὲ τὸν Ἀπεννῖνον κατοι-
κοῦντες Ὄμβροι καὶ Σαρσινάτοι συνήχθησαν εἰς δισμυρίους. μετὰ δὲ τούτων Οὐένετοι καὶ Γονομάνοι
δισμύριοι. τούτους δ' ἔταξαν ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς Γαλατίας, ὡς ἐμβαλόντας εἰς τὴν τῶν Βοίων χώραν, ἀν-
τιπερισπῶσι τοὺς ἐξεληλυθότας. τὰ μὲν οὖν προκαθήμενα στρατόπεδα τῆς χώρας ταῦτα ἦν. ἐν
δὲ τῇ Ῥώμῃ διέτριβον ἑτοιμαζόμενοι χάριν τῶν συμβαινόντων ἐν τοῖς πολέμοις, ἐφεδρείας ἔχοντες τάξιν
Ῥωμαίων μὲν αὐτῶν πεζοὶ δισμύριοι, μετὰ δὲ τούτων ἱππεῖς χίλιοι καὶ πεντακόσιοι. τῶν δὲ συμμάχων, πε-
ζοὶ μὲν τρισμύριοι, δισχίλιοι δ' ἱππεῖς. κατεγράφησαν δ' ἀνενεχθέντες κατάλογοι Λατίνων μέν, ὀκτακισμύριοι
πεζοί, πεντακισχίλιοι δ' ἱππεῖς. Σαυνιτῶν δέ, πεζοὶ μὲν ἑπτακισμύριοι, μετὰ δὲ τούτων ἱππεῖς ἑπτακισχί-
λιοι. καὶ μὴν Ἰαπύγων καὶ Μεσσαπίων συνάμφω, πεζοὶ μὲν πεντεκαίδεκα μυριάδες, ἱππεῖς δὲ μύριοι σὺν δισ-
χιλίοις. Λευκανῶν δὲ πεζοὶ μὲν τρισμύριοι, τρισχίλιοι δ' ἱππεῖς. Μαρσῶν δὲ καὶ Μαρρουκί-
νων καὶ Φερεντανῶν, ἔτι δὲ Οὐεστίνων, πεζοὶ μὲν δισμύριοι, τετρακισχίλιοι δ' ἱππεῖς. ἔτι δὲ καὶ
ἐν Σικελίᾳ καὶ Τάραντι στρατόπεδα δύο παρεφήδρευεν, ὧν ἑκάτερον ἦν ἀνὰ τετρακισ-
χιλίους καὶ διακοσίους πεζούς, ἱππεῖς δὲ διακοσίους. Ῥωμαίων δὲ καὶ Καμπανῶν ἡ πληθὺς πεζῶν
μὲν εἰς εἴκοσι καὶ πέντε κατελέχθησαν μυριάδες, ἱππέων δ' ἐπὶ ταῖς δύο μυριάσιν ἐπῆσαν
ἔτι τρεῖς χιλιάδες. ὥστ' εἶναι τὸ κεφάλαιον τῶν μὲν προκαθημένων τῆς Ῥώμης δυνάμεων, πεζοὶ
μὲν ὑπὲρ πεντεκαίδεκα μυριάδας, ἱππεῖς δὲ πρὸς ἑξακισχιλίους. τὸ δὲ σύμπαν πλῆθος τῶν δυναμένων
ὅπλα βαστάζειν, αὐτῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων, πεζῶν μὲν ὑπὲρ τὰς ἑβδομήκοντα μυριάδας,
ἱππέων δ' εἰς ἑπτὰ μυριάδας. ἐφ' οὓς Ἀννίβας ἐλάττους ἔχων δισμυρίων, ἐπέβαλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν.
Περὶ μὲν οὖν τούτων, ἐν τοῖς ἑξῆς σαφέστερον ἐκποιήσει κατανοεῖν. οἱ δὲ Κελτοὶ καταβάντες εἰς τὴν
Τυρρηνίαν, ἐπεπορεύοντο τὴν χώραν πορθοῦντες ἀδεῶς. οὐδενὸς δ' αὐτοῖς ἀντιταττομένου,
τέλος ἐπ' αὐτὴν ὥρμησαν τὴν Ῥώμην. ἤδη δ' αὐτῶν περὶ πόλιν ὄντων ἣν καλοῦσι Κλούσιον, ἀπέ-
χουσαν ἡμερῶν τριῶν ὁδὸν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, προσαγγέλλεται διότι κατόπιν αὐτοῖς ἕπονται καὶ συνάπτουσιν
οἱ προκαθήμενοι τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ Τυρρηνίᾳ δυνάμεις. οἱ δ' ἀκούσαντες ἐξ ὑποστροφῆς ἀπήντων
σπεύδοντες τούτοις συμβαλεῖν. ἐγγίσαντες δ' ἀλλήλοις ἤδη περὶ δυσμὰς ἡλίου, τότε μὲν ἐν συμμέτρῳ
διαστήματι καταστρατοπεδεύσαντες ηὐλίσθησαν ἀμφότεροι. τῆς δὲ νυκτὸς ἐπιγενομένης, πῦρ ἀνα-
καύσαντες οἱ Κελτοί, τοὺς μὲν ἱππεῖς ἀπέλιπον, συντάξαντες ἅμα τῷ φωτὶ συμφανεῖς γενομένους
τοῖς πολεμίοις, ὑποχωρεῖν κατὰ τὸν αὐτὸν στίβον. αὐτοὶ δὲ λαθραίαν ποιησάμενοι τὴν ἀποχώρησιν

ὡς ἐπὶ Φαισόλαν αὐτοὶ παρενέβαλον· προθέμενοι ἅμα μὲν ἐκδέχεσθαι τοὺς αὐτῶν ἱππεῖς, ἅμα δὲ παραδόξως ἐνοχλῆσαι τὴν τῶν ὑπεναντίων ἔφοδον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης συνιδόντες τοὺς ἱππεῖς αὐτούς, καὶ νομίσαντες τοὺς Κελτοὺς ἀποδεδρακέναι, κατὰ σπουδὴν ἠκολούθουν τοῖς ἱππεῦσι κατὰ τὴν ἐκείνων ἀποχώρησιν. ἅμα δὲ τῷ συνεγγίζειν τοῖς πολεμίοις, διαναστάντων τῶν Κελτῶν καὶ συμπεσόντων αὐτοῖς, ἦν ἀγὼν τὰς ἀρχὰς ἀμφοτέρων βίαιος. τέλος δὲ καθυπερεχόντων τῶν Κελτῶν τῇ τόλμῃ καὶ τῷ πλήθει, συνέβη διαφθαρῆναι μὲν τῶν Ῥωμαίων οὐκ ἐλάττους ἑξακισχιλίων, τοὺς δὲ λοιποὺς φυγεῖν· ὧν οἱ πλείους πρός τινα τόπον ἐρυμνὸν ἀποχωρήσαντες ἔμενον. οὓς τὸ μὲν πρῶτον οἱ Κελτοὶ πολιορκεῖν ἐπεβάλοντο· κακῶς δὲ διακείμενοι ἐκ τῆς προγεγενημένης πορείας καὶ κακοπαθείας καὶ ταλαιπωρίας, ὥρμησαν πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ θεραπείαν, φυλακὴν ἀπολιπόντες τῶν ἰδίων ἱππέων περὶ τὸν λόφον, προθέμενοι κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν πολιορκεῖν τοὺς συμπεφευγότας, ἐὰν μὴ παραδῶσιν ἑαυτοὺς ἑκουσίως. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Λεύκιος Αἰμίλιος, ὁ προκαθήμενος ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν Ἀδρίαν τόπων, ἀκούσας τοὺς Κελτοὺς διὰ Τυρρηνίας ἐμβεβληκότας συνεγγίζειν τῇ Ῥώμῃ, παρῆν βοηθῶν κατὰ σπουδὴν εὐτυχῶς εἰς δέοντα καιρόν. καταστρατοπεδεύσαντος δ' αὐτοῦ σύνεγγυς τῶν πολεμίων, κατιδόντες τὰ πυρὰ καὶ νοήσαντες τὸ γεγονὸς οἱ συμπεφευγότες ἐπὶ τὸν λόφον, ταχέως ἀναθαρρήσαντες ἐξαπέστειλαν αὐτῶν τινας ἀνόπλους νυκτὸς διὰ τῆς ὕλης, ἀναγγελοῦντας τῷ στρατηγῷ τὸ συμβεβηκός. ὁ δὲ διακούσας καὶ θεωρῶν οὐδὲ διαβούλιον αὑτῷ καταλειπόμενον περὶ τῶν ἐνεστώτων, τοῖς μὲν χιλιάρχοις ἅμα τῷ φωτὶ παρήγγειλε τοὺς πεζοὺς ἐξάγειν, αὐτὸς δὲ τοὺς ἱππεῖς ἀναλαβὼν καθηγεῖτο τῆς δυνάμεως, ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπὶ τὸν προειρημένον βουνόν. οἱ δὲ τῶν Γαλατῶν ἡγεμόνες, ἀφορῶντες τὰ πυρὰ τῆς νυκτός, καὶ συλλογιζόμενοι τὴν παρουσίαν τῶν πολεμίων, συνήδρευον. οἷς Ἀνηροέστης ὁ βασιλεὺς γνώμην εἰσέφερε, λέγων ὅτι δεῖ τοσαύτης λείας ἐγκρατεῖς γεγονότας, ἦν γὰρ ὡς ἔοικε καὶ τὸ τῶν σωμάτων πλῆθος, ἔτι δὲ τῆς ἀποσκευῆς ἣν εἶχον, ἀμύθητον, διόπερ ἔφη μὴ δεῖν κινδυνεύειν ἔτι μηδὲ παραβάλλεσθαι τοῖς ὅλοις, ἀλλ' ἀσφαλῶς εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανάγειν· ταῦτα δ' ἀποσκευασαμένους καὶ γενομένους εὐζώνους, αὖθις ἐγχειρεῖν ὁλοσχερῶς, ἐὰν δοκῇ, τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι. δόξαντος δὲ σφίσι κατὰ τὴν Ἀνηροέστου γνώμην χρήσασθαι τοῖς παροῦσιν, οὗτοι μὲν τῆς νυκτὸς ταύτης βουλευσάμενοι, πρὸ φωτὸς ἀναζεύξαντες προῆγον παρὰ θάλατταν διὰ τῆς Τυρρηνῶν χώρας. ὁ δὲ Λεύκιος ἀναλαβὼν ἐκ τοῦ βουνοῦ τὸ διασῳζόμενον τοῦ στρατοπέδου μέρος ἅμα ταῖς ἰδίαις δυνάμεσιν, ἐπὶ μὲν τοῦ διακινδυνεύειν ἐκ παρατάξεως οὐδαμῶς ἔκρινε συμφέρειν, ἐπιτηρεῖν δὲ μᾶλλον καιροὺς καὶ τόπους εὐφυεῖς ἑπόμενος, ἐάν που παραβλάψαι τοὺς πολεμίους ἢ τῆς λείας ἀποσπάσαι δυνηθῇ. κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους ἐκ Σαρδόνος μετὰ τῶν στρατοπέδων Γάιος Ἀτίλιος ὕπατος εἰς Πίσας καταπεπλευκώς, προσῆγε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Ῥώμην, ἐναντίαν ποιούμενος τοῖς πολεμίοις τὴν πορείαν. ἤδη δὲ περὶ Τελαμῶνα τῆς Τυρρηνίας τῶν Κελτῶν ὑπαρχόντων, οἱ προνομεύοντες αὐτῶν ἐμπεσόντες εἰς τοὺς παρὰ τοῦ Γαΐου προπορευομένους ἑάλωσαν. καὶ τά τε προγεγονότα διεσάφουν ἀνακρινόμενοι ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ, καὶ τὴν παρουσίαν ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων ἀνήγγελλον, σημαίνοντες διότι πελάζουσι σφόδρα σύνεγγυς οἱ Κελτοί, καὶ κατόπιν οἱ περὶ τὸν Λεύκιον. ὁ δὲ τὰ μὲν ξενισθεὶς ἐπὶ τοῖς προσπίπτουσι, τὰ δ' εὔελπις γενόμενος, ἐπὶ τῷ δοκεῖν μέσους κατὰ πορείαν ἀπειληφέναι τοὺς Κελτούς, τοῖς μὲν χιλιάρχοις παρήγγελλε τάττειν τὰ στρατόπεδα, καὶ βάδην εἰς τοὔμπροσθεν προάγειν, καθ' ὅσον ἂν οἱ τόποι προσδέχωνται τὴν μετωπηδὸν ἔφοδον. αὐτὸς δὲ συνθεωρήσας εὐκαίρως λόφον κείμενον ὑπὲρ τὴν ὁδόν, ὑφ' ὃν ἔδει παραπορευθῆναι τοὺς Κελτούς, ἀναλαβὼν τοὺς ἱππεῖς ὥρμησε σπεύδων προκαταλαβέσθαι τὴν ἀκρολοφίαν, καὶ πρῶτος κατάρξαι τοῦ κινδύνου, πεπεισμένος τῆς ἐπιγραφῆς τῶν ἐκβαινόντων, πλεῖστον οὕτως αὐτὸς κληρονομήσειν. οἱ δὲ Κελτοὶ τὸ μὲν πρῶτον τὴν παρουσίαν τῶν περὶ τὸν Ἀτίλιον ἀγνοοῦντες, ἐκ δὲ τοῦ συμβαίνοντος ὑπολαμβάνοντες τοὺς περὶ τὸν Αἰμίλιον περὶ τὴν νύκτα περιπεπορεῦσθαι τοῖς ἱππεῦσι προκαταλαμβάνεσθαι τοὺς τόπους, εὐθέως ἐξέπεμπον τοὺς παρ' αὐτῶν ἱππεῖς καί τινας τῶν εὐζώνων, ἀμφισβητήσοντας τῶν κατὰ τὸν βουνὸν τόπων. ταχὺ δὲ συνέντες τὴν τοῦ Γαΐου

παρουσίαν ἔκ τινος τῶν ἀχθέντων αἰχμαλώτων, σπουδῇ παρενέβαλλον τοὺς πεζούς, ποιούμενοι τὴν ἔκταξιν ἅμα πρὸς ἑκατέραν τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν ἀπ' οὐρᾶς καὶ τὴν κατὰ πρόσωπον· οὓς μὲν γὰρ ᾔδεσαν ἑπομένους αὐτοῖς, οὓς δὲ κατὰ στόμα προσεδόκων ἀπαντήσειν. ἔκ τε τῶν

προσανείχομεν τεκμαιρόμενοι ἐκ τοῦ καθ' αὑτοὺς καιροῦ συμβαίνοντος. οἱ δὲ περὶ τὸν Αἰμίλιον ἤκουον μὲν ἤδη τὸν εἰς τὰς Πίσας κατάπλουν τῶν στρατοπέδων, οὔπω δὲ προσεδόκων τὰ αὐτὰ συνεγγίζειν, τότε σαφῶς ἐκ τοῦ περὶ τὸν λόφον γεγονότος ἀγῶνος ἔγνωσαν διότι τελέως ἐγγὺς εἶναι συμβαίνει τὰς οἰκείας αὐτῶν δυνάμεις. διὸ τοὺς μὲν ἱππεῖς παραυτίκα βοηθήσοντας ἐξαπέστελλον τοῖς ἐπὶ τὸν λόφον διαγωνιζομένοις, αὐτοὶ δὲ κατὰ τὰς εἰθισμένας τάξεις διακοσμήσαντες τοὺς πεζούς, προῆγον ἐπὶ τοὺς ὑπεναντίους. οἱ δὲ Κελτοὶ τοὺς μὲν ἐκ τῶν Ἄλπεων Γαισάτους προσαγορευομένους, ἔταξαν πρὸς τὴν ἀπ' οὐρᾶς ἐπιφάνειαν, ἣν προσεδόκων τοὺς περὶ τὸν Αἰμίλιον· ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς Ἴνσομβρας· πρὸς δὲ τὴν κατὰ πρόσωπον, τοὺς Ταυρίσκους, καὶ τοὺς ἐπὶ τάδε τοῦ Πάδου κατοικοῦντας Βοίους παρενέβαλον· τὴν ἐναντίαν μὲν στάσιν ἔχοντας τοῖς προειρημένοις, βλέποντας δὲ πρὸς τὴν τῶν τοῦ Γαΐου στρατοπέδων ἔφοδον. τὰς δ' ἁμάξας καὶ συνωρίδας ἐκτὸς ἑκατέρου τοῦ κέρατος παρέστησαν· τὴν δὲ λείαν εἴς τι τῶν παρακειμένων ὀρῶν φυλακὴν περιστήσαντες ἤθροιζον. γενομένης δ' ἀμφιστόμου τῆς τῶν Κελτῶν δυνάμεως, οὐ μόνον καταπληκτικήν, ἀλλὰ καὶ πρακτικὴν εἶναι συνέβαινε τὴν τάξιν. οἱ μὲν οὖν Ἴνσομβρες καὶ Βοιοὶ τὰς ἀναξυρίδας ἔχοντες, καὶ τοὺς εὐπετεῖς τῶν σάγων περὶ αὐτοὺς ἐξέταξαν. οἱ δὲ Γαισάται διά τε τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὸ θάρσος ταῦτ' ἀπορρίψαντες, γυμνοὶ μετ' αὐτῶν τῶν ὅπλων πρῶτοι τῆς δυνάμεως κατέστησαν· ὑπολαβόντες οὕτως ἔσεσθαι πρακτικώτατοι, διὰ τὸ ἔνια τῶν τόπων βατώδη ὄντα ἐμπλέκεσθαι τοῖς ἐφάμμασι καὶ παραποδίζειν τὴν τῶν ὅπλων χρείαν. τὸ μὲν οὖν πρῶτον, αὐτὸς ὁ κατὰ τὸν λόφον ἐνειστήκει κίνδυνος, ἅπασιν ὢν σύνοπτος· ὡς ἂν ἅμα τοσούτου πλήθους ἱππέων ἀφ' ἑκάστου τῶν στρατοπέδων, ἀναμὶξ ἀλλήλοις συμπεπτωκότων. ἐν δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ συνέβη Γάιον μὲν τὸν ὕπατον παραβόλως ἀγωνιζόμενον, ἐν χειρῶν νόμῳ τελευτῆσαι τὸν βίον· τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ πρὸς τοὺς βασιλέας ἐπανενεχθῆναι τῶν Κελτῶν. τοὺς δὲ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς κινδυνεύσαντας ἐρρωμένως, τέλος ἐπικρατῆσαι τοῦ τόπου καὶ τῶν ὑπεναντίων. μετὰ δὲ ταῦτα τῶν πεζικῶν στρατοπέδων ἤδη σύνεγγυς ὄντων ἀλλήλοις, ἴδιον ἦν καὶ θαυμαστὸν τὸ συμβαῖνον, οὐ μόνον τοῖς ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τότε παροῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ποτὲ μετὰ ταῦτα δυναμένοις ὑπὸ τὴν ὄψιν λαμβάνειν ἐκ τῶν λεγομένων τὸ γεγονός. πρῶτον μὲν γὰρ ἐκ τριῶν στρατοπέδων τῆς μάχης συνισταμένης, δῆλον ὡς ξένην καὶ παρηλλαγμένην ἤδη τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὴν χρείαν φαίνεσθαι τοῦ συντεταγμένου. δεύτερον δέ, πῶς οὐκ ἂν ἀπορήσαι τις καὶ νῦν, καὶ τότε παρ' αὐτὸν ὄντα τὸν καιρόν, πότερον οἱ Κελτοὶ τὴν ἐπισφαλεστάτην εἶχον χώραν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν, ἅμα τῶν πολεμίων ἐπιόντων αὐτοῖς, ἢ τοὐναντίον τὴν ἐπιτευκτικωτάτην, ἅμα μὲν ἀγωνιζόμενοι πρὸς ἀμφοτέρους, ἅμα δὲ τὴν ἀφ' ἑκατέρων ἀσφάλειαν ἐκ τῶν ὄπισθεν αὐτοῖς παρασκευάζοντες. τὸ δὲ μέγιστον, ἀποκεκλεισμένοι πάσης τῆς εἰς τοὐπίσω ἀναχωρήσεως, καὶ τῆς ἐν τῷ λείπεσθαι σωτηρίας· ἡ γὰρ τῆς ἀμφιστόμου τάξεως ἰδιότης, τοιαύτην ἔχει τὴν χρείαν. τοὺς δὲ Ῥωμαίους τὰ μέν, εὐθαρσεῖς ἐποίει, τὸ μέσους ἀπολαβόντας πάντοθεν περιειληφέναι τοὺς πολεμίους· τὰ δὲ πάλιν ὁ κόσμος αὐτοὺς καὶ θόρυβος ἐξέπληττε τῆς τῶν Κελτῶν δυνάμεως. ἀναρίθμητον μὲν γὰρ ἦν τὸ τῶν βυκανητῶν καὶ σαλπικτῶν πλῆθος· οἷς ἅμα τοῦ παντὸς στρατοπέδου συμπαιανιζόντος, τηλικαύτην καὶ τοιαύτην συνέβαινε γίνεσθαι κραυγήν, ὥστε μὴ μόνον τὰς σάλπιγγας καὶ τὰς δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρακειμένους τόπους συνηχοῦντας, ἐξ αὑτῶν δοκεῖν προΐεσθαι φωνήν. ἐκπληκτικὴ δ' ἦν καὶ τῶν γυμνῶν προεστώτων ἀνδρῶν, ἥ τε ἐπιφάνεια καὶ κίνησις· ὡς ἂν διαφερόντων ταῖς ἀκμαῖς καὶ τοῖς εἴδεσι. πάντες δ' οἱ τὰς πρώτας κατέχοντες σπείρας, χρυσοῖς μανιάκαις καὶ περιχείροις ἦσαν κατακεκοσμημένοι. πρὸς ἃ βλέποντες οἱ Ῥωμαῖοι, τὰ μὲν ἐξεπλήττοντο, τὰ δ' ὑπὸ τῆς τοῦ λυσιτελοῦς ἐλπίδος ἀγόμενοι, διπλασίως παρωξύνοντο πρὸς τὸν κίνδυνον.

cap. 5. Πλὴν ἅμα τῷ τοὺς ἀκοντιστὰς προελθόντας ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων κατὰ τὸν ἐθισμόν, εἰσακοντίζειν ἐνεργοῖς καὶ πυκνοῖς τοῖς βέλεσι, τοῖς μὲν ὄπισθεν τῶν Κελτῶν, πολλὴν εὐχρηστίαν οἱ σάγοι μετὰ τῶν ἀναξυρίδων παρεῖχον· τοῖς δὲ γυμνοῖς προεστῶσι, παρὰ τὴν προσδοκίαν τοῦ πράγματος συμβαίνοντος τἀναντία, πολλὴν ἀπορίαν καὶ δυσχρηστίαν παρεῖχε τὸ γινόμενον. οὐ γὰρ δυναμένου τοῦ Γαλατικοῦ θυρεοῦ τὸν ἄνδρα περισκέπειν, ὅσῳ γυμνὰ καὶ μεγάλα τὰ σώματα ἦν, τοσούτῳ συνέβαινε μᾶλλον τὰ βέλη πίπτειν ἔνδον. τέλος οὐ δυνάμενοι μὲν ἀμύνασθαι τοὺς ἀκοντίζοντας διὰ τὴν ἀπόστασιν καὶ τὸ πλῆθος τῶν πιπτόντων

ἐστὶ πᾶν τὸ γαλατικὸν φῦλον. αἵ τε μάχαιραι, καθάπερ ἔμπροσθεν προείρηται, μίαν ἔχουσι τὴν πρώτην καταφορὰν καιρίαν, ἀπὸ δὲ ταύτης εὐθέως ἀποξυστροῦνται, καμπτόμεναι κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐὰν μὴ δῷ τις ἀναστροφὴν τοῖς χρωμένοις, ἐρείσαντας πρὸς τὴν γῆν ἀπευθῦναι τῷ ποδί, τελέως ἄπρακτον εἶναι τὴν δευτέραν πληγὴν αὐτῶν. ἀναδόντες οὖν οἱ χιλίαρχοι τὰ τῶν τριαρίων δόρατα τῶν κατόπιν ἐφεστῶσι τοῖς πρώτοις σημαίαις, καὶ παραγγείλαντες ἐκ μεταλήψεως τοῖς ξίφεσι χρῆσθαι, συνέβαλον ἐκ παρατάξεως κατὰ πρόσωπον τοῖς Κελτοῖς. ἅμα δὲ τῷ πρὸς τὰ δόρατα ταῖς πρώταις καταφοραῖς χρωμένων τῶν Γαλατῶν ἀχρειωθῆναι τὰς μαχαίρας, συνδραμόντες εἰς τὰς χεῖρας, τοὺς μὲν Κελτοὺς ἀπράκτους ἐποίησαν, ἀφελόμενοι τὴν ἐκ διάρσεως αὐτῶν μάχην, ὅπερ ἴδιόν ἐστι γαλατικῆς χρείας, διὰ τὸ μηδαμῶς κέντημα τὸ ξίφος ἔχειν· αὐτοὶ δ' οὐκ ἐκ καταφορᾶς, ἀλλ' ἐκ διαλήψεως ὀρθαῖς χρώμενοι ταῖς μαχαίραις, πρακτικοῦ τοῦ κεντήματος περὶ αὐτὰς ὑπάρχοντος, τύπτοντες εἰς τὰ στέρνα καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ πληγὴν ἐπὶ πληγῇ φέροντες, διέφθειραν τοὺς πλείστους τῶν παραταξαμένων, διὰ τὴν τῶν χιλιάρχων πρόνοιαν. ὁ μὲν γὰρ στρατηγὸς Φλαμίνιος οὐκ ὀρθῶς δοκεῖ κεχρῆσθαι τῷ προειρημένῳ κινδύνῳ. παρ' αὐτὴν γὰρ τὴν ὀφρὺν τοῦ ποταμοῦ ποιησάμενος τὴν ἔκταξιν, διέφθειρε τὸ τῆς ῥωμαϊκῆς μάχης ἴδιον, οὐχ ὑπολειπόμενος τόπον πρὸς τὴν ἐπὶ πόδα ταῖς σπείραις ἀναχώρησιν. εἰ γὰρ συνέβη βραχὺ μόνον πιεσθῆναι τῇ χώρᾳ τοὺς ἄνδρας κατὰ τὴν μάχην, ῥίπτειν αὑτοὺς ἔδει εἰς τὸν ποταμόν, διὰ τὴν ἀστοχίαν τοῦ προεστῶτος. οὐ μὴν ἀλλά γε πολὺ νικήσαντες ταῖς σφετέραις ἀρεταῖς, καθάπερ εἶπον, καὶ παμπληθοῦς μὲν λείας, οὐκ ὀλίγων δὲ σκύλων κρατήσαντες, ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ῥώμην.

Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει διαπρεσβευσαμένων τῶν Κελτῶν ὑπὲρ εἰρήνης, καὶ πᾶν ποιήσειν ὑπισχνουμένων, ἔσπευσαν οἱ κατασταθέντες ὕπατοι, Μάρκος Κλαύδιος καὶ Γνάιος Κορνήλιος, τοῦ μὴ συγχωρηθῆναι τὴν εἰρήνην αὐτοῖς. οἱ δ' ἀποτυχόντες, ἔκριναν ἐξελέγξαι τὰς τελευταίας ἐλπίδας, καὶ πάλιν ὁρμήσαντες ἐπὶ τὸ μισθοῦσθαι τῶν περὶ τὸν Ῥοδανὸν Γαισατῶν Γαλατῶν εἰς τρισμυρίους, τούτους παραλαβόντες εἶχον ἑτοίμους καὶ προσεδόκων τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον. οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὶ τῆς ὥρας ἐπιγενομένης, ἀναλαβόντες τὰς δυνάμεις, ἦγον εἰς τὴν τῶν Ἰνσόμβρων χώραν. παραγενόμενοι δὲ καὶ στρατοπεδεύσαντες περὶ πόλιν Ἀχέρρας, ἣ μεταξὺ κεῖται τοῦ Πάδου καὶ τῶν Ἄλπεων ὀρῶν, ἐπολιόρκουν ταύτην. οἱ δ' Ἴνσομβρες βοηθεῖν μὲν οὐ δυνάμενοι διὰ τὸ προκαταληφθῆναι τοὺς εὐφυεῖς τόπους, σπεύδοντες δὲ λῦσαι τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀχερρῶν, μέρος τι τῆς δυνάμεως διαβιβάσαντες τὸν Πάδον εἰς τὴν τῶν Ἀνάρων χώραν, ἐπολιόρκουν τὸ Κλαστίδιον προσαγορευόμενον. προσπεσόντων δὲ τούτων τοῖς στρατηγοῖς, ἀναλαβὼν τοὺς ἱππεῖς Μάρκος Κλαύδιος ἠπείγετο βοηθήσων τοῖς πολιορκουμένοις. οἱ δὲ Κελτοὶ πυθόμενοι τὴν παρουσίαν τῶν ὑπεναντίων, λύσαντες τὴν πολιορκίαν ὑπήντων καὶ παρετάξαντο. τῶν δὲ Ῥωμαίων αὐτοῖς τοῖς ἱππεῦσιν ἐξ ἐφόδου τολμηρότερον προσπεσόντων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀντεῖχον. μετὰ δὲ ταῦτα περιισταμένων καὶ κατὰ νώτου καὶ κατὰ κέρας, δυσχρηστούμενοι τῇ μάχῃ, τέλος ἐτράπησαν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἱππέων· καὶ πολλοὶ μὲν εἰς τὸν ποταμὸν ἐμπεσόντες ὑπὸ τοῦ ῥεύματος διεφθάρησαν, οἱ δὲ πλείους ὑπὸ τῶν πολεμίων κατεκόπησαν. ἔλαβον δὲ καὶ τὰς Ἀχέρρας οἱ Ῥωμαῖοι σίτου γεμούσας, ἐκχωρησάντων τῶν Γαλατῶν εἰς τὸ Μεδιόλανον, ὅπερ ἐστὶ κυριώτατος τόπος τῆς τῶν Ἰνσόμβρων χώρας. οἷς ἐκ ποδὸς ἐπακολουθήσαντος τοῦ Γναΐου, καὶ προσβαλόντος ἄφνω πρὸς τὸ Μεδιόλανον, τότε μὲν ἡσυχίαν ἔσχον· ἀπολυομένου δ' αὐτοῦ πάλιν εἰς τὰς Ἀχέρρας, ἐπεξελθόντες καὶ τῆς οὐραγίας ἁψάμενοι θρασέως, πολλοὺς μὲν νεκροὺς ἐποίησαν, μέρος δέ τι καὶ φυγεῖν αὐτῶν ἠνάγκασαν· ἕως ὁ Γνάιος ἀνακαλεσάμενος τοὺς ἐκ τῆς πρωτοπορείας παρώρμησε στῆναι καὶ συμβαλεῖν τοῖς πολεμίοις. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι πειθαρχήσαντες τῷ στρατηγῷ, διεμάχοντο πρὸς τοὺς ἐπικειμένους εὐρώστως. οἱ δὲ Κελτοὶ διὰ τὸ παρὸν εὐτύχημα μείναντες ἐπὶ ποσὸν ἀθρόοι, μετ' οὐ πολὺ τραπέντες ἔφευγον εἰς τὰς παρωρείας. ὁ δὲ Γνάιος ἐπακολουθήσας, τήν τε χώραν ἐπόρθει, καὶ τὸ Μεδιόλανον εἷλε κατὰ κράτος. οὗ συμβαίνοντος, οἱ προεστῶτες τῶν Ἰνσόμβρων, ἀπογνόντες τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας, πάντα τὰ καθ' αὑτοὺς ἐπέτρεψαν τοῖς Ῥωμαίοις. ὁ μὲν οὖν πρὸς τοὺς Κελτοὺς πόλεμος τοιοῦτον ἔσχε

Τὸ τέλος. κατὰ μὲν τὴν ἀπόνοιαν καὶ τόλμαν τῶν ἀγωνιζομένων ἀνδρῶν, ἔτι δὲ κατὰ τὰς μάχας καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐταῖς ἀπολλυμένων καὶ παραταττομένων, οὐδενὸς καταδεέστερος τῶν ἱστορημένων· κατὰ δὲ τὰς ἐπιβολὰς καὶ τὴν ἀκρισίαν τοῦ κατὰ μέρος χειρισμοῦ, τελέως εὐκαταφρόνητος, διὰ τὸ μὴ τὸ πλεῖον, ἀλλὰ συλλήβδην ἅπαν τὸ γινόμενον ὑπὸ τῶν Γαλατῶν θυμῷ μᾶλλον ἢ λογισμῷ βραβεύεσθαι. περὶ ὧν ἡμεῖς συνθεωρήσαντες μετ' ὀλίγον χρόνον αὐτοὺς ἐκ τοῦ περὶ τὸν Πάδον πεδίου ἐξωσθέντας, πλὴν ὀλίγων τόπων

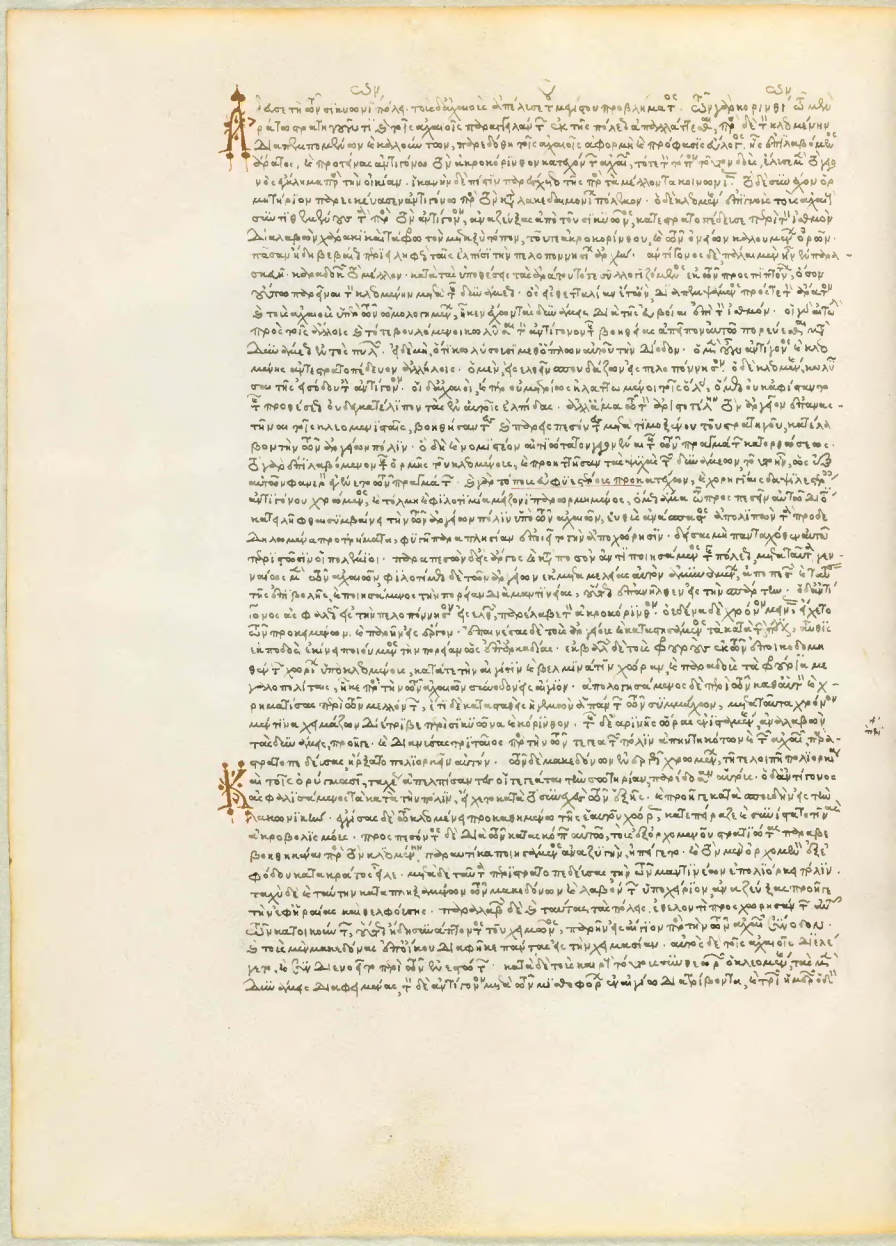

ἀφεστὼς τῆς μεγάλης πόλεως· τὴν δὲ πόλιν τῶν τειχῶν διὰ τὸ μέγεθος δυσφυλάκτων ὄντων διὰ δὲ τὴν ἐρημίαν, τότε δὲ ἀρραθύμως τηρουμένην διὰ τὴν τιμοξένου παρουσίαν· τὸ δὲ μάλιστον ἀπολωλότας τῇ πλείστους τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις ἐν τῇ περὶ τὸ λύκαιον ἐμφανεῖ καὶ τῇ περὶ λαοδίκειαν μάχῃ· λαβὼν συνεργοὺς τινὰς τῶν ἐκ μεσσήνης φυγάδων, οἳ διατρίβοντες ἐτύγχανον ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει, παρεισῆλθε διὰ τούτων λάθρα νυκτὸς ἐντὸς τῶν τειχῶν. τῆς δ' ἡμέρας ἐπιγενομένης, παρ' ὀλίγον ἦλθε τοῦ μὴ μόνον ἐκπεσεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅλοις κινδυνεῦσαι διὰ τὴν εὐψυχίαν τῶν μεγαλοπολιτῶν· ὃ δὴ καὶ τρισὶ μησὶ πρότερον αὐτῷ συνέβη παθεῖν παρεισπεσόντι κατὰ τὸν κωλαιὸν προσαγορευόμενον τόπον τῆς πόλεως· τότε δὲ τῷ πλήθει τῆς δυνάμεως καὶ τῷ προκαταλαμβάνεσθαι τοὺς εὐκαίρους τόπους, καθίκετο τῆς ἐπιβολῆς· καὶ πέρας ἐκβαλὼν τοὺς μεγαλοπολίτας, κατέσχε τὴν πόλιν· γενόμενος δ' ἐγκρατής, οὕτως αὐτὴν πικρῶς διέφθειρε καὶ δυσμενῶς, ὥστε μηδ' ἐλπίσαι μηδένα διότι δύναιτ' ἂν συνοικισθῆναι πάλιν· τὸ δ' ἐμοὶ ποιῆσαι δοκεῖ διὰ

Τὸ κατὰ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις, παρὰ μόνοις μεγαλοπολίταις καὶ στυμφαλίοις, μηδέποτε δυνηθῆναι μήτε αἱρετιστὴν ἑαυτοῦ καὶ κοινωνὸν τῶν ἰδίων ἐλπίδων, μήτε προδότην κατασκευάσασθαι. ὁ μὲν γὰρ κλειτορίων φιλελεύθερον καὶ γενναῖον εἷς ἀνὴρ κατῄσχυνε διὰ τὴν ἑαυτοῦ κακίαν θεαρίδας, ὃν εἰκότως ἐξαρνοῦνται κλειτόριοι μὴ φῦναι παρὰ σφίσι· γενέσθαι δ' ὑποβολιμαῖον ἐξ ὀρχομενοῦ τῶν ἐπηλύδων στρατιωτῶν. ἐπεὶ δὲ τῶν κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἀράτῳ γεγραφότων παρ' ἐνίοις ἀποδοχῆς ἀξιοῦται φύλαρχος, ἐν πολλοῖς ἀντιδοξῶν καὶ τἀναντία γράφων αὐτῷ, χρήσιμον ἂν εἴη, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον, ἡμῖν ἀράτῳ προῃρημένοις κατακολουθεῖν, περὶ τῶν κλεομενικῶν μὴ παραλιπεῖν τοῦτον ἄσκεπτον, ἵνα μὴ τὸ ψεῦδος ἐν τοῖς συγγράμμασιν ἰσοδυναμοῦν ἀπολίπωμεν πρὸς τὴν ἀλήθειαν. καθόλου μὲν οὖν ὁ συγγραφεὺς οὗτος πολλὰ παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν εἴρηκε. πλὴν περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἴσως οὐκ ἀναγκαῖον ἐπιτιμᾶν κατὰ τὸ παρὸν οὐδ' ἐξακριβοῦν· ὅσα δὲ συνεπιβάλλει τοῖς ὑφ' ἡμῶν γραφομένοις καιροῖς, ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ περὶ τὸν κλεομενικὸν πόλεμον, ὑπὲρ τούτων ἀναγκαῖόν ἐστιν ἡμῖν διακρίνειν. ἔσται δὲ πάντως ἀρκοῦντα ταῦτα πρὸς τὸ καὶ τὴν ὅλην αὐτοῦ προαίρεσιν καὶ δύναμιν ἐν τῇ πραγματείᾳ καταμαθεῖν. βουλόμενος δὴ διασαφεῖν τὴν ὠμότητα τὴν ἀντιγόνου καὶ μακεδόνων, ἅμα δὲ τούτοις τὴν ἀράτου καὶ τῶν ἀχαιῶν, φησὶ τοὺς μαντινέας γενομένους ὑποχειρίους, μεγάλοις περιπεσεῖν ἀτυχήμασι· καὶ τὴν ἀρχαιοτάτην καὶ μεγίστην πόλιν τῶν κατὰ τὴν ἀρκαδίαν, τηλικαύταις παλαῖσαι συμφοραῖς, ὥστε πάντας εἰς ἐπίστασιν καὶ δάκρυα τοὺς ἕλληνας ἀγαγεῖν. σπουδάζων δ' εἰς ἔλεον ἐκκαλεῖσθαι τοὺς ἀναγινώσκοντας, καὶ συμπαθεῖς ποιεῖν τοῖς λεγομένοις, εἰσάγει περιπλοκὰς γυναικῶν· καὶ κόμας διερριμμένας καὶ μαστῶν ἐκβολάς· πρὸς δὲ τούτοις δάκρυα καὶ θρήνους ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀναμὶξ τέκνοις καὶ γονεῦσι γηραιοῖς ἀπαγομένων. ποιεῖ δὲ τοῦτο παρ' ὅλην τὴν ἱστορίαν, πειρώμενος ἐν ἑκάστοις ἀεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέναι τὰ δεινά. τὸ μὲν οὖν ἀγεννὲς καὶ γυναικῶδες τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ παρείσθω· τὸ δὲ τῆς ἱστορίας οἰκεῖον ἅμα καὶ χρήσιμον ἐξεταζέσθω. δεῖ τοιγαροῦν οὐκ ἐκπλήττειν τὸν συγγραφέα τερατευόμενον διὰ τῆς ἱστορίας τοὺς ἐντυγχάνοντας, οὐδὲ τοὺς ἐνδεχομένους λόγους ζητεῖν, καὶ τὰ παρεπόμενα τοῖς ὑποκειμένοις ἐξαριθμεῖσθαι, καθάπερ οἱ τραγῳδιογράφοι· τῶν δὲ πραχθέντων καὶ ῥηθέντων κατ' ἀλήθειαν αὐτῶν μνημονεύειν πάμπαν, κἂν πάνυ μέτρια τυγχάνωσιν ὄντα. τὸ γὰρ τέλος ἱστορίας καὶ τραγῳδίας οὐ ταὐτόν, ἀλλὰ τοὐναντίον. ἐκεῖ μὲν γὰρ δεῖ διὰ τῶν πιθανωτάτων λόγων ἐκπλῆξαι καὶ ψυχαγωγῆσαι κατὰ τὸ παρὸν τοὺς ἀκούοντας. ἐνθάδε δὲ διὰ τῶν ἀληθινῶν ἔργων καὶ λόγων, εἰς τὸν πάντα χρόνον διδάξαι καὶ πεῖσαι τοὺς φιλομαθοῦντας. ἐπειδήπερ ἐν ἐκείνοις μὲν ἡγεῖται τὸ πιθανόν, κἂν ᾖ ψεῦδος, διὰ τὴν ἀπάτην τῶν θεωμένων. ἐν δὲ τούτοις τἀληθὲς διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν φιλομαθούντων. χωρίς τε τούτων, τὰς πλείστας ἡμῖν ἐξηγεῖται τῶν περιπετειῶν, οὐχ ὑποτιθεὶς αἰτίαν καὶ τρόπον τοῖς γινομένοις· ὧν χωρὶς οὔτ' ἐλεεῖν εὐλόγως, οὔτ' ὀργίζεσθαι καθηκόντως δυνατὸν ἐπ' οὐδενὶ τῶν συμβαινόντων. ἐπεὶ τίς οὐχ ἡγεῖται δεινὸν εἶναι τύπτεσθαι τοὺς ἐλευθέρους. ἀλλ' ὅμως ἐὰν μὲν ἄρχων τις ἀδίκων χειρῶν πάθῃ τοῦτο, δικαίως κρίνεται πεπονθέναι· ἐὰν δ' ἐπὶ διορθώσει καὶ μαθήσει ταὐτὸ τοῦτο γίνηται, προσέτι καὶ τιμῆς καὶ χάριτος οἱ τύπτοντες τοὺς ἐλευθέρους ἀξιοῦνται. καὶ μὴν

Τό γε τοὺς πολίτας ἀποκτείνειν, μέγιστον ἀσέβημα τίθεται, καὶ μεγίστων ἄξιον προστίμων. καίτοι προφανῶς ὁ μὲν τὸν κλέπτην ἢ μοιχὸν ἀποκτείνας, ἀθῷός ἐστιν· ὁ δὲ τὸν προδότην ἢ τύραννον τιμῶν καὶ προεδρείας τυγχάνει παρὰ πᾶσιν. οὕτως ἐν παντὶ τὸ τέλος κεῖται τῆς διαλήψεως, ὑπὲρ τούτων οὐκ ἐν τοῖς ἐπιτελουμένοις, ἀλλ' ἐν ταῖς αἰτίαις καὶ προαιρέσεσι τῶν πραττόντων, καὶ ταῖς τούτων διαφοραῖς. μαντινεῖς τοίνυν τὸ μὲν πρῶτον ἐγκαταλιπόντες τὴν μετὰ τῶν ἀχαιῶν πολιτείαν ἐθελοντί, αἰτωλοῖς ἐνεχείρισαν αὑτοὺς καὶ τὴν πατρίδα· μετὰ δὲ ταῦτα, κλεομένει. γεγονότες δ' ἐπὶ τοιαύτης προαιρέσεως, καὶ μετέχοντες

τοὺς δὲ τὴν φάλαγγα μεμφομένους πελτασταὶ δισχίλιοι, πρὸς δὲ τούτοις ἱππεῖς τετρακόσιοι· ἀφ' ὧν ἐγένοντο οἱ ἀποθανόντες ἐν τῇ μάχῃ ὁπλῖται μὲν ἑξακόσιοι καὶ χίλιοι, ψιλοὶ δὲ καὶ σκευοφόροι τοσοῦτοι καὶ ἔτι πλείους, πελτασταὶ δὲ τριακόσιοι καὶ χίλιοι, ἱππεῖς δὲ τριακόσιοι. ἔλαβον δὲ καὶ πολλοὺς ζῶντας Ἕλληνας ἐκ τῆς Ἀσίας ἀποδόμενοι· ἐγένοντο δὲ καὶ οὗτοι οὐκ ἐλάττους τῶν χιλίων. ἐκ δὲ τούτου ἀναστήσαντες τὸ τρόπαιον ἐπορεύοντο διὰ τῆς Φρυγίας ἐπὶ Κολοσσάς, πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα καὶ οἰκουμένην ὑπὸ Μιθριδάτου τοῦ Ἀριοβαρζάνους τοῦ Περσικοῦ, ὃς ἐπεβούλευσε μὲν Κύρῳ πρότερον, ὕστερον δὲ βασιλεῖ ἐγένετο καὶ ἐπολέμησε μετὰ ταῦτα Ἀθηναίοις. ἐνταῦθα ἐπιμείναντες ἡμέρας τρεῖς καὶ ἀναλαβόντες ὅσα ἐπιτήδεια ἐδύναντο ἐν τῇ ἐρήμῳ χώρᾳ πορεύεσθαι, ἐπορεύοντο διὰ τῆς Φρυγίας ἐπὶ Μαίανδρου πηγὰς καὶ διέβησαν τὸν Μαίανδρον γεφύρᾳ βαδίσαντες διὰ πόλεως Κελαινῶν, ἔνθα τὸν Μαρσύαν φασὶν ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἐκδαρῆναι· ἔστι δὲ καὶ ἡ τοῦ Μαρσύου πηγὴ ἐν τῇ πόλει ἐκβάλλουσα εἰς τὸν Μαίανδρον ποταμόν. ἐνταῦθα ἐπιμείναντες ἡμέρας τρεῖς καὶ ἀναλαβόντες ὅσα ἐπιτήδεια ἐδύναντο ἐν τῇ ἐρήμῳ χώρᾳ πορεύεσθαι, ἐπορεύοντο διὰ τῆς Φρυγίας ἐπὶ Μαίανδρου πηγὰς καὶ διέβησαν τὸν Μαίανδρον γεφύρᾳ βαδίσαντες διὰ πόλεως Κελαινῶν, ἔνθα τὸν Μαρσύαν φασὶν ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἐκδαρῆναι· ἔστι δὲ καὶ ἡ τοῦ Μαρσύου πηγὴ ἐν τῇ πόλει ἐκβάλλουσα εἰς τὸν Μαίανδρον ποταμόν. ἐνταῦθα ἐπιμείναντες ἡμέρας τρεῖς καὶ ἀναλαβόντες ὅσα ἐπιτήδεια ἐδύναντο ἐν τῇ ἐρήμῳ χώρᾳ πορεύεσθαι, ἐπορεύοντο διὰ τῆς Φρυγίας ἐπὶ Μαίανδρου πηγὰς καὶ διέβησαν τὸν Μαίανδρον γεφύρᾳ βαδίσαντες διὰ πόλεως Κελαινῶν, ἔνθα τὸν Μαρσύαν φασὶν ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἐκδαρῆναι· ἔστι δὲ καὶ ἡ τοῦ Μαρσύου πηγὴ ἐν τῇ πόλει ἐκβάλλουσα εἰς τὸν Μαίανδρον ποταμόν.

ἀπὸ Τεγέαν, καὶ τούτῳ ἀποδοὺς τὴν πάτριον πολιτείαν, δευτεραῖος εἰς ἄργος, ἐπ' αὐτὴν ἦλθε τὴν τῶν νεμέων πανήγυριν· ἐν ᾗ τυχὼν πάντων τῶν πρὸς ἀθάνατον δόξαν καὶ τιμὴν ἀνηκόντων ὑπό τε τοῦ κοινοῦ τῶν ἀχαιῶν, καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάστης τῶν πόλεων, ὥρμησε κατὰ σπουδὴν εἰς μακεδονίαν. καταλαβὼν δὲ τοὺς ἰλλυριοὺς ἐν τῇ χώρᾳ καὶ συμβαλὼν ἐκ παρατάξεως, τῇ μὲν μάχῃ κατώρθωσε· τῇ δὲ παρακλήσει καὶ κραυγῇ κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον ἐνθουσιάσας χρησάμενος, εἰς αἵματος ἀναγωγὴν καί τινα τοιαύτην διάθεσιν ἐμπεσὼν, μετ' οὐ πολὺ νόσῳ τὸν βίον μετήλλαξε· καλὰς ἐλπίδας ὑποδείξας ἐν αὑτῷ πᾶσι τοῖς ἕλλησιν, οὐ μόνον κατὰ τὴν ἐν τοῖς ὑπαίθροις χρείαν, ἔτι δὲ μᾶλλον κατὰ τὴν ὅλην αἵρεσιν καὶ καλοκαγαθίαν· τὴν δὲ μακεδόνων βασιλείαν ἀπέλιπε φιλίππῳ τῷ δημητρίου.

Τίνος δὲ χάριν ἐποιησάμεθα τὸν ἐπὶ πλεῖον ὑπὲρ τοῦ προειρημένου πολέμου λόγον; διότι τῶν καιρῶν τούτων συναπτόντων τοῖς ὑφ' ἡμῶν ἱστορεῖσθαι μέλλουσι, χρήσιμον ἐδόκει, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον εἶναι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, τὸ ποιῆσαι πᾶσιν ἐναργῆ καὶ γνώριμον τὴν ὑπάρχουσαν περὶ μακεδόνας τότε καὶ τοὺς ἕλληνας κατάστασιν. περὶ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς καὶ πτολεμαίου νόσῳ τὸν βίον μεταλλάξαντος, πτολεμαῖος ὁ κληθεὶς φιλοπάτωρ διεδέξατο τὴν βασιλείαν. μετήλλαξε δὲ καὶ σέλευκος ὁ σελεύκου τοῦ καλλινίκου, τοῦ καὶ πώγωνος ἐπικληθέντος· ἀντίοχος δὲ διεδέξατο τὴν ἐν συρίᾳ βασιλείαν, ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ. παραπλήσιον γὰρ δή τι συνέβη τούτοις, τοῖς πρώτοις μετὰ τὴν ἀλεξάνδρου τελευτὴν κατασχοῦσι τὰς ἀρχὰς ταύτας, λέγω δὲ σελεύκῳ, πτολεμαίῳ, λυσιμάχῳ· ἐκεῖνοί τε γὰρ πάντες περὶ τὴν εἰκοστὴν καὶ τετάρτην πρὸς ταῖς ἑκατὸν ὀλυμπιάδα μετήλλαξαν, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, οὗτοί τε περὶ τὴν ἐνάτην καὶ τριακοστήν. ἡμεῖς δ' ἐπεὶ τὴν ἐπίστασιν καὶ προκατασκευὴν τῆς ὅλης ἱστορίας διεληλύθαμεν, δι' ἧς ὑποδέδεικται πότε καὶ πῶς καὶ διὰ τίνας αἰτίας τῶν κατὰ τὴν ἰταλίαν κρατήσαντες ῥωμαῖοι πρῶτον ἐγχειρεῖν ἤρξαντο τοῖς ἐκτὸς πράγμασι, καὶ πρῶτον ἐτόλμησαν ἀμφισβητεῖν καρχηδονίοις τῆς θαλάττης· ἅμα δὲ τούτοις καὶ τὴν περὶ τοὺς ἕλληνας καὶ μακεδόνας, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ καρχηδονίους ὑπάρχουσαν τότε κατάστασιν δεδηλώκαμεν· καθῆκον ἂν εἴη παραγεγονότας ἐπὶ τοὺς καιροὺς τούτους κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ἐν οἷς ἔμελλον οἱ μὲν ἕλληνες τὸν συμμαχικόν, ῥωμαῖοι δὲ τὸν ἀννιβιακόν, οἱ δὲ κατὰ τὴν ἀσίαν βασιλεῖς τὸν περὶ κοίλης συρίας ἐνίστασθαι πόλεμον, καὶ τὴν βίβλον ταύτην ἀφορίζειν ἀκολούθως τῇ τε τῶν προηγημένων πραγμάτων περιγραφῇ καὶ τῇ τῶν κεχειρικότων τὰ πρὸ τοῦ δυναστῶν καταστροφῇ:~

πολυβίου τοῦ μεγαλοπολίτου ἱστοριῶν τρίτη:~

Ὅτι μὲν ἀρχὰς ὑποτιθέμεθα τῆς αὑτῶν πραγματείας, τόν τε συμμαχικὸν καὶ τὸν ἀννιβιακόν, πρὸς δὲ τούτοις τὸν περὶ κοίλης συρίας πόλεμον, ἐν τῇ πρώτῃ μὲν τῆς ὅλης συντάξεως, τρίτῃ δὲ ταύτης ἀνώτερον βίβλῳ δεδηλώκαμεν· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς αἰτίας, δι' ἃς ἀναδραμόντες τοῖς χρόνοις πρὸ τῶν καιρῶν τούτων συνεταξάμεθα τὰς πρὸ ταύτης βίβλους, ἐν αὐτῇ κἀκείνῃ διεσαφήσαμεν· νῦν δὲ πειρασόμεθα τοὺς προειρημένους πολέμους, καὶ τὰς αἰτίας ἐξ ὧν ἐγένοντο, καὶ δι' ἃς ἐπὶ τοσοῦτον ηὐξήθησαν, μετὰ ἀποδείξεως ἐξαγγέλλειν, βραχέα προεκθέμενοι περὶ τῆς αὑτῶν πραγματείας. οὔσης γὰρ ἑνὸς ἔργου καὶ θεάματος ἑνὸς τοῦ σύμπαντος, ὑπὲρ οὗ γράφειν ἐπικεχειρήκαμεν, τοῦ πῶς καὶ πότε καὶ διὰ τί πάντα τὰ γνωριζόμενα μέρη τῆς οἰκουμένης ὑπὸ τὴν ῥωμαίων δυναστείαν ἐγένετο· τούτου δ' ἔχοντος καὶ τὴν ἀρχὴν γνωριζομένην, καὶ τὸν χρόνον ὡρισμένον, καὶ τὴν συντέλειαν ὁμολογουμένην, χρήσιμον ἡγούμεθ' εἶναι καὶ τὸ περὶ τῶν μεγίστων αὐτοῦ μερῶν, ὅσα μεταξὺ κεῖται τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους, κεφαλαιωδῶς ἐπιμνησθῆναι καὶ προεκθέσθαι. μάλιστα γὰρ οὕτως ὑπολαμβάνομεν καὶ τοὺς φιλομαθοῦντας ἱκανὴν ἔννοιαν λήψεσθαι τῆς ὅλης ἐπιβολῆς. πολλὰ μὲν γὰρ προλαμβανούσης τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν ὅλων πρὸς τὴν κατὰ μέρος τῶν πραγμάτων γνῶσιν, πολλὰ δ' ἐκ τῶν κατὰ μέρος πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐπιστήμην, ἀρίστην ἡγούμενοι τὴν ἐξ ἀμφοῖν ἐπίστασιν καὶ θέαν, ἀκολούθως τοῖς εἰρημένοις ποιησόμεθα τὴν προέκθεσιν τῆς αὑτῶν πραγματείας.

Τὴν μὲν οὖν καθόλου τῆς ὑποθέσεως ἔμφασιν καὶ τὴν περιγραφὴν ἤδη δεδηλώκαμεν· τῶν δὲ κατὰ μέρος αὕτη γίνοιτ' ἂν ἀρχὴ μὲν οἱ προειρημένοι πόλεμοι· καταστροφὴ δὲ καὶ τέλος, ἡ κατάλυσις τῆς ἐν μακεδονίᾳ βασιλείας· χρόνος δὲ ὁ μεταξὺ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους, ἔτη πεντήκοντα τρία· περιέχεται δ' ἐν τούτῳ τηλικαῦται καὶ τοιαῦται πράξεις, ὅσας οὐδεὶς τῶν προγεγονότων καιρῶν ἐν ἴσῳ περιέλαβε διαστήματι. περὶ ὧν ἀπὸ τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς ὀλυμπιάδος ἀρξάμενοι, τοιαύτην τινὰ ποιησόμεθα τὴν ἔφοδον τῆς ἐξηγήσεως. ὑποδείξαντες γὰρ τὰς αἰτίας, δι' ἃς ὁ προειρημένος συνέστη καρχηδονίοις καὶ ῥωμαίοις πόλεμος, ὁ προσαγορευθεὶς ἀννιβιακός, ἐροῦμεν ὡς εἰς ἰταλίαν ἐμβαλόντες

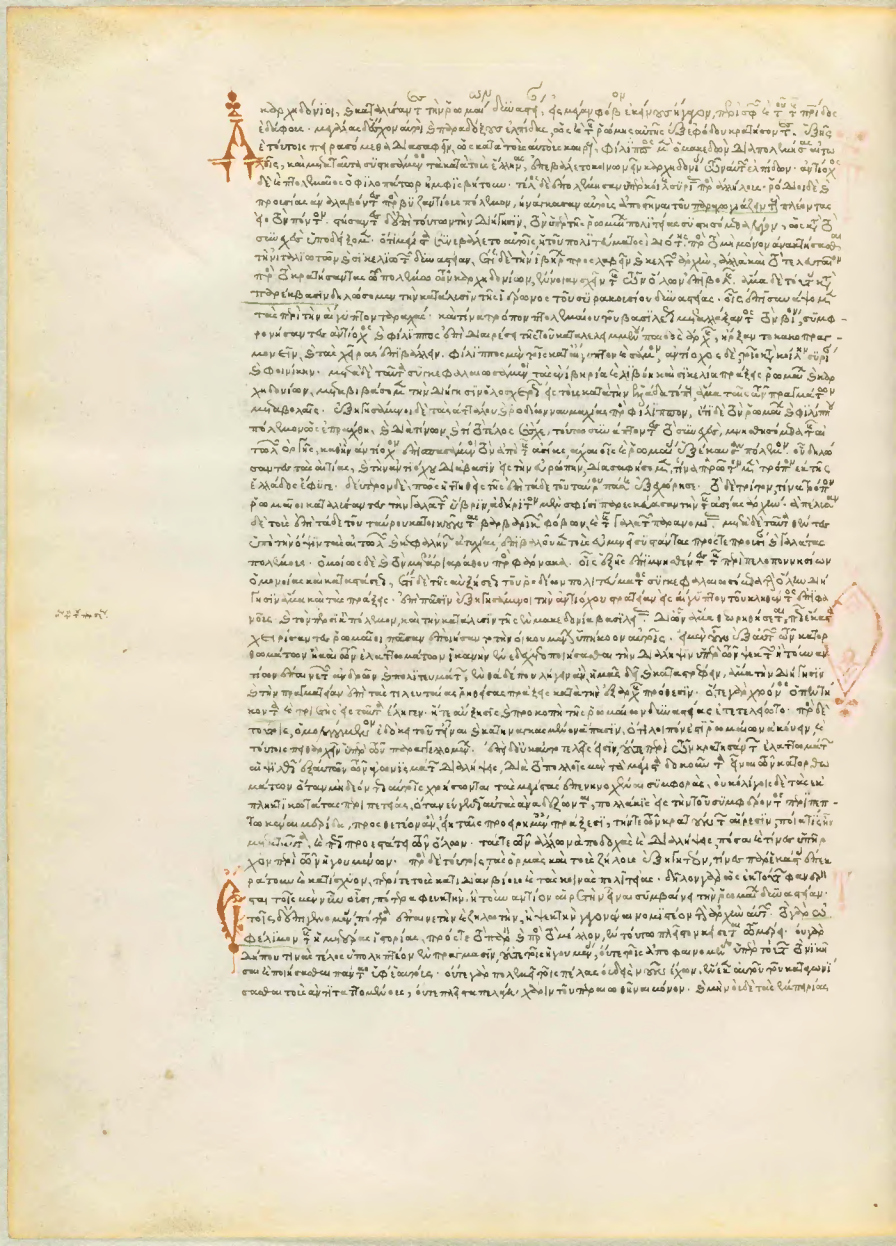

σὺν
ὅτι μὲν οὖν ὧν ἐκατὸν ἀπὸ μιᾶς ἐλαμβάνομεν ἡμεῖς, χρεῖ-
σιν ἔχειν· ἀναλίσκουσι γὰρ πολὺ μᾶλλον τοσούτῳ τὴν ὑπεροψίαν τῶν
καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπων· διὸ καὶ τὰς πρὸς ἐκείνους ἀπεχθείας ἀσφαλέστερον
ἐνεγκεῖν ἢ τὰς πρὸς τοὺς ὁμοίους. ἐπὶ δὲ τῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἀνδρῶν
ἐκείνων ἐπιεικῶς ἔχει τὸ ἐγκώμιον· οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ πλείονα λαβεῖν
ἀλλ' ἐπὶ τῷ μηδὲν ἀδικεῖν ἐσπούδαζον, καὶ τὴν ἀρχὴν οὐ τοῦ κερδαίνειν
ἕνεκα ἀλλὰ τοῦ μὴ ὑπ' ἄλλων ἄρχεσθαι ἐπεθύμουν λαβεῖν, καὶ τὸν
πόλεμον οὐκ ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἀγαθοῖς ἀλλὰ τοῖς τῶν ἀδικουμένων
ἐπολέμουν, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τὰς ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἀγαθοῖς γιγνομένας
ἐπὶ τοῖς κοινοῖς ἐκολάζομεν· ὥστε οὐκ ἂν ἔχοιμεν ἐπὶ τούτοις ἐγκαλεῖν
οὐδὲν τοῖς ἀνδράσιν. ἀλλὰ γὰρ ἐπὶ τοῖς ἐκείνων ἁμαρτήμασιν ἐπὶ τοῖς
ἡμετέροις ἐσμὲν ἐν τῷ παρόντι κίνδυνοι· ἐκείνων μὲν γὰρ ἀπεστερήμεθα
τῆς ἀρχῆς, ἐφ' ἡμῖν δὲ νῦν ἐστὶν ἢ μὴ ἀποβαλεῖν ἢ ἐκείνους ἀνακτήσασθαι.
ἐν τοιούτῳ δὲ καιρῷ ἐσμεν ὃν οὐδεὶς ἂν ἀνθρώπων ἐλπίσειεν· ἐπὶ
γὰρ τοσοῦτον ἐπιδόσεως ἐλθόντες ἐν τοσούτῳ χρόνῳ ἐν τοσούτοις
πράγμασιν ἐσμὲν ὥστε μὴ μόνον ἐν τῷ παρόντι ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν
ἔπειτα χρόνον ἀσφαλῶς ἔχειν ἐὰν μὴ ἑκόντες ἐκστῶμεν τῆς ἀρχῆς,
ἀλλὰ καὶ εἰ τὰ μάλιστα ἐπιθυμοῖμεν ἡσυχάζειν, ἀναγκαῖον ἂν εἴη
ἡμῖν ἐπὶ τὸ ἐπικίνδυνον καθιστάναι τὴν ἀρχήν· ἐπεὶ καὶ τοῖς ἄλλοις
ἐπαχθῆ γεγόναμεν ἐκ τοῦ ἄρχειν ἃ οὐκ ἐξὸν ἦν ἀνεκτὰ ποιοῦσιν
ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν τῇ ἀρχῇ ὑπάρχουσιν ἐπικίνδυνον τὸ μὴ ἐπὶ τοῖς
αὐτοῖς ἀεὶ εἶναι· ὅσοι γὰρ ἐπὶ τοῖς ἐλάττοσιν ἐπλεονέκτουν, οὗτοι
καὶ ἐπὶ τοῖς μείζοσιν ἐπιβουλεύουσιν, καὶ ὅσοι ἐπὶ τοῖς ἐλάττοσιν
ἐπιτιμῶντες ἐπαύσαντο, οὗτοι καὶ ἐπὶ τοῖς μείζοσιν ἐπιτιμῶσιν· ἐν
τοιούτῳ δὲ ἐσμὲν καιρῷ ὃν οὐδεὶς ἂν ἀνθρώπων ἐλπίσειεν· ἐπὶ γὰρ
τοσοῦτον ἐπιδόσεως ἐλθόντες ἐν τοσούτῳ χρόνῳ ἐν τοσούτοις
πράγμασιν ἐσμὲν ὥστε μὴ μόνον ἐν τῷ παρόντι ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν
ἔπειτα χρόνον ἀσφαλῶς ἔχειν ἐὰν μὴ ἑκόντες ἐκστῶμεν τῆς ἀρχῆς,
ἀλλὰ καὶ εἰ τὰ μάλιστα ἐπιθυμοῖμεν ἡσυχάζειν, ἀναγκαῖον ἂν εἴη
ἡμῖν ἐπὶ τὸ ἐπικίνδυνον καθιστάναι τὴν ἀρχήν· ἐπεὶ καὶ τοῖς ἄλλοις
ἐπαχθῆ γεγόναμεν ἐκ τοῦ ἄρχειν ἃ οὐκ ἐξὸν ἦν ἀνεκτὰ ποιοῦσιν
ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν τῇ ἀρχῇ ὑπάρχουσιν ἐπικίνδυνον τὸ μὴ ἐπὶ τοῖς
αὐτοῖς ἀεὶ εἶναι· ὅσοι γὰρ ἐπὶ τοῖς ἐλάττοσιν ἐπλεονέκτουν, οὗτοι
καὶ ἐπὶ τοῖς μείζοσιν ἐπιβουλεύουσιν, καὶ ὅσοι ἐπὶ τοῖς ἐλάττοσιν
ἐπιτιμῶντες ἐπαύσαντο, οὗτοι καὶ ἐπὶ τοῖς μείζοσιν ἐπιτιμῶσιν· ἐν
τοιούτῳ δὲ ἐσμὲν καιρῷ ὃν οὐδεὶς ἂν ἀνθρώπων ἐλπίσειεν· ἐπὶ γὰρ

ὑπὸ ῥωμαίων ὀλιγωρῆσθαι κατὰ πολλὰ περὶ τὴν ἔκβασιν τὴν ἐκ τοῦ φιλίππου πολέμου, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, οὐ μόνον ἀντίοχον ἐπεσπάσαντο, πᾶν δὲ καὶ πρᾶξαι καὶ παθεῖν ὑπέστησαν διὰ τὴν ἐπιγενομένην ὀργὴν ἐκ τῶν προειρημένων καιρῶν. πρόφασιν δ᾽ ἡγητέον τὴν τῶν ἑλλήνων ἐλευθέρωσιν, ἣν ἐκεῖνοι περιπορευόμενοι μετ᾽ ἀντιόχου τὰς πόλεις ἀλόγως καὶ ψευδῶς κατήγγελλον. ἀρχὴν δὲ τοῦ πολέμου τὴν ἀντιόχου κατάπλουν εἰς δημητριάδα.

Ἐγὼ δὲ τὴν ἐπὶ πλεῖον διαστολὴν πεποίημαι περὶ τούτων, οὐχ ἵνα τῆς τῶν συγγραφέων ἐπιτιμήσεως, χάριν δὲ τῆς τῶν φιλομαθούντων ἐπανορθώσεως. τί γὰρ ὄφελος ἰατροῦ κάμνουσιν ἀγνοοῦντος τὰς αἰτίας τῶν περὶ τὰ σώματα διαθέσεων; τί δ᾽ ἀνδρὸς πραγματικοῦ μὴ δυναμένου συλλογίζεσθαι πῶς καὶ διὰ τί καὶ πόθεν ἕκαστα τῶν πραγμάτων τὰς ἀφορμὰς εἴληφεν; οὔτε γὰρ ἐκεῖνον εἰκὸς οὐδέποτε δεόντως συστήσασθαι τὰς τῶν σωμάτων θεραπείας, οὔτε τὸν πραγματικὸν οὐδὲν οἷόν τε κατὰ τρόπον χειρίσαι τῶν προσπιπτόντων ἄνευ τῆς τῶν προειρημένων ἐπιγνώσεως. διόπερ οὐδὲν οὕτως φυλακτέον καὶ ζητητέον ὡς τὰς αἰτίας ἑκάστου τῶν συμβαινόντων. φύεται γὰρ ἐκ μικρῶν πολλάκις τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων. ἰᾶσθαι δὲ ῥᾷστόν ἐστι παντὸς τὰς πρώτας ἐπιβολὰς καὶ διαλήψεις.

Φάβιος δέ φησιν ὁ ῥωμαϊκὸς συγγραφεύς, ἅμα τῷ κατὰ ζακανθαίους ἀδικήματι καὶ τὴν ἀσδρούβου πλεονεξίαν καὶ φιλαρχίαν αἰτίαν γενέσθαι τοῦ κατ᾽ ἀννίβαν πολέμου. ἐκεῖνον γὰρ μεγάλην εἰληφότα τὴν δυναστείαν ἐν τοῖς κατ᾽ ἰβηρίαν τόποις, μετὰ ταῦτα παραγενόμενον ἐπὶ λιβύην ἐπιβαλέσθαι καταλύσαντα τοὺς νόμους, εἰς μοναρχίαν περιστῆσαι τὸ πολίτευμα τῶν καρχηδονίων. τοὺς δὲ πρώτους ἄνδρας ἐπὶ τοῦ πολιτεύματος, προϊδομένους αὐτοῦ τὴν ἐπιβολήν, συμφρονῆσαι καὶ διαστῆναι πρὸς αὐτόν. τὸν δ᾽ ἀσδρούβαν ὑπιδόμενον, ἀναχωρήσαντα ἐκ τῆς λιβύης, τὸ λοιπὸν ἤδη τὰ κατὰ τὴν ἰβηρίαν χειρίζειν κατὰ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν, οὐ προσέχοντα τῷ συνεδρίῳ τῶν καρχηδονίων. ἀννίβαν δὲ κοινωνὸν καὶ ζηλωτὴν ἐκ μειρακίου γεγονότα τῆς ἐκείνου προαιρέσεως, καὶ τότε διαδεξάμενον τὰ κατὰ τὴν ἰβηρίαν, τὴν αὐτὴν ἀγωγὴν ἀσδρούβᾳ ποιεῖσθαι τῶν πραγμάτων. διὸ καὶ νῦν τὸν πόλεμον τοῦτον ἐξενηνοχέναι κατὰ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν ῥωμαίοις, παρὰ τὴν καρχηδονίων γνώμην. οὐδένα γὰρ εὐδοκεῖν τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν ἐν καρχηδόνι τοῖς ὑπ᾽ ἀννίβου περὶ τὴν ζακανθαίων πόλιν πραχθεῖσι. ταῦτα δ᾽ εἰπών φησι μετὰ τὴν τῆς προειρημένης πόλεως ἅλωσιν παραγενέσθαι τοὺς ῥωμαίους, οἰομένους δεῖν ἢ τὸν ἀννίβαν ἐκδιδόναι σφίσι τοὺς καρχηδονίους, ἢ τὸν πόλεμον ἀναλαμβάνειν. εἰ δέ τις ἔροιτο τὸν συγγραφέα, ποῖος ἦν καιρὸς οἰκειότερος τοῖς καρχηδονίοις, ἢ ποῖον πρᾶγμα δικαιότερον ἢ συμφορώτερον, εἴπερ ἐξ ἀρχῆς δυσηρεστοῦντο, καθάπερ οὗτός φησι, τοῖς ὑπ᾽ ἀννίβου πραττομένοις, τοῦ πεισθέντας τότε τοῖς ὑπὸ ῥωμαίων παρακαλουμένοις, ἐκδοῦναι μὲν τὸν αἴτιον τῶν ἀδικημάτων, ἐπανελέσθαι δ᾽ εὐλόγως δι᾽ ἑτέρων τὸν κοινὸν ἐχθρὸν τῆς πόλεως, περιποιήσασθαι δὲ τῇ χώρᾳ τὴν ἀσφάλειαν, ἀποτριψαμένους τὸν ἐπιφερόμενον πόλεμον, δόγματι μόνον τὴν ἐκδίκησιν ποιησαμένους, τί ἂν εἰπεῖν ἔχοι πρὸς ταῦτα; δῆλον γὰρ ὡς οὐδέν. οἵ γε τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ πρᾶξαί τι τῶν προειρημένων, ὥστ᾽ ἑπτακαίδεκα ἔτη συνεχῶς πολεμήσαντες κατὰ τὴν ἀννίβου προαίρεσιν, οὐ πρότερον κατελύσαντο τὸν πόλεμον, ἕως οὗ πάσας ἐξελέγξαντες τὰς ἐλπίδας, τελευταῖον εἰς τὸν περὶ τῆς πατρίδος καὶ τῶν ἐν αὐτῇ σωμάτων παρεγένοντο κίνδυνον.

Τίνος δὲ χάριν ἐμνήσθην φαβίου καὶ τῶν ὑπ᾽ ἐκείνου γεγραμμένων; οὐχ ἕνεκα τῆς πιθανότητος τῶν εἰρημένων, ἀγωνιῶν μὴ πιστευθῇ παρά τισιν. ἡ μὲν γὰρ παρὰ τούτων ἀλογία, καὶ χωρὶς τῆς ἐμῆς ἐξηγήσεως αὐτὴ δι᾽ αὑτῆς δύναται θεωρεῖσθαι παρὰ τοῖς ἐντυγχάνουσιν. ἀλλὰ τῆς τῶν ἀναλαμβανόντων τὰς ἐκείνου βίβλους ὑπομνήσεως, ἵνα μὴ πρὸς τὴν ἐπιγραφήν, ἀλλὰ πρὸς τὰ πράγματα βλέπωσιν. ἔνιοι γὰρ οὐκ ἐπὶ τὰ λεγόμενα συνεπιστήσαντες, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ αὐτὸν τὸν λέγοντα, καὶ λαβόντες ἐν νῷ διότι κατὰ τοὺς καιροὺς ὁ γράφων γέγονε, καὶ τοῦ συνεδρίου μετεῖχε τῶν ῥωμαίων, πᾶν εὐθέως ἡγοῦνται τὸ λεγόμενον ὑπὸ τούτου πιστόν. ἐγὼ δέ φημι μὲν δεῖν οὐκ ἐν μικροῖς προσλαμβάνεσθαι τὴν τοῦ συγγραφέως πίστιν, οὐκ αὐτοτελῶς δὲ κρίνειν, τὸ δὲ πλέον ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ποιεῖσθαι τοὺς ἀναγινώσκοντας τὰς δοκιμασίας.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ γε ῥωμαίων καὶ καρχηδονίων πολέμου, τὴν γὰρ παρέκβασιν ἐντεῦθεν ἐποιησάμεθα, νομιστέον πρῶτον μὲν αἴτιον γεγονέναι τὸν ἀμίλκου θυμόν, τοῦ βάρκα μὲν ἐπικαλουμένου, πατρὸς δὲ κατὰ φύσιν ἀννίβου γεγονότος. ἐκεῖνος γὰρ οὐχ ἡττηθεὶς τῷ περὶ σικελίας πολέμῳ τῇ ψυχῇ, τῷ δοκεῖν αὐτὸς μὲν ἀκέραια διατετηρηκέναι τὰ περὶ τὸν ἔρυκα στρατόπεδα ταῖς ὁρμαῖς ἐφ᾽ ὧν αὐτὸς ἦν, διὰ δὲ τὴν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῶν καρχηδονίων ἧτταν τοῖς καιροῖς εἴκων πεποιῆσθαι τὰς συνθήκας, ἔμενε ἐπὶ τῆς ὀργῆς, τηρῶν ἀεὶ πρὸς ἐπίθεσιν. ἀμέσως μὲν οὖν τὸ περὶ τοὺς ξένους ἐγένετο κίνημα τοῖς καρχηδονίοις

εὐθέως ἄν, ἄλλην ἀρχὴν ἐποιεῖτο καὶ παρασκευὴν πραγμάτων, ὅσον ἐπ' ἐκείνῳ. προκαταληφθεὶς δὲ ταῖς ἐμφυλίοις ταραχαῖς, ἐν τούτοις καὶ περὶ ταύτας διέτριβε τὰς πράξεις. Ῥωμαίων δὲ μετὰ τὸ καταλύσασθαι Καρχηδονίους διὰ τὴν προειρημένην ταραχὴν ἐπαγγειλάντων αὐτοῖς πόλεμον, τὸ μὲν πρῶτον εἰς πᾶν συγκατέβαινον, ὑπολαμβάνοντες αὐτοὶ νικήσειν τοῖς δικαίοις, καθάπερ ἐν ταῖς πρὸ ταύτης βίβλοις περὶ τούτων δεδηλώκαμεν, ὧν χωρὶς οὐχ οἷόν τε ἦν συμπεριενεχθῆναι δεόντως οὔτε τοῖς νῦν λεγομένοις, οὔτε τοῖς μετὰ ταῦτα ῥηθησομένοις ὑφ' ἡμῶν. πλὴν οὐκ ἐντρεπομένων τῶν Ῥωμαίων, εἴξαντες τῇ περιστάσει καὶ βαρυνόμενοι μέν, οὐκ ἔχοντες δὲ ποιεῖν οὐδέν, ἐξεχώρησαν Σαρδόνος. συνεχώρησαν δ' εἰσοίσειν, ἄλλα χίλια καὶ διακόσια τάλαντα πάρεξ τῶν πρότερον, ἐφ' ᾧ μὴ τὸν πόλεμον ἐκείνοις ἀναδέξασθαι τοῖς καιροῖς. διὸ καὶ δευτέραν, μεγίστην δὲ ταύτην, θετέον αἰτίαν τοῦ μετὰ ταῦτα συστάντος πολέμου. Ἀμίλκας γὰρ προσλαβὼν τοῖς ἰδίοις θυμοῖς τὴν ἐπὶ τούτοις ὀργὴν τῶν πολιτῶν, ὡς θᾶττον τοὺς ἀποστάντας τῶν μισθοφόρων καταπολεμήσας ἐβεβαιώσατο τῇ πατρίδι τὴν ἀσφάλειαν, εὐθέως ὥρμησεν ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράγματα, σπουδάζων ταύτῃ χρήσασθαι παρασκευῇ πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον. ἣν δὴ καὶ τρίτην αἰτίαν νομιστέον, λέγω δὲ τὴν εὔροιαν τῶν κατ' Ἰβηρίαν πραγμάτων Καρχηδονίοις. ταύταις γὰρ ταῖς χερσὶ πιστεύσαντες εὐθαρσῶς ἐνέβησαν εἰς τὸν προειρημένον πόλεμον. ὅτι δ' Ἀμίλκας πλεῖστα μὲν συνελάβετο πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ δευτέρου πολέμου, καίπερ τετελευτηκὼς ἔτεσι δέκα πρότερον τῆς καταρχῆς αὐτοῦ, πολλὰ μὲν ἄν εὕροι τις πρὸς τοῦτο. σχεδὸν δὲ πρὸς πίστιν ἀρκοῦν ἔσται τὸ λέγεσθαι μέλλον. καθ' οὓς γὰρ καιροὺς καταπολεμηθεὶς Ἀννίβας ὑπὸ Ῥωμαίων, τέλος ἐκ τῆς πατρίδος ἀνεχώρησε καὶ παρ' Ἀντιόχῳ διέτριβε, τότε Ῥωμαῖοι συνθεωροῦντες ἤδη τὴν Αἰτωλῶν ἐπιβολήν, ἐξαπέστειλαν πρεσβευτὰς πρὸς Ἀντίοχον, βουλόμενοι μὴ λανθάνειν σφᾶς τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν. οἱ δὲ πρέσβεις ὁρῶντες τὸν Ἀντίοχον προσέχοντα τοῖς Αἰτωλοῖς καὶ πρόθυμον ὄντα πολεμεῖν Ῥωμαίοις, ἐθεράπευον τὸν Ἀννίβαν, σπουδάζοντες εἰς ὑποψίαν ἐμβαλεῖν πρὸς τὸν Ἀντίοχον. ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. προβαίνοντος γὰρ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ βασιλέως ὑπόπτως ἔχοντος ἀεὶ καὶ μᾶλλον πρὸς τὸν Ἀννίβαν, ἐγένετό τις καιρὸς ὥστε ἐπὶ λόγον ἀχθῆναι τὴν ὑποικουρουμένην ἀλλοτριότητα αὐτοῖς. ἐν ᾧ καὶ πλείους ἀπολογισμοὺς ποιησάμενος Ἀννίβας, τέλος ἐπὶ τὸ τοιοῦτο κατήντησε διαχρησάμενος τοῖς λόγοις. ἔφη γάρ, καθ' ὃν καιρὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν εἰς Ἰβηρίαν ἔξοδον μέλλοι στρατεύεσθαι μετὰ τῶν δυνάμεων, ἔτη μὲν ἔχων ἐννέα, θύοντος δ' αὐτοῦ τῷ Διὶ παρεστάναι παρὰ τὸν βωμόν. ἐπεὶ δὲ καλλιερήσας κατασπείσαι τοῖς θεοῖς καὶ ποιῆσαι τὰ νομιζόμενα, τοὺς μὲν ἄλλους τοὺς περὶ τὴν θυσίαν ἀποστῆναι κελεύσας μικρόν, αὐτὸν δὲ προσκαλεσάμενος ἐρέσθαι φιλοφρόνως, εἰ βούλεται συνεξορμᾶν ἐπὶ τὴν στρατείαν. ἀσμένως δὲ κατανεύσαντος αὐτοῦ, καί τι καὶ προσαξιοῦντος παιδικῶς, λαβόμενον τῆς δεξιᾶς, προσαγαγεῖν αὐτὸν πρὸς τὸν βωμόν, καὶ κελεύειν ἁψάμενον τῶν ἱερῶν ὀμνύναι μηδέποτε Ῥωμαίοις εὐνοήσειν. ταῦτ' οὖν εἰδότα σαφῶς ἠξίου τὸν Ἀντίοχον, ἕως μὲν ἄν τι δυσχερὲς βουλεύηται κατὰ Ῥωμαίων, θαρρεῖν καὶ πιστεύειν αὑτὸν συνεργὸν ἔχειν νομίζοντα τὸν ἀληθινώτατον. ἐπὰν δὲ διαλύσεις ἢ φιλίαν συντίθηται πρὸς αὐτούς, τότε μὴ προσδεῖσθαι διαβολῆς, ἀλλ' ἀπιστεῖν καὶ φυλάττεσθαι. πᾶν γὰρ ἄν τι πρᾶξαι καθ' αὐτῶν, ὃ δυνατὸς εἴη. Ὁ μὲν οὖν Ἀντίοχος ἀκούσας καὶ δόξας αὐτοπαθῶς, ἅμα δ' ἀληθινῶς εἰρῆσθαι, πάσης τῆς προϋπαρχούσης ὑποψίας ἀπέστη. τῆς μέντοι γε δυσμενείας τῆς Ἀμίλκου, καὶ τῆς ὅλης προθέσεως ὁμολογούμενον θετέον εἶναι τοῦτο μαρτύριον, ὡς καὶ δι' αὐτῶν φανερὸν ἐγένετο τῶν πραγμάτων. τοιούτους γὰρ ἐχθροὺς παρεσκεύασε Ῥωμαίοις, Ἀσδρούβαν τε τὸν τῆς θυγατρὸς ἄνδρα, καὶ τὸν αὑτοῦ κατὰ φύσιν υἱὸν Ἀννίβαν, ὥστε μηδεμίαν ἀπολιπεῖν ὑπερβολὴν δυσμενείας. Ἀσδρούβας μὲν οὖν προαποθανὼν, οὐ πᾶσιν ἔκδηλον ἐποίησε τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν. Ἀννίβαν δὲ παρέδωκαν οἱ καιροὶ καὶ λίαν ἐναποδείξασθαι τὴν πατρῴαν ἔχθραν εἰς Ῥωμαίους. διὸ καὶ τοὺς ἐπὶ πραγμάτων ταττομένους χρὴ τῶν τοιούτων οὐδενὸς μᾶλλον φροντίζειν, ἢ τοῦ μὴ λανθάνειν τὰς προαιρέσεις τῶν διαλυομένων τὰς ἔχθρας, ἢ συντιθεμένων τὰς φιλίας. πότε τοῖς καιροῖς εἴκοντες, καὶ πότε ταῖς ψυχαῖς ἡττώμενοι ποιοῦνται τὰς συνθήκας, ἵνα τοὺς μὲν ἐφέδρους νομίζοντες εἶναι τῶν καιρῶν ἀεὶ φυλάττωνται, τοῖς δὲ πιστεύοντες ὡς ὑπηκόοις ἢ φίλοις ἀληθινοῖς, πᾶν τὸ παραπῖπτον ἐπιτάττωσιν ἀόκνως. Αἰτίας μὲν οὖν τοῦ κατ' Ἀννίβαν πολέμου, τὰς προειρημένας ἡγητέον, ἀρχὰς δὲ τὰς μελλούσας λέγεσθαι. Καρχηδόνιοι γὰρ βαρέως μὲν ἔφερον καὶ τὴν ὑπὲρ Σικελίας ἧτταν, συνεπέτεινε δ' αὐτῶν τὴν ὀργήν, καθάπερ

ἀναιρουσι προφ[ασ]ιν, ἣ καὶ ἐκφεύξ[ε]ται. ὁ δὲ ὧν τελευταῖον σώζ[ε]ται χρήματα πλείω. διὸ πρὸς ἅπαντ[α] ὧ[ν] ἡ πόλις ἀναιρεῖται ὑφ' ἑαυτοῦ τὸ κ[ε]κτῆσθαι, πρὸ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀλλοτρίου. ὁ καὶ τοὺς ἀποδιδ[ρ]ασκοντας ὑπὸ τῶν γονέων τοὺς ἀεὶ πρὸς τὰ βέλτιον ἐπιτείνειν. ὥσπερ γὰρ ἡ ἀπὸ τῶν ἀναλισκομένων φθορὰ ἐν τοῖς χρήμασιν ἐστὶν ἡ καὶ τὴν τῆς πόλεως ἀπόλλυσα δύναμιν, ὅταν μὴ τοῖς ἀναγκαίοις ἀλλὰ τοῖς περιττοῖς ἐπιτρέπωσιν· οὕτω καὶ ἡ τῶν ἀναλισκομένων ἐπὶ τοῖς ἀναγκαίοις καὶ τοῖς ὠφελίμοις σωτηρία καὶ αὔξησις ἐστὶ τῆς πόλεως. ἐπεὶ δὲ τῶν χρημάτων οἱ μὲν ἐκ τῆς γῆς καὶ τῶν ἐκ θαλάττης ἐργασιῶν εἰσὶν ἐπίκτητοι, οἱ δὲ ἐκ τῆς πατρίδος ἐκ γενετῆς, ἐπὶ τούτοις ἐστὶ καὶ τὰ περὶ τὴν τροφὴν καὶ παιδείαν ἀναλώματα. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἐπικτήτων ἐστὶ τὸ ἐπιμελὲς ἐν τῷ μὴ ἀναλίσκειν ἐπὶ τὰ περιττὰ καὶ μὴ ἀναγκαῖα· ἐπὶ δὲ τῶν ἐκ γενετῆς ἐν τῷ μὴ ἀμελεῖν τῆς τροφῆς καὶ παιδείας τῶν ἐκγόνων. ἐπεὶ γὰρ ἡ τῶν ἀναγκαίων ἀναίρεσις ἐπὶ τὸ χεῖρον ἄγει τὴν πόλιν, ἡ τῶν περιττῶν ἀναίρεσις οὐ ποιεῖ τὴν πόλιν χείρονα, ἀλλ' ἐνδεεστέραν τῶν περιττῶν. ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν ἀναγκαῖον ἐστὶ τὸ ἀναγκαίως ἔχον πρὸς τὸ ζῆν καὶ τὸ ἀγαθῷ εἶναι, τὸ δὲ περιττὸν τὸ μὴ ἀναγκαίως ἔχον πρὸς τὸ ζῆν καὶ τὸ ἀγαθῷ εἶναι, ἀναγκαῖον ἐστὶ τὸν μὲν ἐπιμελητὴν τῶν ἀναγκαίων ἐπιμελητὴν εἶναι καὶ τῶν περιττῶν, ἵνα μὴ ἐνδεεῖς ὦσιν ἐν τοῖς ἀναγκαίοις, τὸν δὲ τῶν περιττῶν μὴ ἐπιμελητὴν εἶναι τῶν ἀναγκαίων, ἵνα μὴ περιττοὶ ὦσιν ἐν τοῖς περιττοῖς. ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν ἀναγκαῖον ἐστὶ τὸ ἀναγκαίως ἔχον πρὸς τὸ ζῆν καὶ τὸ ἀγαθῷ εἶναι, τὸ δὲ περιττὸν τὸ μὴ ἀναγκαίως ἔχον πρὸς τὸ ζῆν καὶ τὸ ἀγαθῷ εἶναι, ἀναγκαῖον ἐστὶ τὸν μὲν ἐπιμελητὴν τῶν ἀναγκαίων ἐπιμελητὴν εἶναι καὶ τῶν περιττῶν, ἵνα μὴ ἐνδεεῖς ὦσιν ἐν τοῖς ἀναγκαίοις, τὸν δὲ τῶν περιττῶν μὴ ἐπιμελητὴν εἶναι τῶν ἀναγκαίων, ἵνα μὴ περιττοὶ ὦσιν ἐν τοῖς περιττοῖς.

αὐτῶν ὁρμὰς ὀλιγωροῦντες τοῦ καθήκοντος. πόσῳ γὰρ ἦν ἄμεινον οἴεσθαι δεῖν ῥωμαίους ἀποδοῦναι σφίσι σαρδόνα, καὶ τοὺς ἐπιταχθέντας ἅμα ταύτῃ φόρους, οὓς τοῖς καιροῖς συνεπιθέμενοι πρότερον ἀδίκως παρ᾽ αὐτῶν ἔλαβον· εἰ δὲ μή, φάναι πολεμήσειν. νῦν δὲ τὴν μὲν οὖσαν αἰτίαν ἀληθινὴν παρασιωπῶν, τὴν δ᾽ οὐχ ὑπάρχουσαν περὶ ζακανθαίων πλάττων, οὐ μόνον ἀλόγως, ἔτι δὲ μᾶλλον ἀδίκως κατάρχειν ἐδόκει τοῦ πολέμου.

Οἱ δὲ τῶν ῥωμαίων πρέσβεις, ὅτι μὲν εἴη πολεμητέον σαφῶς εἰδότες, ἀπέπλευσαν εἰς καρχηδόνα, τὰ παραπλήσια θέλοντες διαμαρτύρασθαι καὶ πρὸς ἐκείνους. οὐ μὴν ἐν ἰταλίᾳ γε πολεμήσειν ἤλπιζον, ἀλλ᾽ ἐν ἰβηρίᾳ, χρήσεσθαι δὲ πρὸς τὸν πόλεμον ὁρμητηρίῳ τῇ ζακανθαίων πόλει. διὸ καὶ πρὸς ταύτην ἁρμοζόμενοι τὴν ὑπόθεσιν, ἐνέκριναν ἀσφαλίσασθαι τὰ κατὰ τὴν ἰλλυρίδα πράγματα, προορώμενοι διότι μέγας ἔσται καὶ πολυχρόνιος καὶ μακρὰν ἀπὸ τῆς οἰκείας ὁ πόλεμος. συνέβαινε γὰρ κατ᾽ ἐκείνους τοὺς καιροὺς δημήτριον τὸν φάριον, ἐπιλελησμένον μὲν τῶν προγεγονότων εἰς αὐτὸν εὐεργετημάτων ὑπὸ ῥωμαίων, καταπεφρονηκότα δέ, πρότερον μὲν διὰ τὸν ἀπὸ γαλατῶν, τότε δὲ διὰ τὸν ἀπὸ καρχηδονίων φόβον περιεστῶτα ῥωμαίους, πάσας δ᾽ ἔχοντα τὰς ἐλπίδας ἐν τῇ μακεδόνων οἰκίᾳ διὰ τὸ συμπεπολεμηκέναι καὶ μετεσχηκέναι τῶν πρὸς κλεομένη κινδύνων ἀντιγόνῳ, πορθεῖν μὲν καὶ καταστρέφεσθαι τὰς κατὰ τὴν ἰλλυρίδα πόλεις τὰς ὑπὸ ῥωμαίους ταττομένας, πεπλευκέναι δ᾽ ἔξω τοῦ λίσσου παρὰ τὰς συνθήκας πεντήκοντα λέμβοις, καὶ πεπορθηκέναι πολλὰς τῶν κυκλάδων νήσων. εἰς ἃ βλέποντες ῥωμαῖοι, καὶ θεωροῦντες ἀνθοῦσαν τὴν μακεδόνων οἰκίαν, ἔσπευδον ἀσφαλίσασθαι τὰ πρὸς ἕω τῆς ἰταλίας, πεπεισμένοι καταταχήσειν· διορθωσάμενοι μὲν τὴν ἰλλυριῶν ἄγνοιαν, ἐπιτιμήσαντες δὲ καὶ κολάσαντες τὴν ἀχαριστίαν καὶ προπέτειαν δημητρίου. διεψεύσθησαν δὲ τοῖς λογισμοῖς· κατετάχησε γὰρ αὐτοὺς ἀννίβας ἐξελὼν τὴν ζακανθαίων πόλιν· ὅθεν ὁ πόλεμος οὐκ ἐν ἰβηρίᾳ, πρὸς αὐτῇ δὲ τῇ ῥώμῃ καὶ κατὰ πᾶσαν ἐγένετο τὴν ἰταλίαν. οὐ μὴν ἀλλὰ τούτοις χρησάμενοι τοῖς διαλογισμοῖς, ῥωμαῖοι μὲν ὑπὸ τὴν ὡραίαν λεύκιον τὸν αἰμίλιον ἐξαπέστειλαν μετὰ δυνάμεως ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν ἰλλυρίδα πράξεις, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς ὀλυμπιάδος. ἀννίβας δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἀναζεύξας ἐκ τῆς καινῆς πόλεως, προσῆγε ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπὶ τὴν ζάκανθαν. ἡ δὲ πόλις αὕτη κεῖται μὲν ἐπὶ τῷ πρὸς θάλατταν καθήκοντι πρόποδι τῆς ὀρεινῆς, τῆς συναπτούσης τὰ πέρατα τῆς ἰβηρίας καὶ κελτιβηρίας. ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης ὡς ἑπτὰ στάδια. νέμονται δὲ χώραν οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν πάμφορον καὶ διαφέρουσαν ἀρετῇ πάσης τῆς ἰβηρίας. ᾗ τότε παραστρατοπεδεύσας ἀννίβας, ἐνεργὸς ἐγίνετο περὶ τὴν πολιορκίαν, πολλὰ προορώμενος εὔχρηστα πρὸς τὸ μέλλον ἐκ τοῦ κατὰ κράτος ἑλεῖν αὐτήν. πρῶτον μὲν γὰρ ὑπέλαβε στερήσειν ῥωμαίους τῆς ἐλπίδος τοῦ συστήσασθαι τὸν πόλεμον ἐν ἰβηρίᾳ. δεύτερον δὲ καταπληξάμενος ἅπαντας, εὐτακτοτέρους μὲν ἐπιτηδειοτέρους παρασκευάσειν τοὺς ὑφ᾽ αὑτὸν ἤδη ταττομένους. εὐλαβεστέρους δὲ τοὺς ἀκμὴν αὐτοκράτορας ὄντας τῶν ἰβήρων. τὸ δὲ μέγιστον, οὐδὲν ἀπολιπὼν ὀπίσθεν πολέμιον, ἀσφαλῶς ποιήσεσθαι τὴν εἰς τοὔμπροσθεν πορείαν. χωρὶς δὲ τούτων εὐπορήσειν μὲν χορηγιῶν αὐτὸς ὑπελάμβανε πρὸς τὰς ἐπιβολάς. προθυμίαν δ᾽ ἐνεργάσεσθαι ταῖς δυνάμεσιν ἐκ τῆς ἐσομένης ἑκάστοις ὠφελείας. προκαλέσεσθαι δὲ τὴν εὔνοιαν τῶν ἐν οἴκῳ καρχηδονίων διὰ τῶν ἀποσταλησομένων αὐτοῖς λαφύρων. τοιούτοις δὲ χρώμενος διαλογισμοῖς, ἐνεργῶς προσέκειτο τῇ πολιορκίᾳ. τοτὲ μὲν ὑπόδειγμα ποιῶν τῷ πλήθει αὑτόν, καὶ γινόμενος αὐτουργὸς τῆς ἐν τοῖς ἔργοις ταλαιπωρίας, ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ παρακαλῶν τὰ πλήθη, καὶ παραβόλως διδοὺς αὑτὸν εἰς τοὺς κινδύνους. πᾶσαν δὲ κακοπάθειαν καὶ μέριμναν ὑπομείνας, τέλος ἐν ὀκτὼ μησὶ κατὰ κράτος εἷλε τὴν πόλιν. κύριος δὲ γενόμενος χρημάτων πολλῶν, καὶ σωμάτων καὶ κατασκευῆς, τὰ μὲν χρήματα εἰς τὰς ἰδίας ἐπιβολὰς παρέθετο κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. τὰ δὲ σώματα διένειμε κατὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστοις τῶν συστρατευομένων. τὴν δὲ κατασκευὴν παραχρῆμα πᾶσαν ἐξέπεμψε τοῖς καρχηδονίοις. ταῦτα δὲ πραξάμενος οὐ διεψεύσθη τοῖς λογισμοῖς, οὐδ᾽ ἀπέτυχε τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως. ἀλλὰ τούς τε στρατιώτας προθυμοτέρους ἐποίησε πρὸς τὸ κινδυνεύειν, τούς τε καρχηδονίους ἑτοίμους πρὸς τὸ παραγγελλόμενον. αὐτός τε πολλὰ τῶν χρησίμων μετὰ ταῦτα κατειργάσατο διὰ τῆς τῶν χορηγιῶν παρασκευῆς.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν δημήτριος αἰσθόμενος τὴν ἐπιβολὴν τῶν ῥωμαίων, παραυτίκα μὲν εἰς τὴν διμάλην ἀξιόχρεων φρουρὰν εἰσέπεμψε, καὶ τὰς ἁρμοζούσας ταύτῃ χορηγίας. ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν πόλεων τοὺς μὲν ἀντιπολιτευομένους ἐπανείλετο. τοῖς δ᾽ αὑτοῦ φίλοις ἐνεχείρισε τὰς δυναστείας. αὐτὸς δ᾽ ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων ἐπιλέξας τοὺς ἀνδρωδεστάτους εἰς ἑξακισχιλίους, συνέστησε τούτους εἰς τὴν φάρον. ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν ῥωμαίων ἀφικόμενος εἰς τὴν ἰλλυρίδα μετὰ τῶν δυνάμεων, καὶ θεωρῶν τοὺς ὑπεναντίους θαρροῦντας τῇ τε τῆς διμάλης ὀχυρότητι καὶ ταῖς παρασκευαῖς, ἔτι δὲ τῷ δοκεῖν αὐτὴν ἀνάλωτον ὑπάρχειν, ταύτῃ πρῶτον ἐγχειρεῖν ἔκρινε. βουλόμ

καταπλήξασθαι τοὺς πολεμίους. παρακαλέσας δὲ τοὺς κατὰ μέρος ἡγεμόνας, καὶ προσάγων ἔργα κατὰ πλείους τόπους, ἤρξατο πολιορκεῖν. λαβὼν δὲ κατὰ κράτος ἐν ἡμέραις ἑπτά, παραχρῆμα πάντας ἥττησε ταῖς ψυχαῖς τοὺς ὑπεναντίους. διόπερ εὐθέως παρῆσαν ἐκ πασῶν τῶν πόλεων, ἐπιτρέποντες καὶ διδόντες αὑτοὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν. ὁ δὲ, προσδεξάμενος ἑκάστους ἐπὶ ταῖς ἁρμοζούσαις ὁμολογίαις, ἐποιεῖτο τὸν ἐπίπλουν εἰς τὴν Φάρον ἐπ' αὐτὸν τὸν Δημήτριον. πυνθανόμενος δὲ, τήν τε πόλιν ὀχυρὰν ὑπάρχειν, καὶ πλῆθος ἀνδρῶν διαφερόντων εἰς αὐτὴν ἠθροῖσθαι, πρὸς δὲ, καὶ ταῖς χορηγίαις ἐξηρτῦσθαι καὶ ταῖς ἄλλαις παρασκευαῖς, ὑφεωρᾶτο μὴ δυσχερὴς καὶ πολυχρόνιος συμβῇ γίνεσθαι ἡ πολιορκία. διὸ προορώμενος ἕκαστα τούτων, ἐχρήσατο παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, τοιῷδέ τινι στρατηγήματι. ποιησάμενος γὰρ τὸν ἐπίπλουν νυκτὸς ἐπὶ τὴν νῆσον παντὶ τῷ στρατεύματι, τὸ μὲν πλεῖον μέρος τῆς δυνάμεως, ἀπεβίβασεν εἴς τινας ὑλώδεις καὶ κοίλους τόπους. εἴκοσι δὲ ναυσὶν ἐπιγενομένης ἡμέρας, φανερῶς προσέπλει πρὸς τὸν ἔγγιστα τῆς πόλεως λιμένα. συνορῶντες δὲ τὰς ναῦς οἱ περὶ τὸν Δημήτριον, καὶ καταφρονοῦντες τοῦ πλήθους, ὥρμων ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸν λιμένα, κωλύσοντες τὴν ἀπόβασιν τῶν ὑπεναντίων. ἅμα δὲ τῷ συμμῖξαι γινομένης ἰσχυρᾶς τῆς συμπλοκῆς, προσεβοήθουν ἀεὶ πλείους τῶν ἐκ τῆς πόλεως. τέλος δὲ πάντες ἐξεχύθησαν εἰς τὸν κίνδυνον. τῶν δὲ Ῥωμαίων οἱ τῆς νυκτὸς ἀποβάντες, ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ συνῆψαν, διὰ τόπων ἀδήλων ποιούμενοι τὴν πορείαν. καὶ καταλαβόμενοι μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος λόφον ἐρυμνόν, διέκλεισαν ἀπὸ τῆς πόλεως τοὺς ἐκβεβοηθηκότας. οἱ δὲ περὶ τὸν Δημήτριον συννοήσαντες τὸ γεγονός, τοῦ μὲν διακωλύειν τοὺς ἀποβαίνοντας ἀπέστησαν, συναθροίσαντες δὲ σφᾶς αὐτοὺς καὶ παρακαλέσαντες, ὥρμησαν, κρίναντες ἐκ παρατάξεως διακινδυνεύειν πρὸς τοὺς ἐπὶ τὸν λόφον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι θεωροῦντες τὴν ἔφοδον τῶν Ἰλλυριῶν ἐμβριθῆ καὶ σύντακτον, αὐτοὶ ἐπέπεσον ταῖς σπείραις καταπληκτικῶς. ἅμα δὲ τοῖς προειρημένοις οἱ πεποιημένοι τὴν ἀπόβασιν ἀπὸ τῶν πλοίων, συνορῶντες τὸ γινόμενον, προσέκειντο κατόπιν. καὶ πανταχόθεν προσπίπτοντες, θόρυβον καὶ ταραχὴν οὐ μικρὰν ἐν τοῖς Ἰλλυριοῖς κατεσκεύαζον. ὅθεν οἱ μὲν κατὰ πρόσωπον, οἱ δὲ κατὰ νώτου πονοῦντες, τέλος οἱ περὶ τὸν Δημήτριον ἐτράπησαν. καὶ τινὲς μὲν αὐτῶν ἔφυγον ὡς ἐπὶ τὴν πόλιν. οἱ δὲ πλείους κατὰ τὴν νῆσον διὰ τῶν ἀνοδίων ἐσκεδάσθησαν. ὁ δὲ Δημήτριος ἔχων ἑτοίμους λέμβους πρὸς τὸ συμβαῖνον ἔν τισι τόποις ἐρήμοις ἐφορμοῦντας, ἐπὶ τούτους ἀπεχώρησε, καὶ τὴν ἀποχώρησιν εἰς τοὺς λέμβους ἐμβὰς, ἐπιγενομένης τῆς νυκτὸς ἀπέπλευσε. καὶ διεκομίσθη παραδόξως πρὸς τὸν βασιλέα Φίλιππον· παρ' ᾧ τὸ λοιπὸν διέτριψε τοῦ βίου μέρος· ἀνὴρ θράσος μὲν καὶ τόλμαν κεκτημένος, ἀλόγιστον δὲ ταύτην καὶ τελέως ἄκριτον. διὸ καὶ τὴν καταστροφὴν παραπλησίαν αὐτοῦ συνέβη γενέσθαι τῇ κατὰ τὸν ὅλον βίον προαιρέσει. καταλαβέσθαι γὰρ ἐγχειρήσας μετὰ τῆς Φιλίππου γνώμης τὴν τῶν Μεσσηνίων πόλιν ἀκρίτως καὶ παραβόλως, ἐν αὐτῷ τῷ τῆς πράξεως καιρῷ διεφθάρη. περὶ ὧν ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος ὅταν ἐπὶ τοὺς καιροὺς ἔλθωμεν διασαφήσομεν. ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Αἰμίλιος, τὴν μὲν Φάρον εὐθέως ἐξ ἐφόδου παραλαβὼν κατέσκαψε. τῆς δὲ λοιπῆς Ἰλλυρίδος ἐγκρατὴς γενόμενος, καὶ πάντα διατάξας κατὰ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν, μετὰ ταῦτα ληγούσης ἤδη τῆς θερείας, εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανῆλθε, καὶ τὴν εἴσοδον ἐποιήσατο μετὰ θριάμβου καὶ τῆς ἄλλης ἀποδοχῆς. ἐδόκει γὰρ οὐ μόνον ἐπιδεξίως, ἔτι δὲ μᾶλλον ἀνδρωδῶς κεχρῆσθαι τοῖς πράγμασιν.

Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι προσπεπτωκυίας αὐτοῖς ἤδη τῆς τῶν Ζακανθαίων ἁλώσεως, οὐ μὰ Δία περὶ τοῦ πολέμου τότε διαβούλιον ἦγον, καθάπερ ἔνιοι τῶν συγγραφέων φασί, προσκατατάττοντες ἔτι καὶ τοὺς εἰς ἑκάτερα ῥηθέντας λόγους, πάντων ἀτοπώτατον πρᾶγμα ποιοῦντες. πῶς γὰρ οἷόν τ' ἦν Ῥωμαίους τοὺς ἐνιαυτῷ πρότερον ἐπηγγελκότας πόλεμον Καρχηδονίοις, ἐὰν ἐπιβαίνωσι τῆς Ζακανθαίων χώρας, τούτους κρατηθείσης αὐτῆς τῆς πόλεως, τότε βουλεύεσθαι συνελθόντας, πότερα πολεμητέον ἢ τοὐναντίον; πῶς δὲ καὶ τίνα τρόπον, ἅμα μὲν τὴν σκυθρωπότητα τοῦ συνεδρίου παρεισάγουσι θαυμάσιον, ἅμα δὲ τοὺς υἱοὺς ἀπὸ δώδεκα ἐτῶν ἄγειν φασὶ τοὺς πατέρας εἰς τὸ συνέδριον, οὓς μετέχοντας τῶν διαβουλίων, οὐδὲ τῶν ἀναγκαίων οὐδενὶ προΐεσθαι τῶν ἀπορρήτων οὐδέν; ὧν οὔτ' εἰκὸς οὔτε καθόλου ἀληθές ἐστιν οὐδέν, εἰ μὴ νὴ Δία πρὸς τοῖς ἄλλοις ἡ τύχη καὶ τοῦτο προσένειμε Ῥωμαίοις, τὸ φρονεῖν αὐτοὺς εὐθέως ἐκ γενετῆς. πρὸς μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα τῶν συγγραμμάτων, οἷα γράφει Χαιρέας καὶ Σωσύλος, οὐδὲν ἂν δέοι πλείω λέγειν. οὐ γὰρ ἱστορίας, ἀλλὰ κουρεακῆς καὶ πανδήμου λαλιᾶς ἔμοιγε δοκοῦσι τάξιν ἔχειν καὶ δύναμιν.

Ῥωμαῖοι δὲ προσπεσόντος σφίσι τοῦ γεγονότος κατὰ τοὺς Ζακανθαίους ἀτυχήματος, παραχρῆμα πρεσβευτὰς ἑλόμενοι κατὰ σπουδὴν ἐξαπέστειλαν εἰς τὴν Καρχηδόνα, δύο προτείνοντες αὐτοῖς, ὧν τὸ μὲν αἰσχύνην ἅμα καὶ βλάβην ἐδόκει φέρειν ἐπιδεχόμενον τοῖς Καρχηδονίοις, θάτερον δὲ πραγμάτων καὶ κινδύνων

ἀρχὴν μέρη· ἢ γὰρ τὸν στρατηγὸν Ἀννίβαν καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ συνέδρους ἐκδότους διδόναι ῥωμαίοις ἢ τὸν
προαγγέλλειν πόλεμον. παραγενομένων δὲ τῶν ῥωμαίων καὶ παρελθόντων εἰς τὸ συνέδριον καὶ διασα-
φούντων ταῦτα, δυσχερῶς ἤκουον οἱ καρχηδόνιοι τὴν αἵρεσιν τῶν προτεινομένων. ὅμως δὲ προστησάμενοι
τὸν ἐπιτηδειότατον ἐξ αὐτῶν, ἤρξαντο περὶ σφῶν δικαιολογεῖσθαι. καὶ τῶν μὲν πρὸς ἀσδρούβαν
ὁμολογιῶν παρεσιώπων· ὡς οὔτ᾽ ἂν γεγενημένων, εἴ τε γεγόνασιν, οὐδὲν οὔσας πρὸς αὐτοὺς διὰ τὸ χωρὶς
τῆς σφετέρας πεπρᾶχθαι γνώμης. ἐχρῶντο δ᾽ ἐξ αὐτῶν ῥωμαίων ἐν τούτῳ παραδείγματι. τὰς γὰρ
ἐπὶ λουτατίου γενομένας συνθήκας ἐν τῷ πολέμῳ τῷ περὶ σικελίας, ταύτας ἔφασαν ἤδη συνωμολο-
γημένας ὑπὸ λουτατίου, μετὰ ταῦτα τὸν δῆμον τῶν ῥωμαίων ἀκύρους ποιῆσαι διὰ τὸ χωρὶς τῆς αὐ-
τοῦ γενέσθαι γνώμης. ἐπέτεινον δὲ καὶ προσανεπαύοντο παρ᾽ ὅλην τὴν δικαιολογίαν, ἐπὶ τὰς τελευταίας
συνθήκας τὰς γενομένας ἐν τῷ περὶ σικελίας πολέμῳ. ἐν αἷς περὶ μὲν ἰβηρίας οὐκ εἶναι ὑπάρχειν
ἔγγραφον οὐδέν· περὶ δὲ τοῦ τοῖς ἑκατέρων συμμάχοις τὴν παρ᾽ αὐτῶν ἀσφάλειαν εἶναι ῥητῶς κατατε-
τάχθαι. ζακανθαίους δὲ παρεδείκνυον, οὐκ ὄντας τότε ῥωμαίων συμμάχους. καὶ παρανεγίνωσ-
κον πρὸς τοῦτο πλεονάκις τὰς συνθήκας. ῥωμαῖοι δὲ τὸ μὲν δικαιολογεῖσθαι καθάπαξ ἀπη-
νίνοντο· φάσκοντες τῆς μὲν ζακανθαίων πόλεως ἀκεραίου διαμενούσης, ἐπιδέχεσθαι τὰ πράγ-
ματα δικαιολογίαν· καὶ δυνατὸν εἶναι λόγῳ περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων διεξάγειν. ταύτης δὲ παρα-
σπονδημένης, ἢ τοὺς αἰτίους ἐκδοτέους εἶναι σφίσι, δι᾽ οὗ φανερὸν ἔσται πᾶσιν ὡς οὐ μετεσχήκασι τῆς
ἀδικίας, ἀλλ᾽ ἄνευ τῆς αὐτῶν γνώμης πεπρᾶχθαι τοὔργον, ἢ μὴ βουλομένους τοῦτο ποιεῖν, ὁμολογοῦντας
δὲ κοινωνεῖν τῆς... καὶ καθολικωτέρῳ πως ἐχρήσαντο τοῖς λόγοις. ἡμῖν δ᾽ ἀναγκαῖον εἶναι δοκεῖ τὸ μὴ
παραλιπεῖν ἀνεπίσκεπτον τοῦτο τὸ μέρος· ἵνα μήτε τοῖς καθήκει καὶ διαφέρει τὸ σαφῶς εἰδέναι τὴν ἐν τούτοις
τοῖς ἀκρίβειαν, παραπαίωσι τῆς ἀληθείας ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις διαβουλίοις, μήθ᾽ οἱ φιλο-
μαθοῦντες περὶ τούτων ἀστοχῶσι συμπλανώμενοι ταῖς ἀγνοίαις καὶ φιλοτιμίαις τῶν συγγραφέων,
ἀλλ᾽ ᾖ τις ὁμολογουμένη θεωρία τῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὑπαρξάντων δικαίων ῥωμαίοις καὶ καρχηδονίοις
πρὸς ἀλλήλους ἕως εἰς τοὺς καθ᾽ ἡμᾶς καιρούς. γίνονται τοιγαροῦν συνθῆκαι ῥωμαίοις καὶ καρχηδονί-
οις πρῶται, κατὰ λεύκιον ἰούνιον βροῦτον καὶ μάρκον ὡράτιον, τοὺς πρώτους κατασταθέντας ὑπάτους
μετὰ τὴν τῶν βασιλέων κατάλυσιν· ὑφ᾽ ὧν συνέβη καθιερωθῆναι καὶ τὸ τοῦ διὸς ἱερὸν τοῦ καπιτω-
λίου. ταῦτα δ᾽ ἐστὶ πρότερα τῆς ξέρξου διαβάσεως εἰς τὴν ἑλλάδα, τριάκοντ᾽ ἔτεσι λείπουσι δυοῖν.
ἃς καθ᾽ ὅσον ἦν δυνατὸν ἀκριβέστατα διερμηνεύσαντες ἡμεῖς ὑπογεγράφαμεν. τηλικαύτη γὰρ
ἡ διαφορὰ γέγονε τῆς διαλέκτου, καὶ παρὰ ῥωμαίοις τῆς νῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ὥστε τοὺς συνετωτά-
τους ἔνια μόλις ἐξ ἐπιστάσεως διευκρινεῖν. εἰσὶ δ᾽ αἱ συνθῆκαι τοιαίδε τινές· ἐπὶ τοῖσδε
φιλίαν εἶναι ῥωμαίοις καὶ τοῖς ῥωμαίων συμμάχοις καὶ καρχηδονίοις καὶ τοῖς καρχηδονίων
συμμάχοις· μὴ πλεῖν ῥωμαίους μήτε τοὺς ῥωμαίων συμμάχους ἐπέκεινα τοῦ καλοῦ ἀκρω-
τηρίου, ἐὰν μὴ ὑπὸ χειμῶνος ἢ πολεμίων ἀναγκασθῶσιν. ἐὰν δέ τις βίᾳ κατενεχθῇ, μὴ ἐξέ-
στω αὐτῷ μηδὲν ἀγοράζειν μηδὲ λαμβάνειν μηδὲν πλὴν ὅσα πρὸς πλοίου ἐπισκευὴν ἢ πρὸς ἱε-
ρά. τοῖς δὲ κατ᾽ ἐμπορίαν παραγινομένοις μηδὲν ἔστω τέλος, πλὴν ἐπὶ κήρυκι ἢ γραμματεῖ. ὅ-
σα δ᾽ ἂν τούτων παρόντων πραθῇ δημοσίᾳ πίστει, ὀφειλέσθω τῷ ἀποδομένῳ· ὅσα ἂν ἢ ἐν λι-
βύῃ ἢ ἐν σαρδόνι πραθῇ. ἐὰν ῥωμαίων τις εἰς σικελίαν παραγίγνηται, ἧς καρχηδόνιοι ἐπάρ-
χουσιν, ἴσα ἔστω τὰ ῥωμαίων πάντα. καρχηδόνιοι δὲ μὴ ἀδικείτωσαν δῆμον ἀρδεατῶν, ἀντιατῶν,
λαρεντίνων, κιρκαιιτῶν, ταρρακινιτῶν, μηδ᾽ ἄλλον μηδένα λατίνων, ὅσοι ἂν ὑπήκοοι·
ἐὰν δέ τινες μὴ ὦσιν ὑπήκοοι, τῶν πόλεων ἀπεχέσθωσαν. ἂν δὲ λάβωσι, ῥωμαίοις ἀποδιδότω-
σαν ἀκέραιον. φρούριον μὴ ἐνοικοδομείτωσαν ἐν τῇ λατίνῃ. ἐὰν ὡς πολέμιοι εἰς τὴν χώραν
εἰσέλθωσιν, ἐν τῇ χώρᾳ μὴ ἐννυκτερευέτωσαν. τὸ μὲν οὖν καλὸν ἀκρωτήριόν ἐστι τὸ προκείμενον
αὐτῆς τῆς καρχηδόνος ὡς πρὸς τὰς ἄρκτους. οὗ καθάπαξ ἐπέκεινα ὡς πρὸς μεσημβρίαν
οὐκ οἴονται δεῖν οἱ καρχηδόνιοι τοὺς ῥωμαίους μακραῖς ναυσί, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι γινώσκειν
αὐτούς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μήτε τοὺς κατὰ τὴν βυσσάτιν μήτε τοὺς κατὰ τὴν μικρὰν σύρτιν τόπους, ἃ δὴ καλοῦ-
σιν ἐμπόρια, διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας. ἐὰν δέ τις ὑπὸ χειμῶνος ἢ πολεμίων βίᾳ κατενεχθεὶς δέηται τῶν
ἀναγκαίων πρὸς ἱερὰ καὶ πρὸς ἐπισκευὴν πλοίου, ταῦτα, πάρεξ δὲ μηδὲν οἴονται δεῖν λαμβά-
νειν, καὶ κατ᾽ ἀνάγκην ἐν πένθ᾽ ἡμέραις δὲ ἀπαλλάττεσθαι τοὺς καθορμισθέντας. εἰς δὲ καρχηδόνα καὶ
πᾶσαν τὴν ἐπὶ τάδε τοῦ καλοῦ ἀκρωτηρίου τῆς λιβύης καὶ σαρδόνα καὶ σικελίαν ἧς ἐπάρχουσι καρ-

πρ δ μ τ ς μ ν ε τ, δ τ υ π ρ ε β ε μ ν β υ κ η ρ κ α ι ο π ρ ε ι ς α υ τ ς γ ε ν ε σ θ α ι, ἀ λ ἀ
β ο υ λ ε σ θ α ι τ ς ε λ η θ ε ν τ ὸ ν π σ τ ε υ σ α ν τ α ς τ ὸ ν υ π σ τ ε υ σ α ν τ α φ ι λ ί μ ο υ ρ υ φ ῶ ν.
Τ ς δ η λ α δ ὴ π ρ ὸ ς τ ὰ ς ἐ κ κ λ η σ ι α ς δ ι α φ ο ρ ὰ ς, ὁ τ ι κ α θ ὁ λ ο υ μ ν ν τ ὴ ν π ρ ο σ ε λ ε υ σ ι ν
τ ὸ ν θ ε ὸ ν ἐ κ κ λ η σ ί α ν, ἐ μ ν ε σ θ α ι δ ὲ ο μ ο ί ω ς ἁ π ν τ α ς, ο ἵ τ ι ν ε ς ὁ μ ο ί ω ν τ ὴ ν μ ε τ κ ι ν σ ι ν π ί σ τ ι ν,
ἀ λ λ ὰ ς
τ ὰ ν ἐ κ κ λ η σ ί α ν ὁ ν μ ζ ε σ θ α ι, ἐ φ ο ι σ τ ὰ ς ἀ ν θ ρ π ο υ ς ἐ ν ε ρ γ ε ν. ἐ π ὶ δ ὲ π ρ ὸ ὀ ρ θ ῆ ς τ ε ο ὐ σ ι ῶ σ ε ω ς
ὑ π ο λ α μ β ά ν ε ι τ ο ῦ ν ε ὐ σ ε β ε σ τ ε ρ ο ν τ ὸ ν Δ ι ὰ β α σ ι ν, ἀ λ ῥ ὁ δ ὲ π ρ ο φ α σ ε ι ς · σ ω μ π λ ε κ τ ὸ ν δ ὲ π ο ῖ μ ν
τ ὸ ν π ρ ὸ τ ῆ ς ἐ κ κ λ η σ ί α ς π ο λ ε ί ο υ, π ο ι ο ῦ ν τ ε σ ω μ ά τ ω ν Δ ι ὰ β α σ ι ν, ἢ τ ῶ ν ὁ δ ῷ π ο ρ ε υ ο μ έ ν ω ν
ὑ π ὲ ρ τ ὴ ν ἐ κ κ λ η σ ί α ν ; ἐ π ε ὶ δ ὲ ο ὐ δ ὲ τ ῶ ν ὁ δ ῷ π ο ρ ε υ ο μ έ ν ω ν ἐ σ τ ὶ τ ὸ ν Δ ι ὰ β α σ ι ν, ἀ λ λ ὰ τ ῶ ν
ἐ ν τ ῇ ἐ κ κ λ η σ ί ᾳ μ ε ν ό ν τ ω ν, π ῶ ς ο ὐ κ ἂ ν ε ἴ η τ ο ῦ τ ο ν ἐ ν τ ῇ ἐ κ κ λ η σ ί ᾳ μ ε ν ό ν τ α ; ἐ ν τ ῇ δ ὲ
ἐ κ κ λ η σ ί ᾳ μ ε ν ό ν τ ω ν ἐ σ τ ὶ τ ὸ ν ἐ ν τ ῇ ἐ κ κ λ η σ ί ᾳ μ ε ν ό ν τ α ν ο ὐ β α σ τ ο ν, ἀ λ λ ὰ τ ὸ ν ἐ ν τ ῇ ἐ κ κ λ η σ ί ᾳ
μ ε ν ό ν τ α ν ο ὐ β α σ τ ο ν ἐ ν τ ῇ ἐ κ κ λ η σ ί ᾳ μ ε ν ό ν τ α ν ο ὐ β α σ τ ο ν ἐ ν τ ῇ ἐ κ κ λ η σ ί ᾳ μ ε ν ό ν τ α ν ο ὐ β α σ τ ο ν
ἐ ν τ ῇ ἐ κ κ λ η σ ί ᾳ μ ε ν ό ν τ α ν ο ὐ β α σ τ ο ν ἐ ν τ ῇ ἐ κ κ λ η σ ί ᾳ μ ε ν ό ν τ α ν ο ὐ β α σ τ ο ν ἐ ν τ ῇ ἐ κ κ λ η σ ί ᾳ μ ε ν ό ν τ α ν ο ὐ β α σ τ ο ν
ἐ ν τ ῇ ἐ κ κ λ η σ ί ᾳ μ ε ν ό ν τ α ν ο ὐ β α σ τ ο ν ἐ ν τ ῇ ἐ κ κ λ η σ ί ᾳ μ ε ν ό ν τ α ν ο ὐ β α σ τ ο ν ἐ ν τ ῇ ἐ κ κ λ η σ ί ᾳ μ ε ν ό ν τ α ν ο ὐ β α σ τ ο ν
ἐ ν τ ῇ ἐ κ κ λ η σ ί ᾳ μ ε ν ό ν τ α ν ο ὐ β α σ τ ο ν ἐ ν τ ῇ ἐ κ κ λ η σ ί ᾳ μ ε ν ό ν τ α ν ο ὐ β α σ τ ο ν ἐ ν τ ῇ ἐ κ κ λ η σ ί ᾳ μ ε ν ό ν τ α ν ο ὐ β α σ τ ο ν

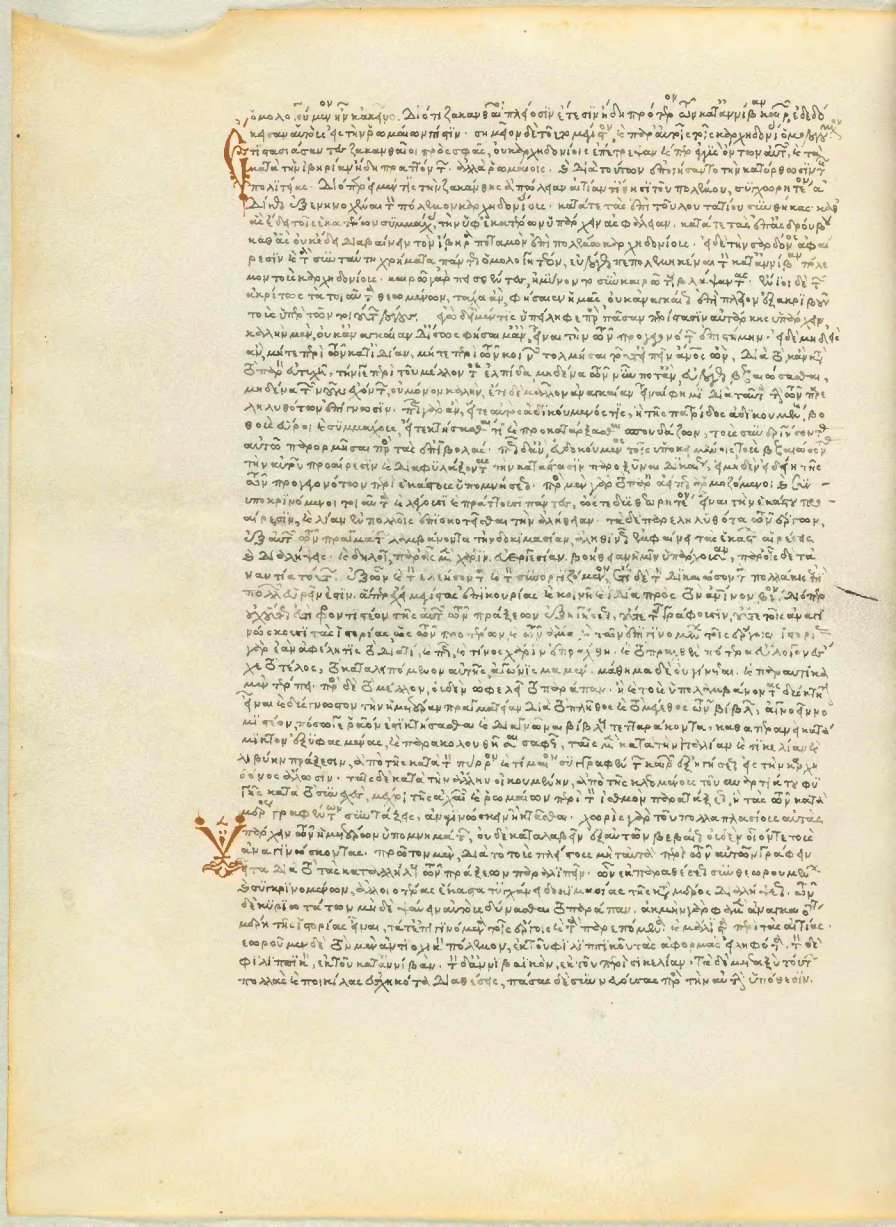

βορρᾶν. ὃς οὐ πολὺ ἀπέχει πρὸς δυσμὰς ἀπὸ Μασσαλίας καὶ τῶν τοῦ Ῥοδανοῦ στομάτων, δι' ὧν εἰς τὸ Σαρδόνιον πέλαγος ἐξίησιν ὁ προειρημένος ποταμός. ἀπὸ δὲ τοῦ Νάρβωνος καὶ τὰ περὶ τοῦτον Κελτοὶ νέμονται μέχρι τῶν προσαγορευομένων Πυρηναίων ὀρῶν, ἃ διατείνει κατὰ τὸ συνεχὲς ἀπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς θαλάττης ἕως εἰς τὴν ἐκτός. τὸ δὲ λοιπὸν μέρος τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τῶν προειρημένων ὀρῶν τὸ συνάπτον πρός τε τὰς δύσεις καὶ πρὸς Ἡρακλέους στήλας, περιέχεται μὲν ὑπό τε τῆς καθ' ἡμᾶς καὶ τῆς ἔξω θαλάττης· καλεῖται δὲ τὸ μὲν παρὰ τὴν καθ' ἡμᾶς παρῆκον ἕως Ἡρακλείων στηλῶν, Ἰβηρία· τὸ δὲ παρὰ τὴν ἔξω καὶ μεγάλην προσαγορευομένην, κοινὴν μὲν ὀνομασίαν οὐκ ἔχει, διὰ τὸ προσφάτως κατωπτεῦσθαι· κατοικεῖται δ' ὑπὸ βαρβάρων ἐθνῶν καὶ πολυανθρώπων, ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς μετὰ ταῦτα τὸν κατὰ μέρος λόγον ἀποδώσομεν. καθάπερ δὲ καὶ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λιβύης καθὸ συνάπτουσιν ἀλλήλαις περὶ τὴν Αἰθιοπίαν, οὐδεὶς ἔχει λέγειν ἀτρεκῶς ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν, πότερον ἤπειρός ἐστι κατὰ τὸ συνεχὲς τὰ πρὸς τὴν μεσημβρίαν ἢ θαλάττῃ περιέχεται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ μεταξὺ Τανάιδος καὶ Νάρβωνος εἰς τὰς ἄρκτους ἄγνωστον ἡμῖν ἐστιν, ἐὰν μή τι μετὰ ταῦτα πολυπραγμονοῦντες ἱστορήσωμεν. τοὺς δὲ λέγοντάς τι περὶ τούτων ἄλλως ἢ γράφοντας, ἀγνοεῖν καὶ μύθους διατιθέναι νομιστέον. ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι χάριν τοῦ μὴ τελέως ἀνυπότακτον εἶναι τοῖς ἀπείροις τὴν διήγησιν· ἀλλὰ κατά γε τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς συνεπιβάλλειν ἐφ' ἃ λεγόμενα τῇ διανοίᾳ, τεκμαιρομένους ἐκ τῶν κλιμάτων. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς ὁράσεως εἰθίσμεθα συνεπιστρέφειν ἀεὶ τὰ πρόσωπα πρὸς τὸ καταδεικνύμενον, οὕτως καὶ τῇ διανοίᾳ χρὴ συνδιανεύειν καὶ συρρέπειν ἐπὶ τοὺς τόπους ἀεὶ τοὺς διὰ τοῦ λόγου συνεπιδεικνυμένους. ἀφέμενοι δὲ τούτων, τρεψόμεθα πρὸς τὸ συνεχὲς τῆς προκειμένης ἡμῖν διηγήσεως. Καρχηδόνιοι γὰρ ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς, τῆς μὲν Λιβύης ἐκυρίευον πάντων τῶν ἐπὶ τὴν ἔσω θάλατταν νευόντων μερῶν ἀπὸ τῶν Φιλαίνου βωμῶν, οἳ κεῖνται κατὰ τὴν μεγάλην Σύρτιν, ἕως ἐφ' Ἡρακλέους στήλας. τοῦτο δὲ τὸ μῆκός ἐστι τῆς παραλίου, ὑπὲρ τοὺς ἑξακισχιλίους καὶ μυρίους σταδίους. διαβάντες δὲ τὸν καθ' Ἡρακλέους στήλας πόρον, ὁμοίως ἐκεκρατήκεισαν καὶ τῆς Ἰβηρίας ἁπάσης ἕως τῆς ῥαχίας, ὃ πέρας ἐστὶ πρὸς τῇ καθ' ἡμᾶς θαλάττῃ τῶν Πυρηναίων ὀρῶν, ἃ διορίζει τοὺς Ἴβηρας καὶ Κελτούς. ἀπέχει δὲ τοῦ κατὰ τὰς Ἡρακλέους στήλας στόματος οὗτος ὁ τόπος περὶ ὀκτακισχιλίους σταδίους. ἐπὶ μὲν γὰρ Καινὴν πόλιν ἀπὸ στηλῶν εἶναι συμβαίνει τρισχιλίους, ὅθεν ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν Ἀννίβας τὴν εἰς Ἰταλίαν. τὴν δὲ Καινὴν πόλιν ἔνιοι Νέαν Καρχηδόνα καλοῦσιν. ἀπὸ δὲ ταύτης εἰσὶν ἐπὶ μὲν τὸν Ἴβηρα ποταμὸν ἑξακόσιοι στάδιοι πρὸς δισχιλίοις. ἀπὸ δὲ τούτου πάλιν εἰς Ἐμπόριον χίλιοι σὺν ἑξακοσίοις· καὶ μὴν ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν τοῦ Ῥοδανοῦ διάβασιν, περὶ χιλίους ἑξακοσίους. ταῦτα γὰρ νῦν βεβημάτισται καὶ σεσημείωται κατὰ σταδίους ὀκτὼ διὰ Ῥωμαίων ἐπιμελῶς. ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσεως τοῦ Ῥοδανοῦ πορευομένοις παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ὡς ἐπὶ τὰς πηγάς, ἕως πρὸς τὴν ἀναβολὴν τῶν Ἄλπεων τὴν εἰς Ἰταλίαν, χίλιοι τετρακόσιοι. λοιπαὶ δὲ τῶν Ἄλπεων ὑπερβολαί, περὶ χιλίους διακοσίους· ἃς ὑπερβαλὼν ἔμελλεν ἥξειν εἰς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία τῆς Ἰταλίας. ὥστ' εἶναι τοὺς πάντας ἐκ Καινῆς πόλεως σταδίους περὶ ἐννακισχιλίους, οὓς ἔδει διελθεῖν αὐτόν. τούτων δὴ τῶν τόπων κατὰ μὲν τὸ μῆκος ἤδη σχεδὸν τοὺς ἡμίσεις

Διεληλύθει· κατὰ δὲ τὴν δυσχέρειαν, τὸ πλεῖον αὐτῷ μέρος ἀπελείπετο. Ἀννίβας μὲν οὖν ἐνεχείρει ταῖς διεκβολαῖς τῶν Πυρηναίων ὀρῶν, κατάφοβος ὢν τοὺς Κελτοὺς διὰ τὰς ὀχυρότητας τῶν τόπων. Ῥωμαῖοι δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς διακούσαντες μὲν τῶν ἐξαποσταλέντων εἰς Καρχηδόνα πρεσβευτῶν τὰ δεδογμένα καὶ τοὺς ῥηθέντας λόγους, προσπεσόντος δὲ θᾶττον ἢ προσεδόκων Ἀννίβαν διαβεβηκέναι τὸν Ἴβηρα ποταμὸν μετὰ τῆς δυνάμεως, προεχειρίσαντο πέμπειν μετὰ στρατοπέδων, Πόπλιον μὲν Κορνήλιον εἰς Ἰβηρίαν, Τιβέριον δὲ Σεμπρώνιον εἰς Λιβύην. ἐν ᾧ δὲ περὶ τὰς καταγραφὰς ἐγίνοντο τῶν στρατοπέδων καὶ τὴν ἄλλην παρασκευήν, ἔσπευσαν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν τὰ κατὰ τὰς ἀποικίας, ἃς εἰς Γαλατίαν ἀποστέλλειν προκεχειρίκεισαν. τὰς μὲν οὖν πόλεις ἐνεργῶς ἐτείχιζον· τοὺς δ' οἰκήτορας ἐν ἡμέραις τριάκοντα παρήγγειλαν ἐπὶ τοῖς τόποις παρεῖναι, τὸν ἀριθμὸν ὄντας εἰς ἑκατέραν τὴν πόλιν εἰς ἑξακισχιλίους. ὧν τὴν μὲν μίαν ἔκτιζον ἐπὶ τάδε τοῦ Πάδου ποταμοῦ, προσαγορεύσαντες Πλακεντίαν· τὴν δ' ἄλλην ἐπὶ θάτερα, καλέσαντες Κρεμώνην. ἤδη δὲ τούτων συνῳκισμένων, οἱ Βοῖοι καλούμενοι Γαλάται πάλαι

ῶ οἷον λοχῶντες τὴν πρὸς ῥωμαίους φιλίαν, οὐκ ἔχοντες δὲ τότε καιρόν, μετεωριζόμενοι δ' ἐπὶ ταῖς ἐκ τῶν
διαπεμπομένων τῇ παρουσίᾳ τῶν καρχηδονίων, ἀπέστησαν ἀπὸ ῥωμαίων ἐγκαταλιπόντες τοὺς
ὁμήρους, οὓς ἔδοσαν ἐκβαίνοντες ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ προγεγονότος· ὑπὲρ οὗ τὴν ἐξήγησιν ἡμεῖς
191 ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ ἐποιησάμεθα. παρακαλέσαντες δὲ τοὺς ἴνσομβρας καὶ συμφρονήσαντες
κατὰ τὴν προγεγενημένην ὀργήν, κατέσυραν τὴν κατακεκληρουχημένην χώραν ὑπὸ ῥωμαίων· καὶ
τοὺς φεύγοντας συνδιώξαντες εἰς μουτίνην ἀποικίαν ὑπάρχουσαν ῥωμαίων, ἐπολιόρκουν. ἐν
οἷς καὶ τρεῖς ἄνδρας τῶν ἐπιφανῶν συνέκλεισαν τοὺς ἐπὶ τὴν διαίρεσιν τῆς χώρας ἀπεσταλμένους·
ὧν εἷς μὲν ἦν γάιος λυτάτιος ὁ τὴν ὕπατον ἀρχὴν εἰληφώς· οἱ δὲ δύο τὴν ἑξαπέλεκυν. οἰομένων
δὲ δεῖν τούτων εἰς λόγους σφίσι συνελθεῖν, ὑπήκουσαν οἱ βόιοι. τῶν δ' ἀνδρῶν ἐξελθόντων παρασπον-
δήσαντες συνέλαβον αὐτούς, ἐλπίσαντες διὰ τούτων κομιεῖσθαι τοὺς αὑτῶν ὁμήρους. λεύκιος δὲ μάλ-
λιος ἑξαπέλεκυς ὑπάρχων, καὶ προκαθήμενος ἐπὶ τῶν τόπων μετὰ δυνάμεως, ἀκούσας τὸ γε-
γονός, ἐβοήθει κατὰ σπουδήν. οἱ δὲ βόιοι συνέντες αὐτοῦ τὴν παρουσίαν, ἔν τισι δρυμοῖς ἑτοι-
μάσαντες ἐνέδρας, ἅμα τῷ παρελθεῖν αὐτοὺς εἰς τοὺς ὑλώδεις τόπους, πανταχόθεν ἅμα προσ-
πεσόντες, πολλοὺς ἀπέκτειναν τῶν ῥωμαίων. οἱ δὲ λοιποὶ τὰς μὲν ἀρχὰς ὥρμησαν πρὸς φυγήν·
ἐπεὶ δὲ τῶν ὑψηλῶν ἥψαντο χωρίων, ἐπὶ ποσὸν συνέστησαν οὕτως ὥστε μόλις εὐσχήμονα ποιήσασ-
θαι τὴν ἀναχώρησιν. οἱ δὲ βόιοι κατακολουθήσαντες συνέκλεισαν καὶ τούτους εἰς τὴν ταννῆτον κα-
λουμένην κώμην. τοῖς δ' ἐν τῇ ῥώμῃ προσπεσόντος ὅτι τὸ τέταρτον στρατόπεδον περιειλημμένον
ὑπὸ τῶν βοίων πολιορκεῖται κατὰ κράτος, τὰ μὲν τῷ ποπλίῳ προκεχειρισμένα στρατόπεδα
κατὰ σπουδὴν ἐξαπέστελλον ἐπὶ τὴν τούτων βοήθειαν, ἡγεμόνα συστήσαντες ἑξαπέλε-
κυν. ἄλλα δὲ συνάγειν καὶ καταγράφειν ἐκ τῶν συμμάχων αὐτῷ παρήγγελλον. τὰ μὲν οὖν
κατὰ κελτοὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἕως εἰς τὴν ἀννίβου παρουσίαν, ἐν τούτοις ἦν. καὶ τοιαύτην
ἐλάμβανε διέξοδον, οἵαν ἔν τε τοῖς πρὸ τοῦ κἀν τῷ νῦν διεληλύθαμεν. οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν ῥωμαίων
ἑτοιμασάμενοι τὰ πρὸς τὰς ἰδίας ἐπιβολάς, ὑπὸ τὴν ὡραίαν ἐπὶ τὰς προκειμένας
πράξεις. πόπλιος μὲν εἰς ἰβηρίαν ἑξήκοντα ναυσί. τιβέριος δὲ σεμπρώνιος εἰς λιβύ-
ην ἑκατὸν ἑξήκοντα σκάφεσι πεντηρικοῖς. οἷς οὕτω καταπληκτικῶς ἐπεβάλετο πολεμεῖν καὶ
τοιαύτας ἐποιεῖτο παρασκευὰς ἐν τῷ λιλυβαίῳ, πάντας καὶ πανταχόθεν ἀθροίζων, ὡς εὐθέως
ἐκ κατάπλου πολιορκήσων αὐτὴν τὴν καρχηδόνα. πόπλιος δὲ κομισθεὶς παρὰ τὴν λι-
γυστικήν, ἧκε πεμπταῖος ἀπὸ πισῶν εἰς τοὺς κατὰ μασσαλίαν τόπους. καὶ καθορμισθεὶς πρὸς
τὸ πρῶτον στόμα τοῦ ῥοδανοῦ τὸ μασσαλιωτικὸν προσαγορευόμενον, ἀπεβίβαζε τὰς
δυνάμεις. ἀκούων μὲν ὑπερβάλλειν ἤδη τὰ πυρηναῖα τὸν ἀννίβαν, πεπεισμένος δ' ἔτι
μακρὰν ἀπέχειν αὐτόν, διά τε τὰς δυσχωρίας τῶν τόπων, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν μεταξὺ κει-
μένων κελτῶν. ἀννίβας δὲ παραδόξως, τοὺς μὲν χρήμασι πείσας τῶν κελτῶν, τοὺς δὲ
βιασάμενος, ἧκε μετὰ τῶν δυνάμεων, δεξιὸν ἔχων τὸ σαρδόνιον πέλαγος, ἐπὶ τὴν τοῦ ῥοδα-
νοῦ διάβασιν. ὁ δὲ πόπλιος διασαφηθέντος αὐτῷ παρεῖναι τοὺς ὑπεναντίους, τὰ μέν
ἀπιστῶν διὰ τὸ τάχος τῆς παρουσίας, τὰ δὲ βουλόμενος εἰδέναι τὴν ἀκρίβειαν, αὐτὸς
μὲν ἀνελάμβανε τὰς δυνάμεις ἐκ τοῦ πλοῦ, καὶ διενοεῖτο μετὰ τῶν χιλιάρχων, ποίοις χρη-
στέον τῶν τόπων, καὶ συμμικτέον τοῖς ὑπεναντίοις. τριακοσίους δὲ τῶν ἱππέων ἀπέστελλε τοὺς
ἀνδρωδεστάτους, συστήσας αὐτοῖς καθηγεμόνας ἅμα κελτούς, οἳ παρὰ τοῖς μασσαλιώταις
ἐτύγχανον μισθοφοροῦντες. ἀννίβας δὲ προσμίξας τοῖς περὶ τὸν ποταμὸν τόποις, εὐθέως
ἐνεχείρει ποιεῖσθαι τὴν διάβασιν κατὰ τὴν ἁπλῆν ῥύσιν, σχεδὸν ἡμερῶν τεττάρων ὁδὸν
ἀπέχων στρατοπέδῳ τῆς θαλάττης. καὶ φίλα ποιησάμενος παντὶ τρόπῳ τοὺς κατοικοῦντας
τὸν ποταμόν, ἐξηγόρασε παρ' αὐτῶν τά τε μονόξυλα πλοῖα πάντα, καὶ τοὺς λέμβους, ὄντας
ἱκανοὺς τὸ πλῆθος, διὰ τὸ ταῖς ἐκ τῆς θαλάττης ἐμπορίαις πολλοὺς χρῆσθαι τῶν παροικούντων
τὸν ῥοδανόν. ἔτι δὲ τὴν ἁρμόζουσαν ξυλείαν ἐξέλαβε πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν μονοξύλων.
ἐξ ὧν ἐν δυσὶν ἡμέραις πλῆθος ἀναρίθμητον ἐγένετο πορθμείων, ἑκάστου σπεύδοντος
μὴ προσδεῖσθαι τοῦ πέλας, ἐν αὑτῷ δ' ἔχειν τὰς τῆς διαβάσεως ἐλπίδας. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν
τοῦτον ἐν τῷ πέραν πλῆθος ἠθροίσθη βαρβάρων, χάριν τοῦ κωλύειν τὴν τῶν καρχηδονίων
διάβασιν. εἰς οὓς ἀποβλέπων ἀννίβας καὶ συλλογιζόμενος ἐκ τῶν παρόντων, ὡς οὔτε δια-

βαίνειν ἢ μὴ διαβιβάζειν αὐτὸν ἔχῃ, τοσούτων πολεμίων ἐφεστώτων, οὔτε ἐπιμένειν μὴ πανταχόθεν προσδέξηται τοὺς ὑπεναντίους· ἐπιγενομένης δὲ τῆς τρίτης νυκτός, ἐξαποστέλλει μέρος τι τῆς δυνάμεως, συστήσας καθηγεμόνας ἐγχωρίους· ἐπὶ δὲ πάντων Ἄννωνα τὸν Βοαμίλκου τοῦ βασιλέως. οἱ ποιησάμενοι τὴν πορείαν ἀντίοι τῷ ῥεύματι παρὰ τὸν ποταμὸν ἐπὶ διακόσια στάδια, παραγενόμενοι πρός τινα τόπον ἐν ᾧ συνέβαινε περί τι χωρίον νησίζον περισχίζεσθαι τὸν ποταμόν, ἐνταῦθα κατέμειναν. ἐκ δὲ τῆς παρακειμένης ὕλης, τὰ μὲν συμπηγνύντες τῶν ξύλων, τὰ δὲ συνδέοντες, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλὰς ἡρμόσαντο σχεδίας ἀρκούσας τῇ χρείᾳ πρὸς τὸ παρόν· ἐφ' αἷς διεκομίσθησαν ἀσφαλῶς, μηδενὸς κωλύοντος. καταλαβόμενοι δὲ τόπον ἐχυρόν, ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν διέμειναν, ἅμα μὲν ἀναπαύοντες σφᾶς ἐκ τῆς προγεγενημένης κακοπαθείας, ἅμα δὲ παρασκευαζόμενοι πρὸς τὴν ἐπιοῦσαν χρείαν κατὰ τὸ συντεταγμένον. καὶ μὴν Ἀννίβας τὸ παραπλήσιον ἐποίει περὶ τὰς μεθ' ἑαυτοῦ καταλειφθείσας δυνάμεις. μάλιστα δ' αὐτῷ παρεῖχε δυσχρηστίαν ἡ τῶν ἐλεφάντων διάβασις· οὗτοι δ' ἦσαν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα τὸν ἀριθμόν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπιγενομένης τῆς πέμπτης νυκτός, οἱ μὲν προδιαβάντες ἐκ τοῦ πέραν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν προῆγον παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐπὶ τοὺς ἀντίπερα βαρβάρους, ὁ δ' Ἀννίβας ἑτοίμους ἔχων τοὺς στρατιώτας ἐπεῖχε τῇ διαβάσει, τοὺς μὲν λέμβους πεπληρωκὼς τῶν πελτοφόρων ἱππέων, τὰ δὲ μονόξυλα τῶν εὐκινητοτάτων πεζῶν. εἶχον δὲ τὴν μὲν ἐξ ὑπερδεξίου καὶ παρὰ τὸ ῥεῦμα τάξιν οἱ λέμβοι, τὴν δ' ὑπὸ τούτους τὰ λεπτὰ τῶν πορθμείων, ἵνα τὸ πολὺ τῆς τοῦ ῥεύματος βίας ἀποδεχομένων τῶν λέμβων ἀσφαλεστέρα γίνοιτο τοῖς μονοξύλοις ἡ παρακομιδὴ διὰ τοῦ πόρου. κατὰ δὲ τῶν λέμβων τῆς πρύμνης ἐφέλκειν διενοοῦντο τοὺς ἵππους νέοντας· τρεῖς δ' ἅμα καὶ τέτταρας τοῖς ῥυτῆρσιν ἑνὸς ἀνδρὸς ἐκ τῆς πρύμνης ἑκατέρου τοῦ μέρους ἡνιοχοῦντος, ὥστε πλῆθος ἱκανὸν ἵππων συνδιακομίζεσθαι κατὰ τὴν πρώτην εὐθέως διάβασιν. οἱ δὲ βάρβαροι θεωροῦντες τὴν ἐπιβολὴν τῶν ὑπεναντίων, ἀτάκτως ἐκ τοῦ χάρακος ἐξεχέοντο καὶ σποράδην, πεπεισμένοι κωλύειν ῥᾳδίως τὴν ἀπόβασιν τῶν Καρχηδονίων. Ἀννίβας δ' ἅμα συνιδὼν ἐν τῷ πέραν ἐγγίζοντας ἤδη τοὺς παρ' αὐτοῦ στρατιώτας, σημηνάντων ἐκείνων τὴν παρουσίαν τῷ καπνῷ κατὰ τὸ συντεταγμένον, ἐμβαίνειν ἅπασιν ἅμα παρήγγελλε, καὶ βιάζεσθαι πρὸς τὸ ῥεῦμα τοῖς ἐπὶ τῶν πορθμείων τεταγμένοις. ταχὺ δὲ τούτου γενομένου, καὶ τῶν ἐν τοῖς πλοίοις ἁμιλλωμένων μὲν πρὸς ἀλλήλους μετὰ κραυγῆς, διαγωνιζομένων δὲ πρὸς τὴν τοῦ ποταμοῦ βίαν, ὁμοῦ δὲ τῶν στρατοπέδων ἀμφοτέρων ἑκατέρωθεν παρὰ τὰ χείλη τοῦ ποταμοῦ παρεστώτων, καὶ τῶν μὲν ἰδίων συναγωνιζομένων καὶ παρακολουθούντων μετὰ κραυγῆς, τῶν δὲ βαρβάρων καταντικρὺ παιανιζόντων καὶ προκαλουμένων τὸν κίνδυνον, ἦν τὸ γινόμενον ἐκπληκτικὸν καὶ παραστατικὸν ἀγωνίας. ἐν ᾧ καιρῷ τῶν βαρβάρων ἀπολελοιπότων τὰς σκηνάς, ἐπιπεσόντες ἄφνω καὶ παραδόξως οἱ πέραν Καρχηδόνιοι, τινὲς μὲν αὐτῶν ἐνεπίμπρασαν τὴν στρατοπεδείαν, οἱ δὲ πλείους ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς τὴν διάβασιν τηροῦντας. οἱ δὲ βάρβαροι παραλόγου τοῦ πράγματος φανέντος αὐτοῖς, οἱ μὲν ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἐφέροντο βοηθήσοντες, οἱ δ' ἠμύνοντο καὶ διεμάχοντο πρὸς τοὺς ἐπιτιθεμένους. Ἀννίβας δὲ κατὰ τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ συνεκβαινόντων τῶν πραγμάτων, εὐθέως τοὺς πρώτους ἀποβαίνοντας συνίστα καὶ παρεκάλει, καὶ συνεπλέκετο τοῖς βαρβάροις. οἱ δὲ Κελτοὶ διὰ τὴν ἀταξίαν καὶ διὰ τὸ παράδοξον τοῦ συμβαίνοντος ταχέως τραπέντες ὥρμησαν πρὸς φυγήν. ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων, ἅμα τῆς διαβάσεως καὶ τῶν ὑπεναντίων κεκρατηκώς, παραυτίκα μὲν ἐγίνετο πρὸς τῇ παρακομιδῇ τῶν πέραν ἀπολειπομένων ἀνδρῶν, πάσας δὲ ἐν βραχεῖ χρόνῳ διαπεραιώσας τὰς δυνάμεις, ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν κατεστρατοπέδευσε. τῇ δ' ἐπαύριον ἀκούων τὸν τῶν Ῥωμαίων στόλον περὶ τὰ στόματα τοῦ ποταμοῦ καθωρμίσθαι, προχειρισάμενος πεντακοσίους τῶν Νομαδικῶν ἱππέων ἐξαπέστειλε κατασκεψομένους ποῦ καὶ πόσοι τυγχάνουσιν ὄντες καὶ τί πράττουσιν οἱ πολέμιοι. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐλεφάντων διάβασιν προχειρισάμενος τοὺς ἐπιτηδείους, αὐτὸς δὲ συναγαγὼν τὰς δυνάμεις εἰσήγαγε τοὺς βασιλίσκους τοὺς περὶ Μάγιλον· οὗτοι γὰρ ἧκον πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν περὶ τὸν Πάδον πεδίων· καὶ διὰ τοῦ ἑρμηνέως τὰ δεδογμένα παρ' αὐτῶν διεσάφει τοῖς ὄχλοις. ἦν δὲ τῶν λεγομένων ἰσχυρότατα πρὸς θάρσος τῶν πολλῶν, πρῶτον μὲν ἡ τῆς παρουσίας ἐνάργεια τῶν ἐπισπωμένων καὶ κοινωνήσειν ἐπαγγελλομένων τοῦ πρὸς Ῥωμαίους πολέμου· δεύτερον δὲ τὸ τῆς ἐπαγγελίας αὐτῶν ἀξιόπιστον, ὅτι καθηγήσονται διὰ τόπων τοιούτων, δι' ὧν οὐδενὸς ἐπιδεόμενοι τῶν ἀναγκαίων, συντόμως ἅμα καὶ

καὶ τὸ μέγεθος τῶν προβοσκίδων ἐξαίροντες ταύτας ὑπὲρ τὸ ὑγρὸν καὶ διαπνέοντες, ἅμα δ' ἐκφυσῶντες πᾶν τὸ παρεμπῖπτον, ἀντέσχον τὸ πλεῖστον ὀρθοὶ ποιούμενοι τὴν πορείαν. περαιωθέντων δὲ τῶν θηρίων, ἀναλαβὼν ἀννίβας τοὺς ἐλέφαντας καὶ τοὺς ἱππεῖς, προῆγε τούτοις ἀπουραγῶν παρὰ τὸν ποταμὸν, ἀπὸ θαλάττης ὡς ἐπὶ τὴν ἕω ποιούμενος τὴν πορείαν, ὡς εἰς τὴν μεσόγαιον τῆς εὐρώπης. ὁ δὲ ῥοδανὸς ἔχει τὰς μὲν πηγὰς ὑπὲρ τὸν ἀδριατικὸν μυχὸν πρὸς τὴν ἑσπέραν νευούσας, ἐν τοῖς ἀποκλίνουσι μέρεσι τῶν ἄλπεων, ὡς πρὸς τὰς ἄρκτους· ῥεῖ δὲ πρὸς τὰς χειμερινὰς δύσεις· ἐκβάλλει δ' εἰς τὸ σαρδόνιον πέλαγος. φέρεται δ' ἐπὶ πολὺ δι' αὐλῶνος· οὗ πρὸς μὲν τὰς ἄρκτους, ἄρδυες κελτοὶ κατοικοῦσι· τὴν δ' ἀπὸ μεσημβρίας αὐτοῦ πλευρὰν ὁρίζουσι πᾶσαν, αἱ πρὸς ἄρκτον κεκλιμέναι τῶν ἄλπεων παρώρειαι. τὰ δὲ πεδία τὰ περὶ τὸν πάδον, ὑπὲρ ὧν ἡμῖν εἴρηται διὰ πλειόνων, ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν ῥοδανὸν αὐλῶνος διαζευγνύουσιν αἱ τῶν προειρημένων ὀρῶν ἀκρώρειαι· λαμβάνουσαι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ μασσαλίας, ὡς ἐπὶ τὸν τοῦ παντὸς ἀδρίου μυχόν· ἃς τότε ὑπερβαλὼν ἀννίβας ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν ῥοδανὸν τόπων, ἐνέβαλεν εἰς ἰταλίαν. ἔνιοι δὲ τῶν γεγραφότων περὶ τῆς ὑπερβολῆς ταύτης, βουλόμενοι τοὺς ἀναγινώσκοντας ἐκπλήττειν τῇ περὶ τῶν προειρημένων τόπων παραδοξολογίᾳ, λανθάνουσιν ἐμπίπτοντες εἰς τὰ δύο τὰ πάσης ἱστορίας ἀλλοτριώτατα· καὶ γὰρ ψευδολογεῖν καὶ μαχόμενα γράφειν αὑτοῖς ἀναγκάζονται. ἅμα μὲν γὰρ τὸν ἀννίβαν ἀμίμητόν τινα παρεισάγοντες στρατηγὸν καὶ τόλμῃ καὶ προνοίᾳ, τοῦτον ὁμολογουμένως ἀποδεικνύουσιν ἡμῖν ἀλογιστότατον· ἅμα δὲ καταστροφὴν οὐ δυνάμενοι λαμβάνειν οὐδ' ἔξοδον τοῦ ψεύδους, θεοὺς καὶ θεῶν παῖδας εἰς πραγματικὴν ἱστορίαν παρεισάγουσιν. ὑποθέμενοι γὰρ τὰς ἐρυμνότητας καὶ τραχύτητας τῶν ἀλπεινῶν ὀρῶν τοιαύτας, ὥστε μὴ οἷον ἵππους καὶ στρατόπεδα, σὺν δὲ τούτοις ἐλέφαντας, ἀλλὰ μηδὲ πεζοὺς εὐζώνους εὐχερῶς ἂν διελθεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἔρημον τὴν περὶ τοὺς τόπους ὑπογράφοντες ἡμῖν τοιαύτην, ὥστ' εἰ μὴ θεός τις ἢ ἥρως ἀπαντήσας τοῖς περὶ τὸν ἀννίβαν ὑπέδειξε τὰς ὁδοὺς, ἐξαπορήσαντας ἂν καταφθαρῆναι πάντας, ὁμολογουμένως ἐκ τούτων εἰς ἑκάτερον τῶν προειρημένων ἁμαρτημάτων ἐμπίπτουσι. πρῶτον μὲν γὰρ ἂν τίς φανείη στρατηγὸς ἀλογιστότερος ἀννίβου καὶ σκαιότερος ἡγεμών· ὃς τοσούτων ἡγούμενος δυνάμεων, καὶ τὰς μεγίστας ἐλπίδας ἔχων ἐν τούτοις τοῦ κατορθώσειν τοῖς ὅλοις, οὔτε τὰς ὁδοὺς οὔτε τοὺς τόπους, ὡς οὗτοί φασιν, οὔτε ποῦ πορεύεται τὸ παράπαν, οὔτε πρὸς τίνας ἐγίνωσκε· τὸ δὲ πέρας, οὐδ' εἰ καθόλου τοῖς δυνατοῖς ἐπιβάλλεται πράγμασιν. ἀλλ' ὅπερ οἱ τοῖς ὅλοις ἐπταικότες καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἐξαπορούμενοι οὐχ ὑπομένουσιν, ὥστε τόποις ἀπρονοήτοις ἑαυτοὺς ἐμβάλλειν μετὰ δυνάμεως, τοῦτο περιτιθέασιν οἱ συγγραφεῖς ἀννίβᾳ, τὰς μεγίστας ἐλπίδας ἀκεραίους ἔχοντι περὶ τῶν καθ' αὑτὸν πραγμάτων. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς ἐρημίας, ἔτι δὲ τῶν ἐρυμνῶν καὶ δυσβάτων τόπων, ἔκδηλον ποιεῖ τὸ ψεῦδος αὐτῶν. οὐχ ἱστορήσαντες γὰρ ὅτι συμβαίνει τοὺς κελτοὺς, τοὺς παρὰ τὸν ῥοδανὸν ποταμὸν οἰκοῦντας, οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δὶς πρὸ τῆς ἀννίβου παρουσίας, οὐδὲ μὴν πάλαι, προσφάτως δὲ μεγάλοις στρατοπέδοις ὑπερβάντας τὰς ἄλπεις, παρατετάχθαι μὲν ῥωμαίοις, συνηγωνίσθαι δὲ κελτοῖς τοῖς τὰ περὶ τὸν πάδον πεδία κατοικοῦσι, καθάπερ ἡμεῖς ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἐδηλώσαμεν· πρὸς δὲ τούτοις οὐκ εἰδότες ὅτι πλεῖστον ἀνθρώπων φῦλον κατ' αὐτὰς οἰκεῖ τὰς ἄλπεις· ἀλλ' ἀγνοοῦντες ἕκαστα τῶν εἰρημένων, ἥρωά τινά φασιν ἐπιφανέντα, συνυποδεῖξαι τὰς ὁδοὺς αὐτοῖς. ἐξ ὧν εἰκότως ἐμπίπτουσι τοῖς τραγῳδιογράφοις· καὶ γὰρ ἐκείνοις πᾶσιν αἱ καταστροφαὶ τῶν δραμάτων προσδέονται θεοῦ καὶ μηχανῆς, διὰ τὸ τὰς πρώτας ὑποθέσεις ψευδεῖς καὶ παραλόγους λαμβάνειν· τούς τε συγγραφέας ἀνάγκη τὸ παραπλήσιον πάσχειν, καὶ ποιεῖν ἥρωάς τε καὶ θεοὺς ἐπιφαινομένους, ἐπειδὰν τὰς ἀρχὰς ἀπιθάνους καὶ ψευδεῖς ὑποστήσωνται. πῶς γὰρ οἷόν τε παραλόγοις ἀρχαῖς εὔλογον ἐπιθεῖναι τέλος; ἀννίβας γε μὴν, οὐχ ὡς οὗτοι γράφουσιν, ἀλλὰ λίαν πραγματικῶς ἐχρῆτο ταῖς ἐπιβολαῖς. καὶ γὰρ τὴν τῆς χώρας ἀρετὴν, εἰς ἣν ἐπεβάλετο καθιέναι, καὶ τὴν τῶν ὄχλων ἀλλοτριότητα πρὸς ῥωμαίους ἐξητάκει σαφῶς· εἴς τε τὰς μεταξὺ δυσχωρίας ὁδηγοῖς καὶ καθηγεμόσιν ἐγχωρίοις ἐχρῆτο, τοῖς τῶν αὐτῶν ἐλπίδων μέλλουσι κοινωνεῖν. ἡμεῖς δὲ περὶ τούτων εὐθαρσῶς ἀποφαινόμεθα, διὰ τὸ περὶ τῶν πράξεων παρ' αὐτῶν ἱστορηκέναι τῶν παρατετευχότων τοῖς καιροῖς· τοὺς δὲ τόπους κατωπτευκέναι, καὶ τῇ διὰ τῶν ἄλπεων αὐτοὶ κεχρῆσθαι πορείᾳ, γνώσεως ἕνεκα καὶ θέας.

οὐ μὴν ἀλλὰ πόπλιος μὲν ὁ τῶν ῥωμαίων στρατηγὸς, ἡμέραις ὕστερον τρισὶ τῆς ἀναζυγῆς τῆς τῶν καρχηδονίων παραγενόμενος ἐπὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ διάβασιν, καὶ καταλαβὼν ὡρμηκότας τοὺς ὑπεναντίους, ἐξενίσθη μὲν ὡς ἔνι μάλιστα, πεπεισμένος οὐδέποτ' ἂν αὐτοὺς τολμῆσαι τῇδε ποιήσασθαι τὴν εἰς ἰταλίαν πορείαν, διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀθεσίαν τῶν

ταραχὴν ἐποίουν οἱ τραυματιζόμενοι τῶν ἵππων· τούτων γὰρ οἱ μὲν αὐτοὶ συνεμπίπτοντες τοῖς
ὑποζυγίοις, ὁπότε διαπτοηθεῖεν ἐκ τῆς πληγῆς· οἱ δὲ κατὰ τὴν ἐκ τοῦ ὄπισθεν ὁρμὴν
ἐξωθοῦντες πᾶν τὸ παρατυγχάνον ἐν ταῖς δυσχωρίαις, μεγάλην ἀπειργάζοντο ταραχήν.
ἃ δὴ βλέπων Ἀννίβας καὶ συλλογιζόμενος ὡς οὐδὲ τοῖς διαφεύγουσι τὸν κίνδυνον ἐστὶ
σωτηρία τοῦ σκευοφορικοῦ διαφθαρέντος, ἀναλαβὼν τοὺς προκαταλαβόντας τὴν νύκτα
τὰς ὑπερβολάς, ὥρμησε παραβοηθήσων τοῖς τῇ πορείᾳ προβάλλουσιν. οὗ γενομένου, πολ-
λοὶ μὲν τῶν πολεμίων ἀπώλοντο διὰ τὸ ποιεῖσθαι τὴν ἔφοδον καθ' ὑπερδεξίων τὸν Ἀννίβαν·
οὐκ ἐλάττους δὲ καὶ τῶν ἰδίων· ὁ γὰρ κατὰ τὴν πορείαν θόρυβος καὶ ἀμφοῖν ηὔξετο διὰ
τὴν προειρημένην κραυγὴν καὶ συμπλοκήν. ἐπεὶ δὲ τοὺς μὲν πλείστους τῶν Ἀλλοβρίγων ἀπέκτεινε,
τοὺς δὲ λοιποὺς τρεψάμενος ἠνάγκασε φυγεῖν εἰς τὴν οἰκείαν, τότε δὴ τὸ μὲν ἔτι περιλιπό-
μενον πλῆθος τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἵππων μόλις καὶ ταλαιπώρως διήνυσε τὰς δυσχωρίας.
αὐτὸς δὲ συναθροίσας ὅσους ἠδύνατο πλείστους ἐκ τοῦ κινδύνου, προσέβαλε πρὸς τὴν πόλιν
ἐξ ἧς ἐποιήσαντο τὴν ὁρμὴν οἱ πολέμιοι. καταλαβὼν δὲ σχεδὸν ἔρημον διὰ τὸ πάντας ἐκ-
κληθῆναι πρὸς τὰς ὠφελείας, ἐγκρατὴς ἐγένετο τῆς πόλεως. ἐκ δὲ τούτου πολλὰ συνέβη
τῶν χρησίμων αὐτῷ πρός τε τὸ παρὸν καὶ πρὸς τὸ μέλλον. παραυτίκα μὲν γὰρ ἐκομίσατο πλῆθος
ἵππων καὶ ὑποζυγίων καὶ τῶν ἅμα τούτοις ἑαλωκότων ἀνδρῶν· εἰς δὲ τὸ μέλλον ἔσχε μὲν καὶ σί-
του καὶ θρεμμάτων ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας εὐπορίαν. τὸ δὲ συνέχον, φόβον εἰργάσατο
τοῖς ἑξῆς, πρὸς τὸ μὴ τολμᾶν αὐτῷ ῥᾳδίως ἐγχειρεῖν μηδένα τῶν παρακειμένων ταῖς ἀναβολαῖς.
τότε μὲν οὖν αὐτοῦ ποιησάμενος τὴν παρεμβολήν, καὶ μίαν ἐπιμείνας ἡμέραν, αὖθις ὥρμα.
ταῖς δ' ἑξῆς, μέχρι μέν τινος ἀσφαλῶς διῆγε τὴν στρατιάν. ἤδη δὲ τεταρταῖος ὢν, εἰς κιν-
δύνους αὖθις παρεγένετο μεγάλους. οἱ γὰρ περὶ τὴν δίοδον οἰκοῦντες συμφρονήσαντες ἐπὶ
δόλῳ συνήντων αὐτῷ θαλλοὺς ἔχοντες καὶ στεφάνους· τοῦτο γὰρ σχεδὸν πᾶσι τοῖς βαρβάροις
ἐστὶ σύνθημα φιλίας, καθάπερ τὸ κηρύκειον τοῖς Ἕλλησιν. εὐλαβῶς δὲ διακείμενος πρὸς τὴν τοι-
αύτην πίστιν Ἀννίβας, ἐξήταζε φιλοτίμως τὴν ἐπίνοιαν αὐτῶν καὶ τὴν ὅλην ἐπιβολήν. τῶν
δὲ φασκόντων καλῶς εἰδέναι καὶ τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν καὶ τὴν τῶν ἐγχειρησάντων αὐτὸν ἀπώλειαν,
καὶ διασαφούντων ὅτι πάρεισι διὰ ταῦτα, βουλόμενοι μήτε ποιῆσαι μήτε παθεῖν δυσχερὲς οὐ-
δέν, ὑπισχνουμένων δὲ καὶ δώσειν ἐξ αὑτῶν ὅμηρα, πολὺν μὲν χρόνον εὐλαβεῖτο καὶ
ἠπίστει τοῖς λεγομένοις· συλλογιζόμενος δὲ διότι δεξάμενος μὲν τὰ προτεινόμενα, τάχ' ἂν ἴσως εὐλαβεστέ-
ρους καὶ πραοτέρους ποιήσαι τοὺς παραγεγονότας· μὴ προσδεξάμενος δέ, προδήλους ἕξει πολεμίους
αὐτούς, συγκατένευσε τοῖς λεγομένοις καὶ συνυπεκρίθη τίθεσθαι φιλίαν πρὸς αὐτούς. τῶν δὲ βαρβάρων
τὰ ὅμηρα παραδόντων, καὶ θρέμμασι χορηγούντων ἀφθόνως, καὶ καθόλου διδόντων σφᾶς αὐτοὺς
εἰς τὰς χεῖρας ἀπαρατηρήτως, ἐπὶ ποσὸν ἐπίστευσαν οἱ περὶ τὸν Ἀννίβαν, ὥστε καὶ καθηγεμόσιν
αὐτοῖς χρῆσθαι πρὸς τὰς ἑξῆς δυσχωρίας. προπορευομένων δ' αὐτῶν ἐπὶ δύο ἡμέρας, συν-
αθροισθέντες οἱ προειρημένοι καὶ συνακολουθήσαντες, ἐπιτίθενται φάραγγά τινα δύσβατον
καὶ κρημνώδη περαιουμένων αὐτῶν. ἐν ᾧ καιρῷ πάντας ἂν ἄρδην ἀπολέσθαι συνέβη τοὺς περὶ
τὸν Ἀννίβαν, εἰ μὴ δεδιότες ἀκμὴν ἐπὶ ποσὸν καὶ προορώμενοι τὸ μέλλον, τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ
τοὺς ἱππεῖς εἶχον ἐν τῇ πρωτοπορείᾳ, τοὺς δὲ ὁπλίτας ἐπὶ τῆς οὐραγίας. τούτων δὲ ἐφεδρευόν-
των, ἔλαττον συνέβη γενέσθαι τὸ πάθος· οὗτοι γὰρ ἔστεξαν τὴν ἐπιφορὰν τῶν βαρβάρων.
οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τούτου συγκυρήσαντος, πολύ τι πλῆθος καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν
ἵππων διεφθάρη. τῶν γὰρ τόπων ὑπερδεξίων ὄντων τοῖς πολεμίοις, ἀντιπαράγοντες οἱ βάρ-
βαροι ταῖς παρωρείαις, καὶ τοῖς μὲν τὰς πέτρας ἐπικυλίοντες, τοὺς δ' ἐκ χειρὸς τοῖς λίθοις τύπτοντες,
εἰς ὁλοσχερῆ διατροπὴν καὶ κίνδυνον ἦγον, οὕτως ὥστ' ἀναγκασθῆναι τὸν Ἀννίβαν μετὰ τῆς ἡμί-
σεως δυνάμεως νυκτερεῦσαι περὶ τι λευκόπετρον ὀχυρὸν χωρὶς τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων, ἐφε-
δρεύοντα τούτοις, ἕως ἐν ὅλῃ τῇ νυκτὶ ταῦτα μόλις ἐξεμηρύσατο τῆς χαράδρας. τῇ δὲ ἐπαύριον τῶν
πολεμίων χωρισθέντων, συνάψας τοῖς ἱππεῦσι καὶ τοῖς ὑποζυγίοις, προῆγε πρὸς τὰς ὑπερβολὰς τὰς ἀ-
νωτάτω τῶν Ἄλπεων, ὁλοσχερεῖ μὲν οὐδενὶ περιπίπτων ἔτι συστήματι τῶν βαρβάρων, κατὰ μέ-
ρη δὲ καὶ κατὰ τόπους παρενοχλούμενος ὑπ' αὐτῶν· ὧν οἱ μὲν ἀπὸ τῆς οὐραγίας, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς πρω-
τοπορείας ἀπέσπων τῶν σκευοφόρων ἔνια προσπίπτοντες εὐκαίρως. μεγίστην δ' αὐτῷ παρεῖχε

ἐχρῆτο τὰ θηρία· καθ' ὃν γὰρ ἂν τόπον ὑπάρχοι τῆς πορείας ταῦτα, πρὸς τοῦτο τὸ μέρος οὐκ ἐτόλμων
οἱ πολέμιοι προσιέναι· τὸ παράδοξον ἐκπληττόμενοι τῆς τῶν ζῴων φαντασίας. ἐναταῖος δὲ
διανύσας εἰς τὰς ὑπερβολάς, αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε· καὶ δύο ἡμέρας ἔμεινε, βουλόμενος ἅμα μὲν
ἀναπαῦσαι τοὺς διασῳζομένους, ἅμα δὲ προσδέξασθαι τοὺς ὑστεροῦντας. ἐν ᾧ καιρῷ συνέβη
πολλοὺς μὲν ἵππους τῶν ἀπεπτοημένων, πολλὰ δ' ὑποζύγια τῶν ἀπερριφότων τὰ φορτία, παραδόξως
ἀναδραμόντα τοῖς στίβοις ἑπόμενα, συνάψαι πρὸς τὴν παρεμβολήν. τῆς δὲ χιόνος ἤδη περὶ τοὺς
ἄκρους ἀθροιζομένης, διὰ τὸ συνάπτειν τὴν τῆς Πλειάδος δύσιν, θεωρῶν τὰ πλήθη δυσθύμως διακεί-
μενα, καὶ διὰ τὴν προγεγενημένην ταλαιπωρίαν, καὶ διὰ τὴν ἔτι προσδοκωμένην, ἐπειρᾶτο συν-
αθροίσας παρακαλεῖν· μίαν ἔχων ἀφορμὴν εἰς τοῦτο, τὴν τῆς Ἰταλίας ἐνάργειαν. οὕτω γὰρ ὑποπέ-
πτωκε τοῖς προειρημένοις ὄρεσιν, ὥστε συνθεωρουμένων ἀμφοῖν, ἀκροπόλεως φαίνεσθαι διά-
θεσιν ἔχειν τὰς Ἄλπεις τῆς ὅλης Ἰταλίας. διόπερ ἐνδεικνύμενος αὐτοῖς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία,
καὶ καθόλου τῆς εὐνοίας ὑπομιμνήσκων τῆς τῶν κατοικούντων αὐτὰ Γαλατῶν, ἅμα δὲ καὶ τὸν τῆς Ῥώμης
αὐτῆς τόπον ὑποδεικνύων, ἐπὶ ποσὸν εὐθαρσεῖς ἐποίησε τοὺς ἀνθρώπους. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἀνα-
ζεύξας, ἐνήρχετο τῆς καταβάσεως. ἐν ᾗ πολεμίοις μὲν οὐκέτι περιέτυχε, πλὴν τῶν λάθρα
κακοποιούντων· ὑπὸ δὲ τῶν τόπων καὶ τῆς χιόνος, οὐ πολλῷ λείποντας ἀπέβαλε τῶν κατὰ
τὴν ἀνάβασιν φθαρέντων. οὔσης γὰρ στενῆς καὶ κατωφεροῦς τῆς καταβάσεως, τῆς δὲ χιόνος
ἄδηλον ποιούσης ἑκάστοις τὴν ἐπίβασιν, πᾶν τὸ παραπεσὸν τῆς ὁδοῦ καὶ σφαλέν, ἐφέρετο κατὰ
τῶν κρημνῶν. οὐ μὴν ἀλλὰ ταύτην μὲν ὑπέφερον τὴν ταλαιπωρίαν, ἅτε συνήθεις ὄντες ἤδη τοῖς
τοιούτοις κακοῖς. ἅμα δὲ τῷ παραγενέσθαι πρὸς τοιοῦτον τόπον, ὃν οὔτε τοῖς θηρίοις, οὔτε τοῖς ὑποζυγί-
οις δυνατὸν ἦν παρελθεῖν διὰ τὴν στενότητα, σχεδὸν ἐπὶ τρία ἡμιστάδια τῆς γῆς ἀπορρωγυίας
καὶ πρὸ τοῦ μὲν οὔσης, τότε δὲ καὶ μᾶλλον ἔτι προσφάτως ἀπερρωγυίας, ἐνταῦθα πάλιν ἀθυμῆσαι καὶ
208· διατραπῆναι συνέβη τὸ πλῆθος. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐπεβάλετο περιελθεῖν τὰς δυσχωρίας, ὁ τῶν
Καρχηδονίων στρατηγός· ἐπιγενομένης δὲ χιόνος, καὶ ταύτην ἀδύνατον ποιούσης τὴν πορείαν, ἀπέστη
τῆς ἐπιβολῆς. τὸ γὰρ συμβαῖνον ἴδιον ἦν καὶ παρηλλαγμένον. ἐπὶ γὰρ τὴν προϋπάρχουσαν χι-
όνα καὶ διαμεμενηκυῖαν ἐκ τοῦ πρότερον χειμῶνος, ἄρτι τῆς ἐπ' ἔτος πεπτωκυίας, ταύτην μὲν
εὐδιάκοπον εἶναι συνέβαινε, καὶ διὰ τὸ πρόσφατον οὖσαν, ἁπαλὴν ὑπάρχειν, καὶ διὰ τὸ μή-
πω βάθος ἔχειν. ὁπότε δὲ ταύτην διαπατήσαντες, ἐπὶ τὴν ὑποκάτω καὶ συνεστηκυῖαν ἐπιβαῖεν,
οὐκέτι διέκοπτον, ἀλλ' ἐπέπλεον ὀλισθαίνοντες ἀμφοτέροις ἅμα τοῖς ποσί· καθάπερ ἐπὶ τῇ γῇ
συμβαίνει τοῖς διὰ τῶν ἀκροπήλων πορευομένοις. τὸ δὲ συνακολουθοῦν τούτοις, ἔτι δυσχερέστερον ὑπῆρ-
χεν. οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες οὐ δυνάμενοι τὴν κάτω χιόνα διακόπτειν, ὁπότε πεσόντες βουληθεῖεν
ἢ τοῖς γόνασιν ἢ ταῖς χερσὶ προσεξερείσασθαι πρὸς τὴν ἐξανάστασιν, τότε καὶ μᾶλλον ἐπέπλεον ἅμα
πᾶσι τοῖς ἐρείσμασιν, ἐπὶ πολὺ καταφερῶν ὄντων τῶν χωρίων. τὰ δ' ὑποζύγια διέκοπτεν, ὅτε πέ-
σοι, τὴν κάτω χιόνα κατὰ τὴν διανάστασιν. διακόψαντα δὲ ἔμενε μετὰ τῶν φορτίων, οἷον κατα-
πεπηγότα, διά τε τὸ βάρος καὶ διὰ τὸ πῆγμα τῆς προϋπαρχούσης χιόνος. ὅθεν ἀποστὰς τῆς τοι-
αύτης ἐλπίδος, ἐστρατοπέδευσε περὶ τὴν ῥάχιν, διαμησάμενος τὴν ἐπ' αὐτῇ χιόνα. καὶ μετὰ ταῦτα τὰ πλή-
θη ἐπιστήσας, τὸν κρημνὸν ἐξῳκοδόμει μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας. τοῖς μὲν οὖν ὑποζυγίοις καὶ
τοῖς ἵπποις, ἱκανὴν ἐποίησε πάροδον ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ. διὸ καὶ ταῦτα μὲν εὐθέως διαγαγὼν καὶ κατα-
στρατοπεδεύσας περὶ τοὺς ἐκφεύγοντας ἤδη τὴν χιόνα τόπους, διαφῆκε πρὸς τὰς νομάς. τοὺς
δὲ Νομάδας ἀνὰ μέρος προῆγε πρὸς τὴν οἰκοδομίαν. καὶ μόλις ἐν ἡμέραις τρισὶ κακοπαθήσας, δι-
ήγαγε τὰ θηρία. καὶ ταῦτα συνέβαινε κακῶς διατεθεῖσθαι ὑπὸ τοῦ λιμοῦ. τῶν γὰρ Ἄλπεων τὰ μὲν ἄκρα
καὶ τὰ πρὸς τὰς ὑπερβολὰς ἀνήκοντα, τελέως ἄδενδρα καὶ ψιλὰ πάντ' ἐστί. τὰ δ' ὑπὸ μέσην τὴν παρώ-
ρειαν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν, ὑλοφόρα καὶ δενδροφόρα, καὶ τὸ ὅλον οἰκήσιμ' ἐστίν. Ἀννίβας
δὲ συναθροίσας ὁμοῦ πᾶσαν τὴν δύναμιν κατέβαινε. καὶ τριταῖος ἀπὸ τῶν προειρημένων κρημνῶν δια-
209. νύσας, ἥψατο τῶν ἐπιπέδων· πολλοὺς μὲν ἀπολωλεκὼς τῶν στρατιωτῶν, ὑπό τε τῶν πολεμίων καὶ τῶν
ποταμῶν ἐν τῇ καθόλου πορείᾳ· πολλοὺς δ' ὑπὸ τῶν κρημνῶν καὶ τῶν δυσχωριῶν κατὰ τὰς Ἄλπεις, οὐ
μόνον ἄνδρας, ἔτι δὲ πλείους ἵππους καὶ ὑποζύγια. τέλος δὲ τὴν μὲν πᾶσαν πορείαν ἐκ Καινῆς
πόλεως ἐν πέντε μησὶ ποιησάμενος, τὴν δὲ τῶν Ἄλπεων ὑπερβολὴν ἡμέραις πεντεκαίδεκα, κατῆ-
ρε τολμηρῶς εἰς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία καὶ τὸ τῶν Ἰνσόμβρων ἔθνος. ἔχων τὸ διασῳζόμενον μέρος

85

(86)

τούτων πρὸς αὐτ[illegible]· ὁ δὲ [illegible] πρὸς τὸν [illegible] ἀλλήλων [illegible]
ἀλλὰ στρατόπεδα [illegible], βελτίω τὰ παρ' αὐτῶν ὑπολαβὼν [illegible]· τήν τε τῶν [illegible]
τῶν [illegible] οὐκ ἀργηδόν [illegible] καὶ τὴν ἡσυχίαν [illegible]
[illegible] πρὸς δὲ [illegible] ἐκ τοῦ πράγματος, [illegible] χρῆναι
[illegible] τοῖς κοινοῖς πράγμασι· [illegible] χρώμενος [illegible]
ἐπὶ τῶν προκειμένων· ὁ δὲ [illegible]
ὑπὸ δὲ τῆς φιλοδοξίας [illegible] τοῖς πράγμασι, [illegible]
διὰ [illegible] τὰ ὅλα· [illegible]
[illegible] τὴν ἀρχήν· [illegible] ὁ χρόνος· [illegible] πραγμάτων
[illegible]
[illegible]

(88)

[illegible] ὁ στρατηγὸς κοινολογηθεὶς [illegible] ἀδελφῷ [illegible]
[illegible]

δὲ ἄν δρ ὡς ὧν ἵππω, σχεδὸν ὡς ἐν πᾶν ἁπάντων ἀνάριστον ἐκπεπορευμένων. ὁ μὲν πρῶτον, ὁρμὴ
ὡς προθυμία περὶ ὁ πλῆθος ἦν. ἐπιγενομένου δὲ τῆς τοῦ τρεβία ποταμοῦ διαβάσεως, ὡς προσαναβε-
βηκότος τοῦ ῥεύματος, διὰ ὃν ἐν τῇ νυκτὶ γενόμενον ἐν τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατόπεδα τόποις ὀμβρον, μόλ-
ἐως ὧν μαστῶν οἱ πεζοὶ βαπτιζόμενοι διέμενον. ὁ ὧν ἐκακοπάθει ὁ στρατόπεδον ὑπὸ τε τοῦ ψύχους
ὡς τῆς ἐνδείας, ὡς ἀν, ἤδη τῆς ἡμέρας προβαινούσης. οἱ δὲ καρχηδόνιοι κατὰ σκηνὰς βεβρωκότες
αἱ πεπωκότες, καὶ τοὺς ἵππους ἔχοι μακότας, ἠλείφοντο καὶ καθοπλίζοντο περὶ τὰ πυρὰ πάντες.
ἀννίβας δὲ ὃν καὶ ῥ ἐπὶ τῆ ρ, ἅμα ὡς σὺν ἰδεῖν τοὺς ῥωμαίους διαβεβηκότας ὃν ποταμὸν
προβαλόμενος ἐφεδρείαν τοὺς λοιχοφόρους ἐκ βαλιαρεῖς, ὄντας ἐς ἐβακισχιλίους ἐβῆτε τὴν
διάνεμιν. καὶ προσιγγὼν ὡς ὀκτὼ στάδια πρὸ τῆς στρατοπεδείας, τοὺς μὲν πεζοὺς ἐπὶ μίαν ἐθεῖαν
παρεμέβαλε περὶ δισμυρίους ὄντας τὸν ἀριθμόν. ἴβηρας καὶ κελτοὺς καὶ λίβυας. τοὺς δὲ ἵππεις
διελὼν ἐφ' ἑκάτερα, παρέστησε τοῖς κέρασι. πλείους ὄντας μυρίων σὺν τοῖς παρὰ ὧν κελτῶν
συμμάχοις. τὰ δὲ θηρία μερίσας πρὸ ὧν κεράτων, διὰ ἀμφοτέρων προεβάλετο. τὴν βέριος δὲ
κατὰ ὃν αὐτὸν καιρὸν, τοὺς μὲν ἵππεις ἀνεκαλεῖτο. θεωρῶν οὐκ ἐχόντας ὅ τι χρήσοντα τοῖς ὑπε-
ναντίοις. διὰ ὃ τοὺς νομάδας ἀποχωρεῖν μὲν ἐχεροῖ καὶ ἀποράδην. ἐπικεῖσθαι δὲ πάλιν
ἐκ μηταβολῆς τολμηρῶς καὶ θρασέως. ὃ γὰρ τῆς νομαδικῆς μάχης ἰδίον ἐστὶ τοῦτο. τοὺς δὲ πε-
ζοὺς παρεμέβαλε κατὰ τὰς ἐθισμένας παρ' αὐτοῖς τάξεις. ὄντας τοὺς μὲν ῥωμαίους ἐς μυρίους ἐβα-
κισχιλίους. τοὺς δὲ συμμάχους ἐς δισμυρίους. ὃ γὰρ τέλειον στρατόπεδον παρ' αὐτοῖς πρὸ τὰς ὁ-
λοσχερεῖς ἐπιβολὰς, ἐκ τοσούτων ἀνδρῶν ἐστιν, ὅταν ὁμοῦ τοὺς ὑπάτους ἑκατέρους οἱ καιροὶ
συνείωσι. μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἵππεις ὑφ' ἑκάτερον θεὶς ὃ κέρας, ὄντας ἐς τετρακισχιλίους, πρὸ
ἐν τοῖς ὑπεναντίοις σοβαρῶς ἐν τάξει καὶ βάδην ποιούμενος τὴν ἔφοδον. ἤδη δὲ συνεγγὺς
ὄντων ἀλλήλοις, σὺν ἐπλάκησαν οἱ προκείμενοι ὧν δυνάμεων εὔζωνοι. τούτου δὲ συμβάντος, οἱ
μὲν ῥωμαῖοι, κατὰ πολλοὺς τρόπους ἠλαττοῦντο. τοῖς δὲ καρχηδονίοις, ὑπὲρ δεξιὸν συνέβαι-
νε γίνεσθαι τὴν χρείαν. ἀτὲ δὴ ὧν μὲν ῥωμαίων πεζακοντιστῶν κακοπαθοῦντος ὑβορθρῶν, ὡς
προεμένων τὰ πλεῖστα βέλη, κατὰ τὴν πρὸ τοὺς νομάδας συμπλοκήν. ὧν δὲ καταλιπομένω-
βελῶν ἠχρειωμένων αὐτοῖς, διὰ τὴν συνεχείαν τῆς νοτίδος. παρὰ πλησίαν δὲ τούτου συνέβαινε ἐκ
περὶ τοὺς ἵππεις γίνεσθαι ὡς περὶ ὃ συμπαναυτοῖς στρατόπεδον. περίγεμον τῆς καρχηδονίους ὑπῆρχε τὰ
ναντιατούτων. ἀκμαῖοι γὰρ παρατεταγμένοι ὡς νεαλεῖς ἀεὶ πρὸ ὃ δέον, ἐχρήσεις ἐκ προνύμθεν ἔχον.
διὸ πρὸ ἅμα ὧν δεξάσθαι διὰ ὧν διαστημάτων τοὺς προκινδυνεύοντας, καὶ συμπεσεῖν τὰ βαρέα ὧν
ὅπλων ἀλλήλοις, οἱ μὲν ἵππεις οἱ ὧν καρχηδονίων, εὐθέως ἀπαμφοῖν. ἐπὶ κεράτοιν ἐπίεζον
τοὺς ὑπεναντίους, ὡς ἀν, ὧν πλήθει πολὺ διαφερόντες, ὡς ταῖς ἀκμαῖς αὐτῶν τε ὁ ὧν ἵππεις διὰ τὰ
προειρημένην ἀκρεῖ ὅ περὶ τὴν ἔξοδον. τοῖς δὲ ῥωμαίων ὧν ἵππεις ὑποχωρήσαντες, ὡς ψιλωθέντες
ὧν τῆς φαλαγίος κέρατα, οἱ τελοιχοφόροι ὧν καρχηδονίοις, ὡς ὃ ὧν νομάδων πλῆθος ὑπραίρον-
τες τοὺς προτεταγμένους ὧν ἰδίων, ὡς πρὸ τὰ κέρατα προσπίπτοντες τοῖς ῥωμαίοις, πολλὰ ὡς κα-
κὰ διεργάζοντο. ὡς μάχεσθαι τοῖς κατὰ πρόσωπον οὐκ εἴων. οἱ δὲ ἐν τοῖς βαρέσιν ὅπλοις, παρ' ἀμ-
φοῖν τὰς πρώτας ἐχόντες καὶ μέσας τοῦ ὅλης παρεμβολῆς τάξεις, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐμάχοντο
συστάδην, φάμιλλον ποιούμενοι ὃν κίνδυνον. ἐν ὧν καιρῷ διανασταίν τοῦ ὧν ἐκ τῆς ἐν ἑδρ-
νομάδων, ὡς προσπεσόντος ἄφνω κατὰ νώτου τοῖς ἐξωνιζομένοις περὶ τὰ μέσα, μεγάλην τα-
ραχὴν ἐκ δεῖς χρησίαν συνέβαινε γίνεσθαι περὶ τὰς ῥωμαῖς δυνάμεις. τέλος δ' ἀμφότερα τὰ κέρατα
ὧν περὶ ὃν τὴν βέριον πιεζούμενα, κατὰ πρόσωπον μὲν ὑπὸ ὧν θηρίου, περὶ ἐξ δὲ ἐκ κατὰ τὰς ἐκ τῶν
πλαίων ἐπιφανείας ὑπὸ ὧν εὐζώνων ἐπράπησαν καὶ συνωθούμενα κατὰ ὃν διωγμὸν πρὸ τὸν ὑπο-
κείμενον ποταμόν. τούτου δὲ συμβάντος οἱ κατὰ μέσον ὃν κίνδυνον ταχθέντες ὧν ῥωμαίοις, οἱ μὲν κα-
τόπιν ἐφεστῶτες ὑπὸ ὧν ἐκ τῆς ἐν ἕδρας προσπεσόντος, ἀπώλλοντο ὡς κακθὲ ἔπασχον. οἱ δὲ περὶ
τὰς πρώτας χώρας ἐπαναγκασθέντες, ἐκράτησαν ὧν κελτῶν, ἐκ μέρους τινὸς ὧν λίβυν. ἐκ πολλὰ αὐτῶν
ἀποκτείναντες, διέκοψαν τὴν ὧν καρχηδονίου τάξιν. θεωρῶν τοῦ δὲ τοὺς ἀπὸ ὧν ἰδίων κε-
ράτων ἐκπεπιεσμένους, ὃ μὲν ἐπιβοηθεῖν τούτου, ἢ πάλιν ἐς τὴν ἑαυτῶν ἀπιέναι παρεμβολὴν, ἀπέ-
γνωσαν. ὑφορώμενοι μὲν ὃ πλῆθος ὧν ἵππεων. κωλυόμενοι δὲ διὰ τὸν ποταμὸν ὡς τὴν ἐπιφο-
ρὰν καὶ συστροφὴν τοῦ κατὰ κεφαλὴν ὀμβρου. τηρῶν τοῦ δὲ τὰς τάξεις ἀθρόοι μετὰ ἀφαλεῖς ἀπε-
χώρησαν ἐς πλακεντίαν. ὄντες οὐκ ἐλάττους μυρίων. ὧν δὲ λοιπῶν, οἱ μὲν πλεῖστοι περὶ τὸν ποταμὸν

89

ἐφθάρησαν ὑπό τε τῶν θηρίων καὶ τῶν ἱππέων· οἱ δὲ διαφυγόντες τῶν πεζῶν, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἱππέων πρὸς τὸ προειρημένον σύνθημα ποιούμενοι τὴν ἀποχώρησιν, ἀνεκομίσθησαν ἅμα τούτοις εἰς Πλακεντίαν. τὸ δὲ τῶν Καρχηδονίων στρατόπεδον, ἕως τοῦ ποταμοῦ κατεδιῶξαν τοὺς πολεμίους· ὑπὸ δὲ τοῦ χειμῶνος κωλυόμενον πορρωτέρω προβαίνειν, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν παρεμβολήν. ἅπαντες δ' ἦσαν ἐπὶ μὲν τῇ μάχῃ περιχαρεῖς ὡς κατωρθωκότες· συνέβαινε γὰρ ὀλίγους μὲν τῶν Ἰβήρων καὶ Λιβύων, τοὺς δὲ πλείους ἀπολωλέναι τῶν Κελτῶν· ὑπὸ δὲ τῶν ὄμβρων καὶ τῆς ἐπιγινομένης χιόνος, οὕτως διετίθεντο δεινῶς, ὥστε τὰ μὲν θηρία διαφθαρῆναι πλὴν ἑνός, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἀνδρῶν ἀπόλλυσθαι καὶ τῶν ἵππων διὰ τὸ ψῦχος. ὁ δὲ Τιβέριος εἰδὼς μὲν τὰ συμβεβηκότα, βουλόμενος δὲ κατὰ δύναμιν ἐπικρύπτεσθαι τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ τὸ γεγονός, ἔπεμψε τοὺς ἀπαγγελοῦντας, ὅτι μάχης γενομένης τὴν νίκην αὐτῶν ὁ χειμὼν ἀφείλετο. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παραυτίκα μὲν ἐπίστευον τοῖς προσπίπτουσι· μετ' οὐ πολὺ δὲ πυνθανόμενοι τοὺς μὲν Καρχηδονίους καὶ τὴν παρεμβολὴν τὴν αὐτῶν τηρεῖν, καὶ τοὺς Κελτοὺς πάντας ἀπονενευκέναι πρὸς τὴν ἐκείνων φιλίαν, τοὺς δὲ παρ' αὐτῶν ἀπολελοιπότας τὴν παρεμβολὴν ἐκ τῆς μάχης ἀνακεχωρηκέναι, καὶ συνηθροῖσθαι πάντας εἰς τὰς πόλεις, χορηγεῖσθαι δὲ τοῖς ἀναγκαίοις ἐκ θαλάττης ἀνὰ τὸν Πάδον ποταμόν, κάλλιον σαφῶς ἔγνωσαν τὰ γεγονότα περὶ τὸν κίνδυνον. διὸ καὶ παραδόξου φανέντος αὐτοῖς τοῦ πράγματος, περὶ τὰς λοιπὰς παρασκευὰς διαφερόντως ἐγίνοντο, καὶ περὶ φυλακὴν τῶν προκειμένων τόπων, πέμποντες εἰς Σαρδόνα καὶ Σικελίαν στρατόπεδα, πρὸς δὲ τούτοις εἰς Τάραντα καὶ πρὸς φυλακάς, καὶ τῶν ἄλλων τόπων τοὺς εὐκαίρους· παρεσκεύασαν δὲ καὶ ναῦς ἑξήκοντα πεντήρεις. Γνάιος δὲ Σερουίλιος, καὶ Γάιος Φλαμίνιος, οἵπερ ἔτυχον ὕπατοι τότε καθεσταμένοι, συνῆγον τοὺς συμμάχους, καὶ κατέγραφον τὰ παρ' αὐτοῖς στρατόπεδα. παρῆγον δὲ καὶ τὰς ἀγορὰς τὰς μὲν εἰς Ἀρίμινον, τὰς δ' εἰς Τυρρηνίαν, ὡς ἐπὶ τούτους ποιησόμενοι τοὺς τόπους τὴν ἔξοδον. ἔπεμπον δὲ καὶ πρὸς Ἱέρωνα περὶ βοηθείας, ὃς καὶ πεντακοσίους αὐτοῖς ἐξαπέστειλε Κρῆτας, καὶ χιλίους πελτοφόρους. πάντα δὲ καὶ πανταχόθεν ἐνεργῶς ἡτοίμαζον· τότε γάρ εἰσι φοβερώτατοι Ῥωμαῖοι, καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν, ὅταν αὐτοὺς περιστῇ φόβος ἀληθινός.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιρούς, Γνάιος Κορνήλιος, ὁ καταλειφθεὶς ὑπὸ τἀδελφοῦ Ποπλίου στρατηγὸς ἐπὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, ὡς ἐπάνω προεῖπον, ἀναχθεὶς ἀπὸ τῶν τοῦ Ῥοδανοῦ στομάτων παντὶ τῷ στόλῳ, προσέσχε τῆς Ἰβηρίας, πρὸς τοὺς κατὰ τὸ καλούμενον Ἐμπόριον τόπους. ἀρξάμενος δ' ἐντεῦθεν, ἀποβάσεις ἐποιεῖτο· καὶ τοὺς μὲν ἀπειθοῦντας ἐπολιόρκει τῶν τὴν παραλίαν κατοικούντων ἕως Ἴβηρος ποταμοῦ· τοὺς δὲ προσδεχομένους ἐφιλανθρώπει, τὴν ἐνδεχομένην ποιούμενος περὶ αὐτῶν πρόνοιαν. ἀσφαλισάμενος δὲ τοὺς προσκεχωρηκότας τῶν παραθαλαττίων, προῆγε παντὶ τῷ στρατεύματι ποιούμενος τὴν πορείαν εἰς τὴν μεσόγαιον· πολὺ γὰρ ἤδη καὶ τὸ συμμαχικὸν ἠθροίκει τῶν Ἰβήρων. ἅμα δὲ προϊὼν ἃς μὲν προσήγετο, ἃς δὲ κατεστρέφετο τῶν πόλεων. τῶν δὲ Καρχηδονίων, οὓς ἔχων ἐπὶ τούτων ἀπελείφθη τῶν τόπων Ἄννων, ἀντιστρατοπεδευσάντων αὐτοῖς περὶ πόλιν προσαγορευομένην Κίσσαν, συμβαλὼν ὁ Γνάιος ἐκ παρατάξεως, καὶ νικήσας τῇ μάχῃ, πολλῶν μὲν ἐγένετο χρημάτων ἐγκρατής, ὡς ἂν ἁπάσης τῆς ἀποσκευῆς τῶν εἰς Ἰταλίαν ὁρμησάντων παρὰ τούτοις ἀπολελειμμένης· πάντας δὲ τοὺς ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ συμμάχους ἐποιήσατο καὶ φίλους· ζωγρίᾳ δὲ τόν τε Καρχηδονίων στρατηγὸν Ἄννωνα, καὶ τὸν τῶν Ἰβήρων Ἀνδοβάλην ἔλαβε. τοῦτον δὲ συνέβαινε τύραννον μὲν εἶναι τῶν κατὰ τὴν μεσόγαιαν τόπων, εὔνουν δὲ διαφερόντως ἀεί ποτε Καρχηδονίοις. ταχὺ δὲ συνεὶς τὸ γεγονὸς Ἀσδρούβας, ἧκε παραβοηθῶν, διαβὰς τὸν Ἴβηρα ποταμόν. καὶ κατακμαθὼν ἀπολελειμμένους τοὺς ἀπὸ τοῦ στόλου τῶν Ῥωμαίων, ῥαθύμως καὶ κατατεθαρρηκότως ἀναστρεφομένους διὰ τὸ προτερεῖν τὰς πεζικὰς δυνάμεις, παραλαβὼν ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως πεζοὺς μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ περὶ χιλίους, καὶ καταλαβὼν ἐσκεδασμένους κατὰ τὰς χώρας τοὺς ἀπὸ τῶν πλοίων, πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε· τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασε φυγεῖν ἐπὶ τὰς ναῦς. οὗτος μὲν οὖν ἀναχωρήσας, καὶ διαβὰς αὖθις εἰς τὸν Ἴβηρα ποταμόν, ἐγίνετο περὶ παρασκευὴν καὶ φυλακὴν τῶν ἐπὶ τάδε τοῦ ποταμοῦ τόπων, ποιούμενος τὴν παραχειμασίαν ἐν Καινῇ πόλει. ὁ δὲ Γνάιος συνάψας τῷ στόλῳ, καὶ τοὺς αἰτίους τῶν συμβεβηκότων κατὰ τοὺς παρ' αὐτοῖς ἐθισμοὺς κολάσας, τὸ λοιπὸν ἤδη συναγαγὼν ἐπὶ Ταρράκωνα, τήν τε πεζὴν καὶ τὴν ναυτικὴν στρατιάν, ἐν Ταρράκωνι τὴν παραχειμασίαν ἐποιεῖτο. διαδοὺς δὲ τὴν λείαν ἴσως τοῖς στρατιώταις, μεγάλην εὔνοιαν καὶ προθυμίαν ἐνειργάσατο

πρὸ τοῦ μέλλειν· καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν ἰβηρίαν ἐν τούτοις ἦν. ἐνισταμένης δὲ τῆς ἐαρινῆς ὥρας, γάιος μὲν φλαμίνιος ἀναλαβὼν τὰς αὑτοῦ δυνάμεις, προῆγε διὰ τυρρηνίας καὶ κατεστρατοπέδευσε διὰ τῆς τῶν ἀρρητίνων πόλεως· γνάιος δὲ σερουίλιος τοὔμπαλιν ὡς ἐπ' ἀριμίνου· ταύτῃ παρατηρήσων τὴν εἰσβολὴν τῶν ὑπεναντίων.

Ἀννίβας δὲ παραχειμάζων ἐν τῇ κελτικῇ, τοὺς μὲν ῥωμαίους τοὺς ἐκ τῆς μάχης αἰχμαλώτους, ἐν φυλακῇ συνεῖχε τὰ μέτρια τῶν ἐπιτηδείων διδούς· τοὺς δὲ συμμάχους αὐτῶν, τὸ μὲν πρῶτον ἐν τῇ πάσῃ φιλανθρωπίᾳ διεξῆγε· μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν παρεκάλει φάσκων, οὐχ ἐκείνοις ἥκειν πολεμήσων, ἀλλὰ ῥωμαίοις ὑπὲρ ἐκείνων. διόπερ ἔφη δεῖν αὐτοὺς ἐὰν ὀρθῶς φρονῶσιν, ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς αὐτὸν φιλίας· παραγεγονέναι γὰρ πρῶτον μὲν τὴν ἐλευθερίαν ἀνακτησόμενος ἰταλιώταις· ὁμοίως δὲ τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν, ἣν ὑπὸ ῥωμαίων ἀπολωλεκότες ἕκαστοι τυγχάνουσι, συνανασώσων. ταῦτα δ' εἰπὼν, ἀφῆκε πάντας χωρὶς λύτρων εἰς τὴν οἰκείαν· βουλόμενος ἅμα μὲν προκαλεῖσθαι διὰ τοιούτου τρόπου πρὸς αὐτὸν τοὺς κατοικοῦντας τὴν ἰταλίαν, ἅμα δ' ἀλλοτριοῦν τῆς πρὸς ῥωμαίους εὐνοίας, ἐρεθίζειν δὲ τοὺς δοκοῦντας πόλεσιν ἢ λιμέσιν ἠλαττῶσθαι διὰ τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς. ἐχρήσατο δέ τινι φοινικικῷ στρατηγήματι τοιούτῳ κατὰ τὴν παραχειμασίαν. ἀγωνιῶν γὰρ τὴν ἀθεσίαν τῶν κελτῶν, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τὰς περὶ τὸ σῶμα διὰ τὸ πρόσφατον τῆς πρὸς αὐτοὺς συστάσεως, κατεσκευάσατο περιθετὰς τρίχας, ἁρμοζούσας ταῖς κατὰ τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς τῶν ἡλικιῶν ἐπιπρεπείαις· καὶ ταύταις ἐχρῆτο συνεχῶς μετατιθέμενος· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἐσθῆτας μετελάμβανε τὰς καθηκούσας αἰεὶ ταῖς περιθεταῖς. δι' ὧν δυσγνώστος ἦν οὐ μόνον τοῖς ἰδοῦσιν ἐξαίφνης αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν συνηθείᾳ γεγονόσι. θεωρῶν δὲ τοὺς κελτοὺς δυσχεραίνοντας, ἐπὶ τῷ τὸν πόλεμον ἐν τῇ παρ' αὐτῶν χώρᾳ λαμβάνειν τὴν τριβὴν, σπεύδοντας δὲ καὶ μετεώρους ὄντας εἰς τὴν πολεμίαν, προφάσει μὲν διὰ τὴν πρὸς ῥωμαίους ὀργὴν, τὸ δὲ πλεῖστον διὰ τὰς ὠφελείας, ἔκρινε τὴν ταχίστην ἀναζευγνύειν καὶ συνεκπληροῦν τὰς τῶν δυνάμεων ὁρμάς. διόπερ ἅμα τῷ τὴν ὥραν μεταβάλλειν, πυνθανόμενος τῶν μάλιστα τῆς χώρας ἐμπειρεῖν δοκούντων, τὰς μὲν ἄλλας ἐμβολὰς τὰς εἰς τὴν πολεμίαν μακρὰς εὑρίσκε καὶ προδήλους τοῖς ὑπεναντίοις· τὴν δὲ διὰ τῶν ἑλῶν εἰς τυρρηνίαν φέρουσαν, δυσχερῆ μὲν, σύντομον δὲ καὶ παράδοξον φανησομένην τοῖς περὶ τὸν φλαμίνιον. ἀεὶ δέ πως οἰκεῖος ὑπάρχων τῇ φύσει τούτου τοῦ μέρους, ταύτῃ προέθετο ποιεῖσθαι τὴν πορείαν. διαδοθείσης δὲ τῆς φήμης ἐν τῷ στρατοπέδῳ, διότι μέλλει διά τινων ἑλῶν ἄγειν αὐτοὺς ὁ στρατηγὸς, πᾶς τις εὐλαβῶς εἶχε πρὸς τὴν πορείαν, ὑφορώμενος βάραθρα καὶ τοὺς λιμνώδεις τῶν τόπων. ἀννίβας δ' ἐπιμελῶς ἐξητακὼς τεναγώδεις καὶ στερεοὺς ὑπάρχοντας τοὺς κατὰ τὴν δίοδον τόπους, ἀναζεύξας εἰς μὲν τὴν πρωτοπορείαν ἔθηκε τοὺς λίβυας καὶ ἴβηρας, καὶ πᾶν τὸ χρησιμώτατον μέρος τῆς σφετέρας δυνάμεως, συγκαταμίξας αὐτοῖς τὴν ἀποσκευὴν, ἵνα πρὸς τὸ παρὸν εὐπορῶσι τῶν ἐπιτηδείων. πρὸς γὰρ τὸ μέλλον εἰς τέλος ἀφρόντιστον εἶχε περὶ παντὸς τοῦ σκευοφόρου, λογιζόμενος ὡς ἐὰν ἅψηται τῆς πολεμίας, ἡττηθεὶς μὲν οὐ προσδεήσεται τῶν ἀναγκαίων, κρατῶν δὲ τῶν ὑπαίθρων, οὐκ ἀπορήσει τῶν ἐπιτηδείων. ἐπὶ δὲ τοῖς προειρημένοις ἐπέβαλε τοὺς κελτούς· ἐπὶ δὲ πᾶσι, τοὺς ἱππεῖς· ἐπιμελητὴν δὲ τῆς οὐραγίας τὸν ἀδελφὸν ἀπέλιπε μάγωνα, τῶν τε λοιπῶν χάριν, καὶ μάλιστα τῆς τῶν κελτῶν μαλακίας καὶ φυγοπονίας· ἵν' ἐὰν κακοπαθοῦντες ἀνατρέχωσι πάλιν εἰς τοὐπίσω, κωλύῃ διὰ τῶν ἱππέων καὶ προσφέρῃ τὰς χεῖρας αὐτοῖς. οἱ μὲν οὖν ἴβηρες καὶ λίβυες διὰ τῶν ἀκεραίων

τῶν ἑλῶν ποιούμενοι τὴν πορείαν, μετρίως κακοπαθοῦντες ἤνυον, ὡς ἂν καὶ φερέπονοι καὶ συνήθεις ὄντες ταῖς τοιαύταις ταλαιπωρίαις. οἱ δὲ κελτοὶ δυσχερῶς μὲν εἰς τοὔμπροσθεν προύβαινον, τεταραγμένων δὲ καὶ διαπεπατημένων εἰς βάθος τῶν ἑλῶν, ἐπιπόνως δὲ καὶ ταλαιπώρως ὑπέμενον τὴν κακοπάθειαν, ἄπειροι πάσης ὄντες τῆς τοιαύτης κακουχίας. ἐκώλυον τε δὲ πάλιν ἀνανεύειν εἰς τοὐπίσω διὰ τοὺς ἐφεστῶτας αὐτοῖς ἱππεῖς. πάντες μὲν οὖν ἐκακοπάθουν καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀγρυπνίαν, ἕως ἡμέρας τέτταρας καὶ τρεῖς νύκτας συνεχῶς δι' ὕδατος ποιούμενοι τὴν πορείαν. διαφερόντως γε μὴν ἐπόνουν καὶ κατεφθείροντο παρὰ τοὺς ἄλλους οἱ κελτοί. τῶν δ' ὑποζυγίων αὐτοῦ τὰ πλεῖστα πίπτοντα διὰ τὸν πηλὸν ἀπώλλυντο, μίαν παρεχόμενα χρείαν ἐν τῷ πεσεῖν τοῖς ἀνθρώποις· καθεζόμενοι γὰρ ἐπ' αὐτῶν καὶ τῶν σκευῶν σωρηδὸν, ὑπὲρ τὸ ὑγρὸν ὑπερεῖχον· καὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ βραχὺ μέρος τῆς νυκτὸς ἀπεκοιμῶντο. οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ τῶν ἵππων τὰς ὁπλὰς ἀπέβαλον διὰ τὴν συνέχειαν τῆς διὰ τοῦ

92

πρὸ ἑβδομήκοντα ἐτῶν ὑπὸ Ἀσσυρίων ἐκβληθέντες τὴν μὲν χώραν τὴν πρὸς ἕω τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ ἐνέμοντο, τὴν δὲ πρὸς ἑσπέραν ἔσχον Ἀσσύριοι. ἐπολέμησαν δὲ ἀλλήλοις ἔτη πλείω τῶν διακοσίων, καὶ τὸ τελευταῖον ἐνίκησαν Ἀσσύριοι καὶ τοὺς Ἰουδαίους ἐξέβαλον τῆς ἀρχῆς. ἐπολέμησαν δὲ πρὸς ἀλλήλους διὰ τὸ τοὺς Ἰουδαίους μὴ θέλειν δουλεύειν τοῖς Ἀσσυρίοις, ἀλλὰ τὴν ἐλευθερίαν ἀσκεῖν ἐκ προγόνων παραδεδομένην. ἐπολέμησαν δὲ καὶ διὰ τὸ τοὺς Ἀσσυρίους ἐθέλειν ἄρχειν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐκ παλαιοῦ ἦρχον τῆς ἑτέρας ἠπείρου πάσης. ἐπολέμησαν δὲ καὶ διὰ τὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐθέλειν ἄρχειν τῶν Ἀσσυρίων, ὅτι ἐκ παλαιοῦ ἦρχον τῆς ἑτέρας ἠπείρου πάσης. ἐπολέμησαν δὲ καὶ διὰ τὸ τοὺς Ἰουδαίους μὴ θέλειν δουλεύειν τοῖς Ἀσσυρίοις, ἀλλὰ τὴν ἐλευθερίαν ἀσκεῖν ἐκ προγόνων παραδεδομένην. ἐπολέμησαν δὲ καὶ διὰ τὸ τοὺς Ἀσσυρίους ἐθέλειν ἄρχειν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐκ παλαιοῦ ἦρχον τῆς ἑτέρας ἠπείρου πάσης. ἐπολέμησαν δὲ καὶ διὰ τὸ τοὺς Ἰουδαίους μὴ θέλειν δουλεύειν τοῖς Ἀσσυρίοις, ἀλλὰ τὴν ἐλευθερίαν ἀσκεῖν ἐκ προγόνων παραδεδομένην. ἐπολέμησαν δὲ καὶ διὰ τὸ τοὺς Ἀσσυρίους ἐθέλειν ἄρχειν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐκ παλαιοῦ ἦρχον τῆς ἑτέρας ἠπείρου πάσης. ἐπολέμησαν δὲ καὶ διὰ τὸ τοὺς Ἰουδαίους μὴ θέλειν δουλεύειν τοῖς Ἀσσυρίοις, ἀλλὰ τὴν ἐλευθερίαν ἀσκεῖν ἐκ προγόνων παραδεδομένην. ἐπολέμησαν δὲ καὶ διὰ τὸ τοὺς Ἀσσυρίους ἐθέλειν ἄρχειν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐκ παλαιοῦ ἦρχον τῆς ἑτέρας ἠπείρου πάσης.

93

οἱ κατόπιν εἵποντο συνεχῶς, μιᾶς ἢ δυοῖν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχοντες· ἐκ χειρὸς μὲν καὶ συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις ὀκνοῦντες. διόπερ Ἀννίβας ὁρῶν τὸν Φάβιον φυγομαχοῦντα μὲν προδήλως, τοῖς δ᾽ ὅλοις οὐκ ἐκχωροῦντα τῶν ὑπαίθρων, ὥρμησε τολμηρῶς εἰς τὰ περὶ Καπύην πεδία, καὶ τούτων εἰς τὸν προσαγορευόμενον Φάλερνον τόπον, πεπεισμένος δυοῖν θάτερον· ἢ μάχεσθαι τοὺς πολεμίους ἀναγκάσειν, ἢ πᾶσι δῆλον ποιήσειν, ὅτι κρατεῖ τῶν ὅλων καὶ παραχωροῦσι Ῥωμαῖοι τῶν ὑπαίθρων αὐτοῖς. οὗ γενομένου καταπλαγείσας ἤλπιζε τὰς πόλεις ὁρμήσειν πρὸς τὴν ἀπὸ Ῥωμαίων ἀπόστασιν. ἕως γὰρ τότε δυσὶ μάχαις ἤδη λελειμμένων αὐτῶν, οὐδεμία πόλις ἀπέστη τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν πρὸς Καρχηδονίους, ἀλλὰ διετήρουν τὴν πίστιν, καίπερ ἔνιαι πάσχουσαι κακῶς. ἐξ ὧν καὶ τεκμαίροιτ᾽ ἄν τις τὴν κατάπληξιν καὶ καταξίωσιν τοῦ Ῥωμαίων πολιτεύματος.

Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ὅ γε Ἀννίβας εὐλόγως ἐπὶ τούτους κατηνέχθη τοὺς λογισμούς. τὰ γὰρ πεδία τὰ κατὰ Καπύην ἐπιφανέστατα μέν ἐστι τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ διὰ τὴν ἀρετήν, καὶ διὰ τὸ κάλλος, καὶ διὰ τὸ πρὸς αὐτῇ κεῖσθαι τῇ θαλάττῃ, καὶ τούτοις τοῖς ἐμπορίοις χρῆσθαι, εἰς ἃ σχεδὸν ἀπὸ πάσης τῆς οἰκουμένης καταίρουσιν οἱ πλέοντες εἰς Ἰταλίαν· περιέχουσι δὲ καὶ τὰς ἐπιφανεστάτας καὶ καλλίστας πόλεις ἐν αὐτοῖς. τὴν μὲν γὰρ παραλίαν αὐτῶν Σινουεσσανοὶ καὶ Κυμαῖοι καὶ Δικαιαρχῖται νέμονται, πρὸς δὲ τούτοις Νεαπολῖται, τελευταῖον δὲ τὸ Νουκερίνων ἔθνος. τῆς δὲ μεσογαίου, τὰ μὲν πρὸς τὰς ἄρκτους Καλληνοὶ καὶ Τεανῖται κατοικοῦσι· τὰ δὲ πρὸς ἕω καὶ μεσημβρίαν Δαύνιοι καὶ Νωλαῖοι· κατὰ μέσα δὲ τὰ πεδία κεῖσθαι συμβαίνει τὴν πασῶν ποτε μακαριωτάτην γεγενημένην πόλιν Καπύην. εἰκότα (95) δὲ καὶ παρὰ τοῖς μυθογράφοις ὁ περὶ τούτων τῶν πεδίων λέγεται λόγος. προσαγορεύεται δὲ καὶ ταῦτα Φλεγραῖα, καθάπερ καὶ ἕτερα τῶν ἐπιφανῶν πεδίων· θεούς γε μὴν μάλιστα περὶ τούτων εἰκὸς ἐρικέναι, διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν. ἅμα δὲ τοῖς προειρημένοις ὀχυρὰ δοκεῖ καὶ δυσέμβολα τελέως εἶναι τὰ πεδία. τὰ μὲν γὰρ θαλάττῃ, τὸ δὲ πλεῖον ὄρεσι μεγάλοις πάντῃ καὶ συνεχέσι περιέχεται, δι᾽ ὧν εἰσβολαὶ τρεῖς ὑπάρχουσι μόνον ἐκ τῆς μεσογαίου, στεναὶ καὶ δύσβατοι, μία μὲν ἀπὸ τῆς Σαυνίτιδος, δευτέρα δὲ ἀπὸ τοῦ Ἐριβανοῦ, ἡ δὲ λοιπὴ ἀπὸ τῶν κατὰ τοὺς Ἱρπίνους τόπων. διόπερ ἔμελλον εἰς ταῦτα καταστρατοπεδεύσαντες ὡς πρὸς θέατρον οἱ Καρχηδόνιοι, καταπλήξεσθαι μὲν τῷ παραδόξῳ πάντας, ἐκθεατριεῖν δὲ τοὺς πολεμίους φυγομαχοῦντας, αὐτοὶ δ᾽ ἐξ ὁμολόγου φανήσεσθαι τῶν ὑπαίθρων κρατοῦντες. Ἀννίβας μὲν οὖν τοιούτοις χρησάμενος λογισμοῖς, καὶ διελθὼν ἐκ τῆς Σαυνίτιδος τὰ στενά, κατὰ τὸν Ἐριβιανὸν καλούμενον λόφον, κατεστρατοπέδευσε παρὰ τὸν Ἄθυρνον ποταμόν, ὃς σχεδὸν δίχα διαιρεῖ τὰ προειρημένα πεδία. καὶ τὴν μὲν παρεμβολὴν ἐκ τοῦ πρὸς τὴν Ῥώμην μέρους εἶχε, ταῖς δὲ προνομαῖς πᾶν ἐπιτρέχων ἐπόρθει τὸ πεδίον ἀδεῶς. Φάβιος δὲ κατεπέπληκτο μὲν τὴν ἐπιβολὴν καὶ τόλμαν τῶν ὑπεναντίων, καὶ τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῶν κεκριμένων ἔμενεν. ὁ δὲ συνάρχων αὐτοῦ Μάρκος, καὶ πάντες οἱ κατὰ τὸ στρατόπεδον χιλίαρχοι καὶ ταξίαρχοι, νομίζοντες ἐν καλῷ τοὺς πολεμίους εἰληφέναι, σπεύδειν ᾤοντο δεῖν καὶ συνάπτειν εἰς τὰ πεδία, καὶ μὴ περιορᾶν τὴν ἐπιφανεστάτην χώραν δῃουμένην. Φλαμίνιος δὲ ἕως μὲν τοῦ συνάψαι τοῖς τόποις ἔσπευδε καὶ συνυπεκρίνετο τοῖς προθύμοις καὶ φιλοκινδύνοις, ἐγγίσας δὲ τῷ Φαλέρνῳ, ταῖς μὲν παρωρείαις ἐπιφαινόμενος, ἀντιπαρῆγε τοῖς πολεμίοις, ὥστε μὴ δοκεῖν τοῖς συμμάχοις ἐκχωρεῖν τῶν ὑπαίθρων· εἰς δὲ τὸ πεδίον οὐ καθίει τὴν δύναμιν, εὐλαβούμενος τοὺς ὁλοσχερεῖς κινδύνους, διά τε τὰς προειρημένας αἰτίας, καὶ διὰ τὸ προφανῶς ἱπποκρατεῖν παρὰ πολὺ τοὺς ὑπεναντίους.

Ἀννίβας δ᾽ ἐπειδὴ καταπειράσας τῶν πολεμίων καὶ καταφθείρας πᾶν τὸ πεδίον, ἤθροισε λείας ἄπλετόν τι πλῆθος, ἐγίνετο πρὸς ἀναζυγήν, βουλόμενος μὴ καταφθεῖραι τὴν λείαν, ἀλλ᾽ εἰς τοιοῦτον ἀποθέσθαι τόπον, ὅθεν καὶ τὴν παραχειμασίαν δυνήσεσθαι ποιήσασθαι, ἵνα μὴ μόνον κατὰ τὸ παρὸν εὐωχίαν, ἀλλὰ καὶ συνεχῶς δαψίλειαν ἔχῃ τῶν ἐπιτηδείων τὸ στρατόπεδον. Φλαμίνιος δὲ κατανοήσας αὐτοῦ τὴν ἐπιβολήν, ὅτι προχειρίζεται ποιεῖσθαι τὴν ἐπάνοδον ᾗπερ ἐποιήσατο καὶ τὴν εἴσοδον, καὶ θεωρῶν τὰ χωρία στενὰ ὄντα, καὶ καθ᾽ ὑπερβολὴν εὐφυῆ πρὸς ἐπίθεσιν, ἐπ᾽ αὐτῆς μὲν τῆς διεκβολῆς περὶ τετρακισχιλίους ἐπέστησε, παρακαλέσας χρήσασθαι τῇ προθυμίᾳ σὺν καιρῷ μετὰ τῆς τῶν τόπων εὐφυΐας. αὐτὸς δὲ τὸ πολὺ μέρος ἔχων τῆς δυνάμεως, ἐπί τινα λόφον ὑπερδέξιον πρὸ τῶν στενῶν κατεστρατοπέδευσε. παραγενομένων δὲ τῶν Καρχηδονίων, καὶ ποιησαμένων τὴν παρεμβολὴν ἐν τοῖς ἐπιπέδοις, ὑπ᾽ αὐτὴν τὴν παρώρειαν, τὴν μὲν λείαν αὐτῶν ἤλπισεν ἀκονιτὶ περιαιρήσεσθαι, ὡς δὲ τὸ πολὺ καὶ τοῖς ὅλοις πέρας

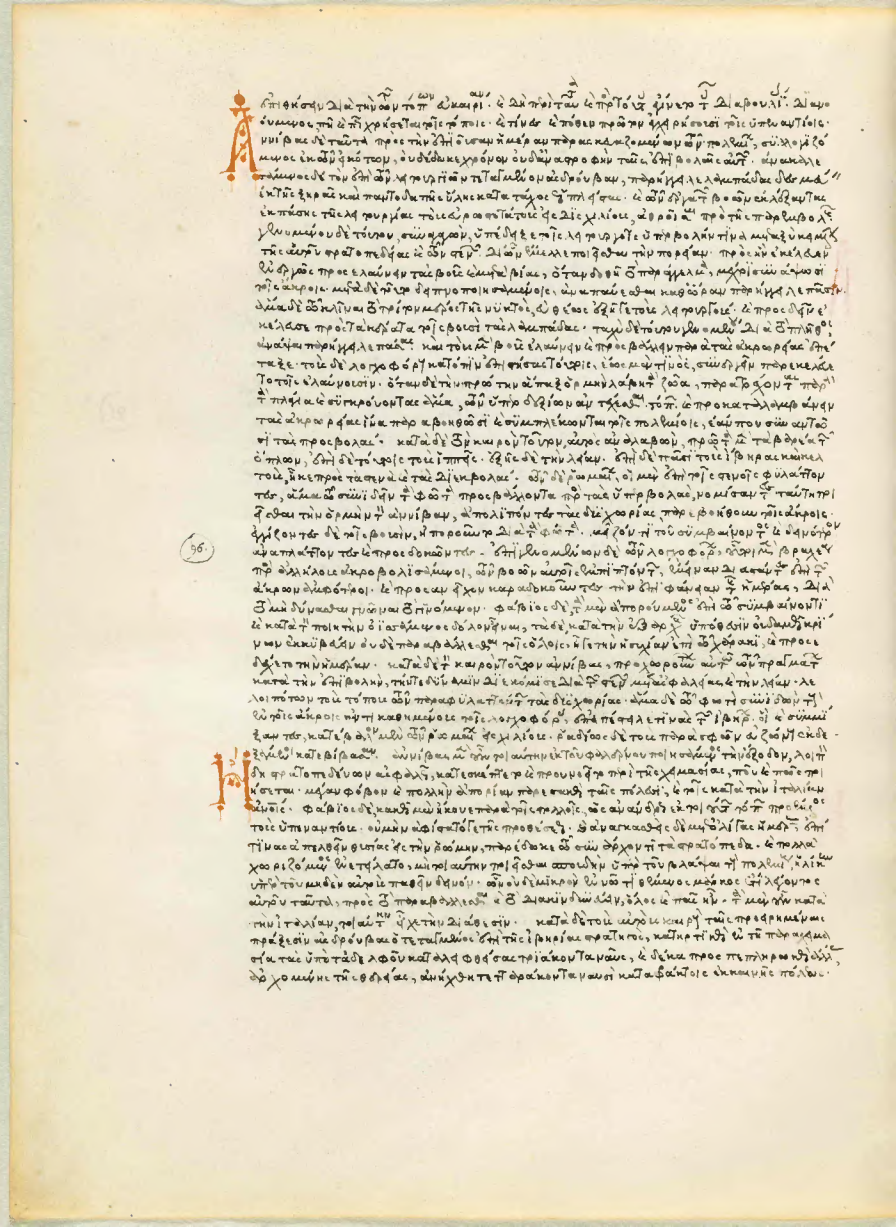

προχειρισάμενος Ἀμίλκαν τὸ λοιπὸν ναύαρχον· ἅμα δὲ καὶ τὴν πεζὴν ἐκ τῶν παραχειμασιῶν ὁρμήσας δύναμιν ἀνέζευξε· καὶ ταῖς μὲν ναυσὶ παρὰ τὴν χέρσον ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν, τοῖς δὲ πεζοῖς τὴν πορείαν παρὰ τὸν αἰγιαλόν· σπεύδων ἀμφοτέραις ἅμα ταῖς δυνάμεσι καταζεῦξαι παρὰ τὸν Ἴβηρα ποταμόν. Γνάιος δὲ τὰς ἐπιβολὰς συλλογιζόμενος τῶν Καρχηδονίων, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλετο κατὰ γῆν ἐκ τῆς παραχειμασίας ποιεῖσθαι τὴν ἀπάντησιν· ἀκούων δὲ τὸ πλῆθος τῶν δυνάμεων, καὶ τὴν ὅλην παρασκευήν, τὸ μὲν κατὰ γῆν ἀπαντᾶν ἀπεδοκίμασε· συμπληρώσας δὲ πέντε καὶ τριάκοντα ναῦς, καὶ λαβὼν ἐκ τοῦ πεζικοῦ στρατεύματος τοὺς ἐπιτηδειοτάτους ἄνδρας πρὸς τὴν ἐπιβατικὴν χρείαν ἀνήχθη· καὶ καταίρει δευτεραῖος ἐκ Ταρράκωνος εἰς τοὺς περὶ τὸν Ἴβηρα ποταμὸν τόπους. καθορμισθεὶς δὲ τῶν πολεμίων ὡς ἀποσχὼν περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα σταδίους, προαπέστειλε κατασκεψομένας δύο ναῦς ταχυπλοούσας Μασσαλιωτικάς· καὶ γὰρ προκαθηγοῦντο καὶ προεκινδύνευον οὗτοι, καὶ πᾶσαν ἀπότομον σφίσι παρεῖχον τὴν χρείαν. εἰ γάρ τινες ἕτεροι κεκοινωνήκασι Ῥωμαίοις πραγμάτων καὶ Μασσαλιῶται· πολλάκις μὲν καὶ μετὰ ταῦτα, μάλιστα δὲ κατὰ τὸν Ἀννιβιακὸν πόλεμον. διασαφούντων δὲ τῶν ἐπὶ τὴν κατασκοπὴν ἐκπεμφθέντων, ὅτι περὶ τὸ στόμα τοῦ ποταμοῦ συμβαίνει τὸν τῶν ὑπεναντίων ὁρμεῖν στόλον, ἀνήγετο κατὰ σπουδήν· βουλόμενος ἄφνω προσπεσεῖν τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν σημηνάντων αὐτοῖς τῶν σκοπῶν ἐκ πολλοῦ τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων, ἅμα τὰς πεζικὰς ἐξέταττον δυνάμεις παρὰ τὸν αἰγιαλόν· καὶ τοῖς πληρώμασι παρήγγελλον ἐμβαίνειν εἰς τὰς ναῦς. ἤδη δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων συνεγγιζόντων, σημήναντες πολεμικόν, ἀνήγοντο κρίναντες ναυμαχεῖν. συμβαλόντες δὲ τοῖς πολεμίοις, βραχὺν μέν τινα χρόνον ἀντεποιήσαντο τῆς νίκης· μετ' οὐ πολὺ δὲ πρὸς τὸ κλίνειν ὥρμησαν. ἡ γὰρ ἐφεδρεία τῶν πεζῶν ἡ περὶ τὸν αἰγιαλόν, οὐχ οὕτως αὐτοὺς ὤνησε θαρσοῦσι περὶ τὸν κίνδυνον, ὡς ἔβλαψε, τὴν ἑτοίμην παρασκευάζουσα τῆς σωτηρίας ἐλπίδα. πλὴν δύο μὲν αὐτάνδρους νῆας ἀποβαλόντες, τεττάρων δὲ τούς τε ταρσοὺς καὶ τοὺς ἐπιβάτας, ἔφευγον ἐγκλίναντες εἰς τὴν γῆν. ἐπικειμένων δὲ τῶν Ῥωμαίων αὐτοῖς ἐκθύμως, τὰς μὲν ναῦς ἐξέβαλον εἰς τὸν αἰγιαλόν· αὐτοὶ δ' ἀποπηδήσαντες ἐκ τῶν πλοίων, ἐσῴζοντο πρὸς τοὺς παρατεταγμένους. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τολμηρῶς συνεγγίσαντες τῇ γῇ, καὶ τὰς δυναμένας κινεῖσθαι τῶν πλοίων ἀναδησάμενοι, μετὰ χαρᾶς ὑπερβαλλούσης ἀπέπλευσαν· νενικηκότες μὲν ἐξ ἐφόδου τοὺς ὑπεναντίους, κρατοῦντες δὲ τῆς θαλάττης, εἴκοσι δὲ καὶ πέντε ναῦς ἔχοντες τῶν πολεμίων.

τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἀπὸ τούτων, ἤδη φαιδροτέρας εἶχε τοῖς Ῥωμαίοις τὰς ἐλπίδας, διὰ τὸ προειρημένον κατόρθωμα. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι προσπεσόντος αὐτοῖς τοῦ γεγονότος ἐλαττώματος, παραχρῆμα πληρώσαντες ἑβδομήκοντα ναῦς ἐξαπέστελλον· κρίναντες ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς πάσας τὰς ἐπιβολὰς ἀντέχεσθαι τῆς θαλάττης. αὗται 97
δὲ πρῶτον μὲν εἰς Σαρδόνα· κἀκεῖθεν δὲ πρὸς τοὺς περὶ Πίσας τόπους τῆς Ἰταλίας προσέβαλον· πεπεισμένων τῶν ἐπιπλεόντων, συμμίξειν ἐνθάδε τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν. ταχὺ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἀναχθέντων ἐπ' αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς τῆς Ῥώμης ἑκατὸν εἴκοσι σκάφεσι πεντηρικοῖς, πυθόμενοι τὸν ἀνάπλουν, ἐπὶ σφᾶς αὖθις ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Σαρδόνα· κἀκεῖθεν αὖθις εἰς Καρχηδόνα. Γνάιος δὲ Σερουίλιος ἔχων τὸν προειρημένον στόλον, ἕως μέν τινος ἐπηκολούθει τοῖς Καρχηδονίοις, συνάψειν πεπεισμένος· πολὺ δὲ καθυστερῶν, ἀπέγνω. καὶ τὸ μὲν πρῶτον τῆς Σικελίας Λιλυβαίῳ προσέσχε· μετὰ δὲ ταῦτα καταπλεύσας τῆς Λιβύης ὡς ἐπὶ τὴν τῶν Κερκινητῶν νῆσον, καὶ λαβὼν παρ' αὐτῶν χρήματα τοῦ μὴ πορθῆσαι τὴν χώραν, ἀπηλλάγη. κατὰ δὲ τὸν ἀνάπλουν γενόμενος κύριος νήσου Κοσσύρου, καὶ φρουρὰν εἰς τὸ πολισμάτιον εἰσαγαγών, αὖθις εἰς Λιλύβαιον κατῆρε. καὶ τὸ λοιπὸν ἐνταῦθα καθορμίσας τὸν στόλον, μετ' οὐ πολὺν χρόνον αὐτὸς ἀνεκομίσθη πρὸς τὰς πεζικὰς δυνάμεις.

οἱ δ' ἐκ τῆς συγκλήτου, πυθόμενοι τὸ γεγονὸς προτέρημα διὰ τοῦ Γναΐου περὶ τὴν ναυμαχίαν, νομίσαντες χρήσιμον εἶναι, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον, τὸ μὴ προΐεσθαι τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἀλλ' ἐνίστασθαι τοῖς Καρχηδονίοις καὶ τὸν πόλεμον αὔξειν, προχειρισάμενοι ναῦς εἴκοσι, καὶ στρατηγὸν ἐπιστήσαντες Πόπλιον Σκιπίωνα, καθάπερ ἐξ ἀρχῆς προέθεντο, ἐξαπέστελλον μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν ἀδελφὸν Γνάιον, κοινῇ πράξοντα μετ' ἐκείνου τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν. πάνυ γὰρ ἠγωνίων, μὴ κρατήσαντες Καρχηδόνιοι τῶν τόπων ἐκείνων, καὶ περιποιησάμενοι χορηγίας ἀφθόνους καὶ χεῖρας, ἀντιποιήσωνται μὲν τῆς θαλάττης ὁλοσχερέστερον, συνεπίθωνται δὲ τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν, στρατόπεδα πέμποντες καὶ χρήματα τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν. διόπερ ὡς μεγάλου τιθέμενοι τοῦτον τὸν πόλεμον, ἐξαπέστελλον τάς τε ναῦς καὶ τὸν Πόπλιον. ὃς καὶ παραγενόμενος εἰς Ἰβηρίαν, καὶ συμμίξας τἀδελφῷ, μεγάλην παρείχετο χρείαν τοῖς κοινοῖς πράγμασιν. οὐδέποτε γὰρ πρότερον τολμήσαντες διαβῆναι τὸν Ἴβηρα ποταμόν, ἀλλ' ἀσμενίζοντες τῇ τῶν ἐπὶ τάδε φιλίᾳ καὶ συμμαχίᾳ

τοῦ Ἴβηρος, καὶ τότε πρῶτον ἐθάρρησαν ἀντιποιήσασθαι τῶν πέραν πραγμάτων· μάλιστα καὶ τοῦ αὐτομάτου συνεργή-
σαντος σφίσι, πρὸς τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς. ἐπειδὴ γὰρ καταπληξάμενοι τοὺς περὶ τὴν διάβασιν οἰ-
κοῦντας τῶν Ἰβήρων, ἧκον πρὸς τὴν τῶν Ζακανθαίων πόλιν, ἀποσχόντες σταδίους ὡς τετταράκοντα,
περὶ τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἱερὸν κατεστρατοπέδευσαν, λαβόντες τὸν τόπον εὐφυῶς κείμενον, πρός τε τὴν
ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀσφάλειαν, καὶ πρὸς τὴν ἐκ τῆς θαλάττης χορηγίαν· ὁμοῦ δὲ αὐτοῖς συνέβαινε
καὶ τὸν στόλον ποιεῖσθαι τὸν παράπλουν, ἔνθα δὴ γίνεταί τις πραγμάτων περιπέτεια τοιάδε. Καθ' οὓς
καιροὺς Ἀννίβας ἐποιεῖτο τὴν πορείαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅσαις πόλεσιν ἠπίστει τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν,
ἔλαβε παρὰ τούτων ὁμήρους τοὺς υἱοὺς τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν· οὓς πάντας εἰς τὴν Ζακανθαίων ἀπέ-
θετο πόλιν. διά τε τὴν ὀχυρότητα, καὶ διὰ τὴν τῶν ἀπολειπομένων ἐπ' αὐτῆς ἀνδρῶν πίστιν. ἦν δέ τις ἀνὴρ
Ἴβηρ. Ἀβίλυξ ὄνομα· κατὰ μὲν τὴν δόξαν καὶ τὴν τοῦ βίου προστασίαν, οὐδενὸς δεύτερος Ἰβήρων. κατὰ
δὲ τὴν πρὸς Καρχηδονίους εὔνοιαν καὶ πίστιν, πολύ τι διαφέρειν δοκῶν τῶν ἄλλων. οὗτος θεωρῶν τὰ πράγματα,
καὶ νομίσας ἐπικυδεστέρας εἶναι τὰς τῶν Ῥωμαίων ἐλπίδας, συνελογίσατο παρ' ἑαυτῷ περὶ τῆς τῶν ὁμήρων
προδοσίας, συλλογισμὸν Ἰβηρικὸν καὶ βαρβαρικόν. πεισθεὶς γὰρ διότι δύναιτ' ἂν μέγας γενέσθαι παρὰ Ῥω-
μαίοις, προσενεγκάμενος εὔκαιρον πίστιν ἅμα καὶ χρείαν, ἐγίνετο πρὸς τὸ παρασπονδήσας τοὺς Καρχηδονί-
ους ἐγχειρίσαι τοὺς ὁμήρους τοῖς Ῥωμαίοις. θεωρῶν δὲ τὸν Βώστορα στρατηγὸν τῶν Καρχηδονίων, ὃς ἀπεστά-
λη μὲν ὑπὸ Ἀσδρούβου κωλύσων τοὺς Ῥωμαίους διαβαίνειν τὸν ποταμόν, οὐ θαρρήσας δὲ τοῦτο ποιεῖν,
ἀναχωρήσας ἐστρατοπέδευε τῆς Ζακάνθης ἐν τοῖς πρὸς θάλατταν μέρεσι. τοῦτον μὲν ἄκακον ὄντα τὸν
ἄνδρα καὶ πρᾶον τῇ φύσει, πιστῶς δὲ πρὸς αὐτὸν διακείμενον, ποιεῖται λόγους ὑπὲρ τῶν ὁμήρων πρὸς τὸν Βώστορα. φάσκ-
ων ἐπειδὴ διαβεβήκασι Ῥωμαῖοι τὸν ποταμόν, οὐκέτι δύνασθαι Καρχηδονίους φόβῳ συνέχειν τὰ κατὰ
τὴν Ἰβηρίαν. προσδεῖσθαι δὲ τοὺς καιροὺς τῆς τῶν ὑποταττομένων εὐνοίας. νῦν οὖν ἠγγικότων Ῥωμαίων
καὶ προσκαθεζομένων τῇ Ζακάνθῃ, καὶ κινδυνευούσης τῆς πόλεως, ἐὰν ἐξαγαγὼν τοὺς ὁμήρους ἀποκαταστήσῃ
τοῖς γονεῦσι καὶ ταῖς πόλεσιν, ἐκλύσειν μὲν αὐτὸν τὴν Ῥωμαίων φιλοτιμίαν· τοῦτο γὰρ αὐτὸ καὶ μάλιστα
σπουδάζειν ἐκείνους πρᾶξαι, κυρίους γενομένους τῶν ὁμήρων. ἐκκαλέσεσθαι δὲ τὴν τῶν Ἰβήρων πάντων πρὸς Καρχηδο-
νίους εὔνοιαν, προϊδόμενον τὸ μέλλον καὶ προνοηθέντα τῆς τῶν ὁμήρων ἀσφαλείας. τὴν δὲ χάριν αὐτὸν
ἔφη πολλαπλασίαν αὐτὸς γενόμενος χειριστὴς τοῦ πράγματος. ἀποκαθιστάντα γὰρ εἰς τὰς πόλεις τοὺς
παῖδας, οὐ μόνον τὴν παρ' αὐτῶν εὔνοιαν ἐπισπάσεσθαι τῶν γεγεννηκότων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν πολλῶν, ὑπ'
ὄψιν τιθέντα διὰ τοῦ συμβαίνοντος τὴν Καρχηδονίων πρὸς τοὺς συμμάχους αἵρεσιν καὶ μεγαλοψυχίαν.
προσδοκᾶν δ' αὐτὸν ἐκέλευε καὶ δῶρα πλείω παρ' αὐτῶν κομιεῖσθαι· πάντας γὰρ ἀνελπίστως
ἐγκρατεῖς γενομένους τῶν ἀναγκαιοτάτων, ἁμιλλᾶσθαι ποιήσειν ἐπὶ τῷ τὸν κύριον τῆς πράξεως
εὐεργετεῖν. παραπλήσια δὲ τούτοις ἕτερα καὶ πλείω πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν διαλεχθείς, ἔπεισε τὸν Βώσ-
τορα συγκαταθέσθαι τοῖς λεγομένοις. καὶ τότε μὲν ἐπανῆλθε ταξάμενος ἡμέραν, ἐν ᾗ παρέσται μετὰ
τῶν ἐπιτηδείων πρὸς τὴν ἀνακομιδὴν τῶν παίδων. παραγενόμενος δὲ νυκτὸς ἐπὶ τὸ τῶν Ῥω-
μαίων στρατόπεδον, καὶ συμμίξας τισὶ τῶν συστρατευομένων ἐκείνοις Ἰβήρων, διὰ τούτων εἰσῆλθε
πρὸς τοὺς στρατηγούς. ἐκλογιζόμενος δὲ διὰ πλειόνων τὴν ἐσομένην ὁρμὴν καὶ μεταβολὴν πρὸς αὐτοὺς
τῶν Ἰβήρων, ἐὰν ἐγκρατεῖς γένωνται τῶν ὁμήρων, ἐπηγγέλλετο παραδώσειν αὐτοῖς τοὺς παῖδας.
Τῶν δὲ περὶ τὸν Πόπλιον, ὑπερβολῇ προθυμίας δεξαμένων τὴν ἐλπίδα, καὶ μεγάλας ὑπισχνουμένων
δωρεάς, τότε μὲν ἐχωρίσθη ταξάμενος ἡμέραν καὶ καιρὸν καὶ τόπον, ἐν ᾧ δεήσει
τοὺς ἐκδεξομένους αὐτὸν ὑπομένειν. μετὰ δὲ ταῦτα παραλαβὼν τοὺς ἐπιτηδείους τῶν φίλων, ἧκε
πρὸς τὸν Βώστορα. καὶ παραδοθέντων αὐτῷ τῶν παίδων ἐκ τῆς Ζακάνθης, νυκτὸς ποιησάμενος τὴν ἔξοδον
ὡς ἐθέλων λαθεῖν, παρὰ παρεμβολὴν τῶν πολεμίων, ἧκε πρὸς τὸν τεταγμένον καιρὸν καὶ
τόπον. καὶ πάντας ἐνεχείρισε τοὺς ὁμήρους τοῖς ἡγεμόσι τῶν Ῥωμαίων. οἱ δὲ περὶ τὸν Πόπλιον,
ἐτίμησάν τε διαφερόντως τὸν Ἀβίλυγα, καὶ πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ὁμήρων εἰς τὰς πατρίδας
ἐχρήσαντο τούτῳ, συμπέμψαντες τοὺς ἐπιτηδείους. ὃς ἐπιπορευόμενος τὰς πόλεις, καὶ διὰ τῆς
τῶν παίδων ἀποκαταστάσεως τιθεὶς ὑπὸ τὴν ὄψιν τὴν τῶν Ῥωμαίων πρᾳότητα καὶ μεγαλοψυχίαν, παρὰ τὴν
Καρχηδονίων ἀπιστίαν καὶ βαρύτητα, καὶ προσπαρατιθεὶς τὴν αὑτοῦ μετάθεσιν, πολλοὺς Ἰβήρων
παρώρμησε πρὸς τὴν τῶν Ῥωμαίων φιλίαν. Βώστωρ δὲ παιδικώτερον ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀνδρὸς
ἐγχειρίσας τοὺς ὁμήρους τοῖς πολεμίοις, οὐκ ἐν τοῖς τυχοῦσιν ἐνέπεσε κινδύνοις. καὶ τότε
μὲν ἤδη τῆς ὥρας κατεπειγούσης, διέλυον εἰς παραχειμασίαν ἀμφότεροι τὰς δυνάμεις, ἱκανόν τι

98

Κ…μος ἐκ τῆς τύχης γεγονότος εὐτυχήματος ἐρρωμένως τῷ περὶ τοὺς παῖδας πράγματι ἐχρήσαντο πρὸς τὴν ἐπιβολήν. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἐν τούτοις ἦν. ὁ δὲ στρατηγὸς Ἀννίβας ὅθεν ἀπελίπομεν, πυνθανόμενος παρὰ τῶν κατασκόπων, πλεῖστον ὑπάρχειν σῖτον ἐν τῇ περὶ τὴν Λουκαρίαν καὶ τὸ καλούμενον Γερούνιον χώρᾳ, πρὸς δὲ τὴν συναγωγὴν εὐφυῶς ἔχειν τὸ Γερούνιον, κρίνας ἐκεῖ ποιεῖσθαι τὴν παραχειμασίαν, προῆγε ποιούμενος τὴν πορείαν παρὰ τὸ Λιβυρνὸν ὄρος, ἐπὶ τοὺς προειρημένους τόπους. ἀφικόμενος δὲ πρὸς τὸ Γερούνιον, ὃ τῆς Λουκαρίας ἀπέχει σταδίους διακοσίους, τὰς μὲν ἀρχὰς διὰ λόγων τοὺς ἐνοικοῦντας εἰς φιλίαν προυκαλεῖτο, καὶ πίστεις ἐδίδου τῶν ἐπαγγελιῶν· οὐδενὸς δὲ προσέχοντος, πολιορκεῖν ἐπεβάλετο. ταχὺ δὲ γενόμενος κύριος, τοὺς μὲν οἰκήτορας κατέφθειρε, τὰς δὲ πλείστας οἰκίας ἀκεραίους διεφύλαξε καὶ τὰ τείχη, βουλόμενος σιτοβολίοις χρῆσθαι πρὸς τὴν παραχειμασίαν· τὴν δὲ δύναμιν πρὸ τῆς πόλεως παρεμβαλὼν ὠχυρώσατο τάφρῳ καὶ χάρακι τὴν στρατοπεδείαν. γενόμενος δ' ἐπὶ τούτων, τὰ μὲν δύο μέρη τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν σιτολογίαν ἐξέπεμπε, προστάξας καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ταχθὲν μέτρον ἀναφέρειν ἑκάστους τοῖς ἰδίοις ἐπὶ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ τάγματος, τοῖς προκεχειρισμένοις ἐπὶ τὴν οἰκονομίαν ταύτην· τῷ δὲ τρίτῳ μέρει, τήν τε στρατοπεδείαν ἐτήρει, καὶ τοῖς σιτολογοῦσι παρεφήδρευε κατὰ τόπους. οὔσης δὲ τῆς μὲν χώρας τῆς πλείστης εὐεφόδου καὶ πεδιάδος, τῶν δὲ συναγόντων ὡς εἰπεῖν ἀναριθμήτων, ἔτι δὲ τῆς ὥρας ἀκμαζούσης πρὸς τὴν συγκομιδήν, ἄπλετον συνέβαινε καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀθροίζεσθαι τοῦ σίτου τὸ πλῆθος.

Μάρκος δὲ παρειληφὼς τὰς δυνάμεις παρὰ Φαβίου, τὸ μὲν πρῶτον ἀντιπαρῆγε ταῖς ἀκρωρείαις, πεπεισμένος ἀεὶ περὶ τὰς ὑπερβολὰς συμπεσεῖσθαί ποτε τοῖς Καρχηδονίοις. ἀκούσας δὲ τὸ μὲν Γερούνιον τοῖς Καρχηδονίοις ἤδη κατειλῆφθαι, τὴν δὲ χώραν σιτολογεῖν, πρὸ δὲ τῆς πόλεως χάρακα προβεβλημένους, στρατοπεδεύειν, ἐπιστρέψας ἐκ τῶν ἀκρωρειῶν κατέβαινε τὴν ἐπὶ τὰ πεδία καταφέρουσαν ῥάχιν. ἀφικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν ἄκραν, ἣ κεῖται μὲν ἐπὶ τῆς Λαρινάτιδος χώρας, προσαγορεύεται δὲ Καλήνη, κατεστρατοπέδευσε περὶ ταύτην· πρόθυμος ὢν ἐκ παντὸς τρόπου συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις. Ἀννίβας δὲ θεωρῶν ἐγγίζοντας τοὺς πολεμίους, τὸ μὲν τρίτον μέρος τῆς δυνάμεως εἴασε σιτολογεῖν, τὰ δὲ δύο μέρη λαβὼν καὶ προελθὼν ἀπὸ τῆς πόλεως ἑκκαίδεκα σταδίους πρὸς τοὺς πολεμίους, ἐπί τινος βουνοῦ κατεστρατοπέδευσε, βουλόμενος ἅμα μὲν καταπλήξασθαι τοὺς ὑπεναντίους, ἅμα δὲ τοῖς σιτολογοῦσι τὴν ἀσφάλειαν παρασκευάζειν. μεταξὺ δὲ τοῦ γεωλόφου τινὸς ὑπάρχοντος μεταξὺ τῶν στρατοπέδων, σύνεγγυς καὶ ἐπικειμένου τῇ τῶν πολεμίων παρεμβολῇ, τοῦτον ἔτι νυκτὸς ἐξαποστείλας περὶ δισχιλίους τῶν λογχοφόρων κατελάβετο. οὓς ἐπιγνόμενος Μάρκος σὺν ἡμέρᾳ, ἐξῆγε τοὺς εὐζώνους, καὶ προσέβαλε τῷ λόφῳ. γενομένου δ' ἀκροβολισμοῦ μὲν ἐκ..., τέλος ἐπεκράτησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν ὅλην στρατοπεδείαν μετεβίβασαν εἰς τοῦτον τὸν τόπον. ὁ δ' Ἀννίβας, ἕως μέν τινος διὰ τὴν ἀντιστρατοπεδείαν, συνεῖχε τὸ πλεῖστον μέρος τῆς δυνάμεως ἐπὶ ταὐτό· πλειόνων δὲ γενομένων ἡμερῶν, ἠναγκάζετο τοὺς μὲν ἐπὶ τὴν νομὴν τῶν θρεμμάτων ἀπομερίζειν, τοὺς δ' ἐπὶ τὴν σιτολογίαν, σπουδάζων κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, μήτε τὴν λείαν καταφθείρειν, τόν τε σῖτον ὡς πλεῖστον συνάγειν, ἵνα πάντων ᾖ κατὰ τὴν παραχειμασίαν δαψίλεια τοῖς ἀνδράσι, καὶ μὴν ἔτι δὲ τοῖς ὑποζυγίοις καὶ τοῖς ἵπποις· εἶχε γὰρ τὰς πλείστας ἐλπίδας τῆς αὑτοῦ δυνάμεως, ἐν τῷ τῶν ἱππέων τάγματι. καθ' ὃν δὴ καιρὸν Μάρκος συνθεωρήσας τὸ πολὺ μέρος τῶν ὑπεναντίων ἐπὶ τὰς προειρημένας χρείας κατὰ τὴν χώραν σκεδασμένον, λαβὼν τὸν ἀκμαιότατον καιρὸν τῆς ἡμέρας, ἐξῆγε τὴν δύναμιν· καὶ συνεγγίσας τῇ παρεμβολῇ τῶν Καρχηδονίων, τὰ μὲν βαρέα τῶν ὅπλων ἐξέταξε, τοὺς δ' ἱππέας καὶ τοὺς εὐζώνους κατὰ μέρη διελών, ἐπαφῆκε τοῖς προνομεύουσι, παραγγείλας μηδένα ζωγρεῖν. Ἀννίβας δὲ τούτου συμβάντος, εἰς ἀπορίαν ἐνέπιπτε τὴν μεγίστην· οὔτε γὰρ ἀντεξάγειν τοῖς παρατεταγμένοις ἀξιόχρεως ἦν, οὔτε παραβοηθεῖν τοῖς ἐπὶ τῆς χώρας διεσπαρμένοις. τῶν δὲ Ῥωμαίων οἱ μὲν ἐπὶ τοὺς προνομεύοντας ἐξαποσταλέντες, πολλοὺς τῶν ἐσκεδασμένων ἀπέκτειναν· οἱ δὲ παρατεταγμένοι, τέλος εἰς τοῦτο κατεφρόνησαν, ὥστε καὶ διασπᾶν τὸν χάρακα, καὶ μόνον οὐχὶ πολιορκεῖν τοὺς Καρχηδονίους. ὁ δ' Ἀννίβας, ἦν μὲν

Ἐν κακοῖς. ὅμως δὲ χειμαζόμενος, ἔμενε τοὺς πελάζοντας ἀποτριβόμενος, καὶ μόλις διαφυλάττων τὴν παρεμβολήν, ἕως Ἀσδρούβας ἀναλαβὼν τοὺς ἀπὸ τῆς χώρας συμπεφευγότας εἰς τὸν χάρακα τὸν περὶ τὸ Γερούνιον, ὄντας εἰς τετρακισχιλίους, ἧκε παραβοηθῶν. τότε δὴ μικρὸν ἀναθαρρήσας, ἐπεξῆλθε· καὶ βραχὺ πρὸ τῆς στρατοπεδείας παρεμβαλών, μόλις ἀπετρέψατο τὸν ἐνεστῶτα κίνδυνον. Μάρκος δὲ πολλοὺς μὲν ἐν τῇ περὶ τὸν χάρακα συμπλοκῇ τῶν πολεμίων ἀποκτείνας,

περὶ τὰς σημαίας αὐτῶν χώραν, καὶ κατέφυγον ὑπὸ τὴν τούτων ἀσφάλειαν, πολλοὺς μὲν ἀπολωλεκότες τῶν εὐζώνων, ἔτι δὲ πλείους ἐκ τῶν ταγμάτων καὶ τοὺς ἀρίστους ἄνδρας. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀννίβαν καταπλαγέντες τὴν ἀκέραιον καὶ συντεταγμένην τάξιν τῶν παραβεβοηθηκότων στρατοπέδων, ἀπέστησαν τοῦ διωγμοῦ καὶ τῆς μάχης. τοῖς μὲν οὖν παρ' αὐτὸν γινομένοις τὸν κίνδυνον ἦν ἐναργὲς, ὅτι διὰ μὲν τὴν Μάρκου τόλμαν ἀπόλωλε τὰ ὅλα, διὰ δὲ τὴν εὐλάβειαν τοῦ Φαβίου σέσωσται καὶ πρότερον καὶ νῦν. τοῖς δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τότε δὴ ἐγένετο φανερὸν ὁμολογουμένως, τί διαφέρει στρατιωτικῆς προπετείας καὶ κενοδοξίας, στρατηγικὴ πρόνοια, καὶ λογισμὸς ἑστὼς καὶ νουνεχής. οἱ μέντοι γε Ῥωμαῖοι διδαχθέντες ὑπὸ τῶν πραγμάτων, καὶ βαλόμενοι χάρακα πάλιν, ἅμα πάντες ἐστρατοπέδευσαν ὁμόσε, καὶ λοιπὸν ἤδη Φαβίῳ προσεῖχον τὸν νοῦν, καὶ τοῖς ὑπὸ τούτου παραγγελλομένοις. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὸν μεταξὺ τόπον τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς σφετέρας παρεμβολῆς διετάφρευσαν. περὶ δὲ τὴν κορυφὴν τοῦ καταληφθέντος λόφου, χάρακα περιβαλόντες καὶ φυλακὴν ἐπιστήσαντες, λοιπὸν ἤδη πρὸς τὴν χειμασίαν ἀσφαλῶς ἡτοιμάζοντο. τῆς δὲ τῶν ἀρχαιρεσιῶν ὥρας συνεγγιζούσης, εἵλοντο στρατηγοὺς οἱ Ῥωμαῖοι Λεύκιον Αἰμίλιον καὶ Γάιον Τερέντιον. ὧν κατασταθέντων, οἱ μὲν δικτάτορες ἀπέθεντο τὴν ἀρχήν. οἱ δὲ προϋπάρχοντες ὕπατοι, Γνάιος Σερουίλιος καὶ Μάρκος Ῥήγουλος ὁ μετὰ τὴν Φλαμινίου τελευτὴν ἐπικατασταθείς, τότε προχειρισθέντες ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Αἰμίλιον ἀντιστράτηγοι, καὶ παραλαβόντες τὴν ἐν τοῖς ὑπαίθροις ἐξουσίαν, ἐχείριζον κατὰ τὴν ἑαυτῶν γνώμην τὰ κατὰ τὰς δυνάμεις. οἱ δὲ περὶ τὸν Αἰμίλιον βουλευσάμενοι μετὰ τῆς συγκλήτου, τὸ μὲν ἐλλεῖπον πλῆθος ἔτι τῶν στρατιωτῶν πρὸς τὴν ὅλην ἐπιβολὴν παραχρῆμα καταγράψαντες ἐξαπέστειλαν. τοῖς δὲ περὶ τὸν Γνάιον διεσάφησαν, ὁλοσχερῆ μὲν κίνδυνον κατὰ μηδένα τρόπον συνίστασθαι, τοὺς δὲ κατὰ μέρος ἀκροβολισμοὺς ὡς ἐνεργοτάτους ποιεῖσθαι καὶ συνεχεστάτους, χάριν τοῦ γυμνάζειν καὶ παρασκευάζειν εὐθαρσεῖς τοὺς νέους πρὸς τοὺς ὁλοσχερεῖς ἀγῶνας. καὶ γὰρ τὰ πρότερον αὐτοῖς συμπτώματα δοκεῖν οὐχ ἥκιστα γεγονέναι διὰ τὸ νεοσυλλόγοις καὶ τελέως ἀγυμνάστοις κεχρῆσθαι τοῖς στρατοπέδοις. αὐτοὶ δὲ Λεύκιον μὲν Ποστόμιον ἑξαπέλεκυν ὄντα τῷ στρατηγικῷ, στρατόπεδον δόντες, εἰς Γαλατίαν ἐξαπέστειλαν, βουλόμενοι ποιῆσαι ἀντιπερίσπασμα τοῖς Κελτοῖς τοῖς μετ' Ἀννίβου στρατευομένοις. πρόνοιαν δὲ ἐποιήσαντο καὶ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ παραχειμάζοντος ἐν τῷ Λιλυβαίῳ στόλου. διεπέμψαντο δὲ καὶ τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ στρατηγοῖς, πάντα τὰ κατεπείγοντα πρὸς τὴν χρείαν. οὗτοι μὲν οὖν περὶ ταῦτα καὶ περὶ τὰς λοιπὰς γινομένας παρασκευὰς ἐπιμελῶς. οἱ δὲ περὶ τὸν Γνάιον, κομισάμενοι παρὰ τῶν ὑπάτων τὰς ἐντολάς, πάντα τὰ κατὰ μέρος ἐχείριζον κατὰ τὴν ἐκείνων γνώμην. διὸ καὶ τὸ πλέον γράφειν ὑπὲρ αὐτῶν παρήσομεν. ὁλοσχερὲς μὲν γὰρ ἢ μνήμης ἄξιον οὐδὲν ἐπράχθη διὰ τὴν ἐντολήν, καὶ διὰ τὴν τοῦ καιροῦ περίστασιν. ἀκροβολισμοὶ δὲ καὶ συμπλοκαὶ κατὰ μέρος ἐγίνοντο πλείους, ἐν αἷς εὐδοκίμουν οἱ προεστῶτες τῶν Ῥωμαίων. καὶ γὰρ ἀνδρωδῶς καὶ μετὰ νοῦ ἕκαστα χειρίζειν ἐδόκουν. τὸν μὲν οὖν χειμῶνα καὶ τὴν ἐαρινὴν ὥραν διέμειναν ἀντιστρατοπεδεύοντες ἀλλήλοις. ἤδη δὲ παραδιδόντος τοῦ καιροῦ τὴν ἐκ τῶν ἐπετείων καρπῶν χορηγίαν, ἐκίνει τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ περὶ τὸ Γερούνιον χάρακος Ἀννίβας. κρίνων δὲ συμφέρειν, τὸ κατὰ πάντα τρόπον ἀναγκάσαι μάχεσθαι τοὺς πολεμίους, καταλαμβάνει τὴν τῆς Κάννης προσαγορευομένης πόλεως ἄκραν. εἰς γὰρ ταύτην συνέβαινε τόν τε σῖτον καὶ τὰς λοιπὰς χορηγίας ἀθροίζεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις ἐκ τῶν περὶ Κανύσιον τόπων. ἐκ δὲ ταύτης ἀεὶ πρὸς τὴν χρείαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον παρακομίζεσθαι. τὴν μὲν οὖν

Πόλιν ἔτι πρότερον συνέβαινε κατεσκάφθαι. τῆς δὲ παρασκευῆς καὶ τῆς ἄκρας τότε καταληφθείσης, οὐ μικρὰν συνέπεσε ταραχὴν γενέσθαι περὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις. οὐ γὰρ μόνον διὰ τὰς χορηγίας ἐδυσχρηστοῦντο ἐπὶ τῷ κατειλῆφθαι τὸν προειρημένον τόπον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ κατὰ τὴν πέριξ εὐφυῶς κεῖσθαι χώραν. πέμποντες οὖν εἰς τὴν Ῥώμην συνεχῶς, ἐπυνθάνοντο τί δεῖ ποιεῖν, ὡς ἐὰν ἐγγίσωσι τοῖς πολεμίοις, οὐ δυνησόμενοι φυγομαχεῖν, τῆς μὲν χώρας καταφθειρομένης, τῶν δὲ συμμάχων πάντων μετεώρων ὄντων ταῖς διανοίαις. ἐβουλεύσαντο μάχεσθαι καὶ συμβάλλειν τοῖς πολεμίοις. τοῖς μὲν οὖν περὶ τὸν Γνάιον ἐπισχεῖν ἔτι διεσάφησαν. αὐτοὶ δὲ τοὺς ὑπάτους ἐξαπέστειλαν. συνέβαινε δὲ πάντας εἰς τὸν Αἰμίλιον ἀποβλέπειν, καὶ πρὸς τοῦτον ἀπηρεῖσθαι τὰς πλείστας ἐλπίδας, διά τε τὴν ἐκ τοῦ λοιποῦ βίου καλοκαγαθίαν, καὶ διὰ τὸ μικροῖς πρότερον χρόνοις ἀνδρωδῶς ἅμα καὶ συμφερόντως δοκεῖν κεχειρικέναι τὸν πρὸς Ἰλλυριοὺς πόλεμον. προ- 101

(103)

πεζῶν, οὐ πολὺ πλέον τετρακισμυρίων σὺν τοῖς Κελτοῖς. εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν τῶν Ῥωμαίων Αἰμίλιος· τὸ δ' εὐώνυμον, Γάιος· τὰ δὲ μέσα, Μάρκος καὶ Γνάιος οἱ τῷ πρότερον ἔτει στρατηγοῦντες. τῶν δὲ Καρχηδονίων τὸ μὲν εὐώνυμον Ἀσδρούβας εἶχε· τὸ δὲ δεξιὸν Ἄννων· ἐπὶ δὲ τοῖς μέσοις, αὐτὸς ἦν Ἀννίβας, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ Μάγωνα τὸν ἀδελφόν. βλεπούσης δὲ τῆς μὲν τῶν Ῥωμαίων τάξεως πρὸς μεσημβρίαν, ὡς ἐπάνω προεῖπον, τῆς δὲ τῶν Καρχηδονίων πρὸς τὰς ἄρκτους, ἑκατέροις ἀβλαβῆ συνέβαινε γίνεσθαι τὴν κατὰ τὰς τοῦ ἡλίου ἀνατολήν.

Γενομένης δὲ τῆς συμπλοκῆς τῶν προτεταγμένων, τὰς μὲν ἀρχὰς αὐτῶν τῶν εὐζώνων, ἐπ' ἴσον ἦν ὁ κίνδυνος. ἅμα δὲ τῷ τοὺς Ἴβηρας καὶ Κελτοὺς ἱππέας ἀπὸ τῶν εὐωνύμων πελάσαι τοῖς Ῥωμαίοις, ἐποίουν οὗτοι μάχην ἀληθινὴν καὶ βαρβαρικήν. οὐ γὰρ ἦν κατὰ νόμους ἐξ ἀναστροφῆς καὶ μεταβολῆς ὁ κίνδυνος· ἀλλ' ἅπαξ συμπεσόντες, ἐμάχοντο συμπλεκόμενοι κατ' ἄνδρα, παρακαταβαίνοντες ἀπὸ τῶν ἵππων. ἐπεὶ δὲ ἐκράτησαν οἱ παρὰ τῶν Καρχηδονίων, καὶ τοὺς μὲν πλείστους ἀπέκτειναν ἐν τῇ συμπλοκῇ, πάντων ἐκθύμως καὶ γενναίως διαγωνιζομένων τῶν Ῥωμαίων, τοὺς δὲ λοιποὺς ἤλαυνον κατὰ τοῦ ποταμοῦ φονεύοντες καὶ προσφέροντες τὰς χεῖρας ἀπαραιτήτως, τότε δὴ τὰ πεζικὰ στρατόπεδα διαδεξάμενα τοὺς εὐζώνους, συνέπεσεν ἀλλήλοις. ἐπὶ βραχὺ μὲν οὖν τῶν Ἰβήρων καὶ τῶν Κελτῶν ἔμενον αἱ τάξεις καὶ διεμάχοντο τοῖς Ῥωμαίοις γενναίως. μετὰ δὲ ταῦτα τῷ βάρει θλιβόμενοι, κλίνοντες ὑπεχώρουν εἰς τοὐπίσω λύσαντες τὸν μηνίσκον. αἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων σπεῖραι κατὰ τὴν ἀκολουθίαν ἑπόμεναι τούτοις, διέκοψαν ῥᾳδίως τὴν τῶν ὑπεναντίων τάξιν· ἅτε δὴ τῶν μὲν Κελτῶν ἐπὶ λεπτὸν ἐκτεταγμένων· αὐτοὶ δὲ πεπυκνωκότες ἀπὸ τῶν κεράτων ἐπὶ τὰ μέσα καὶ τὸν κινδυνεύοντα τόπον. οὐ γὰρ ἅμα συνέβαινε τὰ κέρατα καὶ τὰ μέσα συμπίπτειν· ἀλλὰ πρῶτα τὰ μέσα, διὰ τὸ τοὺς Κελτοὺς ἐν μηνοειδεῖ σχήματι τεταγμένους, πολὺ προπεπτωκέναι τῶν κεράτων, ἅτε τοῦ μηνίσκου τὸ κύρτωμα πρὸς τοὺς πολεμίους ἔχοντος. πλὴν ἑπόμενοί γε τούτοις οἱ Ῥωμαῖοι καὶ συντρέχοντες ἐπὶ τὰ μέσα καὶ τὸν ἐνδιδόντα τόπον τῶν πολεμίων, ὥστ' ἐπὶ πολὺ προέπεσον, ὥστ' ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους κατὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων ἐπιφανείας τοὺς Λίβυας αὐτῶν γενέσθαι τοὺς ἐν τοῖς βαρέσι καθοπλισμοῖς. ὧν οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος κλίναντες ἐπ' ἀσπίδα, καὶ τὴν ἐμβολὴν ἐκ δόρατος ποιούμενοι, παρίσταντο παρὰ πλευρὰν τοῖς πολεμίοις. οἱ δ' ἀπὸ τῶν εὐωνύμων ἐπὶ δόρυ ποιούμενοι τὴν κλίσιν ἐξ ἀσπίδος ἐπιπαρενέβαλλον, αὐτοῦ τοῦ πράγματος ὃ δέον ἦν ποιεῖν ὑποδεικνύντος. ἐξ οὗ συνέβη κατὰ τὴν Ἀννίβου πρόνοιαν, μέσους ἀπολειφθῆναι τοὺς Ῥωμαίους ὑπὸ τῶν Λιβύων κατὰ τὴν ἐπὶ τοὺς Κελτοὺς παράπτωσιν· οἳ καὶ οὐκέτι φαλαγγηδόν, ἀλλὰ κατ' ἄνδρα καὶ κατὰ σπείρας στρεφόμενοι πρὸς τοὺς ἐκ τῶν πλαγίων προσπεπτωκότας, ἐποιοῦντο τὴν μάχην. Λεύκιος δέ, καίπερ ὢν ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος, καὶ μετασχὼν ἐπί τινα χρόνον τοῦ τῶν ἱππέων ἀγῶνος, ὅμως ἔτι τότε διεσώζετο. βουλόμενος δὲ τοῖς κατὰ τὴν παράκλησιν λόγοις αὐτὸς ἀκολουθεῖν ἐπὶ τῶν ἔργων, καὶ θεωρῶν τὴν κρίσιν τῶν ὅλων ἐν τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις κειμένην, παριππεύων ἐπὶ τὰ μέσα τῆς ὅλης τάξεως, ἅμα μὲν αὐτὸς συνεπλέκετο καὶ προσέφερε τὰς χεῖρας τοῖς ὑπεναντίοις, ἅμα δὲ παρεκάλει καὶ παρώξυνε τοὺς παρ' αὑτοῦ στρατιώτας. τὸ δὲ παραπλήσιον Ἀννίβας ἐποίει· καὶ γὰρ οὗτος ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τούτοις τοῖς μέρεσιν ἐπέστη τῶν δυνάμεων. οἱ δὲ Νομάδες ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος προσπίπτοντες τοῖς ὑπεναντίοις ἱππεῦσι, τοῖς ἐπὶ τῶν εὐωνύμων τεταγμένοις, μέγα μὲν οὔτ' ἐποίουν οὐδέν, οὔτ' ἔπασχον διὰ τὴν ἰδιότητα τῆς μάχης· ἀπράκτους γε μὴν τοὺς πολεμίους παρεσκεύαζον, περισπῶντες καὶ πανταχόθεν προσπίπτοντες. (107)

Ἐπεὶ δ' οἱ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν, ἀποκτείναντες τοὺς περὶ τὸν ποταμὸν ἱππέας, πλὴν παντελῶς ὀλίγων, παρεβοήθησαν ἀπὸ τῶν εὐωνύμων τοῖς Νομάσι, τότε προϊδόμενοι τὴν ἔφοδον αὐτῶν οἱ σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς, ἔκλιναν ἀποχωροῦντες. ἐν ᾧ καιρῷ πραγματικὸν ποιῆσαι δοκεῖ καὶ φρόνιμον ἔργον Ἀσδρούβας. θεωρῶν γὰρ τοὺς Νομάδας τῷ πλήθει πολλοὺς ὄντας, καὶ πρακτικωτάτους καὶ φοβερωτάτους τοῖς ἅπαξ ἐγκλίνασι, τοὺς μὲν φεύγοντας παρέδωκε τοῖς Νομάσι. τῇ δὲ τῶν πεζῶν μάχῃ καθηγήσατο, σπεύδων παραβοηθῆσαι τοῖς Λίβυσι. προσπεσὼν δὲ τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις κατὰ νώτου, καὶ ποιούμενος ἐκ διαδοχῆς ταῖς ἴλαις ἐμβολὰς ἅμα κατὰ πολλοὺς τόπους, ἐπέρρωσε μὲν τοὺς Λίβυας, ἐταπείνωσε δὲ καὶ κατέπληξε τὰς ψυχὰς τῶν Ῥωμαίων. ἐν ᾧ καιρῷ καὶ Λεύκιος Αἰμίλιος περιπεσὼν βιαίοις πληγαῖς ἐν χειρῶν νόμῳ, μετήλλαξε τὸν βίον· ἀνὴρ πάντα τὰ δίκαια τῇ πατρίδι καὶ κατὰ τὸν λοιπὸν βίον καὶ κατὰ τοὺς ἐσχάτους καιρούς, εἴ καί τις ἕτερος ποιήσας. (L. Aem. moritur) οἱ δὲ Ῥωμαῖοι μέχρι μὲν ἐμάχοντο κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, στρεφόμενοι πρὸς τοὺς κεκυκλωκότας ἀντεῖχον· ἀεὶ δὲ τῶν ἐκ τῆς περιφερείας ἀπολλυμένων, κατὰ βραχὺ συγκλειόμενοι, τέλος αὐτοῦ πάντες, ἐν οἷς καὶ Μάρκος καὶ Γνάιος ἔπεσον οἱ τῷ πρότερον ἔτει

πολυβίου μεγαλοπολίτου ἱστοριῶν, τετάρτη:-

Ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ τὰς αἰτίας ἐδηλώσαμεν, τοῦ δευτέρου συστάντος ῥωμαίοις καὶ καρχηδονίοις πολέμου, καὶ τὰ περὶ τῆς εἰσβολῆς τῆς εἰς ἰταλίαν ἀννίβου διήλθομεν· πρὸς δὲ τούτοις ἐξηγησάμεθα τοὺς γενομένους αὐτοῖς ἀγῶνας πρὸς ἀλλήλους μέχρι τῆς μάχης τῆς περὶ τὸν αὔφιδον ποταμὸν καὶ πόλιν κάνναν γενομένης· νῦν δὲ τὰς ἑλληνικὰς διέξιμεν πράξεις τὰς κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἐπιτελεσθείσας τοῖς προειρημένοις, καὶ ἀπὸ τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς ὀλυμπιάδος, πρότερον ἀναμνήσαντες διὰ βραχέων τοὺς ἐντυγχάνοντας τῆς πραγματείας τῆς κατασκευῆς, ἣν ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ περὶ μὲν τῶν ἑλληνικῶν ἐποιησάμεθα, καὶ μάλιστα περὶ τοῦ τῶν ἀχαιῶν ἔθνους. διὰ γὰρ τὸ τὸ πολίτευμα τοῦτο παράδοξον ἐπίδοσιν λαβεῖν, ἔν τε τοῖς πρὸ ἡμῶν καὶ καθ' ἡμᾶς καιροῖς. ἀρξάμενοι γὰρ ἀπὸ τισαμενοῦ τῶν ὀρέστου παίδων ἑνός, ἐφήσαμεν αὐτοὺς ἀπὸ μὲν τούτου βασιλευθῆναι κατὰ γένος ἕως ὠγύγου, μετὰ δὲ ταῦτα καλλίστῃ προαιρέσει χρησαμένους δημοκρατικῆς πολιτείας, τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ τῶν ἐκ λακεδαιμονίας βασιλέων διασπασθῆναι κατὰ πόλεις καὶ κώμας. ἑξῆς δὲ τούτοις ἐπειράθημεν λέγειν, πῶς αὖθις ἤρξαντο συμφρονεῖν, καὶ πότε καὶ τίνες αὐτοῖς προσωρίσθησαν ἔθναι· τὸ δὲ τελευταῖον ἐδηλώσαμεν, τίνι τρόπῳ καὶ ποίᾳ προαιρέσει προσαγόμενοι τὰς πόλεις, ἐπεβάλοντο πελοποννησίους πάντας ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἄγειν ὀνομασίαν καὶ πολιτείαν. καθόλου δὲ περὶ τῆς προειρημένης ἐπιβολῆς ἀποφηνάμενοι, μετὰ ταῦτα τῶν κατὰ μέρος ὀλίγον κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπιτρέχοντες, ἕως τῆς κλεομένους τοῦ λακεδαιμονίων βασιλέως ἐκπτώσεως κατηντήσαμεν. συγκεφαλαιωσάμενοι δὲ τὰς ἐκ τῆς προκατασκευῆς πράξεις, ἕως τῆς ἀντιγόνου καὶ σελεύκου καὶ πτολεμαίου τελευτῆς, ἐπειδὴ περὶ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς πάντες οὗτοι μετήλλαξαν, λοιπὸν ἐπηγγειλάμεθα τῆς αὐτῆς πραγματείας ἀρχὴν ποιήσασθαι τὰς ἑξῆς τοῖς προειρημένοις πράξεις, καλλίστην ὑπόθεσιν ὑπολαμβάνοντες εἶναι ταύτην. διὰ τὸ πρῶτον μὲν τὴν ἀράτου σύνταξιν ἐπὶ τούτους καταστρέφειν τοὺς καιρούς, οἷς συνάπτοντες τὴν διήγησιν, τὸν ἀκόλουθον ὑπὲρ τῶν ἑλλήνων ἀποδιδόναι προῃρήμεθα λόγον· δεύτερον δέ, διὰ τὸ καὶ τοὺς χρόνους οὕτως συντρέχειν τοὺς ἑξῆς καὶ τοὺς πίπτοντας ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν, ὥστε τοὺς μὲν καθ' ἡμᾶς εἶναι, τοὺς δὲ κατὰ τοὺς πατέρας ἡμῶν· ἐξ οὗ συμβαίνει, τοῖς μὲν αὐτοὺς ἡμᾶς παραγεγονέναι, τὰ δὲ παρὰ τῶν ἑωρακότων ἀκηκοέναι. τὸ γὰρ ἀνωτέρω προσλαμβάνειν τοῖς χρόνοις, ὡς ἀκοὴν ἐξ ἀκοῆς γράφειν, οὐκ ἐφαίνετο ἡμῖν ἀσφαλεῖς ἔχειν οὔτε τὰς διαλήψεις, οὔτε τὰς ἀποφάσεις. μάλιστα δὲ ἀπὸ τούτων ἠρξάμεθα τῶν καιρῶν, διὰ τὸ τὴν τύχην ὡσανεὶ κεκαινοποιηκέναι πάντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐν τοῖς προειρημένοις καιροῖς. φίλιππος μὲν γὰρ ὁ δημητρίου κατὰ φύσιν υἱὸς ἔτι παῖς ὢν ἄρτι παρελάμβανε τὴν μακεδόνων ἀρχήν. ἀχαιὸς δὲ τῆς ἐπιτάδε τοῦ ταύρου δυνάστης οὐ μόνον προστασίαν εἶχε βασιλικήν, ἀλλὰ καὶ δύναμιν. ὁ δὲ μέγας ἐπικληθεὶς ἀντίοχος, μικροῖς ἀνώτερον χρόνοις τοῦ ἀδελφοῦ σελεύκου μεθηλλαχότος, ἔτι κομιδῇ νέος ὤν, τὴν ἐν συρίᾳ διεδέδεκτο βασιλείαν. ὁμοίως ἀριαράθης τὴν καππαδοκῶν ἀρχήν. ὁ δὲ φιλοπάτωρ πτολεμαῖος ἐν τοῖς αὐτοῖς καιροῖς τῶν κατ' αἴγυπτον ἐγεγόνει κύριος. λυκοῦργος δὲ λακεδαιμονίων μικρὸν ὕστερον κατεστάθη βασιλεύς. ἡρῄκεσαν δὲ καρχηδόνιοι προσφάτως ἐπὶ τὰς προειρημένας πράξεις στρατηγὸν αὐτῶν ἀννίβαν. τοιαύτης δὲ περὶ πάσας τὰς δυναστείας καινοποιίας οὔσης, ἔμελλε πραγμάτων ἔσεσθαι καινῶν ἀρχή· τοῦτο γὰρ δὴ φύσει καὶ κατὰ φύσιν συμβαίνειν φιλεῖ, ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι. ῥωμαῖοι μὲν γὰρ καὶ καρχηδόνιοι τὸν προειρημένον ἐνεστήσαντο πόλεμον, ἀντίοχος δὲ καὶ πτολεμαῖος τὸν ὑπὲρ τῆς κοίλης συρίας, ἀχαιοὶ δὲ καὶ φίλιππος τὸν πρὸς αἰτωλοὺς καὶ λακεδαιμονίους. ἐν τὰς αἰτίας τοιαύτας ἔσχε γενέσθαι. αἰτωλοὶ πάλαι μὲν δυσχερῶς ἔφερον τὴν εἰρήνην, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν ἰδίων δαπάνας, ὡς ἂν εἰθισμένοι μὲν ζῆν ἀπὸ τῶν πέλας, δεόμενοι δὲ πολλῆς χορηγίας διὰ τὴν ἔμφυτον ἀλαζονείαν, ᾗ δουλεύοντες, ἀεὶ πλεονεκτικὸν καὶ θηριώδη ζῶσι βίον, οὐδὲν οἰκεῖον, πάντα δ' ἡγούμενοι πολέμια. ὅμως δὲ ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ, ἕως ἀντίγονος ἔζη, δεδιότες μακεδόνας ἦγον ἡσυχίαν. ἐπειδὴ δ' ἐκεῖνος μετήλλαξε τὸν βίον, παῖδα καταλιπὼν φίλιππον, καταφρονήσαντες, ἐζήτουν ἀφορμὴν καὶ

106.

προφάσεσι τὸ μὴ πολεμεῖν· ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγω καὶ ὅτι οὐ πρὸς χάριν τοῦ παρόντος ἀγῶνος ἐποιησάμην τὸν λόγον, ἐκ τῶνδε μάλιστ' ἂν γνοίητε· ἐγὼ γὰρ ἐν τῷ πρὸ τούτου χρόνῳ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἐπολιτευσάμην, ἃ νομίζω καλῶς ἔχειν τῇ πόλει, ἐν δὲ δὴ τοῖς μάλιστα καὶ τὸν πρὸς Θηβαίους πόλεμον, ὃν ἐκεῖνοι μὲν ἐπεθύμουν ἐκ πολλοῦ ἀνελέσθαι, ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο, ἐγὼ ἐπολέμουν. καὶ ἐν τῷ τότε χρόνῳ ἐπὶ τοσοῦτον ἐλθὼν ἐπεδείξατο ἡ τύχη τὸ ἐμὸν ὡς ἐπὶ τοῖς μάλιστα ἐπιτήδειον ὄν, ὥστε τοὺς μὲν ἐμοὶ ἐχθροὺς ἐκείνοις ἐχθροὺς γενέσθαι, τοὺς δὲ ἐμοὶ φίλους καὶ τοῖς ἐκείνων φίλοις φίλους. ἐν δὲ τῷ νῦν χρόνῳ ἐκεῖνοι μὲν ἐπιθυμοῦσι τὴν εἰρήνην ἄγειν, ἐγὼ δὲ τὸν πόλεμον ἐποιησάμην· καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ μὴ ἐθέλειν ἐκείνους ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐμὴν ἐλθεῖν ἔστιν ἰδεῖν. ἐγὼ γὰρ ἐν τῷ πρὸ τούτου χρόνῳ ἐπὶ τοσοῦτον ἐλθὼν ἐπεδείξατο ἡ τύχη τὸ ἐμὸν ὡς ἐπὶ τοῖς μάλιστα ἐπιτήδειον ὄν, ὥστε τοὺς μὲν ἐμοὶ ἐχθροὺς ἐκείνοις ἐχθροὺς γενέσθαι, τοὺς δὲ ἐμοὶ φίλους καὶ τοῖς ἐκείνων φίλοις φίλους. ἐν δὲ τῷ νῦν χρόνῳ ἐκεῖνοι μὲν ἐπιθυμοῦσι τὴν εἰρήνην ἄγειν, ἐγὼ δὲ τὸν πόλεμον ἐποιησάμην· καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ μὴ ἐθέλειν ἐκείνους ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐμὴν ἐλθεῖν ἔστιν ἰδεῖν. ἐγὼ γὰρ ἐν τῷ πρὸ τούτου χρόνῳ ἐπὶ τοσοῦτον ἐλθὼν ἐπεδείξατο ἡ τύχη τὸ ἐμὸν ὡς ἐπὶ τοῖς μάλιστα ἐπιτήδειον ὄν, ὥστε τοὺς μὲν ἐμοὶ ἐχθροὺς ἐκείνοις ἐχθροὺς γενέσθαι, τοὺς δὲ ἐμοὶ φίλους καὶ τοῖς ἐκείνων φίλοις φίλους. ἐν δὲ τῷ νῦν χρόνῳ ἐκεῖνοι μὲν ἐπιθυμοῦσι τὴν εἰρήνην ἄγειν, ἐγὼ δὲ τὸν πόλεμον ἐποιησάμην· καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ μὴ ἐθέλειν ἐκείνους ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐμὴν ἐλθεῖν ἔστιν ἰδεῖν. ἐγὼ γὰρ ἐν τῷ πρὸ τούτου χρόνῳ ἐπὶ τοσοῦτον ἐλθὼν ἐπεδείξατο ἡ τύχη τὸ ἐμὸν ὡς ἐπὶ τοῖς μάλιστα ἐπιτήδειον ὄν, ὥστε τοὺς μὲν ἐμοὶ ἐχθροὺς ἐκείνοις ἐχθροὺς γενέσθαι, τοὺς δὲ ἐμοὶ φίλους καὶ τοῖς ἐκείνων φίλοις φίλους. ἐν δὲ τῷ νῦν χρόνῳ ἐκεῖνοι μὲν ἐπιθυμοῦσι τὴν εἰρήνην ἄγειν, ἐγὼ δὲ τὸν πόλεμον ἐποιησάμην· καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ μὴ ἐθέλειν ἐκείνους ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐμὴν ἐλθεῖν ἔστιν ἰδεῖν. ἐγὼ γὰρ ἐν τῷ πρὸ τούτου χρόνῳ ἐπὶ τοσοῦτον ἐλθὼν ἐπεδείξατο ἡ τύχη τὸ ἐμὸν ὡς ἐπὶ τοῖς μάλιστα ἐπιτήδειον ὄν, ὥστε τοὺς μὲν ἐμοὶ ἐχθροὺς ἐκείνοις ἐχθροὺς γενέσθαι, τοὺς δὲ ἐμοὶ φίλους καὶ τοῖς ἐκείνων φίλοις φίλους. ἐν δὲ τῷ νῦν χρόνῳ ἐκεῖνοι μὲν ἐπιθυμοῦσι τὴν εἰρήνην ἄγειν, ἐγὼ δὲ τὸν πόλεμον ἐποιησάμην· καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ μὴ ἐθέλειν ἐκείνους ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐμὴν ἐλθεῖν ἔστιν ἰδεῖν. ἐγὼ γὰρ ἐν τῷ πρὸ τούτου χρόνῳ ἐπὶ τοσοῦτον ἐλθὼν ἐπεδείξατο ἡ τύχη τὸ ἐμὸν ὡς ἐπὶ τοῖς μάλιστα ἐπιτήδειον ὄν, ὥστε τοὺς μὲν ἐμοὶ ἐχθροὺς ἐκείνοις ἐχθροὺς γενέσθαι, τοὺς δὲ ἐμοὶ φίλους καὶ τοῖς ἐκείνων φίλοις φίλους. ἐν δὲ τῷ νῦν χρόνῳ ἐκεῖνοι μὲν ἐπιθυμοῦσι τὴν εἰρήνην ἄγειν, ἐγὼ δὲ τὸν πόλεμον ἐποιησάμην· καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ μὴ ἐθέλειν ἐκείνους ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐμὴν ἐλθεῖν ἔστιν ἰδεῖν.

(107)

τῇ δὲ τῇ παρούσῃ καταστάσει, πάντες ὠλιγωρήκεσαν Πελοποννήσιοι τῆς περὶ τὸν πόλεμον παρασκευῆς. Ὁ δ᾽ Ἄρατος σχετλιάζων καὶ παροξυνόμενος ἐπὶ τῇ τόλμῃ τῶν Αἰτωλῶν, θυμικώτερον ἐχρῆτο τοῖς πράγμασιν, ἅτε καὶ προϋπαρχούσης αὐτοῖς ἀλλοτριότητος ἐκ τῶν ἐπάνω χρόνων. διὸ καὶ συνῆγεν ἔσπευδε τοὺς Ἀχαιοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις· καὶ συμβάλλειν πρόθυμος ἦν τοῖς Αἰτωλοῖς. τέλος δὲ πέντε ἡμέραις πρότερον τοῦ καθήκοντος αὐτῷ χρόνου παραλαβὼν παρὰ τοῦ Τιμοξένου τὴν δημοσίαν σφραγῖδα, πρός τε τὰς πόλεις ἔγραφε καὶ συνῆγε τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις μετὰ τῶν ὅπλων εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν. ὑπὲρ οὗ δοκιμάζω πρέπον εἶναι βραχέα προειπεῖν, διὰ τὴν ἰδιότητα τῆς φύσεως. Ἄρατος γὰρ ἦν τὰ μὲν ἄλλα τέλειος ἀνὴρ εἰς τὸν πραγματικὸν τρόπον. καὶ γὰρ εἰπεῖν καὶ διανοηθῆναι, καὶ στέξαι τὸ κριθὲν δυνατός· καὶ μὴν ἐνεγκεῖν τὰς πολιτικὰς διαφορὰς πρᾴως, καὶ φίλους ἐνδήσασθαι καὶ συμμάχους προσλαβεῖν, οὐδενὸς δεύτερος. ἔτι δὲ πράξεις ἀπάτας ἐπιβουλὰς συστήσασθαι κατὰ τῶν πολεμίων, καὶ ταύτας ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν διὰ τῆς αὐτοῦ κακοπαθείας καὶ τόλμης, δεινότατος. ἐναργῆ δὲ τούτων μαρτύρια, καὶ πλείω μέν· ἐκφανέστατα δὲ τοῖς ἱστορηκόσι κατὰ μέρος, περί τε τῆς Σικυῶνος καὶ Μαντινείας καταλήψεις, καὶ περὶ τὰς Αἰτωλῶν ἐκ τῆς Πελληνέων πόλεως ἐκβολάς· μάλιστα δέ, περὶ τὴν εἰς Ἀκροκόρινθον πρᾶξιν. ὁ δ᾽ αὐτὸς οὗτος, ὁπότε τῶν ὑπαίθρων ἀντιποιήσασθαι βουληθείη, νωθρὸς μὲν ἐν ταῖς ἐπινοίαις, ἄτολμος δὲ ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς, ἐν ὄψει δ᾽ οὐ μένων τὸ δεινόν. διὸ καὶ τροπαίων ἐπ᾽ αὐτὸν βλεπόντων ἐπλήρωσε τὴν Πελοπόννησον. καὶ ταύτῃ πῃ τοῖς πολεμίοις ἀεί ποτ᾽ ἦν εὐχείρωτος. οὕτως αἱ τῶν ἀνθρώπων φύσεις, οὐ μόνον τοῖς σώμασιν ἔχουσί τι πολυειδές, ἀλλ᾽ ἔτι μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς· ὥστε τὸν αὐτὸν ἄνδρα, μὴ μόνον ἐν τοῖς διαφέρουσι τῶν ἐπιτηδευμάτων, πρὸς ἃ μὲν εὐφυῶς ἔχειν, πρὸς ἃ δὲ ἐναντίως· ἀλλὰ καὶ περί τινα τῶν ὁμοειδῶν πολλάκις τὸν αὐτὸν καὶ συνετώτατον εἶναι καὶ βραδύτατον· ὁμοίως δὲ καὶ τολμηρότατον καὶ δειλότατον. οὐ παράδοξα ταῦτά γε, συνήθη δὲ καὶ γνώριμα τοῖς βουλομένοις συνεφιστάνειν. τινὲς μὲν γὰρ ἐν ταῖς κυνηγίαις εἰσὶ τολμηροί, περὶ τὰς τῶν θηρίων συγκαταστάσεις· οἱ δ᾽ αὐτοὶ περὶ τὰ ὅπλα καὶ πολεμίους ἀγεννεῖς. καὶ τὰς τῶν πολεμικῶν χρείας, τὰς κατ᾽ ἄνδρα καὶ κατ᾽ ἰδίαν, εὐχερεῖς καὶ πρακτικοί· κοινῇ δὲ καὶ μετὰ πολλῶν ἐν ἴσῳ συντάξει, καὶ ἄπρακτοι. Θετταλῶν γοῦν ἱππεῖς κατ᾽ ἴλην μὲν καὶ φαλαγγηδόν, ἀνυπόστατοι· χωρὶς δὲ παρατάξεως πρὸς καιρὸν καὶ τόπον κατ᾽ ἄνδρα κινδυνεύειν, δύσχρηστοι καὶ βραδεῖς. Αἰτωλοὶ δὲ τούτων τἀναντία. Κρῆτες δὲ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, πρὸς μὲν ἐνέδρας καὶ λῃστείας καὶ κλοπὰς πολεμίων, καὶ νυκτερινὰς ἐπιθέσεις, καὶ πάσας τὰς μετὰ δόλου καὶ κατὰ μέρος χρείας, ἀνυπόστατοι. πρὸς δὲ τὴν ἐξ ὁμολόγου καὶ κατὰ πρόσωπον φαλαγγηδὸν ἔφοδον, ἀγεννεῖς καὶ πλήρεις τῶν ψυχῶν. Ἀχαιοὶ δὲ καὶ Μακεδόνες τἀναντία τούτων. ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι χάριν τοῦ μὴ διαπιστεῖν τοὺς ἀναγινώσκοντας τοῖς λεγομένοις, ἐάν που περὶ τῶν αὐτῶν ἀνδρῶν ἐναντίας ἀποφάσεις ποιώμεθα περὶ τὰ παραπλήσια τῶν ἐπιτηδευμάτων.

Ἀθροισθέντων δὲ τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις μετὰ τῶν ὅπλων εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν κατὰ τὸ δόγμα τῶν Ἀχαιῶν, [illegible] καὶ τῶν Μεσσηνίων αὖθις ἐπιπορευθέντων ἐπὶ τὸ πλῆθος, καὶ δεομένων μὴ περιιδεῖν σφᾶς προφανῶς οὕτω παρασπονδουμένους, βουλομένων δὲ τῆς κοινῆς συμμαχίας μετασχεῖν, καὶ σπεύδοντων ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἐπιγραφῆναι, περὶ μὲν τῆς συμμαχίας οἱ προεστῶτες τῶν Ἀχαιῶν ἀπέλεγον, οὐ φάσκοντες δυνατὸν εἶναι χωρὶς Φιλίππου καὶ τῶν συμμάχων οὐδένα προσλαβεῖν. ἔτι γὰρ ἔνορκος ἦν ἡ ἐπὶ τῶν Κλεομενικῶν καιρῶν γεγενημένη συμμαχία δι᾽ Ἀντιγόνου, Ἀχαιοῖς· Ἠπειρώταις· Φωκεῦσι· Μακεδόσι· Βοιωτοῖς· Ἀκαρνᾶσι· Θετταλοῖς. ἐξελεύσεσθαι δὲ καὶ βοηθήσειν αὐτοῖς ἔφασαν, ἐὰν ὅμηρα δῶσιν οἱ παραγεγονότες τοὺς ἑαυτῶν υἱεῖς εἰς τὴν Λακεδαιμονίων πόλιν, χάριν τοῦ μὴ διαλυθήσεσθαι πρὸς Αἰτωλούς, χωρὶς τῆς τῶν Ἀχαιῶν βουλήσεως. ἐστρατοπέδευον δὲ καὶ Λακεδαιμόνιοι κατὰ τὴν συμμαχίαν ἐξεληλυθότες ἐπὶ τοῖς Μεγαλοπολιτῶν ὅροις, ἐφέδρων καὶ θεωρῶν μᾶλλον ἢ συμμάχων ἔχοντες τάξιν. Ἄρατος δὲ τὸν τρόπον τοῦτον τὰ πρὸς Μεσσηνίους διαπράξας, ἔπεμπε πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς διασαφῶν τὰ δεδογμένα, καὶ παρακελευόμενος ἀπάγειν ἐκ τῆς τῶν Μεσσηνίων χώρας, καὶ τῆς Ἀχαΐας μὴ ψαύειν· εἰ δὲ μή, διότι χρήσεται τοῖς ἐπιβαίνουσιν ὡς πολεμίοις. ἀκούσαντες δὲ Σκόπας καὶ Δωρίμαχος τὰ λεγόμενα, καὶ γνόντες ἠθροισμένους τοὺς Ἀχαιούς, ἡγοῦντο συμφέρειν σφίσι τὸ πειθαρχεῖν τοῖς παραγγελλομένοις. παραυτίκα μὲν οὖν διαπέστελλον γραμματοφόρους εἴς τε Κυλλήνην καὶ πρὸς Ἀρίστωνα τὸν τῶν Αἰτωλῶν στρατηγόν, ἀξιοῦντες κατὰ σπουδὴν αὐτοῖς ἀποστέλλειν τὰ πορθμεῖα τῆς Ἠλείας εἰς τὴν Φειάδα καλουμένην νῆσον· αὐτοὶ

κατὰ δὲ πλῆθος συμφραχθέντες, ἐνέβαλλον τοῖς προμάχοις τῶν Ἀχαιῶν ἱππεῦσι καὶ ψιλοῖς. οὗτοι δὲ πλαγίαν ποιούμενοι τὴν ἔφοδον ἐκ τῶν ὑπερδεξίων, πολὺν μὲν χρόνον ἐκινδύνευσαν. τέλος δ' ἐτρέψαντο τοὺς συγκαθεστῶτας. ὧν δὲ τούτους ἐγκλινάντων τῆς φάλαγγος, οἱ παραβοηθοῦντες τῶν θωρακιτῶν κατὰ πόδας, ἀτάκτως ἐπιπαραγινόμενοι καὶ σποράδην, οἱ μὲν, ἀπορήσαντες ἐπὶ τοῖς γινομένοις, οἱ δὲ συμπίπτοντες αὐτοῖς τοῖς φεύγουσι κατὰ τὴν ἀποχώρησιν, ἠναγκάζοντο καὶ τὸ παραπλήσιον ποιεῖν. διὸ συνέβαινε τοὺς μὲν ἐκ τῆς συντάξεως ἡττημένους, μὴ πλείους εἶναι πεντακοσίων· τοὺς δὲ φεύγοντας, πλείους δισχιλίων. τοῦ δὲ πράγματος αὐτοῦ διδάσκοντος τοὺς Αἰτωλοὺς ὃ δεῖ ποιεῖν, ἑπόμενοι τὸ κατόπιν ἐπὶ πολὺ μετὰ βοῆς καὶ κατακόρως ἐχρῶντο τῇ προαγωγῇ. ποιουμένων δὲ τῶν Ἀχαιῶν τὴν ἀποχώρησιν πρὸς τὰ βαρέα τῶν ὅπλων, ὡς μενόντων ὑπὸ τοὺς ἀσφαλεῖς ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς τάξεως, τὸ μὲν πρῶτον εὔσχημον ἐγίνετο ἡ φυγὴ καὶ σωτήριος. συνθεασάμενοι δὲ καὶ τούτους λελοιπότας τοὺς ἐρυμνοὺς τόπους ἀσφαλείας, καὶ μακρὰν ὄντας ἐν πορείᾳ καὶ διαλελυμένους, οἱ μὲν, αὐτοῦ ἀφ' ἑαυτῶν διασπώμενοι, ἀτάκτως ἐποιήσαντο τὴν ἀναχώρησιν. οἱ δὲ, συμπίπτοντες αὐτοῖς τοῖς ἐπιφερομένοις φαλαγγίταις, οὓς προσεδέοντο τῶν πολεμίων. αὐτοὶ δὲ σφᾶς αὐτοὺς ἐξέπληττον, ἠνάγκαζον φεύγειν πρὸ τοῦ πάθους. ἐχρῶντο δὲ τῇ φυγῇ κατὰ τὴν ἀποχώρησιν ὡς πρὸς ἅπαντα, κατὰ τὰς πόλεις· ὅτε γὰρ ἐρχόμενοι ἀντιπεφύκασι συνήθεις ὄντες, πολλοὶ ὥρμησαν· καὶ γὰρ τοιούτου συμβάντος, ἀπέστησαν, ἐκινδύνευσαν διαφθαρῆναι παρ' ὀλίγον. ὁ μὲν οὖν περὶ Καφύας γενόμενος κίνδυνος, τοιοῦτον ἀπέβη τὸν τρόπον. οἱ δὲ Μεγαλοπολῖται, συνέντες τοὺς Αἰτωλοὺς περὶ τὸν Μεθύδριον στρατοπεδεύοντας, ἧκον ἅπαντες πανδημεὶ βοηθοῦντες τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ τῆς μάχης. καὶ ἀθρόους ζῶντας ἤλπισαν κινδυνεύσειν πρὸς τοὺς ὑπεναντίους, τούτους ἠναγκάζοντο θάπτειν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τετελευτηκότας. ὀρύξαντες δὲ τάφον ἐν τῷ Καφυέων πεδίῳ, καὶ συναθροίσαντες τοὺς νεκροὺς, ἐκήδευσαν μετὰ πάσης φιλοτιμίας τοὺς ἠτυχηκότας. οἱ δ' Αἰτωλοὶ παράδοξος διὰ τῶν ἱππέων καὶ τῶν ψιλῶν ποιήσαντες τὸ προτέρημα, λοιπὸν ἤδη μετ' ἀσφαλείας διὰ μέσης Πελοποννήσου διῄεσαν. ἐν ᾧ καιρῷ καταπειράσαντες μὲν τῆς Πελληνέων πόλεως, κατασύραντες δὲ τὴν Σικυωνίων χώραν, τέλος κατὰ τὸν Ἰσθμὸν ἐποιήσαντο τὴν ἀπόλυσιν. τὴν μὲν οὖν αἰτίαν καὶ τὴν ἀφορμὴν ὁ συμμαχικὸς πόλεμος, ἔσχεν ἐκ τούτων. τὴν δ' ἀρχὴν ἐκ τοῦ γενομένου δόγματος ἅπασι τοῖς μετὰ ταῦτα τῶν συμμάχων. οἳ συνελθόντες εἰς τὴν τῶν Κορινθίων πόλιν ἐπεκύρωσαν, διαπραξαμένου τὸ διαβούλιον Φιλίππου τοῦ βασιλέως. τὸ δὲ τῶν Ἀχαιῶν πλῆθος μετά τινας ἡμέρας ἀθροισθὲν εἰς τὴν καθήκουσαν σύνοδον, πικρῶς διέκειτο καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν πρὸς τὸν Ἄρατον· ὡς ὁμολογουμένως αἴτιον γεγονότα τοῦ προειρημένου συμπτώματος. διὸ καὶ τῶν ἀντιπολιτευομένων κατηγορούντων αὐτοῦ καὶ φανερὰς ἀποδείξεις ἐπιφερόντων, ἔτι μᾶλλον ἠγανάκτει καὶ παρωξύνετο τὸ πλῆθος. ἐδόκει γὰρ πρῶτον ἁμάρτημα προφανὲς εἶναι, τὸ μηδέπω τῆς ἀρχῆς αὐτῷ καθηκούσης, προλαβόντα τὸν ἀλλότριον καιρὸν, ἀναδέχεσθαι τὰς τοιαύτας πράξεις, ἐν αἷς ᾔδει πολλάκις αὑτὸν διεσφαλμένα. δεύτερον δὲ καὶ μεῖζον τούτου, τὸ διαφεῖναι τοὺς Ἀχαιοὺς, ἔτι κατὰ μέσης Πελοποννήσου τῶν Αἰτωλῶν ὑπαρχόντων· ἄλλως τε καὶ προειληφότα, διότι σπεύδουσιν οἱ περὶ τὸν Σκόπαν καὶ Δορίμαχον κινῆσαι τὰ καθεστῶτα, καὶ συνταράξαι τὸν πόλεμον. τρίτον δὲ τὸ συμβαλεῖν τοῖς ὑπεναντίοις τηλικούτοις μετ' ὀλίγων, μηδεμιᾶς κατεπειγούσης ἀνάγκης, δυνάμενον εἰς τὰς παρακειμένας πόλεις ἀποχωρῆσαι καὶ συναγαγεῖν τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ τότε συμβάλλειν τοῖς πολεμίοις, εἰ πάντως ᾤετο συμφέρειν. τελευταῖον καὶ μέγιστον, τὸ προθέμενον καὶ συμβαλεῖν, οὕτως εἰκῇ καὶ ἀσκόπως χρήσασθαι τοῖς πράγμασιν, ὥστε παρέντα τὰ πεδία καὶ τὴν τῶν ὁπλιτῶν χρείαν, διὰ τῶν ψιλῶν ἀγωνιζόμενον πρὸς Αἰτωλοὺς ποιήσασθαι τὸν κίνδυνον· οἷς οὐδὲν ἦν τούτου προυργιαίτερον, οὐδ' οἰκειότερον.

Οὐ μὴν, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα προελθόντα τὸν Ἄρατον, καὶ ἀναμνήσαντα μὲν τῶν προπεπολιτευμένων καὶ πεπραγμένων πρότερον αὐτῷ, φέροντα δὲ ἀπολογισμοὺς περὶ τῶν ἐγκαλουμένων, ὡς οὐ γέγονεν αἴτιος τῶν συμβεβηκότων, αἰτησάμενον δὲ συγγνώμην, εἴ τι παρεώρακε κατὰ τὸν γενόμενον κίνδυνον, οἷς καθόλου σκοπεῖσθαι τὰ πράγματα μὴ πικρῶς ἀλλ' ἀνθρωπίνως, οὕτω ταχέως καὶ μεγαλοψύχως μετεμελήθη τὸ πλῆθος, ὥστε καὶ τοῖς συνεπιθεμένοις αὐτῷ τῶν ἀντιπολιτευομένων, ἐπὶ πολὺ δυσαρεστῆσαι, καὶ περὶ τῶν ἑξῆς πάντα βουλεύεσθαι κατὰ τὴν Ἀράτου γνώμην. ταῦτα μὲν οὖν, εἰς τὴν προτέραν ἔπεσεν ὀλυμπιάδα. τὰ δ' ἑξῆς, εἰς τὴν τετταρακοστὴν ἐπὶ ταῖς ἑκατόν. ἦν δὲ τὰ δόξαντα τοῖς Ἀχαιοῖς, ταῦτα. πρεσβεύειν πρὸς Ἠπειρώτας, Βοιωτούς, Φωκέας, Ἀκαρνᾶνας, Φίλιππον, καὶ δια-

σαφῆ, τίνα τρόπον αὐτοὶ πρὸς τὰς συνθήκας, μεθ' ὧν πάλιν διὰ ... εἰσβεβληκότες εἶεν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, καὶ παρακαλεῖν αὐτοὺς βοηθεῖν κατὰ τὰς ὁμολογίας. προσδέξασθαι δὲ καὶ τοὺς Μεσσηνίους εἰς τὴν συμμαχίαν. τὸν δὲ στρατηγὸν ἐπιλέξασθαι τῶν Ἀχαιῶν, πεζοὺς μὲν πεντακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ πεντακοσίους. καὶ βοηθεῖν τοῖς Μεσσηνίοις, ἐὰν ἐπιβαίνωσιν Αἰτωλοὶ τῆς χώρας αὐτῶν. συντάξασθαι δὲ καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους καὶ πρὸς Μεσσηνίους, ὅσους δεήσει παρ' ἑκάστων ὑπάρχειν ἱππεῖς καὶ πεζοὺς πρὸς τὰς κοινὰς χρείας. δοξάντων δὲ τούτων, οἱ μὲν Ἀχαιοὶ φέροντες γενναίως τὸ γεγονός, οὔτε τοὺς Μεσσηνίους ἐγκατέλιπον, οὔτε τὴν αὑτῶν πρόθεσιν· οἱ δὲ πρὸς τοὺς συμμάχους καθεσταμένοι, τὰς πρεσβείας ἐπετέλουν. ὁ δὲ στρατηγὸς, τοὺς μὲν ἐκ τῆς Ἀχαΐας ἄνδρας, ἐπέλεγε κατὰ τὰ δόγματα. πρὸς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ Μεσσηνίους συνετάττετο. πεζοὺς μὲν παρ' ἑκατέρων ὑπάρχειν δισχιλίους καὶ πεντακοσίους, ἱππεῖς δὲ πεντήκοντα καὶ διακοσίους. ὥστε γίνεσθαι τοῦ παντὸς συστήματος πρὸς τὰς ἐπιγινομένας χρείας, πεζοὺς μὲν μυρίους, ἱππεῖς δὲ χιλίους. οἱ δ' Αἰτωλοὶ παραγενομένης αὐτοῖς τῆς καθηκούσης ἐκκλησίας, συνελθόντες ἐβουλεύσαντο, πρός τε Λακεδαιμονίους καὶ Μεσσηνίους καὶ τοὺς ἄλλους πάντας τὴν εἰρήνην ἄγειν, κακοπραγμονοῦντες καὶ βουλόμενοι φθείρειν καὶ λυμαίνεσθαι τοὺς τῶν Ἀχαιῶν συμμάχους. πρὸς αὐτοὺς δὲ τοὺς Ἀχαιοὺς, ἐὰν μὲν ἀφιστῶνται τῆς τῶν Μεσσηνίων συμμαχίας, ἐψηφίσαντο τὴν εἰρήνην. εἰ δὲ μή, πολεμεῖν. πρᾶγμα πάντων ἀλογώτατον. ὄντες γὰρ αὐτοὶ σύμμαχοι καὶ τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Μεσσηνίων, ἐὰν μὲν ἔχωσι πρὸς ἀλλήλους φιλίαν οὗτοι καὶ συμμαχίαν, τὸν πόλεμον τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπήγγελλον· εἰ δ' ἔχθραν ἀνέλοιντο πρὸς τοὺς Μεσσηνίους, τὴν εἰρήνην αὐτοῖς ἐπηγγέλλοντο κατ' ἰδίαν. ὥστε μηδ' ὑπὸ λόγον πίπτειν τὴν ἀδικίαν αὐτῶν, διὰ τὸ παρηλλαγμένον αὐτῶν τῶν ἐπιχειρημάτων. οἱ δ' Ἠπειρῶται καὶ Φίλιππος ὁ βασιλεὺς ἀκούσαντες τῶν πρέσβεων, τοὺς μὲν Μεσσηνίους εἰς τὴν συμμαχίαν προσελάβοντο. ἐπὶ δὲ τοῖς ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν πεπραγμένοις, παραυτίκα μὲν ἠγανάκτησαν. οὐ μὴν ἐπὶ πλεῖον ἐθαύμασαν, διὰ τὸ μηδὲν παράδοξον, ἀλλὰ τὰ συνήθη πεποιηκέναι τοὺς Αἰτωλούς. διόπερ οὐδ' ὀργῆς ἠξίωσαν ἐπὶ πλεῖον. ἀλλ' ἐψηφίσαντο τὴν εἰρήνην ἄγειν αὐτοῖς. οὕτως ἡ συνεχὴς ἀδικία συγγνώμης τυγχάνει μᾶλλον τῆς σπανίου καὶ παραδόξου πονηρίας. Αἰτωλοὶ γοῦν τούτῳ τῷ τρόπῳ χρώμενοι, καὶ λῃστεύοντες συνεχῶς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πολέμους ἀνεπαγγέλτους φέροντες πολλοῖς, οὐδ' ἀπολογίας ἔτι κατηξίουν τοὺς ἐγκαλοῦντας. ἀλλὰ καὶ προσεχλεύαζον, εἴ τις αὐτοὺς εἰς δικαιοδοσίας προκαλοῖτο περὶ τῶν γεγονότων, ἢ καὶ νὴ Δία τῶν μελλόντων. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι προσφάτως ἠλευθερωμένοι διὰ τ' Ἀντιγόνου καὶ διὰ τῆς τῶν Ἀχαιῶν φιλοτιμίας, ὀφείλοντες δὲ Μακεδόσι καὶ Φιλίππῳ μηδὲν ὑπεναντίον πράττειν, διαπεμπόμενοι λάθρα πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς, φιλίαν δι' ἀπορρήτων ἔθεντο καὶ συμμαχίαν. ἤδη δ' ἐπιλελεγμένης τῆς τῶν Ἀχαιῶν νεότητος, καὶ συντεταγμένων ὑπὲρ τῆς βοηθείας τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Μεσσηνίων, Σκερδιλαΐδας ὁμοῦ καὶ Δημήτριος ὁ Φάριος, ἔπλευσαν ἐκ τῆς Ἰλλυρίδος ἐνενήκοντα λέμβοις, ἔξω τοῦ Λίσσου παρὰ τὰς Ῥωμαίων συνθήκας. οἳ τὸ μὲν πρῶτον τῇ Πύλῳ προσμίξαντες καὶ ποιησάμενοι προσβολάς, ἀπέπεσον. μετὰ ταῦτα δὲ Δημήτριος μὲν ἔχων τοὺς πεντήκοντα τῶν λέμβων, ὥρμησεν ἐπὶ νήσων. καὶ περιπλέων, τινὰς μὲν ἠργυρολόγει, τινὰς δ' ἐπόρθει τῶν Κυκλάδων. Σκερδιλαΐδας δὲ ποιούμενος τὸν πλοῦν ὡς ἐπ' οἴκου, προσέσχε πρὸς Ναύπακτον μετὰ τετταράκοντα λέμβων. πεισθεὶς Ἀμυνᾷ τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀθαμάνων, ὃς ἐτύγχανε κηδεστὴς ὑπάρχων αὐτοῦ. ποιησάμενος δὲ συνθήκας πρὸς Αἰτωλοὺς δι' Ἀγελάου περὶ τοῦ μερισμοῦ τῶν λαφύρων, ὑπέσχετο συνεμβαλεῖν ὁμόσε τοῖς Αἰτωλοῖς εἰς τὴν Ἀχαΐαν. συνθέμενοι δὲ τοῦτο πρὸς τὸν Σκερδιλαΐδαν, οἱ περὶ τὸν Ἀγέλαον καὶ Δωρίμαχον καὶ Σκόπαν, πραττομένης αὐτοῖς τῆς τῶν Κυναιθέων πόλεως, συναθροίσαντες πανδημεὶ τοὺς Αἰτωλοὺς, ἐνέβαλον εἰς τὴν Ἀχαΐαν μετὰ τῶν Ἰλλυριῶν. Ἀρίστων δ' ὁ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγὸς, οὐ προσποιούμενος οὐδὲν τῶν γινομένων, ἦγε τὴν ἡσυχίαν ἐπὶ τῆς οἰκείας. φάσκων οὐ πολεμεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς, ἀλλὰ διατηρεῖν τὴν εἰρήνην. εὐήθως καὶ παιδικὸν πρᾶγμα ποιῶν. δῆλον γὰρ ὡς εὐήθης ὁ μάταιος φαίνεσθαι δεῖ τοιοῦτον, ὅταν ὑπολαμβάνῃ τοῖς λόγοις ἐπικρύπτεσθαι τὰς τῶν πραγμάτων ἐνεργείας. οἱ δὲ περὶ τὸν Δωρίμαχον, διὰ τῆς Ἀχαΐας ... ποιησάμενοι τὴν πορείαν, ἧκον ἄφνω πρὸς τὴν Κύναιθαν. συνέβαινε δὲ τοὺς Κυναιθεῖς, Ἀρκάδας ὄντας, ἐκ πολλῶν χρόνων, ἀκαταπαύστοις καὶ μεγάλαις συνέχεσθαι στάσεσι. καὶ πολλὰς μὲν κατ' ἀλλήλων πεποιῆσθαι σφαγὰς καὶ φυγάς. πρὸς δὲ τούτοις, ἁρπαγὰς ὑπαρχόντων. ἔτι δὲ γῆς ἀναδασμούς. τέλος δ' ἐπικρατήσαντας τοὺς τὰ τῶν Ἀχαιῶν αἱρουμένους, καὶ κατασχεῖν τὴν πόλιν, φυλακὴν ἔχοντας τῶν τειχῶν, καὶ στρατηγὸν τῆς πόλεως ἐξ Ἀχαΐας. τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, ὀλίγοις ἔμπροσθεν χρόνοις τῆς τῶν Αἰτωλῶν παρουσίας, διαπεμπομένων τῶν φυγάδων πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει, δεομένων διαλυθῆναι πρὸς αὐτούς, καὶ κατάγειν σφᾶς εἰς τὴν οἰκείαν, πεισθέντες οἱ κατέχοντες τὴν πόλιν, ἐπρέσβευον πρὸς τὸ τῶν Ἀχαιῶν

Ἀριθμός. βουλόμενοι μὲν τῆς ἐκείνων γενόμενοι ποιήσασθαι τὰς διαλύσεις τῶν Ἀχαιῶν. ἐπιχορηγήσαντες δὲ τοῖς κατ' ἰδίαν πεπεῖσθαι σφίσιν ἀμφοτέρους ἐν ὁμονοίᾳ, ἅτε τῶν μὲν κατεχόντων τὴν πόλιν, ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς ἐχόντων πάσας τὰς ἐλπίδας, τῶν δὲ καὶ τὰ παρόντα μελλόντων τυγχάνειν τῆς σωτηρίας διὰ τὴν τῶν Ἀχαιῶν συγκατάθεσιν. διὸ καὶ ἀποστείλαντες τὴν παραφυλακὴν ἣν εἶχον τὸν στρατηγὸν ἐκ τῆς πόλεως οἱ Κυναιθεῖς, διελύσαντο καὶ κατήγαγον τοὺς φυγάδας, ὄντας σχεδὸν εἰς τριακοσίους, λαβόντες πίστεις τῶν παρ' αὐτοῖς νομιζομένων τὰς ἰσχυροτάτας. οἱ δὲ, κατανοήσαντες, οὐχ ὡς αἰτίας ἢ προφάσεως ἐπιγενομένης τοῦ δοκεῖν ἄλλης διαφορᾶς ἀρχὴν αὐτοῖς πάλιν ἐγγεγενῆσθαι, τὸ δ' ἐναντίον παραχρῆμα κατελθόντες, εὐθέως ἐπεβούλευον τῇ πατρίδι καὶ τοῖς σώσασι. καί μοι δοκοῦσι καθ' ὃν καιρὸν ἐπὶ τῶν σφαγίων τοὺς ὅρκους καὶ τὰς πίστεις ἐδίδοσαν ἀλλήλοις, τότε μάλιστα διανοηθῆναι περί τε τῆς εἰς τὸ θεῖον καὶ τοὺς πιστεύσαντας ἀσεβείας. ἅμα γὰρ τῷ μετασχεῖν τῆς πολιτείας, εὐθέως ἐπεσπῶντο τοὺς Αἰτωλούς, καὶ τούτοις ἐπρόδοσαν τὴν πόλιν, σπεύδοντες τοὺς σώσαντας ἅμα καὶ τὴν θρέψασαν ἄρδην ἀπολέσαι. τὴν δὲ πρᾶξιν, τοιαύτῃ τινὶ τόλμῃ καὶ τοιούτῳ τρόπῳ συνεστήσαντο. πολέμαρχοι τῶν κατεληλυθότων τινὲς ἐγεγόνεισαν. ταύτην δὲ συμβαίνει τὴν ἀρχὴν κλείειν τὰς πύλας, καὶ τὸν μεταξὺ χρόνον κυρίαν εἶναι τῶν κλειδῶν. ποιεῖσθαι δὲ καὶ τὴν καθημερινὴν τὴν δίαιταν ἐπὶ τῶν πυλώνων. οἱ μὲν οὖν Αἰτωλοὶ διεσκευασμένοι, καὶ τὰς κλίμακας ἑτοίμους ἔχοντες, ἐπετήρουν τὸν καιρόν. οἱ δὲ πολεμαρχοῦντες τῶν φυγάδων, κατασφάξαντες τοὺς συνάρχοντας ἐπὶ τοῦ πυλῶνος, ἀνέῳξαν τὴν πύλην. οὗ συμβάντος, τινὲς μὲν τῶν Αἰτωλῶν διὰ ταύτης εἰσέπιπτον. τινὲς δὲ τὰς κλίμακας προσερείσαντες, ἐβιάσαντο διὰ τούτων καὶ κατελάβοντο τὸ τεῖχος. οἱ δ' ἐν τῇ πόλει πάντες ἐκπλαγέντες ἐπὶ τοῖς συντελουμένοις, ἀπόρως καὶ δυσχρήστως εἶχον πρὸς τὸ συμβαῖνον. οὔτε γὰρ πρὸς τὴν διὰ τῆς πύλης εἰσπίπτοντας οἷοί τ' ἦσαν βοηθεῖν ἀπερισπάστως, διὰ τοὺς πρὸς τὰ τείχη προσβάλλοντας, οὔτε μὴν πρὸς τὰ τείχη δι' ἐπικουρίαν, διὰ τοὺς τὴν πύλην βιαζομένους. οἱ δ' Αἰτωλοὶ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ταχέως ἐγκρατεῖς γενόμενοι τῆς πόλεως, ἐν τοῖς ἀδικωτάτοις ἔργοις ἓν τοῦτ' ἔπραξαν δικαιότατον. πρώτους γὰρ τοὺς εἰσαγαγόντας καὶ προδόντας αὐτοῖς τὴν πόλιν κατασφάξαντες, διήρπασαν τὰς τούτων οὐσίας. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐχρήσαντο πᾶσι. τὸ δὲ τελευταῖον ἐπισκηνώσαντες ἐπὶ τὰς οἰκίας, διεξετοιχωρύχησαν μὲν τοὺς βίους. ἐστρέβλωσαν δὲ πολλοὺς τῶν Κυναιθέων, οἷς ἢ ὑπονοηθεῖεν ἔχειν κεκρυμμένον διάφορον, ἢ κατασκευάσματα, ἢ ἄλλο τι τῶν πλείονος ἀξίων. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον λωβησάμενοι τοὺς Κυναιθεῖς, ἀνεστρατοπέδευσαν, ἀπολιπόντες φυλακὴν τῶν τειχῶν. καὶ προῆγον ὡς ἐπὶ Λουσῶν. καὶ παραγενόμενοι πρὸς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερόν, ὃ κεῖται μὲν μεταξὺ Κλείτορος καὶ Κυναίθης, ἄσυλον δὲ νενόμισται παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἀνετείνοντο διαρπάσειν τὰ θρέμματα τῆς θεοῦ, καὶ τἄλλα τὰ περὶ τὸν ναόν. οἱ δὲ Λουσιᾶται νουνεχῶς δόντες τινὰ τῶν κατασκευασμάτων τῆς θεοῦ, παρῃτήσαντο τὴν τῶν Αἰτωλῶν ἀσέβειαν, καὶ τοῦ μηδὲν παθεῖν ἀνήκεστον. οἱ δὲ, δεξάμενοι, παραχρῆμα ἀναζεύξαντες, προσεστρατοπέδευσαν τῇ τῶν Κλειτορίων πόλει. κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς Ἄρατος, ἐξαπέστειλε μὲν πρὸς Φίλιππον, παρακαλῶν βοηθεῖν. συνῆγε δὲ τοὺς ἐπιλέκτους. μετεπέμπετο δὲ παρὰ Λακεδαιμονίων καὶ Μεσσηνίων τοὺς διατεταγμένους κατὰ τὰς ὁμολογίας. οἱ δ' Αἰτωλοὶ τὸ μὲν πρῶτον παρεκάλουν τοὺς Κλειτορίους ἀποστάντας τῶν Ἀχαιῶν, αἱρεῖσθαι τὴν πρὸς αὐτοὺς συμμαχίαν. τῶν δὲ Κλειτορίων ἁπλῶς οὐ προσιεμένων τοὺς λόγους, προσβολὰς ἐποιοῦντο, καὶ προσερείδοντες τὰς κλίμακας τοῖς τείχεσι, κατεπείραζον τῆς πόλεως. ἀμυνομένων δὲ γενναίως καὶ τολμηρῶς τῶν ἔνδον, εἴξαντες τοῖς πράγμασιν, ἀνεστρατοπέδευσαν, καὶ προάγοντες αὖθις ἐπὶ τὴν Κύναιθαν, ὁμοίως τὰ θρέμματα τῆς θεοῦ περισύραντες, ἀπῆγον. καὶ τὸ μὲν πρῶτον προεδίδοσαν τοῖς Ἠλείοις τὴν Κύναιθαν, οὐ βουλομένων δὲ προσδέξασθαι τῶν Ἠλείων, ὥσπερ ἄλλον τὸ μὲν δι' αὐτῶν κατασχεῖν τὴν πόλιν· πρόστατον ἐπιστήσαντες Εὐριπίδην. μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἐνδείσαντες ἐκ τῶν προσαγγελλομένων τὴν ἐκ Μακεδονίας βοήθειαν, ἐμπρήσαντες τὴν πόλιν ἀπηλλάγησαν. καὶ προῆγον αὖθις ὡς ἐπὶ τὸ Ῥίον· ταύτῃ κρίνοντες ποιεῖσθαι τὴν διάβασιν.

Ὁ δὲ Ταυρίων, πυνθανόμενος τὴν τῶν Αἰτωλῶν εἰσβολὴν καὶ τὰ περὶ τὴν Κύναιθαν πεπραγμένα, θεωρῶν δὲ τὸν Δημήτριον τὸν Φάριον ἀπὸ τῆς νήσου εἰς τὰς Κεγχρεὰς καταπεπλευκότα, παρεκάλει τοῦτον βοηθῆσαι τοῖς Ἀχαιοῖς. καὶ διισθμίσαντα τοὺς λέμβους, ἐπιτίθεσθαι τῇ τῶν Αἰτωλῶν διαβάσει. ὁ δὲ Δημήτριος, λυσιτελῆ μέν, οὐκ εὐσχήμονα δὲ πεποιημένος τὴν ἀπὸ τῶν νήσων ἐπάνοδον, διὰ τὸν τῶν Ῥοδίων ἐπ' αὐτὸν ἀνάπλουν, ἀσμένως ὑπήκουσε τῷ Ταυρίωνι. προσδεξαμένου ἐκείνου τὴν εἰς τῶν

ὑπὲρ βασιλειῶν τῶν Λακεδαιμονίων διαπεμψάμενοι. τὴν μὲν οὖν ὑπερθέμενοι καὶ διοικήσαντες τὰ μέρη τῆς τῶν Αἰτωλῶν διαφθορᾶς, προσκαταστρατοπεδεύσαντος τῆς περὶ τῆς τῶν Αἰτωλῶν, κατήχθη πάλιν εἰς Κόρινθον. Λακεδαιμόνιοι δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἐκπέμψαντες τὰς βοηθείας κατὰ τὴν διάταξιν, ἀνεκάλεσαν. βραχέα δέ τινας παντελῶς ἱππεῖς καὶ πεζοὺς στοχαζόμενοι τοῦ δοκεῖν μόνον ἐξέπεμψαν. Ἄρατος δὲ τοὺς Ἀχαιοὺς ἄγων πολιτικὸν τρόπον ἢ στρατιωτικώτερον ὑπὲρ τῶν προσ- ἐβουλεύσατο. μέχρι γὰρ τούτου τὴν ἡσυχίαν ἦγε προσανέχων καὶ μεμνημένος τῆς προγεγενημένης συμφορᾶς, ἕως οὗ πάντα διαπραξάμενοι κατὰ τὰς αὑτῶν προαιρέσεις οἱ περὶ τὸν Σκόπαν καὶ Δορίμαχον ἐπανῆλθον εἰς τὴν οἰκείαν, καίπερ διὰ τόπων ποιούμενοι τὰς πορείας ἀδιεξόδων καὶ στενῶν καὶ μονονοὺ σάλπιγγος δεομένων. Κυναιθεῖς δὲ μεγάλοις ἀτυχήμασιν ὑπὸ Αἰτωλῶν καὶ μεγάλαις συμφοραῖς περιπεσόντες, ὅμως ἔδοξαν πάντων ἀνθρώπων ἠτυχηκέναι δικαιότατα. ἐπειδὴ δὲ κοινῇ τὸ τῶν Ἀρκάδων ἔθνος ἔχει τινὰ παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν ἐπ' ἀρετῇ φήμην, οὐ μόνον διὰ τὴν ἐν τοῖς ἤθεσι καὶ βίοις φιλοξενίαν καὶ φιλανθρωπίαν, μάλιστα δὲ διὰ τὴν εἰς τὸ θεῖον εὐσέβειαν, ἄξιον βραχὺ διαπορῆσαι περὶ τῆς Κυναιθέων ἀγριότητος, πῶς ὄντες ὁμολογουμένως Ἀρκάδες τοσοῦτον κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς διήνεγκαν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὠμότητι καὶ παρανομίᾳ. δοκοῦσι δέ μοι, διότι τὰ καλῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐπινενοημένα καὶ φυσικῶς συντεθεωρημένα περὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀρκαδίαν, ταῦτα δὴ πρῶτοι καὶ μόνοι τῶν Ἀρκάδων ἐγκατέλιπον. μουσικὴν γάρ, τήν γε ἀληθῶς μουσικήν, πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὄφελος ἀσκεῖν, Ἀρκάσι δὲ καὶ ἀναγκαῖον. οὐ γὰρ ἡγητέον μουσικήν, ὡς Ἔφορός φησιν ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς ὅλης πραγματείας, οὐδαμῶς ἁρμόζοντα λόγον αὐτῷ ῥίψας, ἐπ' ἀπάτῃ καὶ γοητείᾳ παρεισῆχθαι τοῖς ἀνθρώποις· οὐδὲ τοὺς παλαιοὺς Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων αὐλὸν καὶ ῥυθμὸν εἰς τὸν πόλεμον ἀντὶ σάλπιγγος εἰκῇ νομιστέον εἰσαγαγεῖν, οὐδὲ τοὺς πρώτους Ἀρκάδων εἰς τὴν ὅλην πολιτείαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μὴ μόνον παισὶν οὖσιν, ἀλλὰ καὶ νεανίσκοις γενομένοις ἕως τριάκοντ' ἐτῶν κατ' ἀνάγκην σύντροφον ποιεῖν αὐτήν, τἄλλα τοῖς βίοις ὄντας αὐστηροτάτους. ταῦτα γὰρ πᾶσίν ἐστι γνώριμα καὶ συνήθη, διότι σχεδὸν παρὰ μόνοις Ἀρκάσι πρῶτον μὲν οἱ παῖδες ἐκ νηπίων ᾄδειν ἐθίζονται κατὰ νόμους τοὺς ὕμνους καὶ παιᾶνας, οἷς ἕκαστοι κατὰ τὰ πάτρια τοὺς ἐπιχωρίους ἥρωας καὶ θεοὺς ὑμνοῦσι. μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς Φιλοξένου καὶ Τιμοθέου νόμους μανθάνοντες πολλῇ φιλοτιμίᾳ χορεύουσι κατ' ἐνιαυτὸν τοῖς Διονυσιακοῖς αὐλοῖς ἐν τοῖς θεάτροις, οἱ μὲν παῖδες τοὺς παιδικοὺς ἀγῶνας, οἱ δὲ νεανίσκοι τοὺς τῶν ἀνδρῶν λεγομένους. ὁμοίως γε μὴν καὶ παρ' ὅλον τὸν βίον τὰς ἀγωγὰς τὰς ἐν ταῖς συνουσίαις οὐχ οὕτως ποιοῦνται διὰ τῶν ἐπεισάκτων ἀκροαμάτων, ὡς δι' αὑτῶν, ἀνὰ μέρος ᾄδειν ἀλλήλοις προστάττοντες. καὶ τῶν μὲν ἄλλων μαθημάτων ἀρνηθῆναί τι μηδὲν εἰδέναι οὐδὲν αἰσχρὸν ἡγοῦνται, τήν γε μὴν ᾠδὴν οὔτ' ἀρνηθῆναι δύνανται, διὰ τὸ κατ' ἀνάγκην πάντας μανθάνειν, οὔθ' ὁμολογοῦντες ἀποτρίβεσθαι, διὰ τὸ τῶν αἰσχρῶν παρ' αὐτοῖς νομίζεσθαι τοῦτο. καὶ μὴν ἐμβατήρια μετ' αὐλοῦ καὶ τάξεως ἀσκοῦντες, ἔτι δ' ὀρχήσεις ἐκπονοῦντες μετὰ κοινῆς ἐπιστροφῆς καὶ δαπάνης κατ' ἐνιαυτὸν ἐν τοῖς θεάτροις ἐπιδείκνυνται τοῖς αὑτῶν πολίταις οἱ νέοι. ταῦτά τέ μοι δοκοῦσιν οἱ πάλαι παρεισαγαγεῖν, οὐ τρυφῆς καὶ περιουσίας χάριν, ἀλλὰ θεωροῦντες μὲν τὴν ἑκάστων αὐτουργίαν, καὶ συλλήβδην τὸ τῶν βίων ἐπίπονον καὶ σκληρόν, θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν ἠθῶν αὐστηρίαν, ἥτις αὐτοῖς παρέπεται διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ψυχρότητα καὶ στυγνότητα, τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς τόποις ὑπάρχουσαν, ᾧ συνεξομοιοῦσθαι πεφύκαμεν πάντες ἄνθρωποι κατ' ἀνάγκην· οὐ γὰρ δι' ἄλλην, διὰ δὲ ταύτην τὴν αἰτίαν κατὰ τὰς ἐθνικὰς καὶ τὰς ὁλοσχερεῖς διαστάσεις, πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρομεν ἤθεσί τε καὶ μορφαῖς καὶ χρώμασιν, ἔτι δὲ τῶν ἐπιτηδευμάτων τοῖς πλείστοις. βουλόμενοι δὲ μαλάττειν καὶ κιρνᾶν τὸ τῆς φύσεως αὔθαδες καὶ σκληρόν, τά τε προειρημένα πάντα παρεισήγαγον, καὶ πρὸς τούτοις συνόδους κοινὰς καὶ θυσίας πλείστας ὁμοίως ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ κατείθισαν, ἔτι δὲ χοροὺς παρθένων ὁμοῦ καὶ παίδων, καὶ συλλήβδην πᾶν ἐμηχανήσαντο, σπεύδοντες τὸ τῆς ψυχῆς ἀτέραμνον διὰ τῆς τῶν ἐθισμῶν κατασκευῆς ἐξημεροῦν καὶ πραΰνειν. ὧν Κυναιθεῖς ὀλιγωρήσαντες εἰς τέλος, καὶ ταῦτα πλείστης δεόμενοι τῆς τοιαύτης ἐπικουρίας, διὰ τὸ σκληρότατον παραπολὺ τῆς Ἀρκαδίας ἔχειν ἀέρα καὶ τόπον, πρὸς αὐτοὺς δὲ τὰς ἐν ἀλλήλοις διατριβὰς καὶ φιλοτιμίας ὁρμήσαντες,

ἢ στυγνό(τητα)

τέλος ἀπεθηριώθησαν οὕτως, ὥστε μηδὲ ἐν ὁποίᾳ ἄλλῃ τῶν Ἑλληνίδων πόλει ἀσεβήματα μεί-
ζονα καὶ συνεχέστερα. σημεῖον δὲ τῆς Κυναιθέων ἀτυχίας περὶ τοῦτο τὸ μέρος, καὶ τῆς τῶν ἄλλων
Ἀρκάδων τοῖς τοιούτοις τῶν ἐπιτηδευμάτων δυσαρεστήσεως. καθ' οὓς γὰρ καιροὺς τὴν μεγάλην
σφαγὴν ποιήσαντες Κυναιθεῖς ἐπρέσβευσαν πρὸς Λακεδαιμονίους, εἰς ἃς πόλεις ποτὲ τῶν Ἀρ-
καδικῶν εἰσῆλθον κατὰ τὴν ὁδόν, οἱ μὲν ἄλλοι παραχρῆμα πάντες αὐτοὺς ἐξεκήρυξαν·
Μαντινεῖς δὲ μετὰ τὴν μετάστασιν αὐτῶν, καὶ καθαρμὸν ἐποιήσαντο καὶ σφάγια περιήνεγκαν τῆς
πόλεως κύκλῳ, καὶ τῆς χώρας πάσης. ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν εἰρήσθω, χάριν τοῦ μὴ διὰ μίαν πόλιν
Τὸ κοινὸν ἦθος διαβάλλεσθαι τῶν Ἀρκάδων· ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ μὴ νομίσαντάς τινας τῶν κατοι-
κούντων τὴν Ἀρκαδίαν περιουσίας χάριν ἐν τοῖς κατὰ μουσικὴν ἐπὶ πλέον ἀσκεῖσθαι παρ' αὐτοῖς,
ὀλιγωρεῖν ἐγχειρῆσαι τούτου τοῦ μέρους. ἔτι δὲ καὶ Κυναιθέων ἕνεκα, ἵν' ἄν ποτ' αὐτοῖς ὁ θεὸς εὖ δῷ,
ΙΙΑ πρὸς τὰ πρὸς παιδείαν, ἡμερώσωσιν αὑτοὺς τρέψαντες ἐπὶ ταύτην μάλιστα τὴν μουσικήν· οὕτω γὰρ μόνως ἂν
λήξειαν τῆς τότε περὶ αὐτοὺς γενομένης ἀγριότητος. ἡμεῖς δ' ἐπεὶ τὰ περὶ Κυναιθέων ὑποπίπτον-
τα δεδηλώκαμεν, αὖθις ἐπὶ τὴν ἐκτροπὴν ἐπάνιμεν. Αἰτωλοὶ μὲν οὖν τοιαῦτα διαπραξάμενοι
κατὰ τὴν Πελοπόννησον, ἀνεκομίσθησαν εἰς τὴν οἰκείαν ἀσφαλῶς. Φίλιππος δὲ μετὰ δυνάμεως βοη-
θῶν τοῖς Ἀχαιοῖς, παρῆν εἰς Κόρινθον. ὑστερήσας δὲ τοῦ καιροῦ, διέπεμπε βιβλιαφόρους πρὸς πάν-
τας τοὺς συμμάχους, παρακαλῶν πέμπειν ἑκάστους πρὸς αὐτὸν εἰς Κόρινθον, τοὺς συνδιαβουλευομένους
ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων. αὐτὸς δ' ἀναζεύξας ὡς ἐπὶ Τεγέας, προῆγε. πυνθανόμενος τοὺς Λακε-
δαιμονίους εἰς σφαγὰς καὶ ταραχὰς ἐμπεπτωκέναι πρὸς ἀλλήλους. οἱ γὰρ Λακεδαιμόνιοι συνήθεις
ὄντες βασιλεύεσθαι, καὶ πάντως ὑπείκειν τοῖς προεστῶσι τῆς ἀρχῆς, τότε προσφάτως μὲν ἠλευθερωμένοι διὰ Ἀν-
τιγόνου, βασιλέως δ' οὐχ ὑπάρχοντος παρ' αὐτοῖς, ἐστασίαζον πρὸς σφᾶς, πάντες ὑπολαμβάνοντες
ἴσον αὐτοῖς μετεῖναι τῆς πολιτείας. καὶ κατ' ἀρχὰς οἱ μὲν δύο τῶν ἐφόρων ἄδηλον εἶχον τὴν γνώ-
μην. οἱ δὲ τρεῖς ἐκοινοπράγουν τοῖς Αἰτωλοῖς τῶν πραγμάτων, πεπεισμένοι διὰ τὴν ἡλικίαν τὸν Φίλιπ-
πον οὐδέπω δυνήσεσθαι τοῖς κατὰ τὴν Πελοπόννησον πράγμασιν ἐπαρκεῖν. ἐπεὶ δ' οἱ μὲν Αἰ-
τωλοὶ παρὰ τὴν προσδοκίαν αὐτῶν ἐκ Πελοποννήσου ταχέως ἐποιήσαντο τὴν ἐπάνοδον, ὁ
δὲ Φίλιππος ἐκ Μακεδονίας ἔτι θᾶττον τὴν παρουσίαν, ἀπιστοῦντες οἱ τρεῖς ἑνὶ τῶν δυεῖν
Ἀδειμάντῳ, διὰ τὸ συνειδέναι μὲν πάσας τὰς ἐπιβολάς, μὴ λίαν δὲ τοῖς γινομένοις εὐδοκεῖν,
ἠγωνίων μὴ συνεγγίσαντος τοῦ βασιλέως πάντα τὰ πράγματα ἀποκαλύψῃ τῷ Φιλίππῳ· διὸ δὴ
συλλαλήσαντές τινας τῶν νέων, ἐκήρυττον εἰς τὸ τῆς Χαλκιοίκου τέμενος ἐν τοῖς
ὅπλοις ἀθροίζεσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις, ὡς τῶν Μακεδόνων ἐπὶ τὴν πόλιν παραγινομένων. ταχὺ
δὲ διὰ τὸ παράδοξον ἁθροισθέντων, δυσαρεστούμενος τοῖς γινομένοις Ἀδείμαντος, ἐπεβάλετο προπορευ-
θεὶς παρακαλεῖν καὶ διδάσκειν, διότι πρώην ἔδει τὰ κηρύγματα ταῦτα καὶ τοὺς ἀθροισμοὺς τοὺς ἐν τοῖς
ὅπλοις παραγγέλλειν, καθ' ὃν καιρὸν τοὺς Αἰτωλοὺς πολεμίους ὄντας ἠκούομεν τοῖς ὅροις τῆς χώρας
ἡμῶν συνεγγίζειν, οὐ νῦν ὅτε Μακεδόνας τοὺς εὐεργέτας καὶ σωτῆρας πυνθανόμεθα πλησιάζειν μετὰ
τοῦ βασιλέως. ἔτι δ' αὐτοῦ ταῦτ' ἀκροωμένου, προσπεσόντες οἱ παρακεκλημένοι τῶν νέων, τοῦ-
τον τε συνεκέντησαν, καὶ μετὰ τούτου Σθενέλαον, Ἀλκαμένην, Θυέστην, Βιωνίδαν, ἑτέρους τῶν
πολιτῶν καὶ πλείους. οἱ δὲ περὶ Πολύφοντα, καί τινας ἅμα τούτοις, εὐλαβῶς προϊδόμενοι τὸ μέλλον,
ἀπεχώρησαν πρὸς τὸν Φίλιππον. τούτων δὲ πραχθέντων, ἀνέπεμψαν εὐθέως οἱ προεστῶτες ἔφοροι τῶν
πραγμάτων, τοὺς κατηγορήσοντας πρὸς τὸν Φίλιππον τῶν ἀνῃρημένων· ὁ παρακαλοῦντες
αὐτὸν ἐπισχεῖν τὴν παρουσίαν, ἕως ἂν ἐκ τοῦ γεγονότος κινήματος εἰς τὴν ἀποκατάστασιν ἔλθῃ
τὰ κατὰ τὴν πόλιν· γινώσκειν δέ, διότι πρόκειται διατηρεῖν αὐτοῖς, πάντα τὰ δίκαια καὶ φι-
λάνθρωπα πρὸς Μακεδόνας. οἱ καὶ συμμίξαντες αὐτῷ περὶ τὸ Παρθένιον ὄρος τῷ βασιλεῖ,
διελέχθησαν ἀκολούθως ταῖς ἐντολαῖς. ὁ δὲ ἀκούσας, τοὺς ἥκοντας κατὰ σπουδὴν ἐκέλευσε
Ποιήσασθαι τὴν εἰς οἶκον ἐπάνοδον. ἀδηλοῦν τοῖς ἐφόροις, ὅτι κατὰ τὸ συνεχὲς παραθέμενος, αὐ-
τὸς μὲν εἰς Τεγέαν ποιήσεται τὴν στρατοπεδείαν, ἐκείνους δεῖ ἐν τάχει πέμπειν ἄνδρας
ἀξιοχρέους τοὺς κοινολογησομένους πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων. ποιησάντων δὲ τὸ προσ-
ταχθὲν τῶν ἀπαντησάντων, διακούσαντες τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως οἱ προεστῶτες τῶν Λακεδαι-
μονίων, ἐξέπεμψαν ἄνδρας δέκα πρὸς τὸν Φίλιππον. οἳ καὶ παραγενόμενοι εἰς Τεγέαν, καὶ παρελ-
θόντες εἰς τὸ τοῦ βασιλέως συνέδριον, Ὠμίου προεστῶτος αὐτῶν, κατηγόρουν μὲν τῶν περὶ τὸν

ἀδικημάτων, ὡς αἴτιον γεγονότα τῆς ἐκείνων νίκης. πάντων δ' ὑπισχνουμένων τηρήσειν διὰ Φιλίππου τὴν
συμμαχίαν, καὶ μηδὲν δ' ἐν μηδενὶ φανήσεσθαι δεύτεροι κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν, τῶν δοκούντων ἀληθινῶν
αὐτῷ φίλων ὑπάρχειν. οἱ μὲν οὖν Λακεδαιμόνιοι, ταῦτα καὶ τούτοις παραπλήσια διαλεχθέντες, μετέ-
στησαν. οἱ δὲ μετέχοντες τοῦ συνεδρίου, διεφέροντο πρὸς ἀλλήλους ταῖς γνώμαις. καί τινες μὲν εἰδότες τὴν
κακοπραγμοσύνην τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ, καὶ πεπεισμένοι τοὺς περὶ τὸν Ἀδείμαντον ἀπολωλέναι διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν
εὔνοιαν, τούς τε Λακεδαιμονίους ἐπιβεβλῆσθαι κοινοπραγεῖν τοῖς Αἰτωλοῖς, συνεβούλευον τῷ Φιλίππῳ παρά-
δειγμα ποιῆσαι τοῖς Λακεδαιμονίοις, χρησάμενον αὐτοῖς τὸν αὐτὸν τρόπον, ὃν περ Ἀλέξανδρος ἐχρήσατο
Θηβαίοις εὐθέως παραλαβὼν τὴν ἀρχήν. ἕτεροι δὲ τῶν πρεσβυτέρων τὴν μὲν τοιαύτην ὀργὴν βαρυτέ-
ραν ἀπέφαινον τῶν γεγονότων εἶναι. ἐπιτιμῆσαι δὲ δεῖν τοῖς αἰτίοις. καὶ μεταστήσαντα τούτους, ἐγχειρίσαι
τὸ πολίτευμα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῖς αὑτοῦ φίλοις. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπὶ πᾶσιν, εἰ χρὴ τοῦ βασιλέως λέγειν
αὐτὸ τὴν γνώμην. οὐ γὰρ εἰκὸς ἑπτακαιδεκαέτη παῖδα περὶ τηλικούτων δύνασθαι πραγμάτων διαγι-
νώσκειν. ἀλλ' ἡμῖν μὲν καθήκει τοῖς γράφουσι τὰς κυρούσας τῶν διαβουλίων γνώμας ἀνατιθέναι τῷ προ-
εστῶτι τῶν ὅλων. τοὺς μέντοι γε ἀκούοντας αὐτοὺς χρὴ συνυπονοεῖν, διότι τῶν συνόντων καὶ μάλιστα
τῶν παρακαθημένων ἀναγκαῖον εἶναι τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις καὶ διαλήψεις. ὧν Ἀράτῳ τις ἐπιγράψ-
ας, προσάπτοι τὴν τότε ῥηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως γνώμην. ὁ γὰρ Φίλιππος τὰ μὲν κατ' ἰδίαν τῶν συμ- 115
μάχων εἰς αὑτοὺς ἀδικήματα, καθήκειν ἔφησεν αὐτοῖς μέχρι λόγου καὶ γραμμάτων συνεπισημαί-
νεσθαι. τὰ δὲ πρὸς τὴν κοινὴν ἀνήκοντα συμμαχίαν, ταῦτ' ἔφη μόνα δεῖν κοινῆς ἐπιστροφῆς καὶ διορθώσεως
τυγχάνειν ὑπὸ πάντων. Λακεδαιμονίων δὲ μηδὲν εἰς τὴν κοινὴν συμμαχίαν ἐκφανῶς ἡμαρτηκότων, ἐπαγ-
γελλομένων δὲ πάντα ποιήσειν τὰ δίκαια πρὸς ἡμᾶς, οὐ καλῶς ἔχειν βουλεύεσθαι περὶ αὐτῶν ἀπαραί-
τητον. καὶ γὰρ ἄτοπον, ὧν μὲν ὁ πατὴρ πολεμίων ὄντων κρατήσας, μηδὲν ἐποίησε δεινόν, αὐτὸν δ' ἐφ'
οὕτως μικραῖς αἰτίαις, ἀνήκεστόν τι βουλεύεσθαι περὶ αὐτῶν. ἐπικυρωθείσης δὲ ταύτης τῆς γνώμης, ὅτι
δεῖ παριδεῖν τὸ γεγονός, εὐθέως ὁ βασιλεὺς Πετραῖον ἕνα τῶν αὑτοῦ φίλων, ἅμα τοῖς περὶ τὸν Ὠμίαν ἐξαπέ-
στελλε, παρακαλέσοντα τοὺς πολλοὺς ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς αὐτὸν καὶ Μακεδόνας εὐνοίας. ἅμα δὲ δώσοντα
καὶ ληψόμενον τοὺς ὅρκους περὶ συμμαχίας. αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἀναζεύξας, προῆγε πάλιν ὡς
ἐπὶ Κόρινθον. καλὸν δεῖγμα τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως τοῖς συμμάχοις ἐκτεθεικὼς ἐν τῇ πρὸς Λακεδαιμονίους ἀπο-
φάσει. καταλαβὼν δὲ τοὺς ἀπὸ τῶν συμμαχίδων παραγεγονότας εἰς τὴν Κόρινθον, συνήδρευε καὶ διελάμ-
βανε μετὰ τούτων τί δεῖ ποιεῖν, καὶ πῶς χρήσασθαι τοῖς Αἰτωλοῖς. ἐγκαλούντων δὲ Βοιωτῶν μέν, ὅτι συ-
λήσαιεν τὸ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Ἰτωνίας ἱερὸν εἰρήνης ὑπαρχούσης, Φωκέων δέ, διότι στρατεύσαντες ἐπ' Ἄμ-
βρυσον καὶ Δαύλιον ἐπιβάλοιντο καταλαβέσθαι τὰς πόλεις. Ἠπειρωτῶν δὲ καθότι πορθήσαιεν αὐτῶν τὴν
χώραν. Ἀκαρνᾶνες δὲ παρεδείκνυον τίνα τρόπον συστησάμενοι πρᾶξιν ἐπὶ Θύριον νυκτὸς ἐπιστῆ, καὶ
προσβάλλειν τολμήσαιεν τῇ πόλει. πρὸς δὲ τούτοις Ἀχαιοὶ ἀπελογίζοντο, ὡς καταλάβοιντο τῆς Μεγαλο-
πολίτιδος Κλάριον, πορθήσαιεν δὲ διεξιόντες τὴν Πατρέων καὶ Φαραιέων χώραν, διαρπάσαιεν δὲ
Κύναιθαν, συλήσαιεν δὲ τὸ τῆς ἐν Λουσοῖς Ἀρτέμιδος ἱερόν, πολιορκήσαιεν δὲ Κλειτορίους, ἐπιβουλεύ-
σαιεν δὲ κατὰ μὲν θάλατταν Πύλῳ, κατὰ δὲ γῆν τῇ συνοικιζομένῃ Μεγάλῃ πόλει, διὰ τῶν Ἰλλυριῶν ἀνάσ-
τατον αὐτὴν ποιῆσαι σπεύσαντες. διακούσαντες τούτων οἱ τῶν συμμάχων σύνεδροι, πάντες ὁμοθυμαδὸν ἐκφέρειν
ἐβουλεύσαντο τοῖς Αἰτωλοῖς τὸν πόλεμον. προθέμενοι δὲ τὰς προειρημένας αἰτίας ἐν τῷ δόγματι,
προσκατεβάλοντο ψήφισμα, προσδιασαφοῦντες ὅτι συνανασώσουσι τοῖς συμμάχοις, εἴ τινα κατ-
έχουσιν Αἰτωλοὶ χώραν ἢ πόλιν ἀφ' οὗ Δημήτριος ὁ Φιλίππου κατὰ φύσιν πατὴρ μετήλλαξε.
παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν καιρῶν ἠναγκασμένους ἄκοντας μετασχεῖν τῆς Αἰτωλῶν συμπολιτείας, ἐπὶ
πάντας τούτους ἀποκαταστήσουσιν εἰς τὰ πάτρια πολιτεύματα, χώραν ἔχοντας καὶ πόλεις τὰς αὑτῶν, ἀφρου-
ρήτους, ἀφορολογήτους, ἐλευθέρους ὄντας, πολιτείαις καὶ νόμοις χρωμένους τοῖς πατρίοις. συνανα-
κομίσασθαι δὲ καὶ τοῖς Ἀμφικτύοσιν ἔγραψαν τοὺς νόμους, καὶ τὴν περὶ τὸ ἱερὸν ἐξουσίαν, ἣν Αἰτωλοὶ παρ-
ῄρηνται νῦν, βουλόμενοι τῶν κατὰ τὸ ἱερὸν ἐπικρατεῖν αὐτοί. τούτου δὲ τοῦ δόγματος κυρωθέντος κατὰ
τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς ὀλυμπιάδος, ὁ μὲν συμμαχικὸς προσαγορευόμενος
πόλεμος, ἀρχὴν εἰλήφει δικαίαν, καὶ πρέπουσαν τοῖς γεγονόσιν ἀδικήμασιν. οἱ δὲ σύνεδροι παραχρῆμα
πρεσβευτὰς ἐξαπέστελλον πρὸς τοὺς συμμάχους, ἵνα παρ' ἑκάστοις διὰ τῶν πολλῶν ἐπικυρωθῇ τοῦ
δόγματος, ἐκφέρωσι πάντες τοῖς Αἰτωλοῖς τὸν ἀπὸ τῆς χώρας πόλεμον. ἔπεμπε δὲ καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς
ἐπιστολὴν ὁ Φίλιππος διασαφῶν, ἵν' εἴ τινα λέγειν δίκαιον ἔχουσιν ὑπὲρ τῶν ἐγκαλουμένων, ἔτι καὶ νῦν συνελ-

σάντων διὰ τὸ ποιεῖσθαι τὴν διεξαγωγήν. [illegible] διότι χωρὶς κοινοῦ δόγματος Αἰτωλοὶ
ἐπορθοῦσι πάντας, συνανακομιεῖσθαι τοῖς ἀδικουμένοις. ἐὰν δ' ἀμύνωνται, μὴ κομισθήσεσθαι τοὺς ὅρους
κατ' ἀρχὴν τοῦ πολέμου, πάντας αὐτοὺς ἀποκαταστήσειν. κομισαμένους δ' ἰδίων αὐτῶν ἀρχόντων τῶν
ἐπὶ τὸ λοιπὸν ταύτην, τὸν μὲν πρότερον ἐλπίσαντας ὅμως ἔχειν τὸν Φίλιππον, συνέθεντο ῥητὴν ἡμέραν,
ἐν ᾗ πρὸ τοῦ βίου ἀπαντήσουσι. γνόντες δὲ παραγενόμενον, ἀπέστειλαν Γραμματοφόρον διασαφοῦντας,
ὡς οὐ δυνάμενοι πρὸ τῆς τῶν Αἰτωλῶν συνόδου διὰ τὸ μηδὲν ὑπὲρ τῶν ὅλων οἰκονομεῖν. οἱ δ' Ἀχαιοὶ
συνελθόντων εἰς τὴν καθήκουσαν σύνοδον, τὸ δόγμα πάντες ἐπεκύρωσαν, καὶ τὰς λαφυραγωγίας ἐπεκή-
ρυξαν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν. προελθόντος δὲ τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν βουλὴν εἰς Αἴγιον, καὶ διαλεχθέντος
διὰ πλειόνων, τά τε λεχθέντα μετ' εὐνοίας ἀπεδέξαντο, καὶ τὰ προϋπάρχοντα φιλάνθρωπα τοῖς προ-
γόνοις ἀνενεώσαντο πρὸς αὐτὸν τὸν Φίλιππον. κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Αἰτωλοὶ συνάψαντος τοῦ τῶν
ἀρχαιρεσιῶν χρόνου, στρατηγὸν αὐτῶν εἵλοντο Σκόπαν, ὃς ἐγεγόνει πάντων τῶν προειρημένων ἀδική-
ματων αἴτιος. ὑπὲρ ὧν οὐκ οἶδα πῶς χρὴ λέγειν. τὸ γὰρ κοινῷ μὲν δόγματι μὴ πολεμεῖν, πανδημεὶ δὲ στρα-
τεύοντας ἄγειν καὶ φέρειν τὰ τῶν πέλας, καὶ κολάζειν μὲν μηδένα τῶν αἰτίων, στρατηγοῖς δ' αἱρεῖσθαι
καὶ τιμᾶν τοὺς προεστῶτας τῶν τοιούτων ἔργων, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, τῆς πάσης γέμειν κακοπραγμοσύνης.
τί γὰρ ἂν ἄλλο τις τὰς τοιαύτας κακίας ὀνομάσειε. δῆλον δ' ἔσται τὸ λεγόμενον ἐκ τούτων. Λακεδαιμόνιοι
τὴν Καδμείαν Φοιβίδου παρασπονδήσαντος, τὸν μὲν αἴτιον ἐζημίωσαν, τὴν δὲ φρουρὰν οὐκ ἐξήγαγον,
ὡς παραλυόμενοι τῆς ἀδικίας διὰ τῆς τοῦ πράξαντος βλάβης, πᾶν τοὐναντίον ποιεῖν. τοῦτο γὰρ διέφε-
ρε Θηβαίοις. πάλιν ἐκήρυττον ἀφιέναι τὰς πόλεις ἐλευθέρας καὶ αὐτονόμους, κατὰ τὴν ἐπ'
115 Ἀνταλκίδου γενομένην εἰρήνην. τοὺς δ' ἁρμοστὰς οὐκ ἐξῆγον ἐκ τῶν πόλεων. Μαντινέας φίλους ὄντας
καὶ συμμάχους ἀναστάτους ποιήσαντες, οὐκ ἔφασαν ἀδικεῖν, ἐκ μιᾶς πόλεως εἰς πλείους αὐτοὺς διοι-
κίσαντες, ἀνοίᾳ μετὰ κακίας χρώμενοι, δοκεῖν ἐάν τις αὐτὸς ἐπιμύῃ, μηδὲ τοὺς πέλας ὁρᾶν. ἀμφοτέ-
ροις μὲν ὁ ζῆλος οὗτος ἐγένετο μεγάλων αἴτιος, καὶ τῶν μεγίστων συμπτωμάτων. ἐν οὐδενὶ ὅθεν οὐκ
ἂν ζηλωτέον, οὔτε κατ' ἰδίαν οὔτε κοινῇ τοῖς ὀρθῶς βουλευομένοις. ὁ δὲ βασιλεὺς Φίλιππος, χρημα-
τίσας τοῖς Ἀχαιοῖς, ἀνέζευξε μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ Μακεδονίας, σπεύδων ἐπὶ τὴν παρασκευὴν αὐτῶν
τῶν πρὸς τὸν πόλεμον, εὐέλπιδας οὐ μόνον τοὺς συμμάχους, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς Ἕλληνας διὰ τοῦ προειρημένου ψηφίσματος, κα-
λὰς ἐλπίδας ὑποδεικνύων πρᾳότητος καὶ μεγαλοψυχίας βασιλικῆς. ταῦτα δ' ἐπράττετο καθ' οὓς
καιροὺς Ἀννίβας γεγονὼς ἤδη κύριος τῶν ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ πάντων, ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν
ἐπὶ τὴν Ζακανθαίων πόλιν. εἰ μὲν οὖν τὰς πρώτας ἐπιβολὰς τὰς Ἀννίβου ταῖς Ἑλληνικαῖς πρά-
ξεσιν ἐξ ἀρχῆς εὐθέως συνέπλεκε, δῆλον ὡς ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ περὶ τὸ κατὰ
ἀνάγκας [illegible] κατὰ παράθεσιν ταῖς Ἰβηρικαῖς ποιεῖσθαι τὴν ἐξήγησιν, ἀκολουθοῦν
τοῖς καιροῖς. ἐπεὶ δὲ τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν, τὰς ἀρχὰς
τῶν πολέμων τούτων ἰδίας ἔλαβε, τὰς δὲ συντελείας κοινάς, καὶ τὴν ἐξήγησιν περὶ αὐτῶν ἐκρίναμεν
ποιήσασθαι κατ' ἰδίαν, ἕως ἂν ἐπὶ τὸν καιρὸν ἔλθωμεν τοῦτον, ἐν ᾧ συνεπλάκησαν αἱ προειρημέναι
πράξεις ἀλλήλαις, καὶ πρὸς ἓν τέλος ἤρξαντο τὴν ἀναφορὰν ἔχειν. οὕτως γὰρ ἥ τε περὶ τὰς ἀρχὰς
ἑκάστων ἔσται διήγησις σαφής, ἥ τε συμπλοκὴ καταφανὴς περὶ ἧς ἐν ἀρχαῖς εὐθέως ἐξέθεμεν, πότε
καὶ πῶς καὶ διὰ τίνας αἰτίας ἐγένετο, καὶ τῆς ἡμετέρας κοινὴν ἀνποιήσασθαι περὶ πάντων τὴν ἱστορίαν.
Ἐγένετο δὲ ἡ συμπλοκὴ τῶν πράξεων περὶ τὴν τοῦ πολέμου συντέλειαν, κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἑκα-
τοστῆς καὶ τετταρακοστῆς ὀλυμπιάδος. διὸ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα κοινῇ τοῖς καιροῖς ἀκολουθοῦντες ἐξηγη-
σόμεθα. τὰ δὲ πρὸ τοῦ κατ' ἰδίαν, ὡς ἔφην, ἀναμιμνήσκοντες μόνον τῶν κατὰ τοὺς αὐτοὺς και-
ροὺς ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ δεδηλωμένων, ἵνα μὴ μόνον εὐπαρακολούθητος, ἀλλὰ καὶ καταπληκτική
γίνηται τοῖς προσέχουσιν ἡ διήγησις. Φίλιππος δὲ παραχειμάζων ἐν Μακεδονίᾳ, κατέγραφε
τὰς δυνάμεις ἐπιμελῶς πρὸς τὴν μέλλουσαν χρείαν, ἅμα δὲ τούτοις ἠσφαλίζετο πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῆς Μακεδο-
νίας ὑπερκειμένους βαρβάρους. μετὰ δὲ ταῦτα συνελθὼν πρὸς Σκερδιλαΐδαν, καὶ τολμηρῶς δοὺς αὑτὸν
εἰς τὰς χεῖρας, διελέγετο περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας. καὶ τὰ μὲν ὑπισχνούμενος αὐτῷ συγκατασκευά-
σειν τῶν κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πραγμάτων, τὰ δὲ κατηγορῶν τῶν Αἰτωλῶν, οὐ τὸ δυσχερῶς, ῥᾳδίως ἔπεισε
συγκαταθέσθαι τοῖς παρακαλουμένοις. οὐ πάνυ γὰρ οὐδὲν διαφέρει τὰ κατ' ἰδίαν ἀδικήματα τῶν κοινῶν, ἀλλὰ
πλήθει μόνον καὶ μεγέθει τῶν συμβαινόντων. καὶ γὰρ κατ' ἰδίαν τὸ τῶν ῥᾳδιούργων καὶ κλεπτῶν φῦλον τούτῳ
μάλιστα τῷ τρόπῳ σφάλλεται, τῷ μὴ ποιεῖν ἀλλήλοις τὰ δίκαια. καὶ συλλήβδην ταῖς εἰς αὑτοὺς ἀθετεῖ τὸ

χρόνον· ἀλλ' οὕτως οἰόμενοι συμφέρειν τὴν μὲν ὑπάρχουσαν κατάστασιν Πελοποννήσῳ, ἵνα μηδενὸς δέῃ τῶν ἀλλάξαι μελλόντων. ἐὰν δέ ποτε κινῆται, καὶ μία σωτηρία καὶ αὕτη ταύτης, μίαν ὁρῶσι Μεσσήνιοι καὶ Μεγαλοπολῖται ἐλπίδα τοῦ δύνασθαι νέμεσθαι τὴν αὐτῶν χώραν τὸν πλείω χρόνον, ἐὰν συμφρονήσαντες τὰ κατὰ τὴν ἐπαλλήλων γνώμην παντὸς καιροῦ καὶ πράγματος ἔχωνται κοινωνίας ἀλλήλοις ἀληθινῶς.

Ὁ δὲ λόγος οὗτος ὅτι ἀληθής ἐστι, καὶ διὰ τῶν πάλαι γεγονότων πίστιν ἔχει. Μεσσήνιοι γὰρ πρὸς ἄλλοις πολλοῖς, καὶ παρὰ τὸν τοῦ Διὸς τοῦ Λυκαίου βωμὸν ἀνέθεσαν στήλην ἐν τοῖς κατ' Ἀριστομένην καιροῖς, καθάπερ καὶ Καλλισθένης φησί, γράψαντες τὸ γράμμα τόδε· πάντως ὁ χρόνος ηὗρε δίκην ἀδίκῳ βασιλῆι· ηὗρε δὲ Μεσσήνη σὺν Διὶ τὸν προδότην ῥηιδίως· χαλεπὸν δὲ λαθεῖν θεὸν ἄνδρ' ἐπίορκον. χαῖρε Ζεῦ βασιλεῦ, καὶ σάω Ἀρκαδίαν. ἐπεὶ γὰρ τῆς αὐτῶν ἐστερήθησαν, οἱονεὶ δευτέρας πατρίδος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τοῖς θεοῖς εὐχόμενοι σώζειν τὴν Ἀρκαδίαν, τοῦτ' ἀνέθεσαν τὸ γράμμα. καὶ τοῦτ' εἰκότως ἐποίουν· οὐ γὰρ μόνον αὐτοὺς Ἀρκάδες ὑποδεξάμενοι κατὰ τὴν ἐκπτωσιν τὴν ἐκ τῆς ἰδίας ὑπὸ τὸν Ἀριστομένειον πόλεμον, ὁμεστίους ἐποιήσαντο καὶ πολίτας, ἀλλὰ καὶ τὰς θυγατέρας ἐψηφίσαντο τοῖς ἐν ἡλικίᾳ διδόναι τῶν Μεσσηνίων. πρὸς δὲ τούτοις ἀναζητήσαντες τὴν Ἀριστοκράτους τοῦ βασιλέως προδοσίαν ἐν τῇ μάχῃ τῇ καλουμένῃ περὶ Τάφρον, αὐτόν τε διέφθειραν καὶ τὸ γένος αὐτοῦ πᾶν ἠφάνισαν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ χωρὶς τῶν πάλαι, τὰ τελευταῖα γενόμενα μετὰ τὸν Μεγάλης πόλεως καὶ Μεσσήνης συνοικισμόν, ἱκανὴν ἂν παράσχοι πίστιν τοῖς ὑφ' ἡμῶν εἰρημένοις. καθ' οὓς γὰρ καιροὺς τῆς περὶ Μαντίνειαν μάχης τῶν Ἑλλήνων ἀμφιδήριτον ἐχούσης τὴν νίκην διὰ τὸν Ἐπαμινώνδου θάνατον, ἐκώλυον Λακεδαιμόνιοι μετέχειν τῶν σπονδῶν Μεσσηνίους, ἀκμὴν σφετεριζόμενοι ταῖς ἐλπίσι τὴν Μεσσηνίαν, ἐπὶ τοσοῦτον διεσπούδασαν Μεγαλοπολῖται καὶ πάντες οἱ κοινωνοῦντες Ἀρκάδων τῆς αὐτῶν συμμαχίας, ὥστε Μεσσηνίους μὲν ὑπὸ τῶν συμμάχων προσδεχθῆναι καὶ μετασχεῖν τῶν ὅρκων καὶ διαλύσεων, Λακεδαιμονίους δὲ μόνους ἐκσπόνδους γενέσθαι τῶν Ἑλλήνων. ἃ τίς οὖν ἂν τῶν ἐπιγινομένων ἐνθυμηθείς, οὐ μετρίως ἂν καλῶς εἰρῆσθαι τὰ μικρῷ
118. πρότερον ὑφ' ἡμῶν δεδηλωμένα. ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι χάριν Ἀρκάδων καὶ Μεσσηνίων, ἵνα μνημονεύοντες τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς περὶ τὰς πατρίδας ἀτυχημάτων ὑπὸ Λακεδαιμονίων, ἀληθινῶς ἀντέχωνται τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐνοίας καὶ πίστεως, καὶ μήτε φόβον ὑφορώμενοι, μήτ' ἔρωτα εἰρήνης ἐπιθυμοῦντες, ἐγκαταλίπωσιν ἀλλήλους ἐν τοῖς ὁλοσχερέσι περιστάσεσι. Λακεδαιμόνιοι δὲ τῶν ἐφεξῆς μὲν ἐποίησαν τι. τὸ γὰρ τέλος ταὐτὸ κατὰ τοῖς προειρημένοις· τέλος γὰρ τοὺς παρὰ τῶν συμμάχων πρέσβεις ἀναποκρίτους ἀπέπεμψαν, ὥστ' εἰς ἀπορίαν ὑπὸ τῆς ἀλογίας καὶ κακίας αὐτῶν. καί μοι δοκεῖ τοῦτ' ἀληθὲς εἶναι, διότι πολλάκις ἡ τόλμα περιΐσταται εἰς ἄνοιαν, καὶ εἰς τὸ μηδὲν καταντᾶν ἄγουσιν. οὐ μὴν ἀλλὰ μετὰ ταῦτα τῶν κατασταθέντων ἐφόρων ἄλλων, οἱ κινήσαντες τὰς ἐξ ἀρχῆς τῶν πραγμάτων ἐγένοντο τῶν προειρημένων ταραχῆς αἴτιοι, διαπέμπονται πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς ἐπισπώμενοι πρεσβευτήν. τῶν δὲ καὶ μάλα προθύμως ὑπακουσάντων, ἧκε μετ' ὀλίγον πρεσβεύων εἰς τὴν Λακεδαίμονα Μαχατᾶς· καὶ παραυτίκα προσῆγε τοῖς ἐφόροις. ἠξίουν δὲ δεῖν τῷ Μαχατᾷ διδόναι τὴν ἔφοδον ἐπὶ τοὺς πολλούς, καὶ βασιλεῖς καθιστάναι κατὰ τὰ πάτρια, καὶ μὴ περιορᾶν ἐπὶ πλεῖον χρόνον παρὰ τοὺς νόμους καταλελυμένην τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν ἀρχήν.

Οἱ δ' ἔφοροι δυσαρεστούμενοι μὲν τοῖς ὅλοις πράγμασιν, οὐ δυνάμενοι δ' ἐπὶ τὴν ὁρμὴν ἀντοφθαλμεῖν, ἀλλὰ δεδιότες τὴν τῶν νέων συστροφήν, περὶ μὲν τῶν βασιλέων ἔφασαν μετὰ ταῦτα βουλεύσεσθαι, τῷ δὲ Μαχατᾷ συνεχώρησαν δοῦναι τὴν ἐκκλησίαν. συναχθέντος δὲ τοῦ πλήθους, παρελθὼν ὁ Μαχατᾶς, παρεκάλει διὰ πλειόνων αὐτοὺς αἱρεῖσθαι τὴν πρὸς Αἰτωλοὺς συμμαχίαν, εἰκῇ μὲν καὶ θρασέως κατηγορῶν Μακεδόνων, ἀλόγως δὲ καὶ ψευδῶς ἐγκωμιάζων τοὺς Αἰτωλούς. μεταστάντος δὲ τούτου, πολλῆς ἀμφισβητήσεως ἐτύγχανε τὸ πρᾶγμα. τινὲς μὲν γὰρ συνηγόρουν τοῖς Αἰτωλοῖς, καὶ συντίθεσθαι παρῄνουν αὐτοῖς τὴν συμμαχίαν. ἔνιοι δὲ τἀναντία τούτοις ἀντέλεγον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν πρεσβυτέρων τινὲς ἐπιστήσαντες τὸ πλῆθος, ἐπί τε τὰς Ἀντιγόνου καὶ Μακεδόνων εὐεργεσίας, ἐπί τε τὰς διὰ Χαρίξενον καὶ Τίμαιον βλάβας, ὅτε στρατεύσαντες Αἰτωλοὶ πανδημεί, κατέφθειραν μὲν αὐτῶν τὴν χώραν, ἐξηνδραποδίσαντο δὲ τὰς περιοικίδας, ἐπεβούλευσαν δὲ τῇ Σπάρτῃ μετὰ δόλου καὶ βίας τοὺς φυγάδας ἐπανάγοντες, ἐπὶ τὴν ἄλλην ἐφύλαξαν γνώμης. καὶ τέλος ἐπείσθησαν τηρεῖν τὴν πρὸς Φίλιππον καὶ Μακεδόνας συμμαχίαν. γενομένων δὲ τούτων, ὁ μὲν Μαχατᾶς ἄπρακτος ἐπανῆγε πάλιν εἰς τὴν οἰκείαν. οἱ δ' ἐξ ἀρχῆς αἴτιοι γενόμενοι τῆς κινήσεως, οὐδαμῶς ἔχοντες δέξασθαι τοῖς παροῦσιν, αὖθις ἐπεβάλοντο πρᾶγμα ποιεῖν πάντων ἀσεβέστατον. φθείρουσι τινὰς τῶν νέων. κατὰ γάρ τινα θυσίαν πάτριον, ἔδει τοὺς μὲν ἐν ταῖς ἡλικίαις μετὰ τῶν ὅπλων πομπεύειν ἐπὶ τὸν τῆς Χαλκιοίκου νεών, τοὺς δ' ἐφόρους συντελεῖν τὰ περὶ τὴν θυσίαν, αὐτοῦ περὶ τὸ τέμενος διατρίβοντας. ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τῶν πομπευόντων ἐν τοῖς ὅπλοις τινὲς ἄφνω προσπεσόντες

121

ἐξ δὴ χώμνυσθαι, καὶ νῦν, καὶ χωσθήσεσθαι τῆς συμβήσεσθαι ὧν πόντον. ὃ λίμνη καὶ τέναγος ἔσται ὃ τηλικοῦτον
πέλαγος. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐρήσθω ὃ τῆς ὧν πλοϊζομένων ψευδολογίας καὶ τεραστείας χάριν. ἵνα μὴ παντὶ
ὦ λεγομένω προσκεχηνέναι παιδικῶς ἀναγκαζώμεθα διὰ τὴν ἀπειρίαν. ἔχοντες δίχνη τῆς ἀληθείας
ἐπὶ ποσὸν, ἐβαυτῶν ἐπικρίνειν δυνώμεθα ὃ λεγόμενον ὑπὸ τίνος ἀληθῆς ἢ τοὐναντίον. ἐπὶ δὲ ὃ ἔνε-
χεν τῆς εὐκαιρίας ὧν βυζαντίων ἐπάνιμεν. τοῦ δὴ στόματος τοῦ ὧν πόντον ὃ τὴν προποντίδα
ὦν ἄπτοντος, ὄντος ἑκατὸν εἴκοσι σταδίων ὃ μῆκος καθὰ περ ἀρτίως εἴπομεν, ὃ τοῦ μὲν ἱερὸν ὃ
πρὸς ὃν πόντον πέρας ὁρίζοντος, τοῦ δὲ κατὰ βυζάντιον διαστήματος ὃ πρὸς τὴν προποντίδα με-
τὰ ξυτόνου ἐστὶν ἑρμαῖον τῆς εὐρώπης. ἐπὶ προοχεῖ τινος ἀκρωρειαζούσης ἐν ὦ στόματι κείμενον. ὃ τῆς μὲν ἀσίας
ἀπέχει περὶ πέντε σταδία. κατὰ τὸν σενώτατον δὲ τόπον ὑπάρχει τοῦ παντὸς στόματος. ἢ καὶ δαρεῖ-
ον ζεῦξαι φασὶ τὴν πόρον, καθ' ὃν χρόνον ἐποιεῖτο τὴν ἐπὶ σκύθας διάβασιν. κατὰ μὲν δὴ τὴν ἄλλον
τόπον ἀπὸ τοῦ πόντου, παραπλησιός ἐστιν ἡ φορὰ τοῦ ῥεύματος διὰ τῆς ὁμοιοτῆς ὧν παρ' ἑ-
κάτερον ὃ μέρος ὦ στόματι παρηκόντα τόπον. ἐπὰν δὲ ὃ τῆς εὐρώπης ἑρμαῖον, ἢ σενότατον
ἐφάμεν εἶναι φερόμενος ἐκ τοῦ πόντου καὶ συγκλειόμενος ὁρῶς βίαπροσπέσῃ, τότε δὴ τραπεὶς
ὡς πρὸς ἀπὸ πληγῆς, ἐμπίπτει τοῖς ἀντικρὺ τῆς ἀσίας τόποις. ἐκεῖθεν δὲ πάλιν οἷον ἐβ ὑπὸ προ-
φῆς τὴν ἀντιπόδοσιν ποιεῖται πρὸς τὰ περὶ τὰς ἐστίας ἀκρακαλούμενα τῆς εὐρώπης. ὅθεν αὖθις
ὁρμήσας, προσπίπτει πρὸς τὴν βοῦν καλουμένην. ὃς ἐστὶ τῆς ἀσίας τόπος. φ' ὃν ἐπὶ στῆναι φασὶ
πρῶτον οἱ μῦθοι τὴν ἰὼ περαιωθεῖσαν. πλὴν ὅγε ῥοῦς ὃ τελευταῖον ὁρμήσας ἀπὸ τῆς βοὸς, πρὸς
αὐτὸ φέρεται ὃ βυζάντιον. περιχεθεὶς δὲ περὶ τὴν πόλιν, βραχὺ μὲν εἰς ὃν κόλπον αὐτοῦ διορίζει
ὃ καλούμενον κέρας. ὃ δὲ πλεῖον πάλιν ἀπονεύει. διευτονεῖν μὲν οὖν οὐκέτι δύναται πρὸς τὴν ἀν-
τιπέραν χώραν, ἐφ' ἧς ἐστὶ καλχηδόν. πλονάκις γὰρ τὴν ἀντιπόδοσιν ποιούμενος, καὶ τοῦ πόρου πλάτος
ἔχοντος, ἤδη περὶ τοῦτον ὃν τόπον ἐκλειόμενος ὁρῶς, οὐκέτι βραχεῖ. πρὸς ὀξεῖαν δὲ γωνίαν ποιεῖται
τὰς ἀνακλάσεις ἐπὶ τὴν περαίαν. ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς ἀμβλεῖαν. διόπερ ἀπολιπὼν τὴν ὧν καλχηδονίων
πόλιν, φέρεται διὰ πόρου. ὃ ὃ ποιοῦν τὴν μὲν ὧν βυζαντίων πόλιν εὐκαιροτάτην, τὴν δὲ ὧν καλχη-
δονίων, τἀναντίαν, τοῦτέστι ὃν νῦν ὑφ' ἡμῶν ἐρημένον, καὶ περ ἀπὸ τῆς ὄψεως, ὁμοῖ ἀμφοτέραις δοκοῦσι εἶναι
τῆς θέσεως πρὸς τὴν εὐκαιρίαν. ἀλλ' ὅμως ἐστὶ τὴν μὲν, βουληθέντα κατὰ πλεῦσαι, οὐ ῥᾴδιον. πρὸς ἣν δὲ κεῖν μὲν
βούλει, φέρει κατ' ἀνάγκην ὁρῶς, καθάπερ ἀρτίως εἴπομεν. σημεῖον δὲ τούτου, ἐκ καλχηδόνος γὰρ οἱ
βουλόμενοι διαίρειν εἰς βυζάντιον, οὐδύναντα πλεῖν κατ' εὐθεῖαν διὰ ὃν μεταξὺ ῥοῦν. ἀλλὰ παρά-
γουσιν ἐπὶ τε τὴν βοῦν, καὶ τὴν καλουμένην χρυσόπολιν. ἣν ἀθηναῖοι τότε κατασχόντες ἀλκιβιάδου γνώμη,
παρεγωγιάζειν ἐπεβάλοντο πρῶτον τοὺς εἰς πόντον πλόντας, ὃ ὦ ἐν προσθεῖ ἀφίασι κατάρρω. ὦ φέρονται
κατ' ἀνάγκην πρὸς ὃ βυζάντιον. ὅμοια δὲ τούτοις κατὰ ὃν ἐπὶ θάτερα πλοῦν ἐστὶ τῆς βυζαντίας πόλεως.
122 ἀν τε γὰρ ἀφ' ἑλλήσσόντου τρέχειν τοῖς νότοις, ἀν τε πὶ ὃν ἑλλήσσοντον ἐκ τοῦ πόντου τοῖς ἐτησίαι, παρὰ μὲν
τὴν εὐρώπην ἐκ τῆς βυζαντίων πόλεως, ὀρθὸς ἅμα δὲ ὑπαρακομιστὸς ἐστὶν ὁ πλοῦς, ἐπὶ τὰ τῆς προ-
ποντίδος σενὰ, κατὰ βυδὸν καὶ σηστόν. κἀκεῖθεν ὡς αὐτὸς πάλιν ἐπὶ ὃ βυζάντιον. ἀπὸ δὲ καλχηδόνος πρά-
γειν ἀεὶ τἀναντία τούτοις, διὰ ὃ κολπώδη ὃν παράπλουν ὑπάρχειν, ὃ προτείνειν πολὺ τὴν ὧν κυζικηνὴν
χώραν. ἀφ' ἑλλήσσόντου γὰρ φερόμενον εἰς καλχηδόνα χρήσασθαι ὦ παρὰ τὴν εὐρώπην πλῶ. κἀ-
πειτα συνεγγίζοντα τοῖς κατὰ βυζάντιον τόπου, κἀμπτειν καὶ προστρέχειν πρὸς τὴν καλχηδόνα διὰ τὴν ῥοῦν
ὃ τὰ προειρημένα, δύχερες. ὁμοίως δὲ πάλιν ἐκπλέοντα, προστρέχειν εὐθέως τῆς θρᾴκης, τελέως ἀδύνατον
διά τε τὴν μεταξὺ ῥοῦν, ὃ διὰ ὃ τοὺς ἀνέμους ἑκατέρους ἀντιπίπτειν πρὸς ἀμφοτέραι τὰς ἐπιβολάς. ἐπεὶ
δὴ περιεσάγει μὲν εἰς ὃν πόντον, νότος. ἐβήει δὲ βορέας. καὶ τὸ τῆς ἀνάγκης χρῆσθαι πρὸς ἑκάτερον τὴν δρόμον
τοῖς ἀνέμοις. τὰ μὲν οὖν τὴν κατὰ θάλατταν εὐκαιρίαν ποιοῦν τὰ βυζαντίαν, ταῦτα ἐστί. τὰ δὲ τὴν κατὰ γῆν
καιρίαν, τὰ μέλλον τὰ ῥηθήσεσθαι. τῆς γὰρ θρᾴκης κύκλῳ περιεχούσης αὐτῶν τὴν χώραν οὔτε, ὡς τὲ κ-
θαλάττης εἰς θάλατταν καθήκειν, αἰδίον ἔχουσι πόλεμον καὶ δύχερη πρὸς τούτους. οὔτε γὰρ παρασκευασά-
μενοι καὶ κρατήσαντες αὐτῶν εἰς ἅπαξ, ἀποτρέψασθαι τὴν πόλεμον οἷοι τε ἐστί, διὰ ὃ πλῆθος ὧν ὀχλ-
ὃ ὧν δύνασθαι, ἐάν τε γὰρ ἐν ὃς περιγένωνται, τρεῖς ἐπιβαίνουσιν ἐπὶ τὴν τοῦτο χώραν ἄλλοι βαρύτεροι
δυνάσται. καὶ μὴν οὐδὲ ἔξαντες καὶ συγκατεβάντες εἰς φόρει καὶ συνθήκας οὐδὲν ποιοῦσι πλέον. ἂν γὰρ ἐν ἱ-
πρόσωνται τί, πεντὰ πλασίους διαύρω τοῦτο πολέμους εὑρίσκουσι. διόπερ ἰδίω σύν ἔχοντα καὶ δύχερες
πολέμου. τί γὰρ ἐπισφαλέστερον ἀσυγέτονος φαύλου, καὶ βαρβάρου πολέμου τίδει νότερον. οὐ μὴν ἅμα
τούτοις ὃ παράπαν κακοῖς παλαίοντες κατὰ τῆς χωρὶς ὧν ἄλλων ὧν παρεπομένων ὦ πολέμου κακῶν, ὑπο-

μένουσι τινὰ καὶ τιμωρίαν ταντάλειον κατὰ τὸν ποιητήν· ἔχοντες γὰρ χώραν γενναιοτάτην, ὅταν διαπονήσωσι ταύτην, ἐκγένηται δὲ τῶν καρπῶν πλῆθος τῷ κάλλει διαφέρον, κἄπειτα παραγενηθέντες οἱ βάρβαροι τοὺς μὲν καταφθείρωσι, τοὺς δὲ συναθροίσαντες ἀποφέρωσι, τότε δὴ χωρὶς τῶν ἔργων καὶ τῆς δαπάνης καὶ τὴν καταφθορὰν θεώμενοι διὰ τὸ κάλλος τῶν καρπῶν, σχετλιάζουσι καὶ βαρέως φέρουσι τὸ συμβαῖνον.

Ἀλλ' ὅμως τὸν μὲν ἀπὸ τῶν Θρᾳκῶν πόλεμον κατὰ τὴν συνήθειαν φέροντες, ἔμενον ἐπὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς δικαίων πρὸς τοὺς Ἕλληνας. προσεπιγενομένων δὲ Γαλατῶν αὐτοῖς τῶν περὶ Κομοντόριον, εἰς πᾶν ἦλθον περιστάσεως. τούτων δὲ ἐκίνησαν μὲν ἅμα τοῖς περὶ Βρέννον ἐκ τῆς οἰκείας· διαφυγόντες δὲ τὸν περὶ Δελφοὺς κίνδυνον καὶ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, εἰς μὲν τὴν Ἀσίαν οὐκέτι περαιώθησαν· αὐτοῦ δὲ κατέμειναν διὰ τὸ φιλοχωρῆσαι τοῖς περὶ τὸ Βυζάντιον τόποις. οἳ καὶ κρατήσαντες τῶν Θρᾳκῶν, καὶ κατασκευασάμενοι βασίλειον τὴν Τύλην, εἰς ὅλας χρείας κινδύνων ἦγον τοὺς Βυζαντίους. κατὰ μὲν οὖν τὰς ἀρχὰς ἐν ταῖς ἐφόδοις αὐτῶν, τοῖς κατὰ Κομοντόριον τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα, δῶρα διετέλουν οἱ Βυζάντιοι διδόντες, ἀνὰ τρισχιλίους καὶ πεντακισχιλίους, ποτὲ δὲ καὶ μυρίους χρυσοῦς, ἐφ' ᾧ μὴ καταφθείρειν τὴν χώραν αὐτῶν. τέλος δὲ ἠναγκάσθησαν ὀγδοήκοντα τάλαντα συγχωρῆσαι φόρον τελεῖν κατ' ἐνιαυτόν, ἕως εἰς Καύαρον· ἐφ' οὗ κατελύθη μὲν ἡ βασιλεία, τὸ δὲ γένος αὐτῶν ἐξεφθάρη πᾶν ὑπὸ Θρᾳκῶν ἐκ μεταβολῆς ἐπικρατηθέν. καθ' οὓς καιροὺς ὑπὸ τῶν φόρων πιεζόμενοι, τὸ μὲν πρῶτον ἐπρέσβευον πρὸς τοὺς Ἕλληνας δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν καὶ συγχορηγεῖν εἰς τοὺς περιεστῶτας καιρούς. τῶν δὲ πλείστων παρολιγωρούντων, ἐνεχείρησαν ἐπιτελωνεῖν τοὺς παραγωγιάζειν τοὺς εἰς τὸν Πόντον πλέοντας. μεγάλης δὲ γινομένης τῆς ἅπασι βλάβης καὶ δυσχρηστίας ἐκ τοῦ τέλος πράττειν τοὺς Βυζαντίους τῶν ἐξαγομένων ἐκ τοῦ Πόντου, δεινὸν ἡγούμενοι καὶ πάντες ἐνεκάλουν οἱ πλοϊζόμενοι τοῖς Ῥοδίοις, διὰ τὸ δοκεῖν τούτους προεστάναι τῶν κατὰ θάλατταν. ὅθεν συνέβη φῦναι τὸν πόλεμον, ὑπὲρ οὗ νῦν ἡμεῖς ἱστορεῖν μέλλομεν. οἱ γὰρ Ῥόδιοι συνεξεγερθέντες μὲν ἅμα διὰ τὴν σφετέραν βλάβην, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν τῶν πέλας ἐλάττωσιν, τὸ μὲν πρῶτον παραλαβόντες τοὺς συμμάχους, ἐπρέσβευον πρὸς τοὺς Βυζαντίους, ἀξιοῦντες καταλύειν αὐτοὺς τὸ παραγώγιον. οὐκ εὐδοκούντων δὲ τῶν ὅλων, ἀλλὰ πεπεισμένων δίκαια λέγειν ἐκ τῆς αὐτῆς καταστάσεως τῆς γενομένης πρὸς αὐτοὺς τῶν περὶ τὸν Ἑκατόδωρον καὶ Ὀλυμπιόδωρον πρὸς τοὺς τῶν Ῥοδίων πρεσβευτάς, οὗτοι γὰρ τότε προειστήκεσαν τοῦ τῶν Βυζαντίων πολιτεύματος, τότε μὲν ἀπηλλάγησαν οἱ Ῥόδιοι, πράξαντες οὐδέν. ἐπανελθόντων τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο τοῖς Βυζαντίοις διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. καὶ παραυτίκα πρεσβευτὰς ἐξαπέστελλον πρὸς Προυσίαν, παρατριβόμενον ἔκ τινων πρὸς τοὺς Βυζαντίους. τὸ δὲ παραπλήσιον ἐποίουν καὶ Βυζάντιοι· πρός τε γὰρ Ἄτταλον καὶ πρὸς Ἀχαιὸν ἔπεμπον πρεσβεύοντες, δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν. ὁ μὲν οὖν Ἄτταλος ἦν πρόθυμος, εἶχε δὲ βραχεῖαν τότε ῥοπήν, ὡς ἂν ὑπ' Ἀχαιοῦ συνεληλαμένος εἰς τὴν πατρῴαν ἀρχήν. ὁ δὲ Ἀχαιὸς κρατῶν μὲν τῶν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου, βασιλέα δὲ προσφάτως αὑτὸν ἀναδεδειχώς, ἐπηγγέλλετο βοηθήσειν. ὑπάρχων δ' ἐπὶ ταύτης τῆς προαιρέσεως, τοῖς μὲν Βυζαντίοις μεγάλην ἐλπίδα παρεσκεύαζε, τοῖς δὲ Ῥοδίοις καὶ Προυσίᾳ τὴν ἐναντίαν κατάπληξιν. Ἀχαιὸς μὲν γὰρ ἦν Ἀντιόχου συγγενὴς (123) τοῦ παρειληφότος τὴν ἐν Συρίᾳ βασιλείαν· ἀφώρμησε δὲ εἰς ταύτην τὴν προειρημένην ἐξουσίαν διά τινας τοιαύτας αἰτίας. Σελεύκου μεταλλάξαντος τὸν βίον, ὃς ἦν Ἀντιόχου τοῦ προειρημένου πατήρ, διαδεξαμένου δὲ τὴν βασιλείαν Σελεύκου πρεσβυτάτου τῶν υἱῶν, ἅμα τούτῳ διὰ τὴν οἰκειότητα συνυπερέβαλε τὸν Ταῦρον, δευτέρῳ μάλιστα ἔτει πρότερον τῶν νῦν λεγομένων καιρῶν. Σέλευκος γὰρ ὁ νέος, ὡς θᾶττον παρέλαβε τὴν βασιλείαν, πυνθανόμενος Ἄτταλον πᾶσαν ἤδη τὴν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου δυναστείαν ὑφ' αὑτὸν πεποιῆσθαι, παρωρμήθη βοηθεῖν τοῖς σφετέροις πράγμασιν. ὑπερβαλὼν δὲ μεγάλῃ δυνάμει τὸν Ταῦρον, καὶ

δολοφονηθεὶς ὑπό τε Ἀπατουρίου τοῦ Γαλάτου καὶ Νικάνορος, μετήλλαξε τὸν βίον. Ἀχαιὸς δὲ κατὰ τὴν ἀναγκαιότητα τὸν φόνον αὐτοῦ μετῆλθε παραχρῆμα, τοὺς περὶ τὸν Νικάνορα καὶ τὸν Ἀπατούριον ἀποκτείνας. τῶν τε δυνάμεων καὶ τῶν ὅλων πραγμάτων φρονίμως καὶ μεγαλοψύχως προέστη. τῶν γὰρ καιρῶν παρόντων αὐτῷ, καὶ τῆς τῶν ὄχλων ὁρμῆς συνεργούσης εἰς τὸ διάδημα περιθέσθαι, τοῦτο μὲν οὐ προείλετο ποιῆσαι, τηρῶν δὲ τῷ βασιλεῖ Ἀντιόχῳ τῷ νεωτέρῳ τῶν υἱῶν τὴν ἀρχήν, ἐνεργῶς ἐπιπορευόμενος ἀνεκτᾶτο τὴν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου πᾶσαν. τῶν δὲ πραγμάτων αὐτῷ παραδόξως εὐροούντων, ἐπεὶ τὸν μὲν Ἄτταλον εἰς αὐτὸ τὸ Πέργαμον συνέκλεισε, τῶν δὲ λοιπῶν πάντων ἦν ἐγκρατής, ἐπαρθεὶς τοῖς εὐτυχήμασι, παραπόδας ἐξώκειλε· καὶ διάδημα περιθέμενος καὶ βασιλέα προσαγορεύσας αὑτόν, βαρύτατος ἦν τότε καὶ φοβερώτατος τῶν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου βασιλέων καὶ δυναστῶν. ᾧ καὶ μάλιστα τότε Βυζάντιοι πιστεύσαντες, ἀνεδέξαντο τὸν πρὸς τοὺς Ῥοδίους καὶ Προυσίαν πόλεμον. ὁ δὲ Προυσίας, ἐνεκάλει μὲν πρότερον τοῖς Βυζαντίοις ὅτι ψηφισάμενοί τινας εἰκόνας αὐτοῦ,

:ἀναγκαίως

Ταύτας οὐκ ἀνέθεσαν, ἀλλ' ἐπὶ σύρμου ἐν λήθῃ ἀφεῖσαν. ἐδυσχέραινε δ' αὐτοῖς καὶ διότι πᾶσαν προσενηνεγμένοι φιλονικίαν, ἔσπευσαν διαλῦσαι τὴν Ἀχαιοῦ πρὸς Ἄτταλον ἔχθραν καὶ τὸν πόλεμον, νομίζων κατὰ πολλοὺς τρόπους λυσιτελῆ τοῖς αὑτοῦ πράγμασιν ὑπάρχειν τὴν ἐκείνων φιλίαν. ἠρέθιζε δ' αὐτὸν καὶ τὸ δοκεῖν Βυζαντίους πρὸς μὲν Ἄτταλον εἰς τὰ τῆς Ἀθηνᾶς θυσίας τοὺς συνθύσοντας ἀπεσταλκέναι, πρὸς αὐτὸν δ' εἰς τὰ Σωτήρια μηδένα πεπομφέναι. διόπερ ἐκ πάντων τούτων ὑποικουρουμένης παρ' αὐτῷ τῆς ὀργῆς, ἁσμένως ἐπελάβετο τῆς τῶν Ῥοδίων προφάσεως. ὁ συνκατατιθέμενος τοῖς πρεσβευταῖς, ἐκείνους μὲν ᾤετο δεῖν κατὰ θάλατταν πολεμεῖν, αὐτὸς δὲ κατὰ γῆν οὐκ ἐλάττω βλάψειν ἔδοξε τοὺς ὑπεναντίους. ὁ μὲν οὖν Ῥοδίων πρὸς Βυζαντίους πόλεμος, διὰ ταῦτα τοιαύτην ἔλαβε τὴν ἀρχήν. οἱ δὲ Βυζάντιοι τὸ μὲν πρῶτον ἐρρωμένως ἐπολέμουν, ἐπαιρόμενοι τὸν μὲν Ἀχαιὸν σφίσι βοηθήσειν. αὐτοὶ δὲ τὸν Τιβοίτην ἐκ τῆς Μακεδονίας ἐπισπώμενοι, ἀντιπεριστήσειν φόβους καὶ κινδύνους τῷ Προυσίᾳ. κατὰ τὴν προειρημένην ὁρμὴν πολεμῶν, παρείλετο μὲν αὐτῶν τὸ καλούμενον ἐπὶ τοῦ στόματος Ἱερόν, ὃ Βυζάντιοι μικροῖς ἔμπροσθεν χρόνοις μεγάλων ὠνησάμενοι χρημάτων, ἐσφετερίσαντο διὰ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου. βουλόμενοι μηδεμίαν ἀφορμὴν μηδενὶ καταλιπεῖν, μήτε κατὰ τῶν ἐμπόρων τῶν πλεόντων εἰς τὸν Πόντον, μήτε περὶ τοὺς δούλους, καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς τῆς θαλάττης ἐργασίας. παρείλετο δὲ καὶ τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας χώραν, ἣν κατεῖχον Βυζάντιοι τῆς Μυσίας, πολλοὺς ἤδη χρόνους. οἱ δὲ Ῥόδιοι πληρώσαντες ναῦς ἕξ, ἅμα δὲ ταύταις παρὰ τῶν συμμάχων προσλαβόμενοι τέτταρας, καὶ ναύαρχον προχειρισάμενοι Ξενόφαντον, ἔπλευσαν εἰς Ἑλλήσποντον δέκα ναυσί. ταῖς μὲν λοιπαῖς ὁρμοῦντες περὶ Σηστόν, ἐκώλυον τοὺς πλέοντας εἰς τὸν Πόντον. μιᾷ δ' ἐκπλεύσας ὁ ναύαρχος, κατεπείραζε τῶν Βυζαντίων, εἴ πως ἤδη μεταμελοῖντο καταπεπληγμένοι τὸν πόλεμον. τῶν δ' οὐ προσεχόντων, ἀπέπλευσε. καὶ παραλαβὼν τὰς λοιπὰς ναῦς, ἀπῆρε πάσαις εἰς τὴν Ῥόδον. οἱ δὲ Βυζάντιοι πρὸς μὲν τὸν Ἀχαιὸν ἐπεμπον ἀξιοῦντες βοηθεῖν, ἐπὶ δὲ τὸν Τιβοίτην ἀπέστελλον τοὺς ἄξοντας αὐτὸν ἐκ τῆς Μακεδονίας. ἐδόκει γὰρ ἐπίσης Τιβοίτῃ καθήκειν τῆς Βιθυνῶν ἀρχῆς Τιβοίτην καθήκειν ἢ Προυσίᾳ, διὰ τὸ πρὸς ἀδελφὸν αὐτὸν ὑπάρχειν τοῦ πατρός. οἱ δὲ Ῥόδιοι θεωροῦντες τὴν τῶν Βυζαντίων ὑπόστασιν, πραγματικῶς διενοήθησαν πρὸς τὸ καθικέσθαι τῆς προθέσεως. ὁρῶντες γὰρ τὴν αἰτίαν τοῖς Βυζαντίοις τῆς ὑπομονῆς τοῦ πολέμου κειμένην ἐν ταῖς κατὰ τὸν Ἀχαιὸν ἐλπίσι, θεωροῦντες δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ἀχαιοῦ κατεχόμενον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τὸν δ' Ἀχαιὸν περὶ πλείστου ποιούμενον τὴν τοῦ πατρὸς σωτηρίαν, ἐπεβάλοντο πρεσβεύειν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, καὶ παραιτεῖσθαι τὸν Ἀνδρόμαχον. ὃ πρότερον μὲν ἐκ παρέργου τοῦτο πεποιηκότες, τότε δ' ἀληθινὴν σπουδάσαντες ὑπὲρ τοῦ πράγματος, ἵνα προσενεγκάμενοι πρὸς τὸν Ἀχαιὸν τὴν χάριν ταύτην, ὑπόχρεων αὐτὸν ποιήσωσι πρὸς πᾶν τὸ παρακαλούμενον. ὁ δὲ Πτολεμαῖος παραγενομένων τῶν πρέσβεων, ἐβουλεύετο μὲν παρακατέχειν τὸν Ἀνδρόμαχον, ἐλπίζων αὐτῷ χρήσεσθαι πρὸς καιρόν. διὰ τὸ τά τε πρὸς τὸν Ἀντίοχον ἄκριτα μὲν ἔτι ὑπάρχειν αὐτῷ, τὸν δ' Ἀχαιὸν ἀναδεδειχότα προσφάτως αὑτὸν βασιλέα, πραγμάτων εἶναι κύριον ἱκανῶν τινων. ἦν γὰρ Ἀνδρόμαχος Ἀχαιοῦ μὲν πατήρ, ἀδελφὸς δὲ Λαοδίκης τῆς Σελεύκου γυναικός. οὐ μὴν ἀλλὰ προσκλίνων τοῖς Ῥοδίοις ὁ Πτολεμαῖος κατὰ τὴν ὅλην αἵρεσιν, καὶ πάντως σπουδάζων χαρίζεσθαι, συγχωρήσας παρέδωκε τὸν Ἀνδρόμαχον αὐτοῖς ἀποκομίζειν πρὸς τὸν υἱόν. οἱ δὲ ἐπιτελεσάμενοι τοῦτο, καὶ προσεπιμηχανησάμενοι τινὰς τιμὰς εἰς τὸν Ἀχαιόν, παρείλοντο τὴν ὁλοσχερεστάτην ἐλπίδα τῶν Βυζαντίων. συνεκύρησε δὲ τι καὶ ἕτερον τοῖς Βυζαντίοις ἀτύχημα. ὁ γὰρ Τιβοίτης καταγόμενος ἐκ τῆς Μακεδονίας, ἔσφηλε τὰς ἐπιβολὰς αὐτῶν μεταλλάξας τὸν βίον. οὗ συμβάντος, οἱ μὲν Βυζάντιοι ταῖς ὁρμαῖς ἀνέπεσον. ὁ δὲ Προυσίας ἐπιρρωσθεὶς ταῖς πρὸς τὸν πόλεμον ἐλπίσιν, ἅμα μὲν αὐτὸς ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν μερῶν ἐπολέμει καὶ προσέκειτο τοῖς πράγμασιν ἐνεργῶς. ἅμα δὲ τοὺς Θρᾷκας μισθωσάμενος, οὐκ εἴα τὰς πύλας ἐξιέναι τοὺς Βυζαντίους, ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην μερῶν. οἱ δὲ Βυζάντιοι

Τῶν σφετέρων ἐλπίδων ἐψευσμένοι, τῷ πολέμῳ πονοῦντες πανταχόθεν, ἐζήτουν τινὰ περίβλεπτον ἀρχὴν λύσεως τῶν πραγμάτων. Καυάρου δὲ τοῦ τῶν Γαλατῶν βασιλέως παραγενομένου πρὸς τὸ Βυζάντιον, καὶ σπουδάζοντος διαλῦσαι τὸν πόλεμον, καὶ διδόντος τὰς χεῖρας φιλοτίμως, συγκατένευσαν τοῖς παρακαλοῦσιν, ὅ τε Προυσίας οἵ τε Βυζάντιοι. πυθόμενοι δὲ Ῥόδιοι τήν τε τοῦ Καυάρου σπουδήν, καὶ τὴν τοῦ Προυσίου συγκατάθεσιν, σπουδάζοντες δὲ καὶ τὴν αὑτῶν πρόθεσιν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν, πρεσβευτὴν μὲν Ἀρίδικον προεχειρίσαντο πρὸς τοὺς Βυζαντίους, Πολεμοκλῆν δὲ τρεῖς ἔχοντα τριήρεις ὁμοῦ συναπέστειλαν. βουλόμενοι τὸ λεγόμενον, ἅμα καὶ τὸ δόρυ καὶ τὸ κηρύκειον πέμπειν πρὸς τοὺς Βυζαντίους. ἐπιφανέντων δὲ τούτων, ἐγένοντο διαλύσεις ἐπὶ Κώθωνος τοῦ Καλλιγείτονος, ἱερομνημονοῦντος ἐν τῷ Βυζαντίῳ. πρὸς μὲν Ῥοδίους ἁπλαῖ. Βυζαντίους μὲν μηδένα πράττειν διαγώγιον τῶν εἰς τὸν Πόντον πλεόντων.

(124)

δραδίως δὲ ἡ τοῦ συμμάχου φιλία ἐπιγίγνεται ἢ ἀπόλλυται· πρὸς δὲ τοὺς τοιούτους
δίκαιον προσιέναι καὶ βοηθεῖν τοῖς φίλοις, ἐὰν δὲ καὶ πάσῃ χρόνου. καὶ σκεπτέον ἐν τῇ συνθήκῃ
ἐὰν μὴ προσγράψωμεν, μήτε πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπὶ βοηθεῖν ἡμῖν. ἀπόδειξις δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου, τοῦτο
χρήσιμον καὶ φρόνιμον τοῖς ἀεὶ οὖσι. ἢ πολλοὶ καὶ σύμμαχοι χωρὶς λύπης πρὸς τοὺς ἐχθροὺς
τοῦτο δὲ ὑπάρχει τῷ πολέμου. ἢ τὰ βέλτιστα καὶ κάλλιστα πράττειν ἐστὶν ἐν εἰρήνῃ. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἐναντία.
τὴν δὲ καὶ ἄνευ τοῦ ἐκτὸς ἰσχύειν χορήγιον. ἐὰν δὲ προσιέναι φῶμεν τὴν τοῦ πλήθους ἀρετήν, πῶς
καθέλετε τὰ δόξαντα τοῖς φρονίμοις καὶ πρεσβύταις καθῶς. ἀπαγωγικῶς δὲ προσιέναι ἐστὶ τὸν τοῦ
βίου οὗ ἔχον ἐκ τῶν μύσεων χόρτον τὸν ὑπάρχοντα τοῖς ἀπὸ δόξαν ἐπιζητοῦσι. ὁ δὲ
ὡμῶς δοκεῖ τὸ προσιέναι τοῖς ἀεὶ οὖσι σύμμαχοι πολλοὶ γὰρ ἐλαφρὰ τὰ ἀδικεῖν καὶ ἐπὶ
ξύμμαχοι τοῦ μὴ κωλύσοι μὴ τὸ δοκεῖν ἀδικεῖν. ἀπὸ δὲ τοῦ πολλοὺς ἐκ τοῦ ἐναντίου
ἐφαίνοντο πρὸς ἃ καὶ ἀσκεῖσθαι αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ πολλοὶ. γλωσσαλγοῦσι τὸ χορηγεῖν οὐ πολὺ φοβερὸν τὸ
πράττειν. ὃ δὲ οὐ ἐλευθέρων ἐστί, ὅτι δ' οὐ πολίτην αὐτὸν πάσῃ δ' οὐ πολλοὶ καὶ ἀν χαρίζεσθαι
ἡδέως τοῖς κρατοῦσι. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ πολλοὶ ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν
ὑβρίζουσιν. πρὸς δὲ τοῦτο ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν
καὶ τὸν ἑνὸς καὶ τὸν πολλοὺς ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν
ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν
ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν
ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν
ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν
ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν
ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν
ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν
ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν
ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν
ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν
ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν
ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν
ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν

Τὸν δ' ἐν αὐτῶν μὲν οὖν Γορτυνίων λιμένα παραβόλως διακατεῖχον, καὶ προσεπολέμουν ἐκ τούτου ὁρμώμενοι ἀπὸ τοῦ τόπου τοῖς ἐν τῇ πόλει. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Κρήτην, ἐν τούτοις ἦν. περὶ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους, καὶ Μιθριδάτης ἐξήνεγκε Σινωπεῦσι πόλεμον· ὃ καὶ οἷον ἀρχὴ τότε καὶ πρόφασις ἐγένετο τῆς ἐπὶ τὸ τέλος ἀφικομένης ἀτυχίας Σινωπεῦσι. φασὶ δὲ τὸν πόλεμον προσχρόνιον, πρεσβευσάντων αὐτῶν πρὸς Ῥοδίους καὶ παρακαλούντων βοηθεῖν, ἔδοξε τοῖς Ῥοδίοις προχειρίσασθαι τρεῖς ἄνδρας, καὶ δοῦναι τούτοις δραχμῶν δεκατέσσαρας μυριάδας· τοὺς δὲ λαβόντας παρασκευάσαι τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἐπιτήδεια τοῖς Σινωπεῦσιν. οἱ δὲ κατασταθέντες ἡτοίμασαν οἴνου κεράμια μύρια, τριχὸς εἰργασμένης τάλαντα τριακόσια, νεύρων εἰργασμένων ἑκατὸν τάλαντα, πανοπλίας χιλίας, χρυσοῦς ἐπισήμους τρισχιλίους, ἔτι δὲ λιθοφόρους τέτταρας, καὶ πρὸς τούτοις ἀφέτας τούτοις. ἃ καὶ λαβόντες οἱ τῶν Σινωπέων πρέσβεις ἐπανῆλθον. ἠγωνίων γὰρ οἱ Σινωπεῖς μὴ πολιορκεῖν σφᾶς ὁ Μιθριδάτης ἐγχειρήσῃ, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. διὸ καὶ τὰς παρασκευὰς πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐποιοῦντο πάσας. ἡ δὲ Σινώπη, κεῖται μὲν ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τοῦ Πόντου παρὰ τὸν εἰς Φᾶσιν πλοῦν· οἰκεῖται δὲ ἐπί τινος χερρονήσου προτεινούσης εἰς τὸ πέλαγος. ἧς τὸν μὲν αὐχένα τὸν συνάπτοντα πρὸς τὴν Ἀσίαν, ὃς ἔστιν οὐ πλέον δυεῖν σταδίων, ἡ πόλις ἐπικειμένη διακλείει κυρίως. τὸ δὲ λοιπὸν τῆς χερρονήσου πρόκειται μὲν εἰς τὸ πέλαγος. ἔστι δὲ ἐπίπεδον καὶ πάνευφοδον ἐπὶ τὴν πόλιν· κύκλῳ δ' ἐκ θαλάττης ἀπότομον καὶ δυσπροσόρμιστον, καὶ παντελῶς ὀλίγας ἔχον προσβάσεις. διὸ προσδοκῶντες οἱ Σινωπεῖς, μή ποτε κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς Ἀσίας πλευρὰν ὁ Μιθριδάτης συστησάμενος ἔργα, καὶ κατὰ τὴν ἀντιπέρας ταύτης ὁμοίως ποιησάμενος ἀπόβασιν κατὰ θάλατταν εἰς τοὺς ὁμαλοὺς καὶ τοὺς ὑπερκειμένους τῆς πόλεως τόπους, ἐγχειρήσῃ πολιορκεῖν αὐτούς, ἐπεβάλοντο τῆς χερρονήσου κύκλῳ τὸ νησίζον ἐχυροῦν· ἀποσταυροῦντες καὶ περιχαρακοῦντες τὰς ἐκ θαλάττης προσβάσεις. διὸ προσκοπούμενοι τὰ Σινωπέων ἐσχάτη, βέλη καὶ στρατιώτας ἐτίθεσαν ἐπὶ τοὺς εὐκαίρους τῶν τόπων. ἔστι γὰρ τὸ πᾶν μέγεθος αὐτῆς οὐ πολύ· τελέως δ' εὐκατακράτητον καὶ μετρίοις. καὶ τὰ μὲν περὶ Σινωπέας, ἐν τούτοις ἦν. ὁ δὲ βασιλεὺς Φίλιππος ἀναζεύξας ἐκ Μακεδονίας μετὰ τῆς δυνάμεως· ἐν γὰρ ταύταις ταῖς ἐπιβολαῖς ἀπελίπομεν ἄρτι τὸν συμμαχικὸν πόλεμον, ὥρμησεν ἐπὶ Θετταλίας καὶ τῆς Ἠπείρου, σπεύδων ταύτῃ ποιήσασθαι τὴν εἰσβολὴν τὴν εἰς Αἰτωλίαν. Ἀλέξανδρος δὲ καὶ Δωρίμαχος κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἔχοντες πρᾶξιν, κατὰ τῆς τῶν Αἰγειρατῶν πόλεως, ἀθροίσαντες τῶν Αἰτωλῶν περὶ χιλίους καὶ διακοσίους εἰς Οἰάνθειαν τῆς Αἰτωλίας, ἣ κεῖται καταντικρὺ τῆς προειρημένης πόλεως, καὶ πορθμεῖα τούτοις ἑτοιμάσαντες, πλοῦν ἐτήρουν πρὸς τὴν ἐπιβολήν. τῶν γάρ τινων αὐτομοληκότων τις ἐξ Αἰτωλίας, καὶ πλείω χρόνον διατετριφὼς παρὰ τοῖς Αἰγειράταις, καὶ συντεθεωρηκὼς τοὺς φυλάττοντας τὸν Αἰγιέων πυλῶνα μεθυσκομένους, καὶ ῥᾳθύμως διεξάγοντας τὴν φυλακήν, πλεονάκις προβαλλόμενος καὶ διαβαίνων πρὸς τοὺς περὶ Δωρίμαχον, ἐξεκέκλητο πρὸς τὴν πρᾶξιν αὐτούς, ἅτε λίαν οἰκείους ὄντας τῶν τοιούτων ἐγχειρημάτων. ἡ δὲ τῶν Αἰγειρατῶν πόλις ἔκτισται μὲν τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, μεταξὺ τῆς Αἰγιέων καὶ Σικυωνίων πόλεως· κεῖται δ' ἐπὶ λόφων ἐρυμνῶν καὶ δυσβάτων. νεύει δὲ τῇ θέσει πρὸς τὸν Παρνασσὸν καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς ἀντιπέρα χώρας. ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης ὡς ἑπτὰ στάδια. παραπεσόντος δὲ πλοῦ τοῖς περὶ τὸν Δωρίμαχον, ἀνήχθησαν καὶ καθορμίζονται τῆς νυκτὸς ἔτι, παρὰ τὸν παρὰ τὴν πόλιν καταρρέοντα ποταμόν. οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Ἀλέξανδρον καὶ Δωρίμαχον, ἅμα δὲ τούτοις Ἀρχίδαμον τὸν Παντάλεοντος υἱόν, ἔχοντες περὶ αὑτοὺς τὸ πλῆθος τῶν Αἰτωλῶν, προσέβαινον πρὸς τὴν πόλιν κατὰ τὴν ἀπ' Αἰγίου φέρουσαν ὁδόν. ὁ δ' αὐτόμολος ἔχων εἴκοσι τοὺς ἐπιτηδειοτάτους, διανύσας τὰς ἀνοδίας τοὺς κρημνοὺς θᾶττον τῶν ἄλλων διὰ τὴν ἐμπειρίαν, καὶ διαδὺς διά τινος ὑδρορρόας, ἔτι κοιμωμένους κατέλαβε τοὺς ἐπὶ τοῦ πυλῶνος. κατασφάξας δ' αὐτοὺς ἀκμὴν ἐν ταῖς κοίταις ὄντας, καὶ διακόψας τοῖς πελέκεσι τοὺς μοχλούς, ἀνέῳξε τοῖς Αἰτωλοῖς τὰς πύλας. οἱ δὲ παραπεσόντες ἀνυπονοήτως, λίαν ἀπρονοήτως ἐχρήσαντο τοῖς πράγμασιν. ὃ καὶ παραίτιον ἐγένετο τοῖς μὲν Αἰγειράταις τῆς σωτηρίας, τοῖς δ' Αἰτωλοῖς τῆς ἀπωλείας. ὑπολαμβάνοντες γὰρ τοῦτο τέλος εἶναι τοῦ κατασχεῖν ἀλλοτρίαν πόλιν, τὸ γενέσθαι ἐντὸς τῶν πυλῶν, οὕτως ἐχρῶντο τοῖς πράγμασι. διὸ καὶ βραχὺν παντελῶς χρόνον ἀθρόοι συμμείναντες περὶ τὴν ἀγοράν, λοιπὸν ἐκπαθεῖς ὄντες πρὸς τὰς ὠφελείας διερρύησαν· καὶ παραπίπτοντες εἰς τὰς οἰκίας, διήρπαζον τοὺς βίους, ἤδη φωτὸς ὄντος. οἱ δ' Αἰγειράται, τοῦ πράγματος αὐτοῖς ἀνελπί-

(126)

πίστιν ἐπὶ παραδόξου τελέως συμβεβηκότος, οἱ μὲν ἐπὶ τέγη ἀναβάντες οἱ πολέμιοι κατὰ τὰς οἰκίας, ἐκπλαγεῖς ἦσαν· καὶ περίφοβοι γενόμενοι πάντες, ἐτρέποντο πρὸς φυγὴν ἔξω τῆς πόλεως. ἡ δ' ἡμέρα ὡς αὐτῆς κεκρατημένης ὑπὸ τῶν πολεμίων· ὅσοι δὲ τῆς κραυγῆς ἀκούοντες ἐξ ἀκροπόλεως οἱ οἰκεῖοι ἐξεβοήθουν· καὶ πάντες ἐπὶ τὴν ἄκραν συνέτρεχον· οὗτοι μὲν οὖν ἀναπλάσαντες φήμην τὸ κατὰ τὸ δεῖπνον ἐθορύβουν· τὸ δὲ τῶν Αἰτωλῶν σύστρεμμα, τοὐναντίον ἔλαττον καὶ ταραχωδέστερον διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν. οὐ μὴν ἀλλὰ συνορῶντες οἱ περὶ τὸν Δορίμαχον ἤδη τὰ περὶ ἑαυτοὺς τὰ κινδυνεύοντα αὐτῶν, συστραφέντες ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς κατέχοντας τὴν ἄκραν. ὑπολαμβάνοντες τῇ θρασύτητι καὶ τόλμῃ καταπληξάμενοι τρέψασθαι τοὺς ἠθροισμένους ἐπὶ τὴν βοήθειαν· οἱ δ' Αἰγειράται παρακαλέσαντες σφᾶς αὐτούς, ἠμύνοντο καὶ συνεπλέκοντο τοῖς Αἰτωλοῖς ἐρρωμένως. οὔσης δὲ τῆς ἄκρας ἀτειχίστου καὶ τῆς συμπλοκῆς ἐκ χειρὸς καὶ κατ' ἄνδρα γινομένης, ὁ μὲν πρῶτος ἦν ἀγὼν οἷον εἰκός· ἅτε τῶν μὲν ὑπὲρ πατρίδος καὶ τέκνων, τῶν δ' ὑπὲρ σωτηρίας ἀγωνιζομένων· τέλος γε μὴν ἐτράπησαν οἱ παρεισπεπτωκότες τῶν Αἰτωλῶν· οἱ δ' Αἰγειράται λαβόντες ἀφορμὴν ἐκ τοῦ κλίματος, καὶ ὁρμῇ ἐπέκειντο καὶ καταπληκτικῶς τοῖς πολεμίοις· ἐξ οὗ συνέβη τοὺς πλείστους τῶν Αἰτωλῶν διὰ τὴν πτοίαν αὐτοὺς ὑφ' αὑτῶν φαγόντας ἐν ταῖς πύλαις συμπατηθῆναι· ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ἐν χειρονομίαις κατ' αὐτὸν ἔπεσε τὸν κίνδυνον. ὁ δὲ Δορίμαχος ἐν τῷ περὶ τὰς πύλας ὠθισμῷ καὶ πνιγμῷ διεφθάρη· οἱ δὲ λοιποὶ τὸ πλῆθος τῶν Αἰτωλῶν οἱ μὲν συνεπατήθησαν· οἱ δὲ κατὰ τῶν κρημνῶν φεύγοντες ταῖς ἀνοδίαις ἐξετραχηλίσθησαν· οἱ δὲ καὶ διασωθέντες αὐτῶν μέρος πρὸς τὰς ναῦς, ἐρριφότες τὰ ὅπλα παντελῶς αἰσχρῶς, ἅμα δ' ἀνελπίστως ἐποιήσαντο τὸν ἀπόπλουν. Αἰγειράται μὲν οὖν διὰ τὴν ὀλιγωρίαν ἀποβαλόντες τὴν πατρίδα, διὰ τὴν εὐψυχίαν ἐγενναίως πάλιν ἔσωσαν παραδόξως. κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Εὐριπίδας ὃς ἦν ἀπεσταλμένος ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγὸς τοῖς Ἠλείοις, καταδραμὼν τὴν Δυμαίων καὶ Φαραιέων καὶ Τριταιέων χώραν, ἐπὶ τέλει ἀθροίσας λείας πλῆθος ἱκανόν, ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν ὡς ἐπὶ τὴν Ἠλείαν. ὁ δὲ Μίκκος ὁ Δυμαῖος, ὃς ἐτύγχανε κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς ὑποστράτηγος ὢν τῶν Ἀχαιῶν, ἐκβοηθήσας πανδημεὶ τοῖς τε Δυμαίοις καὶ Φαραιεῦσι, ἅμα δὲ καὶ Τριταιεῦσι ἄγων, προσέκειτο τοῖς πολεμίοις ἀπαλλαττομένοις. ἐνεργότερον δὲ ἐμπεσὼν εἰς ἐνέδραν, ἐσφάλη· καὶ πολλοὺς ἀπέβαλε τῶν ἀνδρῶν· τετταράκοντα μὲν γὰρ ἔπεσον· ἑάλωσαν δὲ περὶ διακοσίους τῶν πεζῶν. ὁ μὲν οὖν Εὐριπίδας ποιήσας τὸ προτέρημα, καὶ μετεωρισθεὶς ἐπὶ τῷ γεγονότι, μετ' ὀλίγας ἡμέρας αὖθις ἐξελθών, κατέλαβε παρὰ τὸν Ἄραξον φρούριον τῶν Δυμαίων εὔκαιρον, τὸ καλούμενον Τεῖχος· ὅ φασιν οἱ μῦθοι τὸ παλαιόν, Ἡρακλέα πολεμοῦντα τοῖς Ἠλείοις ἐποικοδομῆσαι· βουλόμενον ὁρμητηρίῳ τούτῳ χρῆσθαι κατ' αὐτῶν. οἱ δὲ Δυμαῖοι καὶ Φαραιεῖς καὶ Τριταιεῖς, ἠλαττωμένοι μὲν περὶ τὴν βοήθειαν, δεδιότες δὲ τὸ μέλλον ἐκ τῆς τοῦ φρουρίου καταλήψεως, τὸ μὲν πρῶτον ἐπέμπον ἀγγέλους πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀχαιῶν, δηλοῦντες τὰ γεγονότα, καὶ δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν· μετὰ δὲ ταῦτα πρεσβευτὰς ἐξαπέστελλον τοὺς περὶ τῶν αὐτῶν ἀξιώσοντας. ὁ δ' Ἄρατος, οὔτε τὸ ξενικὸν ἐδύνατο συστήσασθαι, διὰ τὸ κατὰ τὸν Κλεομενικὸν πόλεμον ἐλλελοιπέναι τινὰ τῶν ὀψωνίων τοὺς Ἀχαιοὺς τοῖς μισθοφόροις· καθόλου τε ταῖς ἐπιβολαῖς καὶ συλλήβδην πᾶσι τοῖς τοῦ πολέμου πράγμασιν, ἀτόλμως ἐχρῆτο καὶ νωθρῶς. διὸ καὶ Λυκοῦργος εἷλε τὸ Ἀθήναιον τὸ τῆς Μεγαλοπολιτῶν, ὅ τ' Εὐριπίδας ἐξῆς τοῖς εἰρημένοις, Γόρτυνα τῆς Τελφουσίας. οἱ τε Δυμαῖοι καὶ Φαραιεῖς καὶ Τριταιεῖς, δυσελπιστήσαντες ἐπὶ ταῖς τοῦ στρατηγοῦ βοηθείαις, συνεφρόνησαν ἀλλήλοις εἰς τὸ τὰς μὲν κοινὰς εἰσφορὰς τοῖς Ἀχαιοῖς μὴ συντελεῖν· ἰδίᾳ δὲ συστήσασθαι μισθοφόρους, πεζοὺς μὲν τριακοσίους, ἱππεῖς δὲ πεντήκοντα, καὶ διὰ τούτων ἀσφαλίσασθαι τὴν χώραν. τοῦτο δὲ πράξαντες ὑπὲρ μὲν τῶν καθ' αὑτοὺς πραγμάτων, ὡς δεχομένους ἔδοξαν βεβουλεῦσθαι· περὶ δὲ τῶν κοινῶν, τἀναντία. πονηρᾶς γὰρ ὁδοῦ καὶ προφάσεως τοῖς βουλομένοις διαλύειν τὸ ἔθνος, ἐδόκουν ἀρχηγοὶ καὶ καθηγεμόνες γενέσθαι.

Ταύτης δὲ τῆς πράξεως τὸ μὲν πλεῖστον τῆς αἰτίας ἐπὶ τὸν στρατηγὸν ἀνέτρεχεν, ἀναφέροι δικαίως τὸν ὀλιγωροῦντα καὶ καταμέλλοντα καὶ προϊέμενον ἀεὶ τοὺς δεομένους. πᾶς γὰρ ὁ κινδυνεύων ἕως μὲν ἄν τινος ἐλπίδος ἀντέχηται παρὰ τῶν οἰκείων καὶ συμμάχων, προσανέχειν φιλεῖ τούτοις· ὅταν δὲ δυσχρηστῶν ἀπογνῷ, τότε ἤδη βοηθεῖν ἀναγκάζεται αὐτὸς κατὰ δύναμιν. διὸ καὶ Τριταιεῦσι καὶ Φαραιεῦσι καὶ Δυμαίοις, ὅτι μὲν ἰδίᾳ συνεστήσαντο μισθοφόρους, κατὰ τὸ μέλλον τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἡγεμόνος, οὐκ ἐγκλητέον. ὅτι δὲ τὰς εἰς τὸ κοινὸν εἰσφορὰς ἀπεῖπον, μεμπτέον καὶ ἐπιτιμητέον. ἔδει γὰρ τὴν μὲν ἰδίαν χρείαν, μὴ παραλιπεῖν· δυναμένους γε δὴ καὶ

δεῖ ἀμεν τάλε πρὸ τὴν κοινὴν πολιτεῖ δικαὶ σὺν τῆρ. ἀλλὰ τῆς δὴ ἐκομισῶ ὑπὰρ χεῖν ἀδιαπτω-
τοὺς κοινοὺς νόμους. ὃ δὲ μεῖ γεγονότας ἀρχηγοὺς, τοῦ τῶν ἀχαιῶν σύστηματος. τὰ μὲν οὖν κατὰ πηροπόννη-
σον τοῦτοι σὺν. ὁ δὲ βασιλεὺς φίλιππος διελθὼν τὴν θεσσαλίαν, παρῆν εἰς ἤπειρον. ἀναλαβὼν δὲ
τοὺς ἠπειρώτας ἀμα τοῖς μακεδόσι πανδημεῖ, καὶ τοὺς ἐξ ἀχαΐας αὐτῶν σύνηγτηκότας σφενδονή-
τας τριακοσίους, ἔτι δὲ τοὺς παρὰ μεσηνίων ἀπεσταλμένους κρῆτας τριακοσίους, προῆγε. ἐδι-
ελθὼν τὴν ἤπειρον, παρῆν εἰς τὴν ὦν ἀμβρακιῶτ χώραν. εἰ μὲν οὖν ἐξ φόδου κατὰ ὃ σύνεχες
εὐέβαλεν εἰς τὴν μεσόγαιαν τῆς αἰτωλίας, ἀφνὼ καὶ παραδόξως ἐπὶ πεσὼν δεῖν ἀμεβαρεῖ, τρῖς
ὅλοις πράγμασιν ἐπιτεθήκοι ἀν, τέλος. νῦν δὲ πεισθεὶς τοῖς ἠπειρώτ πρῶτον ἐκ πολιόρκη-
σιν τὴν ἀμβρακον, ἔδοκε τοῖς αἰτωλοῖς ἀναστροφὴν, εἰς ὃ καὶ σῆναι καὶ προνοηθῆναι τε καὶ πρᾶσ-
κεῖσθαι πρὸ ὃ μέλλον. οἱ γὰρ ἠπειρῶται ὃ σφέτερον ἀναγκαιότερον τιθεμένοι τοῦ κοινοῦ ὦν
σύμμαχον, ἐμεγάλως σπουδάζοντες ὑφ' αὐτοὺς ποιῆσαι τὴν ἀμβρακον, ἐδέοντο τοῦ φίλιππ
ποιήσασθαι πολιορκίαν περὶ ὃ χωρίον. ἐν τοῦτο πρότερον ἐβελεῖν. περὶ πλείστου ποιούμενοι, ὃ κο-
μίσασθαι τὴν ἀμβρακίαν παρὰ ὦν αἰτωλῶν. τοῦτο δὲ γενέσθαι μόνος ἀν, ἐλπίζοντες, εἰ τοῦ προ-
ειρημένου τόπου κυριεύσαντες, ἐπικαθίσαιεν τὴν πόλει. ὁ γὰρ ἀμβρακος ἐστὶ μὲν χωρίον εὖ
κατεσκευασμένον. ἐν προτειχίσμασι ἐν τείχει. κεῖται δὲ ἐν λίμναις. μίαν ἀπὸ τῆς χώρας σενὴν καὶ
χωρὴν ἐχὼν πρόσοδον. ἐπὶ κεῖται δὲ ὑκαίρῃ τῆτε χώρα ὦν ἀμβρακιῶτ καὶ τὴν πόλει. φίλιπ-
πος μὲν οὖν πεισθεὶς ἠπειρώτ καὶ κατεστρατοπεδεύσας περὶ τὴν ἀμβρακον, εἰ νετο περὶ τὴν πρα-
σκευὴν ὦν πρὸ τὴν πολιορκίαν. σκόπας δὲ κατὰ τὴν καιρὴν τοῦτον ἀναλαβὼν τοὺς αἰτωλοὺς πανδη-
μεῖ καὶ ποιησάμενος τὴν πορείαν διὰ θεσσαλίας, εὐέβαλεν εἰς μακεδονίαν. ἐν τῇ τρίον ἐπὶ πο-
ρευόμενος τῇ κατὰ πιερίαν, ἔφθειρε. ἐλείας περὶ βαλόμενος πλῆθος ἐπανῆγε ποιούμενος τὴν
πορείαν ὡς ἐπὶ τὸ διῶν. ἐκλιπόντ δὲ ὦν κατοικοῦντ ὃν τόπον, εἰσελθὼν, τὰ τείχη κατέσκαψε
καὶ τὰς οἰκίας καὶ ὃ γυμνάσιον. πρὸς δὲ τούτοις εὐέπρησε τὰς στοὰς τὰς περὶ ὃ τεμένος. καὶ τὰ λοιπὰ
διέφθειρε ὦν ἀναθημάτ. ὅσα πρὸ κόσμον ἠχρείαν ὑπῆρχε τοῖς εἰς τὰς πανηγύρ συμπορευομένοις.
ἀνέτρεψε δὲ καὶ τὰς εἰκόνας ὦν βασιλέων ἀπάσας. οὗτος μὲν οὖν εὐθὲν κατὰ τὴν εὐστασίν τοῦ πολέ-
μου καὶ τὴν πρώτῃ πρᾶξιν, οὐ μόνον τοῖς ἀνοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς πόλεμον ἐβεννηνοχὴ ἐπανῆ-
ει. ἐν παραγινόμενος εἰς αἰτωλίαν, ἐχὼς ἠσεβηκὴς, ἀλλὼς ἀγαθὸς ἀνὴρ εἰς τὰ κοινὰ πράγματα γε-
νὼς, ἐτιμᾶτο καὶ περὶ ἐβλέπετο πλήρης ἐλπίδων κενῶν καὶ φρονήματος λόγω πεποιηκὴς
τοὺς αἰτωλούς. ἐσχὸν γὰρ ἐκ τοῦτ διαλήψιν, ὡς τοῖς μὲν αἰτωλῶν, οὐδεὶ γίζειν τολμήσοντος
οὐδενός. αὐτοὶ δὲ πορθήσοντες ἀδεῶς οὐ μόνον τὴν πελοπόννησον, καθάπερ ἔθος ἦν αὐτοῦ,
ἀλλὰ καὶ τὴν θεσσαλίαν καὶ τὴν μακεδονίαν. φίλιππος δὲ τὰ περὶ τὴν μακεδονίαν ἀκούσας,
ἐν παραχρῆμα τῆς ἠπειρώτ ἀγνοῖς καὶ φιλονεικίας τὰ πίχει ἐκ κεκομισμένος, ἐπολιόρκει
ὦν ἀμβρακον. χρησάμενος δὲ τοῖς τεχώμασιν εὐεργῆ καὶ τῆλοι πῆ παρασκευῆ, ταχὲν κατ-
ε πλήξατο τοὺς εὐόντας, καὶ παρέλαβε ὃ χωρίον εὐήμεραις τε τεσσαράκον τὰ ταῖς πάσ. ἀφεὶς
δὲ τοὺς φυλάττοντας ὑποσπόνδους, ὄντας εἰς πεντακοσίους αἰτωλῶν, τὴν μὲν ὦν ἠπειρώτ πι-
θυμίαν ἐπλήρωσε παραδοὺς τὴν ἀμβρακον. αὐτὸς δὲ ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν, προῆγε παρὰ χρη-
σέραν. σπεύδων διαβῆναι τὴν ἀμβρακικὸν καλούμενον κόλπον. ὃς γενώτατος ἐστὶ κατὰ ὃ τῆς
ἀκαρνανῶν ἱερὸν. καλούμενον ἀντίον. ὁ γὰρ προειρημένος κόλπος, ἐκπίπτει μὲν ἐκ τοῦ σικελικὸν
πελάους μεγαξὺ τῆς ἠπείρου καὶ τῆς ἀκαρνανίας, γενῶπαν τελθὴ στόματι. λέει πεῖ γὰρ ὦν πεντ-
ακοσίων. προβαίνων δεῖς τὴν μεσόγαιαν, κατὰ μὲν τὸ πλάτος ἐφ' ἑκατὴν σταδίας κεῖται. κατὰ δὲ
ὃ μῆκος ἀπὸ τοῦ πελάους προσπίπτει περὶ τριακόσια σταδία. διορίζει δὲ τὴν ἤπειρον καὶ τὴν
ἀκαρνανίαν. ἔχων τὴν μὲν ἤπειρον ἀπὸ ὦν ἄρκτων. τὴν δὲ ἀκαρνανίαν ἀπὸ μεσημβρίας. πε-
ραιώσας δὲ κατὰ ὃ προειρημένον στόμα τὴν δύναμιν, καὶ διελθὼν τῆς ἀκαρνανίας, ἧκε τῆς
αἰτωλίας πρὸ τὴν καλουμένην πόλιν φοιτείας. σύμπαρεληφὴς ἀκαρνανῶν μὲν πεζοὺς δισ-
χιλίους. ἱππεῖς δὲ διακοσίους. περὶ στρατοπεδεύσας δὲ τὴν προειρημένην πόλιν, καὶ προσβο-
ηθοῦν καὶ κατὰ πληκτικὰς ἐπὶ δεῖ ἡμέρας ποιησάμενος, παρέλαβε καθ' ὁμολογίαν ἀφεὶς
ὑποσπόνδους τοὺς ὄντας ὦν αἰτωλῶν. τῆς δὲ πιόνας νυκτὸς ὡς ἐτιμενοίας ἀναλώτ τῆς πρὸς,
ἧκον βοηθοῦντες πεντακόσιοι ὦν αἰτωλῶν. ὦν τὴν παρουσίαν προαισθανόμενος ὁ βασιλεὺς
καθεὶς ἐπίτινας τόποις εὐκαίρῃ εὐέδρας, τοὺς μὲν πλείους αὐτῶν ἀπέκτεινε. τῇ δὲ λοιποὺς

συννοήσας τὸ γεγονὸς ἐκ τῶν προσηγγελμένων, παραλαβὼν μεθ' αὑτοῦ τινας τῶν ἱππέων, καὶ διεκδὺς ἐν
τῇ ταραχῇ, ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν Ψωφῖδα ταῖς ἀνοδίαις. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος τῶν Ἠλείων ἐγ-
καταλελειμμένον ὑπὸ τοῦ προεστῶτος, καὶ γενόμενον ἐκπλαγὲς ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι, κατὰ πορείαν ἔμενε διά-
πορούμενον τί δεῖ ποιεῖν, καὶ ποῖ τρέπεσθαι. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον αὐτῶν οἱ προεστῶτες, ὑπελάμβανον τῶν
Ἀχαιῶν τινας ἐν τῷ συμβεβηκέναι. καὶ μάλιστα ἠπάτων αὐτοὺς οἱ χαλκάσπιδες. Μεγαλοπολίτας
γὰρ εἶναι τούτους ἐδόξαζον. διὰ τὸ κεχρῆσθαι τοῖς προειρημένοις ἐν τῷ περὶ Σελλασίαν,
ἐν τῷ πρὸς Κλεομένην κινδύνῳ, καθοπλίσαντος Ἀντιγόνου τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν παροῦσαν χρείαν.
διόπερ ἀταράχως τηροῦντες τὰς τάξεις πρός τινας ὑπερδεξίους τόπους, οὐκ ἀπελπίζοντες τῆς σωτηρί-
ας. ἅμα δὲ τῷ προάγοντας αὐτοὺς τοὺς Μακεδόνας συνεγγίζεσθαι, λαβόντες ἔννοιαν τοῦ καθ' ἀλήθειαν ὄντος,
ποιοῦνται τὴν ὁρμὴν πρὸς φυγὴν ῥίψαντες τὰ ὅπλα. ζωγρηθέντες ἐγένοντο αὐτῶν περὶ χιλίους καὶ δια-
κοσίους. τὸ δὲ λοιπὸν ἐφθάρη πλῆθος· τὸ μὲν, ὑπὸ τῶν Μακεδόνων· τὸ δὲ, ὑπὸ τῶν κρημνῶν. διέφυγον
δ' οὐ πλείους τῶν ἑκατόν. ὁ δὲ Φίλιππος, τά τε σκῦλα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους εἰς Κόρινθον ἀποπέμψας, εἴχετο
τῶν προκειμένων. τοῖς δὲ Πελοποννησίοις πᾶσι, παράδοξον ἐφάνη τὸ γεγονός. ἅμα γὰρ ἤκουον τήν
παρουσίαν, καὶ τὴν νίκην τοῦ βασιλέως. ποιησάμενος δὲ τὴν πορείαν διὰ τῆς Ἀρκαδίας, καὶ πολλὰς
ἀναδεξάμενος χιόνας καὶ ταλαιπωρίας ἐν ταῖς περὶ τὸν Ὀλύγυρτον ὑπερβολαῖς, τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν, κατῆ-
ρεν εἰς Καφύας. θεραπεύσας δὲ τὴν δύναμιν ἐπὶ δύο ἡμέρας ἐν ταύτῃ, καὶ προσαναλαβὼν
Ἄρατον τὸν νεώτερον, καὶ τοὺς ἅμα τούτῳ συνηθροισμένους τῶν Ἀχαιῶν, ὥστ' εἶναι τὴν ὅλην δύναμιν περὶ
τοὺς μυρίους, προῆγε διὰ τῆς Κλειτορίας ὡς ἐπὶ Ψωφῖδος. συναθροίζων ἐκ τῶν πόλεων δι' ὧν ἐπορεύετο
βέλη καὶ κλίμακας. ἡ δὲ Ψωφὶς, ὅτι μὲν ὁμολογουμένως ἐστὶ παλαιὸν Ἀρκάδων κτίσμα τῆς Ἀζανίδος.
κεῖται δὲ τῆς μὲν συμπάσης Πελοποννήσου κατὰ τὴν μεσόγαιαν. αὐτῆς δὲ τῆς Ἀρκαδίας, ἐπὶ τοῖς
πρὸς δυσμὰς πέρασι. συνάπτουσα τοῖς περὶ τὰς ἐσχατιὰς κατοικοῦσι τῶν πρὸς ἑσπέραν Ἀχαιῶν. ἐπίκειται
δ' εὐφυῶς τῇ τῶν Ἠλείων χώρᾳ. μεθ' ὧν συνέβαινε τότε πολιτεύεσθαι αὐτήν. πρὸς ἣν Φίλιππος ἐκ τῶν Καφυ-
ῶν διανύσας, κατεστρατοπέδευε περὶ τοὺς ἀπέναντι τῆς πόλεως ὑποκειμένους βουνούς. ἀφ' ὧν ἦν κατοπ-
τεύειν τήν τε πόλιν ὅλην ἀσφαλῶς, καὶ τοὺς πέριξ αὐτῆς τόπους. συνθεωρῶν δὲ τὴν ὀχυρότητα τῆς Ψωφῖδος ὁ
βασιλεὺς, ἠπορεῖτο τί χρὴ ποιεῖν. τὴν μὲν γὰρ ἀφ' ἑσπέρας πλευρὰν αὐτῆς, καταφέρεται λάβρος χειμάρρους
ποταμός. ὃς κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χειμῶνος, ἄβατός ἐστι. ποιεῖ δὲ καὶ τὸ παράπαν ἐχυρὰν καὶ δυσ-
πρόσοδον τὴν πόλιν διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κοιλώματος. ὃ κατὰ βραχὺ τῷ χρόνῳ κατείργασται. φερό-
μενος ἐξ ὑπερδεξίων τόπων. παρὰ δὲ τὴν ἀπὸ τῆς ἕω πλευρὰν ἔχει τὸν Ἐρύμανθον, μέγαν καὶ λάβρον ποταμόν.
ὑπὲρ οὗ πολλοὶ καὶ πολλὰ τεθρυλήκασι λόγους. τοῦ δὲ χειμάρρου προσπίπτοντος πρὸς τὸν Ἐρύμανθον ὑπὸ τὸ πρὸς
μεσημβρίαν μέρος τῆς πόλεως, συμβαίνει τὰς μὲν τρεῖς ἐπιφανείας αὐτῆς, ὑπὸ τῶν ποταμῶν περιλαμβα-
νομένας, ἀσφαλίζεσθαι τὸν προειρημένον τρόπον. τῇ δὲ λοιπῇ τῇ πρὸς ἄρκτον βουνὸς ἐρυμνὸς ἐπίκει-
ται τετειχισμένος. ἄκρας ἀφυοῦς καὶ πραγματικῆς λαμβάνων τάξιν. ἔχει δὲ καὶ τείχη διαφέρον-
τα τῷ μεγέθει καὶ ταῖς κατασκευαῖς. πρὸς δὲ τούτοις βοήθειαν συνέβαινε παρ' Ἠλείων εἰσπεπ-
τωκέναι. καὶ τὸν Εὐριπίδαν ἐκ φυγῆς διασεσωσμένον ὑπάρχειν ἐν αὐτῇ. ταῦτ' οὖν πάντα συν-
ορῶν καὶ συλλογιζόμενος ὁ Φίλιππος, τὰ μὲν, ἀφίστατο τοῖς λογισμοῖς, τοῦ βιάζεσθαι καὶ πολιορκεῖν τὴν πόλιν·
τὰ δὲ, προθυμεῖτο, τὴν εὐκαιρίαν ὁρῶν τοῦ τόπου. καθόσον γὰρ ἐπίκειτο τοῖς Ἀχαιοῖς καὶ
τοῖς Ἀρκάσι, καὶ πολεμητήριον ὑπῆρχε τοῖς Ἠλείοις ἀσφαλές, κατὰ τοσοῦτον πάλιν κρατηθεῖσα, ἔμελ-
λε τῶν μὲν Ἀρκάδων προκεῖσθαι, κατὰ δὲ τῶν Ἠλείων ὁρμητήριον ὑπάρξειν τοῖς συμμάχοις ἄριστον.
διόπερ ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος ὁρμήσας τῇ γνώμῃ, παρήγγειλε τοῖς Μακεδόσιν ἅμα τῷ φω-
τὶ πᾶσιν ἀριστοποιεῖσθαι. καὶ διασκευασαμένους ἑτοίμους ὑπάρχειν. μετὰ δὲ ταῦτα διαβὰς
τὴν κατὰ τὸν Ἐρύμανθον γέφυραν, οὐδενὸς κωλύοντος διὰ τὸ παράδοξον τῆς ἐπιβολῆς, ἧ-
κε πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν ἐν ὀργῇ καὶ καταπληκτικῶς. οἱ δὲ κατὰ τὸν Εὐριπίδαν, καὶ πάντες οἱ κατὰ τὴν πόλιν,
διηπόρουν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν, ὥστε πεπεῖσθαι μήτ' ἂν ἐξ ἐφόδου τολμῆσαι τοὺς πολεμίους π-
ροσβάλλειν καὶ βιάζεσθαι πρὸς οὕτως ὀχυρὰν πόλιν, μήτε χρόνιον ἂν συστήσασθαι πολιορκίαν διὰ
τὴν τοῦ καιροῦ περίστασιν. ἅμα δὲ ταῦτα λογιζόμενοι, διηπόρουν ἀλλήλους δεδιότες, μὴ πρᾶξιν
ὁ Φίλιππος ἔχῃ διὰ τῶν ἔνδον συνθέμενος κατὰ τῆς πόλεως. ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἑώρων τοιοῦτον ἐξ
αὐτῶν γινόμενον, ὥρμησαν οἱ μὲν πλείους ἐπὶ τὰ τείχη βοηθήσοντες. οἱ δὲ μισθοφόροι τῶν Ἠλεί-
ων κατά τινα πύλην ὑπερδεξίαν ἐξῆλθον, ὡς ἐπιθησόμενοι τοῖς πολεμίοις. ὁ δὲ βασιλεὺς διατά-

130

καὶ κατὰ τρεῖς τόπους τοῖς προσιοῦσι τῶν τὰς κλίμακας, καὶ τοῖς ὁμοίως τοῖς ἄλλοις Μακε-
δόσι, μετὰ ταῦτα διὰ τῶν σαλπιγκτῶν ἀποδοὺς ἑκάστοις τὸ σύνθημα, πανταχόθεν ἅμα τὴν
προσβολὴν ἐποιεῖτο τοῖς τείχεσι. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἠμύνοντο γενναίως οἱ κατέχοντες τὴν
πόλιν· καὶ πολλοὺς ἀπὸ τῶν κλιμάκων ἀπέρριπτον· ἐπεὶ δ' ἥ τε χορηγία τῶν βελῶν καὶ τῶν ἄλλ-
ων πρὸς τὴν χρείαν ἐπιτηδείων ἐξέλιπεν, ὡς ἂν ἐκ τοῦ καιροῦ τῆς παρασκευῆς γεγενημένης,
οἵ τε Μακεδόνες οὐ κατεπλήττοντο τὸ γινόμενον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν τοῦ ῥιφέντος ἀπὸ τῶν κλιμάκων χώ-
ραν ὁ κατόπιν ἀμελλητὶ ἐπέβαινε, τέλος οἱ μὲν ἐκ τῆς πόλεως τραπέντες, ἔφευγον πάντες πρὸς τὴν
ἀκρόπολιν· τῶν δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως, οἱ μὲν Μακεδόνες ἐπέβησαν τοῦ τείχους. οἱ δὲ Κρῆτες
πρὸς τοὺς κατὰ τὴν ὑπερδέξιον πύλην ἐξελθόντας τῶν μισθοφόρων συμμίξαντες, ἠνάγκα-
σαν αὐτοὺς οὐδενὶ κόσμῳ ῥίψαντας τὰ ὅπλα φεύγειν· οἷς ἐπικείμενοι καὶ προσφερόμενοι ταῖς χερσί,
συνεισέπεσον διὰ τῆς πύλης. ἐξ οὗ συνέβη πανταχόθεν ἅμα καταληφθῆναι τὴν πόλιν. οἱ μὲν
οὖν Ψωφίδιοι μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν ἀπεχώρησαν εἰς τὴν ἄκραν· ἅμα δὲ τούτοις οἱ περὶ τὸν Εὐ-
ριπίδαν. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος τῶν διασωζομένων. οἱ δὲ Μακεδόνες εἰσπεσόντες, τὴν
μὲν ἐνδομενείαν ἅπασαν ἐκ τῶν οἰκιῶν παραχρῆμα διήρπασαν· μετὰ δὲ ταῦτα ταῖς οἰκίαις ἐπισκη-
νώσαντες, κατεῖχον τὴν πόλιν. οἱ δὲ συμπεφευγότες εἰς τὴν ἀκρόπολιν, οὐδεμιᾶς σφίσι παρα-
σκευῆς ὑπαρχούσης, προορώμενοι τὸ μέλλον, ἔγνωσαν ἐγχειρίζειν σφᾶς αὐτοὺς τῷ Φιλίππῳ. πέμ-
131. ψαντες οὖν κήρυκα πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ λαβόντες συγχώρημα περὶ πρεσβείας, ἐξέπεμψαν τοὺς
ἄρχοντας· καὶ μετὰ τούτων Εὐριπίδαν· οἳ καὶ ποιησάμενοι σπονδάς, ἔλαβον τὴν ἀσφάλειαν τοῖς
συμπεφευγόσιν ὁμοῦ ξένοις καὶ πολίταις. οὗτοι μὲν οὖν αὖθις ἐπανῆλθον ὅθεν ὥρμησαν, ἔχοντες
παράγγελμα μένειν κατὰ χώραν ἕως ἂν ἡ δύναμις ἀναζεύξῃ, μή τινες ἀπειθήσαντες τῶν στρατι-
ωτῶν διαρπάσωσιν αὐτούς. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπιγενομένης χιόνος, ἠναγκάσθη μένειν ἐπί τινας
ἡμέρας· ἐν αἷς συναγαγὼν τοὺς παρόντας τῶν Ἀχαιῶν, πρῶτον μὲν τὴν ὀχυρότητα καὶ τὴν εὐκαιρί-
αν ἐπεδείκνυε τῆς πόλεως πρὸς τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. ἀπελογίσατο δὲ καὶ τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν
εὔνοιαν ἣν ἔχει πρὸς τὸ ἔθνος. ἐπὶ δὲ πᾶσιν ἔφη καὶ νῦν παραχωρεῖν καὶ διδόναι τοῖς Ἀχαιοῖς
τὴν πόλιν· προκεῖσθαι γὰρ αὐτῷ τὰ δυνατὰ χαρίζεσθαι καὶ μηδὲν ἐλλείπειν προθυμίας. τοῖς
εὐχαριστούντων αὐτῷ τῶν τε περὶ τὸν Ἄρατον καὶ τῶν πολλῶν, διαλύσας τὴν ἐκκλησίαν, ὁ Φί-
λιππος μετὰ τῆς δυνάμεως ἀνέζευξε, ἐπὶ Λασιῶνος ἐποιεῖτο τὴν πορείαν. οἱ δὲ Ψωφίδιοι
καταβάντες ἐκ τῆς ἄκρας, ἐκομίσαντο τὴν πόλιν καὶ τὰς οἰκήσεις ἕκαστοι τὰς αὑτῶν. οἱ δὲ περὶ τὸν
Εὐριπίδαν, ἀπῆλθον εἰς τὴν Κόρινθον, κἀκεῖθεν εἰς Αἰτωλίαν. τῶν δ' Ἀχαϊκῶν ἀρχόντων οἱ πα-
ρόντες ἐπὶ μὲν τὴν ἄκραν ἐπέστησαν μετὰ φυλακῆς ἱκανῆς Πρόλαον Σικυώνιον· ἐπὶ δὲ τὴν
πόλιν Πυθίαν Πελληνέα. ταῦτα μὲν οὖν τὰ περὶ Ψωφῖδα, τοῦτον ἀπετελέσθη τὸν τρόπον. οἱ δὲ παραφυ-
λάσσοντες τὸ Λασιῶν τῶν Ἠλείων, συνειδότες τὴν παρουσίαν τῶν Μακεδόνων, πεπυσμένοι δὲ καὶ τὰ
γεγονότα περὶ τὴν Ψωφῖδα, παραχρῆμα τὴν πόλιν ἐξέλιπον. ὁ δὲ βασιλεὺς ὡς θᾶττον ἧκε, ταύτην μὲν ἐξ
ἐφόδου παρέλαβε· συναύξων δὲ τὴν πρόθεσιν ἣν εἶχε πρὸς τὸ ἔθνος, παρέδωκε καὶ τὸ Λασιῶν
τοῖς Ἀχαιοῖς. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Στρατὸν ἐκλιπόντων τῶν Ἠλείων, ἀποκατέστησε τοῖς Τελφουσίοις.

Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος, ἧκε πεμπταῖος εἰς Ὀλυμπίαν. θύσας δὲ τῷ θεῷ, καὶ τοὺς ἡγεμόνας ἑστιά-
σας· ἅμα δὲ καὶ τὴν λοιπὴν προσαναπαύσας δύναμιν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, μετὰ ταῦτα πάλιν ἀνέζευξε·
καὶ προσελθὼν εἰς τὴν Ἠλείαν, τὰς μὲν προνομὰς ἐπαφῆκε κατὰ τῆς χώρας· αὐτὸς δὲ κατεστρα-
τοπέδευσε περὶ τὸ καλούμενον Ἀρτεμίσιον. προσδεξάμενος δὲ ἐνταῦθα τὴν λείαν, μετ' ἐκεῖνα πάλιν ἐπὶ
τὸ Διοσκούριον. διαρπαζομένης δὲ τῆς χώρας, πολὺ μὲν ἦν τὸ τῶν ἁλισκομένων πλῆθος, ἔτι δὲ πλεῖον
τὸ συμφυγὸν εἰς τὰς παρακειμένας κώμας καὶ τοὺς ἐρυμνοὺς τῶν τόπων. συμβαίνει γὰρ τὴν
τῶν Ἠλείων χώραν διαφερόντως οἰκεῖσθαι καὶ γέμειν σωμάτων καὶ κατασκευῆς παρὰ τὴν ἄλλην
Πελοπόννησον. ἔνιοι γὰρ αὐτῶν οὕτως στέργουσι τὸν ἐπὶ τῶν ἀγρῶν βίον, ὥστε τινὰς ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς
γενεὰς ἔχοντας ἱκανὰς οὐσίας μὴ παραβεβληκέναι τὸ παράπαν εἰς Ἦλιν. τοῦτο δὲ γίνεται διὰ
τὸ μεγάλην ποιεῖσθαι σπουδὴν καὶ πρόνοιαν τοὺς πολιτευομένους τῶν ἐπὶ τῆς χώρας κατοικούντων,
ἵνα τό τε δίκαιον αὐτοῖς ἐπὶ τόπου διεξάγηται, καὶ τῶν πρὸς βίον χρειῶν μηδὲν ἐλλείπῃ. δοκοῦσι
δέ μοι πάντα ταῦτα, καὶ διὰ τὸ πλῆθος μὲν τῆς χώρας τὸ παλαιὸν ἐπινοῆσαι καὶ νομοθετῆσαι· τὸ δὲ
πλεῖστον, διὰ τὸν ὑπάρχοντά ποτε παρ' αὐτοῖς ἱερὸν βίον, ὅτε λαβόντες παρὰ τῶν Ἑλλήνων συγ-

χώρημα διὰ ἐν ἀγῶν ὧν ὀλύμπιον, ἴσραν δὲ ἀπόρθητον ὠκουμένην ἠλεῖ, ἀπεῖρ πάντα ὀντ
δεινοῦ, καὶ πάσης πολεμικῆς πρίστασεως. μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τὴν ἀρκάδων ἀμφισβήτησιν περὶ
ἀσιῶνος καὶ τῆς πισατίδος γῆς ἀναικασθέντες ἐπαμύνειν τῇ χώρᾳ, καὶ μεταλαβεῖν τὰς ἀγωγὰς τῶν βίων
οὐκέτι περὶ τοῦ πάλιν ἀνακτήσασθαι παρὰ ὧν ἑλλήνων τὴν παλαιὰν καὶ πάτριον ἀσυλίαν, οὐδὲ τὴν
τυχοῦσαν ἐπιμέλειαν ἔσχον. ἀλλ' ἔμειναν ἐπὶ ὧν αὐτῶν, οὐκορθῶς κατὰ γένος τὴν περὶ τοῦ μέλλον
τος ποιούμενοι πρόνοιαν. ἐγὰρ ἧς πάντες εὐχόμεθα τοῖς θεοῖς τυχεῖν, καὶ πᾶν ὑπομένομεν ἱμέρον
τες αὐτῆς μεταλαχεῖν, καὶ μόνον τοῦτο ὧν νομιζομένων ἀγαθῶν ἀναμφισβήτητόν ἐστι παρ' ἀνθρώπῳ
λείαν δὴ τὴν ἐρήνην, ταύτην δὲ ἀμενοίτινες μετὰ τοῦ δικαίου καὶ καθήκοντος παρὰ ὧν ἑλλήνων
ἐς πάντα τὸν χρόνον ἀδήριτον κτᾶσθαι παρολιγωροῦσιν, ἢ προγραιτέρόν τι ποιοῦνται τούτου,
περὶ οὐκ ἄν, ὁμολογουμένως ἀγνοεῖν δόξαιεν. νῦν δὲ ἀλλ' ἴσως εὐεπίθετοι τοῖς πολεμεῖν καὶ παρα
σπονδεῖν προθεμένοις, ἐκ τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς γίνονται ὧν βίων. ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν ἀπάνιον. κἄν ποτε
γένηται, δὴν ἀμένον καὶ νῆς ὑπὸ ὧν ἑλλήνων τυγχάνειν ἐπικουρίαι. πρὸς δὲ τὰς κατὰ μέρος ἀδικίας, ὑπόγε
νομένης τοῖς βίοις χορηγίας ὁ πρὰ κὸς ὑπάρξειν πάντα χρόνον εὐειρήνη διάγοισι, δηλὸν ὡς οὐκ ἄν, ἢ
πόρησαν ξένων καὶ μισθοφόρων, ὧν κατὰ τόπῃ ἠκαιροῦ παρεφεδρεύοντες. νῦν δὲ ἐπαμύνειν καὶ παράδο
ξον δὲ διότες, ἐν σὺν ἐχέσι πολεμίοις καὶ καταφθορᾶς τήν τε χώραν ἔχοισι καὶ τοὺς βίους. ταῦτα μὲν οὖν
ἡμῖν τῆς ἠλείας ὑπομνήσεις ἐρήσθω χάριν. ἐπεὶ δὴ τὰ τῶν καιρῶν, οὔτε ποτε πρότερον εὐφυεστέραν διά
θεσιν ἔσχηκε τῆς νῦν παρὰ πάντων ὁμολογουμένως κτήσασθαι τὴν ἀσυλίαν. τὴν δὲ χώραν καθάπερ πά
νω προεῖπον ἐπὶ τῆς παλαιᾶς σύνηθείας οἷον αἰθυγμάτῃ ἐμμενόντες, οἰκοῦσι διαφερόντες οἱ λαοί.
διὸ καὶ κατὰ τὴν φιλίππου παροισίαν, ἀπλετον μὲν ἦν ἐν ὧν ἀλισκομένων πλῆθος. ἐπὶ δὲ πλεῖον ἐν ὧν
σύμπεφευγότων. πλείστη δὲ ἀποσκευὴ καὶ πλεῖστος ὄχλος ἠθροίσθη σωμάτων καὶ θρεμμάτων εἰς ἐν χω
ρίον, ὃ καλοῦσι θαλάμας. διὰ δὲ τήν τε χώραν τὴν περιξαυτοῦ σεμνὴν ἦναι καὶ δεῖ ἐμβολόν. τότε χωρίον
ἀπραγμάτευτον καὶ δεῖ πρόσοδον. ἀκούων δὲ βασιλεὺς ἐν πλῆθος ὧν σύμπεφευγότων εἰς τὴν προ
ειρημένον τόπον καὶ κρίνας μηδὲν ἀβασάνιστον μὴ δὲ πρᾶν τὸν ἀπολιπεῖν, τοῖς μὲν μισθοφόρῳ προκατε
λάβετο τοὺς ἐπὶ τῆς εἰς βολῆς εὐφυεῖς κειμένους τόπους. αὐτὸς δὲ τὴν ἀποσκευὴν καταλιπὼν ἐν ὧν χά
ρακι, καὶ ἐν πλεῖον μέρος τῆς δὴν ἀμεῖ τοὺς πελτασταὶ καὶ εὐζώνους, προῆγε διὰ τῶν σεμνῶν. οἱ δὲ ἐν κω
λύντος, ἧκε πρὸς ἐν χωρίον. κατὰ πλαγίαν δὲ ὧν πεφευγότων τὴν ἔφοδον, ἀτελεῖ πρὸς πᾶσαν πολεμικὴν χ
ρείαν, ἀπεῖρ καὶ ἀπαρασκεύως διακειμένων, ἀμὰ δὲ καὶ σὺν δεδραμηκότος ὄχλου συρφετώδει ταχέως
παρέδοσαν αὐτοὺς ἐν οἷς ἦσαν καὶ μισθοφόροι διακόσιοι μιγάδες. οὐκ ἧκεν ἔχων ἀμφιδάμαι ὁ στρατηγὸς τῶν
ἠλείων. ὁ δὲ φίλιππος κυρίευσας ἀποσκευῆς τε πολλῆς καὶ σωμάτων πλείονων ἢ πολλακίς χιλίων, πρὸς δὲ τοῦ
τοις τετράποδα λείας ἀναρίθμητον ἐβελασάμενος πλῆθος, τότε μὲν ἐπανῆλθε πρὸς χάρακα. μετὰ δὲ ταῦτα
τῆς δὴν ἀμεῖ ὑπερμεμοίσεως αὐτῷ πάντο δὰ ποῖς ὠφελείας βαρεῖς ὧν καὶ δὴ χρηστός, ἀνεχώρει διὰ ταῦτα
καὶ κατέζευξε πάλιν εἰς τὴν ὀλύμπιον. ἀπελῆς δὲ ὃς ἦν μὲν εἰς ὧν ὑπὰν τιγόνου καταλειφθεὶν ἐπὶ τροπῶν
τοῦ παιδὸς, πλεῖστον δὲ τύγχανε τότε δὴν ἀμένος παρὰ ὧν βασιλεῖ, βουληθεὶς ἐν ὧν ἀχαῖ ἐθνῶν διαγεγεῖν
ἰς παρὰ πλησίαν διάθεσιν τῇ θετταλῇ, ἐπεβάλετο πρᾶν μὲν ποιεῖν μοχθηρόν. θετταλοὶ γὰρ ἐδό
κουν μὲν κατὰ νόμῃ πολιτεύειν, καὶ πολὺ διαφέρειν μακεδόνων. διέφερον δὲ ὀνδὲν. ἀλλὰ πᾶν ὁμοίως
ἐπασχον μακεδόσι. καὶ πᾶν ἐποίουν ἐν προστατιτόμενον τοῖς βασιλικοῖς. διὸ καὶ πρὸς ταύτους ἀρμοζόμενος
τὴν ὑπόθεσιν ὁ προειρημένος, ἐπεβάλετο κατὰ παράζειν ὧν συστρατευομένων. ἐν μὲν οὖν πρῶτον ἐπε
τρεψετοῖς μακεδόσιν ἐκβάλλειν ἐκ ὧν σαθμῶν ἀεί, τοὺς προκατέχοντας ὧν ἀχαῖ καταλύσας. ὁμοίῃ
δὲ καὶ τὴν λείαν ἀφαιρεῖσθαι. μετὰ δὲ ταῦτα τὰς χεῖρας προσέφερε διὰ τῶν ὑπηρετῶν ἐπὶ τῶν τυχοῦσαις
αἰτί. τοὺς δὲ σύνεταν ἀκτοῦνται ἢ προσβοηθοῦνται τοῖς μαστιγουμένοις, πᾶρ αὐτὸς ἐς τὴν ἀλυσίν ἀπῆγε
πεπιεσμένους διὰ τοῦ τοιούτου τρόπου. ἐν κατὰ βραχὺ, λήσειν ἐς σὺν ἡθεὶ ἀναγῶν, τοῦ μηδένα
μηδὲν ἡγεῖσθαι δεῖν ὁπόταν πάσχητις ὑπὸ τοῦ βασιλέως. ἐν ταῦτα μικροῖς χρόνοις ἐστρόν μετὰ ἀντιγόνου
ἐν στρατευμένος καὶ τεθεαμένος τῇ ἀχαιοῖς, ὅτι πάντος δεῖν οὐ λαβεῖν πᾶραν ὑπέμεναν, ἐφῶ μὴ
ποιεῖν κλομένει ἐν προστατιτόμενον. οὐ μὴν ἀλλὰ συστραφεὶν τῶν τῶν ἀχαιῶν κατὰ νεανίσκη, καὶ προσηθόντα
τῶν πρὶ ἐν ἀρατὸν καὶ διασαφοῦντα τὴν ἀπελλοῦ βούλησιν, ἧκον ἐπὶ ἐν φίλιππον οἱ περὶ τὴν ἀρατὸν
κρίνοντες ἐν ἀρχαῖς περὶ ὧν τοιούτων ἐνίστασθαι καὶ μὴ καταμέλλειν. εὐτυχόν τῶν δὲ ὧν τῶν ὧν βασιλεῖ
περὶ τοῦτον, διακόσιοι ὁ φίλιππος τὰ γεγονότα, τοὺς μὲν νεανίσκη παρεκάλει θαρρεῖν, ὡς οὐδὲν αὐτοῖς
ἔτι σύμβησομένου τοιούτου. ὧν δὲ ἀπελλεῖ παρήγγειλε, μηδὲν ἐπὶ τάττειν τοῖς ἀχαιοῖς, χωρὶς τῆς τοῦ

132

στρατηγοῦ γνώμῃ. Φίλιππος μὲν οὖν κατά τε τὰς ὁμιλίας τὰς πρὸς τοὺς ἐν ὑπεροχῇ συνδιατρίβειν, καὶ κατὰ τὰ
ἐν τοῖς πολεμικοῖς πράξεσιν ἔργα καὶ τόλμαν, οὐ μόνον παρὰ τοῖς στρατευομένοις, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς πᾶσι
Πελοποννησίοις εὐδοκίμει. βασιλέα γὰρ πλείοσιν ἀφορμαῖς ἐκ φύσεως κεχορηγημένον πρὸς πραγμάτων
κατάκτησιν, οὐκ ἄν μοι δοκεῖ ῥᾳδίως εὑρεῖν· καὶ γὰρ ἀγχίνοια καὶ μνήμη καὶ χάρις ἐπῆν αὐτῷ διαφέρουσα. πρὸς δὲ ταῖς
ἐπιφάσεις βασιλικαὶ καὶ δυνάμεις, ὃ δὲ μέγιστον, πρᾶξις καὶ τόλμα πολεμική. ἀλλὰ τί δή ποτ' ἦν τὸ ταῦτα
πάντα καταγωνισάμενον καὶ ποιῆσαν ἐκ βασιλέως εὐφυοῦς τύραννον ἄγριον, οὐκ εὐχερὲς διὰ βραχέων
δηλῶσαι. διὸ καὶ περὶ μὲν τούτων σκέπτεσθαι καὶ διαπορεῖν ἄλλος ἁρμόσει καιρὸς μᾶλλον τοῦ νῦν ἐνεστῶτος. ὁ δὲ Φίλιππος
ἐκ τῆς Ὀλυμπιάδος ἀναζεύξας τὴν ἐπὶ Φαραιὰν πορείαν, εἰς Τελφοῦσαν· κἀκεῖθεν εἰς Ἡραίαν. καὶ τὴν μὲν λείαν
ἐλαφυροπώλει· τὴν δὲ γέφυραν ἐπεσκεύαζε τὴν κατὰ τὸν Ἀλφειόν, βουλόμενος ταύτῃ ποιήσασθαι τὴν
εἰς Τριφυλίαν εἰσβολήν. κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Δωρίμαχος ὁ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγός, δεομένων τῶν Ἠλείων σφί-
σι βοηθεῖν πορθουμένοις, ἑξακοσίους Αἰτωλοὺς καὶ στρατηγὸν Φιλλίδαν αὐτοῖς ἐξέπεμψεν. ὃς παραγενόμενος εἰς
τὴν Ἦλιν, καὶ παραλαβὼν τοὺς μισθοφόρους τῶν Ἠλείων ὄντας εἰς πεντακοσίους καὶ πολιτικοὺς χιλίους, ἅμα δὲ
τούτοις τοὺς Ταραντίνους, ἧκε βοηθῶν εἰς τὴν Τριφυλίαν. ἣ τῆς μὲν προσηγορίας τέτευχε ταύτης ἀπὸ Τριφύ-
λου τῶν Ἀρκάδος παίδων ἑνός· κεῖται δὲ τῆς Πελοποννήσου παρὰ θάλατταν, μεταξὺ τῆς Ἠλείας καὶ Μεσσηνί-
ας χώρας. τέτραπται δ' εἰς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος, ἐσχατεύουσα τῆς Ἀρκαδίας ὡς πρὸς χειμερινὰς δύσεις. ἔχει
δ' ἐν αὑτῇ πόλεις ταύτας· Σαμικόν, Λέπρεον, Ὕπαναν, Τυμπανείαν, Πύργον, Αἴπυον, Βώλακας, Στυλάγ-
γιον, Φρίξαν. ὧν ὀλίγοις χρόνοις πρότερον ἐπικρατήσαντες Ἠλεῖοι, προσελάβοντο καὶ τὴν Ἀλιφειρέων
πόλιν, οὖσαν ἐξ ἀρχῆς ὑπ' Ἀρκαδίαν καὶ Μεγάλην πόλιν· Λυδιάδου τοῦ Μεγαλοπολίτου κατὰ τὴν τυραννίδα
πρός τινας ἰδίας πράξεις ἀλλαγὴν δόντος τοῖς Ἠλείοις. πλήν γε Φιλλίδας τοὺς μὲν Ἠλείους εἰς Λέπρεον, τοὺς
δὲ μισθοφόρους εἰς Ἀλίφειραν ἀποστείλας, αὐτὸς δὲ τοὺς Αἰτωλοὺς ἔχων ἐν Τυμπανείαις ἐκαραδόκει
τὸ συμβησόμενον. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀποθέμενος τὴν ἀποσκευήν, καὶ διαβὰς τῇ γεφύρᾳ τὸν Ἀλφειὸν ποταμόν,
ὃς ῥεῖ παρ' αὐτὴν τὴν τῶν Ἡραιέων πόλιν, ἧκε πρὸς τὴν Ἀλίφειραν. ἣ κεῖται μὲν ἐπὶ λόφου κρημνώδους
πανταχόθεν, ἔχοντος πλεῖον ἢ δέκα σταδίων πρόσβασιν. ἔχει δ' ἄκραν ἐν αὐτῇ τῇ κορυφῇ τοῦ σύμπαντος
(133) λόφου, καὶ χαλκοῦν Ἀθηνᾶς ἀνδριάντα, κάλλει καὶ μεγέθει διαφέροντα. οὗ τὴν μὲν αἰτίαν, ἀπὸ ποίας
προθέσεως ἢ χορηγίας ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς κατασκευῆς, ἀμφισβητεῖσθαι συμβαίνει καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἐγχω-
ρίοις· οὔτε γὰρ πόθεν, οὔτε τίς ἀνέθηκεν ἀκριβῶς εὑρεῖν ἔστιν. ἡ μέντοι γε τῆς τέχνης ἀποτέλεσις
συμφωνεῖται παρὰ πᾶσι, διότι τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἔργων ἐστίν, Ἑκατοδώρου καὶ Σωστράτου κατ-
εσκευακότων. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπιγενομένης ἡμέρας αἰθρίου καὶ λαμπρᾶς, διατάξας ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ὁ
βασιλεὺς κατὰ πλείους τόπους, τούς τε τὰς κλίμακας φέροντας, καὶ τὰς τῶν μισθοφόρων ἐφεδρείας πρὸ τούτων,
ἐπὶ δὲ τοῖς προειρημένοις τοὺς Μακεδόνας διῃρημένους κατόπιν ἑκάστων ἐπιστήσας, ἅμα τῷ τὸν ἥλιον ἐπι-
βάλλειν πρὸς τὸν λόφον. ποιούντων δὲ τὸ παραγγελθὲν ἐκθύμως καὶ καταπληκτικῶς τῶν Μακεδόνων, συνέβαινε
τοὺς Ἀλιφειρέας πρὸς τοὺς ὁρμῶντας ἀεὶ συντρέχειν τοῖς τόποις, οἷς μάλιστα τοὺς Μακεδόνας ἑώρων προσπελά-
ζοντας. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἔχων τοὺς ἐπιτηδειοτάτους, διά τινων κρημνῶν ἔλαθε πρὸς
τὸ τῆς ἄκρας προάστειον ἀναβάς. ἀποδοθέντος δὲ τοῦ συνθήματος, πάντες ἅμα προσερείσαντες τὰς
κλίμακας, κατεπείραζον τῆς πόλεως. πρῶτος μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς κατέσχε τὸ προάστειον τῆς ἄκρας ἔρημον κατα-
λαβών. τούτου δ' ἐμπιπραμένου, προϊδόμενοι τὸ μέλλον οἱ τοῖς τείχεσιν ἐπαμύνοντες, καὶ περιδεεῖς γενόμενοι
μὴ τῆς ἄκρας προκαταληφθείσης, στερηθῶσι καὶ τῆς τελευταίας ἐλπίδος, ὥρμησαν ἀπολιπόντες τὰ τείχη φεύ-
γειν πρὸς τὴν ἀκρόπολιν. οἱ δὲ Μακεδόνες γενομένου τούτου, παραχρῆμα καὶ τῶν τειχῶν καὶ τῆς πόλεως ἐκυρίευσαν.
μετὰ δὲ ταῦτα διαπρεσβευσαμένων τῶν ἐκ τῆς ἄκρας πρὸς τὸν Φίλιππον, δοὺς τὴν ἀσφάλειαν, παρέλαβε
καὶ ταύτην καθ' ὁμολογίαν. συντελεσθέντων δὲ τούτων, καταπλαγέντες ἅπαντες οἱ κατὰ τὴν Τριφυλίαν,
ἐβουλεύοντο περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἰδίων πατρίδων. ὁ δὲ Φιλλίδας ἐκλιπὼν τὰς Τυμπανείας, προσ-
διαρπάσας τινὰς τῶν οἰκιῶν, ἀπεχώρησεν εἰς τὸ Λέπρεον. ταῦτα γὰρ ἐπίχειρα τότε τοῖς Αἰτωλῶν ἦν συμ-
μάχοις· τὸ μὴ μόνον ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις καιροῖς ἐγκαταλείπεσθαι προφανῶς, ἀλλὰ καὶ διαρπα-
γέντας ἢ προδοθέντας, τὰ ἐναντία πάσχειν ὑπὸ τῶν συμμάχων, ἃ τοῖς κρατηθεῖσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων ὀφείλεται
πάσχειν. οἱ δὲ Τυμπανεᾶται παρέδοσαν τῷ Φιλίππῳ τὴν πόλιν. τούτοις δὲ τὸ παραπλήσιον ἐποίησαν,
οἱ τὴν Ὕπαναν κατοικοῦντες. ἅμα δὲ τούτοις Φιαλεῖς ἀκούοντες τὰ περὶ τὴν Τριφυλίαν, καὶ δυσα-
ρεστούμενοι τῇ τῶν Αἰτωλῶν συμμαχίᾳ, κατέλαβον μετὰ τῶν ὅπλων τὸν περὶ τὸ πολεμάρχιον τόπον. οἱ
δὲ τῶν Αἰτωλῶν πειραταὶ διατρίβοντες ἐν αὐτῇ τῇ πόλει διὰ τὰς ἐκ τῆς Μεσσηνίας ὠφελείας, τὸ μὲν πρῶτον

διὸ οἱ τὴν ἄκραν καταλαμβάνοντες Φιαλέων, ὁρῶντες δὲ τοὺς πολίτας συναθροιζομένους πρὸς τὸ βο-
ηθεῖν, ἀπέστησαν τῆς ἐπιβολῆς· ἀσφαλισάμενοι δὲ καὶ λαβόντες τὰς αὐτῶν ἀποσκευάς, ἀπῆλθον ἐκ τῆς
πόλεως. οἱ δὲ Φιαλεῖς διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τὸν Φίλιππον, ἐνεχείρισαν σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν.
Ἔτι δὲ τούτων πραττομένων οἱ Λεπρεᾶται καταλαβόμενοι τόπον τινὰ τῆς πόλεως, ἠξίουν ἐκχωρεῖν
τῆς ἄκρας καὶ τῆς πόλεως τοὺς Ἠλείους καὶ τοὺς Αἰτωλούς· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς παρὰ Λακεδαιμονίων· ἧκε
γὰρ καὶ παρ᾽ ἐκείνων αὐτοῖς βοήθεια. τὸ μὲν οὖν πρῶτον οἱ περὶ τὸν Φιλλίδαν οὐ προσεῖχον, ἀλλ᾽ ἔ-
μενον ὡς καταπληξόμενοι τοὺς ἐν τῇ πόλει. τοῦ δὲ βασιλέως εἰς μὲν τὴν Φιαλίαν Ταυρίωνα μετὰ στρα-
τιωτῶν ἐξαποστείλαντος, αὐτοῦ δὲ προάγοντος εἰς τὸ Λέπρεον καὶ συνεγγίζοντος ἤδη τῇ πόλει, συνέντες οἱ περὶ
τὸν Φιλλίδαν ἐταπεινώθησαν· οἱ δὲ Λεπρεᾶται προσεπερρώσθησαν ταῖς ὁρμαῖς. καλὸν γὰρ δὴ τοῦτ᾽ ἔργον Λεπ-
ρεᾶται διεπράξαντο· χιλίων μὲν ἔνδον ὄντων Ἠλείων, χιλίων δὲ σὺν τοῖς πειραταῖς Αἰτωλῶν,
πεντακοσίων δὲ μισθοφόρων, διακοσίων δὲ Λακεδαιμονίων, πρὸς δὲ τούτοις τῆς ἄκρας κατεχομένης,
ὅμως ἀντεποιήσαντο τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, καὶ μὴ προέσθαι τὰς σφετέρας ἐλπίδας. ὁ δὲ Φιλλίδας ὁρῶν
τοὺς Λεπρεάτας ἀνδρωδῶς ὑφισταμένους καὶ τοὺς Μακεδόνας ἐγγίζοντας, ἐκχωρεῖ τῆς πόλεως ἅμα
τοῖς Ἠλείοις καὶ τοῖς παρὰ Λακεδαιμονίων. οἱ μὲν οὖν παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν Κρῆτες διὰ τῆς Μεσσηνίας
εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθον· οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλλίδαν ἐποιοῦντο τὴν ἀπόλυσιν ὡς ἐπὶ τὸ Σαμικόν. τὸ
δὲ τῶν Λεπρεατῶν πλῆθος ἐγκρατὲς γενόμενον τῆς πατρίδος, ἐξαπέστελλε πρεσβευτάς, ἐγχειρίζον
τῷ Φιλίππῳ τὴν πόλιν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας τὰ γινόμενα, τὴν μὲν λοιπὴν δύναμιν εἰς τὸ Λέπρεον
ἀπέστειλε· τοὺς δὲ πελταστὰς καὶ τοὺς εὐζώνους ἀναλαβών, ἡγεῖτο, συνάψαι σπεύδων τοῖς περὶ τὸν Φι-
λλίδαν. καταλαβὼν δὲ τῆς μὲν ἀποσκευῆς ἐγκρατὴς ἐγένετο πάσης· οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλλίδαν κατετάχη-
σαν εἰς τὸ Σαμικὸν παραπεσόντες. προστρατοπεδεύσας δὲ τῷ χωρίῳ, καὶ τὴν λοιπὴν ἐπισπα-
σάμενος ἐκ τοῦ Λεπρέου δύναμιν, ἔμφασιν ἐποίει τοῖς ἔνδον ὡς πολιορκήσων τὸ χωρίον. οἱ δ᾽
Αἰτωλοὶ μετὰ τῶν Ἠλείων οὐδὲν ἔχοντες ἕτοιμον πρὸς πολιορκίαν πλὴν χειρῶν, καταπλαγέντες τὴν
περίστασιν ἐλάλουν περὶ ἀσφαλείας πρὸς τὸν Φίλιππον. λαβόντες δὲ συγχώρημα μετὰ τῶν ὅπλων ποιή-
σασθαι τὴν ἀπόλυσιν, ὥρμησαν εἰς τὴν Ἠλείαν. ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦ μὲν Σαμικοῦ παραυτίκα
κύριος ἐγένετο· μετὰ δὲ ταῦτα παραγινομένων πρὸς αὐτὸν καὶ τῶν ἄλλων μεθ᾽ ἱκετηρίας, παρέλαβε Φρίξαν·
Στυλάγγιον· Αἴπιον· Βώλακα· Πύργον· Ἐπιτάλιον. ταῦτα δὲ διαπραξάμενος, ἐπανῆλθε πάλιν 134
εἰς τὸ Λέπρεον, πᾶσαν ὑφ᾽ ἑαυτὸν πεποιημένος τὴν Τριφυλίαν ἐν ἡμέραις ἕξ. παρακαλέσας δὲ
τοὺς Λεπρεάτας τὰ πρέποντα τῷ καιρῷ, καὶ φυλακὴν εἰσαγαγὼν εἰς τὴν ἄκραν, ἀνέζευξε μετὰ τῆς
δυνάμεως ἐφ᾽ Ἡραίας, ἀπολιπὼν ἐπιμελητὴν τῆς Τριφυλίας Λαδικὸν τὸν Ἀκαρνᾶνα. παραγενόμενος δ᾽
εἰς τὴν προειρημένην πόλιν, τὴν μὲν λείαν διένειμε πᾶσι· τὴν δ᾽ ἀποσκευὴν ἀναλαβὼν ἐκ τῆς Ἡραίας,
ἦλθε μέσου χειμῶνος εἰς Μεγάλην πόλιν. κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Φίλιππος ἔπραττε τὰ κατὰ τὴν
Τριφυλίαν, καὶ Χείλων ὁ Λακεδαιμόνιος ὑπολαμβάνων αὐτῷ καθήκειν κατὰ γένος τὴν βασιλείαν, καὶ βα-
ρέως φέρων τὴν γεγενημένην ὑπεροψίαν περὶ αὐτὸν ἐκ τῶν ἐφόρων ἐν τῇ κατὰ τὸν Λυκοῦργον κρίσει
περὶ τῆς βασιλείας, ἐκίνει καὶ ἐπεβάλετο τὰ καθεστῶτα. νομίσας δὲ εἰ τὴν ὁδὸν τὴν αὐτὴν ἔλθοι Κλεομένει,
καὶ τοῖς πολλοῖς ὑποδείξαι τὴν ἐλπίδα τῆς κληρουχίας καὶ τῶν ἀναδασμῶν, ταχέως ἐπακολουθήσειν αὐτῷ
τὸ πλῆθος, ὥρμησε πρὸς τὴν πρᾶξιν. συμφρονήσας δὲ περὶ τούτων πρὸς τοὺς φίλους, κοινωνοὺς τῆς
τόλμης εἰς διακοσίους τὸ πλῆθος ἐγένετο πρὸς τὸ συντελεῖν τὴν ἐπίνοιαν. θεωρῶν δὲ μέγιστον ἐμπόδιον
ὑπάρχειν αὐτῷ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τὸν Λυκοῦργον καὶ τοὺς ἐφόρους τοὺς περιθέντας ἐκείνῳ τὴν βασιλείαν,
ὥρμησε πρῶτον ἐπὶ τούτους. τοὺς μὲν οὖν ἐφόρους δειπνοῦντας καταλαβών, πάντας αὐτοῦ κατέσφα-
ξε, τῆς τύχης τὴν ἁρμόζουσαν αὐτοῖς ἐπιθείσης δίκην· ὑπὸ γὰρ τοιούτου καὶ ὑπὲρ οὗ τοῦτ᾽ ἔπαθον, δικαίως
αὐτοὺς ἄν τις φήσειε πεπονθέναι. ὁ δὲ Χείλων, τὰ κατὰ τούτους συντελεσάμενος, παρῆν ἐπὶ τὴν οἰκίαν
Τοῦ Λυκούργου· καὶ κατέλαβε μὲν ἔνδον, οὐ μὴν ἐδυνήθη γε ἐγκρατὴς αὐτοῦ γενέσθαι. διὰ γὰρ τῶν φίλων
καὶ γειτόνων ἐκκλαπεὶς καὶ διαδράς, ἔλαθεν αὐτόν· οὗτος μὲν οὖν ἀπεχώρησε ταῖς ἀνοδίαις εἰς τὴν ἐν
τῇ Τριπόλει προσαγορευομένην Πελλήνην. ὁ δὲ Χείλων ἀποσφαλεὶς τοῦ κυριωτάτου πρὸς τὴν ἐπιβολὴν,
ἀθύμως διέκειτο· ἐπράττειν μὴν ἠναγκάζετο τὸ συνεχές. διόπερ εἰς τὴν ἀγορὰν ἐμβαλών, τοῖς μὲν ἐχθροῖς
προσέφερε τὰς χεῖρας· τοὺς δ᾽ οἰκείους καὶ φίλους παρεκάλει· τοῖς δὲ λοιποῖς ὑποδεικνύς τὰς ἄρτι ῥηθεί-
σας ἐλπίδας. οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτῷ, τοὐναντίον δὲ συστρεφομένων ἐπ᾽ αὐτὸν τῶν ἀνθρώπων, συννο-
ήσας τὸ γινόμενον, ἀπεχώρει λάθρα· καὶ διελθὼν τὴν χώραν, ἧκε μόνος εἰς τὴν Ἀχαΐαν ἐκπε-

(136.)

137

φυλακῆς τάξιν πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς Ἠλείας φόβον. αὐτὸς δὲ τὴν προτέραν γράψας τοῖς Μεσσηνίοις καὶ τοῖς Ἠπειρώταις, ἔτι δὲ τοῖς Ἀκαρνᾶσι καὶ Σκερδιλαΐδᾳ, πληρώσαντας ἑκάστους τὰ παρ' αὑτοῖς πλοῖα συναντᾶν αὐτῷ εἰς Κεφαλληνίαν, ἀναχθεὶς ἐκ τῶν Πατρῶν κατὰ τὴν σύνταξιν ἔπλει, καὶ προσέσχε τῆς Κεφαλληνίας κατὰ Προνους. ὁρῶν δὲ τό τε πολισμάτιον τοὺς Προνους δυσπολιόρκητον ὂν καὶ τὴν χώραν στενήν, παρέπλει τῷ στόλῳ, καὶ καθωρμίσθη πρὸς τὴν τῶν Παλαιέων πόλιν. συνιδὼν δὲ ταύτης τὴν χώραν γέμουσαν σίτου καὶ δυναμένην θρέψαι στρατόπεδον, τὴν μὲν δύναμιν ἐκβιβάσας προσεστρατοπέδευσε τῇ πόλει, τὰς δὲ ναῦς συνορμίσας τάφρῳ καὶ χάρακι περιέβαλε, τοὺς δὲ Μακεδόνας ἐφῆκε πρὸς τὰς σιτολογίας. αὐτὸς δὲ περιῄει τὴν πόλιν ἐπισκοπῶν, πῶς δύναιτ' ἂν προσάγειν ἔργα τοῖς τείχεσι καὶ μηχανάς, βουλόμενος ἅμα μὲν προσδέξασθαι τοὺς συμμάχους, ἅμα δὲ τὴν πόλιν ἐξελεῖν, ἵνα πρῶτον μὲν Αἰτωλῶν περιέλῃ τὴν ἀναγκαιοτάτην ὑπηρεσίαν· ταῖς γὰρ τῶν Κεφαλλήνων ναυσὶ χρώμενοι, τάς τε εἰς Πελοπόννησον ἐποιοῦντο διαβάσεις, καὶ τὰς Ἠπειρωτῶν, ἔτι δ' Ἀκαρνάνων ἐπόρθουν παραλίας· δεύτερον δ' ἵνα παρασκευάσῃ αὑτῷ τε καὶ τοῖς συμμάχοις ὁρμητήριον εὐφυὲς κατὰ τῆς τῶν πολεμίων χώρας.

Ἡ γὰρ Κεφαλληνία κεῖται μὲν κατὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, ἀνατείνουσα πρὸς τὸ Σικελικὸν πέλαγος. ἐπίκειται δὲ τῆς μὲν Πελοποννήσου τοῖς πρὸς ἄρκτον καὶ πρὸς ἑσπέραν μέρεσιν ἐγκεκλιμένη, καὶ μάλιστα τῇ τῶν Ἠλείων χώρᾳ· τῆς δ' Ἠπείρου καὶ τῆς Αἰτωλίας, ἔτι δὲ τῆς Ἀκαρνανίας, τοῖς πρὸς μεσημβρίαν καὶ πρὸς τὰς δύσεις μέρεσιν ἐγκεκλιμένη. διὸ καὶ πρός τε τὴν συναγωγὴν τῶν συμμάχων εὐφυῶς ἔχουσαν, καὶ κατὰ τῆς τῶν πολεμίων καὶ πρὸ τῆς τῶν φίλων χώρας εὐκαίρως κειμένην, ἔσπευδε χειρωσάμενος ὑφ' αὑτὸν ποιήσασθαι τὴν νῆσον. συνθεωρῶν δὲ τὰ μὲν ἄλλα πάντα μέρη τῆς πόλεως, τὰ μὲν θαλάττῃ, τὰ δὲ κρημνοῖς περιεχόμενα, βραχὺ δέ τι μέρος τόπου ἐπίπεδον αὐτῆς ὑπάρχον, τὸ πρὸς τὴν Ζάκυνθον ἐστραμμένον, ταύτῃ διενοεῖτο προσάγειν ἔργα, καὶ ταύτῃ τὴν ὅλην ἐνίστασθαι πολιορκίαν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς περὶ ταῦτα καὶ πρὸς τούτοις ἦν. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, πεντεκαίδεκα μὲν ἧκον λέμβοι παρὰ Σκερδιλαΐδου· τοὺς γὰρ πλείστους ἐκώλυσεν ἐλθεῖν διὰ τὰς γενομένας ἐπιβουλὰς καὶ ταραχὰς περὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα τόπους ἐκ τῶν δυναστῶν. ἧκον δὲ καὶ παρ' Ἠπειρωτῶν, καὶ παρ' Ἀκαρνάνων, ἔτι δὲ Μεσσηνίων οἱ διαταχθέντες τῶν συμμάχων· τῆς γὰρ τῶν Φυγαλέων πόλεως ἐξαιρεθείσης, ἀπροφασίστως τὸ λοιπὸν ἤδη κα[illegible] τοῦ πολέμου. τῶν δὲ πρὸς τὴν πολιορκίαν ἑτοίμων ὄντων, διαθεὶς τὰ βέλη καὶ τοὺς πετροβόλους κατὰ τοὺς ἁρμόζοντας τόπους πρὸς τὸ κωλύειν τοὺς ἀμυνομένους, παρακαλέσας τοὺς Μακεδόνας ὁ βασιλεύς, προσῆγε τὰς μηχανὰς τοῖς τείχεσι, καὶ διὰ τούτων τοῖς ὀρύγμασιν ἐνεχείρει. ταχὺ δὲ τοῦ τείχους ἐπὶ δύο πλέθρα κρεμασθέντος, διὰ τὴν ἐν τοῖς ἔργοις προθυμίαν τῶν Μακεδόνων, ἐγγίσας τοῖς τείχεσιν ὁ βασιλεύς, παρήνει τοῖς ἐν τῇ πόλει, ποιεῖσθαι πρὸς αὐτὸν τὴν εἰρήνην. τῶν δὲ παρακουόντων, ἐμβαλὼν πῦρ τοῖς ἐρείσμασιν, ὁμοῦ πᾶν τὸ διεστυλωμένον κατέβαλε τεῖχος. οὗ γενομένου, πρώτους ἐφῆκε τοὺς πελταστὰς τοὺς ὑπὸ Λεόντιον ταττομένους, σπειρηδὸν τάξας, καὶ παρήγγειλε βιάζεσθαι διὰ τοῦ πτώματος. οἱ δὲ περὶ τὸν Λεόντιον, τηροῦντες τὰ πρὸς τὸν Ἀπελλῆν συγκείμενα, τρὶς ἑξῆς τοὺς νεανίσκους ὑπερβάντας τὸ πτῶμα, διέτρεψαν τοῦ μὴ τελεσιουργῆσαι τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως, προδιεφθαρκότες μὲν τοὺς κατὰ μέρος ἐπιφανεστάτους τῶν ἡγεμόνων, ἐθελοκακοῦντες δὲ καὶ περὶ ἕκαστον ἀποδειλιῶντες αὐτοί, τέλος ἐξέπεσον ἐκ τῆς πόλεως, πολλὰς πληγὰς λαβόντες, καίπερ εὐχερῶς δυνάμενοι κρατῆσαι τῶν πολεμίων. ὁ δὲ βασιλεὺς ὁρῶν ἀποδειλιῶντας μὲν τοὺς ἡγεμόνας, τραυματίας δὲ καὶ πλείους γεγονότας τῶν Μακεδόνων, τῆς μὲν πολιορκίας ἀπέστη, περὶ δὲ τῶν ἑξῆς ἐβουλεύετο μετὰ τῶν φίλων. (138)

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιρούς, Λυκοῦργος μὲν εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἐξεστράτευσε, Δωρίμαχος δὲ τοὺς ἡμίσεις ἔχων Αἰτωλούς, εἰς Θετταλίαν ἐποιήσατο τὴν ὁρμήν, ἀμφότεροι πεπεισμένοι τὸν Φίλιππον ἀποσπάσειν τῆς τῶν Παλαιέων πολιορκίας. ὑπὲρ ὧν ἧκον πρεσβεύοντες πρὸς τὸν βασιλέα, παρά τε Ἀκαρνάνων καὶ Μεσσηνίων. οἱ μὲν παρὰ τῶν Ἀκαρνάνων, παρακαλοῦντες αὐτὸν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν τῶν Αἰτωλῶν χώραν, καὶ τὸν Δωρίμαχον ἀποσπάσαι τῆς εἰς Μακεδονίαν ὁρμῆς, καὶ τὴν χώραν τῶν Αἰτωλῶν ἐπελθεῖν καὶ πορθῆσαι πᾶσαν ἀδεῶς. οἱ δὲ παρὰ τῶν Μεσσηνίων, δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν, καὶ διδάσκοντες ὅτι τῶν ἐτησίων ἤδη στάσιν ἐχόντων, δυνατόν ἐστι τὴν παρακομιδὴν ἐκ τῆς Κεφαλληνίας εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἐν ἡμέρᾳ ποιήσασθαι μιᾷ. διὸ καὶ οἱ περὶ Γόργον τὸν Μεσσήνιον, καὶ φαίνονται πραγματικὴν γινομένην συνίστασαν τὴν ἐπὶ τὸν Λυκοῦργον ἐπιβολήν. οἱ δὲ περὶ τὸν Λεόντιον, τηροῦντες τὴν αὑτῶν ὑπόθεσιν, συνήργουν τοῖς περὶ τὸν Γόργον, ἐκτεθεωρηκότες ὅτι συμβήσεται τὴν θερείαν εἰς τέλος ἄπρακτον γενέσθαι τὸν Φίλιππον. πλεῦσαι μὲν γὰρ εἰς τὴν Μεσσηνίαν ῥᾴδιον ἦν, ἀναπλεῦσαι δ' ἐκεῖθεν τῶν ἐτησίων ἐπεχόντων ἀδύνατον. ἐβούλοντο δὲ

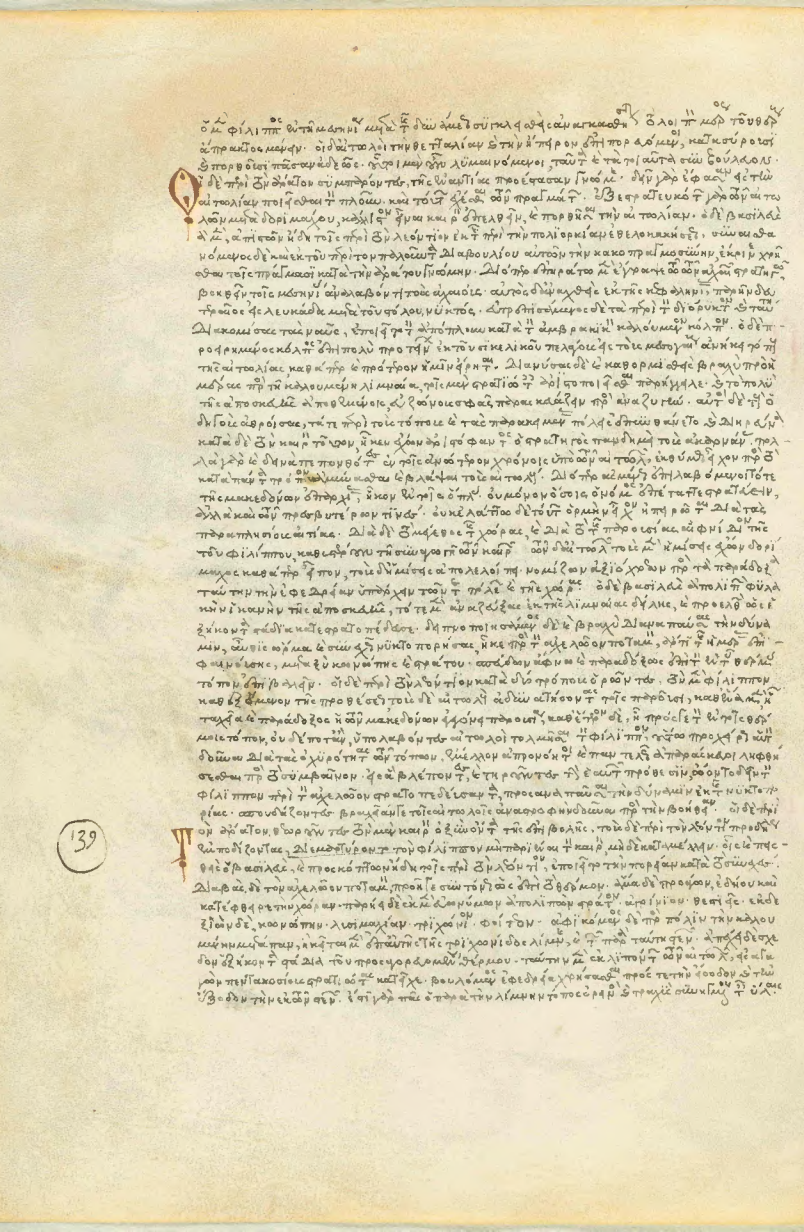

διὸ καὶ παντελῶς στενὴν καὶ δυσχερῆ ἔχουσαν τὴν πάροδον. μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς μὲν μισθοφόρους προθέμενος πάσης τῆς πορείας· ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς Ἰλλυριούς· ἑξῆς δὲ τοὺς πελταστὰς καὶ φαλαγγίτας ἄγων, προῆγε διὰ τῶν στενῶν· ἀπουραγούντων μὲν αὐτῷ τῶν Κρητῶν. δεξιῶν δὲ παρὰ πλάγια τῶν Θρᾳκῶν, καὶ τῶν ψιλῶν ἀντιπαραγομένων τοῖς χώροις. τὴν μὲν γὰρ ἐκ τῶν εὐωνύμων ἐπιφάνειαν τῆς πορείας κατησφαλίζετο ἡ λίμνη σχεδὸν ἐπὶ τριάκοντα στάδια. ἀνύσας δὲ τοὺς προειρημένους τόπους καὶ παραγενόμενος πρὸς τὴν καλουμένην Πάμφιαν, ὁμοίως καὶ ταύτην ἀσφαλισάμενος φυλακῇ, προέβαινε πρὸς τὸν Θέρμον· ὁδὸν οὐ μόνον ἀνάντη καὶ τραχεῖαν διαφερόντως, ἀλλὰ καὶ κρημνοὺς ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους ἔχουσαν βαθεῖς· ὥστε καὶ λίαν ἐπισφαλῆ καὶ στενὴν τὴν πάροδον εἶναι κατὰ τόπους· τῆς πάσης ἀναβάσεως οὔσης σχεδὸν ἐπὶ τριάκοντα στάδια. διανύσας δὲ

Καὶ ταύτην ἐν βραχεῖ χρόνῳ, διὰ τὸ τοὺς Μακεδόνας ἐρρωμένως ποιεῖσθαι τὴν πορείαν, ἧκε πολλῆς ὥρας ἐπὶ τὸν Θέρμον καὶ καταστρατοπεδεύσας, ἀφῆκε τὴν δύναμιν τάς τε περιοικίδας κώμας πορθεῖν καὶ τὸ τῶν Θερμίων πεδίον ἐπιτρέχειν· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς οἰκίας τὰς ἐν αὐτῷ τῷ Θέρμῳ διαρπάζειν, οὔσας πλήρεις οὐ μόνον σίτου καὶ τῆς τοιαύτης χορηγίας, ἀλλὰ καὶ κατασκευῆς διαφορωτάτης τῶν παρ' αὐτοῖς· καθ' ἕκαστον γὰρ ἔτος ἀγοράς τε καὶ πανηγύρεις ἐπιφανεστάτας, ἔτι δὲ καὶ τὰς τῶν ἀρχαιρεσιῶν καταστάσεις ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ συντελούντων, ἕκαστοι πρὸς τὰς ὑποδοχὰς καὶ τὰς εἰς ταῦτα παρασκευὰς τὰ πολυτελέστατα τῶν ἐν τοῖς βίοις ὑπαρχόντων ἀπετίθεντο πρὸς τοῦτον τὸν τόπον. χωρὶς δὲ τῆς χρείας, καὶ τὴν ἀσφάλειαν ἤλπιζον ἐν τούτῳ βεβαιοτάτην αὑτοῖς ὑπάρχειν. διὰ τὸ μήτε πολέμιον τετολμηκέναι μηδένα ἀποτοτὲ πρὸς τοὺς τόπους τούτους ἐμβαλεῖν, ἦν καὶ τῇ φύσει τοιούτους, ὥστε τοῦ σύμπαντος Αἰτωλίας ἀκροπόλεως ἔχειν τάξιν. διότι περ εἰρηνευόμενος ἐκ παλαιοῦ τῶν χρόνων, πλήρης ἦν ἀγαθῶν πολλῶν, αἵ τε περὶ τὸ ἱερὸν οἰκίαι, καὶ πάντες οἱ πέριξ τόποι. ἐκείνην μὲν οὖν τὴν νύκτα παντοδαπῆς γέμοντες ὠφελείας, αὐτοῦ κατηυλίσθησαν. τῇ δ' ἐπαύριον τῶν μὲν κατασκευῶν τὰ πολυτελέστατα καὶ τὰ δυνατὰ κομίζεσθαι διέλαβον· τῶν δὲ λοιπῶν σωρεύσαντες πρὸ τῶν σκηνῶν, ἐνεπίμπρασαν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ὅπλων τῶν ἐν ταῖς στοαῖς ἀνακειμένων· τῶν μὲν πολυτελῶν καθαιροῦντες ἀπεκόμιζον· τινὰ δ' ὑπήλλαττον· τὰ δὲ λοιπὰ συναθροίσαντες, πῦρ ἐνέβαλον. ἦν δὲ ταῦτα πλείω τῶν μυρίων καὶ πεντακισχιλίων. καὶ ἕως μὲν τούτου πάντα κατὰ τοὺς τοῦ πολέμου νόμους καλῶς καὶ δικαίως ἐπράττετο· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα πῶς χρὴ λέγειν οὐκ οἶδα. λαβόντες γὰρ ἔννοιαν τῶν ἐν Δίῳ καὶ Δωδώνῃ πεπραγμένων τοῖς Αἰτωλοῖς, τάς τε στοὰς ἐνεπίμπρασαν, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀναθημάτων διέφθειρον, ὅσα πολυτελῆ ταῖς κατασκευαῖς, ἢ πολλῆς ἐπιμελείας τετευχότα τῆς δαπάνης. οὐ μόνον δὲ τῷ πυρὶ κατελυμήναντο τὰς ὀροφάς, ἀλλὰ καὶ κατέσκαψαν εἰς ἔδαφος. ἀνέτρεψαν δὲ καὶ τοὺς ἀνδριάντας οὐκ ἐλάττους δισχιλίων ὄντας. πολλοὺς δὲ καὶ διέφθειραν. πλὴν ὅσοι θεῶν ἐπιγραφὰς ἢ τύπους εἶχον· τῶν δὲ τοιούτων ἀπέσχοντο. κατέγραφον δ' ἐς τοὺς τοίχους, καὶ τὸν περιφερόμενον στίχον, ἤδη τότε τῆς ἐπιδεξιότητος τῆς τοῦ Σάμου φυομένης· ὃς ἦν υἱὸς μὲν Χρυσογόνου, σύντροφος δὲ τοῦ βασιλέως. ὁ δὲ στίχος ἦν· ὁρᾷς τὸ δῖον οὗ βέλος διέπτατο; ἐνόμιζον δὲ παρὰ πᾶσιν ἐπὶ τούτῳ ὅ τε βασιλεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν φίλοι, ὡς δικαίως ταῦτα πράττοντες καὶ καθηκόντως· ἀμυνόμενοι τοῖς ὁμοίοις τὴν τῶν Αἰτωλῶν περὶ τὸ Δῖον ἀσέβειαν. ἐμοὶ δὲ τἀναντία δοκεῖ τούτων. εἰ δ' ὀρθῶς ὁ λόγος, σκοπεῖν ἔνεστι. χρωμένους οὐχ ἑτέροις τισίν· ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς οἰκίας ταύτης παραδείγμασιν. Ἀντίγονος ἐκ παρατάξεως νικήσας Κλεομένη τὸν βασιλέα τῶν Λακεδαιμονίων, ἐγκρατὴς ἐγένετο τῆς Σπάρτης. αὐτός τε ὢν κύριος ὅ βούλοιτο χρῆσθαι τῇ πόλει καὶ τοῖς ἐμπολιτευομένοις, τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ κακῶς ποιεῖν τοὺς γεγονότας ὑποχειρίους, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων, ἀποδοὺς τὸ πάτριον πολίτευμα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τῶν μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος γενόμενος, ἐν κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν Λακεδαιμονίοις, οὕτως εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθε. τοιγαροῦν οὐ μόνον

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εὐεργέτης, ἀλλὰ καὶ μεταλλάξας σωτήρ. οὐδὲ παρὰ μόνοις Λακεδαιμονίοις, ἀλλὰ παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν ἀθανάτου τέτευχε τιμῆς καὶ δόξης ἐπὶ τοῖς προειρημένοις. καὶ μὴν ὁ πρῶτος αὐτῶν αὐξήσας τὴν βασιλείαν, καὶ γενόμενος ἀρχηγὸς τοῦ προσχήματος τῆς οἰκίας Φίλιππος, νικήσας Ἀθηναίους τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, οὐ τοσοῦτον ἤνυσε διὰ τῶν ὅπλων, ὅσον διὰ τῆς ἐπιεικείας καὶ φιλανθρωπίας τῶν τρόπων. τῷ μὲν γὰρ πολέμῳ καὶ τοῖς ὅπλοις αὐτῶν μόνον περιεγένετο καὶ κύριος ἐγένετο τῶν ἀντιταξαμένων· τῇ δ' εὐγνωμοσύνῃ καὶ μετριότητι πάντων Ἀθηναίων, ἀλλὰ

τὰ κατὰ τὸ ὅλον αὐτοῦ προαιρέσεως, ὡς ἡ περὶ μὲν Ἄρατον οὐδὲν αὐτῷ εὑρέθη προπετὲς οὐδ' ἄκριτον. περὶ
δὲ Δημήτριον τἀναντία. ὁ δὲ γνώμη τῆς προαιρέσεως ἑκατέρου. ὡς εἰς παραπλήσιον ὁμολογουμέ-
νων. ὑπολαβόντας τὸν οἰκεῖον καιρόν, ποιησόμεθα τὴν ἁρμόζουσαν μνήμην. ὁ δὲ Φίλιππος
πολλὰ τούτων παραδεξάμενος ὅσα δυνατὸν ἦν ἄγειν καὶ φέρειν, ἀναλαβὼν ἐκ τοῦ Θέρμου προῆγε ποιούμενος
τὴν αὐτὴν ἐπάνοδον ἣν καὶ παρεγένετο. προβαλόμενος μὲν τὴν λείαν καὶ τοὺς βαρεῖς τῶν
ὁπλιτῶν. ἐπὶ δὲ τῆς οὐραγίας ἀπολιπὼν τοὺς Ἀκαρνᾶνας καὶ τοὺς μισθοφόρους. ἔσπευδε διελθεῖν τὰς δια-
μισθώσεις δυσχωρίας. διὰ τὸ προσδοκᾶν τοὺς Αἰτωλοὺς ἐξάψεσθαι τῆς οὐραγίας, πιστεύοντας ταῖς
δυσχωρίαις τῶν τόπων. ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι παραπόδας. οἱ γὰρ οὐ πολλοὶ προσβεβοηθηκότες
καὶ συνηθροισμένοι σχεδὸν εἰς τρισχιλίους, ἕως μὲν ὁ Φίλιππος ἦν ἐπὶ τῶν μετεώρων, οὐκ ἤγγιζον.
ἀλλ' ἐκάθηντο ἐν τισὶ τόποις ἀδήλοις. ἡγουμένου τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Τριχωνιέως. ἅμα δὲ τῷ κινῆ-
σαι τὴν οὐραγίαν, ἐπιβαλόμενοι ταχέως εἰς τὸ Θέρμον, καὶ προσέκειντο τοῖς ἐσχάτοις. γενομένης δὲ τα-
ραχῆς περὶ τὴν οὐραγίαν, ἐπὶ μᾶλλον ἐκθύμως οἱ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν ἐπέκειντο καὶ προσέφερον τὰς χεῖρας
πιστεύοντες τοῖς τόποις. ὁ δὲ Φίλιππος προειδόμενος τὸ μέλλον, ὑπό τινα λόφον ὑπέστειλε τοὺς Ἰλ-
λυριοὺς ἐν τῇ καταβάσει καὶ τῶν πελταστῶν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους. ὧν διαναστάντων ἐπὶ τοὺς ἐπικειμένους
καὶ προπεπτωκότας τῶν ὑπεναντίων, τοὺς μὲν λοιποὺς τῶν Αἰτωλῶν ἀνοδίαις προτροπάδην συνέβη φυ-
γεῖν. ἑκατὸν δὲ καὶ τριάκοντα πεσεῖν. ἁλῶναι δὲ οὐ πολὺ τούτων ἐλάττους. γενομένου δὲ τοῦ προτε-
ρήματος τούτου, ταχέως οἱ περὶ τὴν οὐραγίαν ἐμπρήσαντες τὸ Πάμφιον, καὶ μετὰ ταῦτα ἀσφαλῶς διελ-
θόντες τὰ στενά, συνέμιξαν τοῖς Μακεδόσιν. ὁ δὲ Φίλιππος ἐστρατοπεδευκὼς περὶ τὴν Μετάπαν,
ἐνταῦθα προσανεδέχετο τοὺς ἀπὸ τῆς οὐραγίας. τῇ δὲ ἑξῆς τὴν Μετάπαν κατασκάψας τὴν Μετάπαν,
προῆγε καὶ παρενέβαλε περὶ τὴν καλουμένην πόλιν Ἄκρας. τῇ δ' ἑξῆς ὁμοίως προάγων, ἐπόρθει τὴν
χώραν. καὶ κατεστρατοπέδευσε περὶ Κονώπην ἐπιμείνας τὴν ἐχομένην ἡμέραν. τῇ δ' ἐπιγενο-
μένῃ πάλιν ἀναζεύξας, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν παρὰ τὸν Ἀχελῷον ἕως ἐπὶ τὸν Στράτον. διαβὰς δὲ τὸν
ποταμόν, ἐπέστησε τὴν δύναμιν ἐκτὸς βέλους, ἀποπειρώμενος τῶν ἔνδον. ἐπέπυστο γὰρ εἰς τὸ
Στράτον συνδεδραμηκέναι τῶν Αἰτωλῶν, πεζοὺς μὲν εἰς τρισχιλίους. ἱππεῖς δὲ περὶ τετρακοσίους. Κρῆτας δὲ
εἰς πεντακοσίους. οὐδενὸς δ' ἐπεξιέναι τολμῶντος, ἐξ ἀρχῆς ἐκίνει τοὺς πρώτους. ποιούμενος
τὴν πορείαν, ὡς ἐπὶ τὴν Λιμναίαν καὶ τὰς ναῦς. ἅμα δὲ τῷ τὴν οὐραγίαν παραλλάξαι τὴν πόλιν,
τὸ μὲν πρῶτον ὀλίγοι τῶν Αἰτωλῶν ἱππέων ἐξελθόντες, κατεπείραζον τῶν ἐσχάτων. ἐπεὶ δὲ
τό τε τῶν Κρητῶν πλῆθος ἐκ τῆς πόλεως, καί τινες τῶν Αἰτωλῶν συνῆψαν τοῖς αὐτῶν ἱππεῦσι, γι-
νομένης ὁλοσχερεστέρας συμπλοκῆς, ἠναγκάσθησαν ἐκ μεταβολῆς οἱ περὶ τὴν οὐραγίαν κιν-
δυνεύειν. ἦν οὖν τὸ μὲν πρῶτον ἀμφοτέροις ἐφάμιλλος ὁ κίνδυνος. προσβοηθησάντων δὲ τοῖς
παρὰ τοῦ Φιλίππου μισθοφόροις τῶν Ἰλλυριῶν, ἐνέκλιναν καὶ σποράδην ἔφευγον οἱ τῶν Αἰτω-
λῶν ἱππεῖς καὶ μισθοφόροι. τὸ δὲ πολὺ μέρος αὐτῶν, ἕως εἰς τὰς πύλας καὶ πρὸς τὰ τείχη συνε-
δίωξαν οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως. κατέβαλον δ' εἰς ἑκατόν. ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ τῆς χρείας λοιποῦ, οἱ
μὲν ἐκ τῆς πόλεως, τὴν ἡσυχίαν ἦγον. οἱ δ' ἀπὸ τῆς οὐραγίας, ἀσφαλῶς συνῆψαν πρὸς τὸ στρατόπε-
δον καὶ τὰς ναῦς. ὁ δὲ Φίλιππος καταστρατοπεδεύσας ἐν ὥρᾳ, τοῖς θεοῖς ἔθυε χαριστήρια
τῆς γεγενημένης αὐτῷ περὶ τὴν ἐπιβολὴν εὐροίας. ἅμα δὲ καὶ τοὺς ἡγεμόνας ἐκάλει βουλόμενος
ἑστιᾶσαι πάντας. ἐδόκει γὰρ εἰς τόπους σφαλεροὺς δεδωκέναι παραβολήν. καὶ τοιούτους, εἰς οὓς οὐ-
δεὶς ἐτόλμησε πρότερον στρατοπέδῳ παρεμβαλεῖν. ὁ δὲ, οὐ μόνον ἐνέβαλε μετὰ τῆς δυ-
νάμεως, ἀλλὰ καὶ πάντα ὅσα προέθετο συντελεσάμενος, ἀσφαλῶς ἐποιήσατο τὴν ἐπάνοδον.
διὸ περιχαρὴς ὤν, οὗτος μὲν ἐγίνετο περὶ τὴν τῶν ἡγεμόνων ὑποδοχήν. οἱ δὲ περὶ τὸν Μεγαλέ-
αν καὶ Λεόντιον, δυσχερῶς ἔφερον τὴν γεγενημένην ἐπιτυχίαν τοῦ βασιλέως. ὡς ἂν διατεταγ-
μένοι μὲν πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἀπελλῆν, πάσαις μὲν ἐμποδιεῖν ταῖς ἐπιβολαῖς αὐτοῦ, μὴ δυνάμενοι δὲ τοῦτο
ποιεῖν. ἀλλὰ τῶν πραγμάτων αὐτοῖς κατὰ τοὐναντίον προχωρούντων. ἀθυμοῦντες ὅμως. ἀλλ'
ἧκον ἐπὶ τὸ δεῖπνον. ἦσαν μὲν οὖν εὐθέως ἐν ὑπονοίᾳ τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς ἄλλοις, οὐχ ὁμοίως
τοῖς λοιποῖς χαίροντες ἐπὶ τοῖς γεγονόσι. προβαίνοντος δὲ τοῦ πότου, καὶ κατὰ τὸ γινόμενον ἀμετ-
ρίας καὶ πολυποσίας, ἀναγκασθέντες συμπεριφέρεσθαι, ταχέως ἐξέθηκαν τὴν αἵρεσιν αὑτῶν.
ἀφεστῶτες γὰρ τῆς φρονήσεως ὑπό τε τῆς μέθης καὶ τῆς ἀλογιστίας ἐλαυνόμενοι, περιῄεσαν ζητοῦν-
τες τὸν Ἄρατον. συμμίξαντες δὲ κατὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ, τὸ μὲν πρῶτον ἐλοιδόρησαν. μετὰ δὲ,

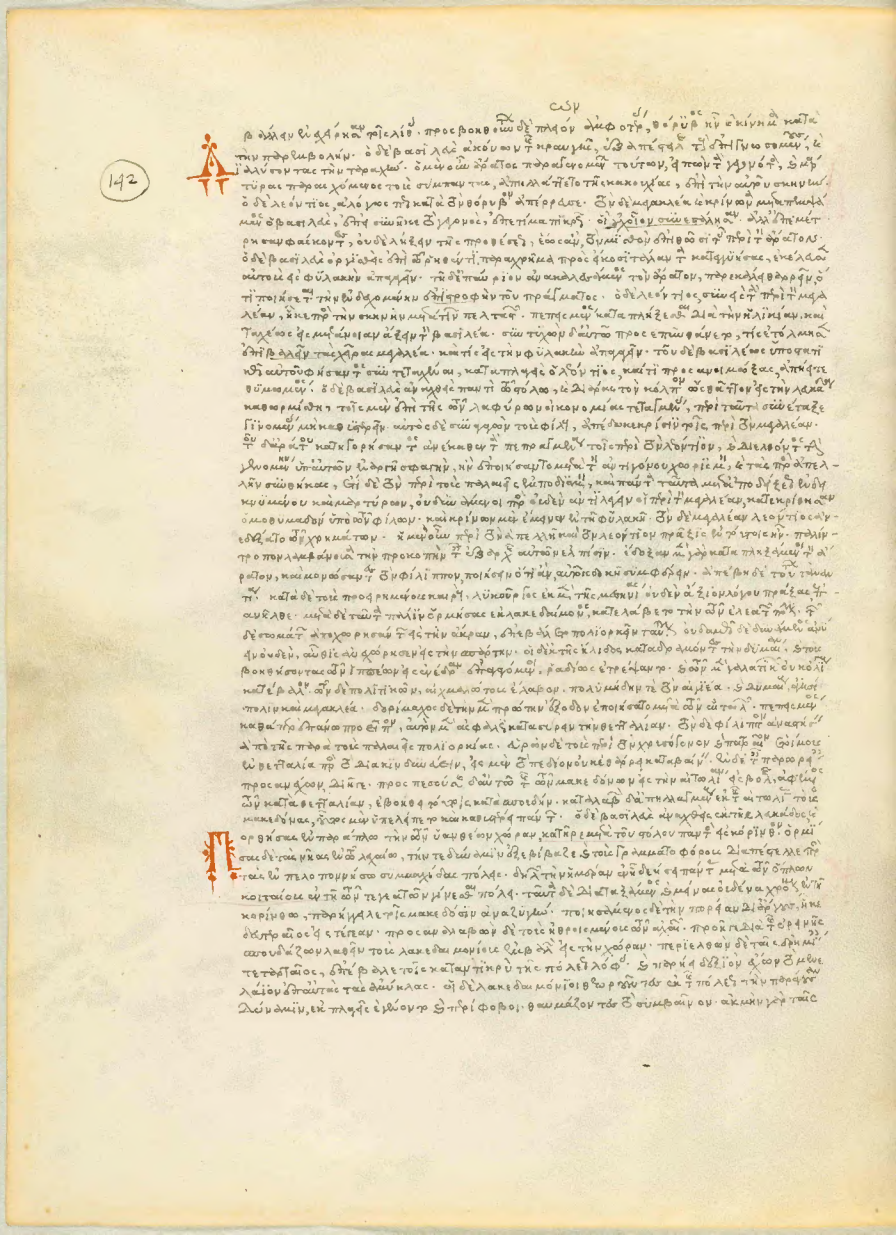

λιανοι ἢ ἄλλως μηδ' ἑώρων ἐπὶ τὸ προσπῖπτον ὑπὸ τοῦ Φιλίππου περὶ τὴν καταφθορὰν τοῦ ὁρμ... ὁ καθόλου
ταῖς αὐτοῦ πολιτείαις πράξεσι· καί τις ἂν ἐπιπλεόνως προσδοκῶν παρ' αὐτοῖς ὑπὲρ τοῦ Λυκοῦργον ἐκπλήττειν
βοηθήσοντα τοῖς αὐτοῦ λόγοις· ὑπὲρ δὲ τούτου τὸ μόνον ἀλλ' ἐπισφαλοῦς ὁ ξένος ἐκ τηλικούτου διαστήματος,
οὐδὲ διεγνώκει τὸ παράπαν αὐτοῦ οὐδείς· ὅτε καὶ τῆς ἡλικίας χρόνος ... καταφρονεῖν τι τοῦ
βασιλέως· διὸ καὶ παρὰ δόξαν αὐτοῖς τῶν πραγμάτων συγκυρούντων, εἰκότως ἦσαν ἐκπλαγεῖς· ὁ γὰρ Φίλιπ-
πος τολμηρότερον καὶ πρακτικώτερον ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν χρώμενος ταῖς ἐπιβολαῖς, εἰς ἀπορίαν καὶ
δυσχρηστίαν ἄγαν ἦγε τοὺς πολεμίους. ὁρμήσας γὰρ ἐκ μέσης Αἰτωλίας καθάπερ ἐπάνω προεῖπον,
διανύσας ἐν νυκτὶ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, εἰς Λευκάδα κατῆρε· δύο δὲ ἡμέρας ἡμερεύσας ἐν ταύτῃ, τῇ τρίτῃ
ποιησάμενος ὑπὸ τὴν ἕω τὴν ἀναγωγήν, δευτεραῖος ἐπόρθησεν ἅμα τὴν τῶν Αἰτωλῶν παραλίαν καὶ καθωρ-
μίσθη εἰς Λέχαιον· μετὰ δὲ ταῦτα κατὰ τὸ συνεχὲς ποιούμενος τὰς πορείας, ἑβδομαῖος ἐπέβαλε τοῖς ὑπὲρ τῆς ... κει-
μένοις, παρὰ τὸ Μενελάϊον λόφοις· ὥστε καὶ τοὺς πλείστους ὁρῶντας τὰ γινόμενα μὴ πιστεύειν τοῖς συμβαίνουσι.

Οἱ μὲν οὖν Λακεδαιμόνιοι περὶ ἔκπληξιν ἐγεγόνεισαν διὰ τὸ παράδοξον, ἠπόρουν δὲ καὶ πῶς χρήσαιντο διὰ τὸ ἀπρόσδοκητον.
ὁ δὲ Φίλιππος τῇ μὲν πρώτῃ κατεστρατοπέδευσε περὶ τὰς Ἀμύκλας· αἱ δ' Ἀμύκλαι καλούμεναι τόπος ἐστὶ τῆς Λα-
κωνικῆς χώρας καλλιδενδρότατος καὶ καλλικαρπότατος· ἀπέχει δὲ τῆς Λακεδαίμονος ὡς εἴκοσι στάδια·
ὑπάρχει δὲ καὶ τέμενος Ἀπόλλωνος αὐτόθι σχεδὸν ἐπιφανέστατον τῶν κατὰ τὴν Λακωνικὴν ἱερῶν· κεῖται δὲ τῆς
πόλεως ἐν τοῖς πρὸς θάλατταν κεκλιμένοις μέρεσι. τῇ δ' ἑξῆς προῆλθε πορθῶν ἅμα τὴν χώραν, ἐπὶ τὸν Πύρρου καλούμενον
καταβὰς χάρακα. δύο δὲ τὰς ἑξῆς ἡμέρας ἐπιδραμὼν καὶ συνεχεῖς τόπους, κατεστρατοπέδευσε περὶ τὸ Καρνείον.
ἐντεῦθεν ὁρμήσας ἧκε πρὸς Ἀσίνην· ἧς ποιησάμενος προσβολάς, οὐδὲν ἦν προύργου περὶ αὐτήν, ἀναζεύξας
ἐπὶ λοιπὸν ἐπιπορευόμενος ἔφθειρε τὴν χώραν πᾶσαν, τὴν ἐπὶ τὸ Κρητικὸν πέλαγος ἐστραμμένην
ἕως Ταινάρου· μεταβαλόμενος δὲ πάλιν, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν παρὰ τὸν ναύσταθμον τῶν Λακεδαιμονίων,
ὃ καλεῖται μὲν Γύθιον, ἔχει δὲ ὅρμον ἀσφαλῆ λιμένα· τῆς δὲ πόλεως ἀπέχει περὶ τριάκοντα στάδια· τοῦτο δὲ παραλιπὼν
κατὰ πορείαν δεξιόν, κατεστρατοπέδευσε περὶ τὴν Ἑλίαν· ἥτις ἐστὶν ὡς πρὸς μέρος θεωρουμένη πλείστη
καὶ καλλίστη χώρα τῆς Λακωνικῆς. ὅθεν ἀφεὶς τὰς προνομάς, αὐτόν τε ... πάντα κατὰ
πῦρ ... διέφθειρε τοὺς ἐν αὐτῇ καρπούς. ἀφίκετο δὲ ταῖς προνομαῖς καὶ πρὸς Ἀκρίας καὶ Λεύκας,
ἔτι δὲ καὶ τὴν τῶν Βοιῶν χώραν. οἱ δὲ Μεσσήνιοι κομισάμενοι τὰ γράμματα τὰ παρὰ τοῦ Φιλίππου τὰ περὶ
τῆς στρατείας, τῇ μὲν ὁρμῇ τῶν ἄλλων συμμάχων οὐκ ἐλείποντο, ἀλλὰ τὴν ἔξοδον ἐποιήσαντο μετὰ σπου-
δῆς, καὶ τοὺς ἀκμαιοτάτους ἄνδρας ἐξέπεμψαν, πεζοὺς μὲν δισχιλίους, ἱππεῖς δὲ διακοσίους. διὰ δὲ
μῆκος τῆς ὁδοῦ καθυστέρησαν τῆς ἐφ' ἑτέρας παρουσίας τοῦ Φιλίππου, τὸ μὲν πρῶτον ἠπόρησαν τί
δέον ἦν ποιεῖν· ἀγωνιῶντες δὲ μὴ δόξωσιν ἐθελοκακεῖν διὰ τὰς προγεγενημένας περὶ αὐτοὺς ὑποψί-
ας, ὥρμησαν διὰ τῆς Ἀργείας εἰς τὴν Λακωνικήν, βουλόμενοι συνάψαι τοῖς περὶ τὸν Φίλιππον. παρα-
γενόμενοι δὲ πρὸς Γλυμπεῖς χωρίον, ὃ κεῖται περὶ τοὺς ὅρους τῆς Ἀργείας καὶ Λακωνικῆς, πρὸ τούτου κατεστρα-
τοπέδευσαν ἀπείρως ἅμα καὶ ῥαθύμως. οὔτε γὰρ τάφρον οὔτε χάρακα τῇ παρεμβολῇ περιέβαλον,
οὔτε τόπον εὐφυῆ περιεβλέψαντο· ἀλλὰ τῇ τῶν ἐγχωρίων εὐνοίᾳ πιστεύσαντες ... πρὸ
τοῦ τείχους αὐτοὺς παρενέβαλον. ὁ δὲ Λυκοῦργος προσαγγελθείσης αὐτῷ τῆς τῶν Μεσσηνίων παρουσίας,
ἀναλαβὼν τούς τε μισθοφόρους καί τινας τῶν Λακεδαιμονίων, προῆγε· συνάψας δὲ τοῖς τόποις ὑπὸ τὴν
ἑωθινήν, ἐπέθετο τῇ στρατοπεδείᾳ τολμηρῶς. οἱ δὲ Μεσσήνιοι τἄλλα πάντα κακῶς βουλευσάμενοι,
καὶ μάλιστα προελθεῖν ἐκ τῆς Τεγέας μὴ κατὰ τὸ πλῆθος αὐτάρκεις ὑπάρχοντες, μήτε πιστεύσαντες ἐμ-
πείροις, παρ' αὐτὸν ἤδη τὸν κίνδυνον κατὰ τὴν ἐπίθεσιν, ὅσον ἦν δυνατόν, ἐκ τῶν πραγμάτων ἔλαβον
πρὸς τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν· ἅμα γὰρ τῷ συνιδεῖν ἐπιφαινομένους τοὺς πολεμίους, ἀφέμενοι πάντων, ...
τὸ χωρίον προσέφυγον. διὸ ὁ Λυκοῦργος τῶν μὲν ἵππων ἐκράτησε ... καὶ τῆς ἀποσκευῆς
τῶν δ' ἀνδρῶν οὐδένα ... ἐκυρίευσε· τῶν δ' ἱππέων ὀλίγους μόνον ἀπέκτεινε. Μεσσήνιοι μὲν οὖν τοιαύτῃ
περιπεσόντες ἀτυχίᾳ, πάλιν δι' ὅρους εἰς τὴν οἰκείαν ἀπεκομίσθησαν. ὁ δὲ Λυκοῦργος μεγαλοφρονῶν

Ἐπὶ δὲ τῷ γεγονότι, παραγενόμενος εἰς τὴν Λακεδαίμονα περὶ παρασκευὴν ἐγίνετο. ὁ συνεδρεύσας μετὰ τῶν φίλων
ὡς οὐκ ἐάσων τὸν Φίλιππον ἀπελθεῖν τῆς χώρας, ἀλλ' ἀναγκάσων κινδυνεύειν. ὁ δὲ βασιλεὺς
ἐκ τῆς Ἑλίας ἀναζεύξας, προῆγε πορθῶν ἅμα τὴν χώραν· καὶ τεταρταῖος αὖθις ἧκε πρὸς τὰς Ἀμύκλας καὶ τῇ ...
παντὶ τῷ στρατεύματι περὶ μέσον ἡμέρας. Λυκοῦργος δὲ διαταξάμενος περὶ τοῦ μέλλοντος κινδύνου
τοῖς ἡγεμόσι καὶ τοῖς φίλοις, αὐτὸς μὲν ἐξελθὼν ἐκ τῆς πόλεως, κατελάβετο τοὺς περὶ τὸ Μενελάϊον
τόπους, ἔχων τοὺς πάντας οὐκ ἐλάττους δισχιλίων. τοῖς δὲ ἐν τῇ πόλει συνέθετο προσέχειν τὸν νοῦν

144.

ἐπὶ τὰς ἀρχὰς προῆγε τὴν ἀγωνίαν. τοῦ δ' Ἀλεξάνδρου τὸ προστυχὸν ποιήσαντος, οὐχ ὑπέμεινε τὴν
πρᾶξιν ὁ Μεγαλέας. ἀλλ' αὑτοῦ προσήνεγκε τὰς χεῖρας. περὶ δὲ τὰς αὐτὰς ἡμέρας συνέ-
βη καὶ τὸν Ἀπελλῆν μεταλλάξαι τὸν βίον. ἅμα δὲ καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸν ἐρώμενον. οὗτοι μὲν οὖν τῆς
ἁρμοζούσης ἔτυχον καταστροφῆς, δικαίαν τὸν βίον. καὶ μάλιστα διὰ τὴν εἰς Ἄρατον γενομένην
ἐξ αὐτῶν ἀσέλγειαν. οἱ δ' Αἰτωλοὶ τὰ μὲν ἑκάστοτε ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην πιεζόμενοι
τῷ πολέμῳ, καὶ παραδόξως αὐτοῖς προχωρούντων τῶν πραγμάτων. ἐλπίσαντες γὰρ ὡς παιδίῳ
νηπίῳ χρήσασθαι τῷ Φιλίππῳ, διά τε τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἀπειρίαν, τὸν μὲν Φίλιππον εὗρον, ἄν-
δρα τέλειον καὶ κατὰ τὰς ἐπιβολὰς καὶ κατὰ τὰς πράξεις. αὐτοὶ δὲ ἐφάνησαν ἀνάξιοι καὶ
παιδαριώδεις, ἔν τε τοῖς κατὰ μέρος καὶ τοῖς καθόλου πράγμασιν. ἅμα δὲ προσπιπτούσης αὐτοῖς
τῆς τε περὶ τοὺς πελταστὰς γενομένης ταραχῆς, καὶ τῆς τῶν περὶ τὸν Ἀπελλῆν καὶ Λεόντιον ἀπωλείας, ἐλ-
πίσαντες μέγα τι καὶ δυσχερὲς κίνημα περὶ τὴν αὐλὴν εἶναι, παρεῖλκον ὑπερτιθέμενοι, τὴν ἐπὶ τὸ
Ῥίον ταχθεῖσαν ἡμέραν. ὁ δὲ Φίλιππος ἀσμένως ἐπιλαβόμενος τῆς προφάσεως ταύτης διὰ τὸ προ-
σέχειν τῷ πολέμῳ καὶ διαλαβὼν ἐξ ἀρχῆς ἀποτρίβεσθαι τὰς διαλύσεις, τότε παρακαλέσας τοὺς ἀπηντηκό-
τας τῶν συμμάχων, οὐ τὰ πρὸς διάλυσιν εἰσέφερεν, ἀλλὰ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, ἀναχθεὶς αὖθις ἀπέ-
πλευσεν εἰς τὴν Κόρινθον. καὶ τοὺς μὲν Μακεδόνας ἀπέλυσε πάντας εἰς τὴν οἰκείαν παραχειμάσοντας. αὐτὸς
δ' ἀναχθεὶς ἐκ Κεγχρεῶν, καὶ παρὰ τὴν Ἀττικὴν κομισθεὶς διὰ τοῦ Εὐρίπου, κατέπλευσεν εἰς Δημητριάδα.
καὶ Πτολεμαῖον, ὃς ἦν ἔτι λοιπὸς τῆς τῶν περὶ τὸν Λεόντιον ἑταιρείας κρίνας ἐν τοῖς Μακεδόσιν
ἀπέκτεινε. κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Ἀννίβας μὲν εἰς Ἰταλίαν ἐμβεβληκὼς ἀντεστρατοπέδευε
ταῖς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεσι, περὶ τὸν Πάδον καλούμενον ποταμόν. Ἀντίοχος δὲ τὰ πλεῖστα μέρη Κοίλης
Συρίας κατεστραμμένος αὖθις εἰς παραχειμασίαν ἀνέλυσε. Λυκοῦργος δ' ὁ βασιλεὺς τῶν Λακε-
δαιμονίων εἰς Αἰτωλίαν ἔφυγε, καταπλαγεὶς τοὺς ἐφόρους. οἱ γὰρ ἔφοροι, προσπεσούσης αὐτοῖς ψευ-
δοῦς διαβολῆς ὡς μέλλοντος αὐτοῦ νεωτερίζειν, ἀθροίσαντες τοὺς νέους νύκτωρ, ἦλθον ἐπὶ τὴν
οἰκίαν. ὁ δὲ προαισθόμενος, ἐξεχώρησε μετὰ τῶν ἰδίων οἰκετῶν. τοῦ δὲ χειμῶνος ἐπιγινομένου,
καὶ Φιλίππου μὲν τοῦ βασιλέως εἰς Μακεδονίαν ἀπηλλαγμένου, τοῦ δὲ Ἐπηράτου τοῦ στρατηγοῦ τῶν
Ἀχαιῶν, καταπεφρονημένου μὲν ὑπὸ τῶν πολιτικῶν νεανίσκων, κατεγνωσμένου δὲ τελέως ὑπὸ τῶν μι-
σθοφόρων, οὔτε πειθαρχούντων τοῖς παραγγελλομένοις οὐδενός, οὔτ' ἐν ἑτοιμότητι πρὸς τὴν τῆς χώρας βοήθει-
αν. Πυρρίας ὁ παρ' Αἰτωλῶν ἀπεσταλμένος στρατηγὸς τοῖς Ἠλείοις, ἔχων Αἰτωλοὺς χι- (147)
λίους καὶ τριακοσίους, καὶ τοὺς τῶν Ἠλείων μισθοφόρους. ἅμα δὲ τούτοις πολιτικοὺς πεζοὺς μὲν εἰς χιλίους,
ἱππεῖς δὲ διακοσίους, ὥστε εἶναι τοὺς πάντας εἰς τρισχιλίους, οὐ μόνον τὴν τῶν Δυμαίων καὶ Φαραιέων
συνεχῶς ἐπόρθει χώραν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν Πατρέων. τὸ δὲ τελευταῖον ἐπὶ τὸ Παναχαϊκὸν ὄρος
καλούμενον στρατοπεδεύσας, τὸ κείμενον ὑπὲρ τῆς τῶν Πατρέων πόλεως, ἐδῄου πᾶσαν τὴν ἐπὶ τὸ Ῥίον
καὶ τὴν ἐπ' Αἰγίου κεκλιμένην χώραν. λοιπὸν αἱ μὲν πόλεις κακοπαθοῦσαι καὶ μὴ τυγχάνουσαι βοηθεί-
ας δυσχερῶς προσῄεσαν πρὸς τὰς εἰσφοράς. οἱ δὲ στρατιῶται τῶν ὀψωνίων παρελκομένων καθ' ἑκάστους
τοὺς καιρούς, τὸ παραπλήσιον ἐποίουν ἐπὶ τὰς βοηθείας. ἀμφοῖν δὲ τούτοιν ἀντιποδιζομένων,
ἐπὶ τὸ χεῖρον προύβαινε τὰ πράγματα. καὶ τέλος διελύθη τὸ ξενικόν. πάντα δὲ ταῦτα συν-
έβαινε γίνεσθαι διὰ τὴν τοῦ προεστῶτος ἀδυναμίαν. τοιαύτης δ' οὔσης διαθέσεως τῶν Ἀ-
χαιοῖς, καὶ τοῦ χρόνου ἤδη διεληλυθότος, Ἐπήρατος μὲν ἀπετίθετο τὴν ἀρχήν. οἱ δ' Ἀχαιοὶ τῆς
θερείας ἐναρχομένης, στρατηγὸν αὑτῶν ἄρατον κατέστησαν Ἄρατον τὸν πρεσβύτερον. τὰ μὲν κατὰ τὴν Εὐρώ-
πην, ἐν τούτοις ἦν. ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ κατά τε τὴν τῶν χρόνων διαίρεσιν, καὶ κατὰ τὴν τῶν πράξεων
περιγραφὴν, ἁρμόζοντα τόπον εἰλήφαμεν, μεταβάντες ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν πράξεις
τὰς κατὰ τὴν αὐτὴν ὀλυμπιάδα τοῖς προειρημένοις ἐπιτελεσθείσας, αὖθις ὑπὲρ ἐκείνων ποιησόμεθα
τὴν ἐξήγησιν. καὶ πρῶτον μὲν ἐπιχειρήσομεν δηλοῦν, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, τὸν ὑπὲρ Κοίλης
Συρίας Ἀντιόχῳ καὶ Πτολεμαίῳ συστάντα πόλεμον. σαφῶς μὲν γὰρ εἰδότες, ὅτι κατὰ τὸν και-
ρὸν τοῦτον εἰς ὃν ἐλήξαμεν τῶν Ἑλληνικῶν, ὁ πόλεμος ὑποκρίνεσθαι συνέβαινε καὶ πρὸς λαμβάνειν
αὐτόν. αἱρούμενοι δὲ τὴν τοιαύτην ἐπίστασιν καὶ διαίρεσιν τῆς ἱστορίας. τὸ δὲ μὴ τῆς
τῆς τῶν κατὰ μέρος καιρῶν ἀκριβείας διαμαρτάνειν τοὺς ἀκούοντας, ἱκανὴν τοῖς φιλο-
μαθέσι πίστιν ἔσεσθαι παρακαλάζειν, ἐκ τοῦ τὰς ἑκάστων ἀρχὰς καὶ συντελείας παρ-
υπομιμνήσκειν, καθ' ὁποίους ἐνέστησαν καιροὺς τῆς ὑποκειμένης ὀλυμπιάδος, ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς.

πράξεις. ὃ δεῖ παρακολουθοῦντας σαφῆ γενέσθαι τὴν διήγησιν, ὅπερ ἀναγκαιότερον ἐπὶ ταύτης τῆς ὀλυμπιάδος γίνεσθαι, τοῦ μὴ συμπλέκειν ἀλλήλαις τὰς πράξεις, ἀλλὰ χωρίζειν καὶ διαιρεῖν αὐτὰς καθ' ὅσον ἐστὶ δυνατόν, μέχρις ἂν ἐπὶ τὰς ἑξῆς ὀλυμπιάδας ἐλθόντες κατ' ἔτος ἀρξώμεθα γράφειν τὰς κατ' ἀλλήλας γινομένας πράξεις. ἐπεὶ γὰρ οὐ τινῶν ἀλλὰ τῶν πανταχοῦ γεγονότων γράφειν προῃρήμεθα καὶ σχεδὸν μεγίστῃ τῶν προγεγονότων ἐπιβολῇ κεχρήμεθα τῆς ἱστορίας, καθάπερ καὶ πρότερον δεδηλώκαμεν, δέον ἂν εἴη μεγίστην ἡμᾶς ποιεῖσθαι πρόνοιαν καὶ τοῦ χειρισμοῦ καὶ τῆς οἰκονομίας, ἵνα καὶ κατὰ μέρος καὶ καθόλου σαφὴς ἡ σύνταξις γίνηται τῆς πραγματείας. διὸ καὶ νῦν βραχὺ προσαναδραμόντες περὶ τῆς Ἀντιόχου καὶ Πτολεμαίου βασιλείας πειρασόμεθα λαμβάνειν ἀρχὰς ὁμολογουμένας καὶ γνωριζομένας περὶ τῶν λέγεσθαι μελλόντων, ὅπερ ἐστὶ πάντων ἀναγκαιότατον.

Οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι τὴν ἀρχὴν ἥμισυ τοῦ παντὸς εἶναι φάσκοντες, μεγίστην παρῄνουν ποιεῖσθαι σπουδὴν ἐν ἑκάστοις ὑπὲρ τοῦ καλῶς ἄρξασθαι. δοκοῦντες δὲ λέγειν ὑπερβολικῶς, ἐλλιπέστερον φαίνονται τῆς ἀληθείας λέγειν. θαρρῶν γὰρ ἄν τις εἴπειε τὴν ἀρχὴν οὐχ ἥμισυ εἶναι τοῦ παντός, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ τέλος διατείνειν. πῶς γὰρ ἄρξασθαί τινος καλῶς οἷόν τε μὴ προπεριλαβόντα τῷ νῷ τὴν συντέλειαν τῆς ἐπιβολῆς, μηδὲ γινώσκοντα ποῦ καὶ πρὸς τί καὶ τίνος χάριν ἐπιβάλλεται τῷ ποιεῖν; πῶς δὲ πάλιν οἷόν τε συγκεφαλαιώσασθαι πράγματα δεόντως, μὴ συναναφέροντα τὴν ἀρχήν, πόθεν ἢ πῶς ἢ διὰ τί πρὸς τὰς ἐνεστώσας ἀφῖκται πράξεις. διόπερ οὐχ ἕως τοῦ μέσου νομίζοντας διατείνειν τὰς ἀρχάς, ἀλλ' ἕως τοῦ τέλους, πλείστην περὶ ταύτας ποιητέον σπουδὴν καὶ τοὺς λέγοντας καὶ τοὺς ἀκούοντας περὶ τῶν ὅλων. ὃ δὴ καὶ νῦν ἡμεῖς πειρασόμεθα ποιεῖν.

Καίτοι γ' οὐκ ἀγνοῶ διότι καὶ πλείους ἕτεροι τῶν συγγραφέων τὴν αὐτὴν ἐμοὶ προφέρονται φωνήν, φάσκοντες τὰ καθόλου γράφειν καὶ μεγίστας τῶν προγεγονότων ἐπιβεβλῆσθαι πραγματείας. περὶ ὧν ἐγὼ παραιτησάμενος Ἔφορον τὸν πρῶτον καὶ μόνον ἐπιβεβλημένον τὰ καθόλου γράφειν, τοὺς μὲν ἄλλους πλεῖον λέγειν ἢ μνημονεύειν τινὸς τῶν ἄλλων ἐπ' ὀνόματος παρήσω· μέχρι δὲ τούτου μεμνήσομαι διότι τινὲς τῶν καθ' ἡμᾶς συγγραφόντων τὴν ἱστορίαν, ἐν τρισὶν ἢ τέτταρσι σελίσιν ἡμῖν ἐξηγησάμενοι τὸν Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων πόλεμον, φασὶ τὰ καθόλου γράφειν. καίτοι διότι πλεῖσται καὶ μέγισται τότε περί τε τὴν Ἰβηρίαν καὶ Λιβύην, ἔτι δὲ τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν ἐπετελέσθησαν πράξεις, ἐπιφανέστατος δὲ καὶ πολυχρονιώτατος ὁ κατ' Ἀννίβαν πόλεμος γέγονε, πλὴν τοῦ περὶ Σικελίαν, πάντας δὲ ἠναγκάσθημεν πρὸς αὐτὸν ἀποβλέπειν διὰ τὸ μέγεθος, δεδιότες τὴν συντέλειαν τῶν ἀποβησομένων, οὐκ ἔστιν ὅστις ἀδαὴς οὐκ οἶδεν. ἀλλ' ἔνιοι τῶν πραγματευομένων οὐδ' ἐφ' ὅσον οἱ τὰ κατὰ καιροὺς ἐν ταῖς χρονογραφίαις ὑπομνηματιζόμενοι πολιτικῶς εἰς τοὺς τοίχους, οὐδ' ἐπὶ τοσοῦτον μνησθέντες, πάσας φασὶ καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ βάρβαρον περιειληφέναι πράξεις. τούτου δ' αἴτιόν ἐστιν ὅτι τὸ μὲν τῷ λόγῳ τῶν μεγίστων ἔργων ἀντιποιήσασθαι τελέως ἐστὶ ῥᾴδιον, τὸ δὲ τοῖς πράγμασιν ἐφικέσθαι τινὸς τῶν καλῶν οὐκ εὐμαρές. διὸ καὶ τὸ μὲν ἐν μέσῳ κεῖται καὶ πᾶσι κοινὸν τοῖς μόνον τολμᾶν δυναμένοις, τὸ δ' ἔλαττον σπάνιον καὶ σπανίοις συνεξέδραμε κατὰ τὸν βίον. ταῦτα μὲν οὖν προήχθην εἰπεῖν χάριν τῆς ἀλαζονείας τῶν ὑποκριφέντων αὑτοὺς καὶ τὰς ἰδίας πραγματείας· ἐπὶ δὲ τὴν ἀρχὴν ἐπάνειμι τῆς ὑποκειμένης προθέσεως.

148.

Πτολεμαῖος γὰρ ὁ προσαγορευθεὶς Φιλοπάτωρ, μεταλλάξαντος τοῦ πατρός, ἐπανελόμενος τὸν ἀδελφὸν Μάγαν καὶ τοὺς τούτῳ συνεργοῦντας, παρέλαβε τὴν τῆς Αἰγύπτου δυναστείαν, νομίσας τῶν μὲν οἰκείων φόβων ἀπολελύσθαι διά τε αὑτοῦ καὶ διὰ τῶν προειρημένων πράξεων, τῶν δ' ἐκτὸς κινδύνων ἀπηλλάχθαι διὰ τὴν τύχην, Ἀντιγόνου μὲν καὶ Σελεύκου μετηλλαχότων, Ἀντιόχου δὲ καὶ Φιλίππου τῶν διαδεδεγμένων τὰς ἀρχὰς παντάπασι νέων καὶ μόνον οὐ παίδων ὑπαρχόντων, καταπιστεύσας τοῖς παροῦσι καιροῖς πανηγυρικώτερον διῆγε τὰ κατὰ τὴν ἀρχήν, ἀνεπίστατον μὲν καὶ δυσέντευκτον αὑτὸν παρασκευάζων τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον χειρίζουσιν, ὀλιγώρως δὲ καὶ ῥᾳθύμως ὑποδεικνύων τοῖς ἐπὶ τῶν ἔξω πραγμάτων διατεταγμένοις, ὑπὲρ ὧν οἱ πρότερον οὐκ ἐλάττω, μᾶλλον δὲ πλείω ποιούμενοι σπουδὴν ἢ περὶ τῆς κατ' αὐτὴν τὴν Αἴγυπτον δυναστείας.

Τοιγαροῦν ἐπέκειντο μὲν τοῖς τῆς Συρίας βασιλεῦσι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, Κοίλης Συρίας καὶ Κύπρου κυριεύοντες· παρέκειντο δὲ καὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν δυνάσταις, ὁμοίως δὲ καὶ ταῖς νήσοις, δεσπόζοντες τῶν ἐπιφανεστάτων πόλεων καὶ τόπων καὶ λιμένων κατὰ πᾶσαν τὴν παραλίαν ἀπὸ Παμφυλίας ἕως Ἑλλησπόντου καὶ τῶν κατὰ Λυσιμάχειαν τόπων· ἐφήδρευον δὲ τοῖς ἐν τῇ Θρᾴκῃ καὶ τοῖς ἐν Μακεδονίᾳ πράγμασι, τῶν κατ' Αἶνον καὶ Μαρώνειαν καὶ πορρώτερον ἔτι πόλεων κυριεύοντες. καὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ μακρὰν ἐκτετακότες τὰς χεῖρας καὶ προβεβλημένοι πρὸ αὑτῶν ἐκ πολλοῦ τὰς δυναστείας, οὐδέποτε περὶ τῆς κατ' Αἴγυπτον ἠγωνίων ἀρχῆς. διὸ καὶ τὴν σπουδὴν εἰκότως μεγάλην ἐποιοῦντο περὶ τῶν ἔξω πραγμάτων. ὁ δὲ προειρημένος βασιλεὺς ὀλιγώρως ἕκαστα τούτων χειρίζων διὰ τοὺς ἀπρεπεῖς ἔρωτας καὶ τὰς ἀλόγους καὶ συνεχεῖς μέθας, εἰκότως ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ καὶ τῆς ψυχῆς ἅμα καὶ τῆς ἀρχῆς ἐπιβούλους εὕρισκε πλείους, ὧν ἐγένετο πρῶτος Κλεομένης ὁ Σπαρ

τῆς [illegible]. οὗτος γὰρ ἕως μὲν ὁ προσαγορευόμενος Εὐεργέτης ἔζη, πρὸς ὃν ἐποιήσατο τὴν κοινωνίαν τῶν πραγμάτων καὶ πίστεις, ἦγε τὴν ἡσυχίαν· πεπεισμένος ἀεὶ δι' ἐκείνου τεύξεσθαι τῆς καθηκούσης ἐπικουρίας, εἰς τὸ τὴν πατρῴαν ἀνακτήσασθαι βασιλείαν. ἐπεὶ δ' οὗτος μὲν μετήλλαξε, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, οἱ δὲ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καιροὶ μονονουχὶ ἐπ' ὀνόματος ἐκάλουν τὸν Κλεομένην, μετηλλαχότος μὲν Ἀντιγόνου, πολεμουμένων δὲ τῶν Ἀχαιῶν, κοινωνούντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Αἰτωλοῖς τῆς πρὸς Ἀχαιοὺς καὶ Μακεδόνας ἀπεχθείας, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολὴν καὶ πρόθεσιν τὴν Κλεομένους, τότε δὴ καὶ μᾶλλον ἠναγκάζετο σπεύδειν καὶ φιλοτιμεῖσθαι περὶ τῆς ἐξ Ἀλεξανδρείας ἀπαλλαγῆς. διόπερ τὸ μὲν πρῶτον ἐντεύξεις ἐποιεῖτο, παρακαλῶν μετὰ χορηγίας τῆς καθηκούσης καὶ δυνάμεως αὐτὸν ἐκπέμψαι· μετὰ δὲ ταῦτα παρακουόμενος ἠξίου μετὰ δεήσεως, μόνον αὐτὸν ἀπολῦσαι μετὰ τῶν ἰδίων οἰκετῶν· τοὺς γὰρ καιροὺς ἱκανὰς ὑποδεικνύειν ἀφορμὰς αὐτῷ πρὸς τὸ καθικέσθαι τῆς πατρῴας ἀρχῆς. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς οὔτ' ἐφιστάνων ἐπ' οὐδενὶ τῶν τοιούτων, οὔτε προνοούμενος τοῦ μέλλοντος διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, ἀνοήτως καὶ ἀλόγως ἀεὶ παρήκουε τοῦ Κλεομένους. οἱ δὲ περὶ τὸν Σωσίβιον, ὄντες μάλιστα τότε προεστῶτες τῶν πραγμάτων, συνεδρεύσαντες τοιαύτας ἐποιήσαντο περὶ αὐτοῦ διαλήψεις· μετὰ μὲν γὰρ στόλου καὶ χορηγίας ἐκπέμπειν αὐτὸν οὐκ ἔκρινον, καταφρονοῦντες τῶν ἔξω πραγμάτων διὰ τὸ μετηλλαχέναι τὸν Ἀντίγονον, καὶ νομίζειν μάταιον αὐτοῖς ἔσεσθαι τὴν εἰς τοῦτον δαπάνην. πρὸς δὲ τούτοις ἐνίσχυον μήποτε, μετηλλαχότος μὲν Ἀντιγόνου, τῶν δὲ λοιπῶν μηδενὸς ὑπάρχοντος ἀντιπάλου, ταχέως ἀκονιτὶ τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα ποιησάμενος ὑπ' αὐτὸν, βαρὺς καὶ φοβερὸς ὁ Κλεομένης ἀνταγωνιστὴς σφίσι γένηται, τεθεαμένος μὲν ὑπ' ὄψιν αὐτῶν τὰ πράγματα, κατεγνωκὼς δὲ τοῦ βασιλέως, θεωρῶν δὲ πολλὰ τὰ παρακαθήμενα μέρη, καὶ μακρὰν ἀπεσπασμένα τῆς βασιλείας, ἃ πολλὰς ἀφορμὰς ἔχοντα πρὸς πραγμάτων λόγον· καὶ γὰρ νῆες ἐν τοῖς κατὰ Σάμον τόποις ἦσαν οὐκ ὀλίγαι, καὶ στρατιωτῶν πλῆθος ἐν τοῖς κατ' Ἔφεσον. διὰ ταῦτα μὲν οὖν τὴν ἐπιβολὴν ὥστε ἐκπέμπειν αὐτὸν μετὰ χορηγίας ἀπεδοκίμασαν διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. τὸ γε μὴν ὀλιγωρήσαντας ἄνδρα τοιοῦτον ἀποστέλλειν πρόδηλον ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, οὐδαμῶς ἐγίνωσκον σφίσι συμφέρειν. λοιπὸν ἦν ἄκοντα κατέχειν. τοῦτο δὲ αὐτόθεν καὶ χωρὶς λόγου πάντες μὲν ἀπεδοκίμαζον, οὐκ ἀσφαλὲς νομίζοντες ἐν μιᾷ λέοντι καὶ προβάτοις ὁμοῦ ποιεῖσθαι τὴν ἔπαυλιν. μάλιστα δὲ τὸν τρόπον τοῦτον ὁ Σωσίβιος ὑφεωρᾶτο, διά τινα τοιαύτην αἰτίαν. καθ' ὃν γὰρ καιρὸν ἐγίνοντο περὶ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ Μάγα καὶ τῆς Βερενίκης, ἀγωνιῶντες μὴ διασφαλῶσι τῆς ἐπιβολῆς, καὶ μάλιστα διὰ τὴν Βερενίκης τόλμαν, ἠναγκάζοντο πάντας ἐκκολακεύειν τοὺς περὶ τὴν αὐλήν, καὶ πᾶσιν ὑπογράφειν ἐλπίδας, ἐὰν κατὰ γνώμην αὐτοῖς χωρήσῃ τὰ πράγματα. τότε δὴ κατανοῶν ὁ Σωσίβιος τὸν Κλεομένην δεόμενον μὲν τῆς ἐκ τῶν βασιλέων ἐπικουρίας, ἔχοντα δὲ γνώμην καὶ πραγμάτων ἀληθινὴν ἔννοιαν, ὑπογράφων αὐτῷ μεγάλας ἐλπίδας, καὶ συμμετέδωκε τῆς ἐπιβολῆς. θεωρῶν δὲ αὐτὸν ὁ Κλεομένης διεπτοημένον, καὶ μάλιστα δεδιότα τοὺς ξένους καὶ μισθοφόρους, θαρρεῖν παρεκάλει· τοὺς γὰρ μισθοφόρους βλάψειν μὲν αὐτὸν οὐδέν, ὠφελήσειν δ' ὑπισχνεῖτο. μᾶλλον δὲ αὐτοῦ θαυμάσαντος τὴν ἐπαγγελίαν, οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, διότι σχεδὸν εἰς τρισχιλίους εἰσὶν ἀπὸ Πελοποννήσου ξένοι, καὶ Κρητῶν εἰς χιλίους, οἷς ἐμοὶ νεύσαντι μόνον ἑτοίμως ὑπουργήσουσι πάντες; τούτων δὲ συναχθέντων, τίνας ἀγωνιᾷς; ἢ δῆλον ὅτι τοὺς ἀπὸ Συρίας καὶ Καρίας στρατιώτας. τότε μὲν οὖν ἡδέως ὁ Σωσίβιος ἀκούσας ταῦτα, διπλασίως ἐπερρώσθη πρὸς τὴν κατὰ τῆς Βερενίκης πρᾶξιν. μετὰ δὲ ταῦτα θεωρῶν τὴν τοῦ βασιλέως ῥᾳθυμίαν, ἀεὶ τὸν λόγον ἀνενεοῦτο, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τήν τε τοῦ Κλεομένους τόλμαν ἐλάμβανε, καὶ τὴν τῶν ξένων πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν. διὸ καὶ τότε μάλιστα παρέστησε τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς φίλοις ὁρμὴν εἰς τὸ προκαταλαβέσθαι καὶ συγκλεῖσαι τὸν Κλεομένην. πρὸς δὲ τὴν ἐπίνοιαν ταύτην ἐχρήσατο συνεργήματι τοιῷδέ τινι· Νικαγόρας τις ἦν Μεσσήνιος.

Οὗτος ὑπῆρχε πατρικὸς ξένος Ἀρχιδάμου τοῦ Λακεδαιμονίων βασιλέως. τὸν μὲν οὖν πρὸ τοῦ χρόνον βραχεῖά τις ἦν ἡ προειρημένη ἐπιπλοκὴ πρὸς ἀλλήλους· καθ' ὃν δὲ καιρὸν Ἀρχίδαμος ἐκ τῆς Σπάρτης ἔφυγε δείσας τὸν Κλεομένην, καὶ παρεγένετο εἰς Μεσσήνην, οὐ μόνον οἰκίᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀναγκαίοις ὁ Νικαγόρας αὐτὸν ὑπεδέξατο προθύμως, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἑξῆς συμπεριφορὰν ἐγένετο τις αὐτοῖς ὁλοσχερὴς εὔνοια καὶ συνήθεια πρὸς ἀλλήλους. διὸ καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ Κλεομένους ὑποδείξαντος ἐλπίδα καθόδου καὶ διαλύσεως πρὸς τὸν Ἀρχίδαμον, ἔδωκεν αὑτὸν ὁ Νικαγόρας εἰς τὰς διαποστολὰς καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν πίστεων συνθήκας. ὧν κυρωθέντων, ὁ μὲν Ἀρχίδαμος εἰς τὴν Σπάρτην κατῄει, πιστεύσας ταῖς διὰ τοῦ Νικαγόρου γενομέναις συνθήκαις· ὁ δὲ Κλεομένης ἀπαντήσας τὸν μὲν Ἀρχίδαμον ἐπανείλετο, τοῦ δὲ Νικαγόρου καὶ τῶν ἄλλων τῶν συνόντων ἐφείσατο. πρὸς μὲν οὖν τοὺς ἐκτὸς ὁ Νικαγόρας ὑπεκρίνετο χάριν ὀφείλειν τῷ Κλεομένει διὰ τὴν αὑτοῦ σωτηρίαν· ἐκ τούτου γε μὴν βαρέως ἔφερε τὸ συμβεβηκός, δοκῶν αἴτιος γεγονέναι τῷ βασιλεῖ τῆς ἀπωλείας. οὗτος ὁ Νικαγόρας ἵππους ἔχων κατέπ-

Ἀλασε βραχεῖ χρόνῳ πρότερον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. ἀποβὰς δὲ ἐκ τῆς νεώς, καὶ καταλαβὼν τὸν Κλεομένην καὶ τὸν Παντέα, καὶ μετ᾽ αὐτῶν Ἱππίταν ἐν τῷ λιμένι περὶ τὴν κρηπῖδα περιπατοῦντας, ἰδὼν ὁ Κλεομένης αὐτὸν καὶ συμμίξας, ἠσπάζετο φιλοφρόνως καὶ προσεπύθετο τίνος πάρεστι. τοῦ δ᾽ εἰπόντος ὅτι παραγέγονεν ἵππους ἄγων, ἐβουλόμην ἄν σε, ἔφη, καὶ λίαν ἀντὶ τῶν ἵππων κιναίδους ἄγειν καὶ σαμβύκας· τούτων γὰρ ὁ νῦν βασιλεὺς κατεπείγεται. τότε μὲν οὖν ἐπιγελάσας ὁ Νικαγόρας ἐσιώπησε. μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἐπὶ πλεῖον ἐλθὼν εἰς τὰς χεῖρας τῷ Σωσιβίῳ διὰ τοὺς ἵππους, ἐπεῖπε κατὰ τοῦ Κλεομένους τὸν ἀρτίως ῥηθέντα λόγον· θεωρῶν δὲ τὸν Σωσίβιον ἡδέως ἀκούοντα, πᾶσαν ἐξέθετο τὴν προϋπάρχουσαν αὐτῷ πρὸς τὸν Κλεομένην διαφοράν. ὁ δὲ Σωσίβιος ἐπιγνοὺς ἀλλοτρίως πρὸς τὸν Κλεομένην διακείμενον, τὰ μὲν παραχρῆμα δούς, τὰ δ᾽ εἰς τὸ μέλλον ἐπαγγειλάμενος, συνέπεισε γράψαντα κατὰ τοῦ Κλεομένους ἐπιστολὴν ἀπολιπεῖν ἐσφραγισμένην, ἵν᾽ ἐπειδὰν ὁ Νικαγόρας ἐκπλεύσῃ μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας, ὁ παῖς ἀνενέγκῃ τὴν ἐπιστολὴν πρὸς αὐτὸν ὡς ὑπὸ τοῦ Νικαγόρου πεμφθεῖσαν. συνεργήσαντος δὲ τοῦ Νικαγόρου τὸ προειρημένον, καὶ τῆς ἐπιστολῆς ἀνενεχθείσης ὑπὸ τοῦ παιδὸς πρὸς τὸν Σωσίβιον μετὰ τὸν ἔκπλουν τοῦ Νικαγόρου, παραχρῆμα λαβὼν καὶ τὸν οἰκέτην καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἧκε πρὸς τὸν βασιλέα. τοῦ μὲν παιδὸς φάσκοντος τὸν Νικαγόραν ἀπολιπεῖν τὴν ἐπιστολήν, ἐντειλάμενον ἀποδοῦναι Σωσιβίῳ, τῆς δ᾽ ἐπιστολῆς διασαφούσης ὅτι μέλλει Κλεομένης, ἐὰν μὴ ποιῶνται τὴν ἐξαποστολὴν αὐτοῦ μετὰ τῆς ἁρμοζούσης παρασκευῆς καὶ χορηγίας, ἐπανίστασθαι τοῖς τοῦ βασιλέως πράγμασιν, εὐθέως ὁ Σωσίβιος λαβόμενος τῆς ἀφορμῆς ταύτης, παρώξυνε τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἄλλους φίλους πρὸς τὸ μὴ μέλλειν, ἀλλὰ φυλάξασθαι καὶ συγκλεῖσαι τὸν Κλεομένην. γενομένου δὲ τούτου, καὶ δοθείσης οἰκίας αὐτῷ παμμεγέθους, ἐποιεῖτο τὴν διατριβὴν ἐν ταύτῃ φυλαττόμενος, τούτῳ διαφέρων τῶν ἄλλων τῶν ἀπηγμένων εἰς τὰς φυλακάς, τῷ ποιεῖσθαι τὴν διαγωγὴν ἐν μείζονι δεσμωτηρίῳ. εἰς ἃ βλέπων ὁ Κλεομένης καὶ μοχθηρὰς ἐλπίδας ἔχων ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, παντὸς πράγματος ἔκρινε παραλαμβάνεσθαι· οὐχ οὕτω πεπεισμένος κατακρατήσειν τῆς προθέσεως· οὐδὲν γὰρ εἶχε τῶν εὐλόγων πρὸς τὴν ἐπιβολήν· τὸ δὲ πλεῖον εὐθανατῆσαι σπουδάζων, καὶ μηδὲν ἀνάξιον ὑπομεῖναι τῆς πρὶν αὐτῷ προγεγενημένης τόλμης. ἅμα δὲ καὶ λαμβάνων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ προτιθέμενος, ὅπερ φιλοῦσι συμβαίνειν περὶ τοὺς μεγαλόφρονας τῶν ἀνδρῶν, μὴ μὰν ἀσπουδί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. παρατηρήσας οὖν ἔξοδον τοῦ βασιλέως εἰς Κάνωβον, διέδωκε τοῖς φυλάττουσιν αὐτὸν φήμην, ὡς ἀφίεσθαι μέλλει ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, αὐτός τε τοὺς αὑτοῦ θεράποντας εἱστίασε, καὶ τοῖς φυλάττουσιν ἱερεῖα καὶ στεφάνους, ἅμα δὲ τούτοις οἶνον ἐξέπεμψε. τῶν δὲ χρωμένων τούτοις ἀνυπόπτως καὶ μεθυσθέντων, παραλαβὼν τοὺς συνόντας φίλους, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν παῖδας, περὶ μέσον ἡμέρας λαθὼν τοὺς φύλακας ἐξῆλθε μετ᾽ ἐγχειριδίων. 150 προάγοντες δὲ καὶ συντυχόντες κατὰ τὴν πλατεῖαν Πτολεμαίῳ τῷ τότ᾽ ἐπὶ τῆς πόλεως ἀπολελειμμένῳ, καταπλήξαντες οἱ περὶ τὸν Κλεομένην τῷ παραβόλῳ τοὺς συνόντας αὐτῷ, τοῦτον μὲν κατασπάσαντες ἀπὸ τοῦ τεθρίππου, συνέκλεισαν. τὰ δὲ πλήθη παρεκάλουν ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν. οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτοῖς, οὐδὲ συνεξανισταμένου διὰ τὸ παράδοξον τῆς ἐπιβολῆς, ἐπιστρέψαντες ὥρμησαν πρὸς τὴν ἄκραν, ὡς ἅμα κατασπάσοντες τὰς τῆς ἄκρας πύλας, καὶ συγχρησόμενοι τοῖς εἰς φυλακὴν ἀπηγμένοις τῶν ἀνδρῶν. ἀποσφαλέντες δὲ καὶ ταύτης τῆς ἐπιβολῆς, διὰ τὸ τοὺς ἐφεστῶτας προαισθομένους τὸ μέλλον ἀσφαλίσασθαι τοὺς πυλῶνας, προσήνεγκαν αὑτοῖς τὰς χεῖρας, ἀνδρωδῶς πάνυ καὶ Λακωνικῶς. Κλεομένης μὲν οὖν οὕτω μετήλλαξε τὸν βίον, ἀνὴρ γενόμενος καὶ πρὸς τὰς ὁμιλίας ἐπιδέξιος, καὶ πρὸς πραγμάτων οἰκονομίαν εὐφυής, καὶ συλλήβδην ἡγεμονικὸς καὶ βασιλικὸς τῇ φύσει. μετὰ δὲ τοῦτον οὐ πολὺ κατόπιν Θεόδοτος, ὁ τεταγμένος ἐπὶ Κοίλης Συρίας, ὢν τὸ γένος Αἰτωλός, τὰ μὲν καταφρονήσας τοῦ βασιλέως διὰ τὴν ἀσέλγειαν τοῦ βίου καὶ τῆς ὅλης αἱρέσεως, τὰ δὲ διαπιστήσας τοῖς περὶ τὴν αὐλήν, διὰ τὸ μικρῷ πρότερον χρόνῳ ἀξιόλογα παρασχόμενος χρείας τῷ βασιλεῖ, περί τε τἄλλα καὶ περὶ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν Ἀντιόχου τὴν κατὰ Κοίλης Συρίας πραγμάτων, μὴ οἷον ἐπὶ τούτοις τυχεῖν τινος χάριτος, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀνακληθεὶς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, παρ᾽ ὀλίγον ἐλθεῖν κινδυνεῦσαι τῷ βίῳ· διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ἐπεβάλετο τότε λαλεῖν Ἀντιόχῳ, καὶ τὰς κατὰ Κοίλην Συρίαν πόλεις ἐγχειρίζειν. τοῦ δ᾽ ἀσμένως δεξαμένου τὴν ἐλπίδα, ταχεῖαν ἐλάμβανε τὸ πρᾶγμα τὴν οἰκονομίαν. ἵνα δὲ καὶ

Περὶ ταύτης τῆς οἰκίας τὸ παραπλήσιον ποιήσωμεν, ἀναδραμόντες ἐπὶ τὴν παράληψιν τῆς Ἀντιόχου δυναστείας, ἀπὸ τούτων τὴν καταρχὴν ποιησόμεθα τῆς ὑποθέσεως ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ μέλλοντος λέγεσθαι πολέμου. Antiochus Ἀντίοχος γὰρ ἦν μὲν υἱὸς νεώτερος Σελεύκου τοῦ Καλλινίκου προσαγορευθέντος. μεταλλάξαντος δὲ τούτου καὶ διαδεξαμένου τἀδελφοῦ Σελεύκου τὴν βασιλείαν διὰ τὴν ἡλικίαν, τὸ μὲν πρῶτον ἐν τοῖς ἄνω τόποις μετῆγε τὴν διατριβήν· ἐπειδὴ δὲ Σέλευκος μετὰ δυνάμεως ὑπερβαλὼν τὸν Ταῦρον ἐδολοφονήθη, καθάπερ ἐπάνω προειρήκαμεν, μεταλαβὼν τὴν ἀρχὴν αὐτὸς ἐβα-

σίλεια, διὰ τὸ τὸν μὲν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου δυναστείαν ἔχειν Ἀχαιόν· τὰς δ' ἄνω μερίδας τῆς βασιλείας ἐγκεχειρη-
κότες Μόλων καὶ τἀδελφὸς τοῦ Μόλωνος Ἀλέξανδρος· Μόλων μὲν Μηδίας ὑπάρχων σατράπης, τοῦ ἀδελ-
φοῦ δὲ τῆς Περσίδος. οἳ καταφρονήσαντες τοῦ μὲν αὐτοῦ διὰ τὴν ἡλικίαν, ἐλπίσαντες δὲ τὸν Ἀχαιὸν ἔ-
σεσθαι κοινωνὸν σφίσι τῆς ἐπιβολῆς, μάλιστα δὲ φοβούμενοι τὴν ὠμότητα καὶ κακοπραγμοσύνην τὴν
Ἑρμείου, τοῦ τότε προεστῶτος τῶν ὅλων πραγμάτων, ἀφίστασθαι καὶ διαφθείρειν ἐπεχείρησαν τὰς ἄνω σατ-
ραπείας. ὁ δ' Ἑρμείας ἦν μὲν ἀπὸ Καρίας· ἐπέστη δ' ἐπὶ τὰ πράγματα Σελεύκου τἀδελφοῦ τῷ Ἀντιό-
Τὴν πᾶσαν ἀρχὴν ἐγχειρίσαντος καθ' ὃν καιρὸν ἐποιεῖτο τὴν ἐπὶ τὸν Ταῦρον στρατείαν. τυχὼν δὲ ταύτης τῆς ἐξουσίας,
πᾶσι μὲν ἐφθόνει τοῖς ἐν ὑπεροχαῖς οὖσι τῶν περὶ τὴν αὐλήν. φύσει δ' ὢν ὠμός, τῶν μὲν τὰς ἀγνοίας ἐπὶ τὸ
χεῖρον ἐκδεχόμενος ἐκόλαζε· τοῖς δὲ χαροποιητὰ καὶ ψευδῆ ἐπιφέρων, ἀνίκητος ἦν καὶ πικρὸς δικαστής. μά-
λιστα δ' ἐσπούδαζε καὶ περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο, βουλόμενος ἐπανελέσθαι τὸν ἀποκομίσαντα τὰς δυνάμεις τὰς
Σελεύκῳ συνελθούσας, Ἐπιγένην, διὰ τὸ θεωρεῖν τὸν ἄνδρα καὶ λέγειν καὶ πράττειν δυνάμενον, καὶ μεγάλης ἀπο-
δοχῆς ἀξιούμενον παρὰ ταῖς δυνάμεσιν. ὢν δ' ἐν ταύτῃ τῇ προθέσει, ἐπεῖχε βουλόμενος ἀεί τινος ἀφορ-
μῆς ἐπιλαβέσθαι καὶ προφάσεως κατὰ τοῦ προειρημένου. ἀθροισθέντος δὲ τοῦ συνεδρίου περὶ τῆς
τοῦ Μόλωνος ἀποστάσεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ βασιλέως λέγειν ἑκάστῳ τὸ φαινόμενον, περὶ τοῦ πῶς δεῖ
χρῆσθαι τοῖς κατὰ τὰς ἀποστάσεις πράγμασι, καὶ πρώτου συμβουλεύοντος Ἐπιγένους, διότι οὐδὲν μέλλειν δεῖ, ἀλλ'
ἐκ χειρὸς ἔχεσθαι τῶν προκειμένων, καὶ πρῶτον καὶ μάλιστα τὸν βασιλέα συνάπτειν τοῖς τόποις, καὶ παρεῖναι ἅμα
τοῖς καιροῖς· οὕτω γὰρ ἢ τὴν ἀρχὴν οὐ τολμήσειν ἀλλοτριοπραγεῖν τοὺς περὶ τὸν Μόλωνα, τοῦ βασιλέως πα-
ρόντος ἐν ὄψει καὶ τοῖς πολλοῖς γινομένου μετὰ συμμέτρου δυνάμεως, ἢ κἂν ὅλως τολμήσωσι καὶ μένωσιν ἐπὶ
τῆς προθέσεως, ταχέως αὐτοὺς συναρπασθέντας ὑπὸ τῶν ὄχλων, ὑποχειρίους παραδοθήσεσθαι τῷ βασιλεῖ·
ἔτι λέγοντος, ἐπὶ τοῦ προειρημένου διοργισθεὶς ὁ Ἑρμείας, πάλαι ἔφησεν αὐτὸν χρόνον ἐπιβουλεύοντα
καὶ προδότην τῆς βασιλείας διαλεληθέναι· νῦν δὲ καλῶς ποιοῦντα φανερὸν ἐκ τῆς συμβουλῆς γεγονέναι,
σπουδάζοντα μετ' ὀλίγων ἐγχειρίσαι τὸ τοῦ βασιλέως σῶμα τοῖς ἀποστάταις. τότε μὲν οὖν οἷον ὑποτύφων
τὴν διαβολήν, παρῆκε τὸν Ἐπιγένην, πικρίαν ἄκαιρον μᾶλλον ἢ δυσμένειαν ἐπιφήνας. αὐτὸς δὲ
κατὰ τὴν αὑτοῦ γνώμην, τὴν μὲν ἐπὶ τὸν Μόλωνα στρατείαν, καταφοβούμενος τὸν κίνδυνον, ἐξέκλινε διὰ
τὴν ἀπειρίαν τῶν πολεμικῶν· ἐπὶ δὲ τὸν Πτολεμαῖον ἐσπούδαζε στρατεύειν, ἀσφαλῆ τοῦτον εἶναι πεπεισμένος
τὸν πόλεμον διὰ τὴν τοῦ προειρημένου βασιλέως ῥαθυμίαν. τότε μὲν οὖν καταπληξάμενος τοὺς ἐν τῷ συνε-
δρίῳ πάντας, ἐπὶ μὲν τὸν Μόλωνα στρατηγοὺς ἐξέπεμψε τῆς δυνάμεως, Ξένωνα καὶ Θεόδοτον τὸν ἡμιόλιον· (151)
τὸν δ' Ἀντίοχον παρώξυνε συνεχῶς, οἰόμενος δεῖν ἐπιβάλλειν τὰς χεῖρας τοῖς κατὰ Κοίλην Συρίαν πράγ-
μασι, μόνως οὕτω ὑπολαμβάνων, πανταχόθεν περιϊσταμένου τῷ νεανίσκῳ πολέμου, τῶν τε πρότερον ἡμαρ-
τημένων ὑφέξειν δίκας, οὔτε τῆς παρούσης ἐξουσίας παραλυθήσεσθαι διὰ τὰς χρείας, καὶ τοὺς ἀεὶ περι-
ισταμένους ἀγῶνας τῷ βασιλεῖ καὶ κινδύνους. διὸ καὶ τὸ τελευταῖον ἐπιστολὴν πλάσας ὡς παρ' Ἀχαιοῦ δια-
πεμπομένην, προσήνεγκε τῷ βασιλεῖ διασαφοῦσαν, ὅτι Πτολεμαῖος αὐτὸν παρακαλεῖ πραγμάτων ἀντι-
ποιήσασθαι· καὶ φησὶ ναυσὶ καὶ χρήμασι χορηγήσειν πρὸς πάσας τὰς ἐπιβολάς, ἐὰν ἀναλάβῃ διάδημα
καὶ φανερὸς γένηται πᾶσιν ἀντιποιούμενος τῆς ἀρχῆς, ἣν τοῖς πράγμασιν ἔχειν αὐτὸν ἤδη. τῆς δὲ ἐπιγραφῆς
αὐτὸν φθονοῦντα, τὸν ὑπὸ τῆς τύχης διδόμενον ἀποτρίβεσθαι στέφανον. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς πιστεύσας
τοῖς γραφομένοις, ἕτοιμος ἦν καὶ μετέωρος στρατεύειν ἐπὶ Κοίλην Συρίαν. ὄντος δὲ αὐτοῦ καὶ ἔτι ἐν
τούτοις περὶ Σελεύκειαν τὴν ἐπὶ τοῦ Ζεύγματος, παρῆν Διόγνητος ὁ ναύαρχος ἐκ Καππαδοκίας τῆς περὶ
τὸν Εὔξεινον, ἄγων Λαοδίκην τὴν Μιθριδάτου τοῦ βασιλέως θυγατέρα, παρθένον οὖσαν, γυναῖκα τῷ βασιλεῖ κατω-
νομασμένην. ὁ δὲ Μιθριδάτης ηὔχετο μὲν ἀπόγονος εἶναι τῶν ἑπτὰ Περσῶν ἑνὸς τῶν ἀνελόντων τὸν μάγον, διετε-
τηρήκει δὲ τὴν δυναστείαν ἀπὸ προγόνων, τὴν ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς διαδοθεῖσαν ὑπὸ Δαρείου παρὰ τὸν Εὔξεινον πόντον.
Ἀντίοχος δὲ προσδεξάμενος τὴν παρθένον μετὰ τῆς ἁρμοζούσης ἀπαντήσεως καὶ προστασίας, εὐθέως ἐπετέλει
τοὺς γάμους μεγαλοπρεπῶς καὶ βασιλικῶς χρώμενος ταῖς παρασκευαῖς. μετὰ δὲ τὴν συντέλειαν τῶν γάμων
καταβὰς εἰς Ἀντιόχειαν, βασίλισσαν ἀποδείξας τὴν Λαοδίκην, λοιπὸν ἐγίνετο περὶ τὴν τοῦ πολέμου παρα-
σκευήν. κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Μόλων ἑτοίμους παρασκευάσας πρὸς πᾶν τοὺς ἐκ τῆς ἰδίας σατραπείας
ὄχλους, διά τε τὰς ἐλπίδας τὰς ἐκ τῶν ὠφελειῶν, καὶ τοὺς φόβους τοὺς ἐνειργασμένους τοῖς ἡγεμόσιν, ἀνατατικὰς
καὶ ψευδεῖς ἐπιφέρων ἐπιστολὰς παρὰ τοῦ βασιλέως, ἑτοίμους δ' ἔχων συναγωνιστὰς τὸν ἀδελφὸν Ἀλέξανδρον, ἠσφα-
λισμένος δὲ καὶ τὰ κατὰ τὰς παρακειμένας σατραπείας διὰ τῆς τῶν προεστώτων εὐνοίας καὶ δωροδοκίας, ἐξε-
στράτευσε μετὰ μεγάλης δυνάμεως ἐπὶ τοὺς τοῦ βασιλέως στρατηγούς. οἱ δὲ περὶ τὸν Ξένωνα καὶ Θεόδοτον καταπ-
λαγέντες τὴν ἔφοδον, ἀνεχώρησαν εἰς τὰς πόλεις. ὁ δὲ Μόλων κύριος γενόμενος τῆς Ἀπολλωνιάτιδος χώρας
εὐπόρει ταῖς χορηγίαις ὑπερβαλλόντως. ἦν δὲ φοβερὸς μὲν καὶ πρότερον διὰ τὸ μέγεθος τῆς δυναστείας. τά τε γὰρ
ἱπποφόρβια πάντα τὰ βασιλικὰ Μήδοις ἐγκεχείρισται. σίτου τε καὶ θρεμμάτων πλῆθος ἀναρίθμητον παρ' αὐτοῖς
ἐστί. περὶ γὰρ τῆς ὀχυρότητος καὶ τοῦ μεγέθους τῆς χώρας, οὐδ' ἂν εἰπεῖν δύναιτο ἀξίως οὐδείς. ἡ γὰρ Μηδία κεῖ-
ται μὲν περὶ μέσην τὴν Ἀσίαν. διαφέρει δὲ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ κατὰ τὸ ὕψος. ὑπέρκειται πάντων τῶν

152

ἤδη διαφερηκότες· οἱ δὲ συναλίσαντες τῶν περὶ τὸν Ξενοίταν διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν τόπων, οὐ προσεδόκων
τῶν πολεμίων· αὐτοὶ δ᾽ ὑφ᾽ αὑτῶν βαπτιζόμενοι καὶ καταδύοντες τοῖς τέλμασιν, ἄχρηστοι μὲν
ἦσαν ἅπαντες. πολλοὶ δὲ διεφθάρησαν αὐτῶν. ὁ δὲ Ξενοίτας πεπεισμένος ἐὰν πλησιάσῃ,
μεταβαλεῖσθαι τὰς τοῦ Μόλωνος πρὸς αὐτὸν δυνάμεις, προσελθὼν παρὰ τὸν ποταμὸν [illegible]-
[illegible], παρεστρατοπέδευσε τοῖς ὑπεναντίοις. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Μόλων, ἅτε καὶ στρατη-
γικὸς χρῶν(?), ἅτε καὶ διαπιστεύσας ταῖς ἐν Μηδίᾳ δυνάμεσι, καὶ τὸ σύμφορον ὑπὸ τοῦ Ξενοίτα προσδοκωμένης
ἀπολιπὼν ἐν τῷ χάρακι τὴν ἀποσκευήν, ἀναζεύξας νυκτὸς προῆγε σὺν τῇ δυνάμει, ποιούμενος τὴν πορεί-
αν ὡς ἐπὶ Μηδίας. ὁ δὲ Ξενοίτας ὑπολαβὼν τὸν Μόλωνα καταπεπληγμένον τὴν ἔφοδον
αὐτοῦ, καὶ διαπιστεύσας ταῖς ἰδίαις δυνάμεσι, τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ στρατοπεδείας κατελά-
βετο τὴν τῶν πολεμίων παρεμβολήν, καὶ διεπεράσατο πρὸς αὐτὸν τοὺς ἰδίους ἱππεῖς καὶ τοὺς τούτων ἀπο-
σκευὰς ἐκ τῆς Ζάβιδος παρεμβολῆς. μετὰ δὲ ταῦτα συναθροίσας παρεκάλει τοὺς πολλοὺς θαρρεῖν, καὶ
καλὰς ἔχειν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἐλπίδας, ὡς πεφευγότος τοῦ Μόλωνος. ταῦτα δὲ εἰπὼν, ἐπιμελεῖσθαι παρήγγελλε.
ἔθος δ᾽ ἀπαλλάττειν(?) αὐτοὺς ἅπασιν, ὡς ἐκ ποδὸς ἀκολουθήσων πρωῒ τοῖς ὑπεναντίοις. οἱ δὲ πολ-
λοὶ κατατεθαρρηκότες καὶ παρὰ δόξαν τῆς ἐπιλελοιπυίας χορηγίας, ὥρμησαν πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ
μέθην. καὶ τὴν ταῖς τοιαύταις ὁρμαῖς παρεπομένην ῥᾳθυμίαν. ὁ δὲ Μόλων διανύσας ἱκανόν
τινα τόπον καὶ δειπνοποιησάμενος, παρῆν ἐξ ὑποστροφῆς, καὶ καταλαβὼν ἐρριμμένους καὶ μεθύοντας
προσέβαλε τῷ χάρακι τῶν πολεμίων ὑπὸ τὴν ἑωθινήν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ξενοίταν ἐκπλαγέντες διὰ τὸ
συμβαῖνον διὰ τὸ παράδοξον, ἐγείρειν τοὺς πολλοὺς ἀδύνατον διὰ τὴν κατέχουσαν αὐτοὺς
μέθην, αὐτοὶ μὲν ἀλόγως ὁρμήσαντες εἰς τοὺς πολεμίους διεφθάρησαν. τῶν δὲ κοιμωμένων οἱ μὲν
πλείους ἐν αὐταῖς ταῖς στιβάσι κατεκόπησαν. οἱ δὲ λοιποὶ ῥιπτοῦντες ἑαυτοὺς εἰς τὸν ποταμὸν ἐπειρῶντο
διαβαίνειν πρὸς τὴν ἀντιπέραν στρατοπεδείαν. οὐ μὴν ἀλλ᾽ οἱ πλείους καὶ τούτων ἀπώλλυντο. καθό-
λου δὲ ποικίλη τις ἦν ἀκρισία περὶ τὸ στρατόπεδον καὶ θόρυβος. πάντες γὰρ ἐκπλαγεῖς καὶ περιδεεῖς
ὄντες, ἅμα δὲ καὶ τῆς ἀντιπέρα παρεμβολῆς ὑπὸ τὴν ὄψιν οὔσης, ἐν πάνυ βραχεῖ διαστήματι
τῆς τοῦ ποταμοῦ ῥύσεως, ἐκλανθανόμενοι διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τὴν πρὸς τὸ σώζεσθαι
κατὰ δὲ τὴν παρ᾽ ἐκείνην τὴν ὁρμὴν τὴν πρὸς σωτηρίαν, ἐρρίπτουν ἑαυτοὺς εἰς τὸν ποταμόν.
ἐρρίπτουν δὲ καὶ τὰ ὑποζύγια σὺν ταῖς ἀποσκευαῖς, ὡς τοῦ ποταμοῦ κατά τινα πρόνοιαν αὐτοῖς
συνεργήσοντος, καὶ διακομιοῦντος ἀσφαλῶς, πρὸς τὴν ἀντιπέραν κειμένην στρατοπεδείαν. ἐξ ὧν
συνέβαινε τραγικὴν καὶ παρηλλαγμένην φαίνεσθαι τοῦ ῥεύματος τὴν φαντασίαν, ὡς ἂν, ὁμοῦ
τοῖς νηχομένοις φερομένων ἵππων, ὑποζυγίων, ὅπλων, νεκρῶν, παντοδαπῆς ἀποσκευῆς. Μόλων δὲ
κυριεύσας τῆς τοῦ Ξενοίτου παρεμβολῆς, ἀσφαλῶς καὶ μετὰ ταῦτα διαβὰς τὸν ποταμόν, ἅτε μηδενὸς
κωλύοντος, διὰ τὴν φυγὴν τὴν ἔφοδον αὐτοῦ τοῖς περὶ τὸν Ζεῦξιν, ἐκράτησε μὲν καὶ τῆς ἐκείνου
στρατοπεδείας. συντελεσάμενος δὲ τὰ προειρημένα, παρῆν μετὰ τοῦ στρατοπέδου πρὸς τὴν Σελεύκειαν.
παραλαβὼν δὲ καὶ ταύτην ἐξ ἐφόδου διὰ τὸ πεφευγέναι τοὺς περὶ τὸν Ζεῦξιν, ὁμοίως δὲ τοὺς Διο-
μέδοντα τὸν ἐπιστάτην τῆς Σελευκείας, λοιπὸν ἤδη προάγων ἀκονιτὶ κατεστρέφετο τὰς ἄνω σατραπεί-
ας. γενόμενος δὲ κύριος τῆς τε Βαβυλωνίας καὶ τῆς περὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλατταν, ἧκε πρὸς Σοῦσα. τὴν μὲν οὖν
πόλιν ἐξ ἐφόδου κατέσχε. τῇ δὲ ἄκρᾳ προσβολὰς ποιούμενος, οὐδὲν ἤνυε, διὰ τὸ φθάσαι
Διογένην τὸν στρατηγὸν εἰς αὐτὴν παρεισπεσόντα. διὸ καὶ ταύτης μὲν τῆς ἐπιβολῆς ἀπέστη. καταλιπὼν δὲ
τοὺς πολιορκήσοντας αὐτήν, κατὰ τὸ συνεχὲς ἀναζεύξας ἧκε πάλιν εἰς Σελεύκειαν πάλιν
τὴν ἐπὶ τῷ Τίγριδι. πολλὴν δὲ ποιησάμενος τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀναλήψεως τοῦ στρατοπέδου, καὶ παρακα-
λέσας τὸ πλῆθος, ὥρμησε πρὸς τὰς ἑξῆς πράξεις. καὶ τὴν μὲν παραποταμίαν μέχρι πόλεως Εὐρώ-
που κατέσχε. τὴν δὲ Μεσοποταμίαν ἕως Δούρων. Ἀντίοχος δὲ τὸ γεγονὸς αὐτῷ προσπεσόντος, ὡς εἶπον πρό-
τερον, ἀπογνοὺς τὰς κατὰ Κοίλην Συρίαν ἐλπίδας, ὥρμησε πρὸς ταύτας τὰς ἐπιβολάς. ἐν ᾧ καιρῷ
πάλιν ἀθροισθέντος τοῦ συνεδρίου, καὶ κελεύσαντος λέγειν τοῦ βασιλέως ὑπὲρ τοῦ πῶς δεῖ χρῆσθαι
τοῖς ἐπὶ τὸν Μόλωνα πράγμασι καλῶς, αὖθις Ἐπιγένης ἐπεχείρει λέγειν περὶ ὧν εἰσηγεῖτο,
ἐκ πολλοῦ καὶ πάλαι μὴ μέλλειν κατὰ τὴν αὐτοῦ συμβουλίαν, πρὸ τοῦ τηλικαῦτα προσλαβεῖν καὶ μεταλα-
βεῖν τοὺς ἀθρόους, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νῦν ἐπιφαίνοντος δεῖν ἔχεσθαι τῶν πραγμάτων, πάλιν ὁ Ἑρμείας ἀκ-
ρίτως καὶ προπετῶς ὀργισθείς, ἤρξατο λοιδορεῖν τὸν εἰρηκότα. ἅμα δὲ φορτικῶς καὶ αὐτὸν ἐγκω-
μιάζων. κατηγόρει δὲ ψευδῶς ποιούμενος καὶ κατηγορίας ἐπὶ πλέον. μαρτυρόμενος δὲ τὸν βα-
σιλέα μὴ παριδεῖν οὕτως ἀλόγως, μηδ᾽ ἀποστῆναι τῶν περὶ Κοίλην Συρίαν ἐλπίδων, προσέκοπτε
μὲν τοῖς πολλοῖς. ἐλύπησε δὲ καὶ τὸν Ἀντίοχον. μόλις δὲ κατέπαυσε τὴν ἁψιμαχίαν, πολλὴν περι-
ποιησάμενος τοῦ βασιλέως σπουδήν, εἰς τὸ διαλῦσαι αὐτούς. δόξαντος δὲ τοῖς πολλοῖς ἐπὶ τὸ ἀνα-
γκαιότερα καὶ συμφορώτερα λέγειν, ἐκυρώθη διαβουλίων στρατεύειν ἐπὶ τὸν Μόλωνα καὶ τούτων
ἔχεσθαι τῶν πράξεων. ταχὺ δὲ συνυποκριθεὶς καὶ μεταπεσὼν ὁρμαῖς, ἐφησυχάζειν ἅπαντα

154

πρακτικώτατον τῶν δυναστῶν· δεσπόζειν δὲ καὶ τῶν σατραπειῶν καλουμένων, καὶ τῶν μερῶν τῶν συντερμόνων ἐθνῶν.

Ἑρμείας δὲ κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους, ἐδεδίει μὲν τὴν εἰς τοὺς ἄνω τόπους στρατείαν διὰ τὸν κίνδυνον. ὠρέγετο δὲ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, τῆς ἐπὶ τὸν Πτολεμαῖον στρατείας. οὐ μὴν ἀλλὰ προσπεσόντος τοῦ γεγονέναι υἱὸν τῷ βασιλεῖ, νομίσας καὶ παθεῖν ἄν τι τὸν Ἀντίοχον ἐν τοῖς ἄνω τόποις ὑπὸ τῶν βαρβάρων, καὶ παραδοθήσεσθαι καιροὺς αὐτῷ πρὸς ἐπαναίρεσιν, συγκατέθετο τῇ στρατείᾳ· πεπεισμένος, ἐὰν ἐπανέληται τὸν Ἀντίοχον, ἐπιτροπεύων τοῦ παιδίου, κύριος ἔσεσθαι τῆς ἀρχῆς αὐτός. κυρωθέντων δὲ τούτων, ὑπερβαλόντες τὸν Ζάγρον, ἐνέβαλον εἰς τὴν Ἀρταβαζάνου χώραν· ἣ παράκειται μὲν τῇ Μηδίᾳ, διαφράττουσα αὐτὴν τῆς ἀναμέσου κειμένης ὀρεινῆς· ὑπέρκειται δ' αὐτῆς τινὰ μέρη τοῦ Πόντου, κατὰ τοὺς ὑπὲρ τὸν Φᾶσιν τόπους· συνάπτει δὲ πρὸς τὴν Ὑρκανίαν θάλατταν. ἔχει δὲ πλῆθος ἀνδρῶν ἀλκίμων, καὶ μάλιστα ἱππέων· αὐτάρκης δὲ καὶ τοῖς λοιποῖς ἐστὶ ταῖς πρὸς τὸν πόλεμον παρασκευαῖς. ταύτην δὲ συμβαίνει τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Περσῶν ἔτι διατηρεῖσθαι, παροραθείσης αὐτῆς ἐν τοῖς κατ' Ἀλέξανδρον καιροῖς. ὁ δὲ Ἀρταβαζάνης, καταπλαγεὶς τὴν ἔφοδον τοῦ βασιλέως, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἡλικίαν, τελέως γὰρ ἤδη γηραιὸς ἦν, εἴξας τοῖς καιροῖς, ἐποιήσατο συνθήκας ἀρεσκούσας Ἀντιόχῳ. τούτων δὲ κυρωθέντων, Ἀπολλοφάνης ὁ ἰατρός, ἠγαπημένος ὑπὸ τοῦ βασιλέως διαφερόντως, θεωρῶν τὸν Ἑρμείαν οὐκέτι φέροντα κατὰ σχῆμα τὴν ἐξουσίαν, ἠγωνία μὲν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως. ἔτι δὲ πλέον ὑπώπτευε καὶ κατάφοβος ἦν ὑπὲρ τῶν καθ' ἑαυτόν. διὸ λαβόμενος καιροῦ,
156 προσφέρει τῷ βασιλεῖ λόγον· παρακαλῶν μὴ ῥαθυμεῖν, μηδ' ὑπομένειν ἄχρι τῆς Ἑρμείου τόλμης. μηδ' ἕως τῶν περιμένειν, μέχρις ἂν ἐν τοῖς ὁμοίοις τἀδελφῷ πταίσμασι συμπέσῃ· ἀπέχειν δ' οὐ μακρὰν αὐτὸν ἔφη τὸν κίνδυνον. διὸ προσέχειν ἠξίου καὶ βοηθεῖν κατὰ σπουδὴν αὐτῷ τε καὶ τοῖς φίλοις. τοῦ δ' Ἀντιόχου πρὸς αὐτὸν ἐξομολογησαμένου, διότι καὶ δυσαρεστεῖ καὶ φοβεῖται τὸν Ἑρμείαν, ἐπαινοῦντος δὲ καὶ μεγάλην χάριν ἔχειν φήσαντος, ἐπὶ τῷ κηδεμονικῶς τετολμηκέναι περὶ τούτων εἰπεῖν πρὸς αὐτόν, ὁ μὲν Ἀπολλοφάνης εὐθαρσὴς ἐγεγόνει, τῷ δοκεῖν μὴ διεψεῦσθαι τῆς αἱρέσεως καὶ διαλήψεως τῆς τοῦ βασιλέως. ὁ δ' Ἀντίοχος ἠξίου τὸν Ἀπολλοφάνην συνεπιλαβέσθαι μὴ μόνον τοῖς λόγοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις τῆς αὐτοῦ τε καὶ τῶν φίλων σωτηρίας. τοῦ δὲ πρὸς πᾶν ἑτοίμως ἔχειν φήσαντος, συμφωνήσαντες ταῦτα καὶ προβαλόμενοι σκῆψιν, ὡς σκοτωμάτων τινῶν ἐπιπεπτωκότων τῷ βασιλεῖ, τὴν μὲν θεραπείαν ἀπέλυσαν ἐπί τινας ἡμέρας, καὶ τοὺς ἐφιεμένους παρὰ τάξιν· τοῖς δὲ φίλοις ἔλαβον ἐξουσίαν, οἷς βούλοιντο κατ' ἰδίαν χρηματίζειν, διὰ τὴν τῆς ἐπισκέψεως πρόφασιν. ἐν ᾧ καιρῷ κατασκευασάμενοι τοὺς ἐπιτηδείους πρὸς τὴν πρᾶξιν, πάντων ἑτοίμως αὐτοῖς συνυπακουόντων διὰ τὸ πρὸς τὸν Ἑρμείαν μῖσος, ἐγίνοντο πρὸς τὸ συντελεῖν τὴν ἐπιβολήν. φασκόντων δὲ τῶν ἰατρῶν ἕωθεν ἀναγκαῖον ποιεῖσθαι τοὺς περιπάτους ὑπὸ τὸ ψῦχος τὸν Ἀντίοχον, ὁ μὲν Ἑρμείας ἧκε πρὸς τὸν ταχθέντα καιρόν· ἅμα δὲ τούτῳ καὶ τῶν φίλων οἱ συνειδότες τὴν πρᾶξιν· οἱ δὲ λοιποὶ κατελείποντο, διὰ τὸ πολὺ παρηλλάχθαι τὴν ἔξοδον τοῦ βασιλέως παρὰ τὸν ἐθισμὸν καιρόν. διόπερ ἀποσπάσαντες αὐτὸν ἀπὸ τῆς στρατοπεδείας εἴς τινα τόπον ἔρημον, κἄπειτα μικρὸν ἀπονεύσαντος τοῦ βασιλέως ὡς ἐπί τι τῶν μετεώρων, ἀπεκέντησαν. Ἑρμείας μὲν οὖν τούτῳ τῷ τρόπῳ μετήλλαξε τὸν βίον, οὐδαμῶς ὑποσχὼν τιμωρίαν ἀξίαν τῶν αὐτῷ πεπραγμένων. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπολυθεὶς φόβου καὶ δυσχρηστίας πολλῆς, ἐπανῆγε ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπ' οἴκου· πάντων τῶν κατὰ τὴν χώραν ἀποδεχομένων τάς τε πράξεις αὐτοῦ καὶ τὰς ἐπιβολάς, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν δίοδον ἐπισημαινομένων τὴν Ἑρμείου μετάστασιν. ἐν ᾧ καιρῷ καὶ κατὰ τὴν Ἀπάμειαν, αἱ μὲν γυναῖκες τὴν γυναῖκα τοῦ Ἑρμείου κατέλευσαν, οἱ δὲ παῖδες τοὺς υἱούς. Ἀντίοχος δὲ παραγενόμενος εἰς τὴν οἰκείαν, διαφῆκε τὰς δυνάμεις εἰς παραχειμασίαν. διεπέμπετο πρὸς τὸν Ἀχαιόν, ἐγκαλῶν καὶ διαμαρτυρόμενος, πρῶτον μὲν ἐπὶ τῷ τετολμηκέναι διάδημα περιθέσθαι καὶ βασιλέα χρηματίζειν· δεύτερον δὲ προλέγων, ὡς οὐ λανθάνει κοινοπραγῶν Πτολεμαίῳ, καὶ καθόλου πλέον τοῦ δέοντος κινούμενος.

Ὁ γὰρ Ἀχαιὸς κατὰ τοὺς καιροὺς ἐπὶ τὸν Ἀρταβαζάνην ὁ βασιλεὺς ἐστράτευε, πεισθεὶς καὶ παθεῖν ἄν τι τὸν Ἀντίοχον, κἂν μὴ πάθῃ, ἐλπίσας διὰ τὸ μῆκος τῆς ἀποστάσεως φθάσειν ἐμβαλὼν εἰς Συρίαν, καὶ συνεργοῖς χρησάμενος Κυρρησταῖς τοῖς ἀποστάταις ἀπὸ τοῦ βασιλέως, ταχέως ἂν κρατῆσαι τῶν κατὰ τὴν βασιλείαν πραγμάτων, ὥρμησε μετὰ πάσης δυνάμεως ἐκ Λυδίας. παραγενόμενος δὲ εἰς Λαοδίκειαν τὴν ἐν Φρυγίᾳ, διάδημά τε περιέθετο· καὶ βασιλεὺς τότε πρῶτον ἐτόλμησε χρηματίζειν καὶ γράφειν πρὸς τὰς πόλεις, συνήριδος αὐτῷ τοῦ φυγάδος, εἰς τοῦτο τὸ μέρος μάλιστα προσεγκειμένου. προαγόντων δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς αὐτῶν, καὶ σχεδὸν ἤδη περὶ Λυκαονίαν ὄντων, ἐστασίασαν αἱ δυνάμεις, δυσαρεστούμεναι τῷ δοκεῖν γίνεσθαι τὴν στρατείαν ἐπὶ τὸν κατὰ φύσιν αὐτῶν ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχοντα βασιλέα. διόπερ Ἀχαιὸς συνεὶς διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς διατροπήν, τῆς μὲν προκειμένης ἐπιβολῆς ἀπέστη· βουλόμενος δὲ πεισθῆναι τὰς δυνάμεις, ὡς οὐδ' ἐξ ἀρχῆς ἐπεβάλετο στρατεύειν εἰς Συρίαν, ἐπιστρέψας ἐπόρθει τὴν Πισιδικήν. καὶ πολλὰς ὠφελείας περιποιήσας τῷ στρατοπέδῳ, πάντας εὔνους αὐτῷ καὶ πεπιστευκότας ἔχων, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν οἰκείαν. ὁ δὲ βασιλεὺς σαφῶς ἕκαστα τούτων ἐπιγνούς, πρὸς μὲν τὸν Ἀχαιὸν διεπέμπετο συνεχῶς, αἰτιώμενος καθάπερ ἐπάνω προεῖπον· πρὸς δὲ ταῖς ἐπὶ τὸν Πτολεμαῖον παρασκευαῖς, ὅλος καὶ πᾶς ἦν. διὸ καὶ συναθροίσας εἰς Ἀπάμειαν τὰς δυνάμεις ὑπὸ τὴν ἐαρινὴν ὥραν, ἐδίδου τοῖς φίλοις διαβούλιον, πῶς χρηστέον εἴη τῇ

158

160

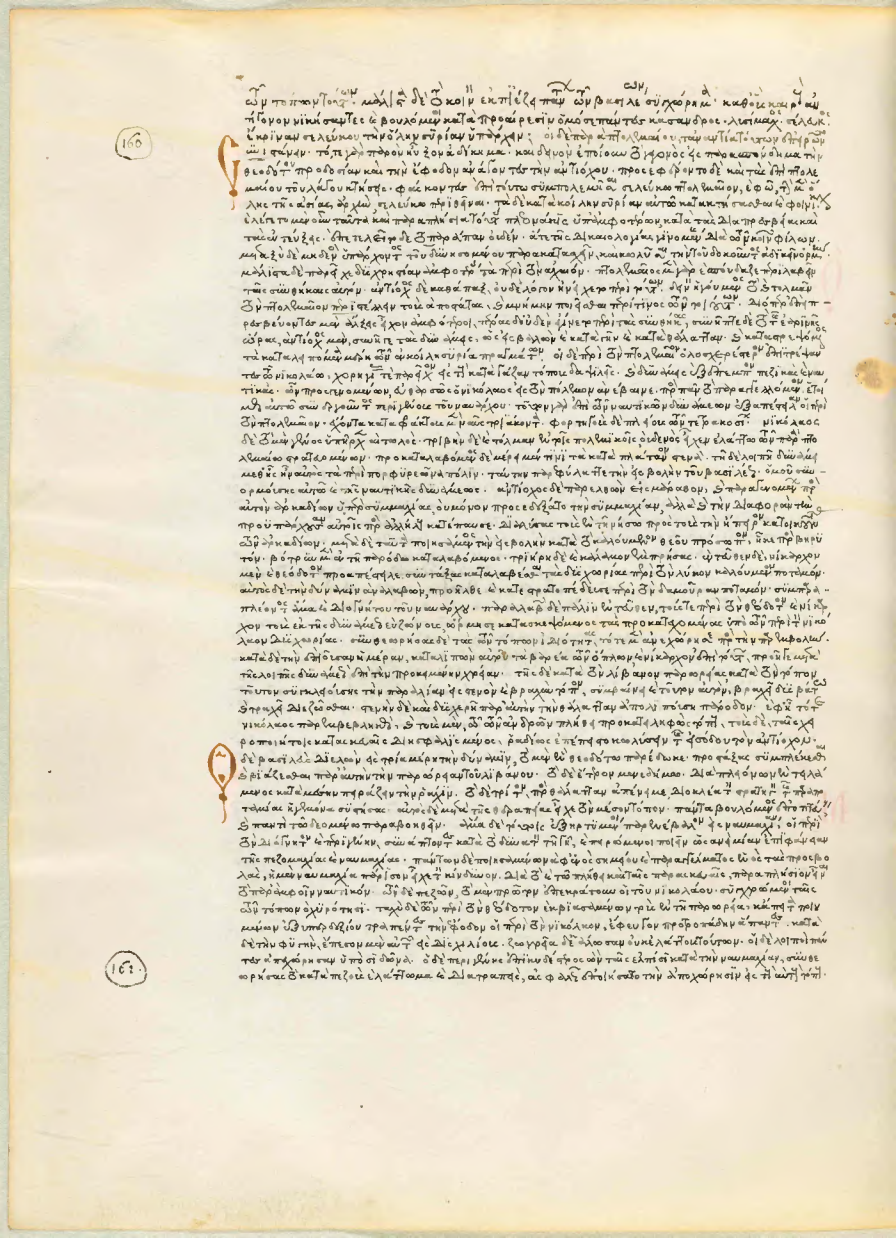

161

Ἀντίοχος δὲ τὴν δύναμιν ἀναλαβὼν ἧκε· καὶ στρατοπεδεύσας πρὸς τῇ Σιδῶνι· ὅμως οὐ κατεπιράζειν τῆς πόλεως ἀπέσχετο· διὰ τὴν προϋπάρχουσαν αὐτόθι δαψίλειαν τῆς χορηγίας, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐνοικούντων καὶ συμπεφευγότων ἀνδρῶν. ἀναλαβὼν δὲ τὴν δύναμιν, αὐτὸς μὲν ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ἐπὶ Φιλοτερίας· Διογνήτῳ δὲ συνέταξε τῷ ναυάρχῳ πάλιν ἀνάγειν τὰς ναῦς, ἀποπλεῖν εἰς Τύρον. ἡ δὲ Φιλοτερία κεῖται παρ' αὐτὴν τὴν λίμνην, εἰς ἣν ὁ καλούμενος Ἰορδάνης ποταμὸς εἰσβάλλων, ἐξίησι πάλιν εἰς τὰ πεδία, τὰ περὶ τὴν Σκυθῶν πόλιν προσαγορευομένην. γενόμενος δὲ καθ' ὁμολογίαν ἐγκρατὴς ἀμφοτέρων τῶν προειρημένων πόλεων, εὐθαρσῶς ἔσχε πρὸς τὰς μελλούσας ἐπιβολάς· διὰ τὸ τὴν ὑποτεταγμένην χώραν ταῖς πόλεσι ταύταις, ῥᾳδίως δύνασθαι παντὶ τῷ στρατοπέδῳ χορηγίαν καὶ δαψιλῆ παρασκευάζειν τὰ κατεπείγοντα πρὸς τὴν χρείαν. ἀσφαλισάμενος δὲ φρουραῖς ταύτας, ὑπερέβαλε τὴν ὀρεινήν, καὶ παρῆν ἐπὶ Ἀταβύριον· ὃ κεῖται μὲν ἐπὶ λόφου μαστοειδοῦς· τὴν δὲ πρόσβασιν ἔχει πλέον ἢ πεντεκαίδεκα σταδίων. χρησάμενος δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐνέδρᾳ καὶ στρατηγήματι, κατέσχε τὴν πόλιν. προσκαλεσάμενος γὰρ εἰς ἀκροβολισμὸν τοὺς ἐκ τῆς πόλεως, καὶ συγκαταβιβάσας ἐπὶ πολὺ τοὺς προκινδυνεύοντας, κἄπειτα πάλιν ἐκ μεταβολῆς τῶν φευγόντων, καὶ διαναστάντων τῶν ἐγκαθημένων συμβαλών, πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε. τέλος δὲ παρακολουθήσας καὶ προκαταπληξάμενος, ἐξ ἐφόδου καὶ ταύτην εἷλε τὴν πόλιν. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, Κεραίας, εἷς τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον ταττομένων ὑπάρχων, ἀπέστη πρὸς αὐτόν· ᾧ χρησάμενος μεγαλοπρεπῶς, πολλοὺς ἐμετεώρισε τῶν παρὰ τοῖς ἐναντίοις ἡγεμόνων. Ἱππόλοχος γοῦν ὁ Θετταλός, οὐ μετὰ πολὺ τετρακοσίους ἱππεῖς ἔχων ἧκεν πρὸς αὐτὸν τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον ταττομένων. ἀσφαλισάμενος δὲ καὶ τὸ Ἀταβύριον, ἀνέζευξε· καὶ προάγων, παρέλαβε Πέλλαν· καὶ Καμοῦν καὶ Γεφροῦν. τοιαύτης δὲ γενομένης τῆς ῥοπῆς, οἱ τὴν παρακειμένην Ἀραβίαν κατοικοῦντες, παρακαλέσαντες σφᾶς αὐτούς, ὁμοθυμαδὸν αὐτῷ προσέθεντο πάντες. προσλαβὼν δὲ καὶ τὴν παρὰ τούτων ἐλπίδα καὶ χορηγίαν, προῆγε· καὶ κατασχὼν εἰς τὴν Γαλᾶτιν, γίνεται κύριος Ἀβίλων καὶ τῶν εἰς αὐτὴν παραβεβοηθηκότων, ὧν ἡγεῖτο Νικίας, ἀναγκαῖος ὢν καὶ συγγενὴς Μενεδέου. καταλειπομένων δὲ ἔτι τῶν Γαδάρων, ἃ δοκεῖ τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους ὀχυρότητι διαφέρειν, προσστρατοπεδεύσας αὐτοῖς, καὶ συστησάμενος ἔργα, ταχέως καταπληξάμενος παρέλαβε τὴν πόλιν. μετὰ δὲ ταῦτα πυνθανόμενος εἰς Ῥαββατάμανα τῆς Ἀραβίας πλείους ἠθροισμένους τῶν πολεμίων, πορθεῖν καὶ κατατρέχειν τὴν τῶν προσκεχωρηκότων Ἀράβων αὐτῷ χώραν, πάντ' ἐν ἐλάττονι θέμενος, ὥρμησε· καὶ προσεστρατοπέδευσε τοῖς βουνοῖς, ἐφ' ὧν κεῖσθαι συμβαίνει τὴν πόλιν. περιελθὼν δὲ καὶ συνθεασάμενος τὸν λόφον, κατὰ δύο τόπους μόνον ἔχοντα πρόσοδον, ταύτῃ προσέβαινε, καὶ κατὰ τούτους συνίστατο τοῖς ἔργοις, καὶ τῶν μηχανημάτων τὰς κατασκευάς. ἀποδοὺς δὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν μὲν Νικάρχῳ, τῶν δὲ Θεοδότῳ, λοιπὸν αὐτὸς ἤδη κοινὸν αὐτὸν παρεσκεύαζε κατὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς ἑκατέρου περὶ ταῦτα φιλοτιμίας. πολλὴν δὲ ποιουμένων σπουδὴν τῶν περὶ τὸν Θεόδοτον καὶ Νίκαρχον, καὶ συνεχῶς ἁμιλλωμένων πρὸς ἀλλήλους, περὶ τοῦ πότερος αὐτῶν φθάσει καταβαλὼν τὸ προκείμενον τῶν ἔργων τεῖχος, ταχέως συνέβη καὶ παρὰ τὴν προσδοκίαν ἑκατέρου πεσεῖν τὸ μέρος. οὗ συμβάντος, ἐποιοῦντο καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν προσβολάς, καὶ πᾶσαν προσέφερον βίαν, οὐδένα παραλείποντες καιρόν. συνεχῶς δὲ καταπειράζοντες τῆς πόλεως, οὐκ ἠνύοντο τῆς ἐπιβολῆς οὐδέν, διὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰς τὴν πόλιν συνδεδραμηκότων ἀνδρῶν· ἕως οὗ τῶν αἰχμαλώτων τινὸς δείξαντος τὸν ὑπόνομον, δι' οὗ κατέβαινον ἐπὶ τὴν ὑδρείαν οἱ πολιορκούμενοι, τοῦτον ἀναρρήξαντες, ἐνέφραξαν ὕλῃ καὶ λίθοις καὶ παντὶ τῷ τοιούτῳ γένει. τότε δ' εἴξαντες οἱ κατὰ τὴν πόλιν διὰ τὴν ἀνυδρίαν, παρέδοσαν αὑτούς. οὗ γενόμενος κύριος Ἀντίοχος τῶν Ῥαββατάμανα, ἐπὶ μὲν τούτων ἀπέλιπε Νίκαρχον μετὰ φυλακῆς τῆς ἁρμοζούσης. Ἱππόλοχον δὲ καὶ Κεραίαν τοὺς ἀποστάντας, μετὰ πεντακισχιλίων πεζῶν ἀποστείλας ἐπὶ τοὺς κατὰ Σαμάρειαν τόπους, συνέταξε προκαθῆσθαι, καὶ πᾶσι τὴν ἀσφάλειαν προκατασκευάζειν τοῖς ὑπ' αὐτὸν ταττομένοις. αὐτὸς δὲ ἀναζεύξας μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Πτολεμαΐδα, ἐκεῖ ποιεῖσθαι διέγνω τὴν παραχειμασίαν. κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν θερείαν Πεδνηλισσεῖς πολιορκούμενοι καὶ κινδυνεύοντες ὑπὸ Σελγέων, διεπέμψαντο περὶ βοηθείας πρὸς Ἀχαιόν. τοῦ δὲ ἀσμένως ὑπακούσαντος, οὗτοι μὲν εὐθαρσῶς ὑπέμενον τὴν πολιορκίαν, προσανέχοντες ταῖς ἐλπίσι τῆς βοηθείας. ὁ δ' Ἀχαιὸς προχειρισάμενος

Γαρσύηριν μετὰ πεζῶν ἑξακισχιλίων, ἱππέων δὲ πεντακοσίων, ἐξαπέστειλε σπουδῇ παραβοηθήσοντας τοῖς Πεδνηλισσεῦσιν. οἱ δὲ Σελγεῖς συνέντες τὴν παρουσίαν τῆς βοηθείας, προκατελάβοντο τὰ στενὰ τὰ περὶ τὴν καλουμένην Κλίμακα, τῷ πλείονι μέρει τῆς σφετέρας δυνάμεως· καὶ τὴν μὲν εἰσβολὴν τὴν ἐπὶ Σάπορδα κατεῖχον, τὰς δὲ διόδους καὶ προσβάσεις πάσας ἔφθειρον. ὁ δὲ Γαρσύηρις ἐμβαλὼν εἰς τὴν Μιλυάδα, καὶ καταστρατοπεδεύσας περὶ τὴν καλουμένην Κρητῶν πόλιν, ἐπεὶ συνῄσθετο προκατειλημμένων τῶν τόπων, ἀδύνατον οὖσαν τὴν εἰς τοὔμπροσθεν πορείαν, ἐπινοεῖ τινα δόλον τοιοῦτον. ἀναζεύξας, ἦγε πάλιν εἰς τοὐπίσω τὴν πορείαν, ὡς ἀπεγνωκὼς τὴν βοήθειαν διὰ τὸ προκατέχεσθαι τοὺς τόπους. οἱ δὲ Σελγεῖς προχείρως πιστεύσαντες, ὡς ἀπεγνωκότος βοηθεῖν Γαρσυήριδος, οἱ μὲν εἰς τὸ στρατόπεδον ἀνεχώρησαν, οἱ δ' εἰς τὴν πόλιν, διὰ τὸ κατεπείγειν τὴν τοῦ σίτου κομιδήν. ὁ δὲ Γαρσύηρις ἐπιστρέψας, καὶ ποιησάμενος τὴν πορείαν, ἧκε πρὸς τὰς ὑπερβολάς· καταλαβὼν δ' ἐρήμους, ταύτας μὲν ἠσφαλίσατο φυλακαῖς, Φάυλλον ἐπιστήσας

162

καταπεῖσαι. αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς στρατιᾶς εἰς τὴν Πέργην κατῆρε, κἀκεῖθεν ἐποιεῖτο τὰς διαπρεσβείας, πρός τε τοὺς ἄλλους τοὺς τὴν Πισιδικὴν καὶ τοὺς τὴν Παμφυλίαν, ὑποδεικνύων μὲν τὸ τῶν Σελγέων βάρος, παρακαλῶν δὲ πάντας πρὸς τὴν Ἀχαιοῦ συμμαχίαν, καὶ πρὸς τὴν βοήθειαν τοῖς Πεδνηλισσεῦσιν.

Οἱ δὲ Σελγεῖς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον στρατηγὸν ἐξαποστείλαντες μετὰ δισχιλίων? ἀνδρῶν, ἤλπισαν καταπλήξασθαι τοὺς ἐκ τῶν τόπων ἐμπειρίαις, ἔπραξαν δ' οὐδὲν φαῦλον ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων. συνεχῶς δὲ ἐπικείμενοι τῆς προθέσεως, ἀλλὰ πολλοὺς ἀποβαλόντες τῶν στρατιωτῶν ἐν ταῖς προσβολαῖς, ταύτης μὲν τῆς ἐλπίδος ἀπέστησαν, τῇ δὲ πολιορκίᾳ καὶ τοῖς ἔργοις οὐχ ἧττον, ἀλλὰ μᾶλλον ἢ πρότερον προσεκαρτέρουν. τοῖς δὲ περὶ Γαρσύηριν ἔπεμψαν Ἐτεννεῖς, οἳ τῆς Πισιδικῆς τὴν ὑπὲρ Σίδης ὀρεινὴν κατοικοῦσιν, ὀκτακισχιλίους ὁπλίτας, Ἀσπένδιοι δὲ τοὺς ἡμίσεις. Σιδῆται δὲ τὰ μὲν στοχαζόμενοι τῆς πρὸς Ἀντίοχον εὐνοίας, τὸ δὲ πλεῖον διὰ τὸ πρὸς Ἀσπενδίους μῖσος, οὐ μετέσχον τῆς βοηθείας. ὁ δὲ Γαρσύηρις ἀναλαβὼν τὰς τῶν βεβοηθηκότων καὶ τὰς ἰδίας δυνάμεις, ἧκε πρὸς τὴν Πεδνηλισσόν, πεπεισμένος ἐξ ἐφόδου λύσειν τὴν πολιορκίαν. οὐ καταπληττομένων δὲ τῶν Σελγέων, λαβὼν σύμμετρον ἀπόστημα κατεστρατοπέδευσε. τῶν δὲ Πεδνηλισσέων πιεζομένων ὑπὸ τῆς ἐνδείας, ὁ Γαρσύηρις σπεύδων ποιῆσαι τὸ δυνατόν, δισχιλίους ἑτοιμάσας ἄνδρας, ἑκάστῳ μέδιμνον πυρῶν, νυκτὸς εἰς τὴν Πεδνηλισσὸν εἰσέπεμπε. τῶν δὲ Σελγέων συνέντων τὸ γινόμενον, καὶ παραβοηθησάντων, συνέβη τῶν μὲν ἀνδρῶν τῶν εἰσφερόντων κατακοπῆναι τοὺς πλείστους, τοῦ δὲ σίτου παντὸς κυριεῦσαι τοὺς Σελγεῖς. οἱ δ' ἐπαρθέντες τῷ προτερήματι, ἐνεχείρησαν οὐ μόνον τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς περὶ τὸν Γαρσύηριν πολιορκεῖν. ἔχουσι γὰρ δή τι τολμηρὸν ἀεὶ καὶ παράβολον ἐν τοῖς πολεμικοῖς οἱ Σελγεῖς. διὸ καὶ τότε καταλιπόντες τὴν φυλακὴν τὴν ἀναγκαίαν τοῦ χάρακος, τοῖς λοιποῖς περιστάντες κατὰ πλείους τόπους, ἀνδρωδῶς προσέβαλλον, θρασέως τῇ τῶν ὑπεναντίων παρεμβολῇ. πανταχόθεν δὲ τοῦ κινδύνου παραδόξως περιεστῶτος, κατά τι μὲν ἤδη τόποις, καὶ τοῦ χάρακος ἤδη διασπωμένου, θεωρῶν ὁ Γαρσύηρις τὸ συμβαῖνον, καὶ μοχθηρὰς ἐλπίδας ἔχων ὑπὲρ τῶν ὅλων, ἐξαποστέλλει τοὺς ἱππέας κατά τινα τόπον ἀφυλακτούμενον. οὓς νομίσαντες οἱ Σελγεῖς καταπεπληγμένους, καὶ δεδιότας τὸ μέλλον ἀποχωρεῖν, οὐ προσεῖχον, ἀλλ' ἁπλῶς ὠλιγώρησαν. οἱ δὲ περιιππεύσαντες καὶ γενόμενοι κατὰ νώτου τοῖς πολεμίοις, καὶ ἐξ ἀλόγου καὶ προσέφερον τὰς χεῖρας ἐρρωμένως. οὗ συμβαίνοντος ἀναθαρρήσαντες οἱ τοῦ Γαρσύηριδος πεζοί, καίπερ ἤδη τετραμμένοι, πάλιν ἐκ μεταβολῆς ἠμύνοντο τοὺς εἰσπίπτοντας. ἐξ οὗ περιεχόμενοι πανταχόθεν οἱ Σελγεῖς, τέλος εἰς φυγὴν ὥρμησαν. ἅμα δὲ τούτοις οἱ Πεδνηλισσεῖς ἐπιθέμενοι τοῖς ἐν τῷ χάρακι περιλειφθεῖσι ἐξέβαλλον. γενομένης δὲ τῆς φυγῆς ἐπὶ πολὺν τόπον, ἔπεσον μὲν οὐκ ἐλάττους μυρίων. τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν σύμμαχοι πάντες εἰς τὴν οἰκείαν, οἱ δὲ Σελγεῖς διὰ τῆς ὀρεινῆς εἰς τὴν αὑτῶν πατρίδα κατέφυγον. ὁ δὲ Γαρσύηρις ἀναζεύξας ἐκ ποδὸς εἵπετο, σπεύδων διελθεῖν τὰς δυσχωρίας, καὶ συνεγγίσαι τῇ πόλει, πρὶν ἢ στῆναι καὶ βουλεύσασθαί τι τοὺς πεφευγότας ὑπὸ τῆς αὐτοῦ παρουσίας. ἧκε μὲν οὖν ἔχων τὴν δύναμιν πρὸς τὴν πόλιν. οἱ δὲ Σελγεῖς, δυσελπιστοῦντες μὲν ἐπὶ τοῖς συμμάχοις διὰ τὴν κοινὴν περιπέτειαν, ἐκπεπληγμένοι δὲ ταῖς ψυχαῖς διὰ τὸ γεγονὸς ἀτύχημα, περίφοβοι τελέως ἦσαν, καὶ περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ περὶ τῆς πατρίδος. διὸ συνελθόντες εἰς ἐκκλησίαν, ἐβουλεύσαντο πρεσβευτὴν ἐκπέμπειν ἕνα τῶν πολιτῶν Λόγβασιν, ὃς ἐγεγόνει μὲν ἐπὶ πολὺ συνήθης καὶ ξένος Ἀντιόχου τοῦ μεταλλάξαντος τὸν βίον ἐπὶ Θρᾴκης· δοθείσης δὲ παρακαταθήκης Λαοδίκης αὐτῷ τῆς Ἀχαιοῦ γενομένης γυναικός, ἐτετρόφει ταύτην ὡς θυγατέρα, καὶ διαφερόντως ἐπεφιλοστοργήκει τὴν παρθένον. διὸ νομίζοντες οἱ Σελγεῖς εὐφυέστατον ἔχειν πρεσβευτὴν πρὸς τὰ περιεστῶτα, τοῦτον ἐξαπέστειλαν. ὃς ποιησάμενος ἰδίᾳ τὴν ἔντευξιν πρὸς Γαρσύηριν, τοσοῦτον κατεδέησε τοῦ βοηθεῖν τῇ πατρίδι καθ' ὃ δέον, ὥστε τἀναντία παρεκάλει τὸν Γαρσύηριν, σπεύδειν πέμπειν ἐπὶ τὸν Ἀχαιόν, ἀναδεχόμενος ἐγχειριεῖν αὐτοῖς τὴν πόλιν. ὁ μὲν οὖν Γαρσύηρις δεξάμενος ἑτοίμως τὴν ἐλπίδα, πέμπει μὲν ἐπὶ τὸν Ἀχαιὸν ἐξ ἐπίκλησιν τοὺς διασαφήσοντας περὶ τῶν ἐνεστώτων· πρὸς δὲ τοὺς Σελγεῖς ἀνοχὰς ποιησάμενος, εἷλκε τὸν χρόνον ταῖς συνθήκαις, ὑπὲρ τῶν κατὰ μέρος ἀντιλογίας καὶ σκήψεις εἰσφερόμενος, χάριν τοῦ προσδέξασθαι μὲν τὸν Ἀχαιόν, δοῦναι δὲ ἀναστροφὴν τῷ Λογβάσει πρὸς τὰς ἐντεύξεις καὶ παρασκευὰς τῆς ἐπιβολῆς.

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον πλεονάκις συμπορευομένων πρὸς ἀλλήλους εἰς σύλλογον, ἐγίνετό τις συνήθεια τοῖς ἐκ τοῦ στρα-
(153) τοπέδου παρεισιοῦσι πρὸς τὰς σιταρχίας εἰς τὴν πόλιν. ὃ δὴ καὶ πολλοῖς πολλάκις ἤδη παραίτιον γέγονε τῆς ἀπωλείας. καί μοι δοκεῖ πάντων τῶν ζῴων εὐπαραλογιστότατον ὑπάρχειν ἄνθρωπος, δοκοῦν εἶναι πανουργότατον. πόσαι μὲν γὰρ παρεμβολαὶ καὶ φρούρια, πόσαι δὲ καὶ πηλίκαι πόλεις τούτῳ τῷ τρόπῳ παρεσπονδήθησαν; καὶ τούτων οὕτως ἐναργῶς καὶ προφανῶς πολλοῖς ἤδη συμβεβηκότων, οὐκ οἶδ' ὅπως, καινοί τινες ἀεὶ καὶ νέοι περὶ τὰς τοιαύτας ἀπάτας πεφύκαμεν. τούτου δ' αἴτιόν ἐστιν, ὅτι τὰς τῶν πρότερον ἐπταικότων ἐν ἑκάστοις περιπετείας, οὐ ποιούμεθα πρόχειρον. ἀλλὰ σίτων μὲν καὶ χρημάτων πλῆθος, ἔτι δὲ τειχῶν καὶ βελῶν κατασκευάς, μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας καὶ δαπάνης ἑτοιμαζόμεθα, πρὸς τὰ παράδοξα τῶν συμβαινόντων· ὃ δ' ἐστὶ ῥᾷστον μὲν τῶν ὄντων, μεγίστας δὲ παρέχεται χρείας ἐν τοῖς ἐπισφαλέσι καιροῖς, τοῦτο πάντες καταλιγωροῦμεν, καὶ ταῦτα δυνάμενοι μετὰ σχολῆς ἅμα καὶ διαγωγῆς ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ πολυπραγμοσύνης περιποιεῖσθαι τὴν τοιαύτην ἐμπειρίαν. πλὴν ὅ γε Ἀχαιὸς ἧκε πρὸς τὸν καιρόν. οἱ δὲ Σελγεῖς, συμμίξαντες αὐτῷ, μεγάλας εἶχον ἐλπίδας, ὡς ὁλοσχεροῦς τινος τευξόμενοι φιλανθρωπίας. ὁ δὲ Λόγβασις ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ κατὰ βραχὺ συναθροίζων εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν

ὧν ἐκ τοῦ στρατοπέδου παραγινομένων στρατιωτῶν, συνέβη τοῖς πολίταις μὴ παρεῖναι τὸν καιρόν, ἀλλὰ προκατεχ-
ελπίζοντας τὴν ὑποδεικνυμένην φιλανθρωπίαν ὑπάρχειν· καὶ τέλος ἐπιθήσειν ταῖς συνθήκαις
πανδημεὶ βουλευσαμένοις ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων. ταχὺ δὲ συναθροισθείσης τῆς ἐκκλησίας, οἱ μὲν ἐ-
βουλεύοντο καλέσαντες καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν φυλακείων ἅπαντας, ὡς τέλος ἐπιθήσοντες τοῖς προκειμένοις, ὁ
δὲ λόγβασις ἀποδοὺς τὸ σύνθημα τοῦ καιροῦ τοῖς ὑπεναντίοις, ἡτοίμαζε τοὺς ἠθροισμένους κατὰ τὴν οἰκί-
αν· διεσκεύαζε δὲ καὶ καθοπλίζετο μετὰ τῶν υἱῶν αὐτὸς ἅμα πρὸς τὸν κίνδυνον. τῶν δὲ πολεμίων ὁ μὲν ἀχαι-
ὸς τοὺς μὲν ἡμίσεις ἔχων, προσέβαινε πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν· ὁ δὲ γαρσύηρις τοὺς ὑπολειπομένους ἀναλαβὼν
προῆγεν ὡς ἐπὶ τὸ κεσβέδιον καλούμενον. τοῦτο δ' ἐστὶ μὲν διὸς ἱερόν· κεῖται δ' εὐφυῶς κατὰ τῆς πόλεως,
ἀκροπόλεως λαμβάνον διάθεσιν. συνθεασαμένου δέ τινος κατὰ τύχην αἰπόλου τὸ συμβαῖνον, καὶ προσαγ-
γείλαντος πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, οἱ μὲν ἐπὶ τὸ κεσβέδιον ὥρμων μετὰ σπουδῆς, οἱ δ' ἐπὶ τὰ φυλακεῖα.
τὸ δὲ πλῆθος ὑπὸ τῶν θυμῶν, ἐπὶ τὴν οἰκίαν τοῦ λογβάσιος. καταφανοῦς δὲ τῆς πράξεως γενομένης, οἱ μὲν
αὐτῶν ἐπὶ τὸ στέγος ἀναβάντες, οἱ δὲ τὰς αὐλείους βιασάμενοι, τόν τε λόγβασιν καὶ τοὺς υἱούς, ἅμα δὲ καὶ τοὺς
ἄλλους πάντας τοὺς αὐτοῦ κατεφόνευσαν. μετὰ δὲ ταῦτα κηρύξαντες τοῖς δούλοις ἐλευθερίαν, καὶ διελόν-
τες σφᾶς αὐτούς, ἐβοήθουν ἐπὶ τοὺς εὐκαίρους τῶν τόπων. ὁ μὲν οὖν γαρσύηρις ἰδὼν προκατεχόμενον τὸ
κεσβέδιον, ἀπέστη τῆς προθέσεως. τοῦ δ' ἀχαιοῦ βιαζομένου πρὸς αὐτὰς τὰς πύλας, ἐξελθόντες οἱ
σελγεῖς, ἑπτακοσίους μὲν κατέβαλον τῶν μυσῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπέστησαν τῆς ὁρμῆς. μετὰ δὲ ταύτην
τὴν πρᾶξιν ὁ μὲν ἀχαιὸς καὶ γαρσύηρις, ἀνεχώρησαν εἰς τὴν αὐτῶν παρεμβολήν. οἱ δὲ σελγεῖς, δεδιότες
μὲν τὰς ἐν αὑτοῖς στάσεις, δεδιότες δὲ καὶ τὴν τῶν πολεμίων ἐπιστρατοπεδείαν, ἐξέπεμψαν μεθ' ἱ-
κετηρίας τοὺς πρεσβυτέρους. καὶ σπονδὰς ποιησάμενοι, διελύσαντο τὸν πόλεμον ἐπὶ τοῖσδε. ἐφ' ᾧ παραχ-
ρῆμα μὲν δοῦναι τετρακόσια τάλαντα. καὶ τοὺς τῶν πεδνηλισσέων αἰχμαλώτους. μετὰ δέ τινα χρό-
νον, ἕτερα προσθεῖναι τριακόσια. σελγεῖς μὲν δὴ οὖν διὰ τὴν λογβάσιος ἀσέβειαν τῷ περὶ διακινδυ-
νεύσαντες, διὰ τὴν σφετέραν εὐτολμίαν, τήν τε πατρίδα διετήρησαν, καὶ τὴν ἐλευθερίαν οὐ κατῄσ-
χυναν. καὶ τὴν ὑπάρχουσαν αὐτοῖς πρὸς λακεδαιμονίους συγγένειαν. ἀχαιὸς δὲ ποιησάμενος ὑφ' ἑαυτὸν
τὴν μιλυάδα καὶ τὰ πλεῖστα μέρη τῆς παμφυλίας ἀνέζευξε. καὶ παραγενόμενος εἰς σάρδεις ἐπολέμει μὲν
ἀττάλῳ συνεχῶς. ἐπανετείνετο δὲ προυσίᾳ. πᾶσι δ' ἦν φοβερὸς καὶ βαρὺς τοῖς ἐπὶ τάδε τοῦ ταύρου κατοικοῦσι.
κατὰ δὲ τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἀχαιὸς ἐποιεῖτο τὴν ἐπὶ τοὺς σελγεῖς στρατείαν, ἄτταλος ἔχων τοὺς αἰγοσάγας γαλά-
τας, ἐπεπορεύετο τὰς κατὰ τὴν αἰολίδα πόλεις, καὶ τὰς συνεχεῖς ταύταις, ὅσαι πρότερον ἀχαιῷ προσε-
κεχωρήκεισαν διὰ τὸν φόβον. ὧν αἱ μὲν πλείους, ἐθελοντὶ αὐτῷ προσέθεντο καὶ μετὰ χάριτος. ὀλί-
γαι δέ τινες τῆς βίας προσεδεήθησαν. ἦσαν δ' αἱ τότε μεταθέμεναι πρὸς αὐτόν, πρῶτον μὲν κύμη καὶ
σμύρνα, καὶ φώκαια. μετὰ δὲ ταύτας, αἰγαιεῖς καὶ τημνῖται προσεχώρησαν καταπλαγέντες τὴν ἔφοδον.
ἧκον δὲ καὶ παρὰ τηΐων καὶ κολοφωνίων πρέσβεις, ἐγχειρίζοντες σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰς πόλεις. προσ-
δεξάμενος δὲ καὶ τούτους ἐπὶ ταῖς συνθήκαις, αἷς καὶ τὸ πρότερον, καὶ λαβὼν ὁμήρους, ἐχρημάτισε
τοῖς παρὰ τῶν σμυρναίων πρεσβευταῖς φιλανθρώπως. διὰ τὸ μάλιστα τούτους τετηρηκέναι τὴν
πρὸς αὐτὸν πίστιν. προελθὼν δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς καὶ διαβὰς τὸν λύκον ποταμόν, προῆγεν ἐπὶ τὰς τῶν
μυσῶν κατοικίας. ἀπὸ δὲ τούτων γενόμενος, ἧκε πρὸς καρσέας. καταπληξάμενος δὲ τούτους ὁμοίως
τε καὶ τοὺς τὰ δίδυμα τείχη φυλάττοντας, παρέλαβε καὶ ταῦτα τὰ χωρία. θεμιστοκλέους αὐτὰ παρα-
δόντος. ὃς ἐτύγχανε στρατηγὸς ὑπ' ἀχαιοῦ καταλελειμμένος τῶν τόπων τούτων. ὁρμήσας δ' ἐντεῦθεν
καὶ κατασύρας τὸ ἀπίαν πεδίον, ὑπερέβαλε τὸ καλούμενον ὄρος πελεκᾶντα. καὶ κατέζευξε περὶ τὸν
μέγιστον ποταμόν. οὗ γενομένης ἐκλείψεως σελήνης, πάλαι δυσχερῶς φέροντες οἱ γαλάται τὰς ἐν ταῖς πο-
ρείαις κακοπαθείας, ἅτε ποιούμενοι τὴν στρατείαν μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων ἑπομένων αὐτοῖς ἐν ταῖς
ἁμάξαις, τότε σημειωσάμενοι τὸ γεγονός, οὐκ ἔφασαν ἔτι προελεύσεσθαι τὸ πρόσθεν. ὁ δὲ βασιλεὺς 164
ἄτταλος, χρείαν μὲν ἐξ αὐτῶν οὐδεμίαν ὁλοσχερῆ κομιζόμενος, θεωρῶν δ' ἀποσπωμένους ἐν ταῖς
πορείαις καὶ καθ' ἑαυτοὺς στρατοπεδεύοντας, καὶ τὸ ὅλον ἀπειθοῦντας καὶ πεφρονηματισμένους, εἰς ἀμηχανίαν
[illegible]. ἅμα μὲν γὰρ ἠγωνία μὴ πρὸς τὸν ἀχαιὸν ἀπονεύσαντες συνεπιθῶνται τοῖς
αὐτοῦ πράγμασιν. ἅμα δ' ἐφεωρᾶτο τὴν ἐξακολουθοῦσαν αὐτῷ φήμην, ἐὰν περιστήσας τῇ στρατιᾷ
διαφθείρῃ πάντας τοὺς δοκοῦντας διὰ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν πεποιῆσθαι τὴν εἰς τὴν ἀσίαν διάβασιν. διὸ
τῆς προειρημένης ἀφορμῆς λαβόμενος, ἐπηγγείλατο κατὰ μὲν τὸ παρὸν ἀποκαταστήσειν αὐτοὺς πρὸς τὴν διά-
βασιν. καὶ τόπον δώσειν εὐφυῆ πρὸς κατοικίαν. μετὰ δὲ ταῦτα συμπράξειν ἐφ' ὅσον ἂν παρακα-
λῶσι τῶν δυνατῶν αὐτὸν καὶ καλῶς ἐχόντων. ἄτταλος μὲν οὖν ἀποκαταστήσας τοὺς αἰγοσάγας εἰς τὸν
ἑλλήσποντον, καὶ χρηματίσας φιλανθρώπως λαμψακηνοῖς, ἀλεξανδρεῦσιν, ἰλιεῦσι, διὰ τὸ τετηρηκέναι
τούτους τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν, ἀνεχώρησε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς πέργαμον. ἀντίοχος δὲ καὶ πτολεμαῖος τῆς
ἐαρινῆς ὥρας ἐνισταμένης, ἑτοίμας ἔχοντες τὰς παρασκευάς, ἐγίνοντο πρὸς τὸ διὰ μάχης κρίνειν τὴν ἔφοδον.
οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν πτολεμαῖον ὥρμησαν ἐκ τῆς ἀλεξανδρείας, ἔχοντες πεζῶν μὲν εἰς ἑπτακισμυρίους.

καθωπλισμένων τῶν δισχιλίων αὐτὸς ἔμελλε πρὸς τὴν περὶ τὸν Πτολεμαῖον. τούτων δὲ κατόπιν δισχιλίους ἱππέας τοὺς ὑπὸ Ἀντίπατρον ταττομένους ἐπέστησε· δισχιλίους δὲ ἐπικαμπίους παρενέβαλε. παρὰ δὲ τοὺς ἱππέας ἐν μετώπῳ τοὺς Κρῆτας ἔστησε. τούτοις δὲ ἑξῆς ἔταξε τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος μισθοφόρους. μετὰ δὲ τούτων καὶ τῶν εἰς τὸν Μακεδονικὸν τρόπον καθωπλισμένων, τοὺς μετὰ Βυττάκου τοῦ Μακεδόνος ὄντας πεντακισχιλίους παρενέβαλε. τῆς δὲ εὐωνύμου τάξεως, ἐπ᾽ ἄκρου μὲν τοῦ κέρως ἔθηκε δισχιλίους ἱππέας, ὧν ἡγεῖτο Θεμίσων. παρὰ δὲ τούτους, Καρδάκας καὶ Λυδοὺς ἀκοντιστάς. ἑξῆς δὲ τούτοις, τοὺς ὑπὸ Μενέδημον εὐζώνους ὄντας τρισχιλίους. μετὰ δὲ τούτους, Κισσίους καὶ Μήδους καὶ Καρμανίους. παρὰ δὲ τούτους, Ἄραβας ἅμα τοῖς προσχώροις συνάπτοντας τῇ φάλαγγι. τὰ δὲ καταλοιπα τῶν θηρίων τοῦ βασιλικοῦ κέρατος προεβάλετο τοῦ λαιοῦ, ὧν βασιλικῶν τινα γεγονότα παῖδα ἐπιστήσας, Μυΐσκον τοὔνομα. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἐκτεταγμένων, ἐπῄεσαν οἱ βασιλεῖς ἀμφότεροι κατὰ πρόσωπον τὰς αὐτῶν τάξεις παρακαλοῦντες ἅμα τοῖς ἡγεμόσι καὶ φίλοις. μεγίστας δὲ ἐν τοῖς φαλαγγίταις ἐλπίδας ἔχοντες ἀμφότεροι, πλείστην καὶ ἀσφαλῆ τὴν παράκλησιν ἐποιοῦντο περὶ ταύτας τὰς τάξεις. Πτολεμαίου μὲν Ἀνδρομάχου καὶ Σωσιβίου καὶ τῆς ἀδελφῆς Ἀρσινόης· τοῦ δὲ Ἀντιόχου Θεοδότου καὶ Νικάρχου συμπαρακαλούντων, διὰ τὸ παρ᾽ ἑκατέροις τούτους ἔχειν τὰς τῶν φαλαγγιτῶν ἡγεμονίας. ἦν δὲ παραπλήσιος ὁ νοῦς τῶν ὑπὸ ἑκατέρου παρακαλουμένων. ἴδιον μὲν γὰρ ἔργον ἐπιφανὲς καὶ κατηξιωμένον προφέρεσθαι τοῖς παρακαλουμένοις, οὐδέτερος αὐτῶν εἶχε διὰ τὸ προσφάτως παρειληφέναι τὰς ἀρχάς. τῆς δὲ τῶν προγόνων δόξης καὶ τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων ἀναμιμνήσκοντες, φρόνημα καὶ θάρσος τοῖς φαλαγγίταις ἐπειρῶντο περιτιθέναι. μάλιστα δὲ τὰς ἐξ αὐτῶν γενησομένας ἐλπίδας ἐπιδεικνύντες, καὶ κατ᾽ ἰδίαν τοῖς ἡγουμένοις καὶ κοινῇ πάντας τοὺς ἀγωνίζεσθαι μέλλοντας, ἠξίουν καὶ παρεκάλουν ἀνδρωδῶς καὶ γενναίως χρήσασθαι τῷ παρόντι κινδύνῳ. ταῦτα δὲ καὶ τούτοις παραπλήσια λέγοντες, τὰ μὲν δι᾽ αὐτῶν, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν ἑρμηνέων περιίππευον. ἐπεὶ δὲ περιιὼν ἧκε μετὰ τῆς ἀδελφῆς Πτολεμαῖος μὲν ἐπὶ τὸ πέρας τῆς παρατάξεως τὸ εὐώνυμον τῶν σφετέρων, Ἀντίοχος δὲ μετὰ τῆς βασιλικῆς ἴλης ἐπὶ τὸ δεξιόν, σημήναντες τὸ πολεμικόν, προσέβαλλον πρῶτον τοῖς θηρίοις. ὀλίγα μὲν οὖν τῶν παρὰ Πτολεμαίου συνήρεισε τοῖς ἐναντίοις. ἐφ᾽ ὧν ἐποιοῦντο καλὸν ἀγῶνα οἱ πυργομαχοῦντες, ἐκ χειρὸς ταῖς σαρίσαις διαδορατιζόμενοι καὶ τύπτοντες ἀλλήλους. ἔτι δὲ κάλλιον τὰ θηρία, βιαιομαχοῦντα καὶ συμπίπτοντα κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς. ἔστι γὰρ ὁ τῶν ζῴων ἀγὼν τοιοῦτός τις. συμπλέξαντα καὶ περιλαβόντα τοῖς ὀδοῦσιν ἀλλήλους, ὠθοῦνται τῇ βίᾳ διερειδόμενα περὶ τῆς χώρας, ἕως ἂν κατακρατῆσαν τῇ δυνάμει θάτερον, παρώσῃ τὴν θατέρου προνομήν. ὅταν δὲ ἅπαξ ἐκκλῖναν πλάγιον λάβῃ, τιτρώσκει τοῖς ὀδοῦσι, καθάπερ οἱ ταῦροι τοῖς κέρασι. τὰ δὲ πλεῖστα τῶν τοῦ Πτολεμαίου θηρίων ἀπεδειλία τὴν μάχην, ὅπερ ἔθος ἐστὶ ποιεῖν τοῖς Λιβυκοῖς ἐλέφασι. τὴν γὰρ ὀσμὴν καὶ τὴν φωνὴν οὐχ ὑπομένουσιν, ἀλλὰ καὶ καταπεπληγμένοι τὸ μέγεθος καὶ τὴν δύναμιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, φεύγουσιν εὐθέως ἐκ πολλοῦ τοὺς Ἰνδικοὺς ἐλέφαντας. ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι. τούτων δὲ διαταραχθέντων καὶ τὰς πρὸ αὐτῶν τάξεις συνωθούντων, τὸ μὲν ἄγημα τοῦ Πτολεμαίου πιεζόμενον ὑπὸ τῶν θηρίων, ἔκλινε. τοῖς δὲ περὶ τὸν Πολυκράτην καὶ τοῖς ὑπὸ τούτον ἱππεῦσι διατεταγμένοις, οἱ περὶ τὸν Ἀντίοχον ὑπὲρ τὰ θηρία παριππεύοντες καὶ προσπίπτοντες ἐνέβαλλον. ἅμα δὲ τούτοις τῶν ἐλεφάντων ἐκτός, οἱ περὶ τὴν φάλαγγα τῶν Ἑλλήνων μισθοφόροι προσπίπτοντες τοῖς τοῦ Πτολεμαίου πελτασταῖς ἐτρέψαντο, προσυντεταραγμένων ἤδη καὶ ταύτης τῆς τάξεως ὑπὸ τῶν θηρίων. τὸ μὲν οὖν εὐώνυμον τοῦ Πτολεμαίου τοῦτον τὸν τρόπον πιεζόμενον ἐνέκλινε πᾶν. Ἐχεκράτης δὲ ὁ τὸ δεξιὸν ἔχων κέρας, τὸ μὲν πρῶτον ἐκαραδόκει τὴν τῶν προειρημένων κεράτων σύμπτωσιν. ἐπεὶ δὲ τὸν μὲν κονιορτὸν ἑώρα κατὰ τῶν ἰδίων φερόμενον, τὰ δὲ παρ᾽ αὐτῷ θηρία τὸ παράπαν οὐδὲ προσιέναι τολμῶντα τοῖς ὑπεναντίοις, τὸν μὲν Φοξίδαν παρήγγελλε τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἄγοντι μισθοφόρους, συμβάλλειν τοῖς κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς τεταγμένοις, αὐτὸς δὲ ἐπαγαγὼν κατὰ κέρας τοὺς ἱππέας καὶ τοὺς ὑπὸ τὰ θηρία τεταγμένους, τῆς μὲν ἐφόδου τῶν θηρίων ἐκτὸς ἀγόμενος, τοὺς δὲ τῶν πολεμίων ἱππέας, τοὺς μὲν ὑπὲρ οὐρὰν, οὓς δὲ κατὰ κέρας ἐμβάλλων, ταχέως ἐτρέψατο. τὸ δὲ παραπλήσιον ὅ τε Φοξίδας καὶ πάντες οἱ περὶ αὐτὸν ἐποίησαν. προσπεσόντες γὰρ τοῖς Ἄραψι καὶ Μήδοις, ἠνάγκασαν ἀποστραφέντας φεύγειν προτροπάδην. τὸ μὲν οὖν δεξιὸν τῶν περὶ τὸν Ἀντίοχον ἐνίκα, τὸ δὲ εὐώνυμον ἡττᾶτο. τὸν δὲ προειρημένον τρόπον αἱ φάλαγγες ἀμφοτέρων τῶν κεράτων ψιλούμεναι, ἔμενον ἀκέραιοι κατὰ μέσον τὸ πεδίον, ἀμφήριστοι ἔχουσαι τὰς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας.

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, Ἀντίοχος μὲν ἠγωνίζετο κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας προτερήματι. Πτολεμαῖος δὲ τὴν ἀποχώρησιν ὑπὸ τὴν φάλαγγα πεποιημένος, τότε προσελθὼν εἰς μέσον καὶ φανεὶς ταῖς δυνάμεσι, τοὺς μὲν ὑπεναντίους κατέπληξε, τοῖς δὲ παρ᾽ αὐτοῦ μεγάλην ὁρμὴν ἐνειργάσατο καὶ προθυμίαν. διὸ καὶ καταβαλόντες τὰς παραχρῆμα τὰς σαρίσας οἱ περὶ τὸν Ἀνδρόμαχον καὶ Σωσίβιον ἐπῄεσαν. οἱ μὲν οὖν ἐπίλεκτοι τῶν Συριακῶν, βραχὺν τινὰ χρόνον ἀντέστησαν, οἵ τε μετὰ τοῦ Νικάρχου ταχέως ἐγκλίναντες ὑπεχώρουν. ὁ δὲ Ἀντίοχος, ὡς ἂν ἄπειρος καὶ νέος, ὑπολαμβάνων ἐκ τοῦ καθ᾽ ἑαυτὸν μέρους καὶ τὰ λοιπὰ παραπλησίως αὐτῷ πάντα νικᾶν, ἐπέκειτο τοῖς φεύγουσιν. ὀψὲ δέ ποτε τῶν πρεσβυτέρων τινὸς ἐπιστήσαντος αὐτὸν καὶ δείξαντος φερόμενον τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῆς φάλαγγος ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν παρεμβολήν, τότε συννοήσας τὸ γινόμενον, ἐπειρᾶτο δρόμῳ μετὰ τῆς βασιλικῆς ἴλης ἐπὶ τὸ τῆς παρατάξεως τόπον ἀπαντῆσαι. καταλαβὼν δὲ τοὺς παρ᾽ αὐτοῦ πάντας πεφευγότας, οὕτως ἐπὶ Ῥαφίαν ἀπεχώρει.

: ἐλέφαντας

(166)

ὀθωνίων ἱστοὺς τρισχιλίους· εἰς τὴν τοῦ κολοσσοῦ κατασκευὴν τάλαντα τρισχίλια· οἰκοδόμους ἑκατόν, ὑπουργοὺς τριακοσίους πεντήκοντα· τούτοις καθ' ἕκαστον ἐνιαύσιον ὀψώνιον, τάλαντα δεκατέτταρα. πρὸς δὲ τούτοις εἰς ἀγῶνας καὶ θυσίας σίτου ἀρτάβας μυρίας δισχιλίας· εἰς δὲ σιτομετρίαν δέκα τριήρων, ἀρτάβας δισμυρίας· καὶ τούτων ἔδωκε τὰ μὲν πλεῖστα παραχρῆμα, τοῦ δ' ἀργυρίου παντὸς τὸ τρίτον μέρος. παραπλησίως Ἀντίγονος ξύλα ἀπὸ ἑκκαιδεκαπήχων ἕως ὀκταπήχων εἰς σφηκίσκων λόγον, μύρια· στρωτῆρας ἑπταπήχεις πεντακισχιλίους· σιδήρου τάλαντα τρισχίλια· πίττης τάλαντα χίλια· ἄλλης ὠμῆς, μετρητὰς χιλίους· ἀργυρίου πρὸς τούτοις ἑκατὸν ἐπηγγείλατο τάλαντα. Χρυσηὶς δ' ἡ γυνή, σίτου μυριάδας δέκα, μολίβδου δὲ τάλαντα τρισχίλια. Σέλευκος δ' ὁ πατὴρ Ἀντιόχου, χωρὶς μὲν ἀτέλειαν τοῖς εἰς τὴν αὑτοῦ βασιλείαν πλοϊζομένοις, χωρὶς δὲ πεντήρεις δέκα κατηρτισμένας, σίτου δ' εἴκοσι μυριάδας, καὶ ξύλων καὶ ῥητίνης καὶ τριχός, μυριάδας πηχῶν, καὶ ταλάντων χιλιάδας. παραπλήσια δὲ τούτοις Προυσίας καὶ Μιθριδάτης, ἔτι δ' οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὄντες τότε δυνάσται, λέγω δὲ Λυσανίαν, Ὀλύμπιχον, Λιμναῖον. τάς γε μὴν πόλεις τὰς συνεπιλαμβανομένας αὐτοῖς κατὰ δύναμιν, οὐδ' ἂν ἐξαριθμήσαιτο ῥᾳδίως οὐδείς. ὥστ' εἰ μέν τις εἰς τὸν χρόνον βλέπει καὶ τὴν ἀρχήν, ἀφ' οὗ συνέβαινε τὴν πόλιν αὐτῶν συνοικίζεσθαι, λίαν θαυμάζειν, ὡς βραχεῖ χρόνῳ μεγάλην ἐπίδοσιν εἴληφε, περί τε τοὺς κατ' ἰδίαν βίους καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως· ὅταν δ' εἰς τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου καὶ τὰς ἔξωθεν ἐπιφορὰς καὶ συμπλήρωσιν τῆς εὐδαιμονίας, μηκέτι θαυμάζειν, μικροῦ δ' ἐλλείπειν δοκεῖν τοῦ καθήκοντος. ταῦτα μὲν οὖν εἰρήκαμεν χάριν, πρῶτον μὲν τῆς Ῥοδίων περὶ τὰ κοινὰ προστασίας· ἐπαίνου γὰρ ἄξιοι καὶ ζήλου· δεύτερον δὲ τῆς τῶν νῦν βασιλέων μικροδοσίας, καὶ τῆς τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων μικροληψίας, ἵνα μήθ' οἱ βασιλεῖς τέτταρα καὶ πέντε προϊέμενοι τάλαντα δοκῶσί τι ποιεῖν μέγα, καὶ ζητῶσι τὴν αὐτὴν ὑπάρχειν αὑτοῖς εὔνοιαν καὶ τιμὴν παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἣν οἱ πρότερον βασιλεῖς εἶχον· αἵ τε πόλεις λαμβάνουσαι πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ μέγεθος τῶν πρότερον δωρεῶν, μὴ λανθάνωσιν ἐπὶ μικροῖς καὶ τοῖς τυχοῦσι νῦν τὰς μεγίστας καὶ καλλίστας προϊέμεναι τιμάς· ἀλλὰ πειρῶνται τὸ κατ' ἀξίαν ἑκάστοις τηρεῖν, ᾧ πλεῖστον διαφέρουσιν Ἕλληνες τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. ἄρτι δὲ τῆς θερινῆς ὥρας ἐνισταμένης, ἐστρατήγουν τε μὲν τῶν αὐτῶν, ἄρτι τοῦ δὲ παρειληφότος τὴν τῶν Ἀχαιῶν στρατηγίαν· ἀπὸ γὰρ τοῦ νῦν ἐπανήξομεν ἐπὶ τὴν συνέχειαν τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου. Λυκοῦργος μὲν ὁ Λακεδαιμονίων βασιλεὺς ἐπανῆκε πάλιν ἐξ Αἰτωλίας· οἱ γὰρ ἔφοροι, ψευδῆ τὴν διαβολὴν εὑρόντες δι' ἣν ἔφυγε, μετεπέμψαντο καὶ κατήγαγον αὐτόν. οὗτος μὲν οὖν ἐπράττετο πρὸς Πυρρίαν τὸν Αἰτωλόν, ὃς ἐτύγχανε τότε παρ' Ἠλείοις στρατηγὸς ὤν, περὶ τῆς εἰς Μεσσηνίαν εἰσβολῆς. Ἄρατος δὲ παρειληφὼς τὸ ξενικὸν τῶν Ἀχαιῶν καταφθειρόμενον, καὶ τὰς πόλεις ὀλιγώρως διακειμένας πρὸς τὰς εἰσφοράς, διὰ τὸ τὸν πρὸ αὐτοῦ στρατηγὸν Ἐπήρατον, ὡς ἐπάνω προεῖπον, κακῶς καὶ ῥᾳθύμως κεχρῆσθαι τοῖς κοινοῖς πράγμασιν· οὐ μὴν ἀλλὰ παρακαλέσας τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ λαβὼν δόγμα περὶ τούτων, ἐγίνετο περὶ τὴν τοῦ πολέμου παρασκευήν. ἦν δὲ τὰ δόξαντα τοῖς Ἀχαιοῖς ταῦτα· πεζοὺς μὲν τρέφειν μισθοφόρους ὀκτακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ πεντακοσίους· τῶν δ' Ἀχαιῶν ἐπιλέκτους, πεζοὺς μὲν τρισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους· εἶναι δὲ τούτων Μεγαλοπολίτας χαλκάσπιδας, πεζοὺς μὲν πεντακοσίους, ἱππεῖς δὲ πεντήκοντα, καὶ τοὺς ἴσους Ἀργείους. ἔδοξε δὲ καὶ ναῦς πλεῖν, τρεῖς μὲν περὶ τὴν Ἀκτὴν καὶ τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, τρεῖς δὲ κατὰ Πάτρας καὶ Δύμην καὶ τὴν ταύτῃ θάλατταν. Ἄρατος μὲν οὖν ταῦτα πράττων, ἐν τούτοις ἦν καὶ ταῦτα παρεσκευάζετο. 158

ὁ δὲ Λυκοῦργος καὶ Πυρρίας διαπεμψάμενοι πρὸς ἀλλήλους, ἵνα ταῖς αὐταῖς ἡμέραις ποιῶνται τὴν ἔξοδον, ὥρμησαν ἐπὶ τὴν Μεσσηνίαν. ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, συνεὶς τὴν ἐπιβολὴν αὐτῶν, ἧκε τούς τε μισθοφόρους καί τινας τῶν ἐπιλέκτων ἔχων εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν, παραβοηθήσων τοῖς Μεσσηνίοις. Λυκοῦργος δ' ἐξορμήσας, Καλάμας χωρίον τι τῶν Μεσσηνίων προδοσίᾳ κατέσχε· μετὰ δὲ ταῦτα προῆγε σπεύδων συμμῖξαι τοῖς Αἰτωλοῖς. ὁ δὲ Πυρρίας τελέως ἐλαφρὸς ἐξελθὼν ἐκ τῆς Ἠλίδος, καὶ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τὴν εἰς Μεσσηνίαν εὐθέως κωλυθεὶς ὑπὸ τῶν Κυπαρισσέων, ἀνέστρεψε. διὸ καὶ ὁ Λυκοῦργος, οὔτε συμμῖξαι δυνάμενος τοῖς περὶ τὸν Πυρρίαν, οὔτ' αὐτὸς ἀξιόχρεως ὑπάρχων, ἐπὶ βραχὺ προσβολὰς ποιησάμενος πρὸς τὴν Ἀνδανίαν, ἄπρακτος ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Σπάρτην. Ἄρατος δὲ διαπεσούσης τοῖς πολεμίοις τῆς ἐπιβολῆς, πραγματικῶς προνοούμενος τοῦ μέλλοντος, συνετάξατο πρὸς Ταυρίωνα παρασκευάζειν ἱππεῖς πεντήκοντα καὶ πεζοὺς πεντακοσίους· πρὸς δὲ Μεσσηνίους, ἵνα καὶ τοὺς ἴσους τούτοις ἱππεῖς ἐξαποστείλωσι καὶ πεζούς, βουλόμενος τούτοις μὲν τοῖς στρατιώταις παραφυλάττεσθαι τήν τε τῶν Μεσσηνίων χώραν καὶ Μεγαλοπολιτῶν καὶ Τεγεατῶν, ἔτι δὲ τῶν Ἀργείων· αὗται γὰρ αἱ χῶραι συνορίζουσαι τῇ Λακωνικῇ, πρόκεινται τῶν ἄλλων Πελοποννησίων πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Λακεδαίμονος πολέμους· τοῖς δ' Ἀχαικοῖς ἐπιλέκτοις καὶ μισθοφόροις, τὰ πρὸς τὴν Ἠλείαν καὶ τὴν Αἰτωλίαν ἐστραμμένα μέρη τῆς Ἀχαΐας ἐτήρει. Ταῦτα δ' ἁρμοσάμενος, διέλυε τοὺς Μεγαλοπολίτας πρὸς αὑτοὺς κατὰ τὸ τῶν Ἀχαιῶν δόγμα. συνέβαινε γὰρ τούτους προσφάτως ὑπὸ Κλεομένους ἐκπεπτωκότας τῆς

πατρίδι, καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν ἐφιεμένους, πολλὰ μὲν ἐπιθυμοῦσι, πάντα δὲ συνταράξειν. τὰ μὲν οὖν
ἀφορμήμασιν ἔχειν· τῆς δὲ χορηγίας κοινῆς καὶ κατ᾽ ἰδίαν, περὶ πάντα δεινῶς ἔχειν. διὸ περὶ μὲν ἀμ-
φισβητήσεως· φιλοτιμίας· ὀργῆς τῆς πρὸς ἀλλήλους· πάντα πλήρη. τοιγαροῦν φιλοτιμεῖσθαι ἐπὶ
κοινὰ πράγματα, καὶ περὶ τοὺς κατ᾽ ἰδίαν βίους, ὅταν ἐκλίπωσιν αἱ χορηγίαι τὰς ἑκάστων ἐπιβολάς.

Πρῶτον μὲν οὖν ἠμφισβήτουν ὑπὲρ τοῦ τὰ χείλη τοῦ τῆς πόλεως. φάσκοντες οἱ μὲν, συντάξαι αὐτὴν δεῖν
ποιεῖν τηλικαύτην, ἡλίκην καὶ τὰ χείλη ἐπιβαλλόμενοι κατεβάλοντο. καὶ φυλάττειν καιροῦ περὶ ταύτης
διωκοῦντο. καὶ γὰρ μὲν παρὰ τὸ μέγεθος αὐτῆς καὶ τὴν ἐρημίαν ἐσφάλθαι. προσέτι τούτοις, διαφέρειν
οἰόμενοι δεῖν τοῖς κτηματικοῖς περὶ τὸ μέρος τῆς γῆς, εἰς τὴν τῶν προσλαμβανομένων οἰκητόρων ἀνα-
πλήρωσιν. οἱ δ᾽ οὔτε τὴν πόλιν ἐλάττω ποιεῖν ὑπέμενον, οὔτε περὶ τὸν τῶν κτήσεων ἀδόκουν εἰς
φέρεσθαι. μάλιστα τῶν ὑπὸ τοῦ Πριτανίδος γεγραμμένων, πρὸς ἀλλήλους ἐφιλονείκουν. οὐ
ἔδωκε μὲν αὐτοῖς νομοθέτην Ἀντίγονος. ἣν δὲ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἐκ τοῦ περιπάτου, καὶ ταύτης τῆς αἱ-
ρέσεως. τοιαύτης δ᾽ οὔσης τῆς ἀμφισβητήσεως, ποιησάμενος ἀρχηγὸς τὴν ἐνδεχομένην ἐπιτροφήν, κατέπαυ-
σε τὴν φιλονεικίαν αὐτῶν. ἐφ᾽ οἷς δὲ λήξαντες τῆς πρὸς ἀλλήλους διαφορᾶς, γράψαντες εἰς στήλην, παρα-
θεῖναι τῆς ἑστίας ἀνέθεσαν βωμὸν ὁμονοίας. μετὰ δὲ ταῦτα διαλύσεις ταύτας, ἀναζεύξας, αὐτὸς μὲν ἧκε
πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον· τοὺς δὲ μισθοφόρους συνέστησε Τελεσφόρῳ, διὰ τὸ πρότερον
ὑποστρατήγιον γενέσθαι τοῦ τε τῆς συντελείας τῆς πατρίδος. οἱ δ᾽ Αἰτωλοὶ διενεχθέντες τοῦ πυρίου, πάλιν τε
συνέστησαν στρατιὰν παρὰ τῶν Αἰτωλῶν, Ἀριστόδημον. ὃς τηρήσας τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον, καὶ παρακαλέσας
ἱππεῖς μὲν ἑξήκοντα, πεζοὺς δὲ δισχιλίους, Ἀριστόδημος διελθὼν διὰ τῆς Φωκίδος, κατέδραμε τὴν χώραν
ἕως τῆς Ἀμφίσσης. περιελασάμενος δὲ λείαν ἱκανήν, ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν ὡς ἐπ᾽ Αἰτωλίαν. οἱ δὲ
περὶ Λυκῖνον συνελθόντες Ἀχαιοί, ἐβοήθουν κατὰ σπουδήν· συνάψαντες δὲ τοῖς πολεμίοις, καὶ
συμμίξαντες ἐξ ἐφόδου, κατέβαλον μὲν αὐτῶν εἰς τετρακοσίους· ζωγρίᾳ δὲ ἔλαβον τοὺς εἴκοσιν·
ἐν οἷς ἦσαν ἐπιφανεῖς ἄνδρες, Φιλίας, Ἀντάνωρ, Κλέαρχος, Δαμορίδας, Ἀριστογείτων, Νικάσιππος,
Ἀσπάσιος. τὸν μὲν οὖν πλοῦν καὶ τὰς ἀποσκευὰς ἐκυρίευσαν πάσας. κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ὁ τῶν
Ἀχαιῶν ναύαρχος, Ἀριστόδημος εἰς Μολυκρίαν, ἧκεν ἔχων οὐ πολλὰ πλοῖα τῶν ἐκ τοῦ σωμάτων. συνθείς
δὲ τοῖς στρατιώταις, ἔπλευσε πρὸς Χαλκίδα. τῶν δὲ βοηθησάντων, ἐκυρίευσε δύο μακρῶν πλοίων αὐτάνδρων. ἑλκ-
υσθέντων δὲ καὶ πέλαγα περὶ τὸ Ῥίον Αἰτωλικόν, ὁμοῦ τῶν πληρωμάτων. συνδραμόντων δὲ τῶν τε κατὰ τὴν καὶ τῶν
κατὰ θάλατταν λαφύρων περὶ τοὺς αὐτοὺς καιρούς, καὶ συναχθείσης ἀπὸ τούτων προσόδου καὶ χορηγίας ἱκανῆς,
ἐλύθησαν τοῖς τε στρατιώταις ὁ φόβος ὑπὲρ τῆς τῶν ὀψωνίων κομιδῆς. ταῖς τε πόλεσιν ἐλπὶς, ὑπὲρ τοῦ
μὴ βαρυνθήσεσθαι ταῖς εἰσφοραῖς. ἅμα δὲ τοῖς προειρημένοις Πολυσπέρχοντος ὑπὸ τοῦ βασιλέ-
ως ἀδικηθείς, διὰ τὴν τῶν χρημάτων ἔλλειψιν αὐτοῦ τῶν κατὰ τὰς συντάξεις ὁμολογηθέντων, ἀλλ᾽
ἐποιήσατο πρὸς Φίλιππον, ἐξαπέστειλεν λέμβους πεντεκαίδεκα, μετὰ δόλου ποιούμενος τὴν ἐπιβολὴν
τῆς κομιδῆς τῶν χρημάτων. οἱ καὶ κατέπλευσαν εἰς Λευκάδα· πάντων αὐτοὺς ὡς φιλίους προσδε-
χομένων, διὰ τὴν γεγενημένην κοινοπραγίαν. ἀλλὰ μὲν οὖν οὐκ ἔφθασαν οὐδὲν διαπράξασθαι κακόν,
οὐδὲ ἐδυνήθησαν. ἐπιθέμενοι δὲ καὶ κατὰ ἄνδρα τοῖς Κορινθίοις ἐπιπλέουσι ταῖς ταυρίοις ναυσί, καὶ σύμμα-
χον Φορμίωνα τοῖς φίλοις μετὰ τεττάρων πλοίων, παρακαταβάντες ἐπέθεντο· καὶ συλλαβόντες
αὐτούς τε καὶ τὰ πλοῖα, πρὸς Κασσάνδρον ἀπέπεμψαν. μετὰ δὲ ταῦτα ποιησάμενοι τὴν ἀναγωγὴν
ἐκ τῆς Λευκάδος, καὶ πλεύσαντες ὡς ἐπὶ Μαλέαν, ἐλλιμένιζον καὶ κατῆγον τοὺς ἐμπόρους. ἤδη δὲ τοῦ

Μερισμοῦ συναπτομένου, καὶ τῶν περὶ τὸν ταυρίωνα καὶ Πολυπέρχοντα τῆς τῶν ἀρτιγενηθέντων πόλεων
προφυλακῆς, ἀποστέλλει μὲν εἰς τοὺς ἐπιλέκτους, ἐφ᾽ ἣν ἐδραμε τὰ τοῦ σίτου κομιδῆς περὶ τὴν Ἀργείαν.
Εὐριπίδας δὲ τοῖς Αἰτωλοῖς ἄγων, Ἀριστόδημος βουλόμενος κατασῦραι τὴν τῶν περὶ τὰ Ἰσθμὸν χώραν.
οἱ δὲ περὶ τὸν Λύκον καὶ Δημόδοκον τῶν Ἀχαιῶν ἱππάρχαι, συνιδόντες τὴν ἐκ τῆς Καλυδῶνος τῶν Αἰτωλῶν
ἔξοδον, ἐπισυναγαγόντες τοὺς Δυμαίους καὶ τοὺς Πατρεῖς καὶ Φαραιεῖς, σὺν δὲ τούτοις ἔχοντες τοὺς
μισθοφόρους, ἐνέβαλον εἰς τὴν Ἠλείαν. παραγενόμενοι δὲ ἐπὶ τὸ Φύξιον καλούμενον, τοὺς μὲν
εὐζώνους καὶ τοὺς ἱππεῖς, ἀφῆκαν εἰς τὴν καταδρομήν· τὰ δὲ βαρέα τῶν ὅπλων, ἔκρυψαν περὶ
τὸν προειρημένον τόπον. ἐκβοηθησάντων δὲ πανδημεὶ τῶν Ἠλείων ἐπὶ τοὺς κατατρέχοντας, καὶ π-
ροσκειμένων τοῖς ἀποχωροῦσιν, ἐξαναστάντες οἱ περὶ τὸν Λύκον, ἐπέθεντο τοῖς προσπεπτωκόσι.
τῶν δ᾽ Ἠλείων οὐ δεξαμένων τὴν ὁρμήν, ἀλλ᾽ ἐξ ἐπιφανείας τραπέντων, ἀπέκτειναν μὲν αὐτῶν
εἰς διακοσίους· ζωγρίᾳ δ᾽ ἔλαβον ὀγδοήκοντα. συνεκόμισαν δὲ καὶ τὴν περιελαθεῖσαν λείαν
ἀσφαλῶς. ἅμα δὲ τούτοις ὁ ναύαρχος τῶν Ἀχαιῶν πλεονάκις ἀποβάσεις ποιησάμενος εἰς τε
τὴν Καλυδωνίαν καὶ Ναυπακτίαν, τήν τε χώραν κατέσυρε, καὶ τὴν βοήθειαν αὐτῶν συνετρίψε
δίς. ἔλαβε δὲ Κλεόνικον Ναυπάκτιον· ὃς διὰ τὸ πρόξενος ὑπάρχειν τῶν Ἀχαιῶν, παραυτίκα
μὲν οὐκ ἐπράθη· μετὰ δέ τινα χρόνον, ἀφείθη χωρὶς λύτρων. κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους
Ἀγήτας ὁ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγός, συναγαγὼν πανδημεὶ τοὺς Αἰτωλούς, ἐλεηλάτησε μὲν τὴν

ὧν Ἀκαρνάνων χώραν ἐπεπορεύθησαν δὲ πορθοῦντες ἀδεῶς τὴν Ἤπειρον. οὗτοι μὲν οὖν ταῦτα
πράξαντες, ἐπανελθόντες διαφῆκαν τοὺς Αἰτωλοὺς ἐπὶ τὰς πόλεις. οἱ δ' Ἀκαρνᾶνες ἀντεμβα-
λόντες εἰς τὴν Στρατικήν, καὶ πανικῷ περιπεσόντες, αἰσχρῶς μέν, ἀβλαβῶς γε μὴν ἐπανῆ-
λθον. οὐ τολμησάντων αὐτοὺς ἐπιδιῶξαι τῶν ἐκ τοῦ Στράτου, διὰ τὸ νομίζειν ἐνέδρας
ἕνεκα πεποιῆσθαι τὴν ἀποχώρησιν. Ἐγένετο δὲ καὶ περὶ Φανοτέα πόλιν προδοσία τοιόνδε. τὸ
Ἀλέξανδρος ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς Φωκίδος ὑπὸ Φιλίππου, συνεστήσατο πρᾶξιν ἐπὶ τοὺς Αἰ-
τωλοὺς διὰ Ἰάσονος, ὃς ἐτύγχανεν ὑπ' αὐτοῦ τεταγμένος ἐπὶ τῆς Φανοτέων πόλεως.
ὃς διαπεμψάμενος πρὸς Ἀγέταν τὸν τῶν Αἰτωλῶν στρατηγόν, ὡμολόγησε τὴν ἄκραν αὐτοῖς παρα-
δώσειν τὴν ἐν τοῖς Φανοτεῦσι. καὶ περὶ τούτων ὅρκους ἐποιήσατο καὶ συνθήκας. παραγενομένης
δὲ τῆς τεταγμένης ἡμέρας, ὁ μὲν Ἀγέτας ἧκεν ἄγων τοὺς Αἰτωλοὺς νυκτὸς πρὸς τοὺς Φανοτέας. καὶ τοὺς
μὲν λοιποὺς ἐν ἀποστήματι κρύψας, ἔμενε. τοὺς δ' ἐπιτηδειοτάτους ἑκατὸν ἐπιλέξας, ἀπέστειλε
πρὸς τὴν ἄκραν. ὁ δ' Ἰάσων τὸν μὲν Ἀλέξανδρον ἑτοίμους εἶχε μετὰ στρατιωτῶν ἐν τῇ πόλει. τοὺς
δ' ἑκατὸν νεανίσκους παραλαβὼν κατὰ τοὺς ὅρκους, εἰσήγαγε πάντας εἰς τὴν ἀκρόπολιν. τῶν δὲ περὶ τὸν
Ἀλέξανδρον εὐθέως ἐπεισπεσόντων, οἱ μὲν ἐπίλεκτοι τῶν Αἰτωλῶν ἑαλώκεσαν. ὁ δ' Ἀγέτας ἐπι-
γενομένης τῆς ἡμέρας, συνεὶς τὸ γεγονός, ἀπῆγε τὴν δύναμιν. οὐ παραπλήσιον πράγματι περιπε-
πτωκὼς τοῖς πολλάκις ὑφ' ἑαυτοῦ πραττομένοις. κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιρούς, Φίλιππος ὁ βασιλεὺς
κατέλαβε Βύλαζωρα, μεγίστην οὖσαν πόλιν τῆς Παιονίας, καὶ λίαν εὐκαίρως κειμένην πρὸς τὰς εἰσ-
βολὰς τὰς ἀπὸ τῆς Δαρδανικῆς εἰς Μακεδονίαν. ὥστε διὰ τῆς πράξεως ταύτης σχεδὸν ἀπολελῦ-
σθαι τοῦ φόβου τοῦ κατὰ Δαρδανίους. οὐ γὰρ ἔτι ῥᾴδιον ἦν αὐτοῖς ἐμβαλεῖν εἰς Μακεδονίαν,
κρατοῦντος Φιλίππου τῶν εἰσόδων διὰ τῆς προειρημένης πόλεως. ἀσφαλισάμενος δὲ ταύτην,
Χρυσόγονον μὲν ἐξαπέστελλε κατὰ σπουδήν, ἐπισυνάξοντα τοὺς ἄνω Μακεδόνας. αὐτὸς δὲ παρα-
λαβὼν τοὺς ἐκ τῆς Βοττίας καὶ τῆς Ἀμφαξίτιδος, ἧκεν ἔχων εἰς Ἔδεσσαν. προσδεξάμενος δ' ἐνταῦ-
θα τοὺς μετὰ Χρυσογόνου Μακεδόνας, ἐξώρμησε μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως. καὶ παρῆν ἑκταῖος εἰς Λάρισαν.
κατὰ δὲ τὸ συνεχὲς νυκτοπορίᾳ χρησάμενος, ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ἧκε πρὸς Μελίταιαν. καὶ
προσθεὶς τὰς κλίμακας τοῖς τείχεσι, κατεπείραζε τῆς πόλεως. οἱ μὲν οὖν αἰφνιδίως καὶ παραδόξως
κατεπλάξατο τοὺς Μελιταιεῖς, ὥστε ῥᾳδίως ἂν κρατῆσαι τῆς πόλεως. τῷ δὲ παρὰ πολὺ γενέσθαι
τὰς κλίμακας ἐλάττους τῆς χρείας, διεψεύσθη τῆς πράξεως. καὶ τοῦτο δὴ γένοιτ' ἂν μάλιστα τῆς ἐπιτι-
μήσεως τοῖς ἡγουμένοις. ὅτε γάρ τινες ἀσκέπτως καὶ πρόμοιαν ποιήσαιντο, καὶ μηδὲν προεξητασμένοι (170)
τὰ χρησιμεύοντα. ἕτερα τῶν τοιούτων, διὸν ἐπιβάλλοντα ποιῆσθαι τὴν ἔφοδον, αὐτόθεν ὡς κε-
πτῶσι παρατείνουσι πόλιν καταλαμβανόμενοι, τίς οὐκ ἂν τοῖς τοιούτοις ἐπιτιμήσειεν. ὅτε ἢ μηδὲν ἐκσκε-
ψάμενοι ἢ καθ' ἑαυτούς, καὶ περὶ τὰ μέτρα τῶν κλιμάκων καὶ καθόλου τῶν τοιούτων ὀργάνων
ἀμείνω ἂν ἔχοιεν τῶν ... ὧν μάλιστα δίδωσι τὴν αὐτῶν πεῖραν, ἣν καὶ τοῖς τυχοῦσιν ἀν-
θρώποις ἐγχειρίζουσι, πῶς οὐκ ἂν ἄξιον ψέγειν. οὐ γάρ ἐστιν ἐπὶ τῶν τοιούτων πράξεων, ἢ καὶ
ποιῆσαί τι τῶν δεόντων, ἢ καὶ δεῖν παθεῖν δεινόν. ἀλλ' ἅμα ταῖς ἀποτυχίαις ἕπεται βλάβη, κατὰ
πολλοὺς τρόπους. κατ' αὐτὸν μὲν οὖν τὸν πράττειν καιρόν, κινδυνεύειν περὶ τοὺς ἀρίστους τῶν ἀνδρῶν.
ἔτι δὲ μᾶλλον κατὰ τὰς ἀπολύσεις, ὅταν ἅπαξ καταφρονηθῶσι. πολλὰ δὲ καὶ λίαν τῶν τοιούτων
ἐστὶ παραδείγματα. πλείους γὰρ ἂν εὕροι τις τῶν ἀποτυχόντων ἐν ταῖς τοιαύταις ἐπιβολαῖς. τοὺς
μὲν ἀπολωλότας. τοὺς δ' εἰς τὸν ἔσχατον παραγεγονότας κίνδυνον, τῶν ἀβλαβῶς ἀπολελυμένων.
πρός γε μὴν τὸ μέλλον ὁμολογουμένως ἀπιστίας καὶ μίσους ἐξεργάζονται κατ' αὐτῶν. ἔτι δὲ φυλα-
κὴν παραγγέλλουσι πᾶσιν. οὐ γὰρ μόνον τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς συνειδόσι τὸ γεγονός, τρόπον τινὰ
παράγγελμα δίδοται προσέχειν αὐτοῖς καὶ φυλάττεσθαι. διόπερ οὐδέποτε ταῖς τοιαύταις ἐπινοίαις
ἀναχρηστέον, τοὺς ἐπὶ πραγμάτων ταττομένους. ὁ δὲ τρόπος τῆς ... εὐχερὴς καὶ κατὰ ... τῶν τοι-
ούτων, ἀλλ' ἐὰν ᾖ κατὰ πεῖραν τις ἐὰν λαμβάνῃ τῇ μεθόδῳ. νῦν μὲν οὖν τὸν συνεχῆ τῆς διηγήσεως
ἀποδοτέον. περὶ δὲ τοῦ τοιούτου γένους πάλιν ἐπιλαβόντες ἁρμόζοντα καιρὸν καὶ τόπον κατὰ τὴν
πραγματείαν, πειρασόμεθα συνυποδεικνύειν, πῶς ἄν τις ἥκιστα περὶ τὰς τοιαύτας ἐπιβολὰς ἁ-
μαρτάνοι. ὁ δὲ Φίλιππος διαψευσθεὶς τῆς πράξεως, καὶ καταστρατοπεδεύσας περὶ τὸν Ἐνιπέα
ποταμόν, συνῆγε τάς τε παρασκευὰς ἔκ τε τῆς Λαρίσσης καὶ τῶν ἄλλων πόλεων, ἃς ἐπεποίητο κατὰ
χειμῶνα πρὸς τὴν πολιορκίαν. ἦν γὰρ ὅλη πρόθεσις ἦν αὐτῷ τῆς στρατείας, ἑλεῖν τὰς Φθιώτιδας
καλουμένας Θήβας. ἡ δὲ πόλις αὕτη κεῖται μὲν οὐ μακρὰν ἀπὸ τῆς θαλάττης, ἀπέχουσα Λαρίσσης
ὡς τριακοσίους σταδίους. ἐπίκειται δ' εὐκαίρως τῇ τε Μαγνησίᾳ καὶ τῇ Θετταλίᾳ. καὶ μάλιστα τῆς
μὲν Μαγνησίας, τῇ τῶν Δημητριέων χώρᾳ. τῆς δὲ Θετταλίας, τῇ τῶν Φαρσαλίων καὶ Φεραίων. ἐξ ἧς
καὶ τότε κατεχόντων αὐτὴν τῶν Αἰτωλῶν, καὶ συνεχεῖς ποιουμένων τὰς ἐπιδρομάς, μεγάλα συνέβαι-
νε βλάπτεσθαι, τούς τε Δημητριεῖς καὶ τοὺς Φαρσαλίους. ἔτι δὲ Λαρισσαίους. πολλάκις γὰρ ἐποιοῦντο

τὰς καταδρομὰς, ὡς ἐπὶ τὸ καλούμενον ἀμυρικὸν πεδίον. διόπερ ὁ Φίλιππος συνθεωρῶν ... τιθέμενος, μεγάλην ἐποιεῖτο σπουδήν, ὑπὲρ τοῦ κατὰ κράτος ἐξελεῖν αὐτήν. συναθροίσας δὲ καταπέλτας μὲν ἑκατὸν πεντήκοντα, πετροβόλα δὲ ὄργανα πέντε καὶ εἴκοσι, προσῆλθε ταῖς Θήβαις. καὶ διελὼν τὸ στρατόπεδον εἰς τρία μέρη, διέλαβε τοὺς περὶ τὴν πόλιν τόπους. καὶ τὸ μὲν ἓν περὶ τὸ Σκόπιον ἐστρατοπέδευσε· τὸ δ' ἄλλο περὶ τὸ καλούμενον Ἡλιοτρόπιον· τὸ δὲ τρίτον εἶχε κατὰ τὸ τῆς πόλεως ὑπερκείμενον ὄρος. τὰ δὲ μεταξὺ τῶν στρατοπέδων τάφρῳ καὶ διπλῷ χάρακι διαλαβών, ὠχυρώσατο· προσέτι δὲ καὶ πύργοις ξυλίνοις ἠσφαλίσατο, κατὰ πλέθρον ἀπέχουσι, καὶ τούτοις μετὰ φυλακῆς τῆς ἀρκούσης. ταῦτα δὲ ποιήσας καὶ τὰς παρασκευὰς ἁθροίσας ὁμοῦ πάσας, ἤρξατο προσάγειν τὰ μηχανήματα πρὸς τὴν ἄκραν.

Ἐπὶ μὲν οὖν ἡμέρας τρεῖς τὰς πρώτας οὐδὲν ἠδύνατο προβιβάσαι τῶν ἔργων, διὰ τὸ γενναίως καὶ παραβόλως ἀμύνεσθαι τοὺς ἐκ τῆς πόλεως. ἐπεὶ δὲ διὰ τὴν συνέχειαν τῶν ἀκροβολισμῶν καὶ τὸ πλῆθος τῶν βελῶν οἱ προκινδυνεύοντες τῶν ἐκ τῆς πόλεως οἱ μὲν ἔπεσον, οἱ δὲ κατετραυματίσθησαν, τότε βραχείας ἐνδόσεως γενομένης ἤρξαντο τῶν ὀρυγμάτων οἱ Μακεδόνες. τῇ δὲ συνεχείᾳ, καίπερ ἀντιβαίνοντος τοῦ χωρίου, μόλις ἐννάτῃ προσέβαλον πρὸς τὸ τεῖχος ἐξ ἱκανοῦ. μετὰ δὲ ταῦτα ποιούμενοι τὴν ἐργασίαν ἐκ διαδοχῆς, ὥστε μήτε νυκτὸς μήτε ἡμέρας διαλείπειν, ἐν τρισὶν ἡμέραις, δύο πλέθρα τοῦ τείχους ὑπόρυξαν καὶ διεστύλωσαν. τῶν δὲ ἐρεισμάτων οὐ δυναμένων ὑποφέρειν τὸ βάρος, ἀλλ' ἐνδόντων, πεσεῖν συνέβη τὸ τεῖχος, πρὸ τοῦ πῦρ ἐμβαλεῖν τοὺς Μακεδόνας. ὧν ἐνεργὸν ποιησαμένων τὴν ἀνακάθαρσιν τοῦ πτώματος καὶ παρασκευασαμένων πρὸς τὴν εἴσοδον, καὶ μελλόντων ἤδη βιάζεσθαι, καταπλαγέντες οἱ Θηβαῖοι παρέδοσαν τὴν πόλιν. ὁ δὲ Φίλιππος διὰ τῆς πράξεως ταύτης ἀσφαλισάμενος τὰ κατὰ τὴν Μαγνησίαν καὶ Θετταλίαν, ἀφείλετο τὰς μεγάλας ὠφελείας τῶν Αἰτωλῶν. ἀπεδείξατο δὲ καὶ ταῖς αὑτοῦ δυνάμεσιν, ὅτι δικαίως ἐπανείλετο τοὺς περὶ τὸν Λεόντιον ἐθελοκακήσαντας πρότερον, ἐν τῇ περὶ τοὺς Παλαιεῖς πολιορκίᾳ. γενόμενος δὲ κύριος τῶν Θηβῶν, τοὺς μὲν ὑπάρχοντας οἰκήτορας ἐξηνδραποδίσατο, Μακεδόνας δ' εἰσοικίσας, Φιλίππου τὴν πόλιν ἀντὶ Θηβῶν κατωνόμασεν. ἤδη δ' αὐτοῦ συντετελεσμένου τὰ κατὰ τὰς Θήβας, πάλιν ἧκον οἱ παρὰ Χίων καὶ Ῥοδίων καὶ Βυζαντίων, ἔτι δὲ παρὰ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, διαλύσεων· οἷς παραπλησίους ἀποκρίσεις δοὺς ταῖς πρότερον, ἐφ' ἧς οὐκ ἀλλότριος εἶναι διαλύσεως, ἐκπέμψας

171 κελεύσας αὐτοὺς πάλιν ἐπαναλαμβάνειν καὶ τῶν Αἰτωλῶν, αὐτὸς δὲ τῆς μὲν διαλύσεως ὠλιγώρει, τοῦ δὲ πράττειν τῶν ἑξῆς ἀντείχετο. διόπερ ἀκούων τοὺς Σκερδιλαΐδου λέμβους περὶ Μαλέαν λῄζεσθαι, καὶ πᾶσι τοῖς ἐμπόροις ὡς πολεμίοις χρῆσθαι, παρεσπονδηκέναι δὲ καί τινα τῶν ἰδίων πλοίων ἐν Λευκάδι συνορμίσαντα, καταρτίσας δώδεκα μὲν καταφράκτους ναῦς, ὀκτὼ δ' ἀφράκτους, τριάκοντα δ' ἡμιολίας, ἔπλει δι' Εὐρίπου, σπεύδων μὲν καταλαβεῖν καὶ τοὺς Ἰλλυριούς, καθόλου δ' ἐλπίζων μετέωρος ὢν ταῖς ἐπιβολαῖς ἐπὶ τὸν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν πόλεμον, διὰ τὸ μηδέπω μηδὲν εἰδέναι τῶν ἐν Ἰταλίᾳ γινομένων. συνέβαινε γὰρ καθ' οὓς καιροὺς ἐπολιόρκει τὰς Θήβας Φίλιππος, ἡττῆσθαι Ῥωμαίους ὑπ' Ἀννίβου τῇ περὶ Τυρρηνίαν μάχῃ, τὴν δὲ φήμην ὑπὲρ τῶν γεγονότων μηδέπω προσπεπτωκέναι πρὸς τοὺς Ἕλληνας. ὁ δὲ Φίλιππος τῶν λέμβων ὑστερήσας, καθορμισθεὶς πρὸς Κεγχρεαῖς, τὰς μὲν καταφράκτους ναῦς ἀπέστειλε, συντάξας περὶ Μαλέαν ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν ὡς ἐπ' Αἰγίου καὶ Πατρῶν· τὰ δὲ λοιπὰ τῶν πλοίων ὑπερισθμίσας ὁρμεῖν ἐν Λεχαίῳ πᾶσι παρήγγελλε πάσιν ὁρμᾶν. αὐτὸς δὲ κατὰ σπουδὴν ἧκε μετὰ τῶν φίλων ἐπὶ τὴν τῶν Νεμέων πανήγυριν εἰς Ἄργος. ἄρτι δ' αὐτοῦ θεωμένου τὸν γυμνικὸν ἀγῶνα, παρῆν ἐκ Μακεδονίας γραμματοφόρος, διασαφῶν ὅτι λείπονται Ῥωμαῖοι μάχῃ μεγάλῃ, καὶ κρατεῖ τῶν ὑπαίθρων Ἀννίβας. παραυτίκα μὲν οὖν Δημητρίῳ τῷ Φαρίῳ μόνῳ τὴν ἐπιστολὴν ἐπέδειξε, σιωπᾶν παρακαλέσας. ὃς καὶ λαβόμενος τῆς ἀφορμῆς ταύτης, τὸν μὲν πρὸς Αἰτωλοὺς ᾤετο δεῖν τὴν ταχίστην ἀπορρίψαι πόλεμον, ἀντέχεσθαι δὲ τῶν κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πραγμάτων ἠξίου, καὶ τῆς εἰς Ἰταλίαν διαβάσεως. τὰ μὲν γὰρ κατὰ τὴν Ἑλλάδα πάντα, καὶ νῦν ἤδη ποιεῖν αὐτῷ τὸ προσταττόμενον ἔφη, καὶ μετὰ ταῦτα ποιήσειν· Ἀχαιῶν μὲν ἐθελοντὴν εὐνοούντων, Αἰτωλῶν δὲ καταπεπληγμένων ἐκ τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. τὴν δ' Ἰταλίαν ἔφη, καὶ τὴν εἰς ταύτην διάβασιν, ἀρχὴν εἶναι τῆς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἐπιβολῆς· ἣν οὐδενὶ καθήκειν μᾶλλον ἢ 'κείνῳ· τὸν δὲ καιρὸν εἶναι νῦν, ἐπταικότων Ῥωμαίων. τοιούτοις δὲ χρησάμενος λόγοις, ταχέως

Παρώρμησε τὸν Φίλιππον, ὡς ἂν οἶμαι καὶ νέον βασιλέα, καὶ κατὰ πράξεις ἐπιτυχῆ, καὶ καθόλου τολμηρὸν εἶναι δοκοῦντα. πρὸς δὲ τούτοις ἐξ οἰκίας ὁρμώμενον τοιαύτης, ἣ μάλιστά πως αἰεὶ τῆς τῶν ὅλων ἐλπίδος ἐφίεται. πλὴν ὅ γε Φίλιππος, ὡς εἶπον, τότε μὲν αὐτῷ τῷ Δημητρίῳ τὰ προσπεπτωκότα διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἐδήλωσε· μετὰ δὲ ταῦτα συνῆγε τοὺς φίλους, καὶ διαβούλιον ἐδίδου περὶ τῆς πρὸς Αἰτωλοὺς διαλύσεως. οὐ τῶν δὲ καὶ τῶν περὶ τὸν Ἄρατον οὐκ ἀλλοτρίως διακειμένων, διὰ τὸ δοκεῖν ὑπερδεξίους ὄντας πολεμοῦντας ποιεῖσθαι τὴν διάλυσιν, οὕτως ὁ βασιλεὺς οὐδὲ τοὺς πρεσβευτὰς ἔτι προσδεξάμενος, τοὺς κοινῇ πράττοντας τὰ περὶ τὰς διαλύσεις,

παραχρῆμα Κλεονίκῳ τῷ Ναυπακτίῳ περὶ τούτων διεπέμπετο· κατέλαβε γὰρ ἔτι τοὺς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπιμένοντας τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον. αὐτὸς δὲ παραλαβὼν ἐκ Κορίνθου τὰς ναῦς καὶ τὴν πεζὴν δύναμιν, ἧκε κατάρας εἰς Αἴγιον. καὶ προελθὼν ἐπὶ Λασιῶνα, καὶ τόν τε πύργον τὸν ἐν τοῖς Περιππίοις παραλαβών, καὶ συνυποκριθεὶς ὡς ὁρμήσων εἰς τὴν Ἠλείαν, τοῦ μὴ δοκεῖν λίαν ἑτοίμως ἔχειν πρὸς τὴν τοῦ πολέμου κατάλυσιν. μετὰ ταῦτα δὲ ἐπεὶ τρὶς καὶ τετράκις ἀνακάμψαντος τοῦ Κλεονίκου, δεομένων τῶν Αἰτωλῶν εἰς λόγους σφίσι συνελθεῖν ἐπήκουσε, καὶ πάντ᾽ ἀφεὶς τὰ τοῦ πολέμου, τοῖς μὲν ταῖς συμμαχίσι πόλεσι γραμματοφόρους ἐξαπέστειλε, παρακαλῶν πέμπειν τοὺς συνεδρεύσοντας καὶ μεθέξοντας τῆς ὑπὲρ τῶν διαλύσεων κοινολογίας. αὐτὸς δὲ διαβὰς μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ καταστρατοπεδεύσας περὶ Πάνορμον, ὃς ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου λιμὴν κεῖται, καταντικρὺ τῆς τῶν Ναυπακτίων πόλεως, ἐκαραδόκει τοὺς τῶν συμμάχων συνέδρους. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον καθ᾽ ὃν ἔδει συναθροίζεσθαι τοὺς προειρημένους, πλεύσας εἰς Ζάκυνθον δι᾽ αὑτοῦ κατεστήσατο τὰ κατὰ τὴν νῆσον, καὶ πάλιν αὖθις ἀνέπλευσεν. ἤδη δὲ καὶ τῶν συνέδρων ἠθροισμένων, ἐξέπεμψε πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς Ἄρατον καὶ Ταυρίωνα, καί τινας τῶν ἡκόντων ἅμα τούτοις. οἳ καὶ συμμίξαντες τοῖς Αἰτωλοῖς πανδημεὶ συνηθροισμένοις ἐν Ναυπάκτῳ, βραχέα διαλεχθέντες, καὶ θεωροῦντες αὐτῶν τὴν ὁρμὴν τὴν πρὸς τὰς διαλύσεις, ἔπλεον ἐξ ὑποστροφῆς πρὸς τὸν Φίλιππον, χάριν τοῦ διασαφῆσαι περὶ τῶν ἑκάστων. οἱ δ᾽ Αἰτωλοὶ σπεύδοντες διαλύσασθαι τὸν πόλεμον, ἐξαπέστελλον ἅμα τούτοις πρέσβεις πρὸς τὸν Φίλιππον, ἀξιοῦντες παραγενέσθαι μετὰ τῆς δυνάμεως πρὸς σφᾶς, ἵνα τῆς κοινολογίας ἐκ χειρὸς γινομένης, τέλος τὰ πράγματα τῆς ἁρμοζούσης διεξαγωγῆς. ὁ δὲ βασιλεὺς ὁρμηθεὶς τοῖς παρακαλουμένοις, διέπλευσε μετὰ τῆς δυνάμεως πρὸς τὰ λεγόμενα Κοῖλα τῆς Ναυπακτίας, ἃ τῆς πόλεως εἴκοσι μάλιστα σταδίους ἀφέστηκε. στρατοπεδεύσας δὲ καὶ περιλαβὼν χάρακι τάς τε ναῦς καὶ τὴν παρεμβολήν, ἔμενε προσαναμένων τὸν καιρὸν τῆς ἐντεύξεως. οἱ δ᾽ Αἰτωλοὶ χωρὶς τῶν ὅπλων ἧκον πανδημεί. καὶ διασχόντες ὡς δύο στάδια τῆς Φιλίππου παρεμβολῆς, διεπέμποντο καὶ διελέγοντο περὶ τῶν ἐνεστώτων. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ὁ βασιλεύς, πάντας ἐξέπεμπε τοὺς ἥκοντας παρὰ τῶν συμμάχων, κελεύσας ἐπὶ τούτοις προτείνειν τὴν εἰρήνην τοῖς Αἰτωλοῖς, ὥστ᾽ ἔχειν ἀμφοτέρους ἃ νῦν ἔχουσι. προσδεξαμένων δὲ τῶν Αἰτωλῶν ἑτοίμως, λοιπὸν ἤδη περὶ τῶν κατὰ μέρος συνεχεῖς ἐγίνοντο διαποστολαὶ πρὸς ἀλλήλους. ὧν τὰς μὲν πλείους παρήσομεν, διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ἄξιον μνήμης. τῆς δ᾽ Ἀγελάου τοῦ Ναυπακτίου παραινέσεως ποιησόμεθα μνήμην, ᾗ κατὰ τὴν πρώτην ἔντευξιν ἐχρήσατο, πρός τε τὸν βασιλέα καὶ τοὺς παρόντας συμμάχους. ὃς ἔφη δεῖν, μάλιστα μέν, μηδέποτε πολεμεῖν τοὺς Ἕλληνας ἀλλήλοις, ἀλλὰ μεγάλην χάριν ἔχειν τοῖς θεοῖς, εἰ λέγοντες ἓν καὶ ταὐτὸ πάντες, καὶ συμπλέκοντες τὰς χεῖρας, καθάπερ οἱ τοὺς ποταμοὺς διαβαίνοντες, δύναιντο τὰς τῶν βαρβάρων ἐφόδους ἀποτριβόμενοι, συσσώζειν σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰς πόλεις. οὐ μὴν ἀλλ᾽ εἰ τό γε παράπαν τοῦτο μὴ δυνατόν, κατά γε τὸ παρόν, ἠξίου συμφρονεῖν καὶ φυλάττεσθαι, προϊδομένους τὸ βάρος τῶν στρατοπέδων καὶ τὸ μέγεθος τοῦ συνεστῶτος πρὸς ταῖς δύσεσι πολέμου. δῆλον γὰρ εἶναι παντὶ τῷ καὶ μετρίως περὶ τὰ κοινὰ σπουδάζοντι καὶ νῦν, ὡς ἐάν τε Καρχηδόνιοι Ῥωμαίων, ἐάν τε Ῥωμαῖοι Καρχηδονίων περιγένωνται τῷ πολέμῳ, διότι κατ᾽ οὐδένα τρόπον εἰκός ἐστι τοὺς κρατήσαντας ἐπὶ ταῖς Ἰταλιωτῶν καὶ Σικελιωτῶν μένειν δυναστείαις, ἥξειν δὲ καὶ διατείνειν τὰς ἐπιβολὰς καὶ δυνάμεις αὑτῶν πέρα τοῦ δέοντος. διόπερ ἠξίου πάντας μὲν φυλάξασθαι τὸν καιρόν, μάλιστα δὲ Φίλιππον. εἶναι δὲ φυλακήν, ἐὰν ἀφέμενος τοῦ καταφθείρειν τοὺς Ἕλληνας καὶ ποιεῖν εὐχειρώτους τοῖς ἐπιβαλλομένοις, κατὰ τοὐναντίον ὡς ὑπὲρ ἰδίου σώματος βουλεύηται, καὶ καθόλου πάντων τῶν τῆς Ἑλλάδος μερῶν, ὡς οἰκείων καὶ προσηκόντων αὐτῷ ποιῆται πρόνοιαν. τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον χρωμένου τοῖς πράγμασι, τοὺς μὲν Ἕλληνας εὔνους ὑπάρχειν αὐτῷ καὶ βεβαίους συναγωνιστὰς πρὸς τὰς ἐπιβολάς, τοὺς δ᾽ ἔξωθεν ἧττον ἐπιβουλεύσειν αὐτοῦ τῇ δυναστείᾳ, καταπεπληγμένους τὴν τῶν Ἑλλήνων πρὸς αὐτὸν πίστιν. εἰ δὲ πραγμάτων ὀρέγεται, πρὸς τὰς δύσεις βλέπειν αὐτὸν ἠξίου καὶ τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ συνεστῶσι πολέμοις προσέχειν τὸν νοῦν, ἵνα γινόμενος ἔφεδρος ἐμφρόνως, πειραθῇ σὺν καιρῷ τῆς τῶν ὅλων ἀντιποιήσασθαι δυναστείας. εἶναι δὲ τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν οὐκ ἀλλότριον τῆς ἐλπίδος ταύτης. τὰς δὲ πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαφορὰς καὶ τοὺς πολέμους, εἰς τὰς ἀναπαύσεις αὐτὸν ὑπερτίθεσθαι παρεκάλει, καὶ μάλιστα σπουδάζειν περὶ τούτου τοῦ μέρους, ἵν᾽ ἔχῃ τὴν ἐξουσίαν, ὅταν βούληται, καὶ διαλύεσθαι καὶ πολεμεῖν πρὸς αὐτούς. ὡς ἐὰν ἅπαξ τὰ προφαινόμενα νῦν ἀπὸ τῆς ἑσπέρας νέφη προσδέξηται τοῖς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόποις ἐπιστῆναι, καὶ λίαν ἀγωνιᾶν ἔφη, μὴ τὰς ἀνοχὰς καὶ τοὺς πολέμους, καὶ καθόλου τὰς παιδιάς, ἃς νῦν παίζομεν πρὸς ἀλλήλους, ἐκκοπῆναι συμβῇ πάντων ἡμῶν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ εὔχεσθαι τοῖς θεοῖς, τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἡμῖν ὑπάρχειν, καὶ πολεμεῖν ὅταν βουλώμεθα, καὶ διαλύεσθαι πρὸς ἀλλήλους, καὶ καθόλου κυρίους εἶναι τῶν ἐν αὑτοῖς ἀμφισβητουμένων. ὁ μὲν οὖν Ἀγέλαος, τοιαῦτα διαλεχθείς, πάντας μὲν παρώρμησε τοὺς συμμάχους πρὸς τὰς διαλύσεις, μάλιστα δὲ τὸν Φίλιππον, οἰκείοις χρησάμενος λόγοις πρὸς τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, τὴν καὶ προκατεσκευασμένην ὑπὸ τῶν τοῦ Δημητρίου παραινέσεων. διόπερ ἀνθομολογησάμενοι πρὸς σφᾶς ὑπὲρ τῶν κατὰ μέρος, καὶ κυρώσαντες τὰς διαλύσεις, ἐχωρίσθησαν, καὶ ἐπανῆγον εἰς τὰς οἰκείας ἕκαστοι πα-

171

τρίδας· ἀρχὴν ἄρτι πολέμου. ταῦτα δὲ πάντα συνέβαινε γενέσθαι κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς ὀλυμπιάδος· λέγω δὲ τὴν Ῥωμαίων περὶ Τυρρηνίαν μάχην, καὶ τὴν Ἀντιόχου περὶ Κοίλην Συρίαν· ἔτι δὲ τὰς Ἀχαιῶν καὶ Φιλίππου πρὸς Αἰτωλοὺς διαλύσεις.

Ταῖς μὲν οὖν Ἑλληνικαῖς καὶ ταῖς Ἰταλικαῖς, ἔτι δὲ ταῖς Λιβυκαῖς πράξεσιν, οὗτος ὁ καιρὸς καὶ τοῦτο τὸ διαβούλιον συνέπλεξε πρῶτον· οὐ γὰρ ἔτι Φίλιππος οὐδ' οἱ τῶν Ἑλλήνων προεστῶτες ἄρχοντες, πρὸς τὰς κατὰ τὴν Ἑλλάδα πράξεις ποιούμενοι τὰς ἀναφοράς, οὔτε τοὺς πολέμους οὔτε τὰς διαλύσεις ἐποιοῦντο πρὸς ἀλλήλους· ἀλλ' ἤδη πάντες πρὸς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ σκοποὺς ἀπέβλεπον. ταχέως δὲ καὶ περὶ τοὺς νησιώτας καὶ τοὺς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντας, τὸ παραπλήσιον συνέβη γενέσθαι. καὶ γὰρ οἱ Φιλίππῳ δυσαρεστούμενοι, καί τινες τῶν Ἀττάλῳ διαφερομένων, οὐκέτι πρὸς Ἀντίοχον καὶ Πτολεμαῖον, οὐδὲ πρὸς μεσημβρίαν καὶ τὰς ἀνατολὰς ἔνευον, ἀλλ' ἤδη τὴν ἑσπέραν ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν ἐνέβλεπον. καί τινες μὲν πρὸς Καρχηδονίους, οἱ δὲ πρὸς Ῥωμαίους ἐπρεσβεύοντο· ὁμοίως δὲ καὶ Ῥωμαῖοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, δεδιότες τὴν τοῦ Φιλίππου τόλμαν, καὶ προορώμενοι μὴ συνεπίθηται τοῖς τότε περιεστῶσιν αὐτοὺς καιροῖς. ἡμεῖς δὲ δηλώσαντες κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόσχεσιν, σαφῶς ὡς οἶμαι, διὰ τίνας αἰτίας καὶ πότε καὶ πῶς αἱ κατὰ τὴν Ἑλλάδα πράξεις συνεπλάκησαν ταῖς Ἰταλικαῖς καὶ Λιβυκαῖς, νῦν λοιπὸν κατὰ τὸ συνεχὲς ποιησάμενοι τὴν διήγησιν ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν, ἕως εἰς τοὺς καιροὺς ὡς Ῥωμαῖοι τὴν περὶ Κάνναν μάχην ἥττηνται, ἐφ' οὓς τῶν Ἰταλικῶν πράξεων τὴν καταστροφὴν ἐποιησάμεθα, καὶ ταύτην τὴν βίβλον ἀφοριοῦμεν, ἐξισώσαντες τοῖς προειρημένοις καιροῖς. Ἀχαιοὶ μὲν οὖν ὡς θᾶττον ἀπέθεντο τὸν πόλεμον, στρατηγὸν αὐτῶν ἑλόμενοι Τιμόξενον, ἀναχωρήσαντες εἰς τὰ σφέτερα νόμιμα καὶ τὰς ἀγωγάς, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ πόλεις αἱ κατὰ Πελοπόννησον, ἀνεκτῶντο μὲν τοὺς ἰδίους βίους, ἐθεράπευον δὲ τὴν χώραν, ἀνενεοῦντο δὲ τὰς πατρίους θυσίας καὶ πανηγύρεις, καὶ τἄλλα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς παρ' ἑκάστοις ὑπάρχοντα νόμιμα. σχεδὸν γὰρ ὡς ἂν εἰ λήθην συνέβαινε γεγονέναι παρὰ τοῖς πλείστοις περὶ τὰ τοιαῦτα, διὰ τὴν συνέχειαν τῶν προγεγονότων πολέμων. ἀεὶ γάρ ποτε Πελοποννήσιοι, τῶν ἄλλων μάλιστα οἰκειότατα πρὸς τὸν ἥμερον καὶ ἀνθρώπινον βίον, ἥκιστα πάντων ἀπολελαύκασιν αὐτοῦ κατά γε τοὺς ἀνώτερον χρόνους· μᾶλλον δέ, κατὰ τὸν Εὐριπίδην, ἦσαν αἰεὶ πλήμμαχθοί τινες, οὐδέποτε ἀτρεμοῦντες δορί. τοῦτο δέ μοι δοκοῦσι πάσχειν εἰκότως· ἅπαντες γὰρ ἡγεμονικοὶ καὶ φιλελεύθεροι ταῖς φύσεσιν ὄντες, μάχονται συνεχῶς πρὸς ἀλλήλους, ἀπαραχωρήτως διακείμενοι περὶ τῶν πρωτείων. Ἀθηναῖοι δὲ τὸν ἐκ Μακεδονίας φόβον ἀποσεσεισμένοι, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἔχειν ἐδόκουν ἤδη βεβαίως· χρώμενοι δὲ προστάταις Εὐρυκλείδᾳ καὶ Μικίωνι, τῶν μὲν ἄλλων Ἑλληνικῶν πράξεων οὐδ' ὁποίας μετεῖχον· ἀκολουθοῦντες δὲ τῇ τῶν προεστώτων αἱρέσει καὶ ταῖς τούτων ὁρμαῖς, εἰς πάντας τοὺς βασιλέας ἐξεκέχυντο, καὶ μάλιστα τούτων εἰς Πτολεμαῖον· καὶ πᾶν γένος ὑπέμενον ψηφισμάτων καὶ κηρυγμάτων, βραχύν τινα λόγον ποιούμενοι τοῦ καθήκοντος, διὰ τὴν τῶν προεστώτων ἀκρισίαν. Πτολεμαῖος γε μὴν εὐθέως ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν συνέβαινεν ἐνίστασθαι τὸν πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους πόλεμον. ὁ γὰρ προειρημένος βασιλεὺς καθοπλίσας τοὺς Αἰγυπτίους ἐπὶ τὸν πρὸς Ἀντίοχον πόλεμον, πρὸς μὲν τὸ παρὸν ἐνδεχομένως ἐβουλεύσατο, τοῦ δὲ μέλλοντος ἠστόχησε· φρονηματισθέντες γὰρ ἐκ τοῦ περὶ Ῥαφίαν προτερήματος, οὐκέτι τὸ προσταττόμενον οἷοί τ' ἦσαν ὑπομένειν· ἀλλ' ἐζήτουν ἡγεμόνα καὶ πρόσωπον, ὡς ἱκανοὶ βοηθεῖν ὄντες αὑτοῖς· ὃ καὶ τέλος ἐποίησαν οὐ μετὰ πολὺν χρόνον. Ἀντίοχος δὲ μεγάλην παρασκευὴν ποιησάμενος ἐν τῷ χειμῶνι, μετὰ ταῦτα τῆς θερείας ἐπιγενομένης, ὑπερέβαλε τὸν Ταῦρον· καὶ συνθέμενος πρὸς Ἄτταλον τὸν βασιλέα κοινοπραγίαν, ἐνίστατο τὸν πρὸς Ἀχαιὸν πόλεμον. Αἰτωλοὶ δὲ παραυτὰ μὲν εὐδοκοῦντες τῇ γενομένῃ διαλύσει πρὸς τοὺς Ἀχαιούς, ὡς ἂν μὴ κατὰ γνώμην αὐτοῖς τοῦ πολέμου προκεχωρηκότος, διὸ καὶ στρατηγὸν Ἀγέλαον εἵλοντο τὸν Ναυπάκτιον, δοκοῦντα πλεῖστα συμβεβλῆσθαι πρὸς τὰς διαλύσεις, οὐδένα δὲ χρόνον διαλιπόντες, ἐδυσαρέστουν καὶ κατεμέμφοντο τὸν Ἀγέλαον, ὡς ὑποτετμημένον πάσας αὐτῶν τὰς ἔξωθεν ὠφελείας, καὶ τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας, διὰ τὸ μὴ πρός τινας, πρὸς πάντας δὲ τοὺς Ἕλληνας πεποιῆσθαι τὴν εἰρήνην. ὁ δὲ προειρημένος ἀνὴρ ὑποφέρων τὴν προειρημένην τοιαύτην ἀλογίαν καὶ μέμψιν, παρακατέσχε τὰς ὁρμὰς αὐτῶν. διὸ καὶ καρτερεῖν οὗτοι μὲν ἠναγκάζοντο παρὰ φύσιν. ὁ δὲ βασιλεὺς Φίλιππος ἀνακομισθεὶς

ἔχει π

173

Κατὰ θάλατταν ἀπὸ τῶν διαλύσεων εἰς Μακεδονίαν, καὶ καταλαβὼν τὸν Σκερδιλαΐδαν ἐπὶ τῇ προφάσει τῶν προσοφειλομένων χρημάτων, πρὸς ἃ καὶ τὰ περὶ τὴν Λευκάδα πλοῖα παρεσπόνδησε· τότε καὶ τῆς μὲν Πελαγονίας πόλισμα διηρπακότα, τὸ προσαγορευόμενον Πισσαῖον, τῆς δὲ Δασσαρήτιδος προσηγμένον πόλεις, τὰς μὲν φοβεραῖς, τὰς δὲ ταῖς ἐπαγγελίαις, Ἀντιπάτρειαν, Χρυσόνδιον, Γερτοῦντα, πολλὴν δὲ καὶ τῆς συνορούσης τούτοις Μακεδονίας ἐπιδεδραμηκότα, παραυτίκα μὲν ὥρμησε μετὰ τῆς δυνάμεως, ὡς ἀνακτησόμενος σπουδάζων τὰς ἀφεστηκυίας πόλεις. καθόλου δὲ κρίνας πολεμεῖν πρὸς τὸν Σκερδιλαΐδαν, ἀναγκαιότατον ἡγεῖτο εἶναι πρὸς τὸ τὰ περὶ τὴν παρασκευὴν εὖ τεθεῖσθαι τὰ κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα, πρός τε τὰς ἄλλας ἐπιβολάς, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν εἰς Ἰταλίαν διάβασιν. ὁ γὰρ Δημήτριος οὕτως ἐξέκαε καὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ βασιλέως ταύτην συνεχῶς, ὥστε καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους τὸν Φίλιππον ταῦτ' ὀνειρώττειν, καὶ περὶ ταύτας εἶναι τὰς πράξεις.

Ἐποίει δὲ ταῦτα Δημήτριος, οὐ Φιλίππου χάριν· τούτου μὲν γὰρ τριτημόριον ἐν τούτοις ἔνεμε μερίδα.
μᾶλλον δὲ τῆς πρὸς Ῥωμαίους διαφορᾶς ἕνεκα· τὸ δὲ πλεῖστον, ἕνεκεν αὑτοῦ καὶ τῶν ἰδίων ἐλπίδων.
μόνως γὰρ οὕτως ἐπέπειστο τὴν ἐν Φάρῳ δυναστείαν καταλήψεσθαι πάλιν. πλὴν ὅ γε Φίλιππος
στρατεύσας, ἐγκρατὴς ἐγένετο μὲν τῶν προειρημένων πόλεων. κατελάβετο δὲ τῆς μὲν Δασσαρήτιδος, Κρε-
ωνίον καὶ Γεροῦντα. τῶν δὲ περὶ τὴν Λυχνιδίαν λίμνην, Ἐγχελάνας, Κέρακα, Σατίωνα, Βοίους.
τῆς δὲ Καλικοίνων χώρας, Βαντίαν. ἔτι δὲ τῶν καλουμένων Πισαντίνων, Ὀρβηλόν. ἐπιτε-
λεσάμενος δὲ ταῦτα, διαφῆκε τὰς δυνάμεις εἰς παραχειμασίαν. ἦν δ' ὁ χειμὼν οὗτος, καθ' ὃν
Ἀννίβας πεπορθηκὼς τοὺς ἐπιφανεστάτους τόπους τῆς Ἰταλίας, ἔμελλε περὶ τὸ Γερούνιον τῆς
Δαυνίας ποιεῖσθαι τὴν παραχειμασίαν. Ῥωμαῖοι δὲ τότε κατέστησαν στρατηγούς, Παῦλον τὸν Αἰμί-
λιον καὶ Λεύκιον Οὐαλέριον (?). Φίλιππος δὲ κατὰ τὴν παραχειμασίαν ἀναλογιζόμενος ὅτι πρὸς τὰς ἐπιβο-
λὰς αὐτοῦ χρεία πλοίων ἐστὶ καὶ τῆς κατὰ θάλατταν ὑπηρεσίας, οὐ ταύτης ἕνεκα πρὸς ναυμαχίαν, τοῦ
μὲν γὰρ οὐδ' ἂν ἤλπισε δυνατὸς εἶναι Ῥωμαίοις διαναυμαχεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον ἕως τοῦ παρακομίζειν στρα-
τιώτας, καὶ θᾶττον διαίρειν οὗ πρόθοιτο, καὶ παραδόξως ἐπιφαίνεσθαι τοῖς πολεμίοις· διόπερ ὑπολα-
βὼν ἀρίστην εἶναι πρὸς ταῦτα τὴν τῶν Ἰλλυριῶν ναυπηγίαν, ἑκατὸν ἐπεβάλετο λέμβους κατασκευά-
ζειν, σχεδὸν πρῶτος τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βασιλέων. καταρτίσας δὲ τούτους, συνῆγε τὰς δυνάμεις ἐξ ὑπο-
μένης θερείας· καὶ βραχέα προσασκήσας τοὺς Μακεδόνας ἐν ταῖς εἰρεσίαις, ἀνήχθη. κατὰ δὲ τὸν
αὐτὸν καιρόν, Ἀντίοχος μὲν ὑπερεβάλετο τὸν Ταῦρον. Φίλιππος δὲ ποιησάμενος τὸν πλοῦν δι' Εὐρίπου
καὶ τοῦ περὶ Μαλέαν, ἧκε πρὸς τοὺς περὶ Κεφαλληνίαν καὶ Λευκάδα τόπους· ἐν οἷς καθορμισθεὶς ἐκαρα-
δόκει. πολυπραγμονῶν τὸν τῶν Ῥωμαίων στόλον. πυνθανόμενος δὲ περὶ τὸ Λιλύβαιον αὐτοὺς ὁρμεῖν, θαρ-
ρήσας ἀνήχθη· καὶ προῆγε ποιούμενος τὸν πλοῦν ὡς ἐπ' Ἀπολλωνίας. ἤδη δ' αὐτοῦ ἐγγίζοντος τοῖς
περὶ τὸν Λῷον ποταμὸν τόποις, ὃς ῥεῖ παρὰ τὴν τῶν Ἀπολλωνιατῶν πόλιν, ἐνέπεσε πανικόν, παραπ-
λήσιον τοῖς γινομένοις ἐπὶ τῶν πεζικῶν στρατοπέδων. τῶν γὰρ ἐπὶ τῆς οὐραγίας πλεόντων τινὲς λέμβων
καθορμισθέντων εἰς τὸ Σάσωνα νῆσον, ἣ κεῖται μὲν σχεδόν, κεῖται δὲ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἰονίου
πόρου, ἧκον ὑπὸ νύκτα πρὸς τὸν Φίλιππον φάσκοντες συνωρμικέναι τινὰς αὐτοῖς πλέοντας ἀπὸ Πορ-
θμοῦ. τούτους δ' ἀπαγγέλλειν, ὅτι καταλίποιεν ἐν Ῥηγίῳ πεντήρεις Ῥωμαϊκὰς πλεούσας ἐπ' Ἀπολλωνί-
ας καὶ πρὸς Σκερδιλαΐδαν. ὁ δὲ Φίλιππος ὑπολαβὼν ὅσον οὔπω τὸν στόλον ἐπ' αὐτὸν παρεῖναι, περίφο-
βος γενόμενος καὶ ταχέως ἀνασπάσας τὰς ἀγκύρας, αὖθις εἰς τοὐπίσω παρήγγελλε πλεῖν. οὐδενὶ δὲ
κόσμῳ ποιησάμενος τὴν ἀναζυγὴν καὶ τὸν ἀνάπλουν, δευτεραῖος εἰς Κεφαλληνίαν κατῆρε. συνεχῶς ἡμέ-
ραν καὶ νύκτα τὸν πλοῦν ποιούμενος. βραχὺ δ' ἐπιθαρρήσας, αὐτοῦ κατέμενε, ποιῶν ἔμφασιν, ὡς
ἐπί τινας τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πράξεων ἐπεστροφώς. συνέβη δὲ ψευδῶς γενέσθαι τὸν ὅλον φόβον πε-
ρὶ αὐτόν. ὁ γὰρ Σκερδιλαΐδας ἀκούων κατὰ χειμῶνα λέμβους ναυπηγεῖσθαι τὸν Φίλιππον πλείους, καὶ προσ-
δοκῶν αὐτοῦ τὴν κατὰ θάλατταν παρουσίαν, διεπέμπετο πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, διασαφῶν ταῦτα, καὶ παρα-
καλῶν βοηθεῖν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι δέκα ναῦς ἀπὸ τοῦ περὶ τὸ Λιλύβαιον ἐξαπέστειλαν στόλου, ταύτας τὰς
περὶ Ῥήγιον ὀφθείσας. ἃς εἰ μὴ Φίλιππος ἀλόγως ἐκπλαγεὶς ἔφυγεν, τῆς περὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς πράξεως, μάλιστ'
ἂν τότε καθίκετο, διὰ τὸ τοὺς Ῥωμαίους πάσας τὰς ἐπινοίας καὶ παρασκευάς, περὶ τὸν Ἀννίβαν καὶ τὴν
περὶ Κάννας μάχην γίνεσθαι. τῶν τε πλοίων ἐκ τοῦ κατὰ λόγον, ἐγκρατὴς ἂν ἐγεγόνει. νῦν δὲ διαταραχ-
θεὶς ὑπὸ τῆς προσαγγελίας, ἀβλαβῆ μέν, οὐκ εὐσχήμονα δὲ ἐποιήσατο τὴν ἀναχώρησιν εἰς Μακεδονίαν.
Ἐπράχθη δέ τι κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ Προυσίᾳ μνήμης ἄξιον. τῶν γὰρ Γαλατῶν, οὓς διεβίβασεν
ἐκ τῆς Εὐρώπης ὁ βασιλεὺς Ἄτταλος εἰς τὸν πρὸς Ἀχαιὸν πόλεμον, διὰ τὴν ἐπ' ἀνδρείᾳ δόξαν, τούτων
χωρισθέντων τοῦ προειρημένου βασιλέως, διὰ τὰς ἄρτι ῥηθείσας ὑποψίας, καὶ πορθούντων μετὰ πο-
λλῆς ἀσελγείας καὶ βίας τὰς ἐφ' Ἑλλησπόντου πόλεις, τὸ δὲ τελευταῖον καὶ πολιορκεῖν τοῖς Ἰλιεῦσιν ἐπιβαλ-
λομένων, ἐγένετο μέν τις οὐκ ἀγεννὴς περὶ ταῦτα πρᾶξις, καὶ ὑπὸ τῶν περὶ τὴν Τρῳάδα κατοικούντων Ἀ-
λεξανδρέων. Θεμίστην γὰρ ἐξαποστείλαντες μετὰ τετρακισχιλίων, ἔλυσαν μὲν τὴν Ἰλιέων πο-
λιορκίαν. ἐξέβαλον δ' ἐκ πάσης τῆς Τρῳάδος τοὺς Γαλάτας. ἐμποδίζοντες τὰς χορηγίας, καὶ διαλυ-
μαινόμενοι τὰς ἐπιβολὰς αὐτῶν. οἱ δὲ Γαλάται καταλαβόντες τὴν Ἀρίσβαν καλουμένην ἐν τῇ τῶν Ἀ-
βυδηνῶν χώρᾳ, λοιπὸν ἐπεβουλεύοντο καὶ προσεπολέμουν ταῖς περὶ τούτους τοὺς τόπους ἐκτισμέναις
πόλεσιν. ἐφ' οὓς στρατεύσας μετὰ δυνάμεως Προυσίας καὶ παραταξάμενος, τοὺς μὲν ἄνδρας κατ' αὐτὸν
τὸν κίνδυνον, ἐγχειρῶν ὁμόσε διέφθειρε· τὰς δὲ τέκνα σχεδὸν ἅπαντα καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἐν τῇ πα-
ρεμβολῇ κατέσφαξε. τὴν δ' ἀποσκευὴν, ἐφῆκε διαρπάσαι τοῖς κινδυνεύσασι. πράξας δὲ ταῦτα, μεγά-
λου μὲν ἀπέλυσε φόβου καὶ κινδύνου, τὰς ἐφ' Ἑλλησπόντου πόλεις. καλὸν δὲ παράδειγμα τοῖς ἐπιγι-
νομένοις ἀπέλιπε, τοῦ μὴ ῥᾳδίως ποιεῖσθαι τοὺς ἐκ τῆς Εὐρώπης βαρβάρους, τὰς εἰς τὴν Ἀσίαν διαβάσεις.
αἱ μὲν οὖν περὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀσίαν, ἐν τούτοις ἦν. τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν, τῆς περὶ Κάννας μάχης
ἐπιτελεσθείσης, τὰ πλεῖστα μετενεύσατο πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, καθάπερ ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἡμῖν δεδήλωται.

174

ἡρωδιανοῦ, ἱστοριῶν πρώτη:-

Οἱ πλεῖστοι τῶν περὶ συγκομιδὴν ἱστορίας ἀσχοληθέντων, ἔργων τε πάλαι γεγονότων μνήμην ἀνανεώσασθαι σπουδασάντων, παιδείας κλέος ἀΐδιον μνώμενοι, ὡς ἂν μὴ σιωπήσαντες λάθοιεν ἐν τῷ πολλῷ ὁμίλῳ ἀριθμούμενοι, τῆς μὲν ἀληθείας ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν ὠλιγώρησαν· οὐχ ἥκιστα δὲ ἐπεμελήθησαν φράσεώς τε καὶ εὐφωνίας· θαρροῦντες ὡς εἴ τι καὶ μυθῶδες λέγοιεν, τὸ μὲν ἡδὺ τῆς ἀκροάσεως αὐτοὶ καρπώσονται· τὸ δ' ἀκριβὲς τῆς ἐξετάσεως οὐκ ἐλεγχθήσεται. ἔνιοι δὲ πρὸς ἔχθραν ἢ μῖσος τυράννων, κολακείαν τε ἢ τιμὴν βασιλέων, πόλεώς τε ἢ ἰδιωτῶν, εὐτελῆ καὶ μικρὰ ἔργα λόγων ἀρετῇ ἐς δόξαν παρέδοσαν τῆς ἀληθείας μείζονι. ἐγὼ δ' ἱστορίαν οὐ παρ' ἄλλων ἀποδεξάμενος, ἄγνωστόν τε καὶ ἀμάρτυρον· ὑπὸ νεαρᾷ δὲ τῇ τῶν ἐντευξομένων μνήμῃ μετὰ πάσης ἀληθείας ἀκριβείας ἤθροισα ἐς συγγραφὴν οὐκ ἀτερπῆ τὴν γνῶσιν, καὶ τοῖς ὕστερον ἔσεσθαι προσδοκήσας, ἔργων μεγάλων τε καὶ πολλῶν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ γενομένων. εἰ γοῦν τις παραβάλοι πάντα τὸν ἀπὸ τοῦ Σεβαστοῦ χρόνον, ἐξ οὗ περ ἡ Ῥωμαίων δυναστεία μετέπεσεν ἐς μοναρχίαν, οὐκ ἂν εὕροι ἐν ἔτεσι περίπου διακοσίοις μέχρι τῶν Μάρκου καιρῶν, οὔτε βασιλειῶν οὕτως ἐπαλλήλους διαδοχάς, οὔτε πολέμων ἐμφυλίων τε καὶ ξένων τύχας ποικίλας, ἐθνῶν τε κινήσεις καὶ πόλεων ἁλώσεις τῶν τε ἐν τῇ ἡμεδαπῇ καὶ ἐν πολλοῖς βαρβάροις· γῆς τε σεισμοὺς καὶ ἀέρων φθοράς, τυράννων τε καὶ βασιλέων βίους παραδόξους, πρότερον ἢ σπανίως ἢ μηδ' ὅλως μνημονευθέντας. ὧν οἱ μέν, ἐπὶ μήκιστον ἔσχον τὴν ἀρχήν, οἱ δὲ, πρόσκαιρον τὴν δυναστείαν· ἔνιοι δὲ μέχρι προσηγορίας καὶ τιμῆς ἐφημέρου μόνης ἐλθόντες, εὐθέως κατελύθησαν. μερισθείσης γὰρ ἡ Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐν ἔτεσιν ἑξήκοντα ἐς πλείους δυνάστας, ὁ χρόνος ἀπίστα, πολλὰ καὶ ποικίλα ἤνεγκε, καὶ θαύματος ἄξια. τούτων γὰρ οἱ μὲν τὴν ἡλικίαν πρεσβύτεροι διὰ τὴν ἐμπειρίαν τῶν πραγμάτων ἐπιμελέστερον ἑαυτῶν τε καὶ τῶν ὑπηκόων ἦρξαν. οἱ δὲ κομιδῇ νέοι ῥαθυμότερον βιώσαντες, πολλὰ ἐκαινοτόμησαν. διόπερ εἰκότως ταῖς ἡλικίαις τε καὶ ἐξουσίαις διαφόροις, οὐχ ὅμοια γίνεται τὰ ἐπιτηδεύματα. ὡς δὲ ἕκαστα τούτων γέγονε κατὰ χρόνους καὶ δυναστείας διηγήσομαι. Τῷ βασιλεύοντι Μάρκῳ θυγατέρες μὲν ἐγένοντο πλείους· ἄρρενες p. 2, 6
δὲ δύο. τῶν δὲ ἀρρένων θάτερος, ὁ μὲν ἔτι κομιδῇ νέος τὸν βίον μετήλλαξε· Βηρίσιμος δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ. τὸν δὲ περιόντα Κόμμοδόν τε καλούμενον, ὁ πατὴρ μετὰ πάσης ἐπιμελείας ἐθρέψατο· πάντοθεν τοὺς ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐπὶ λόγοις δοκιμωτάτους, ἐπὶ συντάξεσιν οὐκ εὐκαταφρονήτοις καλῶν· ὅπως συνόντες ἀεὶ παιδεύοιεν αὐτῷ τὸν υἱόν. τάς τε θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας, ἐξέδοτο ἀνδράσι τῆς συγκλήτου βουλῆς τοῖς ἀρίστοις· οὐ τοῖς γένους μακραῖς διαδοχαῖς ἀπέβλεψεν, οὐδὲ τοῖς πλούτου περιβολαῖς λαμπροῖς· κοσμίους δὲ τὸν τρόπον καὶ σώφρονας τὸν βίον, γαμβροὺς αὐτῷ γενέσθαι ἐθέλων. ταῦτα γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια καὶ ἀναφαίρετα κτήματα. ἀρετῆς δὲ πάσης ἐμέλησεν αὐτῷ· λόγων τε ἀρχαιότητος ἦν ἐραστής· ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων, μηδὲ Ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι. δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ ἐς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτοῦ, ἢ γραφέντα. παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτόν, ἐπιεικῆ καὶ μέτριον βασιλέα· τούς τε προσιόντας δεξιούμενος, κωλύων τε τοὺς περὶ αὐτὸν δορυφόρους ἀποσοβεῖν τοὺς ἐντυγχάνοντας. μόνος τε βασιλέων φιλοσοφίαν, οὐ λόγοις, οὐδὲ δογμάτων γνώσεσι· σεμνῷ δὲ ἤθει καὶ σώφρονι βίῳ ἐπιστώσατο. πολύ τε πλῆθος ἀνδρῶν σοφῶν ἤνεγκεν ὁ ἐκείνου καιρῶν ἡ φορά. φιλεῖ γάρ πως ἀεὶ τὸ ὑπήκοον, ζήλῳ τῆς τοῦ ἄρχοντος γνώμης βιοῦν. ὅσα μὲν οὖν ἐκείνῳ πέπρακται ἀνδρεῖα καὶ σώφρονα, στρατηγικήν τε καὶ πολιτικὴν ἀρετὴν ἔχοντα, πρός τε τοὺς ὑπ' ἄρκτῳ τῆς γῆς ἔθνη βάρβαρα κατοικοῦντας, πρός τε τοὺς ἀπὸ τῶν πρὸς ἀνατολὰς μερῶν πολεμουμένοις τὸν βίον, πολλοῖς τε καὶ σοφοῖς ἀνδράσι συγγέγραπται. ἃ δὲ μετὰ τὴν Μάρκου τελευτὴν, παρὰ πάντα τὸν ἐμαυτοῦ βίον εἶδόν τε καὶ ἤκουσα, ἔστι δ' ὧν καὶ πείρᾳ μετέσχον, ἐν βασιλικαῖς ἢ δημοσίαις ὑπηρεσίαις γενόμενος, ταῦτα συνέγραψα.

Γηραιὸν ὄντα Μάρκον, καὶ μὴ μόνον ὑφ' ἡλικίας, ἀλλὰ καὶ καμάτοις τε καὶ φροντίσι τετρυχωμένον, διατρίβοντά τε ἐν Παίοσι, νόσος χαλεπὴ κατέλαβεν. ἐπεὶ δὲ αὐτοῦ τὰς πρὸς σωτηρίαν ἐλπίδας σφαλερὰς ἤδη ὑπώπτευεν, ἑώρα τε τὸν παῖδα τῆς μειρακιώδους ἡλικίας ἀρχόμενον ἐπιβαίνειν, δεδιὼς μὴ νεότης ἀκμάζουσα καὶ ἐν ὀρφανίᾳ ἐξουσίαν αὐτοκράτορα καὶ ἀκώλυτον προσλαβοῦσα, μαθημάτων μὲν καλῶν καὶ ἐπιτηδευμάτων ἀφηνιάσῃ, μέθαις δὲ καὶ κραιπάλαις ἐπιδῷ ἑαυτήν· ῥᾳδίως γὰρ αἱ τῶν νέων ψυχαὶ ἐς ἡδονὰς ὀλισθαίνουσαι ἀπὸ τῶν παιδείας καλῶν μετοχετεύονται, οἷα δὴ ἀνὴρ πολυΐστωρ μάλιστα ἐτάραττε μνήμη τῶν ἐν νεότητι βασιλείαν παραλαβόντων. τοῦτο μὲν Διονυσίου τοῦ Σικελιώτου τυράννου, ὃς ἀπὸ τῆς ἄγαν ἀκρασίας καινὰς ἡδονὰς ἐπὶ μεγίστοις μισθοῖς ἐθηρᾶτο, τοῦτο δὲ καὶ τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων ἐς τοὺς ὑπηκόους ὕβρεις τε καὶ βίαια, δι' ὧν τὴν ἐκείνου ἀρχὴν κατήσχυναν, Πτολεμαῖος μὲν καὶ μέχρις ἀδελφῆς συνουσίας, παρὰ νόμους προχωρήσας παρά τε

ἀνθ᾽ ὧν λαβόμενοι, ὅτι πεπιστεύμεθα ἐφορᾶν ἡμᾶς. ὁ δαιμόνιος δεῖ, τὰ δέοντα πράττοντας ὑπὸ τοιούτῳ μάρτυρι. καὶ τὰ μὲν πρότερον ὑμῖν ἀνδρείως κατορθωθέντα, ἐς τὴν ἐκείνου σοφίαν τε καὶ στρατηγίαν τὴν ἀναφορὰν εἶχε. ὅσα δ᾽ ἂν σὺν ἐμοὶ βασιλεῖ νέῳ προθύμως ἐπιδείξησθε, τούτων τὴν δόξαν πίστεώς τε καὶ ἀνδρείας ἀποίσεσθε. τό τε γὰρ ἐνδέον ἡμῖν μεγαλοπρεπὲς πληρώσετε, τῇ ὑμετέρᾳ ἀνδραγαθίᾳ. τούς τε βαρβάρους δὲ ἀρχομένης ἡγεμονίας κολάσαντες, οὔτε ἐς τὸ παρὸν καταθαρρήσαι τῆς ἡλικίας καταφρονήσαντας, τά τε μέλλοντα φοβήσεσθαι δι᾽ ὧν πεπείρανται. τοσαῦτ᾽ ὁ Κόμοδος εἰπών, καὶ μεγαλοφρόνως δωρεαῖς χρημάτων οἰκειωσάμενος τὸ στρατιωτικόν, ἐς τὴν βασίλειον ἐπανῆλθεν αὐλήν. ὀλίγου μὲν οὖν τινος χρόνου πάντα ἐπράττετο τῇ γνώμῃ τῶν πατρῴων φίλων· οἳ πανημέριοι συνόντες αὐτῷ τὰ βέλτιστα συνεβούλευον, τοσοῦτον αὐτῷ διδόντες χρόνον, ὅσον ἐνόμιζον αὐτάρκη πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν. παρεισδύντες δέ τινες τῶν ἐπὶ τῆς αὐλῆς οἰκετῶν, διαφθείρειν ἐπειρῶντο νέον ὄντα τὸν βασιλέα. οἵ τε κόλακες τραπέζης, καὶ τῶν ἀδηφαγίας γαστρὶ καὶ τοῖς αἰσχίστοις μετροῦντες τὴν εὐδαιμονίαν, ὑπεμίμνησκον αὐτὸν τῆς ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς· θεάματά τε καὶ ἀκούσματα τερπνὰ διηγούμενοι, τήν τε τῶν ἐπιτηδείων ἀφθονίαν καταριθμούμενοι, διαβάλλοντές τε πᾶσαν τὴν ἐπὶ ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἴστρου διατριβήν, μήτε ὀπώρας εὔφορον, ἀέρα τε κρυμώδη καὶ συννεφῆ. οὐ παύσῃ δὲ ἄρα, δέσποτα, ἔλεγον, πηγνύμενόν τι καὶ ὀρυττόμενον πίνων ὕδωρ, ἄλλοι δὲ ἀπολαύσουσι πηγῶν τε θερμῶν καὶ ψυχρῶν ναμάτων, ἀέρος τε καὶ ὡρῶν ὧν Ἰταλία μόνη φέρει; τοιαῦτα ἐπᾴδοντες τῷ μειρακίῳ ἐς ἐπιθυμίαν τῶν ἡδονῶν ἤγειρον. αἰφνιδίως δὴ καλέσας τοὺς φίλους, ποθεῖν ἔλεγε τὴν πατρίδα. ὁμολογεῖν δὲ τὴν αἰτίαν τῆς αἰφνιδίου ὁρμῆς αἰδούμενος, προσεποιεῖτο, μή τις ἐκ τῶν οἴκοι προκαταλάβοι τὴν βασίλειον ἑστίαν τῶν ἐν τέλει πλουσίων. ἐκεῖθεν ὥσπερ ἐξ ἀκροπόλεως δύναμιν καὶ περιβολὴν συστησάμενος, ἐπιθοῖτο τῇ ἀρχῇ· αὐτάρκης δὲ ὁ δῆμος ἐπιχορηγῆσαι πλῆθος ἐπιλέκτων νεανιῶν. τοιαῦτά τινα προφασιζομένου τοῦ μειρακίου, οἱ μὲν ἄλλοι ἔπεσχον τὴν ψυχήν, καὶ συνεστάλησαν τῷ προσώπῳ. ὁ Πομπηιανὸς δὲ πρεσβύτατος ἦν, καὶ καθ᾽ ἐπιγαμίαν προσήκων αὐτῷ· τὴν γὰρ πρεσβυτάτην τῶν ἀδελφῶν τοῦ Κομόδου ἠγάγετο. καὶ ποθεῖν μέν σε, ἔφη, τέκνον καὶ δέσποτα, τὴν πατρίδα εἰκός· καὶ γὰρ αὐτοὶ τῶν οἴκοι ὁμοίᾳ ἐπιθυμίᾳ ἑαλώκαμεν· ἀλλὰ τὰ ἐνταῦθα προυργιαίτερα ὄντα καὶ μᾶλλον ἐπείγοντα, ἐπέχει τὴν ἐπιθυμίαν. τῶν μὲν γὰρ ἐκεῖ καὶ ἐς ὕστερον ἐπὶ πλεῖστον ἀπολαύσεις· ἐκεῖ τε ἡ Ῥώμη, ὅπου ποτ᾽ ἂν ὁ βασιλεὺς ᾖ. τὸν δὲ πόλεμον ἀτελῆ καταλιπεῖν, μετὰ τοῦ ἀπρεποῦς καὶ ἐπισφαλές· θάρσος γὰρ ἐμβαλοῦμεν τοῖς βαρβάροις, οὐκ ἐπανόδου πόθον, ἀλλὰ φυγὴν καὶ δέος ἡμῶν καταγνοῦσι. καλὸν δέ σοι χειρωσαμένῳ πάντας αὐτούς, καὶ τὴν ἀρχὴν τοῖς πέρασι τῆς γῆς ὠκεανῷ ὁρίσαντι, ἐπανελθεῖν οἴκαδε θριαμβεύοντι, καὶ δεσμίους ἀπάγοντι αἰχμαλώτους βασιλέας τε καὶ σατράπας βαρβάρους. τούτοις γὰρ οἱ πρὸ σοῦ Ῥωμαῖοι, μεγάλοι τε καὶ ἔνδοξοι γεγόνασιν. οὐδὲν δὲ δέος, μή τις ἐκεῖ τὰ σὰ πράγματα σφετερίσηται. οἵ τε γὰρ ἄριστοι τῆς βουλῆς, ἐνταῦθα σὺν σοί, ἥ τε στρατιωτικὴ δύναμις πᾶσα παροῦσα, φρουρεῖ τὴν σὴν ἀρχήν· τά τε χρήματα τῶν βασιλικῶν ταμιείων, ἐνταῦθα πάντα· ἥ τε τοῦ πατρὸς μνήμη, αἰώνιόν σοι τὴν πίστιν καὶ εὔνοιαν παρὰ τῶν ἀρχομένων ἐβεβαίωσεν. τοιαῦτά τινα προτρέπων, ἐς τὸ βέλτιον ὁ Πομπηιανὸς ἔστησε τὴν ὁρμὴν τοῦ μειρακίου. ὁ δὲ αἰδεσθεὶς πρὸς ὀλίγον τὸ μειράκιον, ὁ Κόμοδος, τοῖς λεχθεῖσιν ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς καὶ οὐκ ἔχων εὐλόγως ἀποκρίνασθαι, τοὺς φίλους ἀπεπέμψατο, φήσας αὐτὸς ἐφ᾽ ἑαυτοῦ σκέψεσθαι ὡς χρὴ πρακτέον. ἐγκειμένων δὲ τῶν περὶ αὐτὸν θεραπόντων, οὐκέτι μὲν τοῖς φίλοις οὐδὲν ἐκοινώσατο· γράμματα δὲ διαπέμψας, καὶ διανείμας οἷς ἐδοκίμασε τὴν τῆς ὄχθης τοῦ Ἴστρου πρόνοιαν, προστάξας τε αὐτοῖς ἀνείργειν τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομάς, ἐπαγγέλλει τὴν ἔξοδον. οἱ μὲν οὖν διοικοῦντες τὰ ἀνατεθέντα, οἱ δὲ ὑπ᾽ αὐτῶν χρόνῳ πλείστους τῶν βαρβάρων ὅπλοις ἐχειρώσαντο· τοὺς δὲ σπονδαῖς ἐπὶ μεγάλαις προσεποιήσαντο. φύσει γὰρ τὸ βάρβαρον φιλοχρήματον, ἢ διὰ ἐπιδρομῆς καὶ ἐφόδου τὰ χρειώδη πρὸς τὸν βίον πορίζοντες, μεγάλων μισθῶν τὴν εἰρήνην ἀντικαταλλασσόμενοι. ἃ ὁ Κόμοδος ᾔδει, καὶ ἅτε ἀμέριμνον ὠνούμενος ἀφθόνως ἐχορήγει χρήματα, πάντα δίδους τὰ αἰτούμενα.

Τῆς δὲ ἐξόδου διαγγελθείσης, κίνησις ἦν μεγάλη τοῦ στρατοπέδου· καὶ πάντες αὐτῷ συναπελθεῖν ἤθελον, ὡς ἀπαλλαγῶσι μὲν τῆς ἐν τῇ πολεμίᾳ διατριβῆς, ἀπολαύσωσι δὲ τῆς ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς. ἐπεὶ δὲ διεφοίτησεν ἡ φήμη, ἄγγελοί τε ἧκον κηρύττοντες τὴν τοῦ βασιλέως ἄφιξιν, ὑπερήδετο ὁ Ῥωμαίων δῆμος, καὶ χρηστὰς εἶχεν ἐλπίδας, μέγα οἰόμενος τὴν τοῦ βασιλέως ἐπιδημίαν, πατρῴζειν τὸ μειράκιον ἡγούμενοι. ἀνύσας δὲ τὴν ὁδοιπορίαν ὁ Κόμοδος μετὰ νεανικῆς σπουδῆς, καὶ διαδραμὼν τὰς ἐν μέσῳ πόλεις, ὑποδεχθείς τε πανταχοῦ βασιλικῶς, ὁ δῆμος ἑορτάζων ἐπιφανείς τε καὶ ποθεινὸς πᾶσιν ὤφθη. ὡς δὲ πλησίον ἐγένετο τῆς Ῥώμης, πᾶσά τε ἡ σύγκλητος βουλή

φωμ. ὑπὲρ ἧς εἰς Σ[ά]μ[ο]ν πρεσβευτὴς πρὸ φάσεως ἐξ ὑποθέσεως αὐτοῦ κ[αὶ] ἐκκο πλὴν μᾶλλον ἐξ ὑπολοιπ[ου] αὐτ[ο]ῦ ἔξωλείσ[α]ντο τοὺς ὑπὲρ ἐχορτ[ασ]ίας οὐκ ὀφ[ε]ίλοντας οὐσίας, ἐρέσσε πλοιαρίου τοῦ φιλτάτου δήμ[ου] τούτου ἐμοῦ· ὑπολοιπὸν δὲ ἐξετάσας καὶ ἃ τοῦτ' αὐτοῦ ἀκριβῶς ἐξῆκε πρὸς τὴν ἐξ ἀλλήλων διακοπὴν ἀ[ν]ε[ν]εγκάσθη, ὁ πατὴρ τοὺς ἀφειδῶς τοῖς πολίταις τοῖς ἐμοῖς καὶ τοῖς ἰδίοις ἀναλώσαντας ὑπομένειν. ὁ δὲ πρὸ ἡμῶν ἄπαντα ἀναλώσας καὶ ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἀναλώμασι τὰ κοινὰ διοικήσας καὶ τὰ τῆς πόλεως ἐπανορθώσας ἐκ τῶν ἰδίων ἐπὶ τοσοῦτον ἐνδεὴς ἐγένετο ὥστε μηδὲ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. ὁ δὲ πρὸ ἐμοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπλεονέκτησεν ὥστε καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. ὁ δὲ ἐμὸς πατὴρ οὐ μετρίως ἐπλεονέκτησεν ἀλλὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἐκτήσατο. ἐγὼ δὲ ἐκ τούτων τῶν ἐπιτηδείων ἐπὶ τοσοῦτον ἐπλεονέκτησα ὥστε καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. ὁ δὲ πρὸ ἐμοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπλεονέκτησεν ὥστε καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. ὁ δὲ ἐμὸς πατὴρ οὐ μετρίως ἐπλεονέκτησεν ἀλλὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἐκτήσατο. ἐγὼ δὲ ἐκ τούτων τῶν ἐπιτηδείων ἐπὶ τοσοῦτον ἐπλεονέκτησα ὥστε καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν.

ὑπ[ο]μένειν. ὁ δὲ πρὸ ἐμοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπλεονέκτησεν ὥστε καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. ὁ δὲ ἐμὸς πατὴρ οὐ μετρίως ἐπλεονέκτησεν ἀλλὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἐκτήσατο. ἐγὼ δὲ ἐκ τούτων τῶν ἐπιτηδείων ἐπὶ τοσοῦτον ἐπλεονέκτησα ὥστε καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. ὁ δὲ πρὸ ἐμοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπλεονέκτησεν ὥστε καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. ὁ δὲ ἐμὸς πατὴρ οὐ μετρίως ἐπλεονέκτησεν ἀλλὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἐκτήσατο. ἐγὼ δὲ ἐκ τούτων τῶν ἐπιτηδείων ἐπὶ τοσοῦτον ἐπλεονέκτησα ὥστε καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν.

ὑπ[ο]μένειν. ὁ δὲ πρὸ ἐμοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπλεονέκτησεν ὥστε καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. ὁ δὲ ἐμὸς πατὴρ οὐ μετρίως ἐπλεονέκτησεν ἀλλὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἐκτήσατο. ἐγὼ δὲ ἐκ τούτων τῶν ἐπιτηδείων ἐπὶ τοσοῦτον ἐπλεονέκτησα ὥστε καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. ὁ δὲ πρὸ ἐμοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπλεονέκτησεν ὥστε καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. ὁ δὲ ἐμὸς πατὴρ οὐ μετρίως ἐπλεονέκτησεν ἀλλὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἐκτήσατο. ἐγὼ δὲ ἐκ τούτων τῶν ἐπιτηδείων ἐπὶ τοσοῦτον ἐπλεονέκτησα ὥστε καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν.

πᾶσαν κατὰ τὸ ἔχον τὴν κελτῶν ἐν ἰβηρχώραν· πόλεσί τε τῶν μείστῶν ἐπιόντες, ἐν μέρει μὲν ἐμπιπράντες, τὰ δὲ
λοιπὰ ἀρπαγῆς ποιούμενοι, ἀνεχώρουν· ὧν δὲ ταῦτα ἐδηλώθη τῶν κομόδου, μηδὲ πάσης ὀργῆς τε καὶ
πολλῆς ἐπιστέλλει τοῖς τῶν ἐθνῶν ἡγουμένοις ῥαθυμίαν ἐκαλλ· καὶ κελεύει στρατὸν ἐπ' αὐτοὺς ἀθροισθῆναι·
μαθόντες δὲ ἐκεῖνοι δύναμιν ἀγερομένην ἐπ' αὐτοὺς, τῶν μὲν χωρίων ἃ ἐπόρθουν ἀπέστησαν· λαθόντες
δὲ διὰ ταχείας καὶ ἀβάτου ὁδοιπορίας κατὸ λίγους, ἐς τὴν ἰταλίαν παρεδέοντο· καὶ περὶ βασιλείας ἤδη μεγ
ζόνων πραγμάτων ὁμάτερνος ἐβουλεύετο· ἐπεὶ γὰρ αὐτῷ τὰ προπεπραγμένα πάσης ἐλπίδος μείζονος
προχωρήσαντα, ὠήθη δεῖν μεγάτι δράσας κατορθῶσαι· ἢ ἐπεὶ πρὸ ἅπαξ ἐν κινδύνῳ καθεστήκει, μὴ ἀσήμως·
μὴ δ' ἀδόξως τελευτῆσαι· ἐπεὶ δὲ αὐτῷ μὴ τοσαύτην ὑπάρχειν δύναμιν ἤγετο, ὡς ἐξ ἀντιστάσεις ἰσορ
ρόπου ἐφανερᾶς ἐφόδου σῦ σῆναι πρὸς τὴν κόμοδον, τό, τε γὰρ πλῆθος τοῦ ῥωμαίων δήμου, ἐλογίζετο
εὔνουν ἔτι τῶν κομόδου ὑπάρχον, τήν τε περὶ αὐτὸν τῶν δορυφόρων εὔνοιαν, τέχνη καὶ σοφίαν ἤλπιζε περιέσε
σθαι, καὶ δὴ μηχανᾶται τοιόνδε τι· ἦρος ἀρχῆ ἑκάστου ἔτους ὡρισμένης ἡμέρας, μετοὶ θεῶν πομπὴν
τελοῦσι ῥωμαῖοι· καὶ πάντα ὅσα παρ' ἑκάστοις πλούτου σύμβολα, καὶ μηλιάτε βασιλέων, ὕλης τε ἢ τέχνη
θαύματα, τῆς θεοῦ προπομπεύει· ἀνετός τε πᾶσι δέδοται ἐξουσία, πάντοθα πῆς παιδιᾶς· ἕκαστος τε
ὀβούλεται σχῆμα ὑποκρίνεσθαι· οὐδ' ἔστιν οὕτω μέγα ἢ ἐξαίρετον ἀξίωμα, ὃ μὴ παντὶ τῶν βουλο
μένων ἀμφιεσθέντι ὑπάρχει, παῖξαί τε καὶ κρύψαι τὴν ἀλήθειαν ὡς μὴ ῥαδίως διαγνῶναι, τόν τε ὄντα
καὶ τὸν μιμούμενον· ἔδοξε δὴ καὶ τῶμα τέρνω, καιρὸς ἐπιτήδειος εἶναι, ἐς ὃ τὴν ἐπιβουλὴν λαθεῖν·
ἤλπισε γὰρ αὐτός τε ἀναλαβὼν ὃ τῶν δορυφόρων σχῆμα, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ὁπλίσας ὁμοίως, ἀναμίξας
τε τῶν πλήθει τῶν αἰχμοφόρων, καὶ τῆς πομπῆς νομισθεὶς μέρος, μηδενός τε προφυλαττομένου, αἰφνιδίως
ἐπιπεσὼν, ὃν κόμοδον διαχρήσασθαι· ἀλλὰ προδοσίας γενομένης, καὶ τίνων τῶν σὺν αὐτῷ προκατελθόντων
ἐς τὴν πόλιν, καὶ τὴν ἐπιβουλὴν κατεπόντων, φθόνος γὰρ ἐς τοῦτο παρώξυνεν αὐτοὺς, ἤδη ἔμελλον
ἀντίλη τοῦδε σπότην ἔξειν βασιλέα, πρὶν ἐλθεῖν ἐς τὴν ἑορτὴν, αὐτός τε ὁμάτερνος σύλληφθεὶς τὴν
κεφαλὴν ἀπετμήθη· καὶ οἱ σύνωμόται, ἀξίας ὑπέσχον δίκας· ὁ δὲ κόμοδος θεσάς τε τῆ θεῷ ἐχαρίς
p. 15, 24. τήρια ὁμολογήσας, τὴν ἑορτὴν ἐπετέλει· παρέπεμπε τε τὴν θεὸν χαίρων· ἐσωτήρια τοῦ βασιλέως
ὁ δῆμος μηδὲ τὴν ἑορτὴν ἐπαναγύριζε· θρησκεύουσι δὲ μάλιστα τὴν θεὸν τήνδε ῥωμαῖοι ἐξαιτίας
τοιαύτης, ὡς ἱστορία παρειλήφαμεν· ἧς ἐπιμνησθῆναι ἔδοξε διὰ τὴν παρ' ἑλλήνων τοῖς ἀγνοοῦσιν·
αὐτὸ μὲν ἐξάγαλμα διίπετες εἶναι λέγουσιν· οὔτε δὲ τὴν ὕλην, οὔτε τέχνιτος ὅς τις ἐποίησεν εἴνωσμεν
οὐδὲ ψαυστὸν χειρὸς ἀνίνης· τοῦτο δὲ πάλαι μὲν ἐξοὐνοῦ κατεμεχθῆναι λόγος, ἐς τίνας τῆς φυγίας
χώρων, πεσηνοῦς δὲ ὄνομα αὐτῷ· τὴν δὲ προσηγορίαν λαβεῖν ὃν τόπον ἐκ τοῦ πεσόντος ἀγάλματος
ἐξοὐνοῦ, καὶ πρῶτον ἐκεῖσε ὀφθῆναι· ὡς δὲ παρ' ἑτέροις εὑρόμεν, ἴλω τῶν φρυγὶ, καὶ τὰν τάλω τῶν λυδῶ
πόλεμον ἐκεῖ γενέσθαι λέγουσιν· οἱ μὲν, περὶ ὁδῶν· οἱ δὲ, περὶ τῆς γαννυμήδους ἀρπαγῆς· ἰσορρόπου δὲ
ἐπὶ πολὺ τῆς μάχης γενομένης, ἑκατέρωθεν πεσεῖν ἱκανοὺς· καὶ τὴν οὔμφορ ἀνδοῦναι τῶν χωρίων· εὐθὺς
δὲ τὴν γαννυμήδην ἀρπασθέντα, ἀφανῆ γενέσθαι λόγος· ἀνθελκόντος αὐτῷ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τοῦ ἐρατοῦ·
ἀφανοῦς δὲ γενομένου τοῦ σώματος, ἐκθεασθῆναι ὃ πάθος τοῦ μειρακίου ἐς μῦθον· καὶ τὴν διὸς ἀρ
παγήν· εὐδὴ τῶν προειρημένων πεσηνοῦντι, πάλαι μὲν φύγεσι ὀργίαζον, ἐπὶ ποταμῶν γάλλω παρ' ἀρρέοντι·
ἀφοῦ τὴν ἐπωνυμίαν φέρουσιν οἱ τῆ θεῷ τεμία ἱερωμένοι· ἐπεὶ δὲ ῥωμαίων ἤυξετο τὰ πράγματα,
ἀσὶν αὐτοῖς χρησθῆναι, μέναν τε τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐς μέγα προχωρήσειν, ἐς τὴν πεσηνουντίαν θεὸν, μηδὲ γέρι
ὡς αὐτοὺς· πείψαντες δὲ πρέσβεις ἐς φύγας, ὃ ἄγαλμα ἤτουν· ἐτύχον δὲ ῥαδίως, συγγένειαν προβαλ
λόμενοι, καὶ τὴν ἀπαιτήσου τοῦ φυγὸς ἐς αὐτοὺς διαδοχὴν κατὰ λέγοντες· κομισθὲν δὲ ἐπὶ νεῖ ὃ ἄ
γαλμα, ἐγενόμενον ἐν ταῖς τοῦ θυμβρίδος ἐκβολαῖς, τάνταις γὰρ ἀντιλιμένων ἐχρῶντο οἱ ῥωμαῖοι, ἐς
τὴν δὲ θεὰ ἀδύνατα ὃ σκάφος· ἐπὶ πολὺ δὲ πάνδημα ὧν ῥωμαίων τὴν ναῦν ἐφελκόντες, ἀντεχούσης
τῆς ἰλύος, οὐ πρότερον ἦν αὖς ἔδραμε, πρὶν ἢ τὴν ἱερέαν ἀναγθῆναι τῆς θεοῦ· ἤ τις τῆς ἐστίας
ἦν ταύτης· ἣν ἔδει παρθενεύεσθαι, αἰτίαν δὴ διαφθορᾶς ἔχε· μέλλουσα δὲ κρίθησεσθαι ἱκετεύει τὴν
δῆμον, ἐπιτρέψαι τῆ πεσηνουντίᾳ θεῷ τὴν κρίσιν· καὶ λυσαμένη τὴν ζώνην, ἐπαφῆκε τῆ πρώ
ρα τῆς νεὼς προσευξαμένη· ἐς παρθένος ἔτι καὶ αἰνὴ, πεισθῆναι ὃ σκάφος· ῥαδίως δὲ τῆς ζώνης ἐξηρ
τημένης, ἦν αὖς ἠκολούθησεν· ὁμοῦ δὲ ὃ ἐν ἀργὸς τῆς θεοῦ ὃ ὃ σεμνὸν τῆς παρθένου ἐθαύμασαν·
τοσαῦτα μὲν δὴ τῆς πεσηνουντίας φιλοτιμότερον ἱστορεῖσθαι· οὐκ ἀχαρίν ἔξοντα γνῶσιν, τοῖς τὰ
ῥωμαίων ἀκριβοῦσιν· ὁ δὲ κόμοδος ἐκφυγὼν τὴν ματρόνου ἐπιβουλὴν, πλείονί τε περὶ αὐτὸν ἐχ
ρῆτο φυρᾶ, καὶ σπανίως τοῖς δήμοις ἐπεφαίνετο· τὰ πλεῖστα εὐπροσεστείοις καὶ τοῖς ἀποστρέω

τῇ πόλει βασιλικῇ τιμῇ καὶ διατριβῇ· ἑαυτὸν δικαστήριον παρεῖχε ὁ βασιλικῇ πράξει· σὺν ἑνὶ δὲ

Κατέσχε δὲ καὶ τοῦ καιροῦ λοιμώδης νόσος κατασχοῦσα τὴν Ἰταλίαν· μάλιστα δὲ τῇ πόλει, τῇ Ῥωμαίων πόλει ἤκμασεν, ἅτε πολυανθρώπου τε οὔσης φύσει, καὶ τοὺς πανταχόθεν ὑποδεχομένης. πολλή τε τῆς φθορᾶς ἐγίνετο ὑποζυγίων τε καὶ ἀνθρώπων. τότε ὁ Κόμοδος συμβουλευόντων αὐτῷ τῶν ἰατρῶν, ἐς τὴν Λαυρεντὸν ἀναχωρεῖ· ψυχρότερον γὰρ ὂν τὸ χωρίον, καὶ μεγάλαις κατάσκιον δαφνηφόροις ἄλσεσιν· ὅθεν καὶ τοὔνομα τῷ χωρίῳ, σωτήριον εἶναι ἐδόκει· καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀέρος φθορὰν ἀντέχειν ἐλέγετο· εὐωδίᾳ τε τῆς τῶν δαφνῶν ἀποφορᾶς καὶ τῇ τῶν δένδρων ἡδείᾳ σκιᾷ. ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ τὴν πόλιν κελευόντων τῶν ἰατρῶν, μύροις εὐωδεστάτοις τάς τε ῥῖνας καὶ τὰ ὦτα ἐνεπίμπλασαν· θυμιάμασί τε καὶ ἀρώμασι συνεχῶς ἐχρῶντο· φασκόντων τινῶν τὴν εὐωδίαν φθάσασαν ἐμπιπλᾶν τοὺς πόρους τῶν αἰσθήσεων, κωλύειν δέχεσθαι τὸ φθοροποιὸν τοῦ ἀέρος· ἢ καὶ εἴ τι προεμπέσοι, κατακρατεῖσθαι δυνάμει κρείττονι. πλὴν οὐδὲν ἧττον ἡ νόσος ἐπὶ πλεῖστον ἤκμασε, πολλαί τε ἀνθρώπων φθοραὶ γινόμεναι, πάντων τε ζώων τοῖς ἀνθρώποις συνοικούντων. ὑπέσχε δὲ καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λιμὸς τὴν πόλιν, ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Κλέανδρός τις ἦν, τὸ μὲν γένος Φρύξ, τῶν δημοσίᾳ εἰωθότων ὑπὸ κήρυκι πιπράσκεσθαι· οἰκέτης δὲ βασιλικὸς γενόμενος, σὺν αὐξηθείς τε τῷ Κομόδῳ, ἐς τοσοῦτον ὑπ' αὐτοῦ τιμῆς καὶ ἐξουσίας προήχθη, ὡς τήν τε τοῦ σώματος φρουρὰν καὶ τὴν τοῦ θαλάμου ἐξουσίαν, τήν τε τῶν στρατιωτῶν ἀρχὴν ἐγχειρισθῆναι. ὑπὸ δὲ πλούτου καὶ τρυφῆς, ἀνεπλήσθη καὶ τῆς βασιλείας ἐπιθυμίαν. ἀθροίζων δὲ χρήματα, καὶ τὸν πλεῖστον σῖτον συνωνούμενος καὶ ἀποκλείων, ἤλπιζε προσάξεσθαι τόν τε δῆμον καὶ τὸ στρατόπεδον, εἰ πρότερον ἐν σπάνει τῶν ἐπιτηδείων καταστήσας, ἔπειτα ἐπιδόσεσι λαμπραῖς ἀλούτας, πόθῳ τοῦ χρειώδους προσαγάγοιτο. μέγιστον δὲ γυμνάσιον κατασκευάσας, καὶ λουτρὸν δημόσιον, ἀνῆκεν αὐτοῖς. ὁ μὲν οὖν οὕτω τὸν δῆμον ἐδελέαζεν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀπεχθόμενοι πρότερον, καὶ τῶν δεινῶν τὰς αἰτί- 17532
ας ἐς ἐκεῖνον ἀναφέροντες, μισοῦντές τε αὐτοῦ τὴν ἀκόρεστον τοῦ πλούτου ἐπιθυμίαν, τότε μὲν πρῶτον ἐν τοῖς θεάτροις συνιστάμενοι καὶ κατὰ πλήθη κατεβόων. τὸ δὲ τελευταῖον διάγοντος ἐν προαστείῳ τοῦ Κομόδου, ἐπελθόντες πανδημεὶ μετὰ βοῆς, καὶ τὸν Κλέανδρον ἐς θάνατον αἰτοῦντες· τεταραγμένου δὲ ὄντος περὶ τὸ προάστειον, τοῦ τε Κομόδου ἐν τοῖς ἀνακεχωρηκόσι τε τῶν οἴκων σχολάζοντος, ἀγνοοῦντός τε τὰ θρυλλούμενα, ἐπεὶ πρὸς ὁ Κλέανδρος ἀγγέλλεσθαι αὐτῷ τῶν πραττομένων ἐκώλυεν αὐτός, αἰφνιδίως οὐ προσδοκῶσι τοῦ δήμου, ἐπιφαίνονται ὡπλισμένοι, κελεύοντος τοῦ Κλεάνδρου, πάντες οἱ βασιλικοὶ ἱππεῖς. καὶ τοὺς ἐντυγχάνοντας ἔβαλλον καὶ ἐτιτρώσκον. ὁ δὲ δῆμος οὐδ' ἀντιστῆναι οἷός τε ἦν. ἄνοπλοι πρὸς ὡπλισμένους, καὶ πεζοὶ πρὸς ἱππέας· τροπῆς δὲ γινομένης, ἔφευγον ἐς τὴν πόλιν. ἐφθείρετο δὲ ὁ δῆμος οὐ μόνον βαλλόμενος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, οὐδὲ παιόμενος ὑπὸ τῶν ἱππέων, ἀλλ' ὑπό τε πλήθους ὠθούμενος, καὶ ὑπὸ τῶν ἱππέων ἐπεμβαινόντων πίπτοντες. μέχρι μὲν οὖν τῶν τῆς Ῥώμης πυλῶν ἀκωλύτως οἱ ἱππεῖς διώκοντες, καὶ ἐμπίπτοντες, ἀφειδῶς ἀνῄρουν. ἐπεὶ δὲ οἱ ἐν τῇ πόλει μένοντες, αἰσθόμενοι τοῦ κατειληφότος πάθους, ἀποκλείσαντες τὰς τῶν οἰκιῶν εἰσόδους, ἐς τε τὰ δώματα ἀναβαίνοντες, λίθοις καὶ κεράμῳ ἔβαλλον τοὺς ἱππέας· οἱ δέ, ἔπασχον ἃ πρὸ δεδράκεσαν. οὐδενὸς μὲν αὐτοῖς συστάδην μαχομένου, τῶν δὲ πλείστων ἐξ ἀσφαλοῦς κατηβαλλόντων αὐτούς. τιτρωσκόμενοι τοίνυν καὶ μὴ φέροντες, ἐς φυγὴν ἐτράπησαν. πολλοὶ δὲ αὐτῶν διεφθείροντο ὑπό τε τῶν λίθων συνεχοῦς βολῆς, οἵ τε ἵπποι κυλινδούμενοι τοῖς λίθοις ἐπιβαίνοντες, ὠλίσθανον καὶ τοὺς ἐπιβάτας ἀπεσείοντο· πολλοὶ δὲ ἑκατέρωθεν πίπτοντες, ἐπεβοήθουν τῷ δήμῳ, καὶ οἱ τῆς πόλεως πεζοὶ στρατιῶται, μισοῦντες τοὺς ἱππέας. ὄντος δὲ πολέμου ἐμφυλίου, ἄλλος μὲν οὐδεὶς ἀπαγγέλλειν τὰ πραττόμενα τῷ Κομόδῳ ἐβούλετο, δέει τῆς τοῦ Κλεάνδρου δυναστείας. ἡ δὲ πρεσβυτάτη τῶν Κομόδου ἀδελφῶν Φαδίλλα καλουμένη αὕτη, ἐς ὄψιν ἐλθοῦσα πρὸς τὸν βασιλέα, ῥᾳδία δὲ ἡ εἴσοδος αὐτῇ καὶ ἀκώλυτος, ἅτε ἀδελφῇ, λελυμένη τὰς τρίχας, ῥίψασά τε ἐς τὴν γῆν ἑαυτήν, οὐδὲν ἄλλο ἢ πένθους σχῆμα δείξασα, σὺ μὲν ἔφη ὦ βασιλεῦ μένων ἐπὶ ἡσυχίᾳ τῶν πραττομένων ἀγνοίᾳ, ἐν ἐσχάτῳ κινδύνῳ ἕστηκας· ἡμεῖς δὲ τὸ σὸν γένος, ὅσον οὔπω ἀπολούμεθα. οἴχεται δέ σοι ὅ τε δῆμος Ῥωμαίων, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατιωτικοῦ· ἃ δὲ πρὸς μηδὲν βαρβάρων πείσεσθαι προσεδοκῶμεν, ταῦτα διατιθέασιν ἡμᾶς οἱ οἰκεῖοι· οὓς μάλιστα εὐηργέτηκας, τούτους ἐχθροὺς ἔχεις. Κλέανδρος ὥπλισε τὸν τε δῆμον καὶ τὸ στρατιωτικὸν ὥπλισεν. ἐκ δὲ διαφόρου καὶ ἐναντίας γνώμης, οἱ μέν, μισοῦντες αὐτὸν ὁ δῆμος, οἱ δέ, ἀγαπῶντες τὸ στρατόπεδον πᾶν τὸ ἱππικὸν τάγμα, ἐν ὅπλοις εἰσί, καὶ φονεύοντες ἀλλήλους ἐμφυλίου αἵματος τὴν πόλιν ἐπλήρωσαν.

Τὰ δὲ κατ' ἀμφοτέρων τοῦ πλήθους δεινά, ἡμᾶς προσελεύσεται, ἐὰν μὴ τὸν ταχέως, πρὸ θανάτου ἔκδοτε πονηρὸν οἰκέτην, ὀλέθρου τοσούτου αἴτιον. καὶ τοῦτο μὲν αἴτιον γενομένου, κἂν ὕστερον ἐσομένων ὅπως ἀπολεῖται. τοιαῦτά τινα εἰποῦσα, ῥήξασά τε τὴν ἐσθῆτα, καὶ τῶν παρόντων τινὲς ἐθάρρησαν τοῖς τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως λόγοις καὶ τὸ κόμμα εὐτόλμως(?) ... ἐκπλαγεὶς δὲ ἐκεῖνος τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, οὐ μέλλοντα, ἀλλὰ παρόντα ἤδη φοβηθεὶς μεταπέμπεται τὸν Κλέανδρον· οὐδὲν μὲν εἰδότα τῶν ἀπηγγελμένων, οἰόμενον δέ. ἐλθόντα δὲ αὐτὸν συλλαβὼν κελ

ὑποσχόμενος τά τε θηρία πάντα ἰδίᾳ χειρὶ κατακτενεῖν, καὶ τοῖς ἀνδρειοτάτοις τῶν νεανιῶν μονομαχήσειν. διαδραμούσης δὲ τῆς φήμης, συνέθεον ἔκ τε Ἰταλίας πάσης καὶ τῶν ὁμόρων ἐθνῶν θεασόμενοι, ἃ μὴ πρότερον μήτε ἑωράκεσαν, μήτε ἠκηκόεσαν· καὶ γὰρ διηγεῖτο ἡ εὐστοχία τῆς χειρὸς τοῦ ἄρχοντος, καὶ ὅτι ἐμελέτησεν αὐτῷ ἀκοντίζοντι καὶ τοξεύοντι μὴ ἀποτυγχάνειν. συνῆσαν δὲ παιδεύοντες αὐτὸν, Παρθυαίων οἱ τοξικὴν ἀκριβοῦντες, καὶ Μαυρουσίων οἱ ἀκοντίζειν ἄριστοι· οὓς πάντας εὐχειρίᾳ ὑπερέβαλλεν. ἐπεὶ δὲ κατέλαβον αἱ τῆς θέας ἡμέραι,

Τὸ μὲν ἀμφιθέατρον πεπλήρωτο· τῷ δὲ Κομμόδῳ περίδρομος κύκλῳ κατεσκεύαστο, ὡς μὴ συστάδην τοῖς θηρίοις μαχόμενος κινδυνεύοι, ἄνωθεν δὲ καὶ ἐξ ἀσφαλοῦς ἀκοντίζων, εὐστοχίας μᾶλλον ἢ ἀνδρείας παρέχοι δεῖξιν. ἐλάφους μὲν οὖν καὶ δορκάδας, ὅσα τε κερασφόρα πλὴν ταύρων, συνθέων αὐτοῖς καὶ καταδιώκων, ἔβαλλε, φθάνων τε αὐτῶν τὸν δρόμον, καὶ πληγαῖς καιρίαις ἀναιρῶν. λέοντας δὲ καὶ παρδάλεις, ὅσα τε ζῷα γενναῖα, ἄνωθεν περιθέων κατηκόντιζεν. οὐδέ τις εἶδεν ἀκόντιον δεύτερον, οὐδὲ τραῦμα ἄλλο, πλὴν τὸ θανατηφόρον· ἅμα γὰρ τῇ τοῦ ζῴου ὁρμῇ, κατὰ τοῦ μετώπου ἢ κατὰ καρδίας ἔφερε τὴν πληγήν· οὐδέποτε σκοπὸν ἄλλον ἔχων, οὐδὲ ἐς ἄλλο μέρος ἦλθε τὸ ἀκόντιον τοῦ σώματος, ὡς μὴ ἅμα τε τρωθῆναι καὶ φονευθῆναι. τὰ δὲ πανταχόθεν ζῷα ἠθροίζετο αὐτῷ. τότε γοῦν εἴδομεν ὅσα ἐν γραφαῖς ἐθαυμάζομεν. ἀπό τε γὰρ Ἰνδῶν καὶ Αἰθιόπων, εἴ τι πρότερον ἄγνωστον ἦν, μεσημβρίας τε καὶ τῆς ἀρκτῴας γῆς, ζῷα πάντα φονεύων Ῥωμαίοις ἐπέδειξε. τὸ δὲ εὔστοχον τῆς χειρὸς αὐτοῦ πάντες ἐξεπλάττοντο. λαβὼν γάρ ποτε ἐπικαμπῆ βέλη, ὧν αἱ ἀκμαὶ μηνοειδεῖς, τὰς Μαυρουσίας στρουθοὺς ὀξύτατα φερομένας, ὑπό τε ποδῶν τάχους καὶ τῆς τῶν πτερῶν ἐπιστάσεως, βάλλων τὰ βέλη κατ᾽ ἄκρου τοῦ τραχήλου ἐκαρατόμει· ὡς καὶ τῶν κεφαλῶν ἀφῃρημένων τῇ ὁρμῇ τοῦ βέλους, ἔτι περιθεῖν αὐτάς, ὡς μηδὲν παθούσας. παρδάλεως δέ ποτε ὀξυτάτῳ δρόμῳ τὸν εἰσκαλούμενον καταλαβούσης, φθάσας τῷ ἀκοντίῳ μέλλουσαν δήξεσθαι, τὴν μὲν ἀπέκτεινε, τὸν δὲ ἐρρύσατο, φθάσας τῇ τοῦ δόρατος αἰχμῇ τὴν τῶν ὀδόντων ἀκμήν. λεόντων δέ ποτε ἐξ ὑπογαίων ἑκατὸν ἅμα ἀναρριφθέντων, ἰσαρίθμοις ἀκοντίοις πάντας ἀπέκτεινεν· ὡς ἐπὶ πολὺ κειμένων τῶν σωμάτων, διὰ σχολῆς πάντας ἀριθμῆσαι, καὶ μηδὲν ἰδεῖν περιττὸν ἀκόντιον. μέχρι μὲν οὖν τούτων, εἰ καὶ βασιλείας ἀπρεπῆ ἦν, ἀλλ᾽ οὖν πλὴν ἀνδρείας καὶ εὐστοχίας παρὰ τοῖς δημώδεσιν εἶχέ τινα χάριν. ἐπεὶ δὲ καὶ γυμνὸς ἐς τὸ ἀμφιθέατρον εἰσῆλθεν, ὅπλα τε λαβὼν ἐμονομάχει, τότε σκυθρωπὸν εἶδεν ὁ δῆμος θέαμα, τὸν εὐγενῆ Ῥωμαίων βασιλέα, μετὰ τοσαῦτα τρόπαια πατρός τε καὶ προγόνων, οὐκ ἐπὶ βαρβάρους ὅπλα λαμβάνοντα στρατιωτικά, ἢ Ῥωμαίων ἀρχῆς πρέποντα, καθυβρίζοντα δὲ τὸ ἀξίωμα αἰσχίστῳ καὶ μεμιασμένῳ σχήματι. ὁ μὲν οὖν μονομαχῶν, ῥᾳδίως τῶν ἀνταγωνιστῶν περιεγίνετο, καὶ μέχρι τραυμάτων προυχώρει, ὑπεικόντων ἁπάντων, καὶ τὸν βασιλέα οὐ τὸν μονομάχον ἐννοούντων. ἐς τοσοῦτον δὲ προεχώρησε μανίας, ὡς μηκέτι βούλεσθαι μηδὲ τὴν βασίλειον οἰκεῖν ἑστίαν· ἀλλὰ μετοικῆσαι ἐβούλετο ἐς τὸ τῶν μονομάχων καταγώγιον. ἑαυτὸν δέ, οὐκέτι Ἡρακλέα, ἀλλὰ τῶν μονομάχων ἐνδόξου τινὸς προτετελευτηκότος ὀνόματι καλεῖσθαι προσέταξε. τοῦ δὲ μεγίστου κολοσσοῦ, ὃν σέβουσι Ῥωμαῖοι, ἔχοντα εἰκόνα ἡλίου, τὴν κεφαλὴν ἀποτεμών, ἱδρύσατο ἑαυτοῦ, ὑπογράψας τῇ βάσει, οὐχ ἃς εἰώθασι βασιλικὰς καὶ πατρῴας προσηγορίας, ἀντὶ δὲ Γερμανικοῦ, μονομάχων χιλίους νικήσαντα. ἔδει δὲ ἄρα ποτὲ κἀκεῖνον παύσασθαι μεμηνότα, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν τυραννουμένην. νέου μὲν γὰρ ἔτους ἐνίστασθαι ἔμελλεν ἡμέρα· σέβουσί τε τὴν ἑορτὴν Ῥωμαῖοι, ἐς θεὸν ἀρχαιότατον τῆς Ἰταλίας ἐπιχώριον ἀναφέροντες. φασὶ γὰρ αὐτὸν τὸν Κρόνον ὑπὸ Διὸς ἐκβληθέντα τῆς ἀρχῆς, κατελθόντα ἐς γῆν, ξενωθῆναι· δεδιότα δὲ τὴν τοῦ παιδὸς δυναστείαν, παρ᾽ αὐτοῖς κρυπτόμενον λαθεῖν. ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα δοθῆναι τῷ χωρίῳ τῆς Ἰταλίας, Λάτιον κληθέντος, ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς ἐς τὸ ἐπιχώριον παραχθέν. διὰ τοῦτό τοι καὶ μέχρι νῦν Ἰταλιῶται τὰ Κρόνια προεορτάζουσι· θεῷ δὲ λαχόντι τὴν ἀρχήν, τοῦ ἔτους ἀρχὴν ἱερομηνίαν φέρουσι τῆς Ἰταλίας ἔθη. διπρόσωπον δὲ αὐτοῦ τὸ ἄγαλμα ἵδρυται, ἐπειδὴ ἐς αὐτὸν ὅ τε ἐνιαυτὸς ἄρχεταί τε καὶ παύεται.

Ταύτης δὲ τῆς ἑορτῆς προσιούσης, ἐν ᾗ μάλιστα Ῥωμαῖοι δεξιοῦνταί τε ἀλλήλους καὶ προσαγορεύοντες, τὰς νομισμάτων τε ἀντιδόσεις, καὶ κοινωνίας τῶν τῆς γῆς ἀγαθῶν καλῶν εὐφραίνουσιν, ἀρχάς τε ἐπώνυμοι τότε πρῶτον τὴν ἔνδοξον καὶ ἐνιαύσιον πορφύραν περιτίθενται. πάντων τε ἑορταζόντων, ὁ Κόμμοδος ἐβούλετο, οὐκ ἐκ τῆς βασιλείου, ὡς ἔθος, προελθεῖν οἰκίας, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ τῶν μονομάχων καταγωγίου· αὐτὴν δὲ τὴν εὐπάρυφον καὶ βασιλικὴν πορφύραν, ὅπλα τε αὐτὸς φέρων, καὶ σὺν τοῖς λοιποῖς μονομάχοις προϊών, ὀφθῆναι τοῖς Ῥωμαίοις. ἐπεὶ δὲ τὴν γνώμην αὐτοῦ ταύτην ἀνήνεγκε Μαρκίᾳ, ἣν εἶχε τῶν παλλακίδων τιμιωτάτην, ἣ οὐδὲν ἀπεῖχε γαμετῆς γυναικός, ἀλλὰ πάντα ὑπῆρχεν ὅσα σεβαστῇ, πλὴν τοῦ πυρός· ἡ δὲ μαθοῦσα τὴν πρόκλησιν οὕτως ἀπρεπῆ βούλησιν αὐτοῦ, τὰ πρῶτα καθικέτευε, προσπίπτουσα καὶ δακρυομένη, μήτε τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν καθυβρίσαι, μήθ᾽ ἑαυτὸν ἀνδράσι μονομάχοις καὶ ἀπεγνωσμένοις ἐγχειρίσαντα κινδυνεῦσαι. ἐπεὶ δὲ πολλὰ ἱκετεύουσα οὐκ ἐπετύγχανεν αὐτοῦ, ἡ μέν, δακρύουσα ἀπῆλθεν· ὁ δὲ

ὁ δὲ Κόμοδος μὴ πειθόμενος, Λαῖτόν τε τὸν ἔπαρχον τῶν στρατοπέδων, Ἔκλεκτόν τε ὃν τοῦ θαλάμου προεστῶτα, ἐκέλευσεν αὐτῷ παρασκευασθῆναι ὡς διανυκτερεύσοντι ἐν τῷ τῶν μονομάχων καταγωγίῳ· κἀκεῖθεν προελευσόμενος ἐπὶ τὰς θυσίας τὰς ἱερομηνίους, ὡς ἐξ οἰκίας ὁπλοφορῶν. οἱ δὲ ἱκέτευον καὶ πάντα ἐπειρῶντο πείθειν μηδὲν ἀνάξιον τῆς βασιλείας ποιεῖν. ὁ δὲ Κόμοδος ἀχθόμενος τούτους μὲν ἀπεπέμψατο· αὐτὸς δὲ ἀνελθὼν ἐς τὸν κοιτῶνα ὡς δὴ καθευδήσων, ἐν μεσημβρίᾳ γὰρ τοῦτο ποιεῖν, λαβὼν γραμματεῖον τούτων δὴ τῶν ἐκ φιλύρας ἐς λεπτότητα ἠσκημένων, γράφει οὓς χρὴ τῆς νυκτὸς φονευθῆναι· ὧν πρώτη μὲν ἦν Μαρκία· εἵποντο δὲ Λαῖτός τε καὶ Ἔκλεκτος· ἐπὶ δὲ τούτοις πολὺ πλῆθος τῶν τῆς συγκλήτου πρωτευόντων. τοὺς μὲν γὰρ πρεσβύτας καὶ λοιποὺς πατρῴους φίλους ἀποσκευάσασθαι πάντας ἤθελεν, αἰδούμενος ἔχειν αἰσχρῶν ἔργων σεμνοὺς ἐπόπτας· τῶν δὲ πλουσίων τὰς οὐσίας χαρίσασθαι ἐβούλετο, μερίσαι τε ἐς τοὺς στρατιώτας καὶ μονομάχους· τοὺς μὲν ἵνα φυλάττοιεν αὐτόν, τοὺς δὲ ἵνα τέρποιεν. γράψας δὲ τὸ γραμματεῖον τίθησιν ἐπὶ τοῦ σκίμποδος, οἰόμενος μηδένα ἐκεῖσε ἐσελεύσεσθαι. ἦν δέ τι παιδίον πάνυ νήπιον, τῶν δὴ γυμνῶν μὲν ἐσθῆτος, χρυσῷ τε καὶ λίθοις πολυτελέσι κεκοσμημένων, οἷς ἀεὶ χαίρουσι Ῥωμαίων οἱ τρυφῶντες. ὑπερηγάπα δὲ ὁ Κόμοδος αὐτὸ ὡς συγκαθεύδειν πολλάκις· Φιλοκόμοδόν τε ἐκάλει, δηλῶν καὶ τῇ προσηγορίᾳ τὴν στοργὴν τὴν ἐς τὸ παιδίον τοῦ βασιλέως. τὸ δὴ παιδίον τότε ἀλύον θύραζε, προελθόντος δὲ τοῦ Κομόδου ἐπὶ τὰ συνήθη λουτρά τε καὶ πότους, ἐσδραμὸν ἐς τὸν θάλαμον ὡς ἐπ᾽ ἔθους, τὸ γραμματεῖον ἐπὶ τοῦ σκίμποδος κείμενον ἀνελόμενον, ἵνα δὴ παίζειν ἔχοι, πρόεισι τοῦ οἴκου. κατὰ δέ τινα δαίμονα συντυγχάνει τῇ Μαρκίᾳ. ἡ δὲ καὶ αὐτὴ γὰρ ἐστέργε τὸ παιδίον, περιπτύξασα καὶ φιλήσασα, τὸ γραμματεῖον ἀφαιρεῖται, δεδοικυῖα μὴ τῶν ἀναγκαίων ὑπὸ νηπιότητος ἀγνοοῦν παῖζον διαφθείρῃ. γνωρίσασα δὲ τὴν Κομόδου χεῖρα, ταύτῃ μᾶλλον ἐσπούδασε διελθεῖν τὴν γραφήν. ἐπεὶ δὲ εὗρεν αὐτὴν θανατηφόρον, καὶ πρὸ πάντων αὐτήν τε μέλλουσαν τεθνήξεσθαι, Λαῖτόν τε καὶ Ἔκλεκτον ἐπακολουθήσαντας, τῶν τε λοιπῶν τοσοῦτον φόνον, ἀνῴμωξε καὶ καθ᾽ ἑαυτὴν ἔφη· εὖγε Κόμοδε, ταῦτα γὰρ χαριστήρια εὐνοίας τε καὶ στοργῆς, ὕβρεώς τε καὶ παροινίας τῆς σῆς, ἣν τοσούτοις ἔτεσιν ἠνεσχόμην; ἀλλ᾽ οὐ καταπροΐξῃ, αὐτὸς μεθύων, νηφούσης γυναικός. ταῦτ᾽ εἰποῦσα τὸν Ἔκλεκτον μεταπέμπεται· ἔθος δὲ εἶχεν αὐτῇ προσιέναι ἅτε τοῦ θαλάμου φύλακι· ἔτι τε καὶ ἐπὶ συνουσίᾳ αὐτῶν διεβάλλετο. δίδωσι δὲ τὸ γραμματεῖον ὁρᾶν, φήσασα· οἵαν μέλλομεν παννυχίζειν ἑορτήν. ὁ δὲ Ἔκλεκτος ἀναγνοὺς καὶ ἐκπλαγείς, ἦν δὲ τὸ γένος Αἰγύπτιος, τολμῆσαί τε καὶ δρᾶσαι θυμῷ τε δουλεῦσαι πεφυκώς, κατασημηνάμενος τὸ γραμματεῖον, διά τινος τῶν πιστῶν ἀναπέμπει τῷ Λαίτῳ ἀναγνωσθησόμενον. ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ταραχθεὶς ἀφικνεῖται πρὸς Μαρκίαν, ὡς δὴ συνεσκεψόμενος αὐτοῖς περὶ ὧν ἐκέλευσεν ὁ βασιλεύς, καὶ τοῦ τῶν μονομάχων καταγωγίου. προσποιησάμενοι δὲ περὶ ἐκείνων διαφροντίζειν καὶ σκέπτεσθαι, συντίθενται ἢ δρᾶσαί τι φθάσαντας ἢ παθεῖν· οὐδὲ καιρὸν ἦν μελλήσεως ἢ ἀναβολῆς. ἀρέσκει δὴ δοῦναι φάρμακον θανατήριον τῷ Κομόδῳ· ὑπισχνεῖτο δὲ αὐτὸ ῥᾷστα δώσειν ἡ Μαρκία· ἔθος γὰρ ἦν αὐτῇ κιρνᾶν αὐτῷ τε καὶ διδόναι τὴν πρώτην πόσιν, ὡς ἂν ἥδιον πίοι παρ᾽ ἐρωμένης. ἐλθόντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ λουτροῦ ἐμβαλοῦσα ἐς κύλικα τὸ φάρμακον, εὐώδει τε οἴνῳ κεράσασα, δίδωσι πιεῖν. ὁ δὲ ὡς συνήθη φιλοτησίαν μετὰ πολλὰ λουτρὰ καὶ γυμνάσια τὰ πρὸ τῶν θηρίων διψῶν ἔπιεν ἀνεπαισθήτως. εὐθέως δὲ κάρος ἐπέπεσεν αὐτῷ, καὶ ἐς ὕπνον καθελκόμενος, ὑπὸ καμάτου τοῦτο πάσχειν οἰηθεὶς ἀνεπαύσατο. ὁ δὲ Ἔκλεκτος καὶ ἡ Μαρκία πάντας ἀποστῆναι κελεύσαντες ἔς τε τὰ οἰκεῖα ἀπιέναι, ἡσυχίαν δὴ παρεσκεύαζον αὐτῷ. ἐώθει δὲ καὶ ἐπὶ ἄλλων τοῦτο πάσχειν ὁ Κόμοδος ὑπὸ κραιπάλης· πολλάκις γὰρ λουσάμενος καὶ πολλάκις ἐσθίων, οὐδένα καιρὸν εἶχεν ἀναπαύσεως ὡρισμένον, ἀλλ᾽ ἄλλοτε ἄλλαις ἡδοναῖς διαφόροις χρώμενος ἡδόμενος, αἷς δὴ καταλαμβάνουσαν ὥραν ἀκαίρως ἐδούλευεν. ὀλίγον μὲν οὖν ἡσύχασε· περὶ δὲ τὸ στόμαχον καὶ τὰ σπλάγχνα τοῦ φαρμάκου γενομένου, ἴλιγγός τε αὐτὸν καταλαμβάνει, ἔμετός τε πολὺς ἐπιγίνεται, εἴτε τῆς προλαβούσης τροφῆς ἅμα πότῳ πολλῷ ἐξωθούσης τὸ φάρμακον, ἢ διὰ τὸ προλαμβανόμενον ἀντιφάρμακον, ὃ πρὸ ἑκάστης τροφῆς λαμβάνειν οἱ βασιλεῖς εἰώθασι. πλὴν ἀλλὰ πολλοῦ τοῦ ἐμέτου ὄντος, φοβηθέντες μὴ πᾶν ἐξεμέσας τὸ φάρμακον ἀνανήψῃ καὶ πάντες ἀπόλωνται, νεανίαν τινὰ ὄνομα Νάρκισσον, γενναῖόν τε καὶ ἀκμαῖον, πείθουσιν ἐσελθόντα τὸν Κόμοδον ἀποπνῖξαι, μεγάλα δώσειν ἐπαγγειλάμενοι. ὁ δὲ ἐσδραμὼν παρειμένον αὐτὸν ὑπό τε τοῦ φαρμάκου καὶ τῆς μέθης, ἀποσφίγξας τὸν τράχηλον φονεύει. τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει τοῦ βίου ὁ Κόμοδος ἐχρήσατο, βασιλεύσας ἔτη τρισκαίδεκα μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτήν· εὐγενέστατος τῶν πρὸ αὐτοῦ γενομένων βασιλέων, κάλλει τε τῶν καθ᾽ αὑτὸν ἀνθρώπων εὐπρεπέστατος, αὐταρκέστατος ἐς σώματος ἀνδρείαν· εἰ δέ τι δεῖ καὶ περὶ ἀνδρείας φάναι, οὐδενὸς ἥττων, εὐστοχίᾳ τε καὶ εὐχειρίᾳ· ἀλλὰ τὴν τοσαύτην εὐμοιρίαν αἰσχροῖς ἐπιτηδεύμασι κατῄσχυνεν, ὡς προείρηται.

Ἡρωδιανοῦ ἱστοριῶν δευτέρου:

Β

Ἀνελόντες δὲ τὸν κόμοδον οἱ ἐπιβουλεύσαντες, ὡς ἐν τῷ πρὸ τούτου συντάγματι τῆς ἱστορίας δεδήλωται, κρύψαι τε τὸ γινόμενον βουλόμενοι, ὡς ἂν τοὺς φυλάσσοντας τὴν βασίλειον αὐλὴν δορυφόρους λάθοιεν, ἐλύσαντες στρωμνῇ τινὶ εὐτελεῖ τὸ σῶμα καὶ καταδήσαντες, ἐπιθέντες τε δυσὶν οἰκέταις τῶν πιστῶν ἑαυτοῖς, ἐκπέμπουσιν ὡς δή τι σκεῦος ἀμείνον ἐκ τοῦ θαλάμου περιττόν. οἱ δὲ φέροντες, διὰ μέσου ἐκφέρουσι τῶν φυλάκων· ὧν οἱ μὲν ἐκ μέθης ἐκραιπάλων· οἱ δὲ ἐγρηγορότες, καὶ αὐτοὶ ἐς ὕπνον κατεφέροντο· καὶ σχολαίως τε ταῖς χερσὶ τὰ δοράτια ἐπανεπαύοντο· οὕτω δὴ τὸ ἐκφερόμενον τοῦ θαλάμου οὐ πολυπραγμονοῦντες ὅ τι ποτ' ἦν· ἐπεὶ μηδὲ αὐτοῖς διέφερε ταῦτ' εἰδέναι. τὸ μὲν οὖν σῶμα τοῦ βασιλέως τῷ τρόπῳ κλαπὲν ἐκκομισθέν τε τῆς αὐλῆς θύραζε, νυκτὸς ὀχήματι ἐπιθέντες, ἐς τὸ προάστιον ἔπεμψαν· ὁ δὲ λαῖτος καὶ ὁ ἔκλεκτος ἅμα τῇ μαρκίᾳ, τὸ πρακτέον ἐβουλεύοντο. ἔδοξε δὴ αὐτοῖς πρὶν μὲν τοῦ θανάτου φήμην ἐκφοιτῆσαι, ὅτι δὴ ἀφνιδίως τετελεύτηκεν, ἀποπληξίας ἐπιπεσούσης· ῥᾳδίως γὰρ εὐδεχομένην πίστιν ἕξειν ᾤοντο τὴν φήμην, προδιαβεβλημένης τῆς ἀκορέστου καὶ ὑπερβαλλούσης ἐκείνου τροφῆς. πρὸ πάντων δὲ ἔδοξεν αὐτοῖς ἐπιλέξασθαι ἄνδρα πρεσβύτην τινὰ καὶ σώφρονα τὸν διαδεξόμενον τὴν ἀρχήν· ὅπως αὐτοί τε σωθεῖεν, καὶ ἀπὸ τῆς πικρᾶς καὶ ἀκολάστου τυραννίδος πάντας ἀναπαύσωσιν. καθ' ἑαυτοὺς δὴ ἀναλογιζόμενοι, οὐδένα οὕτως ἐπιτήδειον εὕρισκον ὡς περτίνακα. ἦν δ' ὁ περτίναξ τὸ μὲν γένος ἰταλιώτης· ἐν δὲ πολλαῖς στρατιωτικαῖς καὶ πολιτικαῖς εὐδοκιμήσας πράξεσι· πολλὰ δὲ καὶ κατὰ γερμανῶν καὶ τῶν ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν βαρβάρων ἄρας τρόπαια· μόνος τε περιελέλειπτο τῶν σεμνῶν πατρῴων τοῦ κομόδου φίλων· ὃν ἐν καὶ τῶν μάρκου ἑταίρων τε καὶ στρατηγῶν ἐντιμότατον γενόμενον, ἢ διὰ σεμνότητα αἰδούμενος, ἢ ὡς πένητα τηρήσας· ἦν γὰρ αὐτῷ καὶ τοῦτο μέρος τῶν ἐγκωμίων· ὅτι πλείστας ἄρξας ἀρχάς, πάντων εἶχεν ἐλάττονα. πρὸς δὴ τοῦτον τὸν περτίνακα, νυκτὸς ἀκμαζούσης, πάντων τε ὕπνῳ κατειλημμένων, ἀφικνοῦνται ὅ τε λαῖτος καὶ ὁ ἔκλεκτος· ὀλίγους τῶν συνωμοτῶν ἐπαγόμενοι. ἐπιστάντες δὲ αὐτοῦ κεκλεισμένης τῆς οἰκίας τῇ θύρᾳ, διεγείρουσι τὸν φυλάσσοντα· ἀνοίξας δὲ ἐκεῖνος, καὶ θεασάμενος στρατιώτας ἐφεστῶτας, καὶ λαῖτον, ὃν ᾔδει ἐπάρχοντα, ἐκπλαγεὶς καὶ ταραχθείς, ἀγγέλλει. ὁ δὲ ἥκειν αὐτοὺς κελεύει· ἤδη μὲν προσδοκῶν ἐξ αὐτῶν τὸ ἑκάστοτε συμβήσεσθαι φαεινόν. ἐν τοσαύτῃ γοῦν φασὶν αὐτὸν ψυχῆς ἀταραξίᾳ, ὡς μὴ διαναστῆναι τοῦ σκίμποδος· ἀλλὰ μένων ἐπὶ τοῦ σχήματος, καὶ τὸν λαῖτον ἅμα τῷ ἐκλέκτῳ ἐσελθόντα, ἐπιδὼν καὶ τῷ ἐπιφθόνῳ προσεῖπέ τε καὶ θαρροῦντι καὶ ἀδεεῖ χρησάμενος τῷ προσώπῳ. πάλαι μὲν φάσκων ἐκ πάσης νυκτός, τόδε τὸ τέλος τοῦ βίου ἔχων διὰ ἐλπίδος· μόνος τε τῶν πρώην ἔτι περιλειπόμενος φίλων, ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῦ κόμοδον βραδύνοντα· τί δὴ μέλλετε ὑμεῖς τε γὰρ δρᾶσαι τὸ κεκελευσμένον· ἐμέ τε πονηρᾶς ἐλπίδος καὶ φόβου συνεχοῦς ἀπαλλάξομεν. πρὸς ταῦτα οὐ παύσῃ ἔφη ἀνάξια σαυτοῦ καὶ τοῦ προβεβιωμένου βίου λέγων; οὐ γὰρ ἐπ' ὀλέθρῳ τῷ σῷ, ἥδε ἡμῶν ἡ ἄφιξις· ἀλλ' ἐπὶ σωτηρίᾳ τε τῇ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς. κεῖται μὲν γὰρ ὁ τύραννος δίκην δοὺς τὴν προσήκουσαν. καὶ ἅπερ αὐτὸς δρᾶσαι ἡμᾶς διενοεῖτο, ταῦτ' πρὸς ἡμῶν ἔπαθε. ἡμεῖς δὲ ἥκομέν σοι τὴν βασιλείαν ἐγχειριοῦντες· ὃν ἴσμεν προέχοντα ἔν τε τῇ συγκλήτου βουλῇ σωφροσύνῃ βίου· μεγέθει ἀξιώματος, καὶ ἡλικίας σεμνότητι· ποθούμενόν τε καὶ τιμώμενον ὑπὸ τοῦ δήμου· ὅθεν καὶ ἡμῖν εὐκταῖον καὶ ἡμῖν σωτήριον τὸ πραττόμενον ἔσεσθαι προσδοκῶμεν.

Πρὸς ταῦτα ὁ περτίναξ· οὐ παύσεσθε ἔφη χλευάζοντες πρεσβύτην, καὶ τοσαύτην μου δειλίαν κατεγνωκότες, ὡς ἐπὶ προὖπτον ἐμπαῖξαι βούλεσθαι τοῦ φονεύεσθαι; ἀλλὰ μὴν ἔφη ὁ ἔκλεκτος· ἐπεὶ λόγοις ἡμῖν οὐ πιστεύεις, λαβὼν τουτὶ τὸ γραμματεῖον· γνωρίζεις δὲ τὴν κομόδου χεῖρα, ἥτις σοι τῆς ἀναγνώσεως συνήθης, ἀνάγνωθι· οὕτω γὰρ γνώσῃ τίνα κίνδυνον ἐφύγομεν, καὶ ὅτι μὴ ἐξ ὑποκρίσεως, ἀλλ' ἀληθῆ πρὸς σὲ ταῦτα λέλεχθαι. ἐπιγνοὺς δὴ τὰ γεγραμμένα ὁ περτίναξ, πεισθείς τε ἀνδράσι καὶ πρότερον αὐτοῦ φίλοις, πάντα πυθόμενος τὰ πεπραγμένα, ἐπιδίδωσιν ἑαυτόν. καὶ πρῶτον ἀρέσκει προελθεῖν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ πεῖραν τῆς γνώμης τῶν στρατιωτῶν λαβεῖν. πίστιν δὲ αὐτοῖς ὁ λαῖτος συνυπισχεῖτο· ἐπεὶ περ αὐτῶν ἐπάρχων ἦν, μετρίων ἀπένεμον αἰδώ. σύμπαντες δὲ παραλαβόμενοι τῶν τε ἄλλων ὅσοι παρῆσαν, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἠπείγοντο. ἤδη δὲ τὸ πλεῖστον τῆς νυκτὸς προκεχωρήκει· καὶ τῆς ἑορτῆς ἐνεστώσης, πρὸ ἡμέρας πάντα ἐπράττετο. διαπέμπουσι δὴ τινὰς τῶν πιστῶν, τοὺς διαβοήσοντας, ὅτι ὁ κόμοδος μὲν τέθνηκε· περτίναξ δὲ ἐπὶ τὸ στρατόπεδον βασιλεύσων ἄπεισι. διαδραμούσης δὲ τῆς φήμης, πᾶς ὁ δῆμος ὥσπερ ἐνθουσιῶν ἐξεβακχεύετο. διέθεόν τε, καὶ τῷ οἰκείῳ ἕκαστος χαρὰν ἀπήγγελλε· καὶ μάλιστα τοῖς ἐν ἀξιώσει ἢ πλούτῳ· ἐκείνοις γὰρ ἐπιβουλεύοντα ᾔδεσαν τὸν κόμοδον

σημ.

μεγαλοδωρίᾳ ἅπαντας ὑπερβάλῃ, ἢν καί τις ἀμφισβητῇ. ἐπεὶ τοίνυν τῷ τείχει προσῆλθε, ἐβόα τε
πάντα δώσειν ὑπισχνούμενος. παρεῖναί τε αὐτῷ πάμπλειστα χρήματα, καὶ θησαυροὺς χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πεπ-
ληρωμένους ἔλεγε. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν Σουλπικιανὸς, καὶ αὐτὸς ἀνὴρ τῶν ὑπατευκότων, ἔπαρχός τε τῆς
πόλεως γενόμενος, πενθερὸς δὲ ἦν τῆς Περτίνακος γυναικός, ἧκε τὴν ἀρχὴν ὠνούμενος. ἀλλὰ τοῦτον μὲν οὐ π-
ροσίεντο φοβηθέντες οἱ στρατιῶται τὴν πρὸς τὸν Περτίνακα συγγένειαν, μή τις ἀπάτη καὶ δόλος εἴη, ἐς τὸ ἐκ-
δικηθῆναι τὸν ἐκείνου φόνον. καθιέντες δὲ κλίμακα, τὸν Ἰουλιανὸν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀνεβίβασαν. οὐ γὰρ πρό-
τερον ἀνοῖξαι τὰς πύλας ἤθελον, πρὶν ἢ τὴν ποσότητα μαθεῖν τῶν δοθησομένων χρημάτων. ὁ δὲ ἀνελθὼν, τήν τε
Κομόδου μνήμην αὐτοῖς καὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰς εἰκόνας, ἃς ἡ σύγκλητος καθεῖλεν, ἀνανεώσασθαι ὑπέσχετο.
ἀποδώσειν τὴν ἐξουσίαν, ἣν εἶχον ἐπ' ἐκείνου. ἑκάστῳ τε στρατιώτῃ τοσοῦτον ἀργύριον, ὅσον μήτε
αἰτῆσαι μήτε λήψεσθαι προσεδόκησαν. τὰ δὲ χρήματα μὴ μελλήσειν, ἀλλ' οἴκοθεν ἤδη μεταπέμψεσθαι. τού-
τοις ἀναπεισθέντες οἱ στρατιῶται, καὶ ταύταις ἀρθέντες ταῖς ἐλπίσιν, αὐτοκράτορα τὸν Ἰουλιανὸν ἀνα-
γορεύουσι, καὶ πρὸς τῷ οἰκείῳ καὶ τῷ ἐκ γένους ὀνόματι, Κόμοδον ἀξιοῦσιν ἀποκαλεῖσθαι. τά τε σημεῖα ἀράμενοι,
καὶ τὰς ἐκείνου εἰκόνας ἀποκαταστήσαντες, προπέμπειν ἐπὶ Ῥώμην. θυσίας δὲ Ἰουλιανὸς τὰς νενομισμένας ἐν
τῷ βασιλεῖ ἐν τῷ στρατοπέδῳ θύσας, προῄει ὑπὸ πλείονι τῆς συνήθους δορυφορούμενος. ἅτε γὰρ βίᾳ
τὸ παρὰ γνώμην τοῦ δήμου, μετά τε αἰσχρᾶς καὶ ἀπρεποῦς διαβολῆς ὠνησάμενος τὴν ἀρχὴν, εἰκότως ἐδεδίει
τὸν δῆμον, ὡς ἀντιπρασσόμενον. ἀναλαβόντες οὖν τὰς πανοπλίας, καὶ φράξαντες αὐτὸν οἱ στρατιῶται ἐς φά-
λαγγος σχῆμα, ὡς εἰ δέοι καὶ πολεμήσοντες, ἐν μέσοις αὐτοῖς ἔχοντες τὸν ἴδιον βασιλέα, ὑπέρ τε τῆς κεφαλῆς αἰ-
ωροῦντες τὰς ἀσπίδας καὶ τὰ δόρατα, μή που τινὶ λίθων ἀπὸ τῶν δωμάτων ἐπὶ τῇ πομπῇ βάλοιτο ἀκοντίσειαν, ἀνή-
γαγον αὐτὸν ἐς τὴν βασίλειαν. μηδενὸς τοῦ δήμου τότε μήτε ἀντειπεῖν τολμῶντος, μήτε μὴν εὐφημοῦντος, ὡς προ-
ειώθασι προπέμπειν τοὺς βασιλέας. τοὐναντίον δὲ καὶ πόρρω ἑστῶτες, ἐβλασφήμουν καὶ κατηγόρουν
ἅτε χρημάτων αὐτὴν καταλλαξάμενον τὴν ἀρχήν. τότε δὲ καὶ πρῶτον ὑποδιεφθάρκασιν τὰ τῶν στρατιωτῶν ἤθη
ἐς χρημάτων ἐδιδάχθησαν ἀπληστίαν καὶ αἰσχρὰν ἐπιθυμίαν. καταφρονεῖν τε τῆς πρὸς τοὺς ἄρχοντας αἰδοῦς.
τό τε γὰρ μηδένα τοῖς οὕτως ὠμῶς τετολμημένοις ἐν φόνῳ τοῦ βασιλικοῦ ἐπεξιέναι τινά, μήτε τὴν οὕτως ἀπρεπῆ
ἐπὶ χρήμασι κηρυχθεῖσαν καὶ πραθεῖσαν ἀρχὴν ἀμῦναι τὸν κωλύοντα, ἀρχὴ καὶ αἴτιον ἀπρεποῦς καὶ ἀπειθοῦς
κατάστασις, καὶ ἐς τὰ ἑπόμενα ἐγένετο αὐτοῖς, τὸ φιλοχρήματον, καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων καταφρονήσεως, μέ-
χρις αἵματος αὐξηθείσης. ὁ δὲ Ἰουλιανὸς ἐπεὶ παρῆλθεν ἐς τὴν ἀρχήν, τρυφαῖς εὐθέως καὶ κραιπάλαις
ἐσχόλαζε. τῶν μὲν δημοσίων ἐπιμελῶς ῥᾳθύμως προσφερόμενος. ἐς δὲ τὰς ἀφροδισίους ἡδονὰς ἐπιδιδοὺς
ἑαυτόν, εὑρίσκετό τε καὶ τοὺς στρατιώτας ψευσάμενος καὶ ἀπατήσας. οὐ μὴ δυνάμενος ἀποπληρῶσαι, ἃ ὑπέσ-
χετο. οὔτε γὰρ οἴκοθεν ἦν τοσαῦτα αὐτῷ χρήματα ὅσα ἠλαζονεύσατο, οὔτε μὴν οἱ δημόσιοι τι θησαυ-
ροὶ εἶχον. ἀλλὰ πάντα προκεκένωτο τῇ Κομόδου ἀσωτίᾳ, καὶ ἀφειδέσι καὶ ἀκρίτοις ἀναλώμασιν.
ἔνθεν δὲ ταύτης τῆς τόλμης καὶ αἰτίας οἱ στρατιῶται σφαλέντες τῶν ἐλπίδων, ὑπηγανάκτουν. ὅ τε δῆμος αἰσθό-
μενος τῆς γνώμης τῶν στρατιωτῶν, εἶχον ἐν καταφρονήσει, ὡς προσιόντα τε ἐν καθόδοις ἀγορᾶς, ὑπ[illegible]
τὰς ἀμφιβόλους ἡδονὰς σκώπτοντες, ἔν τε τῷ ἱπποδρόμῳ, ὅπου μάλιστα τὸ πλῆθος συνιὸν ἐκκλησιάζει, τὸν Ἰ-
ουλιανὸν ἐβλασφήμουν. ἀφορῶντες δὲ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν καὶ ἐπὶ κοινῆς βασιλείας προστάτην Νίγρον ἐπεκαλοῦντο.
βοηθεῖν τε αὐτὸν τὴν ταχίστην ἠξίουν, ὡς ἐφυβρισθέντι παρέχειν. ἦν δὲ Νίγρος, ἀνὴρ πρὸ πολλοῦ ὑπατεύ-
σας. κατ' ἐκεῖνον δὲ καιρὸν τῆς προειρημένης ἐν Ῥώμῃ ἐπράττετο, Συρίας ἡγεῖτο πάσης. πολλὴ δὲ ἦν καὶ μεγίστη
ἀρχὴ τότε. τὸ γὰρ Φοινίκων ἔθνος πᾶν, καὶ τὰς μέχρις Εὐφράτου γῆς, ὑπὸ τοῦ Νίγρου ἦν τῇ ἐξουσίᾳ.
Ἦν δὲ αὐτὸς τὴν μὲν ἡλικίαν ἤδη προβεβηκὼς, εὐδοκιμήσας δὲ ἐν πολλαῖς καὶ μεγάλαις πράξεσι. φήμην
τε περὶ αὐτοῦ διεφοίτα, ὡς ἐπιεικοῦς καὶ ἐνδόξου, ὡς τὸν τοῦ Περτίνακος βίον ζηλοῦντος. ὑφ' ὧν μάλιστα
οἱ Ῥωμαῖοι ἐπήγοντο. ἐκάλουν τε αὐτὸν συνεχῶς ἐν ταῖς τοῦ δήμου συνόδοις, καὶ βλασφημοῦντες τὸν Ἰουλι-
ανὸν παρόντα, ἐκεῖνον βασιλικαῖς εὐφημίαις εὐφήμουν ἀπόντα. διαγγελθείσης τε τῆς τοῦ δήμου Ῥωμαίων
γνώμης, καὶ τῆς ἐπαλλήλου ἐν ταῖς συνόδοις βοῆς, ἧκον τῷ Νίγρῳ κατὰ πάθος, ῥᾳδίως τε αὐτὸς τὰ πράγματα
ὑπακούσεσθαι προσεδόκησε, καὶ μάλιστα τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὑπό τε τῶν περὶ αὐτὸν στρατιωτῶν ἀμελεῖσθαι, διότι 41,1.
τὰς ὑποσχέσεις οὐκ ἐπλήρου τῶν χρημάτων, ὑπό τε τοῦ δήμου καταφρονεῖσθαι, ὡς ἀναξίως τῆς ἐξουσίας ἀρχῆς,
ἐπιδιδόασιν αὐτὸν τῇ τῆς βασιλείας ἐλπίδι. καὶ τὸ μὲν πρῶτον κατ' ὀλίγους ἐκάλει ὁμοῦ τε καὶ χιλιάρχους, τοὺς
τῶν στρατιωτῶν ἐξάρχοντας, οἴκαδε μεταπεμπόμενος, διελέγετο καὶ ἀνέπειθε. τὰ ἐκ τῆς Ῥώμης δηλούμενα, φανερὰ
ποιῶν, ὅσα διαθέοιτο γνώμῃ ἐκ πάσης καὶ γνώριμα ποιῶν. τοῖς τε στρατιώταις καὶ ταξιάρχοις τοῖς κατὰ τὴν ἀνατολὴν
ἅπασι. οὕτω γὰρ ᾤετο ἤλπιζε, πάντας αὐτῷ προσχωρήσειν. πυνθανομένους ὅτι μὴ κατ' αὐτὸν ἐπὶ βουλῆς

μνᾶται τὴν ἀρχήν· ἀλλὰ καλούμενος καὶ βοηθὸς ἅπασι Ῥωμαίοις δεόμενος· ἀνυπόπτου δὲ τοῦ ἐπιχειρήματος, καὶ μηδὲ μηκέτι,
προσέκειτο. ἐκάλει πάροντας καὶ ἄλλοι αὐτῷ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν πραγμάτων· φύσει τε κοῦφον τὸ Σύρων ἔθνος.
καὶ καινοτομίαν τε τῶν καθεστηκότων ἐπὶ τὸ ἄμεινον· εὐνοῦν δὲ τῆς αὐτοῖς, καὶ πόθος τοῦ Νίγρου, ἡπίως τε πρὸς χορούς
ἅπασι. τὰ πλεῖστα τε αὐτοῖς συμπανηγυρίζοντος. φιλέορτοι δὲ φύσει Σύροι· μάλιστα οἱ τὴν Ἀντιόχειαν κατοι-
κοῦντες. μεγίστην πόλιν καὶ εὐδαίμονα, σχεδὸν παρὰ πάντα τὸν ἐνιαυτὸν ἑορτάζουσιν, ἔν τε τῇ πόλει αὐτῇ καὶ
κατὰ τὰ προάστεια. θέας τοίνυν αὐτοῖς συνεχεῖς ἐπιτελῶν ὁ Νίγρος, πρὸς αἷς μάλιστα ἔχαιρον, καὶ διδοὺς ἀδεῶς
εἰς τὸ ἑορτάζειν καὶ ἀφαιρεῖσθαι, ἅτε ποιῶν χαριζόμενος, ἠγάπητο. ὧν ἡ ἐκδοχὴ καὶ συλλογὴ τούς τε πάντας
χόρευσαν στρατιώτας ἐς ῥητὴν ἡμέραν, τοῦ τε λοιποῦ πλήθους συνελθόντος, βήματος αὐτῷ κατασκευασθέντος,
ἔλεξε τοιάδε· τῆς μὲν εὐνοίας γνώμης τὸ πρᾶον καὶ τὸ πρὸς τὰ μεγάλα τῶν πραγμάτων τολμηρὸν ἀλαβὲς, ἴσως ἐστὶν ὑμῖν
Πάλαι γνώριμον· οὐδ' ἂν νῦν ἐς ὑμᾶς παρῆλθον ταῦτα δημηγορήσων, εἰ μόνης προαιρέσεως ἰδίας τῆς ἐμῆς καὶ ἀλόγου
ἐλπίδος, ἢ μάχης ἐλπίδος ἐπιθυμίαν ἐπαιρόμενος· ἀλλ' ὑμᾶς καλοῦσι Ῥωμαῖοι. καὶ συνεχῶς βοῶντες ἐπείγουσιν
ὀρέξαι τε χεῖρα σωτήριον, καὶ μὴ περιιδεῖν τὴν ἔνδοξον καὶ ἐνάρετον ἀπὸ προγόνων αὐτῶν ἀρχήν, καὶ περὶ ἴδια καὶ σχεδὸν ἐρήμην.
ὥσπερ δὲ τὸ τοῖς τηλικούτοις ἐπιτολμᾶν, οὐκ οἰκεῖον ἄλογον προφάσει προπετές, οὕτω καὶ τὸ ἐς τοὺς προσκαλοῦντας
καὶ δεομένους ὀκνῆσαι, ἀνανδρίας ἅμα καὶ προδοσίας φέρει διαβολήν. διὸ παρῆλθον πευσόμενος ὑμῶν, τίνα γνώμην
ἔχοιτε, καὶ πρακτέον ἡγεῖσθε· συμβούλοις τε ὑμῖν καὶ κοινωνοῖς χρησόμενος περὶ τῶν καθεστώτων. ἂν γὰρ ἀποβαίνω
μεν εὐτυχῶς, κοινὴν ἕξομέν τε καὶ ὑμεῖς τὴν ἀπόλαυσιν παρέξει. οὐ φαύλη δέ, οὐδὲ κούφη καλοῦσιν ἡ ἐλπίς.
ἀλλ' ὅ τε Ῥωμαίων δῆμος ὁ τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ πάντων καὶ τὴν βασιλείαν συγχωρήσασθαι θεοὶ νεμεσιτῆς ἀρχῆς ἐπιλαβόμενος,
καὶ παρὰ μηδενὶ πω βεβαίως ἱδρυμένη. ὅσα φίλων καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων ἀσφαλές, ἐκ τούτων καλῶς γνῶναι
καὶ ἐκ τῶν μηδὲν ἐναντιοῦσθαι μάχεσθαι τὸ μηδὲ κωλύοντα ὑπάρξει. καὶ γὰρ οἱ τῶν ἐκεῖθεν ἀγγέλλοντες, φασὶ μηδὲ τοὺς στρατιώτας
οἳ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ χρημάτων ἀπέδοντο, πιστοὺς εἶναι φύλακας ὑπηρέτας. μηδὲ πληρώσαντος ἐκείνου ἃ ὑπέσχετο.
42,17. τίμα ταῖς ὑμῶν ἐγενομένην. δηλώσατε. τοιαῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, εὐθέως ὅ τε στρατιωτικὸς πᾶς, καὶ τὸ συνειλεγ-
μένον πλῆθος, αὐτοκράτορα τε αὐτὸν εἶπε, καὶ σεβαστὸν προσηγόρευσε. τήν τε βασίλειον πορφύραν ἐπιβαλόν-
τες, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς σεβασμίου τιμῆς, ἐκ τῶν σχεδίου παρασκευῆς ἀθροίσαντες, καὶ προπομπεύοντες ὑπὸ πυρός,
ἔς τε τὰ ἱερὰ τῆς Ἀντιοχείας τὸν Νίγρον ἄγουσι. καὶ ἐς τὴν αὐτοῦ οἰκίαν καθιστᾶσιν. οὐκέτι αὐτὴν ἰδιωτικὴν, ἀλλὰ
βασίλειον ἀναλημψομένοι. πᾶσιν ἔξωθεν τοιαύτης ἔξω βασιλικοῖς συμβόλοις. ἐπὶ τούτοις δὴ ὁ Νίγρος πάνυ
ψυχὴν ηὐφραίνετο. ἰσχυρῶς τε αὐτῷ τῆς ἀρχῆς ἥρητο, διά τε τὴν Ῥωμαίων γνώμην, καὶ τὴν περὶ αὐτὸν
σπουδὴν τῶν ἀνατολικῶν. ὥσπερ γὰρ διῆλθε πανταχοῦ ἡ φήμη πάντων τῶν ἐπιλοιπῶν ἐθνῶν, ὅσα τὴν ἀντικειμένην ἤπειρον τὴν Εὐρώπην
κατοικεῖ. οὐδέ τις ἦν, ὅστις οὐχ ἑκὼν ἐς τὸ ὑπακούειν αὐτὸν ἠπείγετο. πρέσβεις τε ἀπ' ἐκείνων τῶν ἐθνῶν ἐς τὴν
Ἀντιόχειαν, ὡς πρὸς βασιλέα ὁμολογούμενον ἔστελλον. οἵ τε πέραν Τίγριδος καὶ Εὐφράτου σατράπαι καὶ βασι-
λεῖς, ἐπέστελλον συνηδόμενοι αὐτῷ. καὶ εἰ δέοιτο βοηθείας ὑπισχνοῦντο. ὁ δὲ δῶρά τε αὐτοῖς μεγαλοπρεπῆ ἠμεί-
βετο. καὶ ἐπὶ τῇ σπουδῇ καὶ τῇ ὑποσχέσει χάριν γινώσκων, ἔλεγε, μὴ δεῖσθαι συμμαχιῶν. τήν γὰρ ἀρχὴν αὐτὸς
βεβαίως ὀχυρώσεσθαι. αἱμάτων τε χωρίς ἄρξειν. ταύταις ἐπαιρόμενος ταῖς ἐλπίσιν, ὑπτιάζετέ τε περὶ τὴν τῶν π-
ραγμάτων ἐπιμέλειαν. καὶ τὸ πολὺ ἀβροδίαιτος ἀνειμένως τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ συνηυφραίνετο. ἑορταῖς τε καὶ θέαις
ἐπιδιδοὺς ἑαυτόν. τῆς δ' ἐς Ῥώμην ἐξόδου, ἣν μάλιστα ἐχρῆν σπεύδειν, ἠμέλει. τοῖς δὲ Ἰλλυρικοῖς
στρατεύμασιν δέον ἐπιφοιτῆσαι τὴν ταχίστην, καὶ φθάσαι οἰκειωσάμενον αὐτά. ὁ δὲ, οὐδὲ τῶν πραττομένων
τι αὐτοῖς ἐδήλου. ἐλπίζων τοὺς ἐκεῖ στρατιώτας, ἅμα τε καὶ μάθοιεν, ὁμογνώμονας ἔσεσθαι τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, καὶ
43,16 τῇ τῶν κατὰ τὴν ἀνατολὴν στρατοπέδου γνώμῃ. ταῦτα δὲ αὐτοῦ διατρίβοντος, καὶ κούφοις καὶ ἀδήλοις ἐπαι-
ωρουμένου ἐλπίσι, διηγγέλλετο τὰ πραττόμενα ἔς τε Παίονας καὶ Ἰλλυριούς. καὶ πᾶν τὸ ἐκεῖ στρατιωτικόν,
ὅ ταῖς ὄχθαις Ἴστρου τε καὶ Ῥήνου ἐπικαθήμενον, ἀπείργον τοὺς ἐπέκεινα βαρβάρους, φρουρεῖ τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν.
Ἦρτο δὲ Παιόνων πάντων, ὑπὸ μιᾷ γὰρ ἡγεμονίᾳ ἐβασίλευε, Σεβῆρος ἀνήρ. τὸ μὲν γένος Λίβυς. ἐς δὲ πραγμάτων
διοίκησιν, γνωμικὸς ἀνὰ καὶ θυμοειδής. σκληρῷ τε βίῳ καὶ τραχεῖ συνειθισμένος. πόνοις τε ἀντέχων ῥᾳδίως.
νοῆσαί τε ὀξύς. καὶ τὸ νοηθὲν ἐπιτελέσαι ταχύς. οὗτος τρίψας παρ' αὐτῶν ἀγγελλόμενον πυνθανόμενος, τὴν Ῥω-
μαίων ἀρχὴν μετέωρον φερομένην, ἀρπάσαι. κατεγνωκὼς, τοῦ μὲν ῥᾳθυμίαν, τοῦ δὲ διὰ τρυφὴν τοῖς πράγ-
μασιν. ἀνέπτη δὲ καὶ αὐτὸς ὁμοίως πρὸς τοιαύτην ἐλπίδα ὑποσκαίνοντος. χρησμοί τε καὶ ὄσα ἐς πρόγνωσιν
τῶν μελλόντων σύμβολα φαίνεται· ἅπερ πάντα ἀληθῆ καὶ ἀληθῆ τότε πιστεύεται, ὅταν ἐς τὴν ἀπόβασιν αὐτῶν
ἔλθῃ. τὰ μὲν οὖν πολλὰ ἐκείνων. αὐτός τε συγγράψας ἐν τῷ καθ' ἑαυτὸν βίῳ, καὶ δημοσίαις ἀνέθηκεν εἰκόσι.
τὸ δὲ τελευταῖον καὶ μάλιστα, ὃ περὶ αὐτοῦ καὶ τὴν ἐλπίδα πᾶσαν ὑπέφαινεν ὄναρ, οὐδ' ἐμοὶ παραλειπτέον. κατὰ
γὰρ τὸν καιρὸν ὃν ἀπηγγέλη Περτίναξ παρειληφὼς τὴν ἀρχὴν μετὰ τὸ προελθεῖν καὶ θῦσαι ὅσον ἐπὶ τοῖς ὑπὲρ

τῷ Περτίνακι βασιλεῖ ὅρκον ἀφοσιώσασθαι, ἐπανελθὼν ἐς τὴν οἰκίαν αὐτὸς τῆς ἑσπέρας καταλαβούσης, ἐς ὕπνον κατηνέχθη· μέγαν δὲ καὶ γενναῖον ἵππον βασιλικοῖς φαλάροις κεκοσμημένον, ἔδοξε βλέπειν φέροντα τὸν Περτίνακα ἐποχούμενον διὰ μέσης τῆς ἐν Ῥώμῃ ἱερᾶς ὁδοῦ· ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν τῆς ἀγορᾶς ἀρχὴν ἐγένετο, ἔνθα ἐπὶ τῆς δημοκρατίας πρότερον ὁ δῆμος συνιὼν ἐκκλησίαζεν, ἔδοξε τὸν ἵππον ἀποσείσασθαι μὲν τὸν Περτίνακα καὶ ῥῖψαι· αὐτῷ δὲ ἐγγὺς ἑστῶτι, ὑποδῦναί τε αὐτὸν, καὶ ἀράμενον ἐπὶ τοῖς νώτοις, φέρειν τε ἀσφαλῶς· καὶ στῆναι βεβαίως ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς μέσης, ἐς ὕψος ἄραντα τὸν Σεβῆρον ὡς ὑπὸ πάντων ὁρᾶσθαί τε καὶ τιμᾶσθαι· μένει δὲ καὶ ἐς ἡμᾶς ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ ἡ τοῦ ὀνείρατος εἰκὼν μεγίστη χαλκοῦ πεποιημένη.

Ἐπαρθεὶς τοίνυν ὁ Σεβῆρος ἐς τὴν γνώμην, ἐλπίζων τε θείᾳ προνοίᾳ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν αὐτὸν καλεῖσθαι, ἀπόπειραν ἐποιεῖτο τῆς τῶν στρατιωτῶν γνώμης· τοὺς μὲν πρῶτον κατ' ὀλίγους ἡγεμόνας τε καὶ χιλιάρχους· τούς τε ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἐξέχοντας οἰκειούμενος, καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Ῥωμαίων διαλεγόμενος, ὡς πανταχῆ πᾶσιν ἐρριμμένης, οὐδενὸς ὄντος τοῦ γενναίως ἢ κατ' ἀξίαν αὐτῆς διοικοῦντος· διέβαλλε δὲ τοὺς ἐν Ῥώμῃ στρατιώτας ὡς ἐπιορκήσαντας, καὶ βασιλέως ἐμφυλίῳ αἵματι μιάναντας τὸν ὅρκον· ἔλεγέ τε δεῖν ἐπαμῦναι καὶ ἐπεξελθεῖν τῷ Περτίνακος φόνῳ· ᾔδει δὲ πάντας τοὺς κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν στρατιώτας, μεμνημένους τῆς Περτίνακος ἡγεμονίας· ὑπὸ γὰρ Μάρκῳ βασιλεύοντι, πολλὰ ἤγειρε σὺν αὐτοῖς κατὰ Γερμανῶν τρόπαια· στρατηγός τε καὶ ἡγεμὼν τοῦ Ἰλλυρικοῦ καταστάς, ἀνδρείαν μὲν πᾶσαν ἐν ταῖς μάχαις πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπεδέδεικτο, εὔνοιαν δὲ καὶ χρηστότητα μετὰ σώφρονος τῆς ἐπιεικείας ἐξουσίας τοῖς ἀρχομένοις παρέσχετο· ὅθεν αὐτοῦ τὴν μνήμην τιμῶντες, ἐπὶ τοσούτῳ μύσει κατ' αὐτοῦ τετολμημένῳ ἠγανάκτουν· ταύτης δὲ τῆς προφάσεως λαβόμενος ὁ Σεβῆρος, ῥᾳδίως αὐτοὺς ἐς ἃ ἐβούλετο ὑπηγάγετο· προσποιούμενος οὐχ οὕτω τῆς ἀρχῆς ἀντιποιεῖσθαι, οὐδ' αὑτῷ τὴν ἐξουσίαν μνηστεύεσθαι, ὡς θέλειν ἐπεξελθεῖν τοιούτου βασιλέως αἵματι. ὥσπερ δὲ τὰ σώματα εὐμεγέθεις καὶ στερροὶ, γνησιώτατοί τε εἰσὶ καὶ πρὸς μάχας ἐπιτήδειοι καὶ φονικώτατοι, οὕτω καὶ τὰς διανοίας παχεῖς, καὶ μὴ ῥᾳδίως συνιέναι δεινοὶ εἴ τι μετὰ πανουργίας ἢ δολουμένοις λέγοιτο ἢ πράττοιτο· πιστεύσαντες γοῦν τῷ Σεβήρῳ προσποιουμένῳ ἀλγεῖν μὲν, καὶ θέλειν ἐπεξελθεῖν τῷ Περτίνακος φόνῳ, ἐπιδιδόασιν αὐτοὺς ὡς αὐτοκράτορα ἀποδείξαντες, καὶ τὴν ἀρχὴν ἐγχειρίσαντες. ὁ δὲ ὡς ἔγνω τὴν τῶν Παιόνων γνώμην, διέπεμπε καὶ ἐς τὰ γειτνιῶντα ἔθνη· καὶ τοὺς πάντας ἄρχοντας τῶν ὑπὸ τοῖς Ῥωμαίοις δουλευόντων ἐθνῶν· μεγάλαις τε πάντας ὑποσχέσεσι καὶ ἐλπίσιν ἀναπείθων, ῥᾳδίως ὑπηγάγετο. ἱκανώτατος δὴ ἁπάντων ἀνθρώπων μάλιστα προσποιήσασθαι καὶ πιστώσασθαι εὔνοιαν· μήτε ὅρκου φειδόμενος, ἀθετῶν δὲ κατὰ βούλησιν, πρὸς δὲ τὴν χρείαν ὧν δέοι διαλόγους προΐετο, ὅσα μὴ ἔφερεν ἐπὶ γνώμης. θεραπεύσας οὖν διὰ γραμμάτων πάντας τοὺς κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν ἔθνους ἄρχοντας, προσηγάγετο αὐτούς· ἀθροίσας δὲ τοὺς πανταχόθεν στρατιώτας, Σεβῆρόν τε Περτίνακα ἑαυτὸν ὀνομάσας, ὅπερ οὐ μόνον ἤλπιζε τοῖς Ἰλλυρικοῖς ἅμα κεχαρισμένον, ἀλλὰ καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων διὰ τὴν ἐκείνου μνήμην, συγκαλέσας τε αὐτοὺς ἐς τὸ πεδίον, καὶ βήματος αὐτῷ ἀρθέντος, ἀνελθὼν ἔλεξε τοιάδε· τὴν πίστιν ὑμῶν καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς σεβάσμιον, οὓς ὀμνύτε, καὶ πρός τε βασιλέας οὓς αἰδεῖσθε, δεδηλώκατε· διὸ ἠγανακτήσατε, ἐφ' οἷς οἱ κατὰ Ῥώμην στρατιῶται πομπῆς μᾶλλον ἢ ἀνδρείας ὑπηρέται ἐτόλμησαν· καιρὸς δὲ, διὰ εὐχῆς ἐστὶ πρότερον μὲν, οὐδ' ἄλλοτε ἄν τι ποιήσαντες τοιαύτης ἐλπίδος· ἴστε γὰρ ὁμοῦ τὸ πρὸς τοὺς βασιλέας ὑμῶν πειθήνιον· νῦν δὲ ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν, καὶ ἐνδείξασθαι ταῦτα, ἃ πρὸ ὑμῶν ἐστὶ κεχαρισμένα· τήν τε Ῥωμαίων ἀρχὴν μὴ περιιδεῖν ἐρριμμένην. πρότερον μὲν μέχρι Μάρκου σεμνοπρεπῶς διοικουμένη, σεβασμίως ἐβλέπετο· ἐς Κόμμοδον δὲ μεταβᾶσα, εἰ καὶ πεσοῦσα ἐφαίνετο, ἀλλ' εἴ τινα ὑπὲρ ἡλικίας διὰ νεότητα ὑπημέλητο, ἀλλ' οὖν τῇ εὐγενείᾳ καὶ τῇ τοῦ πατρὸς μνήμῃ ἐπεσκιάζετο· καὶ πλέον ἦν αὐτοῦ τὸ ἐλεούμενον ἐφ' οἷς ἐσφάλλετο, ἢ τὸ μισούμενον· ἐπεὶ τὰ πλεῖστα τῶν γινομένων, οὐκ ἐκείνου ἦν ἀναφέρειν, ἀλλ' ἐς τοὺς περὶ αὐτὸν κόλακάς τε καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν ἔργων ὁμοῦ συμβούλους τε καὶ ὑπηρέτας.

Ἐπεὶ δὲ ἐς σεμνὸν πρεσβύτην, οὗ τῆς ἀνδρείας τε καὶ χρηστότητος, ἔτι ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἡ μνήμη ἐνέστακται, περιῆλθεν ἡ ἀρχὴ, οἱ δὲ οὐκ ἠνέσχοντο, ἀλλὰ τοιοῦτον ἄνδρα φόνῳ ἀπεσκευάσαντο. τὴν δὲ γῆς καὶ θαλάττης τοσαύτην ἀρχὴν ὠνησάμενός τις αἰσχρῶς, πρός τε τοῦ δήμου ὡς ἀκούετε μεμίσηται, πρός τε τῶν ἐκεῖ στρατιωτῶν οὓς ἐψεύσατο, οὐκ ἔτι πιστεύεται· οὓς εἰ καὶ θέλοιεν ὑπὲρ αὐτοῦ παρατάξασθαι, μηδ' ὄντας τὸ πλῆθος σύμπαντας, καὶ καθ' ἕνα ἐν ἀνδρείᾳ προέχετε ἀσκήσει πολεμικῶν ἔργων· ἀγυμνάστους καθ' ὑμᾶς μὲν ὄντες ἀεὶ βαρβάροις ἀντιτεταγμένοι, καὶ φέρειν πόνους πάντας, κρύους τε καὶ θάλπους καταφρονεῖν, ποταμούς τε πηγνυμένους πατεῖν, καὶ πίνειν ὀρυττόμενον ἀλλ' οὐκ ἀντλούμενον ὕδωρ, ἀσκούμενοι θήραις τε ἐς γυμνασίαν, καὶ πάντα ὑμῖν ἐς ἀνδρείαν ὑπάρχει γυμνάσια ἐφόδια· ὡς μηδὲ εἰ βουληθείη τις δύνασθαι ὑμῖν

πόλει, τάφρους διορύττειν, καὶ τὴν πρὸς Σεβῆρον μάχην ὡς ἐν τῇ πόλει ἐσομένην παρεσκεύαζε. τούς τε ἐλέφαντας πάντας, οἳ ἐς τὰς πομπὰς τὴν ὑπηρεσίαν εἶχον Ῥωμαίοις, πυργία καὶ ἄνδρας φέρειν ἐπὶ τῶν νώτων ἐπαίδευεν· οἰόμενος τοὺς ἐκ τῆς Ἰλλυρίδος ἐκπλήξειν, τήν τε τῶν πολεμίων ἵππον θέᾳ τε ταράξειν ἀήθει καὶ μεγέθει θηρίων μὴ πρότερον αὐτοῖς ἑωραμένων. τότε δὴ πᾶσα ἡ πόλις ὅπλα εἰργάζετο, ὥσπερ τὸν πρὸς πόλεμον παρεσκευάζετο. μελλόντων δὲ τῶν Ἰουλιανοῦ στρατιωτῶν ἐπί τε τὸν πόλεμον ἐξιέναι,

Ἠγγέλλετο ὁ Σεβῆρος ἤδη προσιών. καὶ πολὺ τοῦ στρατεύματος μέρος διασκεδάσας ἐκ προνοίας, κελεύει παρεισδύεσθαι ἐς τὴν πόλιν. οἱ δὲ κατὰ πάσας ὁδοὺς διαμαρτάνοντες ἑαυτῶν, πολλοὶ δὲ ἐν ῥωμαϊκῷ ἤδη νύκτωρ λανθάνοντες ἀνῄεσαν τὰ ὅπλα ὑποκρύπτοντες ἐν ἰδιωτικοῖς σχήμασι. καὶ ἤδη οἱ πολέμιοι ἔνδον ἦσαν, τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔτι ὑποπτεύοντος, καὶ τῶν πρακτέων ἀμηχανοῦντος. ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπύθετο ὁ δῆμος, ἠρεμοῦντα πολλὴν παντὸς ἦσαν, καὶ δεδιότες τὴν δύναμιν τοῦ Σεβήρου, τὰ ἐκείνου φρονεῖν προσεποιοῦντο. τοῦ μὲν Ἰουλιανοῦ κατεγίνωσκον τὴν ἀνανδρίαν, τοῦ δὲ Νίγρου μέλλησίν τε καὶ ῥᾳθυμίαν· τὸν δὲ Σεβῆρον ἀκούοντες ἤδη παρόντα ἐθαύμαζον. ὁ δὲ Ἰουλιανὸς πολλῇ καταλαμβανόμενος ἀφασίᾳ τε καὶ ἀπορίᾳ, ὅτι χρήσαιτο τοῖς πράγμασιν οὐκ εἰδώς, ἀθροίζεσθαι κελεύσας τὴν σύγκλητον, καὶ ἐπιστέλλει γράμματα, διαλλαγὰς ἐποιεῖτο δῆθεν πρὸς τὸν Σεβῆρον. καὶ αὐτοκράτορα ἀναδείξας, κοινωνὸν τῆς βασιλείας ἐποιεῖτο. ἡ δὲ σύγκλητος ἐψηφίσατο μὲν ταῦτα. ὁρῶντες δὲ τὸν Ἰουλιανὸν ἀποδειλιῶντα, καὶ ἀπογνόντα, τῷ Σεβήρῳ πάντες ἤδη προσετίθεντο. ἐπεὶ δὲ που ἤτοι ἡμέρα παραδραμοῦσα, ἐπῄει πρὸς δὲ τὸν Σεβῆρον καὶ αὐτὴ τῇ πόλει ἐπιστησόμενον ἤκουον, καταφρονήσαντες τοῦ Ἰουλιανοῦ, συνίασιν ἐς τὸ συνέδριον τῶν ὑπάτων κελευσάντων. οἵ τε τῆς Ῥώμης διοικεῖν εἰώθασιν, ὁπηνίκα ἂν τὰ τῆς βασιλείας μετέωρα. συνελθόντες τοίνυν περὶ τῶν πρακτέων ἐσκέπτοντο, τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔτι μένοντος αὐτοῦ ἐν τῇ βασιλείῳ αὐλῇ, καὶ τὰς παρούσας ὀδυρομένου τύχας. ἱκετεύοντός τε ἐξομόσασθαι τὴν ἀρχήν, καὶ παραχωρῆσαι πάσης τῆς δυναστείας τῷ Σεβήρῳ. ὡς δὲ ἔμαθεν ἡ σύγκλητος τὸν Ἰουλιανὸν τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς χώρας, τήν τε δορυφόρον φρουρὰν διὰ δέος τοῦ Σεβήρου αὐτὸν ἐγκαταλιπεῖν, ψηφίζεται τὸν μὲν ἀναιρεθῆναι, ἀποδειχθῆναι δὲ μόνον αὐτοκράτορα τὸν Σεβῆρον. πρεσβείαν τε πρὸς ἐκεῖνον πέμπουσι διὰ τῶν οὕτως ἀξιωμάτων τῶν ἐξόχων τῆς βουλῆς, πάσας τε αὐτῷ προσφέρουσι τὰς σεβασμίους τιμάς. ἐπὶ δὲ τὸν Ἰουλιανόν, ἐς τὴν αὐλὴν χιλίαρχον ἀναπέμπουσι, ἀποκτενοῦντα ἄνανδρον γέροντα καὶ ἄθλιον πρεσβύτην, ἰδίοις χρήμασιν ὠνησάμενον πονηρὸν τέλος. ὃ μὲν γὰρ εὑρεθεὶς ἔρημος, καὶ ὑπὸ πάντων καταλειφθείς, αἰσχρῶς ὀλοφυρόμενος, ἐφονεύθη. ἐπεὶ δὲ τὰ παρὰ τῆς συγκλήτου ἐδηλώθη τῷ Σεβήρῳ, καὶ τὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἀναίρεσις, ἦλθεν ἐς ἐγκράτειαν πραγμάτων καὶ προστίθεται σοφίσματι ἐχρήσατο τοιῷδε, χρόνον τε καὶ χρόνον μέλλοντα ἔτι τὴν τιμὴν ἀνηρηκότας λάβοι. ἐπιστέλλει δὲ διὰ ἰδίων λανθανόντων γράμματα, τοῖς τε χιλιάρχοις καὶ τοῖς ἑκατοντάρχοις, ὑπισχνούμενος μεγάλα, ὅπως πείσωσι τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ στρατιώτας, ὑπακούειν ἀσμένως τοῖς ἀπὸ τοῦ Σεβήρου κελευομένοις. ἐκπέμπει δὲ καὶ κοινὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸ στρατόπεδον. κελεύων καταλιπόντας μὲν ἐν τῷ στρατοπέδῳ πάντα, αὐτοὺς δὲ ἐξελθεῖν ἐν εἰρηνικῷ σχήματι, ὥσπερ ἔθος ἐστὶν αὐτοῖς ἑορτάζοντας καὶ ἑορτάζοντας, βασιλέα προπομπεύειν· ὀμόσαι τε ἐς τὸ Σεβήρου ὄνομα, τῆς μὲν ἐλπίδος ἐλθεῖν ὡς μέλλοντας τὸν Σεβῆρον δορυφορήσειν. πεισθέντες δὲ οἱ στρατιῶται τοῖς ἐπεσταλμένοις, πεισθέντες τε ὑπὸ τῶν χιλιαρχούντων, τὰ μὲν ὅπλα κατέλιπον πάντα, αὐτοὶ δὲ ἐν ταῖς πομπικαῖς ἐσθῆσι δαφνηφοροῦντες ἧκον. ὡς δὲ πρὸς τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Σεβήρου ἐγένοντο, ἤγγελλόν τε ἀφικόμενοι ἐς τὸ πεδίον, οὗ αὐτοὺς ὁ Σεβῆρος συνελθεῖν ἐκέλευσε, καὶ διὰ δεξιώσομενος καὶ προσαγορεύσων. ὡς δὲ συνελθόντες αὐτῷ ἐπὶ τὸ βῆμα προσῆλθον ὁμοθυμαδὸν ἀφικόμενοι, πάντες ὑφ' ἑνὶ συνθήματι συλλαμβάνονται. προείρητο γὰρ τῷ τοῦ Σεβήρου στρατῷ, ὁπηνίκα ἂν ἐς τὸν βασιλέα προσελθεῖν αὐτῷ βουλόμενοι, καὶ ἐς ἐκεῖνον τὴν γνώμην ἔχοντες, κυκλώσασθαι αὐτοὺς πολεμίων νόμῳ. καὶ τιτρώσκειν μὲν ἢ παίειν, μηδένα. συνέχειν δὲ καὶ διαφρουρεῖν, φυλάξαντας ἐγκύκλῳ τοῖς ὅπλοις. τάς τε δόρατα ἐπιστρέφειν, ὡς δέει τοῦ βαλεῖν. γυμνοῖς τε πρὸς ὁπλισμένους, καὶ ὀλίγοις πρὸς πολλούς, μὴ μάχοιντο. ἐπεὶ δὲ αἰχμαλώτους αὐτοὺς ὡς ἐν προσαγρευμάτων ἔχειν, τῶν ὅπλων τὸν δορυφόρον ἄλλος τις ἔχει, μεγάλῃ βοῇ, καὶ θυμοῦ πλέῳ τῷ πνεύματι, ἔλεξε πρὸς αὐτοὺς τοιάδε· ὅτι μὲν ὑμεῖς σοφίᾳ κρείττους ἡμῶν,

Καὶ δεινῶν ἀλλὰ στρατοῦ, καὶ συμμάχων πλήθει, ἔργῳ ὁρᾶτε. ἐλήφθητε γὰρ ῥᾳδίως, καὶ ἀκονιτὶ ἑαλώκατε. ἔξεστι δὲ ἐμοὶ ὅ τι ποτ' ἂν ὑμᾶς δρᾶσαι θελήσω. καὶ πρὸς κράτει ἔχω κεκρατημένους ὑμᾶς. ἀλλ' οὐδὲν ὑμῖν τῶν πεπλημμελημένων τιμωρίαν ζητῆτε, οὐδὲν ὅτι ἂν ἀρκέσει δίκην τὴν ἐπιθησομένην ἀξίαν τῶν πεπραγμένων. τὸν μὲν πρεσβύτην καὶ βασιλέα χρηστόν, ὃν ἔδει σῴζειν καὶ δορυφορεῖν, ἐφονεύσατε. τὴν δὲ Ῥωμαίων ἀρχήν, ἣν ἀεὶ προγονικὴν εἶχον οἱ προσήκοντες διὰ τὸ ἐν ἀρετῇ κτήσασθαι, ἢ διάδοχοι ἐδέξαντο, ταύτην αἰσχρῶς ἐπὶ τῇ ἀπομνημονευομένων ἰδιωτικῶν ἀργυρίῳ καθηκώσατε. ἀλλ' οὐδὲ τὸν οὕτως ἄρχοντα, φυλάξαι

ἡ σῶσαι ἐδυνήθητε· ὡς ἀν ἄνδρες δὲ προυδώκατε· ἐπὶ τηλικούτοις δὴ ἁμαρτήμασι τε καὶ τολμήμασι, μυρίων
ἀξιοθανάτων, ἡν τις ὁρισαιθέλη, τὴν ἀξίαν τιμωρίαν ἐστέ· ἀλλὰ τί μὴ χρὴ παθεῖν ὑμᾶς, ὁρᾶτε· ἐγὼ
δὲ φείσομαι μὲν ὑμῶν, ὡς μὴ φονεῦσαι· οὔτε τὰς ὑμετέρας χεῖρας μιμήσομαι· ἐπεὶ μήτε ὁσίον μήτε δίκαιον
ἐστὶ βασιλέα ὑμᾶς δορυφορεῖν· ὃς ἐστὶ τὸν ἀρκοῦν ἀσεβήσαντας, καὶ ἐν φυλίῳ καὶ βασιλικῷ αἵματι, δεξιὰ
αἱμιάναντας· τήν τε πίστιν καὶ τὸ ἐχεμὸν τῆς φυγρᾶς προδόντας, τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, δῶρον τοῦ ἐμῆς
φιλανθρωπίας ἔξετε· τοῖς τε προσληφόσιν ὑμᾶς στρατιώταις κελεύω, ἀποζῶσαι τε ὑμᾶς καὶ ἀπο-
δύσαντας ἐστίνας περίκεσθε ἐσθῆτας στρατιωτικὰς, γυμνοὺς ἀποπεμπειν, ὡς πορρωτάτω τοῦ ῥώμης.
ἀπελῶ τε καὶ διόμνυμι καὶ προσορεύω, κολασθήσεσθαι καὶ φαλίσθαι, ἐστὶς ὑμῶν ἐν τῇ ἑκάστῃ τοῦ σημεῖν
ἀπὸ τῆς ῥώμης φανεῖν· ταῦτα κελεύσαντος αὐτοῦ, προσδραμόντες οἱ ἰλλυρικοὶ στρατιῶται, τά τε
ξιφίδια περιαιροῦσιν αὐτῶν, ἀπαρηώρηντο, ὧν ἀργύρω καὶ ὦ χρυσῷ, εἰς πομπὴν κεκοσμημένα· τὰς τε
ζώνας καὶ τὰς ἐσθῆτας, καὶ ἔτι σύμβολον ἔφερον στρατιωτικὸν ἀφαρπάσαντες, γυμνοὺς ἐξέπεμπον
οἱ δὲ, ὑπεῖκον προδεδομένοι ὑσοφίσματι ἐλαλοκότες· τί γὰρ ἐν ἦν δρᾶσαι γυμνοῖς πρὸς ὠπιλισμένοις
ὑ ὀλίγοις πρὸς πολλοὺς· ἀπέεσαν δὴ ὀδυρόμενοι· ὑ ἦγα πόνμεν τὴν δοθεῖσαν σωτηρίαν· μετὰ ἐγίνωσκον
δὲ ἐπὶ τὸ ἀνόπλου ἐλθεῖν, αἰσχρὸν καὶ ἐφυβρίστου ἐλαλοκότες· ἐκέχρητο δὲ καὶ ἄλλῳ ὀσεβῆρος σοφίσματι
δὲ διὸς γὰρ μὴ ἄρα μετὰ τὸ ἀποζωσθῆναι ἐν ἀπογνώσει γενόμενοι ἀναδραμοῦσι εἰς τὸ στρατόπεδον
ὑ τὰ ὅπλα ἀναλάβωσι, πρὸ πεμπέτε λοιάδας ἐπιλέκτους, καὶ ὅσοι γενναιοτάτου ἠπίστατο· διὰ ἔτερα ὅδε
ὑ ἀτραπῶν, ὡς λαθόντες ὧν τε στρατοπέδων ἐπεσέλθοι ἀνδρῶν κεν, καὶ τὰ ὅπλα καταλαβόντες εἰ ἀπίοι ἐν, ἀπο-
ἀποκλείσαι αὐτοῦ· δίκην μὲν δὴ ταύτῃ ἔδοσαν οἱ τοῦ πρὸ τίνακος φονεῖς· ὁ δὲ σεβῆρος σὺν παντὶ τῷ λοιπῷ στρατ-
πλίσμεν, εἰς τὰ πρὸς ἀφικνεῖται· ἐκπλήξιν τε ὑ δέος ἅμα ὦ ὀφθῆναι τοῖς ῥωμαίοις ἐν ἐβάλλει, τοῖς οὐκ τε τολμη-
μένοις τε καὶ εὐτυχηθεῖσιν ἔργοις· ὁ δὲ δῆμος καὶ ἡ σύγκλητος, δαφνηφορεῖν τε ὑπεδέχοντο· πρῶτον ἀνῶν καὶ βασιλεῖ,
ἀναιμωτί τε καὶ ἀγωνιτὶ τὸ σαυτὰ κατορθωκότα· πάντα γὰρ ἐν αὐτῷ ἐθαυμάζετο· μάλιστα δὲ τὸ ἀχίνου τοῦ τῆς γνώμης.
ὅ τε ὧν πόνων γενναῖον, καὶ τὸ, εἰς τὰ τολμώμενα ἅμα ὦ θαρραλέω ἐλπί· ἐπεὶ τοίνυν ὅτε δῆμος αὐτὸ ὑποδεξά-
μενος εὐφήμησεν, ἥ τε σύγκλητος ἐπὶ ταῖς τῆς πόλεως εἰσόδοις προσηγόρευσεν, ἀνελθὼν εἰς τὸ τοῦ διὸς τεμένος καὶ θυσί-
ῶν τε τῶν λοιπῶν ἱερῶν νόμῳ βασιλικῷ καλλιερήσας, ἀνῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια· τῆς δὲ ἐπὶ οὖσις κατελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον,
λόγοι ἐπὶ εἰκεῖς πάνυ, καὶ χρηστοῦ ἐλπίδων μεστοὺς ἐποιεῖτο πρὸς πάντας· καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ δεξιούμενος λέγων, ἥκειν μὲν
ἐκδίκος τοῦ πρὸ τίνακος φόνου· τὴν δὲ ἀρχὴν παρέξειν καὶ εἰσόδον ἀρίστοκρατίαν· μήτε δὲ ἀκριτόντινα φονευθήσεσθαι
ἢ δημευθήσεσθαι, μήτε σύκοφαντοῦν τὰς ἀνέξεσθαι· ἀλλὰ βαρυτάτην εὐδαιμονίαν τοῖς ἀρχομένοις παρέξειν· καὶ
πάντα πράξειν ὡς ζῆλον τοῦ μέρκου ἀρχῆς· ἔξειν δὲ τοῦ πρὸ τίνακος οὐ μόνον τοὔνομα, ἀλλὰ ὑ τὴν γνώμην· τοιαῦ-
τα τίνα λέγων, ὑπηγάγετο τοὺς πλείστους εἰς εὐνοίαν ὑ πίστεσιν ὑπίσχνετο· ἦσαν δὲ τίν ὡς ὧν πρὸς βυτρῶν καὶ
γνωρίζόντων αὐτοῦ τὸν τρόπον, οἱ προὐλέγον λανθάνοντες, ὅτι ἀρκεῖν ἀνὴρ πολύτροπος τις ὑ μετὰ τέ-
χνης εἰδὼς, προσφέρεσθαι πράγματι, ὑποκρίνεσθαι τε ὑ προσποιήσασθαι πᾶν ὅτι τοῦ ἱκανώτατος ἐστίν,
ἀνῦσαι ὑ τὸ χρειῶδες ὑ λυσιτελὲς αὐτῷ· ὅπερ καὶ ἔστερον, ἐργῷ δέδεικται· διατρίψας γοῦν ὀλίγον χρόνου
ὀσεβῆρος ἐν τῇ ῥώμῃ ὑ νομαὶ ἐπὶ διδοὺς ὦ δήμῳ, μεταλοφόνου τε ἐπιτελέσας, τοὺς τε στρατιώτας πολλὰ δω-
ρησάμενος, ὑ τοὺς ἀκμαιοτάτους ἐπιλεξάμενος ἐν τὸ δορυφόρους ἔχειν τοῦ βασιλεῖ τῶν ἐπὶ ὦν ἀπεζωσμένων,
ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν ἠπείγετο· ἐπὶ γὰρ μέλλοντος ὑ ὑπτιάζοντος τοῦ νίγρου, τῇ τε ἀντιοχείᾳ ἐν τρυφῶντος, ἐπὶ στῆ-
ναι μὴ δὲ προσδοκώμενος ἤθελεν, ὅπερ ἀπαράσκευον αὐτὸν λάβῃ· τοὺς τε οὖν στρατιώτας ἐκέλευε πρέας-
κευάζεσθαι πρὸς τὴν ὕβοδον· σὺν ἐκρότει τε ὑ πανταχόθεν στράτευμα, ἐκ τε ὧν κατὰ τὴν ἰταλίαν πόλεων,
νεανίας μετὰ πεμπόμενος καὶ στρατεύων· ἐπὶ τέτι ἦν ἐν ὦ ἰλλυρικῷ τοῦ στρατιωτικοῦ λείψανον, κατελθὸν
ἐν τῇ θράκῃ, ἐκέλευεν αὐτῷ συντυχεῖν· ἐβήρτυε δὲ καὶ σόλον ναυτικὴ, καὶ πάσας τὰς κατὰ τὴν ἰταλίαν τριήρεις,
ὅπλι τοῦ πληρώσας, ἐξέπεμπε· πολλὴ τε αὐτῷ καὶ παντοδαπὴ δύναμις, μεγίστω τάχει συνεσκευάσθη· ἤδει γὰρ, οὐ
μικρᾶς δύναμεις δεόμενος, πρὸς πᾶσαν τὴν ἀντίκει μένην ἤπειρον τῇ εὐρώπῃ, τὰ νίγρου φονεῦσαν· τὰ μὲν δὴ
ρὸς τὸν πόλεμον, γενναίως εὐτρεπίζεν· ἀτὲ δὲ ἀνὴρ προμηθὴς τε καὶ νήφων, ὑπώπτευε τὴν εὐβρεπαν δύ-
ναμιν, πολλήν τε οὖσαν καὶ μεγίστην, ἀνδρῶν τε μαχιμωτάτων· ἦρχε δὲ αὐτῆς πάσης, ἀλβῖνος· ἀνὴρ τὸ μετέ-
νος, ὧν ἐκ σύγκλητου εὐπατρίδων· ἐν πλούτῳ δὲ καὶ τρυφῇ ἐκ πατρῶν ἀνατραφείς· τοῦτον τοίνυν ἠθέλησεν
ὀσεβῆρος ἐν σοφίσματι προλαβὼν οἰκειώσασθαι· μὴ πρὸς ἄρα τοι αὐτὰ ἔχων ἐν αὐσμάτα εἰς βασιλεῖ ἐπιθυμίαν
θαρρῶν πλούτῳ καὶ γένει, δύναμεν τε στρατοῦ, γνώσει τε τῇ πάρ ῥωμαίοις, ἐπιθῆται τοῖς πράγμασι· καὶ τὴν ῥώμην, οὐ
πολύτι ἀφεστῶσαν, ἐκείνου κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἀσχολήθεντος· τί μὴ τοίνυν προσποιήτω δὲ λεάζει τὴν ἀνόν-
ρα· ἐπὶ ἀλλὸ μένον τὰ τὴν γνώμην χαῦνον καὶ ἀπλοικώτερον· τότε δὲ καὶ πολλὰ διὰ γραμμάτων ὁμόσαντι ὦ σεβῆρος πιστεύσαντα.

καὶ Καίσαρα δ' αὐτὸν ἀποδείκνυσι· φθάσας αὐτοῦ τὴν ἐλπίδα ἐς τὴν ἐπιθυμίαν, τῇ τῆς βασιλείας κοινωνίᾳ. ἐπιστέλ-
λει δὲ αὐτῷ φιλικώτατα γράμματα, δι' ὧν ἱκέτευεν ἐπιδοῦναι αὐτὸν ἐς τὴν τῆς ἀρχῆς φροντίδα· δεῖσθαι γὰρ
ἀνδρὸς εὐγενοῦς τοιούτου τήν τε ἡλικίαν ἔτι ἀκμάζοντος· αὐτὸν μὲν γὰρ πρεσβύτην εἶναι ὑπὸ νόσου ἀρθ-
ρίτιδος ἐνοχλούμενον, τούς τε παῖδας αὐτοῦ ὄντας πάνυ νηπίους. οἷς πιστεύσας ὁ Ἀλβῖνος τὴν τιμὴν
ὑπεδέξατο, ἀσμενίσας ὅτι ἀμαχεὶ καὶ ἀκινδύνως λαβὼν ταῦτα ὧν ὠρέγετο. ὁ δὲ Σεβῆρος ἐς
Τὴν σύγκλητον τὰ αὐτὰ ἀνενεγκών, ὡς ἂν μᾶλλον αὐτὸν πίστιν ὑπάγοι, νομίσματά τε αὐτοῦ κόπτειν ἐπέ-
τρεψε· καὶ ἀνδριάντων ἀναστάσει, ταῖς τε λοιπαῖς τιμαῖς τὴν δοθεῖσαν χάριν ἐπισφραγίσατο. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ τὰ
πρὸς τὸν Ἀλβῖνον διὰ σοφίας ἠσφάλιστο, οὐδέ τι δέος ἦν ἀπὸ Βρεττανίας, τό τε Ἰλλυρικὸν στράτευμα σὺν
αὐτῷ πᾶν ἀρχαιότερον εἶναι, νομίζων πάντα τὰ λοιπὰ τῇ ἑαυτοῦ ἀρχῇ, ἐπὶ τὸν Νίγρον ἠπείγετο. τὰς μὲν ὁδοιπορίας
τοὺς σταθμούς, καθ' ἑκάστην πόλιν αὐτοῦ λεχθέντα· σημεῖά τε θείᾳ προνοίᾳ δόξαντα πολλάκις φανῆναι· χωρία τε ἕ-
καστα καὶ παρατάξεις, καὶ τὸν ἑκατέρωθεν πεσόντα ἀριθμὸν στρατιωτῶν ἐν ταῖς μάχαις, ἱστορίας τε πολλοὶ
συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ μέτρῳ πλατύτερον συνέταξαν, ὑπόθεσιν ποιούμενοι πάσης τῆς πραγματείας τὸν
Σεβήρου βίον. ἐμοὶ δὲ σκοπὸς ὑπάρχει ἐτῶν ἑβδομήκοντα πράξεις πολλῶν βασιλέων συντάξαι ἃ πρά-
ξαι αὐτὸς οἶδα. τὰ κορυφαιότερα οὖν καὶ συντέλειαν ἔχοντα τῶν κατὰ μέρος πεπραγμένων Σεβήρῳ, ἐν τοῖς
ἑξῆς διηγήσομαι· οὐδὲν οὔτε πρὸς χάριν ἐς ὕψος ἐξαίρων, ὥσπερ ἐποίησαν οἱ τότε ἐκείνου γράψαντες, οὔτε παραλιπὼν
ὅ τι λόγου καὶ μνήμης ἄξιον. —

+ Ἡρωδιανοῦ ἱστοριῶν τρίτη:

Ὅτι μὲν δὴ Περτίνακος τέλος, Ἰουλιανοῦ καθαίρεσις, ἥ τε Σεβήρου ἐς τὴν Ῥώμην ἄφιξις, ἥ τε ἐπὶ Νίγρον ἔξοδος, ἐν Γ
τῷ πρὸ τούτου συγγράμματι δεδήλωται. ὁ δὲ Νίγρος ἐπεὶ ἠγγέλη αὐτῷ μηδὲν τοιοῦτον προσδοκῶντι, ὡς κατει-
ληφὼς μὲν τὴν Ῥώμην ὁ Σεβῆρος, ὑπό τε τῆς συγκλήτου αὐτοκράτωρ ἀναδειχθείς, ἄγων δὲ πάντα τὸν ἐπ' αὐτὸν
τὸν Ἰλλυρικὸν στρατόν, πεζόν τε καὶ ναυτικὴν δύναμιν ἄλλην, ἐν μεγίστῃ ταραχῇ ἦν· ἐπιπέμπει τε κατὰ ἔθνη
πρὸς τοὺς ἡγουμένους, τάς τε προσόδους πάσας καὶ λιμένας φυλάττεσθαι κελεύων. ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς τὸν βασιλέα
Παρθυαίων τε καὶ Ἀρμενίων καὶ Ἀτρηνῶν, συμμάχους αἰτῶν. ὁ μὲν δὴ τῶν Ἀρμενίων ἀπεκρίνατο μηδετέρῳ συμμα-
χήσειν, ἀλλὰ τὰ ἑαυτοῦ φυλάξειν ἤδη προσιόντος τοῦ Σεβήρου. ὁ δὲ Παρθυαῖος ἐπιστελεῖν ἔφη τοῖς σατρά-
παις δύναμιν ἀθροίζειν· οὕτω γὰρ ἔθος, ὁπηνίκα ἂν δέῃ στρατὸν συλλέγειν, οὐ μὴν ἔχειν μισθοφόρους ἢ συνεστῶτας
στρατιώτας. Ἀτρηνοὶ δὲ ἦλθον αὐτῷ τοξόται σύμμαχοι, πέμψαντος τοῦ Βαρσημίου, ὃς τῶν τότε ἐβασίλευε. τὸ
δὲ λοιπὸν στρατιωτικὸν ἤθροιζεν ἐκ τῶν ἐκεῖ στρατοπέδων πάντων. πλεῖστοι δὲ ἐκ τοῦ δήμου τῆς Ἀντιοχείας, μάλιστα
ὑπὸ κουφότητος νεωτερισμοῦ καὶ τῆς πρὸς τὸν Νίγρον εὐνοίας, ἐπεδίδοσαν ἑαυτοὺς ἐς στρατιάν, προπετῶς μᾶλλον ἢ εὐ-
λογίστως τοῦτο ποιοῦντες. ἐκέλευσε δὲ καὶ τοῦ Ταύρου ὄρους τὰ στενὰ διαφράττεσθαι, γενναίοις τείχεσί τε καὶ
ἐρύμασι· πρόβλημα ὀχυρὸν νομίζων τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ ὁδῶν τὸ δύσβατον τοῦ ὄρους. ὁ γὰρ Ταῦρος, μετα-
ξὺ ὢν Καππαδοκίας τε καὶ Κιλικίας, διακρίνει τά τε ἀρκτῷα καὶ τὰ τῇ ἀνατολῇ ἔθνη προσκείμενα. προὔπε-
μψέ τε καὶ στρατιὰν καταληψομένην Βυζάντιον· πόλιν οὖσαν ἐπὶ Θρᾴκης τότε μεγίστην καὶ εὐδαίμονα, πλή-
θει τε ἀνδρῶν καὶ χρημάτων ἀκμάζουσαν. κειμένη γὰρ ἐπὶ τοῦ στενωτάτου τῆς Προποντίδος πορθμοῦ, προσόδοις
τῆς ἀπὸ θαλάσσης τέλεσί τε καὶ ἁλιείας μεγάλαις ὠφελεῖτο. γῆν τε πολλὴν καὶ εὐδαίμονα κεκτημένη, ἐξ ἑκατέρ-
ων ἀμφοτέρων πλεῖστα ἐκέρδαινεν. ὅθεν τὴν οὖσαν δυνατωτάτην ὁ Νίγρος προκαταλαβεῖν ἠθέλησε· καὶ μάλιστα
ἐλπίζων δύνασθαι κωλύειν τὴν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἀσίαν κατὰ τὸν πορθμὸν διάβασιν. τεῖχός τε
τετείχιστο γενναῖον καὶ μέγιστον ἡ πόλις, πεποιημένον μυλίου λίθου, ἐς τετράγωνον εἰργασμένου· τοσαύ-
τη τε συναφὴ καὶ κόλλησις, ὡς μηδένα οἴεσθαι τὸ ἔργον σύνθετον, ἑνὸς δὲ λίθου πάντα πεποιῆσθαι. ἔτι
γοῦν καὶ νῦν τὰ λείψανα αὐτοῦ ἐρείπια καὶ λείψανα ἰδόντι θαυμάσαι ἔστι καὶ τὴν τέχνην τῶν τὴν ἀρχὴν κατα-
σκευασάντων, καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν ὕστερον καθῃρηκότων. ὁ μὲν δὴ Νίγρος οὕτως ἐξ ἅπαντος καθ' ἑαυτόν, προμη-
θέστατα ἐκεῖ φρονεῖν ᾤετο. ὁ δὲ Σεβῆρος οὐδ' ὅλως ἐμέλλησε σὺν τῇ στρατιᾷ ἠπείγετο· μηδὲ ῥᾳθυμίαν
μηδὲ ἀνάπαυλαν ποιούμενος. μαθὼν δὲ τὸ Βυζάντιον προκατειλημμένον, ἀκούων δὲ ὀχυρὸν τετειχισμένον, ἐπὶ
Κύζικον τὸν στρατὸν ἐκέλευσε διαβαίνειν. ὁ δὲ τῆς Ἀσίας ἡγούμενος Αἰμιλιανός, ὃς τὴν πρόνοιαν καὶ στρα-
τηγίαν ὁ Νίγρος ἐνεχείρισε, μαθὼν ἐπιόντα τὸν τοῦ Σεβήρου στρατόν, τὴν ἐπὶ Κύζικον ἐς αὐτὸν ἐτρά-
πετο, ἄγων τε στρατιὰν πᾶσαν, ἥν τε αὐτὸς συνέλεξε καὶ ἣν ὁ Νίγρος ἐπεπόμφει. ὡς δὲ συνέβαλον ἑκατέρω-
θεν τὰ στρατεύματα, μάχης καρτερᾶς γενομένης κατὰ ἐκεῖνα τὰ χωρία, κρατεῖ τὸ Σεβήρου στράτευμα.
φυγή τε καὶ τροπὴ καὶ φόνος πολὺς τῶν τοῦ Νίγρου στρατιωτῶν γίνεται. ὡς οὖν μάλιστα τοῖς λοιποῖς ἀνθρώποις ἐθραύσθη
τὴν ἐλπίδα, τῶν δὲ Ἰλλυριῶν ἐπερρώσθη. φασὶ δέ τινας προδοθῆναι τὰ τοῦ Νίγρου πράγματα ὑπὸ Αἰμι-

57.13. λίαν εὐθέως ἐν ἀρχῇ διαφθεῖραι. αἰτίαν δὲ ἔλεγόν τινες καὶ τὴν προαίρεσιν τοῦ Αἰμιλιανοῦ γενέσθαι· οἱ
μὲν γὰρ φθονοῦντα τῷ Νίγρῳ ἐπιβουλεῦσαι, ἀγανακτοῦντα ὅτι ἐπὶ διαδοχὴν αὐτοῦ γενόμενος τῆς ἐν Συρίᾳ
ἀρχῆς, ἔμελλε μὲν ἔσεσθαι κράτιστον ἅμα τε βασιλέα καὶ δεσπότην· οἱ δέ φασιν αὐτὸν ἀναπεισθῆναι ὑπὸ τῶν παίδων
ἐπιστειλάντων καὶ δεηθέντων ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας· οὓς ἐν τῇ Ῥώμῃ εὑρὼν ὁ Σεβῆρος, συλλαβὼν
εἶχεν ἐν φρουρᾷ· ἐκέχρητο γὰρ καὶ τούτῳ σοφίσματι προμηθεστάτῳ· ἔθος ἦν τῷ Κομόδῳ κατέχειν τῶν
παῖδας τῶν ἐς τὰ ἔθνη πεμπομένων ἡγεμόνων, ὡς ἔχοι ὅμηρα τῆς τε εὐνοίας αὐτῶν καὶ τῆς πίστεως. εἰδὼς
τοίνυν ὁ Σεβῆρος, ἅμα τῷ βασιλεὺς ἀναδειχθῆναι, καὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔτι περιόντος, πέμψας λάθρᾳ
διὰ φροντίδος ἔσχε τοὺς παῖδας αὐτοῦ τῆς Ῥώμης ἐκκλαπῆναι, μὴ ἅμα ἐν ἑτέρου ἐξουσίᾳ. αὐτὸς δὲ ἅμα τῷ
τῆς Ῥώμης ἐπιβῆναι, συλλαβὼν πάντας τοὺς τῶν ἡγεμόνων, ἵν' ὅτι δὴ πράττοιεν κατὰ τὴν ἀνατολὴν
ἢ κατὰ τὴν Ἀσίαν, φρουρὰ ἔσοιτο ἐν χερσὶν αὐτῷ· ὅπως ἢ πόθῳ τῆς τῶν παίδων σωτηρίας οἱ ἡγεμόνες τὸν Νίγρον
προδιδοῖεν, ἢ μένοντες ἐπὶ τῆς πρὸς ἐκεῖνον εὐνοίας, φθάσωσι κακὸν παθεῖν διὰ τῆς τῶν παίδων ἀναι-
ρέσεως, ἢ θρασύτεροι μένοιεν. γενομένης δὲ τῆς μάχης κατὰ τὴν Κύζικον, ἔφευγον οἱ τοῦ Νίγρου ὡς ἕκαστος ἠδύνατο.
καὶ διώκοντες οἱ μὲν, παρὰ τὰς ὑπωρείας τῆς Ἀρμενίας, οἱ δὲ, ἐπὶ τῆς Γαλατίας τε καὶ Ἀσίας, φθάσαι θέλοντες τὸν
Ταῦρον ὑπερβῆναι, ὡς ἐν τοῖς ἐρύμασι γένοιντο. ὁ δὲ τοῦ Σεβήρου στρατὸς παροδεύσας διὰ τῆς Κυζικηνῆς
χώρας διαβάς τε ἐπὶ τὴν Βιθυνίαν ὅμορον οὖσαν, ἠπείγετο. ὡς δὲ διέδραμεν ἡ φήμη τῆς Σεβήρου νίκης,
εὐθὺς ἐν πᾶσιν ἐκείνοις τοῖς ἔθνεσι, στάσις καὶ διαφορὰ γνώμης ἐνέπεσε ταῖς πόλεσιν· οὐχ οὕτω τῇ πρὸς τοὺς πο-
λεμοῦντας βασιλέας ἀπεχθείᾳ τινὶ, ἢ εὐνοίᾳ, ὡς ζήλῳ καὶ ἔριδι τῇ πρὸς ἀλλήλας· φθόνῳ τε καὶ καθαιρέσει
τῶν ὁμοφύλων. ἀρχαῖον τοῦτο πάθος Ἑλλήνων· οἳ πρὸς ἀλλήλους στασιάζοντες ἀεὶ, καὶ τοὺς ὑπερέχειν δοκοῦντας
καθαιρεῖν θέλοντες, ἐτρύχωσαν τὴν Ἑλλάδα. ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκείνων γηράσαντα, καὶ πρὸς ἀλλήλους συντριβέντα, Μακε-
δόσιν ἑάλωτα, καὶ Ῥωμαίοις δοῦλα γεγένηνται. τὸ δὲ πάθος τοῦτο τοῦ ζήλου καὶ φθόνου, μετῆλθε καὶ ἐς
τὰς καθ' ἡμᾶς ἀκμαζούσας πόλεις. κατὰ μὲν οὖν τὴν Βιθυνίαν, αὖθις μετὰ τὴν ἐν Κυζίκῳ, Νικομηδεῖς μὲν
Σεβήρῳ προσέθεντο, καὶ πρέσβεις ἔπεμπον, τήν τε στρατιὰν ὑποδεξόμενοι, καὶ πάντα παρέξειν ὑπισχνούμενοι.
Νικαεῖς δὲ τῷ πρὸς Νικομηδέας μίσει, τἀναντία ἐφρόνησαν, καὶ τὸν στρατὸν τοῦ Νίγρου ὑπεδέξαντο. ἔς τε Νίκαιαν
ἐκ τῶν φυγόντων κατέφυγον πρὸς αὐτοὺς, καὶ τοῖς πεμφθεῖσιν ὑπὸ τοῦ Νίγρου φρουρεῖν Βιθυνίαν. ἑκατέρω-
θεν οὖν ἐκ τῶν πόλεων ὡς ἀπὸ στρατοπέδων ὁρμώμενοι, συνέβαλλον ἀλλήλοις. καὶ μάχης καρτερᾶς γενομέ-
νης, πολὺ ἐκράτησαν οἱ τοῦ Σεβήρου· φεύγοντες δὲ οἱ τοῦ Νίγρου καὶ ὅσοι περιελείφθησαν, ἐπὶ τὰ στε-
νὰ τοῦ Ταύρου ἠπείγοντο· ἀποκλείσαντές τε τὰ ἐρύματα, ἐφύλαττον. ὁ δὲ, φρουρὰν καταλιπὼν τοῦ ἐ-
ρύματος ὡς ᾤετο αὐταρκῆ, ἐς τὴν Ἀντιόχειαν ἠπείγετο στρατιώτας ἀθροίζων καὶ χρήματα. ὁ δὲ τοῦ Σεβήρου
στρατὸς περαιωθεὶς διά τε Βιθυνίας καὶ Γαλατίας, ἐμβαλὼν ἐς Καππαδοκίαν, καὶ προσκαθεζόμενος τῷ ἐ-
ρύματι ἐπολιόρκει· πράγματά τε εἶχεν οὐ μικρὰ, διά τε τὴν στενότητα καὶ τραχύτητα τῆς ὁδοῦ· βάλ-
λοντες γὰρ ἄνωθεν λίθοις, καὶ γενναίως ἀπομαχόμενοι οἱ ἐφεστῶτες τοῖς ἐπάλξεσι τοῦ τείχους, ῥᾳ-
δίως δὲ ὀλίγοι πολλοὺς ἐκώλυον· τῆς γὰρ ὁδοῦ στενῆς οὔσης, τῇ μὲν ἐπηρμένον ὑψηλότατον ὄρος ἐπέκειτο, τῇ
θατέρᾳ δὲ κρημνὸς βαθὺς τοῖς ἐκ τῶν ὀρῶν συρρέουσιν ὕδασι πόρος γίνεται· ὅπερ καὶ αὐτὸ πάντη περι-
πέφρακτο ὑπὸ τοῦ Νίγρου, τοῦ πανταχόθεν κωλύεσθαι ἕνεκα τὴν δίοδον τοῦ στρατοῦ. κατὰ μὲν δὴ Καπ-
παδοκίαν ταῦτα ἐπράττετο. ἐστασίαζον δὲ πρὸς ἀλλήλους τῷ αὐτῷ ζήλῳ καὶ μίσει, καὶ Λαοδικεῖς μὲν τῆς Συ-
ρίας, τῷ πρὸς Ἀντιοχέας μίσει· κατὰ δὲ Φοινίκην Τύριοι Βηρυτίοις ἔχθει· μαθόντες τε τὸν Νίγρον πεφευγότα,
τὰς μὲν τιμὰς ἐκείνου καθελεῖν ἐπεχείρησαν, τὸν δὲ Σεβῆρον ἀνεφήμισαν. ὡς δὲ γενόμενος ἐν Ἀντιο-
χείᾳ ταῦτα ὁ Νίγρος ἐπύθετο, ἀλλ' ὅμως ἦθος πρότερον χρηστὸς ὤν, ἀγανακτήσας δὲ ἐπί τε τῇ ἀποστάσει
αὐτῶν καὶ ὕβρει, πέμπει ταῖς πόλεσιν ἀμφοτέραις Μαυρουσίους τε ἀκοντιστὰς, ὅσους εἶχε, καὶ
μέρος τοξοτῶν· φονεύειν τε τοὺς ἐντυγχάνοντας κελεύσας, καὶ διαρπάζειν τὰ ἐν ταῖς πόλεσιν. αὐτάς τε
ἐμπιπράναι. οἱ δὲ Μαυρούσιοι ὄντες φονικώτατοι, καὶ διὰ θάνατον καὶ κίνδυνον ὑπερφρονοῦντες καταφρό-
νως τολμῶντες, μηδὲν πονηρὸν ὑποπτεύουσι τοῖς Λαοδικεῦσιν ἀπροσδοκήτοις ἐπιπεσόντες, τόν τε δῆ-
μον καὶ τὴν πόλιν ἐλυμήναντο· ἐπελθόντες τε ὡσαύτως ἐπὶ τὴν Τύρον, πᾶσάν τε αὐτὴν ἐνέπρησαν, καὶ πολλὴν
ἁρπαγήν τε καὶ φόνον εἰργάσαντο. τούτων κατὰ Συρίαν γινομένων, καὶ στρατοῦ ὑπὸ Νίγρου ἀθροιζομένου,
ὁ τοῦ Σεβήρου στρατὸς προσκαθεζόμενος τῷ ἐρύματι ἐπολιόρκει. ἦσαν δὲ οἱ στρατιῶται ἐν πολλῇ ἀθυ-
μίᾳ καὶ ἀπορίᾳ, ὀχυροῦ τε ὄντος καὶ δυσμάχου ἐπιβεβλημένου, ὄρα τε καὶ κρημνῶν. ἤδη δὲ τῶν μὲν
Σεβήρου ἀπειρηκότων, τῶν δὲ ἐναντίων ἀμεριμνούντων ἄγαν τὴν φρουρὰν οἰομένων, νύκτωρ αἰφνι-
δίως ὄμβρου μεγίστου καταρραγέντος, χιόνος τε πολλῆς, διὰ χειμέριος γὰρ πᾶσα ἡ Καππαδοκία,

φου. πολλάκις γοῦν διαλεχθεὶς ὑψηλοτέρων ὀρέγεσθαι τὴν πρᾶξιν ποιούμενος, ὑπονοεῖ φέρεται ἐγχειρίδιον· ἀκαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ ὡδοιπόρει· προθυμίας καὶ ἀνδρείας ἐνδεικνύμενος τοῖς στρατιώταις, ὅρκῳ δ' ἐδίδου· ὡς μὴ κόμῃ μόνον αὐτοὺς ἀφόβως καὶ μόνους αὐτοὺς ἔχειν πρὸς τοὺς κινδύνους, ἀλλ' εἰς μίμησιν ζῆλον τοῦ βασιλέως. ἔπεμψε δὲ καὶ στρατοῦ δύναμιν τὴν τὰ στενὰ τῶν Ἄλπεων καταληψομένην· καὶ ἐφρούρησε τὰς τῆς Ἰταλίας εἰσβολάς. ὡς δὲ ἀπηγγέλθη τῷ Ἀλβίνῳ

Μὴ μέλλων ὁ Σεβῆρος, ἀλλ' ἤδη περὶ τὸ στόμα ὢν ἐπιάζοντι τῷ τρυφῶντι, μεγάλην ταραχὴν ἐνέβαλε· περαιωθεὶς δὲ ἐκ τῆς Βρεττανίας, εἰς τὴν αὐτίκα Κελτικὴν Γαλλίαν ἐστράτευσεν. ἔπεμψέ τε εἰς πάντας τῶν τε πλησίον ἐθνῶν τοῖς ἡγουμένοις ἐπέστελλε, χρήματα πλεῖστα καὶ τροφὰς τῷ στρατῷ. καὶ οἱ μὲν πεισθέντες, ἔπλευσαν ὀλεθρίως· ἀθρόοι γὰρ ἐκολάσθησαν. ὅσοι δὲ οὐκ ἐπέστειλαν, ἐκ τύχης μᾶλλον ἢ γνώμης ἢ εὐβουλίας ἐσώθησαν. ἡ γὰρ ἀπόφασις ἐκ τῆς τύχης τοῦ πολέμου τὰς ἑκατέρων γνώμας ἔκρινεν. ἀφικομένης δὲ τῆς τοῦ Σεβήρου δυνάμεως εἰς τὴν Γαλλίαν, γεγόνασι μὲν τινὲς ἀκροβολισμοὶ καθ' ἕτερα χωρία· ἡ δὲ τελευταία περὶ Λούγδουνον· μεγάλην πόλιν καὶ εὐδαίμονα· ἐν ᾗ κατακλείσας ἑαυτὸν ὁ Ἀλβῖνος ἔμενε. τὸν δὲ στρατὸν ἐπὶ τὴν μάχην ἐξέπεμψε. γενομένης δὲ συμβολῆς καρτερᾶς, ἐπὶ πλεῖστον μὲν ἰσορρόπως εἶχεν ἑκατέροις ἡ τῆς μάχης τύχη. οἱ γὰρ Βρεττανοί, ἀνδρείᾳ τε καὶ θυμῷ φονικῷ, οὐδὲν τῶν Ἰλλυριῶν ἀπολείπονται. γενναίων οὖν στρατῶν μαχομένων, οὐδετέρων ῥᾳδία ἦν ἡ τροπή. ὡς δὲ τινές φασι τῶν τότε ἱστορησάντων, οὐ πρὸς χάριν ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν λεγόντων, πολύ τι ὑπερέσχεν ἡ φάλαγξ τοῦ Ἀλβίνου στρατοῦ. καθ' ὃ μέρος τέτακτο ὁ Σεβῆρος καὶ ὁ σὺν αὐτῷ στρατός. ὡς φυγεῖν τε αὐτόν, καὶ τοῦ ἵππου ἐκπεσεῖν· ἀπορρίψαντα δὲ τὴν χλαμύδα τὴν βασιλικὴν λαθεῖν. ἤδη δὲ διωκόντων καὶ παιανιζόντων τῶν Βρεττανῶν ὡς ἤδη νενικηκότων, ἐπιφανῆναι λέγουσι στρατηγὸν Λαῖτον τοῦ Σεβήρου σὺν τῷ στρατῷ οὗ ἦρχεν, ἀκμῆτί τε ὄντι, καὶ ἔξω μάχης γενομένῳ. διαβάλλουσι δὲ αὐτόν, ὡς καραδοκήσαντα τὴν ἀπόβασιν τῆς μάχης, καὶ ἑκόντα βραδύναντα. ἀλλ' ὑφ' ἑαυτῷ στρατὸν ἀκμῆτα τηρήσαντα, τὴν ἀρχὴν ἑαυτῷ μνώμενον, τότε ἐπιφανῆναι, ὅτε ἐπύθετο τὸν Σεβῆρον πεπτωκότα. πιστοῦται δὲ τὴν διαβολὴν ταύτην ἡ ἀπόβασις. ὕστερον γὰρ ὁ Σεβῆρος, ἐπειδὴ πάντα κατώρθωσε, καὶ ἐν ἀδείᾳ ἦν ἀκμαίου βίου, τοὺς μὲν ἄλλους πάντας στρατηγοὺς αὐτοῦ μεγάλως ἠμείψατο. τὸν δὲ Λαῖτον μόνον ὡς ἄξιος μνησικακήσας διεχρήσατο. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο. τότε δὲ ὡς προείρηται, τοῦ Λαίτου ἐπιφανέντος, οἱ σὺν Σεβήρῳ ἐπερρώσθησαν. τόν τε Σεβῆρον τῷ ἵππῳ ἐπεβίβασαν, καὶ τὴν χλαμύδα περιέθεσαν. οἱ δὲ τοῦ Ἀλβίνου, οἰόμενοι ἤδη νενικηκέναι, καὶ ἀτακτότεροι εὑρεθέντες, ἀφνιδίως αὐτοῖς ἐπεισπεσούσης γενναίας καὶ ἀκμῆτος δυνάμεως, ὀλίγον ἀντισχόντες, ἔφυγον. προτροπάδην τε γενομένων, ἐδίωξαν φονεύοντες οἱ Σεβήρου, μέχρις οὗ εἰς τὴν πόλιν εἰσέβαλον. τὸ μὲν οὖν πλῆθος τῶν ἑκατέρωθεν πεσόντων ἢ ἁλόντων, ὡς ἕκαστος ἐβούλετο, τῶν τότε συγγραψάντων ἱστόρησεν. οἵ τε τοῦ Σεβήρου τήν τε Λουγδούνου διαρπάσαντες, τόν τε Ἀλβῖνον συλλαβόντες, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀφελόντες, κομίσαντες αὐτὴν τῷ Σεβήρῳ, δύο τε ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τρόπαια ... ὁ μὲν ἐν ἀνατολῇ, ὁ δὲ ὑπὸ ἄρκτον. ὡς μηδένα τῶν τοῦ Σεβήρου μάχαις ἢ νίκαις παραβάλλεσθαι· μήτε πλήθει στρατευμάτων, μήτε ἐθνῶν κινήσει, μήτε ἀριθμῷ τε παραταξέων, ὁδοιπορίας τε μήκει καὶ τάχει. μεγάλαι μὲν γὰρ καὶ Καίσαρος πρὸς Πομπήιον ἑκατέρων στρατοπέδων μάχαι Ῥωμαϊκῶν. καὶ Αὐγούστου Σεβαστοῦ πρὸς Ἀντώνιον, ἢ τοὺς Πομπηίου παῖδας. ἔτι τε πρότερον Σύλλα καὶ Μαρίου, ἐμφύλιοι καὶ Ῥωμαϊκαὶ μάχαι, καὶ ἄλλαι τε πέπρακται. ἕνα δὲ ἄνδρα τρεῖς καθελόντα βασιλέας ἤδη κρατοῦντας, καὶ τὸν μὲν ἐν Ῥώμῃ στρατοῦ σοφίᾳ περιγενέσθαι, καὶ τὸν αὐτὰ ἐν τῇ βασιλείῳ αὐλῇ καθῃρηκέναι, τὸν δὲ τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ κρατοῦντα πάντων, καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων βασιλέα κληθέντα, κρατῆσαι. τὸν δὲ ἐν Καίσαρος τιμῇ καὶ ἐξουσίᾳ γενόμενον, οὐκ ἔστιν ἄλλον ῥᾳδίως εἰπεῖν. τέλει μὲν δὴ τοιούτῳ ὁ Ἀλβῖνος ἐχρήσατο. πρὸ ὀλίγου ἀπολαύσας ὀλεθρίου τιμῆς. ὁ δὲ Σεβῆρος θυμῷ καὶ ὀργῇ πρὸς τοὺς ἐν Ῥώμῃ φίλους αὐτοῦ ἐχρῆτο. καὶ πέμψας τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀλβίνου δημοσίᾳ ἀνασταυρωθῆναι κελεύει. γράμμασι τῷ δήμῳ τὴν νίκην ἑαυτοῦ δηλώσας, ἐπὶ τέλει, καὶ τοῦτο προσέθηκε· πέπομφα δὲ ὑμῖν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, δημοσίᾳ προτεθεῖσαν· ἵνα ... πρὸς φόβον ἐκείνοις. καὶ τῆς ὀργῆς ἣν ἐπιφέρει καὶ καθ' αὐτῶν ἐνδείξηται.

Διοικήσας δὲ τὰ κατὰ Βρεττανίαν, καὶ διελὼν εἰς δύο ἡγεμονίας τὴν τοῦ ἔθνους ἐξουσίαν, τά τε κατὰ τὰς Γαλλίας ὡς ᾤετο ἄριστα διαθείς, πάντας τε τοὺς Ἀλβίνου φίλους, ἢ τε ἑκουσίως ἢ ὑπ' ἀνάγκης αὐτῷ γνωρισθέντας φονεύσας, τάς τε οὐσίας αὐτῶν δημεύσας, εἰς τὴν Ῥώμην ἠπείγετο. ἄγων ἅπαντα τὸν στρατὸν σὺν αὐτῷ, ὡς φανῇ φοβερώτατος. ἀνύσας δὴ πάνυ ταχεῖαν τὴν ὁδοιπορίαν ὡς πρὸς ἦν ἔθος αὐτῷ, χαλεπαίνων πρὸς ἔτι περιόντας τοὺς ἐκείνου φίλους, εἰς τὴν Ῥώμην εἰσήλασεν. ὁ δὲ δῆμος αὐτὸν δαφνηφορῶν μετὰ πάσης τιμῆς καὶ εὐφημίας ὑπεδέξατο. ἡ δὲ σύγκλητος προσηγόρευσεν. οἱ πλεῖστοι δὲ ἐν μεγίστῳ δέει καθειστήκεσαν. λογιζόμενοι ὅτι αὐτῶν οὐ φείσεται. φύσει μὲν ὢν ἄγριος χαλεπώτατος. καὶ νῦν πρὸς τὰς προφάσεις δοκῶν ἔχειν τὸ ἀδίκημα. τό τε δέος ... καὶ αἰτίας. ὁ δ' οὖν Σεβῆρος εἰς τὸ τοῦ Διὸς τέμενος ἀνελθών, καὶ τὰς λοιπὰς τελετὰς ἱερουργήσας, ἐπανῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια. καὶ τῷ δήμῳ προὔθηκεν ἐπὶ ταῖς νίκαις, μεγίστας νομάς. τοῖς τε στρατιώταις ἐπέδωκε

ἀπονεκάσοις τῶν βαρβάρων, πάντα τε τὰ ἐν Κτησιφῶντι ἐφόνευσε, καὶ διήρπασε τὰ ἐν τῇ πόλει· παῖδάς τε καὶ γυναῖκας
αἰχμαλώτους ἔλαβε· φυγόντος δὲ τοῦ βασιλέως σὺν ὀλίγοις ἱππεῦσι, τούς τε θησαυροὺς αὐτοῦ τῶν χρημάτων
ἀφῄρησε, καὶ πάντα τὸν κόσμον, καὶ μάλιστα διὰ τοῦ πάσης τὰς ἐπωνυμίας ... οὕτω μὲν δὴ Σεβῆρος, τὴν μεγάλην
Ἠ νικήσας, τὴν κατὰ Παρθυαίων νίκην κεκόσμητο· τοῦ δὲ αὐτοῦ δὲ ἐν ὑπὲρ πᾶσαν εὐχὴν προχωρήσαντος,
ἐπέστελλε τῇ γερουσίᾳ καὶ τῷ δήμῳ, τά τε πραχθέντα μεγαληγορῶν· τάς τε μάχας τε καὶ τὰς νίκας, δημοσίαις ἀνέθηκε
γραφαῖς· ἡ δὲ σύγκλητος, πάσαις τε τιμαῖς ἐψηφίσατο αὐτῷ, καὶ προσηγορίας ἀπὸ τῶν ἐθνῶν τῶν κεχειρωμένων.
κατορθώσας δὲ τὰ κατὰ τὴν ἀνατολὴν Σεβῆρος, ἐς τὴν Ῥώμην ἠπείγετο· εἴσω δὲ τῆς ... ἐς Ἰταλίαν καὶ φι-
βουλὴν ... ἤνυσε δὲ τὴν ὁδοιπορίαν τάχει καὶ τοῖς ἔθνεσι διοικήσας, ὡς εἰκὸς ἐπί τε τὰ χρό-
νος, τούτοις ἐν μέσῳ καὶ πάσαις στρατόπεδα ἐπῆλθον, νικηφόρος ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίων δήμου, μετὰ μεγάλης ἀφημί-
ας καὶ θρησκείας ὑπεδέχθη· θυσίας τε καὶ ἑορτάς, θέας τε καὶ πανηγύρεις τῷ δήμῳ παρέσχε· νομὰς χρηματοφ-
όρους ἐπιδούς, καὶ θέας ἐπιτελέσας ἐπινικίους, ἐν τῇ οὖν πόλει ἐν τῇ Ῥώμῃ διέτριψε, διοικάζων τε σὺν ἄλλοις
ἐν τῇ πολιτικῇ διοικήσει· τοῖς τε υἱέσι παιδεύειν καὶ σωφρονίζειν· οἱ δὲ ἤδη μειράκια ἦσαν, ὑπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ τοῦ
βίου ῥᾳστώνης, τάς τε περὶ τὰ θεάματα ὑπερβαλλούσης σπουδῆς, ἡνιοχείας τε καὶ ὀρχήσεως τὰ ἤθη διεφθεί-
ροντο· πρός τε ἀλλήλους ἐστασίαζον οἱ ἀδελφοί· τὰ πρῶτα μὲν ὑπὸ παιδαριώδους φιλονεικίας, διὰ ὀρτυγο-
μαχίας καὶ ἀλεκτρυόνων συμβολάς· πάλας τε παίδων ἀλλήλοις ἐρίζοντες· ἥ τε περὶ τὰ θεάματα αὐτῶν ἢ τὰ
ἀκροάματα σπουδή· φιλονεικεῖν ἑκάστοτε ἐμερίζετο· καὶ οὐδενὶ ἀμφοτέρων ὅμοιος ἤρεσκον· ἀλλὰ πᾶν
ὃ τῷ ἑτέρῳ φίλον, τῷ ἄλλῳ ἐχθρὸν ἦν· συνῆπτον δὲ αὐτοῖς ἑκατέρωθεν οἵ τε κόλακες καὶ οἱ θεράποντες, πρὸς ἐν-
δυσμενίας(?) τῇ ἡλικίᾳ κολακεύοντες, καὶ ἀνθέλκοντες· ὁ δὲ Σεβῆρος ταῦτα πυνθανόμενος, συνάπτειν καὶ σωφρονίζειν ἐ-
πειρᾶτο. ἦν δὲ ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱέων Ἀντωνῖνος· ἦν ὄνομα Βασσιανὸς, πρὶν ἐς τὴν βασιλείαν οἱ κατελθεῖν. ὅτε δὲ
τῆς ἀρχῆς τιμῆς ἐτύγχανε, Σεβῆρος αὐτὸν Ἀντωνῖνον ὠνόμασε· Μάρκον θελήσας αὐτὸν προσηγορίᾳ ...
ἐγένετο τε αὐτῷ γάμου σωφρονίσαι θέλων· ἦν δὲ ἐκείνη θυγάτηρ τοῦ ἐπάρχου τῶν στρατοπέ-
δων· Πλαυτιανὸς δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ· ὃς ἐξ ἀρχῆς τῆς ἡλικίας, εὐτελὴς ὢν καὶ πενιχρὸς
ὑπάρχων ἔλαθε, στασιώτης τε πολλοῖς ἀμαρτήμασιν· οὗτος δὲ πολίτης ἦν αὐτοῦ· Λίβυς γὰρ ἑκάτερος
ἦν· ὡς μέν τινές φασι, πρὸς γένος αὐτῷ ὑπάρχων· ὡς δὲ ἕτεροι, μειράκιον διαβαλλόμενον ἀκμαζούσης τῆς ἡλικίας,
γενόμενον παιδικά· πλὴν ἀλλὰ ὁ Σεβῆρος ἐκ μικρᾶς καὶ εὐτελοῦς τύχης, ἐς μεγάλην προαγαγὼν ἐξουσίαν· πλούτῳ
τε ὑπερβάλλοντι ἐκόσμησε· τῶν ἀναιρουμένων χαριζόμενος τὰς οὐσίας· οὐδένα δὲ ἕτερον, ἀλλὰ μόνον εἶχεν πρὸ
αὐτοῦ τὴν ἀρχήν· ἦν δὲ ἐκεῖνος ἀποχρώμενος, οὔτε ὠμότητος, οὔτε βίας καὶ πᾶσιν οἷς ὠμότατος ἀπεῖχετο.
φοβερὸς τε προσόδου ποτὲ τε ἀρχόντων γινόμενος· τούτου τὴν θυγατέρα ζεύξας ὁ Σεβῆρος τῷ υἱῷ, συνοικοῦντι ὡς
ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, οὐ πάνυ τοι ἡδόμενος τῷ γάμῳ, ἀνάγκῃ δὲ μᾶλλον ἢ προαιρέσει συνεζευγμένος, ἀπηχθῶς
πάνυ πρὸς τὴν κόρην διέκειτο· καὶ τὸν πατέρα αὐτῆς· ὡς μήτε εὐνῆς, μήτε τῆς κοινωνεῖν· μισεῖν τε
καὶ ἀπειλεῖν τὴν κόρην· ἀπειλῶν τε ἑκάστοτε ἀποκτενεῖν αὐτήν τε καὶ τὸν πατέρα, ἐπειδὰν τῆς ἀρχῆς ἐγκρατὴς
γένηται μόνος· ταῦτα δὲ ἡ κόρη ἑκάστοτε ἀπήγγελλε τῷ πατρί· καὶ τὸν ἐκείνου θυμὸν ἐς δεινοτέραν παρώξυνεν
αὐτόν· ὁ δὲ Πλαυτιανὸς, ὁρῶν τὸν μὲν Σεβῆρον πρεσβύτην τε ἤδη καὶ ὑπὸ νόσου συνεχοῦς ἐνοχλούμενον,
τὸν δὲ Ἀντωνῖνον ὑβριστὴν καὶ θρασὺν νεανίαν, δεδιώς τε αὐτοῦ τὰς ἀπειλάς, θρασύτερον μᾶλλον φθά-
σας ἢ παθεῖν ἀναμένειν ἐθέλησεν· ἔτι τε αὐτὸν καὶ πολλὰ ἦν τὰ πρὸς βασιλείας ἐπιθυμίαν ἀναπτ-
εροῦντα· πλούτου τε περιβολή, ἧς μὴ πρότερον τινὶ ἰδιώτῃ γενομένῃ ἐφαίνετο· στρατιωτῶν τε θεραπεία·
τιμαί τε αἱ παρὰ τῶν ἀρχομένων· σχῆμά τε ὁ προεῖχε· ἠμφίεστο γὰρ τήν τε πλατύσημον ἐσθῆτα· ὑπάτοις τε
δευτέροις ὑπατεύσασιν ἐτέτακτο· παρηωρεῖτό τε τὸ ξίφος· καὶ πᾶν τὸ ἀξιώματος σχῆμα ἐφόρει
μόνος· προϊὼν δέ, φοβερὸς ἦν· ὡς μή τε τινὰ προσιέναι, καὶ τοὺς ὑπαντῶντας ἀναστρέφειν· οἵ τε
προϊόντες αὐτοῦ ἐκήρυττον μηδένα ἀπαντᾶν μηδὲ αὐτὸν βλέπειν· ἀλλὰ ἀποστρέφεσθαι καὶ κάτω
βλέπειν· οἷς πρὸς Σεβῆρος ἀγγελλομένοις, οὐ πάνυ τι ἠρέσκετο· ἀλλὰ ἐπαχθὴς ἤδη καὶ βαρὺς καὶ φορτικὸς
ἐγένετο· ὡς καὶ περιελεῖν τινὰ αὐτοῦ τῆς ἐξουσίας τὸν Σεβῆρον. καὶ παραλύειν ὑπερβάλλον τὸ ἀλαζονείας.
Ἠ δὲ μὴ φέρων Πλαυτιανός, ἐτόλμησεν ἐπιβουλεῦσαι τῇ ἀρχῇ· καὶ μηχανᾶται τοιάδε· Σατορνῖνος
ἦν τις τῶν ὑπ' αὐτῷ χιλιαρχούντων· οὗτος ὑπερβαλλόντως τὸν Πλαυτιανὸν ἐθεράπευε· καὶ πάντων τῶν περὶ
ἐκεῖνον δὲ πλέον ἐθρησκεύετο ἐφαίνετο· αὐτὸν τοῦτον πιστότατον ἡγούμενος, καὶ μόνον οἷόν τε φυλάξαι
τὰ πληρωθέντα ἀπόρρητα πολλάκις, περὶ ἃ δὴ ἀνεκοινώσατο πολλάκις, παρὰ τὸν ἀνακεχωρηκότα, μὴν δὲ καὶ
ῥᾳδίως ἐπιτελέσαι μᾶλλον ἐπιθέσθαι, αὐτοῖς τε καὶ ὑπηρεσίας, ἦν πρὸς ὃ μὲν ὑπεδέξατο· ἐμοί τε ἀμοιβὰς καθ᾽ ἐ-
σοὶ κατ᾽ ἀξίαν, καὶ τῇ προσηκούσῃ χάριν ἀποδοῦναι· πρόκειται δὲ σοι καιρὸς εἰς ὃ δύναμαι ὅπου ἐμὲ

μῶν ὁρῶν τε καὶ τὴν δεινὴν τοῦ νεανίου παραλαβὴν διαδεξάμενος ἢ τὴν αὐτὴν ἀπειλὴν ὑποχεῖν
τιμωρίαν· μηδὲ ἐς τὸ τοῦ ἔργου τὸ μέγεθος ἐκπλαγείς· καὶ δὲ τῶν βασιλέων ὁμοῦ ἐπιθέσθαι ἔγνω·
τε γὰρ μάχοι τοῦ σωματίου ἐν οἷς ἀναπαύονται διαιτώμενοι· ἅτε τὴν νυκτερινὴν φρουρὰν ἐκπρι
ὁδῶν ἐγχειρισάμενος· ὅτι δὲ ἔμελλε πράττειν λανθάνειν ἀπολύτως εἰς τέλος ἄξειν· ἐπεὶ μήτε ἐκεῖνοι
ἐπὶ τοιαῦτα κελεύσειν προσδοκᾷ, μήτε ἐς ὑπηκόους· ἀνελθεῖν δὲ ἐς τὴν βασίλειον αὐλήν· ἔδοξε τῶν ἐπαγ-
γελίας ἐπιγνώσας καὶ ἀπορρήτοις παρ' αὐτοῦ φόβοις, ἐπεισελθὼν αὐτοῖς ἀποκτείνειν· ἀνὴρ δὲ Γερ-
μανὸς γένους· ῥᾳδίως κατορθώσειν πρεσβύτην τε καὶ παιδάριον· μείζονος γὰρ τοῦ μέρους τῶν ἡμερῶν,
μεθέξειν ἐν τῶν μεγίστων τι ἐκ κατορθώσεως ἐπῃνεῖ· ταῦτα ἀκούσας ὁ χιλίαρχος, ἐξεπλάγη μὲν τῇ ψυχῇ· οὐκ
ἐταράχθη δὲ τὴν γνώμην· ἀλλά τε ἀνὴρ οὐκ ἄσοφος ὢν καθεστώς· ἦν γὰρ τὸ γένος Σύρος· δριμεῖς δὲ
ὡς ἐπὶ τὰς ἀνατολὰς οἱ ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν ἄνθρωποι, ἐνθυμούμενος ὁρμὴν τὸ θυμικὸν τοῦ κελεύοντος τήν τε ἐξουσίαν ἀλλ'
οὐκ ἀντεῖπεν, ὡς μὴ παραυτίκα κολασθείη· προσποιησάμενος δὲ αἰτεῖται καὶ ἀσμένως ἀκοῦσαι, προσκυνήσας
74,5. ὡς ἤδη βασιλεύοντα, γράμματα αἰτεῖ ὡς ἤτησε τοὺς φόνους φέροντας ἐντολάς· ἔθος γὰρ τοῦ τυραννικοῦ, ἅτε μὴ ἐκπέμποι
Ἐπὶ φόνον ἄκριτον, ἐντέλλεσθαι τὸ χρεὼν διὰ γραμμάτων· ἵνα μὴ ἀπρόσμενον ᾖ ἀκατασήμαντον· ὁ δὲ Πλαυτιανὸς
τυφλωττόμενος τῇ ἐπιθυμίᾳ, δίδωσιν αὐτῷ τὸ γραμματεῖον καὶ ἐκπέμπει ἐπὶ τὸν φόνον· ἐντειλάμενος ἐπὴν
ἀμφοτέρους διαχρήσηται, πρὶν διαβοηθῆναι γενέσθαι τὸ πραχθέν, πέμψαι τοὺς καλέσοντας αὐτόν, ἵνα ὀφθῇ πρότερον
ἐν τοῖς βασιλείοις ἢ ἀκουσθῇ τὴν βασιλείαν παραλαβών· ἐπὶ ταύταις δὴ ταῖς ἐντολαῖς ἀπελθὼν ὁ χιλίαρχος, ἐκέ-
κλεισε μὲν διὰ πάσης τῆς βασιλικῆς οἰκίας κατὰ τὸ ἔθος ἀπολύτως· ἀθρόως δὲ ἀδύνατον ὂν διαχειρίσασθαι βα-
σιλέας, ἐν τοσαύτῃ διαφόρῳ οἴκῳ διατρίβοντας, ἐπιστὰς τῷ δωματίῳ τοῦ Σεβήρου, καλέσας τοὺς τοῦ βασιλι-
κοῦ θαλάμου φύλακας, ἠξίου εἰσαχθῆναι πρὸς αὐτόν, ὡς δὴ ὑπὲρ σωτηρίας αὐτοῦ τινα ἀπαγγελῶν· οἱ δὲ ἀπαγ-
γείλαντες τῷ Σεβήρῳ, κελεύσαντος αὐτοῦ τὸν χιλίαρχον εἰσήγαγον· ὁ δὲ εἰσελθών, ἥκω σοι ἔφη δέσποτα
ὡς μὲν ὁ πέμψας οἴεται, φονεὺς καὶ δήμιος· ὡς δὲ αὐτὸς εὔχομαί τε καὶ βούλομαι, σωτήρ τε καὶ εὐεργέτης· Πλαυ-
τιανὸς γὰρ ἐπιβουλεύων τῇ ἀρχῇ, ἐντέταλταί μοι φόνον τόν τε σὸν καὶ τοῦ σοῦ παιδός· οὐ τοῦτο βουλεύεται μόνον,
ἀλλὰ καὶ γράμμασι· καὶ μαρτυρεῖ τὸ γραμματεῖον τουτί· ἐγὼ δὲ ὑπεσχόμην μὲν ὅπως μὴ ἄλλου τὸ ἔργον παραιτη-
σαμένου, ἄλλῳ ἐγχειρισθῇ· σοὶ δὲ ταῦτα δηλώσων ἥκω· ὡς ἂν μὴ λάθῃ τὰ τολμώμενα· τοιαῦτά τινα λέ-
γοντος αὐτοῦ καὶ δακρύοντος, οὐκ εὐθέως ὁ Σεβῆρος ἐπίστευσεν· ἀλλά τε πολὺ ἔχων ἐν τῇ ψυχῇ τὸ Πλαυτιανοῦ
φίλτρον, σύσκευήν τινα καὶ σκηνὴν τὸ πρᾶγμα ὑπώπτευσεν· ᾤετό τε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἔχθει τῷ Πλαυτιανοῦ
καὶ μίσει τῆς ἐκείνου θυγατρός, ἀρχιτεκτονῆσαί τι κατ' αὐτοῦ καὶ διαβολὴν θανατηφόρον· μεταπεμ-
ψάμενος δὲ τὸν υἱόν, ᾐτιᾶτο ὡς τοιαῦτα συσκευάζοντα κατὰ ἀνδρὸς εὔνου καὶ οἰκείου· ὁ δὲ Ἀντωνῖνος τὰ μὲν
πρῶτα ἀπώμνυτο μηδὲ εἰδέναι φάσκων τὰ λεγόμενα· ἐγκειμένου δὲ τοῦ χιλιάρχου, καὶ τὸ γραμματεῖον δει-
κνύοντος, παρεθάρσυνεν ἐπ' αὐτὸν καὶ προὔτρεπεν ἐς τὸ ἐλέγχειν αὐτὸν ἴσως· ὁ δὲ χιλίαρχος ὁρῶν
ἐν ὅσῳ κινδύνῳ ὢν ἦν, δεδιώς τε τὴν πρὸς τὸν Πλαυτιανὸν τοῦ Σεβήρου εὔνοιαν, ἐπιστάμενός τε ὡς εἰ
λάθοι ἐν ἢ ἐπιβουλὴ καὶ μὴ ἐλεγχθείη, ὄλεθρος αὐτῷ οὐχ ὁ τυχὼν ἐπήρτητο, καὶ τίνα ἔφη δέσποτα ἔλεγχον
μείζονα βούλεσθε, ἢ ποίαν ἀπόδειξιν φανεροτέραν· ἐπιτρέψατε γάρ μοι ἔφη προσελθόντι ἐς τὴν βα-
σίλειον, διά τινος τῶν ἐμοὶ πιστῶν δηλῶσαι, ὅτι δὴ τὸ ἔργον κατείργασται· ὁ δὲ ἀφίξεται πιστεύσας, ἐρημωμένα οἰό-
μενος ἔρημα τὰ βασίλεια καταλήψεσθαι· ὅταν δὲ ἀφίκηται, ὑμέτερον τὸ ἔργον εὑρεῖν τὴν ἀλήθειαν· ἡσυχίαν
δὲ εἶναι πολλὴν ἀνὰ τὰ βασίλεια κελεύσατε· ὅπως μὴ τὸ πραττόμενον προγνωσθέν, ἀναχαιτίσῃ· ταῦτα εἰπὼν
Ἐντέλλεταί τινι τῶν πιστοτάτων ἑαυτοῦ, ἀπαγγεῖλαι Πλαυτιανῷ, ἥκειν τὴν ταχίστην· καὶ εἶναι γὰρ ἀμφοτέρους
τοὺς βασιλέας· καὶ δεῖν αὐτὸν ἔνδον εἶναι, πρὶν ἔκπυστα τῷ δήμῳ γενέσθαι· ὡς ἂν τῆς ἀκροπόλεως καταλαμ-
βανομένης, ἐχόντων τε καὶ ἀκόντων πάντων ὑπακούοιεν ὡς ὄντι ἤδη βασιλεῖ· ἐλθὼν δὲ ... πείσειν ὁ
Πλαυτιανὸς δὲ ἤδη περὶ δείλην ἑσπέραν, ἐπαρθεὶς τῇ ἐλπίδι, θώρακα ἀμφιεννύμενος τῷ σώματι ἀσφαλείας χά-
ριν· κρύψας δὲ αὐτὸν τῇ λοιπῇ ἐσθῆτι, ἐπὶ ὀχήματος ἀναβάς, ἐς τὰ βασίλεια ἠπείγετο· ὀλίγοι αὐτῷ
παραπέμποντες οἳ παρῆσαν, οἰόμενοι κεκλῆσθαι ὑπὸ τῶν βασιλέων διά τινα ἐπείγοντα· ὡς δὲ ἐπέστη τῇ
βασιλέων αὐλῇ, ἀπολύτως τε εἰσῆλθεν, ἀγνοούντων τὸ πραττόμενον τῶν φυλάκων, ὑπαντήσας ὁ χιλίαρχος,
ἐνεδρεύοντι, προσεῖπεν αὐτοκράτορα· καὶ δὴ προσηνῶς λαβόμενός τε τῆς χειρός, ἐς τὸ δωμάτιον εἰσήγαγεν·
ἔνθα ἔφασκεν ἐρρῖφθαι τὰ τῶν βασιλέων σώματα· ἤδη δὲ παρεσκεύαστο ὁ Σεβῆρος νεανίσκους τινὰς τῶν περὶ αὐτὸν
σωματοφυλάκων, οἳ συλλήψονται αὐτὸν εἰσελθόντα· ὁ δὲ Πλαυτιανὸς ἐφ' ἑτέραις εἰσελθὼν ἐλπίσιν, ὁρᾷ
τοὺς βασιλέας ἀμφοτέρους ἑστῶτας· συλληφθείς τε καὶ ἀχθείς· καὶ ἐκπλαγεὶς τῷ πράγματι, ἐδεῖτο καὶ κατελι-
πάρει· ἀπελογεῖτό τε φάσκων πάντα ψευδῆ εἶναι, καὶ σύσκευὴν κατ' αὐτοῦ καὶ δρᾶμα συντεθεῖσθαι· πολλὰ δὲ τῷ

ν Σεβήρου ὀνομάζοντος, εὐεργεσίας τε καὶ τιμάς, τοῦ δὲ πιστῶς εὔνοι τῆς αὐτοῦ ὑπομιμνήσκοντος, ἠρέμει
ὁ Σεβῆρος ὑπείκετο τῶν ὑπὸ τοῦ Πλαυτιανοῦ λεγομένων· ἐπεὶ δὲ ὑπό του ἐφάνη τοῦ θώρακος μέρος, καταρραχθέντος τ(οῦ)
ἐπενδύτου ἐσθῆτος· ὁ Ἀντωνῖνος ἅτε νέος, θρασὺς, θυμοῦ δ' ἐκ τε φύσεως καὶ ἐκ τῶν παρόντων, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν
ἐφ' οἷς ταῦτα, τί οὖν, ἀποκρίναιο· ἧκες ἐπὶ βασιλείας ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐκέλευσας· ὁ δὲ θαρσεῖν ἐκέλευσε τί βούλεται.
περὶ δὲ τῆς ἐξουσίας ἡ νόσος ὁ παῖς μένος ὀρχεῖται· καὶ ταῦτα εἰπών, κελεύει τῶν χιλιάρχων τοῖς τε παροῦσι
σπασαμένοις τὰ ξίφη, φονεῦσαι αὐτὸν ἄνδρα, ὡς ὁμολογουμένως πολέμιον· οἱ δέ, καίτοι μέλλοντες καὶ
σπεύδοντες τὸν ἑαυτῶν βασιλέα, πείθονται· ἀναιροῦσί τε αὐτόν, καὶ τὸ σῶμα ῥίπτουσιν ἐς τὴν λεωφόρον, ὡς ἂν πᾶσι
φανερὸν γένοιτο, τὸ ὑπὸ τῶν μισούντων ὑβρισθέν· τοιοῦτο μὲν δὴ τὸ τέλος Πλαυτιανὸς ἐχρήσατο. ἁπλῶς τε ζη-
σάντων ὧν ἐπιθυμία· καὶ χρησάμενος ἐν τῷ τέλει ἁπλήστῳ ὑπηρεσίᾳ. ὁ δὲ Σεβῆρος τὸν λοιπὸν χρόνον
διάγων στρατόπεδον κατέστησεν. αὐτὸς δὲ τὰ πλεῖστα τοῦ βίου διέτριβεν ἐν τοῖς βασιλικοῖς προαστείοις
καὶ τοῖς παραλίοις τῆς Καμπανίας χωρίοις· διοικῶν τε καὶ τὰ πολιτικὰ δίκαια. ἀπῆγε γὰρ ἤθελε τῆς παι-
δείας ἐν Ῥώμῃ διαιτ(ωμένους), καὶ χρηστῶς ἀπολαύειν· ἐπεὶ πρὸ αὐτοὺς ἑώρα περὶ τὰ θεάματα ἐσπουδακότας, ἀπρε-
πέστερον ἢ βασιλεῦσιν ἥρμοζεν. ἥ τε περὶ ἕκαστα σπουδὴ καὶ φιλονεικία, διαφορὰς ἔχοντα καὶ ἀντιπάλους ἀεὶ
τὴν γνώμην τῶν ἀδελφῶν ἐστράτευεν αὐτῶν τὰς ψυχάς· ὥστε μετὰ περιόδους καὶ ἔχθρας πρὸς ἔχειν. μάλιστα δὲ ὁ Ἀν-
τωνῖνος ἀφορμῆς ἦν ἀποσκευασάμενος τὸν Πλαυτιανόν· ἤδη τὸ δὲ καὶ ἐφοβεῖτο τὴν πεῖραν μὲν ἐκείνου
γνώμην δὲ αὐτοῦ· ὥς πού τι πρόσφορον ἀνακαλέσαντο. ὁ δὲ Σεβῆρος, αὐτήν τε ἐκείνην καὶ τὸν ἀδελφὸν
ἐς Σικελίαν ἐξέπεμψεν, αὐτάρκη δοὺς πρὸς οὐσίαν, ἐς τὸ διαβιῶναι δαψιλῶς· μιμησάμενος τὸν Σεβαστόν. καὶ γὰρ
ἐκεῖνος τοῖς Ἀντωνίου παισὶ πολεμίου γενομένου, οὕτως ἐχρήσατο. αὐτὸς δὲ ἐπειρᾶτο τοὺς υἱοὺς ἀεὶ εἰς τὴν πρὸς
ἀλλήλους φιλίαν· καὶ προτρέπειν ἐς ὁμόνοιαν καὶ συμφωνίαν· μύθους τε ἀρχαίους καὶ δράματα ὑπεμίμνησκεν, ἃ
βασιλέων ἀδελφῶν ἐκ στάσεως συμφορὰς διηγούμενος. θησαυρούς τε καὶ ἱεροὺς πάντας ἐδείκνυ χρημάτων
πλήρεις· πλοῦτόν τε καὶ δεῖν ἀκίνητον εἶναι, δέος ὅταν ἐπιβουλεύωσί τις. τοσαῦτα μὲν γὰρ οἴκοι περιόντα, ὡς
ἀφθόνως καὶ δαψιλῶς τοῖς στρατιώταις χορηγεῖν. τούς τε ἐν Ῥώμῃ μηδὲν ἐλαττοῦσθαι, αὐτούς τε τετραπλασίους αὐτῶν. καὶ
στρατόπεδον τοσούτου πρὸ τῆς πόλεως ἱδρυσάμενος, ὡς μηδὲ καὶ μηνυθῆναι δεῖν ἀκίνητον ἐξ αὐτῶν ἐγγίων, καὶ δὲ
ἀντίπαλον πλῆθος στρατοῦ, καὶ τιμὰς φέρουσαν, καὶ χρημάτων περιουσία. πλὴν οὐδὲν ὄφελος τούτων
πάντων ἦν, στασιαζόντων πρὸς ἀλλήλους τῶν υἱῶν πολλάκις ἐν δήμῳ ὄντων. ὁμοῦ δὴ τοιαῦτα παραλλάσσον
ἑκάστοτε, ποτὲ μὲν λιπαρῶν, ποτὲ δὲ ἐπιπλήττων, σωφρονίζειν αὐτοὺς ἐδόκει καὶ αὐτῶν γὰρ ἐπειρᾶτο. οἱ δὲ
οὕτω πείθεσθαι ἐπείθοντο. ἀφηνιάζοντες δέ, καὶ ἐπιδιδόντες ἐς τὸ χεῖρον. ἀπεδεῖν νεανικὰς σφισὶ γνώμας, καὶ ὑπὸ
βασιλικῆς ἐξουσίας ἐς πᾶσαν ἀκοσμίαν ὁρῶντες ὁρμωμένους, ἐκκολακευόντων, ἀπαθῶς πρὸς
αὐτούς. οὐ μόνον ἐξυπηρετούμενοι ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν, καὶ ταῖς περὶ τὰ αἴσχιστα σπουδαῖς, ἀλλὰ καὶ
ἅ τινα ἂν ἐξευρίσκοντες, διαφανῶς οἱ μὲν οὖν ἐκολάκευον, λυπήσοντες δὲ τὸν ἀδελφόν. ἢ δὴ ἰδίων
ἡδονὰς καὶ λαβεῖν ἐπὶ ταῖς αὐτοῖς ὑπηρεσίαις ἐκόλαζεν ὁ Σεβῆρος. ἀσχάλλοντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τῷ βίῳ τῶν
υἱέων παίδων, καὶ τῇ περὶ τὰ θεάματα ἀπρεπεῖ σπουδῇ, ἐπιστέλλει ὁ τῆς Βρεττανίας ἡγούμενος, φησὶ
ἐξαναστάντας ἐκεῖ βαρβάρους φαίνεσθαι, καὶ κατατρέχειν τὴν χώραν, λείαν τε ἀπάγειν, καὶ πορθεῖν τὰ πλεῖστα·
δεῖσθαι τε ἰσχυροτέρας πλείονος πρὸς βοήθειαν τοῦ τόπου, ἢ βασιλικῆς ἐπιδημίας. ὁ δὲ Σεβῆρος, ἀσμένως
ταῦτα ἀκούσας, φύσει μὲν καὶ φιλόδοξος ἀλλ' ὑπάρχων, καὶ μετὰ τὰς ὑπὸ ἀνατολαῖς καὶ ἀρκτῴους νίκας καὶ
προσηγορίας, βουλόμενος καὶ κατὰ Βρεττανῶν ἐγεῖραι τρόπαια, ἔτι δὲ καὶ τοὺς υἱοὺς ἀπαγαγεῖν τῆς Ῥώμης
θέλων, ὡς ἂν, νεάζοιεν ἐν στρατιωτικῷ βίῳ σωφρονοῦντες, ἀπαχθέντες τῆς ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς καὶ διαίτης,
ἐπαγγέλλει τὴν ἐς τὴν Βρεττανίαν ἔξοδον. πρεσβύτης τε ἤδη ὤν, καὶ ὑπὸ τῆς ἀρθρίτιδος νόσου κάμνων.
ἀλλὰ τὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἔρρωτο ὑπὲρ πάντα νεανίαν. τὰ πλεῖστα γοῦν ἐν φοράδην φερόμενος, τὴν ὁδοι-
πορίαν ἤρχετο. οὐδὲ πώποτε ἐπὶ πολὺ μένων ἀνεπαύετο. ἀνύσας δὲ τὴν ὁδὸν θᾶττον παντὸς, παντὸς
ὅτου καὶ ἐλπίδος, περαιωθέντες τὸν ὠκεανὸν διαπλεύσας, Βρεττανοῖς ἐπέστη· τούς τε πανταχόθεν στρα-
τιώτας ἀθροίσας, καὶ δύναμιν πολλὴν ἀγείρας, τὰ πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκευάζετο. οἱ δὲ Βρεττανοὶ
τῇ τοῦ βασιλέως ἐκπλαγέντες αἰφνιδίῳ ἐπιδημίᾳ, καὶ δύναμίν τε ἀκούσαντες παμπληθῆ ἐπ' αὐτοὺς
ἀθροισθεῖσαν, πρεσβείας ἔπεμπον, περί τε εἰρήνης διελέγοντο· ἀπολογεῖσθαί τε ἐβούλοντο περὶ τῶν π-
ρο ἡμαρτημένων. ὁ δὲ Σεβῆρος διατρίβειν τε χρόνους ζητῶν, ὡς ἂν, μὴ πάνυ ἐς τὴν Ῥώμην ἐπανίοιτο,
ἔτι δὲ καὶ βουλόμενος προσκτήσασθαι τὴν κατὰ Βρεττανῶν νίκην τε καὶ προσηγορίαν, τοὺς μὲν πρέσβεις αὐτῶν
ἀπράκτους ἐξέπεμψεν. ἀπρέπιζε δὲ τὰ πρὸς τὴν μάχην καλλίστα. γεφύραις τε ἐπιρρέων διαλαμβάνων τὰ
ἑλώδη χωρία. ὡς ἂν, ἐπ' ἀσφαλοῦς βαίνοντες οἱ στρατιῶται, ῥᾳδίως τε αὐτὰ διαβαίνοιεν. ἐπεὶ

ὑπερ ἐβδόμου. ἦν δὲ στρατηγὸς πρᾶος καὶ ἥμερος, ἀνὴρ δικαιοσύνῃ μᾶλλον ἢ φρονήσει προφερὴς, ἁπλοῦς τὸν τρόπον καὶ ἀδόλως ἐπιεικὴς, οὐ τὰ πολέμου μόνον ἀλλὰ καὶ εἰρήνης ἔργα ἐπιστάμενος, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἐπιτρέπων τὰ πλείω καὶ τοῖς ἀρίστοις τῶν ἀνδρῶν ἐπιτρέψας ἐκράτει τῶν πραγμάτων. ἐπεὶ δὲ ἐπύθοντο οἱ Ἀθηναῖοι τὸν Ἀλκιβιάδην ἐκπεπολεμωμένον τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ τὸν Τισσαφέρνην ἐπὶ τὰ Ἑλληνικὰ ἐλαύνειν, ἔδεισαν μὴ ἐκ δύο πολέμων ἓν μέγα γένηται καὶ ἀμήχανον αὐτοῖς, καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην ἐκπέμπουσιν ἐπὶ τὴν στρατηγίαν, ἐλπίσαντες ἐκεῖνον μὲν ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς τοὺς βαρβάρους ἀπολέσθαι, τὴν δὲ πόλιν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ κατοικήσειν. ὁ δὲ ἀφικόμενος εἰς Ἔφεσον καὶ τὸν στρατὸν ἐπιδὼν ἐν ἀταξίᾳ καὶ ἀκοσμίᾳ διὰ τὴν ἀπορίαν καὶ τὴν ἀπόνοιαν τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τῆς ἀταξίας καὶ ἀκοσμίας ἐποίησε τὸν στρατὸν εὐπειθῆ καὶ εὐτακτον καὶ ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξήγαγε καὶ ἐναυμάχησε πρὸς τὴν Ἔφεσον, καὶ νικήσας τῇ ναυμαχίᾳ τοὺς πολεμίους τροπαῖον ἔστησε. καὶ τὰς πόλεις τὰς ἀφεστηκυίας ἐκ τῶν Ἀθηναίων πάλιν προσηγάγετο, πρῶτον μὲν τὴν Κλαζομενίων, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν Χίων καὶ τὴν Ἐρυθρῶν. καὶ τὸν Τισσαφέρνην ἐπιστρατεύσαντα ἐπὶ τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐλθόντα ἐπὶ τὸν Μαίανδρον ποταμὸν ἐκώλυσε διαβῆναι καὶ ἐπὶ τὴν Καρίαν ἐλθεῖν. καὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτοῦ, ἐπεὶ ἐπὶ τὴν Ἔφεσον ἐστράτευσε, καὶ ἐν τῇ πατρίδι ἐτίμησαν αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἀνέθεσαν αὐτοῦ τὴν πανοπλίαν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Ἀκραίας. καὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτοῦ, ἐπεὶ ἐπὶ τὴν Ἔφεσον ἐστράτευσε, καὶ ἐν τῇ πατρίδι ἐτίμησαν αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἀνέθεσαν αὐτοῦ τὴν πανοπλίαν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Ἀκραίας.

ὅσα ἐν ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν ὁ Σεβῆρος ἤθροισε ταῖς ἀλλοτρίαις συμφοραῖς. οἱ δὲ στρατιῶται τοσούτων
χρημάτων πλῆθος ἀκούσαντες, καὶ συνέντες τὸ πεπραγμένον, ἤδη δὲ καὶ τοῦ φόνου διαβοηθέντος τοῦ γενομένου
ὑπὸ τῶν ἔνδοθεν φευγόντων, μόνον αὐτοκράτορα ἀναγορεύουσιν αὐτόν· καὶ τὸν Γέταν καλοῦσι πολέμιον.
Ἐπιμείνας δὲ ὁ Ἀντωνῖνος τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἐν τῷ νεῷ τοῦ στρατοπέδου, θαρρήσας τε, καὶ τοὺς ἐπιδόσεσιν
ὠνησάμενος τοὺς στρατιώτας, ἐς τὴν σύγκλητον κατῆλθεν ἅμα παντὶ τῷ στρατῷ. ὡπλισμένοι μᾶλλον ἢ ἔ-
θος ἐστὶ βασιλέως προπομπάς· ἀνελθὼν δὲ καὶ θύσας, τὸν βασίλειον ἐπιβὰς θρόνον, ἔλεξε τοιάδε·
οἶδα μὲν ὅτι πᾶς φόνος οἰκείου εὐθὺς ἀκουσθεὶς μεμίσηται· τό τε ὄνομα ταῖς ἀκοαῖς δυσχερῆ τὴν προσπτω-
σιν ἔχει[?]· τοῖς μὲν γὰρ δυστυχήσασιν ἔλεος, τοῖς δὲ κρατήσασι φθόνος παρακολουθεῖ· καὶ τὸ μὲν ἡτ-
τηθὲν, τοῖς τοιούτοις ἀδικεῖσθαι· τὸ δὲ νικῆσαν ἀδικεῖν δοκεῖ· πλὴν εἴ τις ὀρθῇ κρίσει καὶ μὴ διαθέσει τῇ πρὸς
τὸν πεσόντα τὸ πεπραγμένον λογίζοιτο, τήν τε αἰτίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ὑπόθεσιν ἐξετάζοι, εὑρήσει ὁμοῦ καὶ εὔ-
λογον καὶ ἀναγκαῖον τὸν μέλλοντα πείσεσθαι δεινὰ, ἀμύνασθαι μᾶλλον ἢ ὑπομεῖναι· τῷ μὲν γὰρ συμφορὰ
τοῦ πεσόντος, καὶ ἀνανδρίας ψόγος παρακολουθεῖ· ὁ δὲ κρατήσας μετὰ τοῦ σεσῶσθαι, καὶ δόξαν ἀνδρείας ἀπηνέγκατο·
τὰ μὲν οὖν ἄλλα ὅσα διὰ δηλητηρίων φαρμάκων καὶ διὰ πάσης ἐνέδρας ἐπεβούλευσέ μοι, ἔξεστιν ὑμῖν ἐκ
διὰ βασάνων χωρήσασι μαθεῖν· καὶ γὰρ διὰ τοῦτο τοὺς ἐκείνου ἐν τοῖς ὑπηρέταις ἐκέλευσα παρεῖναι, ὅπως
ἀνεύρητε τὴν ἀλήθειαν· ἧς δέ τινας αὐτῶν ἤδη ἐξετασθέντας, τῆς τε ἐξετάσεως ἐπήκοοι γεγόνασι. τὸ
δὲ πάντων τελευταῖον ἐπῆλθέ μοι παρὰ τῇ μητρὶ σὺν ξιφήρεσι, οὓς ἐπὶ τοῦτο παρεσκεύασεν· ὁ πρᾶος ὢν π-
ρομηθείᾳ πολλῇ καὶ ἀγχινοίᾳ σώζεται, ἠμυνάμην ὡς πολέμιον· ἐπεὶ μήτε γνώμην, μήτε ὁρμὴν ἔφερεν ἀδελφοῦ·
ἀμύνεσθαί τε τοὺς ἐπιβουλεύοντας, οὐ μόνον δίκαιον, ἀλλὰ καὶ σύνηθες. αὐτός τοι ὁ τῆσδε τῆς πόλεως κτίστης
Ῥωμύλος, οὐκ ἤνεγκεν ἀδελφοῦ ὑβρίσαντα μόνον ἐς τὰ ἔργα. σιωπῶ Γερμανικὸν τὸν Νέρωνος, καὶ Τίτον τὸν
Δομετιανοῦ· Μάρκος αὐτὸς φιλοσοφίαν καὶ ἐπιείκειαν προσποιούμενος, Λουκίου τὴν ὕβριν οὐκ ἤνεγκεν
οὔτε γαμβροῦ· ἀλλ' ἐπιβουλεύσαντα αὐτῷ ἀπεσκευάσατο· ἐμοῦ δὲ δηλητήρια παρεσκευασμένα, ξίφους ἀπῃωρη-
μένου, τὸν ἐχθρὸν ἠμυνάμην· τοῦτο γὰρ αὐτὸ τοὔνομα ἐδήλου τὰ ἔργα. ὑμᾶς δὲ χρὴ, πρῶτον μὲν θεοῖς εἰδέναι
χάριν, ὅτι καὶ τὸν ἕτερον ὑμῖν τῶν βασιλέων ἔσωσαν· παύσασθαι δὲ ἤδη τὰς ψυχὰς καὶ τὰς γνώμας διῃρη-
μένοι· ἐς ἕνα δὲ βλέποντες ἀμερίμνως βιοῦν· βασιλείαν δὲ ὁ Ζεὺς ὥσπερ αὐτὸς ἔχει μόνος, οὕτω καὶ 88, 1.
αὐτὸς ἑνὶ δίδωσι. Τοιαῦτά τινα εἰπὼν, μεγάλῃ βοῇ θυμοῦ πεπληρωμένος, βλοσυρὸν ἰδὼν ἀφορῶν εἰς τοὺς ἐκείνου
φίλους, τρέμοντάς τε καὶ ὠχριῶντας τοῖς πάθεσι, καταλιπὼν, ἀνέδραμεν ἐς τὰ βασίλεια. αὐτίκα δὲ πάντες
ἐφονεύοντο οἱ ἐκείνου οἰκεῖοί τε καὶ φίλοι· καὶ οἱ ὄντες ἐν τοῖς βασιλείοις ἔνθα ἐκεῖνος ᾤκει· ὑπηρέται
τε πάντες ἀνῃροῦντο· οὐδὲ τις ἦν φειδὼ ἡλικίας, οὔτε μέχρι νηπίων. τὰ δὲ πτώματα φερόμενα μετὰ
ὕβρεως πάσης, ἁμάξαις ἐπιτιθέντα καὶ ἔξω τῆς πόλεως κομισθέντα σωρηδὸν κατεπίμπρατο· ἢ ὅπως
δὴ ἐρρίπτετο· οὐδεὶς δὲ περιεγένετο τῶν καὶ μετρίως ἐκείνῳ γνωσθέντων· ἀθληταί τε καὶ ἡνίοχοι, ὑπο-
κριταί τε πάσης μούσης καὶ ὀρχήσεως, πάντες ὅσοις ἐκεῖνος δι' ἡδονῆς ἦσαν ὄψει θέας ἢ ἀκοῆς, διεφθάρη-
σαν· τῆς τε συγκλήτου βουλῆς, ὅσοι γένει ἢ πλούτῳ ὑπερεῖχον, ἐπὶ βραχυτάταις καὶ οὐδὲ φερομέναις αἰτίαις,
ἐκ τῆς τυχούσης διαβολῆς ὡς ἐκείνου φίλοι, ἀνῃροῦντο· τήν τε Κομόδου ἀδελφὴν, πρεσβῦτιν ἤδη καὶ
πρὸς πάντων βασιλέων ὡς Μάρκου θυγατέρα τετιμημένην, ἀπέκτεινεν, αἰτίαν ἐπαγαγὼν ὡς δακρύ-
σασαν παρὰ τῇ μητρὶ αὐτοῦ ἐπὶ τῷ τοῦ παιδὸς φόνῳ· τήν τε γυναῖκα γενομένην ἑαυτοῦ, τὴν θυγατέρα
Πλαυτιανοῦ, οὖσαν δὲ ἐν Σικελίᾳ, τόν τε ἀνεψιὸν αὐτοῦ, Σεβῆρόν τε ὁμώνυμον, καὶ τὸν Περτίνακος
υἱὸν, τῆς τε Κομόδου ἀδελφῆς Λουκίλλης υἱὸν, καὶ εἴ τι γένος ἦν βασιλικὸν ἢ ἐν συγκλήτῳ τῶν εὐπατρι-
δῶν καταρχαίων[?], πᾶν ἐξέκοψεν· ἔς τε τὰ ἔθνη πέμπων ἡγεμόνας τε καὶ ἐπιτρόπους ὡς ἐκείνου φίλους,
πάντας διεχρήσατο. πᾶσα δὲ νὺξ ἔφερε φόνους παντοδαπῶν· τάς τε τῆς Ἑστίας ἱερείας, ζώσας
κατώρυττεν ὡς μὴ φυλαξάσας τὴν παρθενίαν. τὸ δὲ τελευταῖον καὶ μὴ πώποτε γενόμενον ἔργον. ἱπποδ-
ρομίαν μὲν ἐθεᾶτο· ἀπέσκωψε δέ τι τὸ πλῆθος ἐς ἡνίοχον, ὃν οὗτος ἐσπουδάκει. ὁ δὲ, οἰηθεὶς αὑτὸν
ὑβρίσθαι, κελεύει τῷ πλήθει προσπεσεῖν τὸ στράτευμα, ἀπάγειν τε καὶ φονεύειν τοὺς κακῶς τὸν ἡνίοχον
εἰπόντας. οἱ δὲ στρατιῶται τοῦ βιάζεσθαί τε καὶ ἁρπάζειν λαβόντες ἐξουσίαν, οὐκέτι διακρίνοντες τίνες ἦ-
σαν οἱ προπετέστερον φθεγξάμενοι· ὃ γὰρ ἦν εὑρεῖν ἀδύνατον ἐν δήμῳ τοσούτῳ μηδενὸς ὁμολογοῦντος,
ἀφειδῶς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀπάγοντες, ἀνῄρουν· ἢ ἀφαιρούμενοι ἅπερ εἶχον ὡς ἐπὶ λύτροις, μόλις ἐφεί-
δοντο. τοιαῦτα δὴ πράττων, ὑπό τε τοῦ τῶν ἔργων συνειδότος ἐλαυνόμενος, καὶ πρὸς τὴν ἐν τῇ πόλει διατριβὴν
ἀπεχθῶς ἔχων, ἀποδημῆσαι τῆς Ῥώμης ἠθέλησεν, ὡς δὴ διοικήσων τὰ ἐν τοῖς στρατοπέδοις καὶ τὰ ἔθνη ἐπο-
ψόμενος. ἀπάρας δὲ τῆς Ἰταλίας, ἐπί τε ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἴστρου γενόμενος, διῴκει τὰ ἀρκτῷα τῆς ἀρχῆς μέρη.

ξάνδρου μνῆμα, τὴν χλαμύδα ἣν ἔφερεν ἁλουργῆ, δακτυλίους τε οὓς εἶχε λίθων τιμίων, ζωστῆρά τε
πολυτελές, ἔφερε περιελὼν ἑαυτοῦ, καὶ ἐπέθηκε τῇ ἐκείνου σορῷ. ὁ δὲ ὁρῶν ὁ δῆμος ὑπερέχαιρε, παν-
νυχίζων τε καὶ ἑορτάζων· οὐκ εἰδὼς τὴν τοῦ βασιλέως λανθάνουσαν γνώμην· ταῦτα γὰρ πάντα ἐ-
κεῖνος ὑπεκρίνατο, βουλόμενος τὸ πλῆθος αὐτῶν διαφθεῖραι. ἡ δ' αἰτία τοῦ λανθάνοντος μίσους, τοιάδε τις ἦν·
ἠγγέλλετο αὐτῷ διατρίβοντι ἐπὶ τῆς Ῥώμης, ἔτι καὶ τοῦ ἀδελφοῦ περιόντος, καὶ μετὰ τὸν ἐκείνου φόνον,
ὅτι ἄρα εἶεν πολλὰ ἐς αὐτὸν ἀποσκώψαντες· πεφύκασι δέ πως εἶναι φιλοσκώμμονες, καὶ λέγειν εὐστόχως
ὑπογραφὰς ἢ παιδιὰς ἀπορριπτοῦντες ἐς τοὺς ὑπερέχοντας, πολλὰ χαρίεντα μὲν αὐτοῖς δοκοῦντα, λυπηρὰ δὲ
τοῖς σκωφθεῖσι· τῶν γὰρ τοιούτων ἀνιᾷ μάλιστα, ὅσα ἐλέγχει τῶν ἁμαρτημάτων τὴν ἀλήθειαν. πολλὰ τοίνυν ἐς ἐκεῖ-
νον αὐτὸν σκώψαντες ἔς τε τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἀναίρεσιν, καὶ τὴν πρεσβῦτιν Ἰοκάστην καλοῦντες· ἐκεῖνον δὲ
πάλιν χλευάζοντες ὅτι δὴ μικρὸς ὤν, Ἀλέξανδρον καὶ Ἀχιλλέα τοὺς γενναιοτάτους καὶ μεγίστους ἥρωας ἐμιμεῖτο· τοιαῦ-
τά τινα παίζειν αὐτοῖς δοκοῦντες, ὀλέθριον ἐπιβουλὴν κατ' αὐτῶν σκέψασθαι τὸν Ἀντωνῖνον ἠνάγκασαν, φύ-
σει ὄντα ὀργίλον καὶ φονικόν· συμπανηγυρίσας τοίνυν αὐτοῖς καὶ συνεορτάσας, ὡς εἶδε πᾶσαν τὴν πόλιν πλήθει
μεγίστου πεπληρωμένην, τῶν ἀπὸ πάσης περιοικίδος χώρας ἐκεῖ συνελθόντων διὰ προγράμματος, πᾶσαν τὴν νεολαίαν, ἐς
τὸ πεδίον κελεύσας συνελθεῖν· φήσας ἐς τιμὴν Ἀλεξάνδρου φάλαγγα βούλεσθαι συστήσασθαι, ὥσπερ Μακε-
δονικὴν καὶ Σπαρτιᾶτιν, οὕτως καὶ τοῦ ἥρωος ἐπώνυμον· κελεύει δὲ στοιχηδὸν τοὺς νεανίας πάντας διαστῆναι,
ὡς ἂν ἐπελθὼν ἕκαστον ἴδοι, εἴ τε ἡλικίας ἔχοι καὶ μεγέθους σώματος καὶ εὐεξίας ἐς στρατείαν ἐπιτηδείως. τού-
τοις αὐτοῦ ταῖς ὑποσχέσεσι πιστεύσαντες οἱ νεανίαι πάντες, εἰκότα τε ἐλπίσαντες διὰ τὴν ὑπάρξασαν πρὸς αὐτοὺς
τοῦ βασιλέως τιμήν, συνῆλθον ἅμα γονεῦσί τε καὶ ἀδελφοῖς, συνηδομένων αὐτῶν ταῖς ἐλπίσιν. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος διεξιὼν
αὐτοῖς ἐπιών, ἑκάστου ἐφαπτόμενος, καὶ ἄλλου ἄλλο λέγων ἐγκώμιον παρῄει, ἔστε οὔτε τι ὑπορῶντας οὔτε προσ-
δοκῶντας, τὸ στρατιωτικὸν πᾶν ἐκυκλώσατο· ὡς δὲ ἐτεκμήρατο ἤδη αὐτοὺς εἶναι ἐντὸς τῶν ὅπλων περιει-
λημμένους, καὶ ὥσπερ ἐν δικτύοις σεσαγηνευμένους, ἐπελθὼν πάντας, αὐτὸς μὲν ὑπεξῆλθε χαίρων μεθ' ἧς εἶχε φρουρᾶς
περὶ αὐτόν· ὑφ' ἑνὶ δὲ σημείῳ προσπεσόντες πανταχόθεν οἱ στρατιῶται, τὴν ἐν μέσῳ πᾶσαν νεολαίαν, καὶ εἴ τινας
ἄλλους παρῆσαν, παντὶ τρόπῳ φόνου ἀναιροῦσιν· ὡπλισμένοι τε ἀόπλους, καὶ πανταχόθεν περιειληφότες.
τῶν δὲ στρατιωτῶν, οἱ μὲν ἐφόνευον ξίφεσιν· οἱ δὲ ὤρυττον ὀρύγματα μεγάλα, ἕλκοντές τε τοὺς πλείστους ἐνέβαλλον· πληροῦντες
τῶν πιπτόντων σωμάτων, καὶ τὴν γῆν ἐπιχέοντες, μέγιστον ἤγειρον ταχέως τάφον πολυάνδριον· πολλοί τε καὶ ἡμιθνῆτες ἑλκυ-
σθέντες ἔτι ζῶντες συνωθοῦντο· ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγοι προσαπώλλοντο. ὅσοι γὰρ ἔτι ἐμπνέ-
οντας, καὶ δύναμιν μετρίως ἔχοντας συνώθουν περιπλεκόμενοι, συγκατέσπων αὐτούς. τοσοῦτος δὲ ἦν ὁ φόνος,
ὡς ῥεύμασιν αἵματος διὰ τοῦ πεδίου, τάς τε ἐκβολὰς τοῦ Νείλου μεγάλας οὔσας, τόν τε περὶ τὴν πόλιν αἰγιαλὸν πάντα
φοινιχθῆναι. τοιαῦτα δὴ ἐργασάμενος τὴν πόλιν, ἀπῆρε καὶ ἐς Ἀντιόχειαν ἀφίκετο· ἐπιθυμήσας δὲ καὶ αὐτὸς Παρ-
θικὸς κληθῆναι, καὶ Ῥωμαίοις ἐπιστεῖλαι ὡς χειρωσάμενος τοὺς κατὰ τὴν ἀνατολὴν βαρβάρους, καίτοι γε εἰρήνης
οὔσης βαθείας, μηχανᾶται τοιόνδε τι· ἐπιστέλλει τῷ βασιλεῖ Παρθυαίων, Ἀρτάβανος δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ· πέμπει τε
πρεσβείαν καὶ δῶρα πάσης ὕλης πολυτελῆ, καὶ τέχνης ποικίλης. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγεν, ὅτι δὴ βούλεται γήμ-
ασθαι αὐτοῦ τὴν θυγατέρα πρὸς γάμον· ἁρμόζειν δὲ αὐτῷ βασιλεῖ τε καὶ βασιλέως υἱῷ, μὴ ἰδιώτου τινὸς καὶ
ἀπόλιδος γαμβρῷ γενέσθαι, ἀλλ' εὐγενοῦς βασιλίδος τε καὶ μεγάλου βασιλέως θυγατρί· δύο δὲ ταύτας ἀρχὰς
εἶναι μεγίστας, τήν τε Ῥωμαίων καὶ τὴν Παρθυαίων· ἃς συναχθείσας κατ' ἐπιγαμίαν, μηκέτι ποταμῷ διωρισ-
μένας, ἀλλὰ μίαν ποιήσειν ἀρχὴν ἀνανταγώνιστον· τὰ γὰρ λοιπὰ ἔθνη καὶ βάρβαρα, ὅσα νῦν ὑπὸ τῇ τούτων βα-
σιλείᾳ, ἀλλότρια ἔσεσθαι αὐτοῖς, κατὰ ἔθνη καὶ συστήματα ἀρχόμενα· ἔχειν δὲ Ῥωμαίους μὲν πεζὸν στρατὸν καὶ
τὴν διὰ δόρατος συστάδην μάχην ἀνανταγώνιστον· Παρθυαίους τε ἵππον τε πολλήν, καὶ τὴν διὰ τόξων [illegible]
εὐστοχίαν· ταῦτα δὴ συνελθόντα, πάντων δὲ οἷς πόλεμος κατορθοῦται συμπνεόντων, ῥᾳδίως αὐτοὺς ὑφ' ἑνὶ
διαδήματι βασιλεύειν πάσης οἰκουμένης· τά τε παρ' ἐκείνοις φυόμενα ἀρώματα, ἢ θαυμαζόμενα ὑφάσματα, καὶ
παρὰ Ῥωμαίοις μεταλλευόμενα, ἢ διὰ τέχνης ἐπαινούμενα, μηκέτι μόλις καὶ σπανίζοντα, λανθάνοντά τε διὰ ἐμπό-
ρων κομίζεσθαι, μιᾶς δὲ γῆς οὔσης καὶ μιᾶς ἀρχῆς, κοινὴν καὶ ἀκώλυτον ἀμφοτέροις τὴν ἀπόλαυσιν ἔσεσθαι.
Τοιούτοις αὐτοῦ γράμμασιν ἐντυχὼν ὁ Παρθυαῖος, τὰ μὲν πρῶτα ἀντέλεγε· φάσκων, μὴ ἁρμόζειν Ῥωμαίῳ
γάμον βαρβάρου· τίνα γὰρ ἔσεσθαι συμφωνίαν ὁμοφύλοις, μήτε τῆς αὐτῆς φωνῆς συνιεῖσιν, οὔτε διαί-
της καὶ διαφόρους εἶναι ἀλλήλων· εἶναι δὲ παρὰ Ῥωμαίοις εὐπατρίδας πολλούς, ὧν τινα ἐπιλέξασθαι δύνασθαι τὴν
θυγατέρα, παρά τε αὐτῷ Ἀρσακίδας· καὶ οὐ μὴν νόθον τρόπον ἐκεῖνος μολύνεσθαι. ἐγκειμένου δὲ τοῦ Ἀντωνίνου, δώ-
ροις δὲ πολλοῖς καὶ ὅρκοις τὴν περὶ τὸν γάμον σπουδήν τε καὶ εὔνοιαν πιστουμένου, πείθεται ὁ βάρβαρος, καὶ δώσειν τε ὑπ-
ισχνεῖτο· καὶ λοιπὸν γαμβρὸν ὠνόμαζεν. διαδραμούσης δὲ τῆς φήμης, οἱ μὲν βάρβαροι εὐτρεπίζειν πάντα ἐς τὴν

ἐπ' ἄλλω.

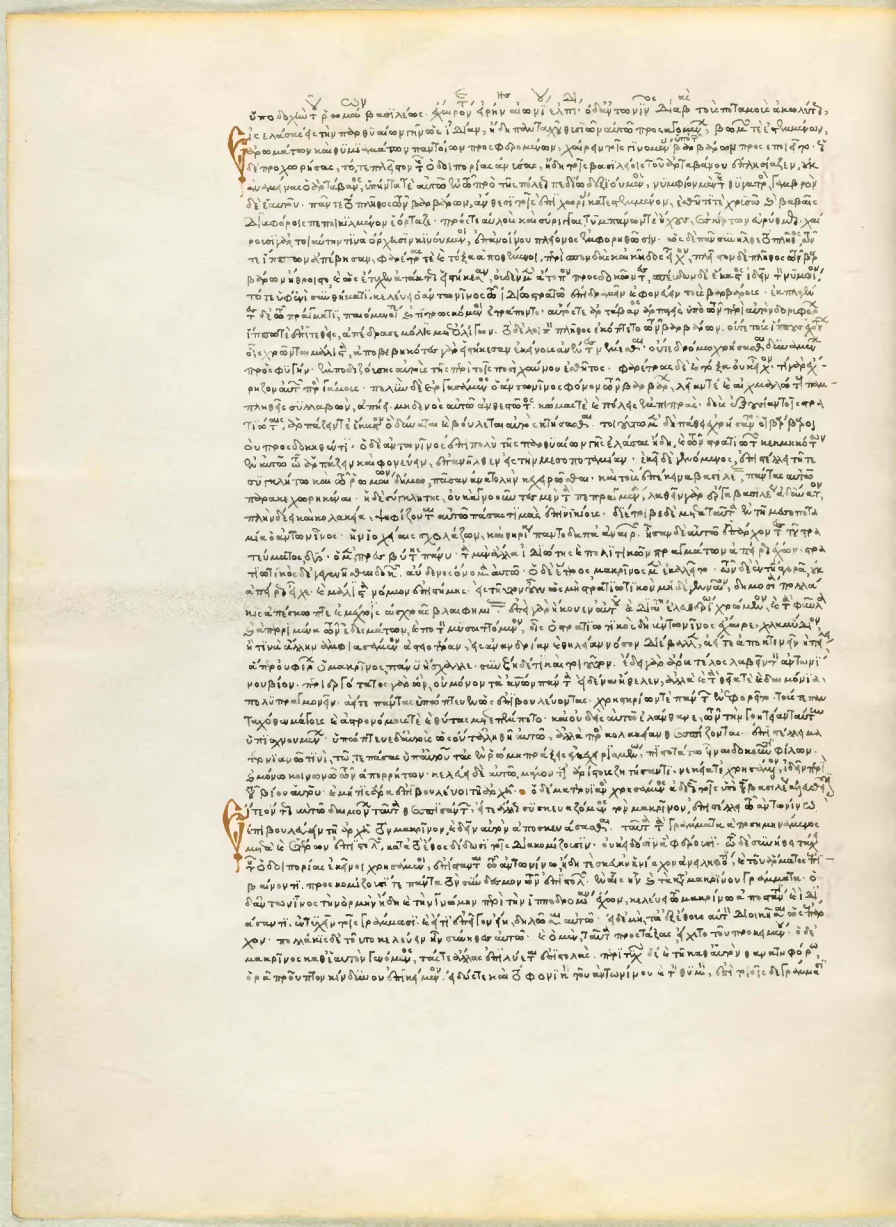

ἐφάνη Ἀρτάβανος σὺν μεγίστῳ πλήθει στρατοῦ. ἀσπασάμενοι δὲ τὸν ἥλιον ὡς ἔθος αὐτοῖς, οἱ βάρβαροι μεγίστῃ κλαγγῇ βοήσαντες, ἐπέδραμον τοῖς Ῥωμαίοις, ἐπιτοξεύοντές τε καὶ ἱππάζοντες. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, ἐν κόσμῳ καὶ ἀσφαλῶς συστήσαντες τὰς φάλαγγας, ἑκατέρωθέν τε τοῖς ἱππεῦσι καὶ τοῖς Μαυρουσίοις παρατάξαντες, τά τε κενὰ πληρώσαντες τῶν κούφως καὶ εὐσταλῶς ἐκτρέχειν δυναμένων, δεξάμενοι τοὺς βαρβάρους, ἐμάχοντο. καὶ οἱ μὲν βάρβαροι τῷ πλήθει τῶν τοξευμάτων, τοῖς τε ἐπιμήκεσι δόρασι τῶν καταφράκτων, ἀπό τε ἵππων καὶ καμήλων τιτρώσκοντες αὐτούς, μεγάλως ἄνωθεν ἔβλαπτον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῶν μὲν συστάδην μαχομένων ῥᾳδίως ἐκράτουν· ἐπεὶ δὲ ἥ τε ἵππος πολλὴ οὖσα, καὶ τὸ τῶν καμήλων πλῆθος ἐλυμαίνετο, προσποιούμενοι ἀναχωρεῖν, τριβόλους τε καὶ ἄλλα τινὰ τεχνάσματα σιδήρου ὀξύτατα τῶν ὀβελῶν περιπεπηγμένα ἐρρίπτουν· λανθάνοντα δὲ ἐν ταῖς ψάμμοις, καὶ οὐ καθορώμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων ἢ τῶν καμήλων, ὀλέθρια ἦν αὐτοῖς. πατοῦντες γὰρ οἵ τε ἵπποι, αἵ τε κάμηλοι μάλιστα ἔχουσαι ἁπαλὰ τὰ πέλματα, ὤκλαζον καὶ ἐχώλευον, τούς τε ἐπιβάτας εἰς ἔδαφος ἀπεσείοντο. οἱ δὲ ἐπέκεινα βάρβαροι, ὅσοι μὲν ἐποχοῦνται ἵπποις ἢ καμήλοις, γενναίως μάχονται. ἢν δὲ ἀποβῶσιν αὐτῶν, ἢ κατενεχθῶσι, ῥᾷστα ἁλίσκονται, μὴ φέροντες τὴν ἐκ συστάδην μάχην. πρός τε τὰς διώξεις ἢ φυγὰς ἂν δέοι, ὑπὸ τῆς περὶ τοῖς σκέλεσιν ἐσθῆτος χαύνως παρῃωρημένης ἐμποδίζονται. πρώτης μὲν οὖν καὶ δευτέρας ἡμέρας ἐξ ἑωθινοῦ ἐς ἑσπέραν ἐμαχέσαντο. ἐπεὶ νὺξ ἐπελθοῦσα διέλυε τὰς μάχας, ἑκάτεροί τε ἐπανήρχοντο ἐς τὰ ἑαυτῶν στρατόπεδα νικᾶν ἀξιοῦντες. τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ συνῆλθον ἐς τὸ αὐτὸ πεδίον μαχούμενοι· ἐπειρῶντό τε οἱ μὲν βάρβαροι πολὺ τῷ πλήθει ὑπερέχοντες, κυκλώσασθαι τοὺς Ῥωμαίους καὶ σαγηνεῦσαι. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι οὐκέτι τὰς φάλαγγας ἐς βάθος συνίστασαν. γεμίνους δὲ διεκτείνοντες, ἀεὶ τὸ κυκλούμενον διεκπόδιζον. πλῆθος δὲ τοσοῦτον ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν ἐφονεύθη, ὡς πᾶν πληρωθῆναι τὸ πεδίον, μεγίστους τε σωροὺς πτωμάτων ἐς ὕψος ὀρθωθῆναι, μάλιστα τῶν καμήλων ἐπαλλήλων πιπτουσῶν. πρός τε οὖν τὸ διαβαίνειν ἐμποδίζοντο οἱ μαχόμενοι. οὐκέτι δὲ οὐδὲ καθεώρων ἀλλήλους, μεγάλου ὄρους χώματος ἐν μέσῳ διείργοντος ὑπὸ τῶν σωμάτων σεσωρευμένων· ὑφ' οὗ κωλυόμενοι πρὸς ἀλλήλους ἐπιέναι, ἑκάτεροι ἐπανῆλθον ἐς τὰ ἑαυτῶν στρατόπεδα. ὁ δὲ Μακρῖνος συνιδὼν ὅτι οὐκ ἄλλως Ἀρτάβανος ἐκθύμως τε μάχεται καὶ προσμένει, ἀλλ' οἰόμενος αὐτῷ Ἀντωνῖνον μάχεσθαι, φασὶ γὰρ τοὺς βαρβάρους ῥᾷστα ἀποκάμνειν, ἐθελοκακεῖν τε εἰ μή τι ἐν ταῖς πρώταις ὁρμαῖς κατορθώσωσι· τότε δὴ προσμενόντων, ὡς εἶπον, τὴν μάχην ἀναμένουσι μέχρι τῶν νεκρῶν ἀναιρέσεως καὶ ἀφανισμοῦ, οὐκ εἰδότων τεθνηκέναι τὸν ἐχθρὸν αὐτῶν, πέμπει πρεσβείαν· ἐπιστέλλει τε τῷ Ἀρταβάνῳ λέγων, τὸν μὲν παρὰ τὰς σπονδὰς καὶ τοὺς ὅρκους ἀδικήσαντα βασιλέα τεθνηκέναι. Ῥωμαίοις δὲ νῦν ἐπ' αὐτῷ τὴν ἀρχὴν καὶ αὐτῷ τὴν τῆς βασιλείας φροντίδα ἀναδεδέχθαι. μήτε γὰρ ἀρέσκεσθαι τοῖς πραχθεῖσιν, αἰχμαλώτους τε ὅσους ἔχει ἀποδώσειν· χρήματά τε ὅσα ἥρπασεν, ἀποτίσειν· φίλον τε ἀντὶ ἐχθροῦ χρήσασθαι, καὶ τὴν εἰρήνην ὅρκοις καὶ σπονδαῖς βεβαιώσειν. ὁ δὲ Ἀρτάβανος, ταῦτά τε ἀναγνοὺς καὶ διδαχθεὶς ὑπὸ τῶν πρέσβεων περὶ τῆς Ἀντωνίνου ἀναιρέσεως, αὐτάρκη τιμωρίαν τῆς παρασπονδήσεως δεδόσθαι νομίσας, τόν τε αὐτοῦ στρατὸν τετρυχωμένον ὁρῶν, ἅπαντάς τε τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰ χρήματα ἀπολαβών, σπεισάμενος εἰρήνην πρὸς τὸν Μακρῖνον, ἐς τὰ ἑαυτοῦ ἐπανεχώρησε. τόν τε στρατὸν ἀπαλλάξας τῆς Μεσοποταμίας διατρίβων ὁ Μακρῖνος, ἐς τὴν Ἀντιόχειαν ἠπείγετο.

Ἡρωδιανοῦ ἱστοριῶν πέμπτη.

Πῶς μὲν δὴ Ἀντωνῖνος ἦρξέ τε καὶ ἐτελεύτησε, δεδήλωται ἐν τῷ πρὸ τούτου συγγράμματι, ἥ τε πρὸ τῶν ἐπιβουλὴ καὶ διαδοχή. γενόμενος δὲ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ ὁ Μακρῖνος, ἐπιστέλλει τῷ τε δήμῳ Ῥωμαίων καὶ τῇ συγκλήτῳ λέγων τοιάδε. εἰδόσι μὲν ὑμῖν, τόν τε βίον μου τὸν ἐξ ἀρχῆς καὶ προαίρεσιν, τοῦτ' ἔστι τὸ πρὸς χρηστότητα ἐπιρρεπὲς καὶ τὸ πρᾷον τῆς διοικήσεως τῆς πρότερον πράξεως, ἐν πολύ τι ἐλάσσονι ἐξουσίας ἐν τῇ βασιλικῇ ἀποδεούσης, ὅπου γε καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐπάρχοις τοῦ στρατοπέδου πεπίστευκε, περιττὸν νομίζω μακρηγορεῖν. ἴστε γὰρ ὡς ἐκεῖνος ἔπραττεν οὐκ ἀρεσκομένου, καὶ προνοῶν δεδιὼς ὑμῶν. ὃς πολλάκις τοῖς ἐντυχοῦσι διαβολαῖς πιστεύων, ἀφειδῶς ὑμῖν προσεφέρετο. κἀμὲ κακῶς ἠγόρευε, καὶ δημοσίᾳ πολλάκις τὴν μετριότητά μου καὶ πρὸς τοὺς ἀρχομένους φιλάνθρωπον διαβάλλων, καὶ διασκώπτων ἐς ῥᾳθυμίαν, ἐς τρόπον χαυνότητος. κολακείᾳ δὲ χαίρων, καὶ τοὺς ἐς ὠμότητα παροξύνοντας τῷ τε θυμῷ αὐτοῦ ὑπηρετοῦντας εὐδοκίμους αὐτοῦ δι' ἐχθρῶν τήν τε ὀργὴν διαβολαῖς ἀρεσκόμενος, εὔνους καὶ πιστοὺς ἐδόκει καὶ φίλους. ὑμῖν δὲ ἐξ ἀρχῆς τὸ πρᾷον καὶ ἥμερον προσφιλές. τὸν γοῦν πρὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πολλῶν μάλιστα τιμώμενον, καὶ ἐφ' οὗ πᾶσα Ῥωμαίων ἐστάλη ἡ ἀρχή, κατελύσατε. οἷς καὶ ἀνδρείας παραταξάμενοι, οὐδὲν ἧττον ἠτυχήσαμεν· καὶ οἷς συστάντας μὴ πολλῆς δυνάμεως ἐλθόντας μετὰ βασιλέα τινὰ φίλον αὐτὸν ἐξ ἀρχῆς διεμάχου ἐποιήσαμεν. ὑμῶν δὲ κρατησάντων, εὐδόκιμοι καὶ ἀνέμοι πάντας βιῶσομεν. δεῖ γὰρ κρατεῖν τὸ μᾶλλον ἢ βασιλέα νομισθῆσθαι. μηδέ τις ἀπαξιούτω, ἢ τύχην πλοῦτον νομιζέτω, ὅτι δὴ οὐ τέλειος ἐκ τῆς ἱππάδος τάξεως ἐπὶ τοῦτο ἡγεμονεύσει. τί γὰρ ὄφελος εὐγενείας, εἰ μὴ χρηστὸς καὶ φιλάνθρωπος συνοικεῖ τρόπος; τὰ μὲν γὰρ τῆς τύχης δῶρα καὶ ἀναξίοις περιπίπτει· ἡ δὲ τῆς ψυχῆς ἀρετὴ ἰδίαν ἑκάστῳ δόξαν περιτίθησιν. εὐγένεια δὲ καὶ πλοῦτος, καὶ ὅσα τοιαῦτα, μακαρίζεται μέν, οὐκ ἐπαινεῖται δέ, ὥσπερ ἄλλα

δοξῶν· ἐπεὶ καὶ δὲ ὁ χρηστὸς Περτίναξ ἀναμφιβόλως θαυμάζεται, καίτοι τὴν ἀρχὴν ἀφορμὴν ἐς οὐδὲν τὴν ἀρχὴν κα-
τορθώσαντα· τί γοῦν ὑμᾶς ὤνησεν ἡ Κομόδου εὐγένεια, ἢ Ἀντωνίνου πατρῴα διαδοχή; οἱ μὲν γὰρ
ὥσπερ ὄφλημα κληρονομίας εἰληφότες, ἀποχρῶνταί τε καὶ ὑβρίζουσιν ὡς αὐτῶν ἰδίῳ κτήματι· οἱ
δὲ παρ᾿ ὑμῶν λαβόντες, χάριτος ἀιδίου εἰσὶ χρεῶσται· καὶ πειρῶνται ἀμείβεσθαι τοὺς εὐεργετή-
σαντας προειληφότας. καὶ τῶν μὲν εὐπατριδῶν βασιλέων ἡ εὐγένεια ἐς ὑπεροψίαν ἐκπίπτει· καταφρονοῦσι
τῶν πολλῶν ὡς πολὺ ἐλαττόνων· οἱ δὲ ἐκ μετρίων πράξεων ἐπὶ τοῦτο ἐλθόντες, προσέχουσί τε καὶ
ὡς κτητῷ, αἰδοῦνταί τε καὶ τιμῶσιν ἣν ἴσασιν πρότερον τοῖς κρείττοσι. ἐγὼ δὲ σκοπὸν μηδὲν
πράττειν ἄνευ τῆς ὑμετέρας γνώμης· κοινωνούς τε καὶ συμβούλους ἔχειν τῆς τῶν πραγμάτων διοικήσεως. ὑμεῖς δὲ ἐν
ἀδείᾳ καὶ ἐλευθερίᾳ βιώσεσθε, ὧν ἀφῄρηντο μὲν ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν βασιλέων· ἀποδοῦναι δὲ ὑμῖν
πειράσονται πρότερον μὲν Μάρκος, ὕστερον δὲ Περτίναξ, ἐξ ἰδιωτικῶν σπαργάνων ἐπὶ τοῦτο ἐλθόντες. μέγα
γὰρ ἔνδοξον ἀρχὴν αὐτὸν παρασχεῖν ἐς τοὺς ἐπιγενομένους, ἢ κλέος προγονικὸν παραλαβόντα, πρὸς
φαυλότητι καταισχῦναι. ἀναγνωσθείσης δὲ τῆς τοιαύτης ἐπιστολῆς, ἀνεφήμησέ τε αὐτὸν ἡ σύγκλητος· καὶ τὰς
σεβασμίους τιμὰς πάσας ἐψηφίσαντο. οὐχ οὕτω δὲ εὐφραίνοντο ἐπὶ τῇ Μακρίνου διαδοχῇ, ὡς ὑπερήδοντο
καὶ πανδημεὶ ἑόρταζον ἐπὶ τῇ Ἀντωνίνου ἀπαλλαγῇ. ἕκαστός τε ᾤετο, μάλιστα τῶν ἐν ἀξιώσει τινὶ ἢ πρά-
ξεσιν ἀναστρεφομένων, ξίφος ἀποτεθεῖσθαι τοῖς αὐχέσιν ἐπαιωρούμενον· συκοφάνται δὲ καὶ δοῦλοι δεσποτῶν
κατήγοροι, ἀνεσκολοπίσθησαν. ἥ τε Ῥωμαίων πόλις, καὶ σχεδὸν πᾶσα ἡ ὑπὸ Ῥωμαίοις οἰκουμένη, καθαρθεῖσα
πονηρῶν ἀνθρώπων, τῶν μὲν κολασθέντων, τῶν δὲ φυγόντων· εἰ δέ τινες καὶ ἔλαθον διὰ λαβυρίνθου κρυπτο-
ζόντων ἡσυχάζοντες. ἀδείας δὲ πολλῆς καὶ σκιᾶς ἐλευθερίας ἐβίωσαν ἐκεῖνον τὸν ἐνιαυτόν, ὃν μόνον ὁ Μακρῖνος ἐβα-
σίλευσε. τοσοῦτον δὲ ἥμαρτεν ὁ Μακρῖνος διελύσεν εὐθέως τὸ στρατόπεδον· καὶ ἕκαστον ἐς τὰ ἑαυτῶν ἀποπέμψαι,
αὐτός τε ἐς τὴν Ῥώμην ἐπειχθῆναι ἠπείγετο, τοῦ δήμου ἑκάστοτε καλοῦντος μεγάλαις βοαῖς. ἐν δὲ τῇ Ἀν-
τιοχείᾳ διέτριβε· γενειάζων τε καὶ βαδίζων, τὸ πλέον τοῦ δέοντος ἠρεμαίως, βραδύτατά τε καὶ μόλις τοῖς
προσιοῦσιν ἀποκρινόμενος· ὡς μηδὲ ἀκούεσθαι πολλάκις διὰ τὸ κατεσταλμένον τῆς φωνῆς. ἐζήλου δὲ ταῦτα 104,13
ὡς δὴ Μάρκου ἐπιτηδεύματα· τὸν δὲ ἄλλον βίον οὐκ ἐμιμήσατο. ἐπεδίδου δὲ ἑκάστοτε ἑαυτὸν ἁβροδιαίτῳ·
ὀρχηστῶν τε θέαις καὶ πάσης μούσης, καὶ κινήσεώς τε εὐρύθμου ὑποκριταῖς σχολάζων, τῆς τε τῶν πραγμάτων
διοικήσεως ἀμελῶν· πόρπαις τε καὶ ζωστῆρι ἐκ χρυσοῦ πολλοῦ καὶ λίθοις τιμίοις πεποικιλμένοις· τῆς
τοιαύτης πολυτελείας παρὰ τοῖς Ῥωμαίων στρατιώταις οὐκ ἐπαινουμένης· βαρβάρου δὲ μᾶλλον καὶ θηλυ-
πρεποῦς ἡγουμένης. ἅπερ ὁρῶντες οἱ στρατιῶται, οὐ πάνυ ἀπεδέχοντο· ἀπηρέσκοντό τε αὐτοῦ τῷ
βίῳ, ὡς ἀνειμένῳ μᾶλλον ἢ κατὰ ἄνδρα στρατιωτικόν· παραβάλλοντες δὲ τὴν μνήμην τῆς Ἀντωνίνου
διαίτης, ἐπισκυθρωπάζοντες τὰ στρατιωτικὰ γινόμενα, κατεγίνωσκον τῆς Μακρίνου πολυτελείας. ἔτι τε καὶ γαμ-
ήλιοι, αὐτοὶ μὲν ὑπὸ σκηναῖς καὶ ἐν ἀλλοδαπῇ διαιτώμενοι, ἔσθ᾿ ὅτε καὶ σπανίζοντες τῶν ἐπιτηδείων,
ἔς τε τὰ ἑαυτῶν οὐκ ἐπανιόντες, εἰρήνης ἤδη δοκούσης· ὁρῶντες δὲ τὸν Μακρῖνον χλιδῇ καὶ τρυ-
φῇ διαιτώμενον, ἀφηνιάζοντες ἤδη πρὸς ἀλλήλους αὐτὸν κακῶς ἠγόρευον· πρόφασιν δὲ τελείως λαβεῖν
ηὔχοντο, ἐς τὸ ἀποσκευάσασθαι τὸ λυποῦν. ἐχρῆν δὲ ἄρα Μακρῖνον ἐνιαυτὸν μόνον τῇ βασιλείᾳ
ἐντρυφήσαντα, ἅμα τῷ βίῳ καὶ τὴν ἀρχὴν καταλῦσαι· μικρὰν καὶ ἀτελῆ πρόφασιν τοῖς στρατιώταις
ἐς ἃ ἐβούλοντο τῆς τύχης παρασχούσης. Μαῖσα ἦν τις ὄνομα τὸ γένος Φοίνισσα· ἀπὸ Ἐμέσου τῆς οὕτω
καλουμένης πόλεως ἐν Φοινίκῃ· ἀδελφὴ δὲ ἐγεγόνει Ἰουλίας τῆς Σεβήρου γυναικός, Ἀντωνίνου
δὲ μητρός. παρὰ πάντα οὖν τὸν τῆς ἀδελφῆς βίον, ἐν τῇ βασιλείᾳ διέτριψε γυναικῶν· χρόνου πολὺ ἔτους·
περ οὗ Σεβῆρός τε καὶ Ἀντωνῖνος ἐβασίλευσαν. ταύτην δὲ Μαῖσαν τότε ὁ Μακρῖνος, μετὰ τὴν τῆς ἀδελ-
φῆς τελευτὴν, Ἀντωνίνου δὲ ἀναίρεσιν, προσέταξεν ἐς τὴν πατρίδα ἐπανελθοῦσαν, ἐν τοῖς οἰκείοις
καταβιῶναι· πάντα ἔχουσαν τὰ ἑαυτῆς· πλεῖστον δὲ ἦν χρημάτων ἀνάπλεως· ἅτε μακρῷ χρόνῳ
βασιλικῇ ἐξουσίᾳ ἐντεθραμμένη. ἐπανελθοῦσα δὲ ἡ πρεσβῦτις, διέτριβεν ἐν τοῖς ἑαυτῆς. ἦσαν
δὲ αὐτῇ θυγατέρες δύο· Σοαιμὶς μὲν ἡ πρεσβυτέρα ἐκαλεῖτο· ἡ δὲ ἑτέρα Μαμαία. παῖδες δὲ ἦσαν τῇ μὲν
πρεσβυτέρᾳ, Βασσιανὸς ὄνομα· τῇ δὲ ἑτέρᾳ, Ἀλεξιανός. ὑπὸ δὲ ταῖς μητράσι καὶ τῇ μάμμῃ ἀνετρέφοντο·
ὧν Βασσιανὸς περὶ ἔτη γεγονὼς τεσσαρεσκαίδεκα· ὁ δὲ Ἀλεξιανὸς δέκατον ἔτος ἐπιβεβηκὼς· ἱε-
ρῶντο δὲ αὐτοὶ θεοῦ ἡλίου· τοῦτον γὰρ οἱ ἐπιχώριοι σέβουσι, τῇ Φοινίκων φωνῇ Ἐλαιαγάβαλον
καλοῦντες· νεὼς δὲ αὐτῷ μέγιστος κατεσκεύαστο· χρυσῷ πολλῷ καὶ ἀργύρῳ κεκοσμημένος· λίθων τε
πολυτελείᾳ. θρησκεύεται δὲ οὐ μόνον πρὸς τῶν ἐπιχωρίων, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ γείτονες σα-
τράπαι τε καὶ βασιλεῖς βάρβαροι, φιλοτίμως πέμπουσι τῷ θεῷ ἑκάστου ἔτους πολυτελῆ ἀνα-
θήματα. ἄγαλμα μὲν οὖν ὥσπερ παρ᾿ Ἕλλησιν ἢ Ῥωμαίοις, οὐδὲν ἕστηκε χειροποίητον θεοῦ φέρον εἰ-
κόνα· λίθος δέ τις ἐστὶ μέγιστος, κάτωθεν περιφερής, λήγων ἐς ὀξύτητα· κωνοειδὲς αὐτοῦ σχῆμα·
μέλαινά τε ἡ χροιά· διιπετῆ αὐτὸν εἶναι σεμνολογοῦσιν· ἐξοχάς τέ τινας βραχείας καὶ τύπους
δεικνύουσιν· εἰκόνα τε ἡλίου ἀνέργαστον εἶναι θέλουσιν, οὕτω βλέποντες. τούτῳ δὴ τῷ θεῷ ὁ Βασ-
σιανὸς ἱερώμενος, ἅτε γὰρ πρεσβυτέρῳ ἐκείνῳ ἐνεκεχείριστο ἡ θρησκεία, προῄει τε σχήματι βαρβάρῳ,

τὰ τοῦ βασιλέως σύμβολα, διηπόρουν, ποῦ ἐτράπη. ποτὲ μὲν οὖν ἐν πολλῇ πλάνῃ ὢν καὶ μέν, ἢ ἀπὸ δρόμου χαλκηδό(νος)·ἠγνό-
ουν τε, πῶς χρήσονται τῷ πράγματι, οὔτε γὰρ μάχεσθαι ἤθελον ὑπὲρ τοῦ μὴ παρόντος, παραδοῦναί τε αὑ-
τοὺς ἐκδότους, ᾐσχύνοντο, καὶ ἐδεδοίκεισαν. ὡς δὲ παρά τινων αὐτομόλων ἐπύθετο ἀντωνῖνος τὴν τοῦ
Μακρίνου φυγήν, πέμψας κήρυκα διδάσκει αὐτούς, ὅτι μάτην ὑπὲρ ἀνδρὸς δραπέτου καὶ φυγάδος μάχονται· ἄδει-
άν τε καὶ ἀμνηστίαν ἐνόρκως ὑπισχνεῖται· καλεῖ τε καὶ αὐτὸν δορυφορήσοντας. οἱ δέ, οὖν πεισθέντας, προσ-
εχώρησαν. ὁ δὲ ἀντωνῖνος, πέμπει τοὺς διώξοντας τὸν μακρῖνον πολὺ προκεχωρηκότα. ἐν χαλκηδόνι δὲ τῆς
τῆς βιθυνίας καταληφθεὶς νοσῶν χαλεπώτατα ὑπό τε τῆς συνεχοῦς ὁδοιπορίας συντετριμμένος, ἔνθα
αὐτὸν εὑρόντες ἔν τινι προαστείῳ κρυπτόμενον οἱ διώκοντες, τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμον. ἐλέγετο δὲ σπου-
δὴν ἐς τὴν ῥώμην θέσθαι, τῇ τοῦ δήμου περὶ αὐτὸν σπουδῇ, πειρώμενός τε αὐτὸς ἐς τὴν εὐρώπην διὰ τοῦ
στενοῦ τῆς προποντίδος πορθμοῦ, ἤδη τε τῷ βυζαντίῳ προσπελάζοντα φασὶν ἀντιπνοίᾳ χρήσασθαι
ἐπιμαχοῦντος αὐτῷ τοῦ πνεύματος ἐς τὴν τιμωρίαν. παρὰ τοσοῦτον μὲν δὴ μακρῖνος οὐκ ἐξέφυγε τοὺς δι-
ώκοντας· τέλει τε ἐχρήσατο αἰσχρῷ· ὕστερον θελήσας ἐς τὴν ῥώμην ἀνελθεῖν· δέον ἐν ἀρχῇ τοῦτο
ποιῆσαι. ὁμοῦ δὲ ἔπταισε καὶ γνώμῃ καὶ τύχῃ. τέλει μὲν δὴ τοιούτῳ μακρῖνος ἐχρήσατο· συναναιρεθέντος
αὐτῷ καὶ τοῦ παιδὸς ὃν ἦν ποιήσας καίσαρα διαδουμενιανὸν καλούμενον. ἐπεὶ δὲ ὅ, τε στρατὸς πᾶς μετελ-
θὼν πρὸς τὸν ἀντωνῖνον προσεῖπε βασιλέα, τά τε τῆς ἀρχῆς ὑπεδέξατο, διῳκήθη τῶν αὐτοῦ κατὰ τὴν
ἀνατολὴν τῶν ἐπειγόντων ὑπό τε τῆς μάμμης καὶ τῶν συνόντων φίλων, αὐτὸς γὰρ ἦν νέος τε τὴν ἡλικίαν,
πραγμάτων τε καὶ παιδείας ἄπειρος, οὐ πολὺν χρόνον διατρίψας, ἥπτετο περὶ ἐξόδου· σπευδούσης μάλιστα
τῆς μαίσης ἐς τὴν συνήθη ἑαυτῆς βασίλεια τῆς ῥώμης. ὡς δὲ τῇ τε συγκλήτῳ καὶ τῷ ῥωμαίων δήμῳ τὰ π-
ραχθέντα ἐδηλώθη, δυσφόρως μὲν πάντες ἤκουσαν· ὑπήκουον δὲ ἀνάγκῃ, τοῦ στρατοῦ ταῦτα ᾑρημένου·
κατεγίνωσκόν τε τοῦ μακρίνου ῥαθυμίαν, καὶ τρόπων χαυνότητα· αἴτιον οὐκ ἄλλον, ἀλλ' αὐτὸν
γενέσθαι λέγοντες. ὁ δὲ ἀντωνῖνος ἀπάρας τῆς συρίας, ἐλθὼν δὲ ἐς τὴν νικομήδειαν, ἐχείμαζε· τῆς ὥρας τοῦ
ἔτους οὕτως ἀπαιτούσης. εὐθέως τε ἐξεβακχεύετο· τήν τε ἱερωσύνην τοῦ ἐπιχωρίου θεοῦ ἣν ἐν πέρα τὰ πρὶν
ἔργον προὔθετο, ἐξωρχεῖτο· σχήματί τε ἐσθῆτος πολυτελεστάτης χρώμενος· διά τε πορφύρας χρυσοϋφέσι –
περιδεραίοις τε καὶ ψελλίοις κοσμούμενος, ἐς εἶδός τι ἀσκεῖ· στεφάνους ἐπικείμενος, χρυσοῦ καὶ λίθοις ποικίλ-
ην τε αὐτῷ τὸ σχῆμα μεταξὺ φοινίσσης ἱερᾶς στολῆς, καὶ χλιδῆς μηδικῆς. ῥωμαϊκῆς δὲ ἢ ἑλληνικῆς πάσης ἐσ-
θῆτος ἐμυσάττετο· ἐρίου φάσκων εἰργάσθαι πράγματος εὐτελοῦς· ταῖς δὲ σηρῶν ὑφάσμασι μόνοις ἠρέσκετο· προ-
ῄει τε ὑπὸ αὐλοῖς καὶ τυμπάνοις· τῷ θεῷ δῆθεν ὀργιάζων. ἡ δὲ μαῖσα ταῦτα ὁρῶσα, πάνυ ἠσχαλλε· πεί-
θειν τε λιπαροῦσα, ἐπειρᾶτο μεταμφιέσασθαι τὴν ῥωμαίων στολήν, μέλλοντά τε ἐς τὴν πόλιν ἀφίξεσθαι
ἔς τε τὴν σύγκλητον εἰσελεύσεσθαι, μὴ ἀλλοδαπὸν, ἢ παντάπασι βάρβαρον τὸ σχῆμα ὀφθέν, εὐθὺς λυπήσῃ
τοὺς ἰδόντας· ἀήθεις τε ὄντας καὶ οἰομένους τὰ τοιαῦτα καλλωπίσματα, οὐκ ἀνδράσιν, ἀλλὰ θηλείαις πρέπειν.
ὁ δέ, καταφρονήσας τῶν ὑπὸ τῆς πρεσβύτιδος λεχθέντων, μηδ' ἄλλῳ τινὶ πεισθείς, οὐδὲ γὰρ προσίετο, εἰ μὴ
τοὺς ὁμοιοτρόπους τε καὶ κόλακας αὐτοῦ τῶν ἁμαρτημάτων, βουλόμενος ἐν ἔθει γενέσθαι τῆς τοῦ σχήματος
ὄψεως, τήν τε σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον ῥωμαίων, ἀπόντος τε αὐτοῦ, εἰκόνα μεγάλην γράψας παντὸς ἑαυτοῦ,
οἷος προϊών τε καὶ ἱερουργῶν ἐφαίνετο, παραστήσας τε ἐν τῇ γραφῇ τὸν τύπον τοῦ ἐπιχωρίου θεοῦ, ᾧ
δῆθεν καλλιερῶν ἐγέγραπτο, πέμψας τε ἐς ῥώμην, ἐκέλευσεν ἐν μεσαιτάτῳ τῆς συγκλήτου τόπῳ ὑψηλοτά-
τῳ τε, τὴν εἰκόνα ἀνατεθῆναι, ὑπὲρ κεφαλῆς τοῦ ἀγάλματος τῆς νίκης. ἐς ὃ συνιόντας ἐς τὸ βουλευτήριον, λιβα-
νωτόν τε θυμιᾶν ἕκαστον, καὶ οἶνον σπένδειν. προσέταξέ τε πάντας τοὺς ῥωμαίων ἄρχοντας, καὶ εἴ τινες δη-
μοσίας θυσίας ἐπιτελοῖεν, πρὸ τῶν ἄλλων θεῶν, ὧν καλοῦσιν ἱερουργοῦντες, ὀνομάζειν τὸν νέον θεὸν ἐλεγά-
βαλον. ὡς δὲ ἐς τὴν ῥώμην ἀφίκετο ἐν τῷ προειρημένῳ σχήματι, οὐδὲν παράδοξον ἔδοξε ῥωμαίοις, τῇ γραφῇ
συνηθισμένοις. διανείμας δὲ τὰς συνήθεις τῷ δήμῳ νομὰς ἐπὶ τῇ τῆς βασιλείας διαδοχῇ, φιλοτίμους τε καὶ πολυτε-
λεῖς ἐπιτελέσας παντοδαπὰς θέας, νεών τε μέγιστον καὶ κάλλιστον κατασκευάσας τῷ θεῷ. βωμούς τε πλείστους
περὶ τὸν νεὼν ἱδρύσας, ἑκάστοτε προϊὼν ἕωθεν, ἑκατόμβας τε ταύρων καὶ προβάτων πολὺ πλῆθος κατέσφα-
ττε· τοῖς τε βωμοῖς ἐπετίθει παντοδαποῖς ἀρώμασι σωρεύων· οἴνου τε τοῦ παλαιοτάτου καὶ καλλίστου,
πολλοὺς ἀμφορέας τῶν βωμῶν προχέων· ὡς ῥεῖθρα φέρεσθαι οἴνου τε καὶ αἵματος μεμιγμένου· περί τε τοὺς
βωμοὺς ἐχόρευεν ὑπὸ παντοδαποῖς ἤχοις ὀργάνων. γύναιά τε ἐπιχώρια ἐχόρευε σὺν αὐτῷ περιθέοντα
τοὺς βωμούς, τύμπανα ἢ κύμβαλα μετὰ χεῖρας φέροντα. περιειστήκει δὲ πᾶσα ἡ σύγκλητος καὶ τὸ ἱππικὸν τάγμα
ἐν θεάτρου σχήματι. τὰ δὲ σπλάγχνα τῶν ἱερουργηθέντων, τά τε ἀρώματα ἐν χρυσοῖς σκεύεσιν, ὑπὲρ κεφαλῆς
οὐκ οἰκέται τινὲς, ἢ ἄτιμοί τινες ἔφερον· ἀλλ' οἵ τε ἔπαρχοι τῶν στρατοπέδων, καὶ οἱ ἐν ταῖς μεγίσταις πράξεσιν·
ἀνεζωσμένοι, οἱ μέν, χιτῶνας ποδήρεις καὶ χειριδωτοὺς νόμῳ φοινίκων ἐν μέσῳ φέροντας μίαν πορφύ-
ραν. ὑποδήμασί τε λίνου πεποιημένοις ἐχρῶντο, ὡς οἱ κατ' ἐκεῖνα τὰ χωρία προφητεύοντες. ἐδόκει δὲ
τιμὴν μεγίστην νέμειν, οἷς ἐκοινώνει τῆς ἱερουργίας. πάνυ καί τοι χορεύειν ἐδόκει καὶ ἱερουργεῖν δοκῶν, πλείστους
ἀπέκτεινε τῶν ἐνδόξων τε καὶ πλουσίων. διαβληθέντων αὐτῷ ὡς ἀπαρεσκομένων καὶ σκωπτόντων αὐτοῦ τὸν βίον.
Γάμους δὲ ἐποιήσατο, τὴν εὐγενεστάτην ῥωμαίων· ἣν σεβαστὴν ἀναγορεύσας, μετ' ὀλίγον χρόνον ἀπεπέμψατο.

κον τῇ. ἐκ τούτου δὲ ἐξ ὀρχήστρας παρελθόντα, ὡς ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ τοῦ δημοσίου θεάτρου, μετήγαγεν ἐπὶ τὰς μεγίστας τῶν βασιλικῶν πράξεων, καὶ τοῖς μὲν στρατοπέδοις ἔπαρχον ἀπέφηνεν, ὀρχηστήν τινα γενόμενον ἐν δήμῳ Ῥωμαίων ἐν θεάτρῳ ὀρχησάμενον ὅτε ἦν νέος· πάλιν δὲ ἑτέρῳ ὁμοίως τῆς σκηνῆς βάσταγμα, παιδ- ῶν νέων ἀγωγὴν καὶ κοσμίας, τοῖς τε ὑπογραφεῦσι τῆς ἐς τὴν σύγκλητον βουλὴν καὶ τὸ ἱππικὸν τάγμα κατατασσομένων προέστησεν ἡνιόχους τε καὶ κωμῳδοὺς καὶ μίμων ὑποκριτάς, τὰς μεγίστας τῆς βασιλείας πίστεις ἐνεχείρισε· τῶν δὲ δούλων πάλαι δεδουλευκότων, ἐς ὕβριν ἐκβεβακχευμένων, οἵ τε ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι καὶ μάλιστα οἱ στρατιῶται, ἤχθοντο καὶ ἐδυσφόρουν· ἐμυσάττοντο δὲ αὐτὸν ὁρῶντες, τὸ μὲν πρόσωπον καλλωπιζόμενον περιεργότερον ἢ κατὰ γυναῖκα σώφρονα, περιδεραίοις δὲ χρυσοῖς, ἐσθῆσί τε ἁπαλαῖς ἀνάνδρως κοσμούμενον, ὀρχούμενόν τε οὕτως ὡς ὑπὸ πάντων ὁρᾶσθαι· ἐπιρρεπεστέρας οὖν τὰς γνώμας πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εἶχον, καὶ ἐλπίδας πρὸς τοὺς ὡς παιδὸς κοσμίως καὶ σωφρόνως ἀνατρεφομένου. ἐφρούρουν τε αὐτὸν παντοίως, ὁρῶντες ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου. ἥ τε μήτηρ Μαμαία οὔτε ποτὸν οὔτε ἐδωδὴν ἀκίνδυνον εἴα τῷ παιδὶ προσφέρεσθαι τῶν ὑπ᾽ ἐκείνου πεμπομένων· ὀψοποιοῖς τε καὶ οἰνοχόοις ὁ παῖς ἐχρῆτο, οὐ τοῖς βασιλικοῖς καὶ ἐν κοινῷ ὑπηρετοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς ὑπὸ τῆς μητρὸς ἐπιλεχθεῖσι πιστοτάτοις τε εἶναι δοκοῦσιν. ἐδίδου δὲ καὶ χρήματα λανθάνουσα διανέμεσθαι τοῖς στρατιώταις κρύβδην· ὅπως αὐτῶν τὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εὔνοιαν καὶ διὰ χρημάτων, ἐς ἃ μάλιστα ἀποβλέπουσιν, οἰκειώσηται. ταῦτα δὲ ὁ Ἀντωνῖνος πυνθανόμενος, παντοῖος ἦν ἐπιβουλεύων τῷ Ἀλεξάνδρῳ καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ· ἀλλ᾽ αὐτοῦ τὰς ἐπιβουλὰς πάσας ἀπέστρεφε καὶ ἀπεσόβει ἡ κοινὴ ἀμφοτέρων μάμμη Μαῖσα, γυνὴ καὶ ἄλλως ἐντρεχὴς καὶ τῇ βασιλείῳ αὐλῇ πολλῷ χρόνῳ ἐνδιαιτηθεῖσα· ἅτε τοῦ Σεβήρου γυναικὶ Ἰουλίᾳ ἀδελφὴ γενομένη, σὺν αὐτῇ τε ἀεὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ διατρίψασα· οὐδὲν οὖν αὐτὴν ἐλάνθανε τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου βουλευομένων· φύσει τε κούφου τοῦ προκειμένου ὄντος, καὶ ἀφανῶς πάντα καὶ φανερῶς ἐβούλετο λέγων τε καὶ πράττων. ὡς δὲ αὐτῷ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτοῦ οὐ προὐχώρει, παραλῦσαι τῆς τοῦ καίσαρος τιμῆς ἠθέλησε τὸν παῖδα· καὶ οὔτε ἐν ταῖς προσαγορεύσεσιν, οὔτε ἐν ταῖς προόδοις ὁ Ἀλέξανδρος ἑωρᾶτο. οἱ δὲ στρατιῶται ἐπιζητοῦντές τε αὐτὸν καὶ ἠγανάκτουν, ὅτι δὴ τῆς ἀρχῆς παρεώθη. διεσκέδασε δὲ καὶ ὁ Ἀντωνῖνος φήμην, ὅτι τὸν Ἀλέξανδρον τεθνήξεσθαι μέλλοντα ἀποπειρώμενος ἐποίει, ὅπως ἴδοιεν οἱ στρατιῶται τὸν θρηνούμενον. οἱ δὲ τὸν μὲν παῖδα οὐκ ἔβλεπον, ὑπό τε τῆς φήμης καὶ τῆς μεγάλης προσοχῆς ἀγανακτήσαντες, οὔτε τὴν συνήθη φρουρὰν ἐπέπεμψαν τῷ Ἀντωνίνῳ, κατακλείσαντές τε αὐτοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ, τὸν Ἀλέξανδρον ἐν ἱερῷ ἠξίουν ἰδεῖν. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος ἐν δέει πολλῷ γενόμενος, παραλαβὼν τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ συγκαθίσας αὐτῷ ἐν τῷ βασιλικῷ φορείῳ, ὅπερ διὰ χρυσοῦ πολλοῦ καὶ λίθων τιμίων πεποικίλτο, κατῆλθεν ἐς τὸ στρατόπεδον σὺν τῷ Ἀλεξάνδρῳ. ἀνοίξαντες δὲ οἱ ἐφεστῶτες τὰς πύλας, ἐδέξαντο αὐτούς, ἔς τε τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου ἤγαγον, τὸν μὲν Ἀλέξανδρον ὑπερφυῶς ἠσπάζοντό τε καὶ εὐφήμουν· τῷ δὲ Ἀντωνίνῳ ἀμελέστερον προσεφέροντο. ἐφ᾽ οἷς ἐκεῖνος ἀγανακτῶν, καὶ διανυκτερεύσας ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ στρατοπέδου, πάνυ ὠργίζετο τοῖς στρατιώταις τοῦ μὴ ὠργίζετο. ἐκέλευσέ τε τοὺς παρρησίᾳ καὶ ὑπερφυῶς τὸν Ἀλέξανδρον εὐφημήσαντας, τοὺς αἰτίους δῆθεν στάσεως καὶ θορύβου, λαμβάνεσθαι πρὸς τιμωρίαν. οἱ δὲ στρατιῶται ἐπὶ τούτῳ ἀγανακτήσαντες, ἀλλὰ καὶ μισοῦντες τὸν Ἀντωνῖνον καὶ ἀποσκευάσασθαι θέλοντες τοιοῦτον βασιλέα τοσοῦτον μὲν ἀσχημονοῦντα, τότε δὲ καὶ τοῖς συλλαμβανομένοις ἐπαμύνειν ἀναγκαῖον ἡγούμενοι, καιρὸν εὔκαιρον καὶ πρόφασιν δικαίαν νομίζοντες, τὸν μὲν Ἀντωνῖνον ἀναιροῦσι καὶ τὴν μητέρα Σοαιμίδα, παροῦσαν γὰρ ὡς σεβαστήν τε καὶ μητέρα ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἀναιροῦσι· πάντας τε τοὺς περὶ αὐτὸν παρόντας, ὅσοι ἔνδον κατελήφθησαν, ὑπηρέται τε καὶ συνεργοὶ ἐδόκουν εἶναι τῶν ἁμαρτημάτων. τὰ δὲ σώματα τοῦ τε Ἀντωνίνου καὶ τῆς Σοαιμίδος παρέδοσαν σύρειν τε καὶ ἐνυβρίζειν τοῖς βουλομένοις· ἃ ἐπὶ πολὺ διὰ πάσης τῆς πόλεως συρέντα τε καὶ λωβηθέντα, ἐς τοὺς ὀχετοὺς ἀπερρίφη τοὺς ἐς τὸν Τίβεριν ποταμὸν φερομένους. ὁ μὲν Ἀντωνῖνος ἕκτον ἔτος ἐλάσας τῆς βασιλείας, καὶ χρησάμενος τῷ προειρημένῳ βίῳ, οὕτως ἅμα τῇ μητρὶ κατέστρεψεν· οἱ δὲ στρατιῶται τὸν αὐτοκράτορα τὸν Ἀλέξανδρον ἀναγορεύσαντες, ἐς τὴν βασιλείαν ἀνήγαγον, κομιδῇ νέον καὶ πάνυ ὑπὸ τῇ μητρὶ καὶ τῇ μάμμῃ παιδαγωγούμενον.

Ἡρωδιανοῦ ἱστοριῶν ἕκτη.

ϛʹ

Ὁποίῳ μὲν δὴ τέλει ὁ Ἀντωνῖνος ἐχρήσατο, ἐν τοῖς προειρημένοις δεδήλωται. παραλαβόντος δὲ τὴν ἀρχὴν Ἀλεξάνδρου, τὸ σχῆμα καὶ ὄνομα τῆς βασιλείας ἐκείνῳ περιέκειτο· ἡ μέντοι διοίκησις τῶν πραγμάτων, καὶ ἡ τῆς ἀρχῆς οἰκονομία, ὑπὸ ταῖς γυναιξὶ διῳκεῖτο· ἐπί τε τὸ σωφρονέστερον καὶ σεμνότερον πάντα μετάγειν ἐπειρῶντο. καὶ πρῶτον μὲν τῆς συγκλήτου βουλῆς τοὺς δοκοῦντας καὶ ἡλικίᾳ σεμνοτάτους, καὶ βίῳ σωφρονεστάτους ἑκκαίδεκα ἐπελέξαντο, συνέδρους εἶναι καὶ συμβούλους τοῦ βασιλέως· οὐδέ τι ἐλέγετο ἢ ἐπράττετο, εἰ μὴ κἀκεῖνοι αὐτὸ ἐπικρίναντες σύμψηφοι γένοιντο. ἤρεσκέ τε τῷ δήμῳ καὶ τοῖς στρατοπέδοις, ἀλλὰ καὶ τῇ συγκλήτῳ βουλῇ, τὸ σχῆμα τῆς βασιλείας, ἐκ τυραννίδος ἐφυβρίστου ἐς ἀριστοκρατίας τύπον μεταχθέν. πρῶτον μὲν οὖν τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν, ἃ ἦν ἐκεῖνος κινήσας καὶ μεταγαγών, ἐπέμψαν ἐς τοὺς ἰδίους ἀρχαίους ναούς τε καὶ σηκούς· τούς τε ὑπ᾽ ἐκείνου λόγοις ἢ ἐφ᾽ οἷς ἀδοκιμάστως ἀξιώματι ἐς τιμὰς καὶ ἐξουσίας προαχθέντας, τῶν δοθέντων ἀφῃροῦντο, ἑκάστοις κελεύοντες ἐς τὴν προτέραν αὐτῶν ἐπανιέναι τάξιν καὶ ἀξίαν αἵρεσιν. τάς τε πράξεις ἁπάσας καὶ τὰς διοικήσεις, τὰς μὲν πολιτικὰς καὶ ἀγοραίους, ἐνεχείρισαν τοῖς ἐπὶ λόγοις ἐλλογιμωτάτοις, ἐννόμοις τε ἐμπείροις· τὰς δὲ στρατιωτικὰς, τοῖς ἐκ τῶν ταγμάτων δοκιμασθεῖσί τε καὶ εὐδοκιμήσασιν ἐν τάξεσί τε καὶ πολεμικαῖς πράξεσιν. ἐπὶ πολὺ δὲ τῷ τῆς ἀρχῆς

εἰ περιορῶμεν τὰ καθ᾽ ἡμᾶς ἀτιμώρητα ὑπὸ τοῦ βαρβάρου τολμώμενα, οὐκ ἀνεκτὰ ἡγούμενοι, καλοῦσι δὲ αὐτὸν ἐς τὴν ἐκδημίαν, ὡς χαλεπὴν μὲν ἐκεῖνον παρ' ... γνώμην· ὅμως δὲ ἔχει πρὸς ἔξοδον· ἔκ τε οὖν αὐτῆς Ἰταλίας καὶ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίοις πάντων ἐθνῶν λογάδες ἐς στρατιὰν ἠθροίζοντο· ὅσοι σώματος εὐεξίᾳ καὶ ἡλικίας ἀκμῇ ἐς μάχην ἐπιτήδειοι ἐνομίζοντο. κίνησίς τε μεγίστη πάσης τῆς ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐγένετο δυνάμεως, ἰσόρροπον ἀθροιζομένων πρὸς τὸ ἐπεληλυθὸς βαρβάρων πλῆθος.

ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀθροίσας τοὺς ἐν Ῥώμῃ στρατιώτας, συνελθεῖν τε πάντας κελεύσας ἐς τὸ σύνηθες πεδίον, ἐπὶ βήματος ἀνελθών, ἔλεξε τοιάδε· ἐβουλόμην μέν, ἄνδρες συστρατιῶται, τοὺς συνήθεις πρὸς ὑμᾶς ποιεῖσθαι λόγους, δι' ὧν αὐτός τε ἐκοσμούμην δημηγορῶν, ὑμεῖς τε ἠκούετε ἀσμένως. ἀρκούμενοι γὰρ πολυετοῦς ἀπολαύσεως εἰρήνης, ἀκούοντες ἴσως ἄν, παρ' ἐλπίδα λεχθέντι, ἐκπλαγείητε. χρὴ δὲ ἄνδρας γενναίους τε καὶ σώφρονας, εὔχεσθαι μὲν ὑπάρχειν τὰ βελτίω, φέρειν δὲ τὰ προσπίπτοντα. ἡ μὲν γὰρ δι' ἡδονῆς πράξεων ἀπόλαυσις ἐπίχαρι· τὸ δ' ἐξ ἀνάγκης κατορθούμενον ἔνδοξον ἀνδρείᾳ. καὶ τὸ μὲν ἄρχειν ἀδικημάτων, οὐκ εὐγνώμονα ἔχει τὴν πρόκλησιν· τὸ δὲ τοὺς ὀχλοῦντας ἀποσείεσθαι, ἔκ τε τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως ἔχει τὸ θαρραλέον, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ἀδικεῖν ἀλλ' ἀμύνεσθαι, ὑπάρχει τὸ εὔελπι. Ἀρταξέρξης ἀνὴρ Πέρσης, τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην Ἀρτάβανον ἀποκτείνας, τήν τε ἀρχὴν ἐς Πέρσας μεταστήσας, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑμετέρων ὅπλων καταφρονήσας, καὶ τῆς Ῥωμαίων δόξης ὑπεριδών, πειρᾶται κατατρέχειν καὶ λυμαίνεσθαι τὰ τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς κτήματα. τοῦτον ἐπειράθην τὰ μὲν πρῶτον γράμμασί τε πείθειν, παῦσαι τῆς ἀπλήστου μανίας, καὶ τῆς τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμίας. ὁ δὲ βαρβάρῳ φερόμενος ἀλαζονείᾳ, οὔτε μένειν οἴκοι βούλεται, προκαλεῖταί τε ἐς μάχην ἡμᾶς. 122,1

μὴ δὴ μέλλωμεν, μηδὲ ὀκνῶμεν. ἀλλ' οἱ μὲν πρεσβύτεροι ὑμῶν, ὑπομνήσθητε ὧν ἐκεῖ τροπαίων, ἃ μετὰ Σεβήρου καὶ Ἀντωνίνου τοῦ ἐμοῦ πατρὸς ἠγείρατε πολλάκις κατὰ βαρβάρων. οἱ δὲ ἐν ἀκμῇ ὄντες, δόξης καὶ κλέους ἐπιθυμήσαντες, δείξατε ὅτι ἐν εἰρήνῃ μὲν ἔχειν πρᾴως καὶ κοσμίως ἐπίστασθε, καὶ τὰ πολεμικὰ τῆς χρείας ἀπαιτούσης, γενναίως κατορθοῦτε. τὸ δὲ βάρβαρον πρὸς μὲν τὰ ὑπείκοντα καὶ ὀκνοῦντα θρασύνεται· τοῖς δὲ ἀντιπίπτουσιν οὐχ ὁμοίως ἀντέχει. ἐπεὶ μηδὲ ἐκ συστάσεως αὐτοῖς κινδυνεύειν κατὰ ἀντίπαλον ὑπισχνεῖται τὸ εὔελπι, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς καὶ φυγῆς ἅρπαγμα νομίζουσιν ὅ τι ἂν σχῶσι· διὰ δὲ παιδείας ἡμῖν τε καὶ τὸ εὔτακτον ἅμα τῷ κοσμίῳ ὑπάρχει· καὶ νικᾶν αὐτοὺς ἀεὶ δεδιδάγμεθα. τοιαῦτά τινα εἰπόντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, πᾶς ὁ στρατὸς ἀνευφήμησε· προθυμίαν τε πᾶσαν ἐς τὸ πολεμεῖν ὑπισχνεῖτο. ὁ δὲ ἐπιδοὺς αὐτοῖς χρήματα μεγαλοφρόνως, εὐτρέπιζε τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον. καταλαβὼν δὲ τῆς συγκλήτου ... ἡμέρας, θύσας τὰς ἐπὶ ταῖς ἐξόδοις νενομισμένας ἱερουργίας, παραπεμφθείς τε ὑπὸ τῆς συγκλήτου καὶ παντὸς τοῦ δήμου, τῆς Ῥώμης ἀπῆρεν· ἐπιστρεφόμενος ἀεὶ πρὸς τὴν πόλιν καὶ δακρύων. ἀλλ' οὐδὲ τῶν δημοτῶν ἦν τις, ὃς ἀδακρυτὶ παρέπεμπεν αὐτόν· πόθον γὰρ ἐν αὐτοῦ τῷ πλήθει ἦν πεποιηκώς, ἀνατραφείς τε ὑπ' αὐτοῖς, καὶ μετρίως ἄρξας τοσούτων ἐτῶν. μετὰ πολλῆς δὲ σπουδῆς ποιησάμενος τὴν πορείαν, τά τε Ἰλλυρικὰ ἔθνη καὶ στρατόπεδα ἐπελθών, πλείστην τε δύναμιν κἀκεῖθεν ἀθροίσας, ἐς τὴν Ἀντιόχειαν ἀφίκετο. ἐκεῖ δὲ γενόμενος, τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξήρτυε· γυμνάζων τε τοὺς στρατιώτας, ἐς τὰ πολεμικὰ ἤσκει. ἔδοξε δὲ αὐτῷ πρεσβείαν πάλιν πέμψαι πρὸς τὸν Πέρσην, καὶ περὶ εἰρήνης καὶ φιλίας διαλέγεσθαι· ἤλπιζε γὰρ αὐτὸν πείσειν ἢ φοβήσειν αὐτὸς παρών. ὁ δὲ βάρβαρος τοὺς μὲν πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων ἀπέπεμψεν ἀπράκτους· αὐτὸς δὲ ἐπιλεξάμενος τετρακοσίους τῶν μεγίστων Περσῶν, ἐσθῆσί τε πολυτελέσι καὶ χρυσῷ κεκοσμημένους, ἵππων τε καὶ τόξων παρασκευῇ, πρέσβεις ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, καταπλήξειν οἰόμενος τοὺς Ῥωμαίους τῇ τε ὄψει καὶ τῷ σχήματι Περσῶν. ἔλεγε δὴ ἡ πρεσβεία, ὅτι κελεύει ὁ μέγας βασιλεὺς Ἀρταξέρξης, ἀφίστασθαι Ῥωμαίους τε καὶ τὸν ἄρχοντα αὐτῶν, Συρίας τε πάσης, Ἀσίας τε τῆς Εὐρώπῃ ἀντικειμένης· ἐᾶν δὲ ἄρχειν Πέρσας μέχρις Ἰωνίας τε καὶ Καρίας, καὶ ὅσα Αἰγαῖος πόντος ἔθνη διαιρεῖται· εἶναι γὰρ αὐτὰ Περσῶν προγονικὰ κτήματα. τοιαῦτά τινα τῶν τετρακοσίων πρέσβεων ἀπαγγελλόντων, κελεύει ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς τετρακοσίους συλληφθῆναι· καὶ περιελόμενος πάντας τὸν κόσμον, ἐς Φρυγίαν ἐξέπεμψε· δοὺς κώμας τε οἰκεῖν, καὶ χώραν γεωργεῖν· τοσοῦτον αὐτοῖς ἐπιθεὶς τιμωρίαν, ὡς οἴκαδε μὴ ἐπανελθεῖν. ἀποκτεῖναι γὰρ ἀνόσιον καὶ δυσγενὲς ἡγεῖτο, μήτε μαχομένους, ἀλλὰ τὸ κελευσθὲν ὑπὸ τοῦ ἑαυτῶν δεσπότου ἀπαγγέλλοντας. τούτων δὲ οὕτω πραττομένων,

παρασκευαζομένου τε τοῦ Ἀλεξάνδρου διαβῆναι τοὺς ποταμούς, ἔς τε τὴν βαρβάρων τὸν στρατὸν διαγαγεῖν, ἐγένοντό τινες ἀποστάσεις στρατιωτῶν, ἀπό τε Αἰγύπτου ἐληλυθότων· ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν κατὰ Συρίαν, καινοτομῆσαί τινα ἐπιχειρησάντων περὶ τῆς βασιλείας· οἳ ταχέως φωραθέντες, ἐκολάσθησαν. ἀλλὰ καί τινα τῶν στρατοπέδων ὁ Ἀλέξανδρος ἐς ἑτέρας χώρας ἐπιτηδειότερα δοκοῦντα εἶναι πρὸς τὸ κωλύειν τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομάς. τούτων δὲ αὐτῷ διοικηθέντων, τῆς τε στρατιᾶς παμπληθοῦς συναχθείσης, ὅτε δὴ αὐτῷ ἔδοξεν ἰσόρροπα ἔχειν τὰ ἑαυτοῦ στρατεύματα τῷ πλήθει τῶν βαρβάρων, σκεψάμενος σὺν τοῖς φίλοις, ἔνειμε τὸ στρατιωτικὸν ἐς τρεῖς μοίρας. καὶ τὴν μὲν μίαν ἐκέλευσε πρὸς τὰ ἀρκτῷα μέρη ἀφορῶσαν, διὰ Ἀρμενίας ἐπελθοῦσαν, φιλίου Ῥωμαίοις δοκούσης, κατατρέχειν τὴν Μήδων χώραν. τὴν δὲ ἑτέραν ἔπεμψε πρὸς τὰ ἑῷα μέρη τῆς βαρβάρου γῆς βλέπουσαν, ἔνθα συρρέοντας τὸν Τίγριν τε καὶ τὸν Εὐφράτην ἕλη πυκνότατα ὑποδέχεσθαι λέγουσι, καὶ λανθάνειν ποταμῶν ἐκείνων μόνον διὰ τὰς ἐκβολάς. τὴν δὲ τρίτην μοῖραν καὶ δυνατωτάτην τοῦ στρατοῦ, αὐτὸς ἔχων, ὑπάγειν τοῖς

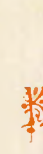

παρὰ προσδοκίαν τιμίων τῆς πρὶ ἀπόνδασιν, ἐβουλεύσαντο μὲν ἀποσκευάσασθαι ὃν ἀλέξανδρον, ἀνεῖπε δὲ αὐτοκράτορα
ὑπεβάσιν ὃν μαξίμινον· συστρατιώτην τε αὐτῶν ὄν τε ὑπεύσκην. ὡς τε τὴν παρὸν τὴν πόλεμον, διὰ τὴν πρὶ τὰ ἀνδρ-
ρέαν, ἐπὶ τὴν δεῖον δοκοῦντα· ἀφροισθέντες οὖν εἰς ὃ πεδίον ὡ πλίσμεν, ὡς δὴ ἐπὶ τὰ συνήθη τυμνᾶ προέλθοντας
αἱ ἐπὶ στάντα αὐτοῖς ὃν μαξίμινον, ἔτι τε νοοῦντα ὃ πραττόμενον, ἔτι τε λάθρα προκατασκευάσαντα, πορφύρ-
ἐπὶ βαλόντες βασιλικὴν, αὐτοκράτορα ἀναγορεύουσιν· ὁ δὲ, τὰ μὲν πρῶτα παρήτητο, τὴν πορφύρ ἀπορίπτει.
ὡς δὲ ἔκειντο ξιφήρεις ἀποκτενεῖν ἀπειλοῦντες, τοῦ παρόντος κινδύνου ὃ μέλλον προελόμενος, ἀνεδέξατο τὴν
τιμήν· πολλὰ κίς αὐτῶ πρὸ τῆρον ὡς ἔλεγε χρῆς μὲν ὃ ὀνειρᾶ, τὴν τοσαύτης τύχην προειρηκότα· ἐπὶ δὲ πρὸ τῆς στρα-
τιώτας, ὁ τιάκων μὲν ἐκ οὐ βουλόμενος ἀναδέχεται πειθόμενος τῆς ἐκείνων βουλήσει· παραιτέλλει δὲ αὐτῶ, ἐλθεῖν βεβαι-
ῶσαι τὰ δόξαντα· ἀρεμένου τε τὰ ὅπλα, ὠνεύδειν ἐπὶ τῆναι ὦ ἀλέξανδρον, ἀγνοοῦντι τὴν φήμην φθάσαντας· ἰνέκ-
πλήξαντες τοὺς ἐκείνου συνόντας στρατιώτας ὑφ' ὀργῆς τοῦ σώματος, ἡ πεῖσαι ὁ μοῖρα μονῆσαι, ἡ ῥᾶστα βιάσαιν τὸ
ἀπαρασκεύοις εὐμηνῶν προσδοκᾶν· ὡς αὐτῆς δὲ αὐτὸς ἐς εὐνοίαν ἐκ προθυμίαν μᾶλλον προυκαλέσατο· τὰ τε γὰρ σί-
τηρ ἐπὶ ἐπιπλασίας, νομάς τε ἐκ δόσεις μείσαι ὑπεύχετο, τὴν μορίτε ἐκ κηλίδας, πάσας αὐτῶ ἀνῆκεν· ἐπὶ τε τὰ πρέ-
βιγα γ. οὐ πολὺ δὲ ἀφεστήκει ὃ χωρίον, ἔνθα ἐσκήνου ὁ ἀλέξανδρος ἐκ οἱ σὺν αὐτῶ· ὡς δὲ ἀπηγγέλη ταῦτα ὦ ἀλε-
ξάνδρω, ἐν μείσῃ τὰ ἀρχὴ γενόμενος, ὁ ὦ παραδόξω τῆς ἀγγελίας ἐκ πλαγείς, προπηδήσας τῆς βασιλείου σκηνῆς ἐπὶ πρεύ-
θοιοῦ, δακρυρροῶν ἐκ τρεύων, τοῦτε μαξίμινον ὡς ἀπίστου ἐκ ἀχαρίστου κατηγόρει, πάσας τὰς ἐς ἐκεῖνον ἐλθε-
σίας κατατεθέσας πρὸ αὐτοῦ διηγούμενος· τοὺς τε νεανίας συστρατιώτας ἡ τίατο, ἐπὶ προπετῆς ἐκ ἐπὶ ὀρθῆ ταῦτα τέτολμη-
κότας· δώσειν τε πάντα ὑπίσχνετο, ὧν δέοιντο· καὶ ἐπανορθώσασθαι, ἔτι μεμφοίντο· οἱ δὲ σὺν αὐτῶ στρατιῶτες
ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐφημήσαντες αὐτὸν παρέπεμψαν· ὑποσχόμενοι πάντι σθένει προαπτίζειν αὐτῶν· τῆς νύ-
κτος δὲ διαδρακόντες, κατὰ ὃ πρίορθρον, ἀγγελάν τε τινῶν, ὅτι δὴ μαξίμινος πρόσεισι, κόνις τε πόρρωθεν
ἐγερομένη φαίνεται, βοῆς τε ἦχος πλήθους ἐβακούεται, πάλιν προελθεῖς ἐς ὃ πεδίον ὁ ἀλέξανδρος, σύνκα-
λεσάς τε τὴν στρατιώτας, ἐδεῖτο προμαχεῖν ἐκ σώζειν ὃν ἀνεθρέψαντο ἐκ ὑφ' ὧν βασιλεύοντι, τεσσαρες καὶ δέκα
ἔτεσιν, ἀμεμπτοῖς βεβιώκεισαν· πάντας τε ἐς εἰκτὸν καὶ ἕλον προκαλούμενος, ὁ πλίζεσθαι ἐκέλευσε· ἐκ
ἐβελθόντας ἀντιτάττεσθαι· οἱ δὲ στρατιῶται τὰ μὲν πρῶτα ὑπίσχνουντο· κατὸ λίγον δὲ ἀνεχώρουν· οὐδὲ π-
λαλαβεῖν ἤθελον· ἤδη δέ τινες ἐκ ὃν ἐπάρχοντα τοῦ στρατοῦ, καὶ τοὺς οἰκείους ἀλέξανδρου ἤτυον· πρὸ ἀναίρεσι
πρόφασιν ποιούμενοι, αἰτίους τῆς ἀποστάσεις γεγενῆσθαι· οἱ δὲ, τὴν μρᾶ ἐμέμφοντο ὡς φιλάργυρον, καὶ τὰ χρήματα
ἀποκλείουσαν, διὰ τε μικρολογίαν, ὃ ὃ πρὸ τὰς ἐπὶ δόσεις ὀκνηρῆ τοῦ ἀλέξανδρου μεμισημένου· ἐκ μεχρὶ μέντιν
τοιαῦτα διαφόρῃ βοῶντες, προσέμενον· ὡς δὲ τοῦ μαξίμινου ὁ στρατὸς, ἤδη τε ἐν ὀψέσιν ἦν, ὃ βοῶντες οἱ νεανίαι
προυκαλοῦντο τοὺς συστρατιώτας, καταλιπεῖν μὲν γυναίον μικρολόγον, ἐκ μεράκιον δὲ λὴ μρὶ δουλεύειν· προσίεν
δὲ ἀνδρίτεν ναίω ἐκ σώφονι· συστρατιώτη τε, ἐν ὁ πλείσει ἐκ πολεμικοῖς ἐγῶσι διήτημένω, πεισθέντες οἱ στρα-
τιῶται, ὃν μὲν ἀλέξανδρον καταλιμπάνουσιν· αὐτοὶ δὲ προσίασι ὦ μαξίμινον· αὐτοκράτωρ τε ὑπὸ πάντων
ἀναγορεύεται· ὁ δὲ ἀλέξανδρος τρεύων ἐκ λειποψυχῶν, μόλις ἐς τὴν σκηνὴ ἐπανέρχεται· τῆ τε μρὶ πρὶ πλακεῖ ἐκ
ὤσφασιν ὀδυρόμενος ὅστε ἐκ αἰτιώμενος, ὅτι διὰ ἐκείνην ταῦτα πάσχειεν· ἀνέμενέ τε τὴν φονεύσοντα· ὁ δὲ
μαξίμινος ὑπὸ πάντων τοῦ στρατοῦ σβαστὸς προσαγορευθεὶς, πεμπεχελιάρχην· ἑκατὸν τάρχας τε τίνας τῆς φονεύσοντα
ὃν ἀλέξανδρον καὶ τὴν μρᾶ· ἐκ ἔτι νεῦ ἐδόκουν ἐκείνω φίλοι ἐκ τίμιοι· πλὸν ὧν πρὸ ὀλίγον φυγεῖν ἠλαθεῖν δυ-
νηθέντες· οὐ πάντας μὴ οὐ πολὺ ὁ μαξίμινος συλλαβὼν, ἀπέκτεινε· τὲ λὴ μὲν ἀκτοῖς κατέλαβε τὴν ἀλέξανδρον,
ὃ τὴν μρᾶ· βασιλεύσαντα ἔτεσι τεσσαρες καὶ δέκα· ὅσον πρὸ τῆς ἀρχόμενος, ἀμεμπτοῖς ἐκ ἀναιμωτί· φόνων
τε γὰρ ἐκ ὠμότητος, ἀκρίτων τε ἔργων, ἀλλότριος ἐγένετο· ἐς τε ὃ φιλάνον ἐκ εὐεργετικῆς, ἐπιρρεπής· πάνυ γὰρ
ἀν, ἡ ἀλέξανδρος βασιλεὰ ἐδοκίμησε ὡς ὃ ὁλόκληρον, ἐμὴ διβέβλητο αὐτῶ τὰ τῆς μρᾶς, ἐς φιλάργυρος τε ἐκ μικρολογίας.

ἡρωδιανοῦ, ἱστοριῶν ἑβδόμη.

Τὶν μὲν δὴ βίω ἀλέξανδρος ἐχρήσατο, τέλει τε ὁ ποίω, βασιλεύσας ἐτῶν τεσσαρες καὶ δέκα, ὡ τοῖς προειρημένοις
ἐδηλώσαμεν· ὁ δὲ μαξίμινος παραλαβὼν τὴν βασιλείαν, πολλὴν τὴν μεταβολὴν ἐποιήσατο· τραχύτης ἐκ μεταπολλοῦ
φόβου τῆς ἐξουσίας χρώμενος· ἐκ τε πραείας ἐκ πάνυ ἡμέρου βασιλείας, ἐς τυραννίδος ὠμότητα μεταγεῖν ἐπειρᾶτο, δεῖ με-
νείαν ἑαυτῶ σύνειδος· ὁ τὴν πρῶτος ἐβεύτελε τῆς ἐσχάτης, ἐς τοσαύτης τύχης ἤλασε· φύσει δὲ ἦν ὃ ἤθος ὡς πρὸ ὃ
γῶν βάρβαρος· τό τε φονικὴ πάτριον ἔχων ἐκ ἐπιχώριον· πρόνοιαν ἐποιεῖτο τὴν ἀρχὴν διὰ ὠμότητος βεβαιῶσαι.
δὲ διὰ ὠμότητα τῆς συγκλήτου ἐκ τῆς ὑπηκόοις εὐκατάφονητος γένηται· οὐκ ἐς τὰ παρόντα αὐτοῦ τύχην ἀφορῶσιν·
ἀλλὰς τὰ τῆς γενέσεις ἐπελῆ ἀπάργανα· τεθρύλλητο γὰρ παρὰ πᾶσι ἐκ διεβέβλητο, ὅτι δὴ ποιμαίνει ἐν τῆς θρακι-
ῶν ὄρεσιν· ἐπὶ δοὺς δὲ αὐτὸν διὰ μέγεθος ἐκ ἰσχὺν σώματος, ἐκ ἐπελῆ ἐκ ἐπιχώριον στρατείαν, ὑπὸ τῆς τύχης ἐπὶ τὰ
ῥωμαίων ἀρχὴν κεχειραγώγητο· εὐθέως οὖν τοῦτο τε φίλει πάντας οἱ σύνεσαν ὦ ἀλέξανδρω, σύνεδρόν τε
ὑπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἀποκευάσατο· ὃ οὐ μὲν ἐς τὴν ῥώμην ἀπέπεμψε· τίνας δὲ ἐπὶ προφάσει δι-
οικήσεις ἀπεσείσατο· μόνος ἐῆναι βουλόμενος ἐν ὦ στρατῶ· ἐκ μηδένα αὐτῶ παρεῖναι· εἰ σύνειδή σεις εἰμὴ τῆς
κρείττονα· ἀλλ' ἰνὸς πρὸ ἐξάκρο πόλεις· μηδὲν αὐτῶ παρόντος, ὀμνέμεν αἰδὼ ἀνάγκην ἔχοι, τῆς τῆς τυραν-
νίδος ἔργοις σχολάζει· τήν τε θεραπείαν πᾶσαν, ἡ σύνεγεγόνει ὦ ἀλέξανδρω τοσοῦτο ἐτῶν, τῆς βασιλείου
αὐλῆς ἀπέπεμψε· τοὺς δὲ πλείστους αὐτῶ ἐκ ἀπέκτεινε, ἐπὶ βουλαὶ ὑπόπτευον· ἡ δὲ γὰρ ἀλγοῦντας ἐπὶ τῆς

κληρουμένων ἀναιρέσεις. ἔτι δὲ μᾶλλον αὐτὸν ἐς ὠμότητα τὴν πρὶν ἄπαυστον ὀργὴν προυκαλέσατο, συνωμοσία τις διαβ-
ληθεῖσα κατ' αὐτοῦ συγκροτουμένη· πολλοί τε ἑκατόνταρχοι συνωμότες ἦσαν τῶν ἀπὸ τῆς βουλῆς ἁπάντων. Μάγνος
τις ἦν ὄνομα τῶν εὐπατριδῶν τε καὶ ὑπατευκότων· οὗτος διεβλήθη συνωμοσίαν κατ' αὐτοῦ χειρᾶν, καὶ στρατιώ-
τας τινὰς πείθειν ἐς αὐτὸν τὴν ἀρχὴν μεταγαγεῖν. ἡ δὲ ὑπόνοια τοιαύτη τις ἐλέγετο ἔσεσθαι. γέφυραν ζεύξας τῷ ποταμῷ
ὁ Μαξιμῖνος ἔμελλεν ἐπὶ Γερμανοὺς διαβήσεσθαι. ἅμα γὰρ τῷ τὴν ἀρχὴν παραλαβεῖν, εὐθὺς πολεμικῶν
ἔργων ἤρξατο· καὶ διὰ σώματος μέγεθος, καὶ ἰσχὺν στρατιωτικὴν καὶ ἐμπειρίαν πολεμικήν, δοκῶν ἐπιλεχθῆναι
ἔργοις τὴν δόξαν καὶ τὴν τῶν στρατιωτῶν ὑπόληψιν ἐπιστοῦτο· τήν τε Ἀλεξάνδρου μέλλησιν καὶ τὴν πρὸς
τὰ πολεμικὰ ἔργα δειλίαν, ἐλέγχειν ἐπειρᾶτο ὡς εἰκότως χλευαζομένην. ἀσκῶν τε καὶ γυμνάζων τοὺς στρατιώτας
οὐ διέλειπεν· αὐτός τε ἐν ὅπλοις ὤν, καὶ τὸ στράτευμα παρορμῶν. τότε δὴ οὖν τὴν γέφυραν ζεύξας, ἔμελλεν ἐπὶ Γερμανοὺς
διαβήσεσθαι. ὁ δὲ Μάγνος ἐλέγετο στρατιωτῶν οὐ πολλούς, ἀλλὰ τοὺς ἐξοχωτάτους, καὶ μάλιστα τοὺς τὴν φρουρὰν
τῆς γεφύρας καὶ τὴν ἐπιμέλειαν πεπιστευμένους, ἀναπεῖσαι μετὰ τὸ διαβῆναι τὸν Μαξιμῖνον, λύσαντας τὴν γέ-
φυραν, προδοῦναι τοῖς βαρβάροις, ἀποκοπείσης αὐτῷ τῆς ἐπανόδου· πλάτει γὰρ καὶ βάθει μέγιστος ὁ ποταμὸς ῥέων,
ἄβατος αὐτῷ ἐγίνετο, οὔτε νεῶν οὐσῶν ἐν ταῖς πολεμίαις ὄχθαις, τῆς τε γεφύρας λυθείσης. ἡ μὲν οὖν τῆς διαβο-
λῆς φήμη τοιαύτη ἐγένετο, εἴτε ἀληθὴς ὑπάρξασα, εἴτε ὑπὸ τοῦ Μαξιμίνου σκευασθεῖσα· ἀκριβὲς δὲ εἰπεῖν οὐ
ῥᾴδιον, ἐπεὶ ἔμεινεν ἀνεξέλεγκτος. μήτε γὰρ κρίσει τινὶ μεθόδου, μήτε ἀπολογίας, πάντας οὓς ὑπώπτευεν αἰφ-
νιδίως συναρπάσας, ἀφειδῶς ἐφόνευσεν. ἐγένετο δέ τις καὶ Ὀσροηνῶν τοξοτῶν ἀπόστασις. οἳ πάνυ ἀλγοῦντες
ἐπὶ τῷ Ἀλεξάνδρου θανάτῳ, περιτυχόντες τῶν ἀπὸ ὑπατείας καὶ φίλων Ἀλεξάνδρου τινί, Κουαρτῖνος δὲ ἦν ὄνομα,
ὃν Μαξιμῖνος ἐκπέμψας ἦν τοῦ στρατοῦ, ἁρπάσαντες ἄκοντα καὶ οὐδὲν προειδότα, στρατηγὸν ἑαυτῶν κατέστησαν·
πορφύρᾳ τε καὶ πυρὶ πομπεύοντα, ὀλεθρίοις τιμαῖς ἐκόσμησαν· ἐπί τε τὴν ἀρχὴν ἦγον οὐ βουλόμενον. ἐκεῖ-
νος μὲν οὖν ἐν τῇ σκηνῇ καθεύδων, ἐπιβουλευθεὶς νύκτωρ, αἰφνιδίως ἀνῃρέθη ὑπὸ τοῦ συνόντος αὐτῷ καὶ δοκοῦντος
φίλου, τοῦ Ὀσροηνῶν πρότερον ἡγουμένου, Μακεδὼν ἦν ὄνομα αὐτῷ, καίτοι τῆς ἁρπαγῆς καὶ τῆς ἀποστάσεως, ἀρχηγοῦ τοῖς
Ὀσροηνοῖς γενομένου· ὃς οὐδεμίαν αἰτίαν ἔχθρας ἢ μίσους ἔχων, ἀπέκτεινεν αὐτόν, ὃν ἥρπασέ τε καὶ ἀνέπεισεν·
οἰόμενός τε μεγάλα χαριεῖσθαι τῷ Μαξιμίνῳ, τὴν κεφαλὴν ἀποτεμὼν ἐκόμισεν. ὁ δὲ ἥσθη μὲν ἐπὶ τῷ ἔργῳ, ὡς στρα-
τηγοῦ δὴ πολεμίου ἀπεσώθη· ἐκεῖνον μέντοι, καίτοι μεγάλα ἐλπίζοντα καὶ δοκοῦντα ἀμοιβῆς ἐξαιρέτου τεύξεσθαι, ἀπέ-
κτεινεν, ὡς καὶ τῆς ἀποστάσεως γενόμενον ἀρχηγόν, καὶ ἀποκτείναντα ὃν αὐτὸς ἄκοντα ἀνέπεισεν, ἀπιστοῦντά τε γενό-
μενον περὶ τὸν φίλον. τοιαῦτα μὲν δὴ τὴν αἰτίαν, ἔτι μᾶλλον ἐς τραχύτητα καὶ ὠμότητα ἐκίνησε τὴν τοῦ Μαξι-
μίνου ψυχήν, καὶ πρότερον οὕτω πεφυκυῖαν. ἦν δὲ καὶ τὴν ὄψιν φοβερώτατος καὶ μέγιστος τὸ σῶμα, ὡς μὴ
ῥᾳδίως αὐτῷ τινα ἀθρόως μηκοῦσθαι, μὴ Ἑλλήνων μὴ βαρβάρων τῶν μαχιμωτάτων ἐξισοῦσθαι. διοικήσας τε τὰ προ-
ειρημένα, πάντα τὸν στρατὸν ἀναλαβὼν καὶ διαβὰς ἀφόβως τὴν γέφυραν, εἴχετο τῆς πρὸς Γερμανοὺς μάχης. μέγα δέ τι πλῆθος, καὶ
σχεδὸν εἰπεῖν ἅπασαν τὴν Ῥωμαίων δύναμιν, σὺν ἑαυτῷ ἐπήγαγε. Μαυρουσίων τε ἀκοντιστῶν ἀριθμὸν πολὺν πλεῖστον. καὶ τοξο-
τῶν Ὀσροηνῶν τε καὶ Ἀρμενίων· ὧν οἱ μὲν ὑπήκοοι, οἱ δὲ φίλοι καὶ σύμμαχοι. καὶ εἴ τινας Παρθυαίων, ἢ χρήμασι πει-
σθέντας καὶ αὐτομολήσαντας, ἢ ληφθέντας αἰχμαλώτους, Ῥωμαίοις ἐδούλευον. τὰ δὲ πλήθη ταῦτα τοῦ στρατοῦ,
καὶ πρότερον ὑπ' Ἀλεξάνδρου ἠθροίσθη· ηὐξήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Μαξιμίνου, καὶ ἐς πολεμικὴν ἄσκησιν συνεκεκρότητο. μά-
λιστα οἱ ἀκοντισταί τε καὶ τοξόται πρὸς τὰς Γερμανῶν μάχας ἐπιτήδειοι δοκοῦσιν, ἐπιτρέχοντες κούφως ἀπροσδοκή-
τως καὶ ἀναχωροῦντες ῥᾳδίως. γενόμενος δὲ ἐν τῇ πολεμίᾳ Μαξιμῖνος, πολλὴν γῆν ἐπῆλθεν, οὐδενὸς αὐτῷ ἀνθεστῶτος·
ἀλλὰ τῶν βαρβάρων ἀνακεχωρηκότων, ἐδῄου τε πᾶσαν τὴν χώραν, μάλιστα τῶν ληΐων ἀκμαζόντων. τάς τε κώ-
μας ἐμπιπράς, διαρπάζειν ἐδίδου τῷ στρατῷ. εὐμαρέστατα γὰρ τὸ πῦρ ἐπινέμεται τάς τε πόλεις αὐτῶν καὶ τὰς οἰ-
κήσεις ἁπάσας. λίθων μὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς ἢ πλίνθων ὀπτῶν σπάνις· ὗλαι δὲ εὔδενδροι· ὅθεν ξύλων οὔσης ἐκ-
τενῶς, συμπηγνύντες αὐτὰ καὶ ἁρμόζοντες, σκηνοποιοῦνται. ὁ δὲ Μαξιμῖνος, ἐπὶ πολὺ μὲν προεχώρησε, πραιδεύων τε τὰ προ-
ειρημένα καὶ τὰς ἀγέλας ἀπελαύνων, διδούς τε ταῖς ἀγέλαις τῷ στρατῷ εἴ πῃ περιετύγχανον. οἱ δὲ Γερμανοὶ ἀπὸ μὲν τῶν πεδίων
καὶ εἴ τινες ἦσαν χῶροι ἄδενδροι, ἀνακεχωρήκεσαν· ἐν δὲ ταῖς ὕλαις ἐκρύπτοντο· περί τε τὰ ἕλη διέτριβον, ὡς
ἐκεῖ τὰς μάχας καὶ τὰς ἐφόδους ποιοῖντο, τῆς συνεχείας τῶν φυτῶν ἀποχρώσης ἐς ἐπικρυπτὴν τοῖς βέλεσι καὶ τοῖς ἀκοντί-
οις τῶν πολεμίων· τοῦ τε ἐν τοῖς βάθεσι τῶν ἑλῶν, Ῥωμαίοις μὲν διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν τόπων ἐπισφαλοῦς ἐσομένου· ἐκείνοις δὲ διὰ ἐμ-
πειρίαν τῆς χώρας γινώσκουσι, τά τε ἄβατα καὶ ἐπιτήδεια τῶν τόπων· γόνυ τε βρεχομένοις διατρέχειν ῥᾳδίως. εἰσὶ δὲ καὶ
Πρὸς τὸ νήχεσθαι γεγυμνασμένοι, ἅτε μόνοις λουτροῖς τοῖς ποταμοῖς χρώμενοι. περὶ ἐκεῖνα δὴ οὖν μάλιστα τὰ χωρία αἱ συμ- – 135,29
βολαὶ ἐγίνοντο, ἔνθα καὶ γενναιότατα αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς μάχης ἦρξεν. ἐπὶ γάρ τινι ἕλει μεγίστῳ, τῶν Γερμανῶν ἐς αὐτὸ
ἀναχωρούντων ἐς φυγήν, καὶ διώκειν δεδιότων Ῥωμαίων ἐπεισελθεῖν ὀκνούντων, πρῶτος ὁ Μαξιμῖνος ἅμα τῷ ἵπ-
πῳ ἐμβαλὼν ἐς τὸ ἕλος, καίτοι ὑπὲρ γαστέρα τοῦ ἵππου βρεχομένου, τοὺς ἀνθεστῶτας ἐφόνευσε βαρβάρους· ὥστε
τὸ λοιπὸν στρατὸν αἰδεσθέντα προδοῦναι μαχόμενον ὑπὲρ αὐτῶν, θρασυτέρους τολμήσαντας, καὶ ἐς τὸ βάθος τῶν ἑλῶν
ἐπεισελθεῖν. πολὺ δὲ τὸ πλῆθος ἑκατέρωθεν πεσεῖν, καὶ Ῥωμαίων μέν, τῶν δὲ βαρβάρων ἐπὶ πολὺ καὶ σχεδὸν τὴν
πᾶσαν διαφθαρῆναι, ἀριστεύοντος αὐτοῦ· ὡς τό τε ἕλος σωμάτων πληρωθῆναι, τήν τε λίμνην αἵματι κε-
ρασθεῖσαν, πεζομαχοῦντι στρατῷ ναυμαχίας ὄψιν παρασχεῖν. ταύτην τὴν μάχην καὶ τὴν ἀριστείαν ἑαυτοῦ
οὐ μόνον διὰ γραμμάτων τῇ συγκλήτῳ καὶ τῷ δήμῳ ἐδήλωσεν, ἀλλὰ καὶ γραφῆναι κελεύσας μεγίστοις πίναξι

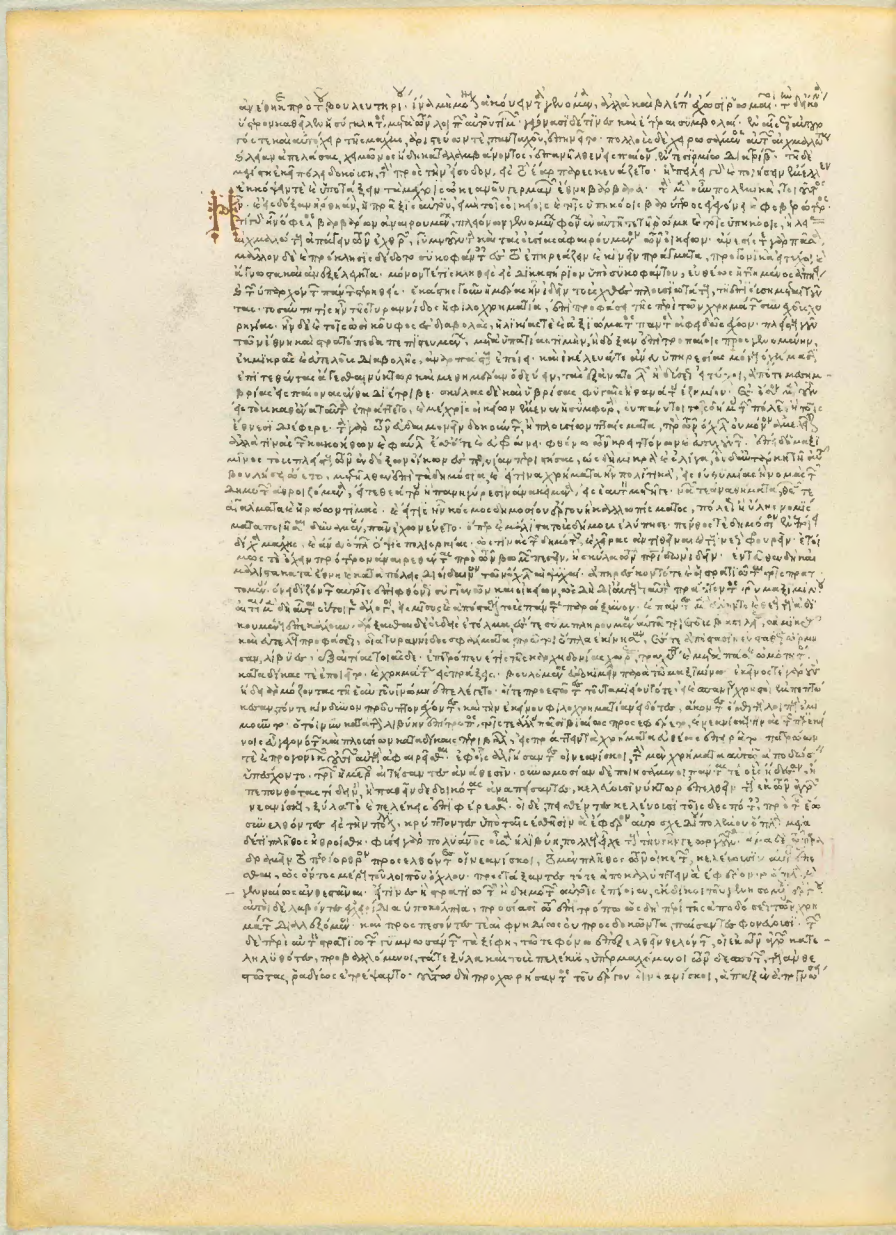

γενομένου, μόνην ἡγήσαντο ἑαυτοῖς σωτηρίαν ὑπάρχειν, εἰ τῷ πλημμεληθέντι αὐτοῖς προσθεῖεν καὶ μεῖζον τόλμημα, καὶ κοινωνὸν τοῦ κινδύνου τὸν ἡγούμενον τοῦ ἔθνους παραλάβοιεν, πᾶν τε τὸ ἔθνος ἀναστήσειαν ἐς ἀπόστασιν, ὅπερ ᾔδεσαν πάλαι μὲν εὐχόμενον διὰ μῖσος Μαξιμίνου, φόβῳ δὲ κωλυόμενον. σὺν παντὶ τοίνυν τῷ πλήθει, ἤδη μεσαζούσης ἡμέρας, ἐπὶ τὴν τοῦ ἀνθυπατεύοντος ἴασιν οἰκίαν. Γορδιανὸς μὲν ἦν ὄνομα, κλήρῳ μὲν τὴν ἀνθύπατον ἀρχὴν λαχών· πρεσβύτης δὲ ἦν, ἔτος ἤδη που ὀγδοηκοστὸν ἐληλακώς· πολλῶν δὲ πρότερον ἄρξας ἐθνῶν, ἔν τε πράξεσι μεγίσταις δεδοκιμασμένος. ὅθεν αὐτὸν ἡδέως ὑποδέξασθαι τὴν ἀρχὴν ᾤοντο ὥσπερ τινὰ κορυφαίαν τελευτὴν τῶν προγενομένων πράξεων, τήν τε σύγκλητον καὶ τὸν Ῥωμαίων δῆμον ἀσμένως δέξασθαι ἄνδρα εὐγενῆ, καὶ ἐκ πολλῶν ἡγεμονιῶν ὥσπερ κατὰ ἀκολουθίαν ἐπὶ τοῦτο ἥκοντα. συνέβαινε δὲ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ᾗ ταῦτ' ἐπράττετο, οἴκοι τὸν Γορδιανὸν διατρίβειν ἡσυχάζοντα· δεδωκὼς γὰρ τῶν καμάτων ἀνάπαυλαν, ἀργίαν τε τῶν πράξεων. οἱ δὲ νεανίσκοι ξιφήρεις σὺν παντὶ τῷ πλήθει βιασάμενοι τοὺς ἐπὶ τῶν αὐλείων ἐφεστῶτας, καταλαμβάνουσιν αὐτὸν ἐπί τινος σκίμποδος ἀναπαυόμενον. περιστάντες δέ, χλαμύδι πορφυρᾷ περιβάλλουσι, τιμαῖς τε βασιλικαῖς προσαγορεύουσιν. ὁ δέ, ὡς παραδόξου τοῦ πράγματος ἐκπλαγεὶς καὶ ἐνέδραν καὶ ἐπιβουλὴν καθ' ἑαυτοῦ νομίζων, ῥίψας ἀπὸ τοῦ σκίμποδος ἑαυτὸν ἐς γῆν, ἐδεῖτο φείσασθαι γέροντος, μηδὲν αὐτοὺς ἀδικήσαντος, σῴζειν δὲ τὴν εὔνοιαν καὶ τὴν πίστιν τὴν ἐς τὸν βασιλεύοντα. ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν ξιφήρεις ἐνέκειντο, ἐκεῖνος δὲ ὑπό τε δέους καὶ ἀγνοίας οὐκ ᾔδει τὸ πεπραγμένον, οὐδὲ τὴν τῆς παρουσίας αἰτίαν, εἷς τῶν νεανίσκων, ὃς ἦν αὐτῶν εὐγενής τε καὶ δεινὸς εἰπεῖν, λόγον πρὸς αὐτὸν τοὺς λοιποὺς κατασιγάσας, ἡσυχάζειν τε προστάξας, ἐκτείνας τὴν δεξιάν, ἔλεξε πρὸς αὐτὸν τοιάδε· δυοῖν κινδύνοιν προκειμένοιν, τοῦ μὲν παρόντος, τοῦ δὲ μέλλοντος, καὶ τοῦ μὲν ἤδη προδήλου, τοῦ δὲ ἐν ἀμφιβόλῳ τῆς τύχης γενησομένου, δεῖ σε σήμερον σῴζεσθαι μεθ' ἡμῶν, καὶ πιστεῦσαι ταῖς ἐλπίσι τοῦ κρατήσειν, ἢ πάντες τεθνήξεσθαι ὑφ' ἡμῶν, ἢ τεθνάναι ἤδη πρὸ ἡμῶν. ἐν μὲν οὖν τοῖς παροῦσιν ἔλεος, πολλὰ δὲ τὰ ἐφόδια ἐς ἀγαθὰς ἐλπίδας· ὅ τε γὰρ Μαξιμῖνος παρὰ πᾶσι μισεῖται, πάθος τε τυραννίδος ὠμῆς ἀπηλλάχθαι· καὶ ἐν ταῖς προγενομέναις πράξεσιν ἀοίδιμος εἶ, τήν τε σύγκλητον καὶ τὸν Ῥωμαίων δῆμον γνώσεσθαι οἰκείως καὶ τιμᾷν ἔνδοξος ἀεί. αὐτὰ πάντα δεῖ ἐμὲ συμπνεύσαντα ἡμῖν τῆς ἡμέρας, τέλος ἐπιθήσεσθαι. ἀπολούμεθα δὲ καὶ αὐτοί, ἢ δέοι προσαπολέσθαι τινάς· ὅ τε γὰρ ἡμῖν τετόλμηται, μείζονος ἀπογνώσεως δεόμενον· κεῖται γὰρ ὁ τῆς τυραννίδος ὑπηρέτης, καὶ δίκας ἃς ὤφειλε τῆς ὠμότητος παρέσχε, φονευθεὶς ὑφ' ἡμῶν. ἐφ' οἷς ἢν μὲν κρατήσῃς σὺν ἡμῖν, ἐν κοινωνίᾳ τῶν κινδύνων ἐλθὼν, αὐτός τε τῆς βασιλείας ἐπαίνους ἀπολαύσεις, τό τε ἡμῖν πραχθὲν ἔργον ἐπαινεθήσεται καὶ οὐ κολασθήσεται. τοιαῦτα λέγοντος τοῦ νεανίσκου, οὐκ ἀνασχόμενον τὸ λοιπὸν πλῆθος, συνδραμόντων ἤδη πάντων τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως, ὅ τε πρὸς διεφοίτησε κατὰ τὴν πόλιν ἡ φήμη, σεβαστὸν Γορδιανὸν ἀναγορεύει. παραιτούμενος δὲ καὶ γῆρας προϊσχόμενος ἐκεῖνος, ἄλλως δὲ φιλόδοξος ὤν, οὐδὲ ἄκων δῆθεν ὑπέστη, βέλτιον κεκρικὼς τὸν μέλλοντα κίνδυνον ἢ τὸν παρόντα· ἔν τε γήρᾳ ἐσχάτῳ, οὐ πάνυ τι νομίζων δεινὸν εἰ ὁ βίος καὶ ἐν βασιλικαῖς τιμαῖς καὶ ἐπ' ἐλπίσι τελευτήσει. παραυτίκα δὲ πᾶν τὸ Λιβύων ἔθνος ἀνεκεκίνητο, καὶ τὰς μὲν τοῦ Μαξιμίνου τιμὰς καθῄρει, εἰκόσι δὲ καὶ ἀνδριάσι Γορδιανοῦ τὰς πόλεις ἐκόσμει· τῷ τε κυρίῳ αὐτοῦ ὀνόματι προσθέντες, Ἀφρικανὸν ἐκάλεσαν ἀφ' ἑαυτῶν· οὕτω γὰρ Λίβυες οἱ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ Ῥωμαίων φωνῇ καλοῦνται. ὁ δὲ Γορδιανὸς διατρίψας τινὰς ἐν Θύσδρῳ ἡμέρας ὀλίγας, ἤδη φέρων βασιλέως ὄνομα καὶ σχῆμα, ἀπάρας τε τῆς Θύσδρου ἐς τὴν Καρχηδόνα ἠπείχθη, μεγίστην τε οὖσαν καὶ πολυάνθρωπον, ἵν' ὥσπερ ἐν Ῥώμῃ πάντα πράττῃ· ἡ γὰρ πόλις ἐκείνη καὶ δυνάμει χρημάτων καὶ πλήθει τῶν κατοικούντων καὶ μεγέθει μόνης Ῥώμης ἀπολείπεται, φιλονεικοῦσα πρὸς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἀλεξανδρέων πόλιν περὶ δευτερείων. εἵπετο δὲ αὐτῷ πᾶσα ἡ βασιλικὴ πομπή, τῶν μὲν στρατιωτῶν ὅσοι ἦσαν ἐκεῖ, καὶ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἐπιμηκεστάτων νεανίσκων, ἐν σχήματι τῶν κατὰ τὴν Ῥώμην δορυφόρων προϊόντων. αἵ τε ῥάβδοι ἐδαφνηφόρουν, ὅπερ ἐστὶ σύμβολον τὸ διακρῖνον τὰς βασιλικὰς ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν. τὸ δὲ πῦρ προεπόμπευεν, ὡς ὀλίγον ἐν τῷ χρόνῳ τὴν ὑπὸ ὀλίγον, ὥσπερ ἐν εἰκόνι τῆς Ῥώμης τὴν Καρχηδόνα γενέσθαι. ὅ τε Γορδιανὸς γράμματα πέμπει πολλὰ ἔς τε τοὺς πρώτους ἑκάστου τῶν κατὰ τὴν Ῥώμην πρωτευόντων, οἷς τε τῆς συγκλήτου δοκιμωτάτοις ἐπιστέλλει, ὧν ἦσαν αὐτῷ πλεῖστοι φίλοι τε καὶ συγγενεῖς. ἐποιήσατο δὲ καὶ δημόσια γράμματα πρός τε τὸν Ῥωμαίων δῆμον καὶ τὴν σύγκλητον, δι' ὧν τήν τε Λιβύων ἐδήλου πάντων ἐς ἑαυτὸν σύμπνοιαν, τήν τε Μαξιμίνου ὠμότητα κατηγόρει, σφόδρα εἰδὼς μισουμένην. αὐτός τε πᾶσαν πρᾳότητα ὑπισχνεῖτο· συκοφάντας τε πάντας φυγαδεύων, καὶ ψήφου δικαίας ἀδίκως κατακριθεῖσι, τοῖς δὲ φυγάσι ἐς τὰς πατρίδας ἐπάνοδον. τοῖς δὲ στρατιώταις ὑπισχνεῖτο χρημάτων ἐπίδοσιν, ὅσην οὐδεὶς πρότερον· τῷ τε δήμῳ νομὰς ἐπηγγέλλε. προυνοήσατο δὲ πρὸ τοῦ ἀναιρεθῆναι τὸν ἐν τῇ Ῥώμῃ τῶν στρατοπέδων

Προεστῶτα· Βιταλιανὸς δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ. τοῦτον ᾔδει τραχύτατα καὶ ὠμότατα πράττοντα, φίλτατόν τε καὶ καθωσιωμένον Μαξιμίνῳ. ὑποπτεύων οὖν μὴ τῷ πράττοντι μεν ἐναντιωθῇ, καὶ τὸν δῆμον ὑπὸ φόβου μηδὲν αὐτῷ συνάρωνται, πέμπει τὸν ταμίαν τοῦ ἔθνους νεανίσκον ἀνδρεῖον φύσει τε ἀγέρωχον, καὶ τῶν στρατιωτῶν τινας σὺν αὐτῷ ἀκμάζοντας, προθύμους τε ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυνεύειν· παρασχὼν δὲ αὐτοῖς ἑκατοντάρχας καὶ στρατιώτας τινάς, οἷς ἔδωκε κατασεσημασμένα γράμματα ὥσπερ τοῖς πίναξι, δι' ὧν τὰ ἀπόρρητα καὶ κρυπτὰ ἀγγέλματα τοῖς βασιλεῦσιν ἐπιστέλλεται· κελεύσας δὲ αὐτοῖς πρὸ τοῦ ἐσκατελθόντας ἐπιστῆναι ἔτι δικάζοντι καὶ ἀνακεχωρηκότι τῷ Βιταλιανῷ, ἐν τῷ τοῦ δικαστηρίου οἰκίσκῳ, ὡς ἀπόρρητα κομίζουσι καὶ κρυπτὰ ἀπεσταλμένα ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ βασιλέως ἐρευνᾶν τε καὶ ἐξετάζειν· δηλῶσαι δέ, ὅτι φέρουσι γράμματα παρὰ Μαξιμίνου ἀπόρρητα. ἐπιτρέψαντες παρ' αὐτοῦ παραπέμπεσθαι ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ βασιλέως καὶ ἀσφαλείας. προσποιήσασθαι δὲ βούλεσθαι καὶ διαλεχθῆναι αὐτῷ ἰδίᾳ περὶ τῶν ἀπαγγελλομένων τε καὶ ἐντεταλμένων. διαλεγομένου δὲ ἐκείνου, περὶ τὴν τῶν σφραγίδων ἐπίγνωσιν προσποιούμενον ὥσπερ ἰδεῖν τι, οἷς τὸν ὑπὸ κόλπου

φωλεὸν φεύξονται· ὡς ὑπάρξαι μὲν ἡμῖν τὸ ἔχειν πάντων [illegible]· ὑμῖν τε ἀδεῶς λαβοῦσι, καρποῦσθαι. 145,17.
Τοιαῦτά τινα εἰπὼν, βλασφημίας τε πολλὰς εἰς τὴν Ῥώμην καὶ τὴν σύγκλητον δι' ὧν παρεφθέγγετο ἀπορρίψας,
ταῖς τε διὰ χειρὸς ἀπειλαῖς, καὶ βλοσυροῖς προσώποις κινούμενος ὡς πρὸς παρόντας ὀργισθείς, ἠπείγετο ἐπὶ τὴν
Ἰταλίαν ὁδόν· διανείμας τε αὐτοῖς πολλαπλάσια χρήματα, καὶ ὅσα ἦν μεγάλα, διανύει [illegible] τὴν ὁδὸν ἄχθος· πολύ τι
πλῆθος ἐπαγόμενος στρατοῦ τῆς ὑπὸ Ῥωμαίους δυνάμεως· εἵπετο δὲ αὐτῷ καὶ Γερμανῶν οὐκ εὐκαταφρόνητος ἀριθμός·
οὓς τῷ ὅπλῳ κεχείρωτο, ἢ πείσας ἐς φιλίαν καὶ συμμαχίαν προσῆκτο· μηχαναί τε καὶ πολεμικὰ ὄργανα, καὶ ὅσα πρὸς τοῖς
βαρβάροις ὢν ἐπεφέρετο, αὐτὸς μὲν σχολαιοτέραν τὴν ὁδοιπορίαν ἐποιεῖτο διὰ τὴν τῶν ὀχημάτων καὶ ἐπιτηδείων
παντοίων συγκομιδήν· αἰφνιδίου γὰρ γενομένης τῆς ἐπὶ Ἰταλίαν ὁδοῦ, οὐκ ἐκ προνοίας ὡς πρὸ [illegible]· ἀλλ'
ἐξ αὐτοσχεδίου καὶ ἐπειγούσης ὑπηρεσίας τὰ χρειώδη τῷ στρατῷ ἠθροίζετο. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ προπέμψαι τὰς τῶν
Παιόνων φάλαγγας· ἐκείνοις γὰρ μάλιστα ἐπίστευεν· οἳ πρὸς αὐτὸν καὶ πρῶτοι ἀνεῖπον βασιλέα· ἐθελονταί τε ὑπὲρ
αὐτοῦ πάντα κινδυνεύειν ὑπισχνοῦντο· ἐκέλευσέ τε αὐτοῖς φθάσαι τὴν λοιπὴν δύναμιν, καὶ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ χωρία προκα-
ταλαβεῖν· καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Μαξιμῖνον ὡδοιπόρουν· ἐν δὲ τῇ Καρχηδόνι, οὐχ ὡς ἤλπιζον τὰ πράγματα πρου-
χώρει· Καπελιανὸς δὲ γάρ τις ἦν ὄνομα τῶν ἀπὸ συγκλήτου· ἡγεῖτο δὲ Μαυρουσίων τῶν ὑπὸ Ῥωμαίοις νομάδων δὲ καλουμένων.
Τὸ δὲ ἔθνος στρατοπέδοις πέφρακτο διὰ τὸ περιοικεῖν πλῆθος Μαυρουσίων τῶν βαρβάρων, ὥστε ἀνείργειν τὰς
[illegible] ἐπιδρομὰς αὐτῶν· εἶχεν οὖν ὑφ' ἑαυτῷ δύναμιν οὐκ εὐκαταφρόνητον στρατιωτικήν. πρὸς δὴ τὸν Καπελιανὸν
τοῦτον ὁ Γορδιανὸς ἀπεχθῶς προσεῖχεν ἔκ τινος ἀρχαίου διαφορᾶς· τότε τοίνυν ὡς ἐν τῇ τῆς βασιλείας ὀνό-
ματι γενόμενος, διαδόχους αὐτῷ ἔπεμψε, καὶ τοῦ ἔθνους ἐξελθεῖν ἐκέλευσεν. ὁ δὲ, πρὸς τοῦτο ἀγανακτήσας, τῷ
τε Μαξιμίνῳ καθοσιούμενος, ὑφ' οὗ καὶ τὴν ἡγεμονίαν πεπίστευτο, πᾶσάν τε τὴν στρατιὰν συναθροίσας, ἀναπείσας
τε Μαξιμίνῳ τὴν πίστιν τηρεῖν καὶ τὸν ὅρκον, κατῆλθεν ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα· σύνταγμα ἄγων [illegible]
ἀνδρῶν ἡλικίαις ἀκμαζόντων, [illegible] ὁπλισμῷ παντὶ [illegible] ἐξηρτυμένην· ἐμπειρίᾳ τε πολεμικῇ καὶ
πρὸς τοὺς βαρβάρους μάχαις συνήθεις, ἑτοίμους πρὸς μάχας. ὡς δὲ ἀπηγγέλη τῷ Γορδιανῷ ὁ στρατὸς προσιὼν τῇ πό-
λει, αὐτός τε ἐν ἐσχάτῳ δέει ἦν. οἵ τε Καρχηδόνιοι ταραχθέντες, οἱ μὲν ἐν πλήθει ὄχλου, οὐκ ἐν τάξει στρα-
τοῦ, ἀλλ' [illegible] πανδημεὶ πάντες ἐξίασιν, ὡς δὴ τῷ Καπελιανῷ ἀντιταξόμενοι. Γορδια-
νὸς μὲν οὖν ὁ πρεσβύτης ὥς τινές φασιν, ἅμα τῷ τῆς Καρχηδόνος ἐπιβῆναι, ὑπὸ [illegible] ἀπογνοὺς ὁμοῦ
καὶ νοήσας τὴν δύναμιν Μαξιμίνου, οὐδεμίαν δὲ ὁρῶν ἐν Λιβύῃ ἀξιόμαχον ἰσόρροπον, ἀνήρτησεν ἑαυτὸν βρόχῳ. κ-
ρυπτομένης δὲ αὐτοῦ τῆς τελευτῆς, τὸν υἱὸν αὐτοῦ στρατηγήσοντα ἐπὶ τοῦ πλήθους εἵλοντο. γενομένης δὲ συμβολῆς, οἱ
μὲν Καρχηδόνιοι ὄχλῳ πλείους ἦσαν· ἄτακτοι δὲ καὶ πολεμικῶν ἔργων ἀπαίδευτοι· ἅτε ἐν εἰρήνῃ βα-
θείᾳ τεθραμμένοι, ἑορταῖς τε καὶ τρυφαῖς σχολάζοντες ἀεί· γυμνοί τε ὅπλων καὶ ὀργάνων πολεμικῶν. ἕκαστος
δὲ ἐπεφέρετο οἴκοθεν, ἢ ξιφίδιον, ἢ πέλεκυν· δοράτιά τε ἐκ κυνηγεσίων· βύρσας τε τὰς βοῶν
σὺν τῷ περιτεμόντας, ξύλα καὶ τὰ περιτεμόντας, ἐς τὰ παρατυχόντα σχήματα, ὡς εἶχεν ἕκαστος ἐδύνατο, προβ-
λήματα τοῦ σώματος ἐποιοῦντο. οἱ δὲ νομάδες, ἀκοντισταί τε εὔστοχοι, καὶ ἱππεῖς ἄριστοι· ὡς καὶ χαλινῶν ἄνευ ῥάβ-
δῳ μόνῃ τὸν ἵππον κυβερνᾶν. ῥᾷστα οὖν ἐτρέψαντο τῶν Καρχηδονίων τὸ πλῆθος. οἵ γε οὐχ ὑπομεί-
ναντες αὐτῶν τὴν ἐμβολὴν, πάντα ῥίψαντες ἔφευγον. ὠθούμενοι δὲ ὑπ' ἀλλήλων καὶ πατούμενοι, πλείους
ὑπὸ τοῦ οἰκείου πλήθους ἐφθάρησαν, ἢ πρὸς τῶν πολεμίων. ἔνθα καὶ ὁ τοῦ Γορδιανοῦ υἱὸς ἀπώλετο. οἵ τε
περὶ αὐτὸν πάντες. ὡς διὰ πλῆθος πτωμάτων, μήτε μὲν ἀναίρεσιν πρὸς ταφὴν ἐξουσίαν δοθῆναι, μήτε
τὸ τοῦ νέου Γορδιανοῦ σῶμα εὑρεθῆναι. οἱ μὲν γὰρ φεύγοντες ὅσοι τε ἦσαν, ἐς ῥύμας τὰς τῆς Καρχηδό-
νος, ὅσοι τε λαθεῖν ἠδύναντο σκεδασθέντες ἐς πᾶσαν τὴν πόλιν, ὀλίγοι μεγίστην τε οὖσαν πολλῷ. ὀλί-
γοι δὲ ἐκ πολλῶν ἐσώθησαν. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος περὶ ταῖς πύλαις στενοχωρούμενον, παραφθείρει ἀσυντάκτων
τῶν ἑκάστου, βαλλόμενον ὑπό τε τῶν ἀκοντιστῶν καὶ τιτρωσκόμενον ὑπὸ τῶν πελτατῶν, διεφθάρετο. πολλὴ
δὲ οἰμωγὴ κατά τε τὴν πόλιν γυναικῶν τε καὶ παιδίων, ὧν ἐν ὄψει οἱ φίλτατοι ἀπώλλυντο. ἕτεροι δέ φασιν
ἐπὶ τούτοις οἴκοι μεμενηκότι τῷ Γορδιανῷ διὰ γῆρας ἀπαγγελθὲν, ὅτι Καπελιανὸς ἐς ἐλαύνειν ἐς τὴν Καρ-
χηδόνα ἐσήλαθη, ἐν ἀπογνώσει δὴ πάντων γενόμενον, ἐς ἐλθόμενος ἐς τὸ οἰκίσκον ὡς δὴ καθευδήσων, ζω-
νήν τινα ᾗ ἐπεφέρετο ζώνης τῷ τραχήλῳ ἐν βρόχῳ, τὸν βίον ἀπεπαύσατο. τοιοῦτο μὲν δὴ τέλος Γορδιανῷ ἀρχὴν
εὐπροσώπως ἐς τὰ πρῶτα εὐδαιμονοῦντι· ἐν σχήματι βασιλέως τελευτήσας. ὁ δὲ Καπελιανὸς ἐς Καρχηδόνα ἀφι-
κόμενος τά τε ἐν τῇ προστεύουσι ἀπέκτεινεν, ἅτινες καὶ ἐσώθησαν ἐκ τῆς μάχης· ἐφείσατο οὔτε ἱερῶν συλήσεως
οὔτε χρημάτων ἰδιωτικῶν τε καὶ δημοσίων ἁρπαγῆς. ἐπιών τε ταῖς λοιπαῖς πόλεσιν, ὅσαι τὰς Μαξιμίνου τιμὰς
καθῃρήκεσαν, τοὺς μὲν ἐξέχοντας ἐφόνευε, τοὺς δὲ δημότας ἐφυγάδευεν. ἀγρούς τε καὶ κώμας ἐμπιπρὰς
λεηλατεῖν τε τοῖς στρατιώταις ἐπέτρεπε. προσποιούμενος μὲν τιμωρίαν ἐς πράττειν ὑπὲρ τῆς ἐς Μαξιμῖνον ἡμαρ-
τήκεσαν, λανθάνων δὲ τὰ εὔνοιαν ἑαυτῷ παρὰ τῶν στρατιωτῶν κτώμενος· ἵν' εἴ τι πταίσειε τὰ Μαξιμίνου πράγ-
ματα, αὐτὸς ἀρχὴν ἐλπίδων ἀναθήσει, τῆς ἀρχῆς αὐτῷ ποιήσωνται. τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Λιβύην, ἐν τούτοις ἦν. ἐς
δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐδηλώθη Γορδιανοῦ τοῦ πρεσβύτου ἡ τελευτὴ, ἐν πολλῇ ταραχῇ καὶ ἀφασίᾳ ὁ δῆμος ἦν.
ἥ τε σύγκλητος μάλιστα Γορδιανοῦ τετελευτηκότος, ἐς οὓς ἠλπίκεσαν. ᾔδεσαν γὰρ ὅτι Μαξιμῖνον ἔχθρον
αὐτῶν ἄσπονδον ὄντα, οὔτε τινὸς φεισόμενον. ὥσπερ γὰρ ἐφ' ὁμολογουμένοις καὶ ἀπεχθέσι πρὸς αὐτὸν διὰ [illegible], τὰ

ἀπεδίωκον. ὡς δὲ ἔκαμεν ὁ δῆμος, οἵ τε μονομάχοι τιτρωσκόμενοι, ἤδη δὲ καὶ ἑσπέρας προσιούσης ἐπανελθεῖν ἠθέλησαν, θεασάμενοι αὐτοὺς οἱ στρατιῶται ἐς ἀναχώρησίν τε καὶ τὰ νῶτα δεδωκότας, ἀπιόντας τε ἀμελέστερον, διωκομένους μὴ τολμήσειν ἐπεξελθεῖν ὀλίγους πρὸς τοσοῦτον πλῆθος, ἀνοίξαντες αἰφνιδίως τὰς πύλας, ἐπεξέδραμον τοῦ δήμου, καὶ τοὺς μονομάχους ἀπέκτειναν· τοῦ δὲ δήμου μέρος τι πλῆθος ἀπώλετο. οἱ δέ, τοσοῦτον διώξαντες ὅσον μὴ πολὺ τοῦ στρατοπέδου ἀποστῆναι, πάλιν ἐπανῆλθον ἐς τὸ τεῖχος. ἐντεῦθεν μᾶλλον ἡ ὀργὴ τοῦ δήμου τε καὶ τῆς συγκλήτου ηὔξετο. στρατηγοί τε οὖν κατελέγοντο ἔκ τε πάσης τῆς Ἰταλίας λογάδες, ἥ τε Ῥώμη πᾶσα ἐθορυβεῖτο, ὅπλοις τε αὐτοσχεδίοις καὶ τοῖς προστυχοῦσιν ὡπλίζετο. τοῦ δ' αὖ τὸ μὲν πλεῖστον μέρος ὁ Μάξιμος συλλαβὼν ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐξῆλθε Μαξιμίνου πολεμήσων. οἱ δὲ λοιποὶ ἐμμένοντες τῇ πόλει, ὡς ἂν φρουροῖεν καὶ προσκαθέζοιεν αὐτῇ, ἑκάστοτε οὖν τῷ τείχει τοῦ στρατοπέδου ἐγίνοντο προσβολαί· ἔπραττον δὲ οὐδέν, προμαχομένων ἀφ' ὑψηλοῦ τῶν στρατιωτῶν. οἱ δὲ βαλλόμενοί τε καὶ τιτρωσκόμενοι κακῶς ἀπηλλάττοντο. ὁ δὲ Βαλβῖνος οἴκοι μένων, διατάγματα προτιθεὶς ἱκέτευε τὸν δῆμον ἐς διαλλαγὰς χωρῆσαι· τοῖς τε στρατιώταις ὑπισχνεῖτο ἀμνηστίαν, ἄφεσίν τε ἐδίδου πάντων ἁμαρτημάτων. ἀλλ' οὐδετέρους ἔπειθε· τὸ δὲ δεινὸν ἑκάστοτε ηὔξετο, τοῦ μὲν τοσούτου δήμου ἀπαξιοῦντος ὑπ' ὀλίγων καταφρονεῖσθαι, τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀγανακτούντων ὅτι δὴ ταῦτα ὑπὸ Ῥωμαίων ὡς ὑπὸ βαρβάρων πάσχοιεν. ὅτι δὴ τελευταῖον ἐπιχειροῦντες τειχομαχοῦντες οὐδὲν ἔπραττον, ἔδοξε τοῖς στρατηγοῖς ἐκκόψαι πάντα τὰ ἐς τὸ στρατόπεδον ῥέοντα ὕδατα, ὑδρῶν καὶ ποτοῦ καὶ ἐνδείᾳ ῥεέθρων αὐτοὺς παραστήσασθαι. προσπεσόντες οὖν πᾶν τὸ ὕδωρ τοῦ στρατοπέδου ἐς ἕτερα ῥεῖθρα μετοχετεύουσιν, ἐκκόπτοντες καὶ ἐμφράττοντες τὰς ἐς τὸ στρατόπεδον ἐσόδους αὐτῶν. οἱ δὲ στρατιῶται τὸν ἔσχατον ὁρῶντες κίνδυνον, ἐς ἀπόγνωσιν γενόμενοι, τὰς πύλας ἀνοίξαντες ἐπεξῆλθον· μάχης τε καρτερᾶς γενομένης καὶ φυγῆς τοῦ δήμου, ἐπὶ πολὺ διώκοντες τῆς πόλεως οἱ στρατιῶται πρόσω ἦσαν. ἐπεὶ δὲ οἱ ὄχλοι ταῖς συστάδην μάχαις ἡττῶντο, ἀναβάντες ἐπὶ τὰ δώματα, τῷ τε κεράμῳ βάλλοντες αὐτούς, καὶ λιθοβολίαις τε ἐλυμαίνοντο· ἐπαναβαίνειν δὲ αὐτοῖς διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν οἰκήσεων οὐκ ἐτόλμησαν οἱ στρατιῶται, κεκλεισμένων δὲ τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ἐργαστηρίων, ταῖς θύραις καὶ εἴ τινα ἦν ξύλων ἐξοχαί, πολλαὶ δὲ οὖσαι κατὰ τὴν πόλιν, πῦρ προσετίθεσαν. ῥᾷστά τε διὰ πυκνότητα τῶν συνοικιῶν πλεῖστον μέρος τῆς πόλεως τὸ πῦρ ἐπενείματο, ὡς πολλοὺς μὲν ἐκ πλουσίων πένητας ποιῆσαι, ἀποβαλόντας θαυμαστὰ καὶ ἀξιόληπτα κτήματα ἔν τε προσόδοις πλουσίας ἔν τε πάσῃ πολυτελείᾳ. πλῆθός τε ἀνθρώπων συγκατεφλέχθη, μὴ δυνηθέντων διὰ τὰς ἐξόδους τοῦ πυρὸς προκαταληφθείσας διαφυγεῖν. οἰκίαι τε ὅλαι πλουσίων διηρπάγησαν, ἀναμιχθέντων τοῖς στρατιώταις τῶν ἐν τῷ δήμῳ κακούργων καὶ εὐτελῶν. τοσοῦτον δὲ μέρος τῆς πόλεως τὸ πῦρ ἐλυμήνατο, ὡς μηδεμιᾷ τῶν μεγίστων πόλεων ὅλῃ κατὰ μέγεθος ἐξισωθῆναι. καὶ τὰ μὲν κατὰ Ῥώμην τοιαῦτα ἦν. ὁ δὲ Μαξιμῖνος ἀνύσας τὴν ὁδοιπορίαν, ἐπέστη τοῖς τῆς Ἰταλίας ὅροις· θύσας τε ἐπὶ τῶν μεθορίων βωμῶν, τῆς ἐπὶ Ἰταλίαν εἰσβολῆς ἤρχετο· ἐκέλευσέ τε πάντα τὸν στρατὸν ἐν ὅπλοις εἶναι καὶ μετ' ἐπιταξίας προχωρεῖν. τὴν μὲν οὖν Λιβύης ἀπόστασιν, ἔτι καὶ τὴν ἐν Ῥώμῃ ἐμφύλιον πόλεμον, τήν τε Μαξιμίνου πρόοδον καὶ ἐς Ἰταλίαν ἄφιξιν αὐτοῦ ἐδηλώσαμεν· τὰ δὲ ἑπόμενα ἐν τοῖς ἑξῆς λεχθήσεται.

Ἡρωδιανοῦ ἱστοριῶν ὄγδοον

Τὰ μὲν δὴ Μαξιμίνου πραχθέντα μετὰ τὴν Γορδιανοῦ τελευτήν, ἥ τε ἐς Ἰταλίαν ἄφιξις αὐτοῦ, Λιβύης τε ἀπόστασις, καὶ ἡ ἐν Ῥώμῃ τῶν στρατιωτῶν πρὸς τὸν δῆμον διαφορά, ἐν τοῖς πρὸ τούτου λέλεκται. ὁ δὲ Μαξιμῖνος ἐπὶ τοῖς ὅροις προὔπεμψε κατασκεψομένους, μή τινες ἐν ὄρεσιν ἢ κοίλαις ὕλαις λόχοι ὑποκρύπτοιντο· αὐτὸς δὲ καταγαγὼν ἐς τὸ πεδίον τὸν στρατόν, τῶν μὲν ὁπλιτῶν τὴν φάλαγγα ἐς τετράγωνον σχῆμα ἔταξε, ἐπιμήκη μᾶλλον ἢ βαθεῖαν, ὡς ἂν πλεῖστον τοῦ πεδίου καταλαμβάνοιεν· τὰ δὲ σκευοφόρα πάντα καὶ τὰ ὑποζύγια ἐν μέσῳ τάξας, αὐτὸς ἅμα τοῖς δορυφόροις ὀπισθοφυλακῶν εἵπετο. ἑκατέρωθεν δὲ παρέθεον αἵ τε τῶν καταφράκτων ἱππέων ἴλαι, καὶ Μαυρούσιοι ἀκοντισταί, τοξόται τε οἱ ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν. ἐπήγετο δὲ καὶ Γερμανῶν ἱππέας συμμάχους· ἐκείνους γὰρ μάλιστα προὐβάλλετο, ἵνα δέχοιντο τὰς πρώτας τῶν πολεμίων ἐμβολάς, εὔτολμοί τε ὄντες καὶ θρασεῖς ἐν ἀρχομέναις μάχαις, εἰ δὲ καὶ κινδυνεύειν δέοι, εὐκαταφρόνητοι ὄντες βάρβαροι. ὡς δὲ πᾶν τὸ πεδίον διῆλθεν ὁ στρατὸς μετ' εὐκοσμίας τε καὶ ἐπιταξίας, ἐπέστη πρώτῃ Ἰταλίας πόλει, ἣν καλοῦσιν Ἡμᾶν οἱ ἐπιχώριοι· πρόκειται δὲ αὕτη ἐπ' ἄκρου τοῦ πεδίου ἱδρυμένη, πρὸ τῆς ὑπωρείας τῶν Ἄλπεων. ἔνθα ὑπαντήσαντες Μαξιμίνου οἱ προφύλακες καὶ οἱ σκοποὶ τοῦ στρατοῦ ἤγγειλαν ἔρημον εἶναι τὴν πόλιν, πανδημεὶ ἀποφυγόντων, καὶ ἐμπρησάντων τὰς θύρας καὶ τῶν ἱερῶν καὶ οἰκιῶν· πάντα τε ὅσα ἦν ἐν τῇ πόλει ἢ τοῖς ἀγροῖς, τὰ μὲν ὑποφορήσαντες, τὰ δὲ καταπρήσαντες, ὡς μήτε ὑποζυγίοις μήτε ἀνθρώποις καταλειφθῆναι τροφάς. ὁ δὲ Μαξιμῖνος ἥσθη μὲν ἐπὶ τῇ πρώτῃ τῶν Ἰταλιωτῶν ἀποφυγῇ, ἐλπίζων πάντας τοὺς δήμους τὸ αὐτὸ ποιήσειν ἐκπλαγέντας αὐτοῦ τὴν ἔφοδον· ὁ δὲ στρατὸς ἤχθετο, ἤδη ἐν ἀρχῇ λιμοῦ πειρώμενος. διανυκτερεύσαντες δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ πόλει ταῖς θύραις καὶ οἰκίαις, οἱ δὲ ἐν τῷ πεδίῳ, ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι ἐπὶ τὰς Ἄλπεις ἠπείγοντο. ὄρη ὑπερμήκη ὡς προτείχισμα τῆς Ἰταλίας ἡ φύσις ἤγειρεν, ὑψηλὰ μὲν ὡς ὑπὲρ νεφέλας ἐκτεταμένα, ὡς πᾶσαν Ἰταλίαν διαλαμβάνειν, καθήκοντα ἐν μὲν τοῖς δεξιοῖς τῆς Ἰταλίας μέρεσιν ἐς τὸ Τυρρηνὸν πέλαγος, ἐν δὲ τοῖς λαιοῖς ἐς τὸν Ἰόνιον κόλπον. σκέπεται δὲ ὕλαις δασείαις καὶ πυκναῖς, τὰς δὲ διεξόδους στενωτάτας, ἢ διὰ κρημνῶν ἐς βάθος μέγιστον ἀπορρωγότων, ἢ διὰ πετρῶν τραχύτητος. πεποίηται δὲ χειροποίητα μετὰ πολλοῦ καμάτου τοῖς πάλαι Ἰταλιώταις. μετὰ δέους οὖν πολλοῦ διήει ὁ στρατός, ἐλπίζοντες τάς τε ἄκρας κατειλῆφθαι

ἡλιοδώρου αἰθιοπικῶν, πρῶτον.

Ἡμέρας ἄρτι διαγελώσης, καὶ ἡλίου τὰς ἀκρωρείας καταυγάζοντος, ἄνδρες ἐν ὅπλοις λῃστρικοῖς ὄρους ὑπερκύψαντες, ὃ δὴ κατ᾽ ἐκβολὰς τοῦ Νείλου, καὶ στόμα τὸ καλούμενον Ἡρακλεωτικὸν ὑπερτείνει, μικρὸν ἐπιστάντες, τὴν ὑποκειμένην θάλατταν ὀφθαλμοῖς ἐπήρχοντο· καὶ τῷ πελάγει τὸ πρῶτον τὰς ὄψεις ἀφέντες, ὡς οὐδὲν ἄγραν λῃστρικὴν ἐπηγγέλλετο μὴ πλεόμενον, ἐπὶ τὸν πλησίον αἰγιαλὸν τῇ θέᾳ κατήγοντο. καὶ ἦν τὰ ἐν αὐτῷ τοιάδε. ὁλκὰς ἀπὸ πρυμνησίων ὥρμει· τῶν μὲν ἐμπλεόντων χηρεύουσα, φόρτου δὲ πλήθουσα· καὶ τοῦτο παρῆν συμβάλλειν καὶ τοῖς πόρρωθεν· τὸ γὰρ ἄχθος ἄχρι καὶ ἐπὶ τρίτου ζωστῆρος τῆς νεὼς τὸ ὕδωρ ἀνέθλιβε. ὁ δὲ αἰγιαλὸς, μεστὰ πάντα σωμάτων νεοσφαγῶν· τῶν μὲν ἄρδην ἀπολωλότων, τῶν δὲ ἡμιθνήτων, καὶ μέρεσι τῶν σωμάτων ἔτι σπαιρόντων, ἄρτι πεπαῦσθαι τὸν πόλεμον κατηγορούντων. ἦν δὲ οὐ πολέμου καθαροῦ τὰ φαινόμενα σύμβολα, ἀλλ᾽ ἦν ἀναμεμιγμένα καὶ εὐωχίας οὐκ εὐτυχοῦς, ἀλλ᾽ εἰς τοσοῦτον ληξάσης ἐλεεινὰ λείψανα· τράπεζαι τῶν ἐδεσμάτων ἔτι πλήθουσαι· καὶ ἄλλαι πρὸς τῇ γῇ τῶν κειμένων ἐν χερσὶν ἀνθ᾽ ὅπλων ἐνίοις παρὰ τὴν μάχην γεγενημέναι· ὁ γὰρ πόλεμος ἐσχεδίαστο. ἕτεραι δὲ ἄλλους ἔκρυπτον, ὡς ᾤοντο ὑπελθόντας. κρατῆρες ἀνατετραμμένοι, καὶ χειρῶν ἔνιοι τῶν ἐσχηκότων ἀπορρέοντες· τῶν μὲν πινόντων, τῶν δὲ ἀντὶ λίθων κεχρημένων· τὸ γὰρ αἰφνίδιον τοῦ κακοῦ τὰς χρείας ἐκαινοτόμει, καὶ βέλεσιν ἐχρῆσθαι τοῖς ἐκπώμασιν ἐδίδασκεν. ἔκειντο δὲ ὁ μὲν πελέκει τετρωμένος· ὁ δὲ κόχλακι βεβλημένος, αὐτόθεν ἐκ τῆς ᾐόνος πεπορισμένῳ· ἕτερος ξύλῳ κατεαγώς· ὁ δὲ, δαλῷ κατάφλεκτος· καὶ ἄλλος ἄλλως· οἱ δὲ πλεῖστοι βελῶν ἔργον καὶ τοξείας γεγενημένοι. καὶ μυρίον εἶδος ὁ δαίμων ἐπὶ μικροῦ τοῦ χωρίου διεσκεύαζεν, οἶνον αἵματι μιάνας, καὶ συμποσίοις πόλεμον ἐπιστήσας· φόνους καὶ πότους, σπονδὰς καὶ σφαγὰς ἐπισυνάψας, καὶ τοιοῦτον θέατρον λῃσταῖς Αἰγυπτίοις ἐπιδείξας. οἳ γὰρ δὴ τοῦ ὄρους θεωροὺς ἑαυτοὺς τῶνδε καταστήσαντες, οὐδὲ συνιέναι τὴν σκηνὴν ἐδύναντο· τοὺς μὲν ἑαλωκότας ἔχοντες, οὐδαμοῦ δὲ τοὺς κεκρατηκότας ὁρῶντες· καὶ τὴν μὲν νίκην λαμπράν, τὰ λάφυρα δὲ ἀσκύλευτα· καὶ τὴν μὲν ναῦν μόνην, ἀνδρῶν δὲ ἔρημον· τῶν ἄλλων δὲ ἀσύλητον, ὥσπερ ὑπὸ πολλῶν φρουρουμένην, καὶ ὥσπερ ἐν εἰρήνῃ σαλεύουσαν. ἀλλὰ καίπερ τὸ γεγονὸς ὅ τι ποτέ ἐστιν ἀποροῦντες, εἰς τὸ κέρδος ἔβλεπον καὶ τὴν λείαν. ἑαυτοὺς οὖν νικητὰς ἀποδείξαντες, ὥρμησαν. ἤδη δὲ αὐτοῖς κεκινημένοις οὐ πόρρω τῆς νεώς τε καὶ τῶν κειμένων, θέαμα προσπίπτει τῶν προτέρων ἀπορώτερον. κόρη καθῆστο ἐπὶ πέτρας, ἀμήχανόν τι κάλλος, καὶ θεὸς εἶναι πείθουσα· τὰ μὲν παρόντα περιαλγοῦσα, φρονήματος δὲ εὐγενοῦς ἔτι πνέουσα. δάφνῃ τὴν κεφαλὴν ἔστεπτο, καὶ φαρέτραν τῶν ὤμων ἐξῆπτο, καὶ τῷ λαιῷ βραχίονι τὸ τόξον ὑπεστήρικτο· ἡ λοιπὴ δὲ χεὶρ ἀφροντίστως ἀπῃώρητο. τοῦ δὲ δεξιοῦ τὸν ἀγκῶνα μηρῷ ἐφεδράζουσα, καὶ τοῖς δακτύλοις τὴν παρειὰν ἐπιτρέψασα, κάτω νεύουσα, καί τινα προκείμενον ἔφηβον περισκοποῦσα, τὴν κεφαλὴν ἀνεῖχεν. ὁ δὲ τραύμασι μὲν κατῄκιστο, καὶ μικρὸν ἀναφέρειν ὥσπερ ἐκ βαθέος ὕπνου, τοῦ παρ᾽ ὀλίγον θανάτου κατεφαίνετο· ἤνθει δὲ καὶ ἐν τούτοις ἀνδρῶδες τὸ κάλλος· καὶ ἡ παρειὰ καταρρέοντι τῷ αἵματι φοινιττομένη, λευκότητι πλέον ἀντέλαμπεν. ὀφθαλμοὺς δὲ ἐκείνου οἱ μὲν πόνοι κατέσπων, ἡ δὲ ὄψις τῆς κόρης ἐφ᾽ ἑαυτὴν ἀνεῖλκε· καὶ τοῦτο ὁρᾶν αὐτοὺς ἠνάγκαζεν, ὅτι ἐκείνην ἑώρων. πνεῦμα δὲ συλλέξας, καὶ βύθιόν τι ἀσθμήνας, λεπτὸν ὑπεφθέγξατο· καὶ ὦ γλυκεῖα, ἔφη, σώζῃ μοι ὡς ἀληθῶς; ἢ καὶ σὺ πολέμου πάρεργον, οὐκ ἀνέχῃ δὲ οὐδὲ μετὰ θάνατον ἀποστατεῖν ἡμῶν, ἀλλὰ φάσμα τὸ σὸν καὶ ψυχὴ τὰς ἐμὰς περιέπει τύχας; ἐν σοί, ἔφη, τὰ ἐμὰ ἡ κόρη σώζεσθαί τε καὶ μή· τοῦτον γοῦν ὁρᾷς, δείξασα ἐπὶ τῶν γονάτων ξίφος, εἰς δεῦρο ἀργοῦν ὑπὸ τῆς σῆς ἀναπνοῆς ἐπεχόμενον· καὶ ἅμα λέγουσα, ἀνήλατο τῆς πέτρας. οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ ὄρους, ὑπὸ θαύματος ἅμα καὶ ἐκπλήξεως, ὥσπερ ὑπὸ πρηστῆρος τῆς ὄψεως βληθέντες, ἄλλος ἄλλον ὑπεδύετο θάμνον. μεῖζον γάρ τι καὶ θειότερον αὐτοῖς ὀρθωθεῖσα ἔδοξε· τῶν μὲν βελῶν τῇ ἀθρόᾳ κινήσει ὑπηχησάντων, χρυσοϋφοῦς δὲ τῆς ἐσθῆτος πρὸς τὸν ἥλιον ἀνταυγαζούσης, καὶ τῆς κόμης ὑπὸ τῷ στεφάνῳ βακχικώτερον σοβουμένης, καὶ τῶν νώτων πλείστης ὑπορρεούσης. τοὺς μὲν δὴ ταῦτα ἐξεδειμάτου, καὶ πλέον τῶν ὁρωμένων, ἡ τῶν γινομένων ἄγνοια. οἱ μὲν γὰρ θεόν τινα ἔλεγον, καὶ θεὸν Ἄρτεμιν, ἢ τὴν ἐγχώριον Ἶσιν· οἱ δὲ, ἱέρειαν ὑπό του θεῶν ἐκμεμηνυῖαν, καὶ τὸν ὁρώμενον πολὺν φόνον ἐργασαμένην. καὶ οἱ μὲν ταῦτ᾽ ἐγίνωσκον· τὰ ὄντα δὲ οὔπω ἐγίνωσκον. ἡ δὲ ἀθρόον

Κατενεχθεῖσα ἐπὶ τὸν νεανίαν, καὶ πανταχόθεν αὐτῷ περιχυθεῖσα, ἐδάκρυεν, ἐφίλει, κατέματτεν, ἀνῴμωζεν, ἠπίστει κατέχουσα. ταῦτα ὁρῶντες οἱ Αἰγύπτιοι, πρὸς ἑτέρας ἐννοίας τὴν γνώμην μετέβαλλον· καὶ ποῦ ταῦτα ἂν εἴη θεοῦ τὰ ἔργα λέγοντες; πῶς δ᾽ ἂν νεκρὸν σῶμα φιλοίη δαίμων οὕτω περιπαθῶς; θαρρεῖν ἑαυτοῖς παρεκελεύοντο, καὶ πορευθέντας ἐγγύθεν λαμβάνειν τῆς ἀληθείας τὴν γνῶσιν. ἀναλαβόντες οὖν ἑαυτοὺς κατατρέχουσι, καὶ τὴν κόρην ἔτι προσκειμένην τοῖς τοῦ νεανίσκου τραύμασι καταλαμβάνουσι· καὶ ἐπιστάντες ὄπισθεν εἱστήκεσαν, οὔτε τι λέγειν οὔτε τι πράττειν τολμῶντες. κτύπου δὲ περιηχήσαντος, καὶ τῆς σκιᾶς τοῖς ὀφθαλμοῖς παρεμπεσούσης, ἀνένευσεν ἡ κόρη· καὶ ἰδοῦσα αὖθις ἐπένευσε, πρὸς μὲν τὸ ἄηθες τῆς χροιᾶς, καὶ τὸ λῃστρικὸν τῆς ὄψεως, ὡς ὅπλα ἐσκευασμένης, οὐδὲ κατὰ μικρὸν ἐκπλαγεῖσα· πρὸς δὲ τὴν θεραπείαν

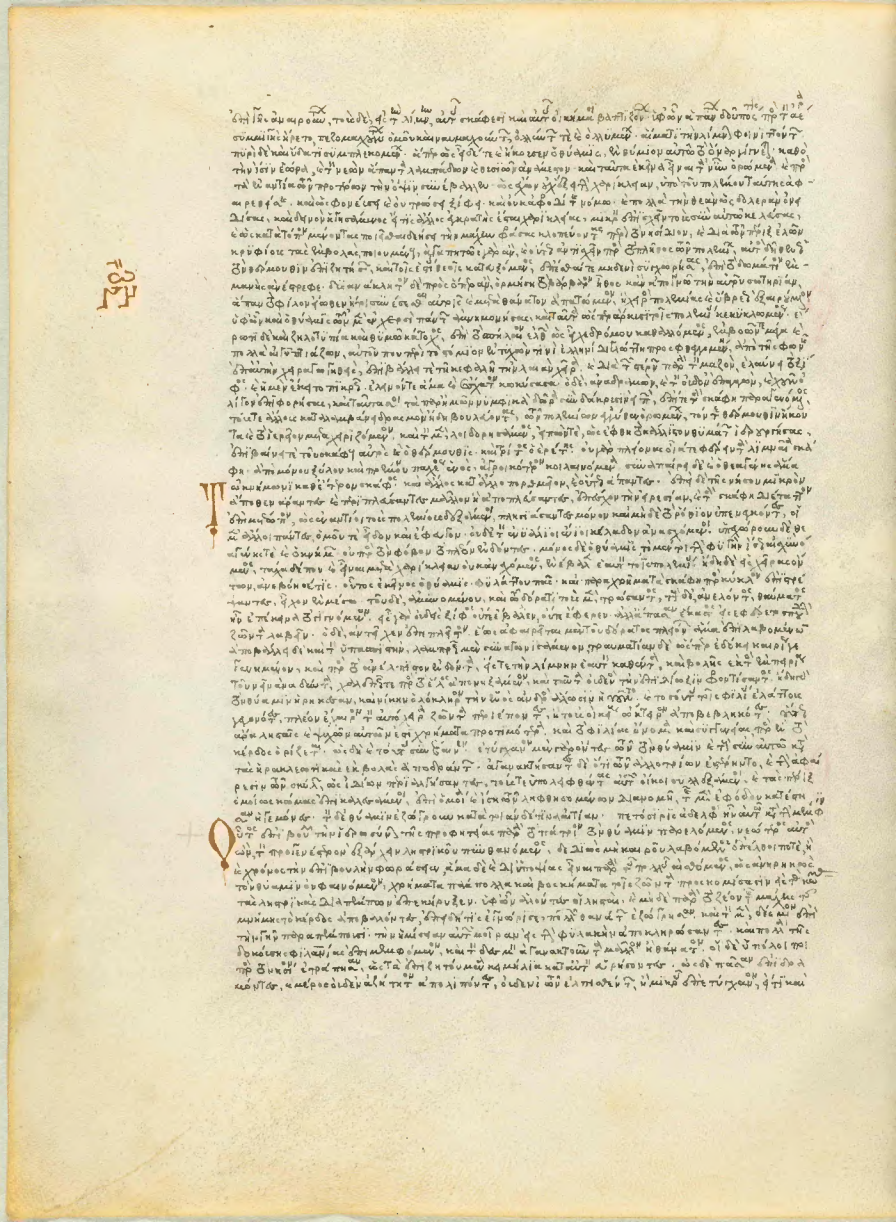

πρὶν ἐλλείπεσθαι τὰ τοῦ σπηλαίου ὑπὸ τῆς νεκρῶν πνοῆς, πῦρ ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἐμβαλλόντων, ἀστοχήσας ἤδη
προσιόντος, καὶ φθόρου καταλαμβάνοντος τὴν ἤπειρον ἤδη, τὰ μὴ λοχηθέντα πρὸς τὸ διαδρᾶναι,
τοιοῖσδε ἀπεχώρησαν:-

ἡλιοδώρου αἰθιοπικῶν, λόγος β΄:

Ἡ μὲν δὴ νῆσος ὧδε ἐπυρπολεῖτο. τοὺς δὲ ἀμφὶ τὸν θεαγένην καὶ τὸν κνήμωνα, ἕως μὲν ἥλιος ἦν
ὑπὲρ γῆν, τὸ κακὸν ἐλάνθανεν. ἡ γὰρ τοῦ πυρὸς ὄψις ἐν ἡμέρᾳ διημαυροῦτο, ὑπὸ τῆς ἀκτῖνος τοῦ θεοῦ καταυ-
γαζομένη. ἐπειδὴ δὲ ἔδυ καὶ νύκτα ἐπήγαγεν, ἥ τε φλὸξ ἀπρόσμαχον τὴν αὐγὴν ἀπολαβοῦσα καὶ πόρρω
διεφαίνετο, οἵ τε τοῦ ἕλους τῇ νυκτὶ θαρροῦντες προεκύπτον, καὶ λαμπρῶς ἤδη τὴν νῆσον ὑπὸ τοῦ
πυρὸς ἐχομένην ὁρῶσι. καὶ ὁ μὲν θεαγένης παίει τε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς τρίχας σπαράττων, ἐρρίφθω φησὶν ὁ βίος ἐς τὴν
τήμερον· λελύσθω πάντα· φόβοι, κίνδυνοι, φροντίδες, ἐλπίδες, ἔρωτες· οἴχεται χαρίκλεια,
θεαγένης ἀπόλωλε. μάτην ὁ δυστυχὴς δειλὸς ἐγενόμην, καὶ φυγὴν ὑπέστην ἄνανδρον, σοὶ γλυκυτάτη περι-
σώζων ἐμαυτόν. οὐκ ἐπιζήσομαι σοῦ φιλτάτη κειμένης· οὐδὲ ὁ μὴ κατὰ τῆς φύσεως νόμος χαλεπώ-
τατον, οὐδ᾽ ἐν χερσὶν ἀπολιπούσης τὸν βίον ἐβουλήθης· ἀλλὰ πυρὸς οἴμοι γέγονας ἀνάλωμα. τοι-
αύτας ἐπὶ σοὶ λαμπάδας ἀντὶ τῶν νυμφικῶν ὁ δαίμων ἀνῆψε. κατέφλεκται κάλλος ἀνθρώπινον, καὶ τῆς
ἀληθινῆς ὡραιότητος οὐδὲ λείψανον ἐν νεκρῷ σώματι ὑπολέλειπται. ὢ τῆς ὠμότητος καὶ
τῆς ἀρρήτου τοῦ δαίμονος βασκανίας· προσαφῄρηταί με καὶ τὰ τελευταῖα περιβολήν· ἀλλ᾽ ἐφίλημα
ἐπὶ ἀψύχου ἀπεστέρημαι. καὶ ταῦτα λέγων, τὸ ξίφος περισκοπῶν ἐπήρετο· ἀθρόον ὁ κνήμων ἀπεκ-
ρούσατο. καὶ τί ταῦτα ἔλεγεν ὦ θεάγενες· τί θρηνεῖς τὴν ἔτι ζῶσαν ἔρημος; ἔστι χαρίκλεια καὶ σώζεται. θάρσει.
οὐ γὰρ ἀφορμαὶ ταῦτα καὶ παῖδες, ὁ κνήμων φησί, ἀπολώλεκας με, ἣ διὰ τὸ ἀφελόμενος θάνατον
ἐπιφοβοῦντες ... καὶ ἅπαντα εἶπε. τὸ πρόσταγμα τοῦ θυάμιδος· τὸ σπήλαιον· ὡς καθῆκεν αὐτὴν
ὡς ἄν φύσει τὸ αὐτοῦ. ὡς οὐδὲν δέος ἐς τὸ βάθος διϊκνεῖσθαι τὸ πῦρ, ὑπὸ τῶν ἀπὸ τῆς ἑλικτῆς ἀνακοπτόμενον.
ἀνέπνευσε πρὸς ταῦτα ὁ θεαγένης, καὶ πρὸς τὴν νῆσον ἵεσθαι. καὶ τὴν οὐ παροῦσαν ὡς παροῦσαν ἔβλεπε, καὶ θάλα-
μον αὐτοῦ τὸ σπήλαιον ἀνέπλαττε, τῇ ἐσομένῃ αὐτοῦ καταλύσει βραχύ ἀλύων. ἀνήγοντο οὖν ἐσσυμένως
μὲν, αὐτερέται τε πλοῦν ἀνύοντες· ὁ γὰρ δὴ πορθμεὺς αὐτοῖς κατὰ τὴν πρώτην συμβολὴν καθάπερ
ὑπὸ σάλπιγγος τῆς βοῆς ἀπεσφενδόνητο. τὸ δὲ οὖν πλοῖον ὑπὸ τοῦ ἔρωτος πρὸς τὸν θεαγένη ἐλαύνεται. ἐπιειρεσίᾳ τὴν ἐρε-
σίαν ὀχλομένου ... καί τι καὶ ἀνέμου πρὸς ἀντίον ἐμπίπτοντος· ἀλλ᾽ ἐνίκα τὴν ἀπειρίαν ἡ προθυμία,
τὸ πρόθυμον. ἀλλ᾽ ἔπειτα ἐς τὴν ἰσθμὸν τῆς πολλῆς τῆς νήσου προσορμίσαντες, ὡς εἶχον τάχους ἐπὶ τὰς σκη-
νὰς ἀνέτρεχον. καὶ τὰς μὲν κατειλημμένας ἤδη καὶ τεθνεωσμένας καὶ μόνω γνωρίζοντες
ἐκ λίθου τὸ θόλου τοῦ σπηλαίου τὸ καλύμματα διαφαινόμενον. ὁ γὰρ αὐτὸ ἐπὶ φορᾷ ταῖς καλύβαις ἐπι-
πλέκουσα, ἐκ διαθέσεως καλάμων, ἐκ τούτων ἐλώδεις διαπλοκῆς, τὴν περὶ τῆν κατὰ πρόσοδον καταφλέξασα,
μικρὸν ἐς ἴσον πέδον ἐπιδεδορκέναι τὸ ὑποκείμενον. τὸ μὲν φλογὸς ὀξέως μαρανθέν. καὶ τέφραν ἀναλύ-
θεῖσαν. τὰ δὲ ... διασὰς, τῆς πολλῆς ὅρους πρόσω διαφθάσαν· ὀλίγα δὲ τῆς ὑπολειπομένου πρὸς ὄπ-
μέον ἀπανάσας, σχεδὸν ἀποσβεσθείσης. καὶ πρὸς τὸ βάσιμον ἀποψυχθείσας. δᾷδας οὖν καὶ φλεκτοῖς ἀν-
δρόντες, καὶ λαμπάδα καλάμου ἀνάψαντες, καὶ τὸ στόμιον ἀνοίξαντες καὶ ἔσω ὁμοῦ γενόμενοι τοῦ κνήμωνος
ἐπὶ δὲ ὀλίγον ἀπέρχεται, ἀθρόον ὁ κνήμων ἀνέκραξεν· ὢ ζεῦ, τί τοῦτο; ἀπολώλαμεν· ἀνῄρηται χαρίκλεια.
ὅ τε πελάσας ἀπέδυον ἐς τὴν γῆν καταβαλὼν ἀπέσβεσε. καὶ τοῦτο χαρίκλειας, ἐς γόνυ τε
ὀκλάσας, ἐθρήνει. ὁ δὲ θεαγένης ὥσπερ τινὸς πρὸς βίαν ὥσπερ ἐπὶ τὸ σῶμα τῆς κειμένης, καί τε
ἐνεχθεὶς ὅμως ἐπὶ πολλὰ περιεχόμενος. καὶ προσεπεφύκει πανταχόθεν ἐναγκαλιζόμενος. ὁ δὲ κνήμων
ὅλον αὐτοῦ πρὸς τὸ πάθος καταμαθὼν, καὶ τῇ συμφορᾷ βεβαπτισμένον, δεδιώς τε μή τι κακὸν ἑαυτῷ
ἐργάσηται, τὸ ξίφος ὑφαιρεῖ λάθρα τῆς ἐκείνου ὑπὸ τὴν πλευρὰν αἰωρουμένου. καὶ μόνον καταλιπὼν
ἀνέδραμεν ὡς τὰς δᾷδας ἀναψόμενος, καὶ τότε ὁ τραγικὸν τι καὶ γοερὸν ὁ θεαγένης βρυχώμενος, ὢ πά-
θος ἄτλητον φησίν· ὢ συμφορᾶς θεηλάτου· τίς οὕτως ἀκόρεστος ἐριννύς ταῖς ἡμετέραις κακοῖς ἐμβακ-
χεύσασα φυγὴν τε ἐν ἀκρόποδι ἐπιβαλοῦσα, κινδύνοις θαλάττης, κινδύνοις πειρατηρίων ὑποβαλοῦσα,
λῃσταῖς παραδοῦσα πολλάκις, τὰ ὄντα ἀλλοτριώσασα. ἓν μόνον ἀντὶ πάντων ὑπελείπετο, καὶ τοῦτο ἀφήρ-
πασε. κεῖται χαρίκλεια· ἐν πολεμίας χερσὶ δηλονότι ἡ φιλτάτη γεγένηται. σὺ δ᾽ ἀλλὰ σὴν σώφρονα
ἀναιρουμένη, καὶ ἐμοὶ δήπουθεν ἑαυτὴν φυλάττουσα. κεῖται δ᾽ οὖν ὅμως ἡ δυστυχής· ὁ δὲ δίκαιον αὐτὴ τε
εὐρέσαι πονησαμένη, ἐς οἶδεν ὁ φεύ ἐμοὶ γενομένου. ἀλλ᾽ οὐ γλυκεῖα προσεφθέγξω τὰ τελευταῖα κεί-
μενα. ἐπίσκηψας ἔτι καταλιμένη ἐνέπνευσε. οἴμοι σιωπᾷς, καὶ τὸ μαντικὸν ἐκεῖνο καὶ θεοφόρον
στόμα σιγὴ κατέχει. καὶ ζόφος τὴν πυρφόρον, καὶ χάος τὴν ἐκ τοῦ ἀνακτόρου κατέχει. ὀφθαλ-
μοὶ δὲ ἀφεῖσθε, οἱ πάντα τῷ κάλλει καταστράψαντες. οἷς οὐκ εἶδε μὲν ὁ φονεύσας. οἱ μὴ ἀκριβῶς
ἀλλ᾽ ὁ τὶ ἄν σε τίς ὀνομάσειε. νύμφην; ἀλλ᾽ ἐνυμφεύθης. γαμετήν; ἀλλ᾽ ἄπειρος. τίνα δ᾽ ἐν
ἀνακαλέσω. τίνι προσφθέγξομαι λοιπόν; ἢ ὅρα τὸ ἥδιστον τῶν ὀνομάτων. ὦ δαίμων, χαρίκλεια. ὦ
χαρίκλεια. θάρρει. πιστὸν ἔχεις τὸν ἐρώμενον. ἀπολήψῃ με μικρὸν ὕστερον. ἰδοὺ γάρ σοι χοὰς ἐπάξω
τὰς ἐμαυτοῦ σφαγάς. καὶ σπείσομαι τὸ σοὶ φίλιον αἷμα τὸ ἐμόν. ἕξει δὲ ἡμᾶς αὐτοσχέδιος μνῆμα

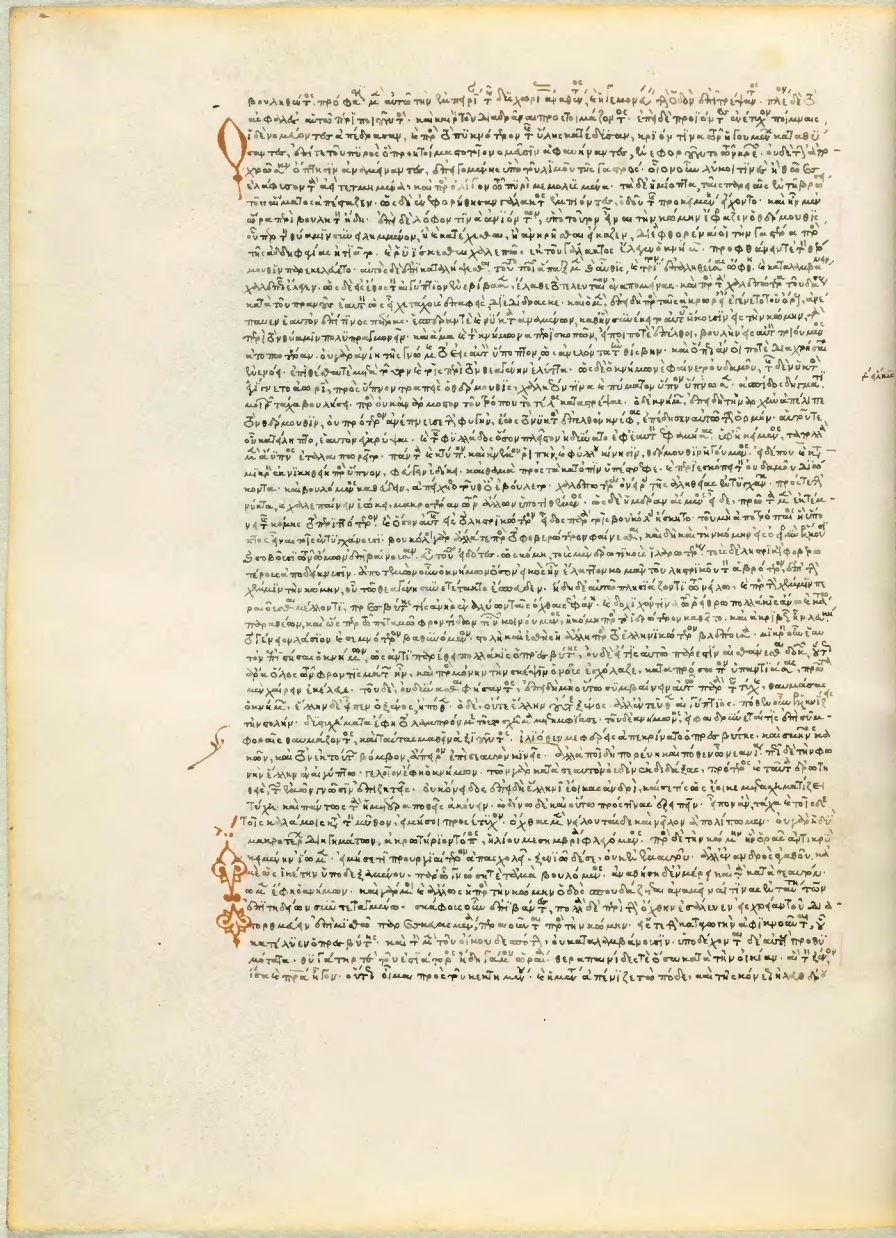

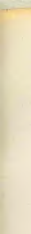

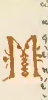

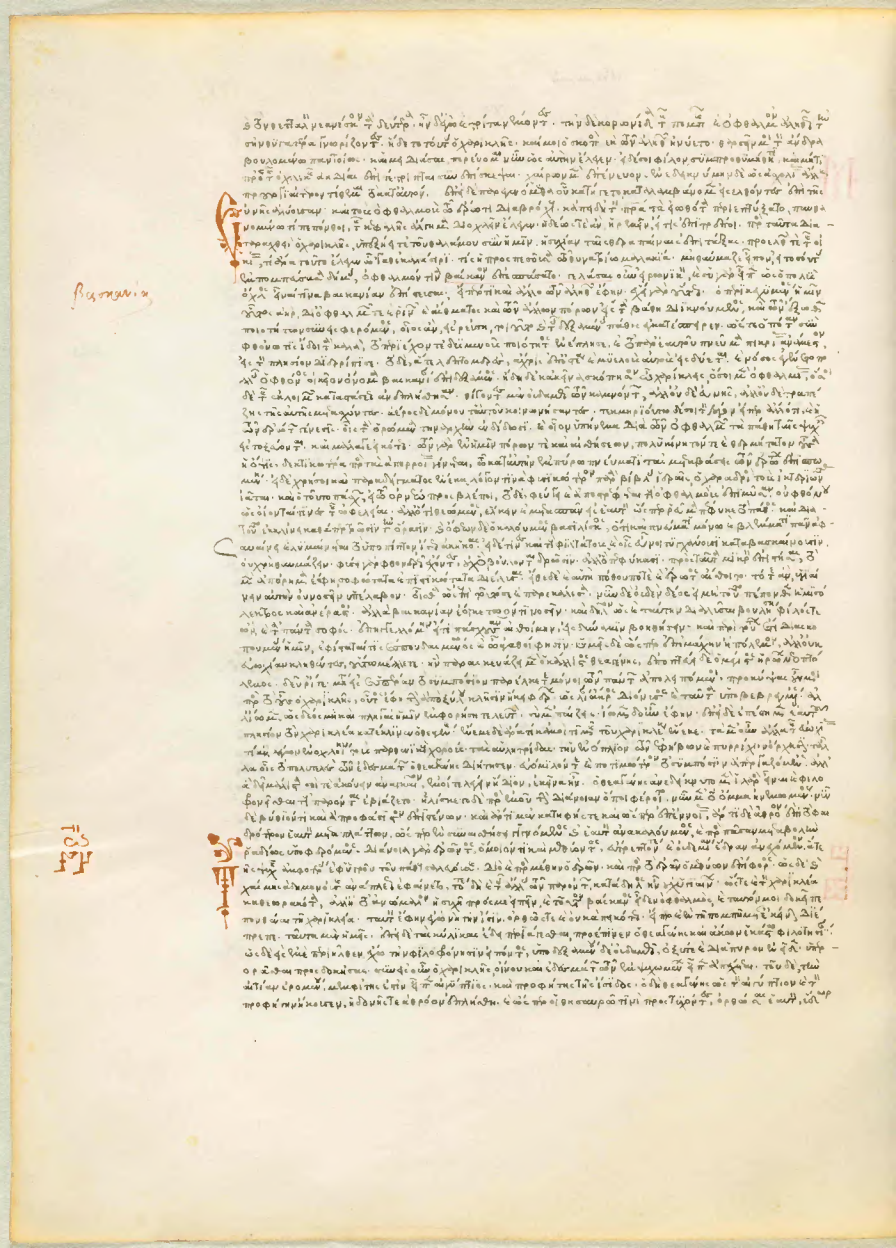

πεις· ἀλλὰ τὴν πρὸς τὰ μέλλοντα τέχνην, ἅτε προφήτης τῆς Ἴσιδος ἐκ παιδὸς ἀναπεφηνώς· καὶ τὸ μᾶλλον προσθήκην ἡμῖν ... τὸ μᾶλλον φίλος· ὥστε εἰ ποτε ταῦτα ποιεῖς, εἰ προσδέχοιό τε ἀκολουθεῖν ἐπαγγελλομένῳ τε ἢ καὶ ἄλλως ἰᾶσθαι βουλομένῳ σεαυτὸν παρέχοις· οὐδὲ ἄλλως ὡς τὸ πρὸς τὸ λόγιον γένος ἀπρεπὲς εἶναι· ἔστι ὅπως μέν· ἐπεὶ νεωστὶ δέδοικα ἡ Χαρίκλεια, καθὰ προεῖπον, ἀμέλει τὴν ἐπ' ἐμοὶ συμβουλὴν προσίεμεν. καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις ἀπηλλάγημεν· ὑπομνήσας τότε μετὰ τοῦ Χαρικλέους καὶ τῶν πρότερον παρεκάλεσα ἐπιμεληθῆναι καὶ φροντίζειν, ἅπαντα τῆς Χαρικλείας ἀμελεῖν ἔφη, ἐφεσίμ τινα σοφίαν καὶ ἀνδρὸς ... ποιῆσαι· ὑπὲρ ... εὔθυμον οὐ μακρὰν ἀμύνασθαι αὐτὸ τῆς βουλῆς ἐπαγγελλόμενος.

ἡλιοδώρου αἰθιοπικῶν τέταρτον.

Ἡ δὲ ὑστεραία, ὁ μὲν Πυθίων ἀγὼν ἔληγεν· ὁ δὲ τῶν νέων ἐπήκμαζεν, ἀγωνοθετοῦντος οἶμαι καὶ βραβεύοντος ἔρωτος, καὶ διὰ τῶν ἀθλητῶν οὓς ἐζεύξατο μέγιστον ἀγώνων τὸν ἴδιον ἀποφῆναι φιλονεικήσαντος. γίγνεται γὰρ τοιοῦτον· ἐθεώρει μὲν ἡ Ἑλλάς· ἠθλοθέτουν δὲ οἱ Ἀμφικτύονες. ἐπειδὴ τοίνυν τὰ ἄλλα μεγαλοπρεπῶς ἐπετετέλεστο, δρόμοι καὶ ἀλλήλων πάλης συμπλοκαί, καὶ πυγμῆς χειρονομίαι, τέλος ὁ μὲν κῆρυξ ὁπλίτας παριόντας ἀνεβόησεν. ἡ δὲ κόρη Χαρίκλεια κατ' ἄκρον τὸ τοῦ σταδίου μέρος ἀθρόον ἐξέλαμψεν. ἀφῖκτο γὰρ καὶ ἄκουσα διὰ τὸ πάτριον· ἢ πλέον οἶμαι δοκῶ ὄψεσθαί που τὸν Θεαγένην ἐλπίζουσα· τῇ λαιᾷ μὲν ἡμμένον πῦρ φέρουσα λαμπάδιον· θατέρᾳ δὲ, φοίνικος ἔρνος προβεβλημένη· καὶ φανεῖσα, πᾶν μὲν τὸ θέατρον ἐφ' ἑαυτὴν ἐπέστρεψεν. ἔφθη δὲ τάχα οὐδεὶς τὴν Θεαγένους ὀφθαλμούς· ὀξὺ γὰρ ὁ ἐρῶν ἰδεῖν τὸ ποθούμενον. ἐκεῖνος δὲ ἄρα καὶ προακηκοὼς τὸ ἐσόμενον, πρὸς μίαν τὴν ἐκείνης σχολὴν τὴν παρατήρησιν εἶχεν· ὥστε οὐδὲ σιωπᾶν ἐκαρτέρησεν· ἀλλ' ἠρέμα πρός με, καθήμενος δέ μου πλησίον ἐπετύγχανεν, αὕτη ἐκείνη ἔφη Χαρίκλεια. καὶ ὁ μὲν ἠρέμει ἐπέταττον. πρὸς δὲ τὴν κλῆσιν τοῦ κήρυκος, παρῆλθέ τις εὐφυῶς ὡπλισμένος, μέγα τε φρονῶν, καὶ μόνος ἐπίδοξος ὡς ἐδόκει, καὶ πολλὰς ἤδη πρότερον ἀγῶνας ἀρνησάμενος, τότε δὲ ἤδη αὐτῷ ἐγκωμιούμενος· οὐκ ἔχων οὐδένα ὅστις αὐτῷ θαρρήσαντος τῆς ἁμίλλης· ἀπέπεμπον οὖν αὐτὸν οἱ Ἀμφικτύονες· οὐ γὰρ ἐπιτρέπειν τὸν νόμον οὐκ ἀγωνισαμένῳ τὸν στέφανον ἀποκληροῦν· ὁ δὲ, καλεῖσθαι τὸν βουλόμενον ὑπὸ τοῦ κήρυκος ἐς τὴν ἀγωνίαν ἠξίου· ἐπέταττον οἱ ἀθλοθέται, καὶ ἀνεβόα ὁ κῆρυξ, καλῶν τὸν ἀντιταξόμενον. ὁ δὲ Θεαγένης οὖν, ἐμὲ καλεῖ, πρός με ἔφησεν· ἐμοῦ δὲ τοῦτο προσλαβέσθαι πόνου, οὕτως εἶπεν ὡς ἔσται ὥσπερ. οὐ γὰρ ἔστιν οὗτος παρόντος ἐμοῦ, καὶ ὁρῶντος, ἕτερος ἐκ τῆς Χαρικλείας χειρὸς τὸ νικητήριον ἀποίσεται. τὴν δὲ ἀποτυχίαν ἔφην καὶ τὴν ἐκ ταύτης ἀδοξίαν οὐδαμοῦ τίθεσαι; καὶ τίς ἄν, εἶπεν, οὕτως ἰδεῖν καὶ πλησιάσαι Χαρικλείᾳ κεκίνηται σπουδῇ, ὡς ἐμὲ παρελθεῖν· τίνα δὲ οὕτως ἡ ὄψις ἐκείνης κατεστράψει καὶ πτεροῦν δύναται καὶ μετάρσιον ἐπισπᾶσθαι; οὐκ οἶσθα ὅτι καὶ τὸν ἔρωτα πτεροῦσιν οἱ γράφοντες, τὸ εὐκίνητον τῶν ὑπ' αὐτοῦ κεκρατημένων αἰνιττόμενοι; εἰ δὲ τι δεῖ καὶ κόμπου προσεῖναι τοῖς εἰρημένοις, οὐδεὶς ἐς τήνδε τὴν ἡμέραν ποσὶ με παρελθὼν ἐσεμνύνατο. ταῦτα εἰπὼν καὶ ἀνεκέκραγε. παρελθών τε ἐς μέσους, τό τε ὄνομα προσήγγελλε, καὶ τὸ γένος ἐδήλου, καὶ τοῦ δρόμου τὴν χώραν ἐκληροῦτο. καὶ τὴν πανοπλίαν ἐνδὺς ἐφειστήκει τῇ βαλβῖδι τὸν δρόμον ἀσθμαίνων. καὶ τὸ παρὰ τῆς σάλπιγγος ἐνδόσιμον ἀκούων καὶ μόλις ἀναμένων, σεμνόν τι θέαμα καὶ περίβλεπτον, καὶ οἷον Ὅμηρος τὸν Ἀχιλλέα τὴν ἐπὶ Σκαμάνδρῳ μάχην ἀθλοῦντα παρίστησι. κεκίνητο μὲν δὴ καὶ πᾶσα πρὸς τὸ παράδοξον ἡ Ἑλλάς· καὶ τὴν Θεαγένους νίκην ηὔχετο, καθάπερ αὐτὸς ἕκαστος ἀγωνιζόμενος· ἐπιτήδειον γάρ τι καὶ πρὸς εὔνοιαν ὁρώντων ἡ θέα μοι ... ἐκεκίνητο δὲ ἡ Χαρίκλεια πρὸς πάσαν ὑπερβολήν· καὶ ἑώρων ἐκ πολλοῦ παρατηρῶν, παντοίας μεταβαλλομένην ἰδέας. ὡς γὰρ εἰς ἀκοὴν πᾶσι τοῦ κήρυκος τοὺς δραμουμένους κατήγγελλε, Ὀρμένος Ἀρκάς, καὶ Θεαγένης Θετταλός. ἔσχατο μὲν ἡ ὕσπληξ· τέτατο δὲ ὁ δρόμος, μικροῦ καὶ τὴν ὀφθαλμῶν κατάληψιν ὑποτέμνων. ἐνταῦθα οὐκέτι ἀτρεμεῖν εἶχεν ἡ κόρη, ἀλλ' ἐσφάδαζεν ἡ βάσις, καὶ οἱ πόδες ἐσκίρτων, ὥσπερ οἶμαι τῆς ψυχῆς τῷ Θεαγένει συνεξαιρομένης, καὶ τὸν δρόμον συμπροθυμουμένης. οἱ μὲν δὴ θεαταὶ μετέωροι πάντες ἐπὶ τὸ μέλλον καὶ ἀγωνίας ἀνάμεστοι· ἐγὼ δὲ καὶ πλέον, ἅτε δὴ μᾶλλον ὡς παιδὸς ὑπὲρ φροντίζειν προῃρημένος. οὐδὲν θαυμαστὸν ἔφη ὁ Κνήμων ὁρᾶν τε καὶ παρόντας ἀγωνιᾶν, ὅτε

Κἀγὼ νῦν ὑπὲρ τοῦ Θεαγένους δέδια· καί σου δέομαι θᾶττον φράσαι εἰ νικῶν ἀνηγορεύθη Θεαγένης. Ἐπειδὴ μέσον καὶ ὁ δρόμος ἐγίγνετο τοῦ σταδίου, ὀλίγον ἐπιστρέψας καὶ ὑποβλέψας τὸν Ὀρμενόν, ἀνακουφίζει τὴν ἀσπίδα πρὸς ὕψος καὶ τὸν αὐχένα διάρας, τὸ βλέμμα τε ὅλον ἐς τὴν Χαρίκλειαν τείνας, τέλος ἐπὶ σκοπὸν ἐφέρετο, καὶ τοσοῦτον παρέφθη τὸν Ἀρκάδα ὀργυιᾶν πλῆθος, ὁ διαλιπὼν διάστημα ὕστερον ἐμετρήθη. προσδραμὼν γοῦν τῇ Χαρικλείᾳ, πολλῷ τε δέει ἐπιτηδὲς ἐς τὸν κόλπον αὐτῆς ἐμπίπτει· τοῦ δρόμου δῆθεν τὴν ῥύμην οὐ κατασχών· καὶ τὸν φοίνικα κομιζόμενος, οὐκ ἔλαθέ με τὴν χεῖρα τῆς κόρης φιλήσας. ἀπέσωσας, ἔφην ὁ Κνήμων, ὅτι καὶ ἐνίκησε καὶ ἐφίλησεν. ἀλλὰ τίνα δὴ τὰ ἑξῆς· οὐ μόνον ἤκουσας ἀκόρεστος ὢν ἀκροάσεως, ἀλλὰ καὶ ὕπνου δὲ ἀήττητος. ἤδη γοῦν οὐκ ὀλίγης μοίρας τῆς νυκτὸς παρῳχηκυίας, ἀντέχεις ἐγρηγορώς, καὶ τὴν διήγησιν μηκυνομένην οὐ κατοκνεῖς. ἐγὼ καὶ Ὅμηρον μέμφομαι ὦ πάτερ, ἄλλων τε καὶ φιλότητος κόρον φάσκοντι, πρᾶγμα τὸ κατ' ἐμὴν γνώμην οὐδεμίαν φέρον πλησμονήν· οὐδὲ ἀναθήσονται ἂν ὁρώμενον, οὔτε ἀκοὴν ἐρχόμενον. εἰ δέ τις ἐς τοὺς Θεαγένους καὶ Χαρικλείας ἔρωτας μνημο

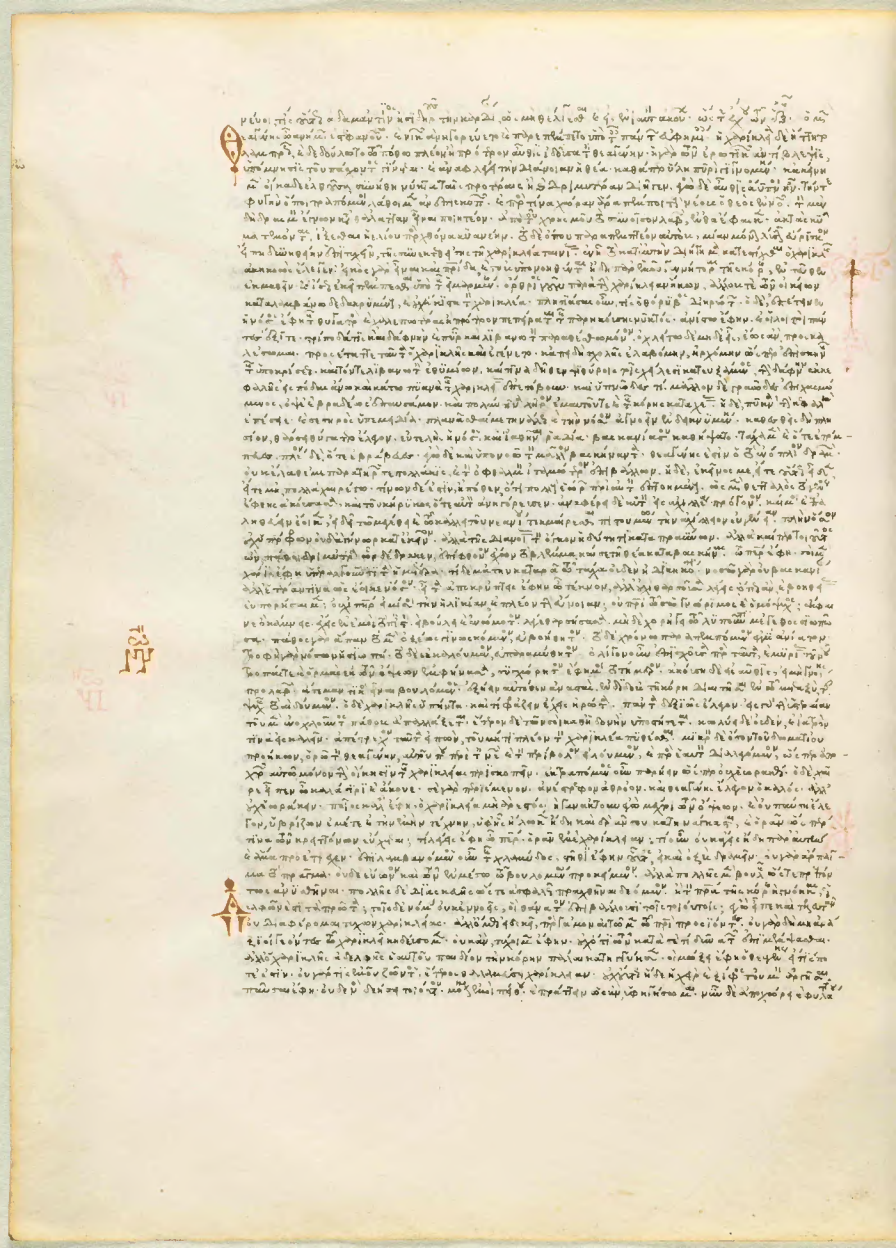

ἡλιοδώρου, αἰθιοπικῶν, πέμπτον:

[illegible]

δίκη κακίων ὁρᾶσθαι πρὸ αὐτοῦ φανεῖσα. Ὁ δὲ τῶν πολεμίων ἐκ νόου ἑαυτοὺς ἐχαριζόμην ἐπιθυμίᾳ· μὴ γὰρ εἶναι πρόδηλον ὡς ἐὰν αἱρήσουσι λαβόντας. Οὐ γὰρ οὕτω χρηστῷ τῷ δαίμονι προσπαλαίειν, ὡς εἰ ταχέως τῶν συμφορῶν ἀπαλλαγὴν συγχωρήσει. Ἀλλ' ἐνδεχόμενον βουληθῆναι καὶ περισώζειν ἑαυτοὺς εἰς δύναμιν. Ὅτι μὲν οὐκ ἂν γένοιτο χεῖρον τὸ ὑπὲρ τὰ πρότερα· ὀλέθροις ἐμβαρβάροις ἐκκεῖσθαι πρὸς ὕβριν ἐπίρρητον καὶ ἀδιήγητον. Ἣν τύχωμεν τὸ πρότερον καὶ ὡς δεινὰς ἐκκλίνωμεν, ἐπὶ τῆς ἐλπίδι τὴν παρ' ἡμῶν περιέλθωμεν ὑποθήκην. Πολλάκις ἤδη καὶ τὰ ἀπ' ἐναντίων περιγενόμενα· πεισθέντες ἐβουλήθησαν ὡς ὁ Θεαγένης. Ἕπετο ἡγουμένη καθάπερ ἑλκόμενοι· οὐ μὴν ἔφθησάν γε πρὸς τὸν αἰγιαλὸν διελθόντες, ἀλλ' ἕως τοὺς κατὰ πρόσωπον ἐπιόντας

Κ προϊεσκόπουν, ἔλαθον ὑπὸ μοίρας τῶν πολεμίων, ἣ κατ' ἄλλο μέρος ὑπὲρ τῆς νήσου καὶ τὴν σαγήνην τὰς ὅσοι μὲν ἐκπλαγέντες ἔστησαν. Ὑποδραμοῦσα δὲ τῷ Θεαγένει ἡ Χαρίκλεια, ὡς ἀποθανουμένη δικάσασα, ὡς χαρίτων ἐκείνου γένοιτο. Τῶν μὲν ἐπελθόντων ἐπαμεῖψαι τὸ μέν τινας ὡς ἐπιθέξοντας· ὡς δὲ περιβλέψαντας οἱ νέοι καὶ τὴν ὥραν ἐπιφερομένους, ὥκλαζεν καὶ περιεσόβουν. Καὶ παρῆν τὸ καὶ δεξιοῦσθαι. Τοὺς καλοὺς βαρβάροι χεῖρες ὡς ἔοικε δυσωποῦνται, καὶ πρὸς τὴν ἐρασμίαν θέαν, καὶ ἀπρόσφιλος ὀφθαλμὸς ἡμεροῦται. Συλλαβόντες οὖν ἦγον ἐπὶ τὸν ἄρχοντα, λίαν ἐσπουδακότες λαφύρων τὸ κάλλιστον πρῶτοι προσαγαγεῖν ἐμελλον δὴ ἄρα καὶ μόνον προσφέρειν· ἄλλο γὰρ οὐδὲ ἓν τῶν ἄλλων οὐδεὶς ἐπετετύχηκεν, καὶ περαιτέρω καὶ τοῦτο τὰ πρῶτα τὴν νῆσον ἐπιδραμόντες. Καὶ ὥσπερ σαγήνῃ ἐκ πανταχόθεν πᾶσαν περιβαλόντες· ἡ μὲν γὰρ ἄλλη πυρὶ τῶν προτέρων πολεμίων καταφλεγεῖσα· μόνον δὲ λειπόμενον τὸ σπήλαιον ἠγνόητο. Καὶ οἱ μὲν, οὗτος ἦγον τὸ ἐπὶ τῷ πολιάρχῳ. Ἦν δὲ ἄρα Μιτράνης ὁ φρούραρχος Ὀροονδάτου τοῦ τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου τὴν Αἴγυπτον σατράπου, ἐπὶ χρήμασι πολλοῖς ὑπὸ Ναυσικλέους ὡς ἐδήλωσα, κατὰ ζήτησιν τῆς Θίσβης ἀφιγμένου ἐπὶ τὴν νῆσον. Ὡς ἐγγὺς γενόμενοι πλησίον οἱ περὶ τὸν Θεαγένην ἀφῆκαν θεοὺς σωτῆρας ἐπιβοώμενοι πολλάκις, ὑπ' ἀπορίας καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἱκετήριον ἐννοήσας ὁ Ναυσικλῆς. Ὀξὺ κλαύσας τότε καὶ προσδραμὼν, αὕτη ἐκείνη Θίσβη, καὶ ἐκραύγασεν ἔλεγεν. Ἣν ἀφῄρηνται μὲν παρ' αὐτῶν οἱ λῃστρικοὶ βουκόλοι. Ἐγὼ δὲ διὰ σοῦ Μιτράνη καὶ τοῖς θεοῖς. Ἐδράττετό τε τῆς Χαρικλείας ὑπὸ χαρᾶς τῶν ὑπερβολῇ μὴ μεθήκατο. Καὶ τῇ Χαρικλείᾳ Θίσβην ὁμολογεῖν ἑαυτὴν εἰ βούλοιτο σώζεσθαι παρεκελεύετο, ἠρέμα καὶ ἑλληνιστὶ παραφθεγγόμενος ὡς λανθάνειν τοὺς παρόντας. Καὶ τοῦ σοφίσματος ἔτυχεν. Ἡ γὰρ Χαρίκλεια, γλώσσης τῆς ἑλληνίδος αἰσθομένη, καί τι ἐς σωτηρίαν ἀμύνεσθαι πρὸς τοῦ ἀνδρὸς στοχαζομένη, συνίησι τοῦ σκοποῦ. Καὶ τῷ Μιτράνῃ πυνθανομένῳ τίς πότε καλοῖτο, Θίσβην ἑαυτὴν ὡμολόγει. Τότε δὴ προσδραμὼν, ἐφίλει τε πολλὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Μιτράνου, καὶ τῆς τύχης ὑπερθαυμάζων, ἐφύσα τὸν βάρβαρον. Ὡς ἄλλα τε πλεῖστα κατορθωκότα ἐν πολέμῳ, καὶ τὴν παροῦσαν στρατείαν, ἀξιομνημόνευτον πεποιημένον. Ὁ δὲ χαυνωθεὶς τοῖς ἐπαίνοις, καὶ ἅμα τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχειν ὑπὸ τοῦ ὀνόματος ἀπατηθεὶς, ἐξεπέπληκτο μὲν τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς ὥρας τῆς κόρης· καὶ ταῦτα τῆς ἐσθῆτος, οἷον νεφέλῃ ἡ σελήνη διεξέλαμπεν. Ὁ μὲν δὴ εὐθὺς τὸ κοῦφον τοῦ φρονήματος ἀπάτης ὀξύτητι συσχεθεὶς, καὶ τὴν καρδίαν τῆς μεγαλομελείας προληφθεὶς, ταύτην μὲν οὖν ἔφησεν ἄγειν, ἀπολαβὼν ἄγε· καὶ αὐτόν ἐπανελθὼν ἀφορμὰς ἐχαρίζεν· ἀφορᾶν τι φαίνεται σῶν ἀγαθὸς, καὶ ὅτι ἄξιον ὑπολαμβάνοιτο ἀντὶ ... χορηγίας τῆς κόρης ἐπισημαίνων. Οὗτος δὲ εἰ δέ τίς ποτε ἐστι λέγων τὸν Θεαγένην, λάφυρον ἡμέτερον ἔστω. Θέλε πέμπεσθαι φρουρούμενος, ἀναπεμφθησόμενος εἰς Βαβυλῶνα. Πρέπει ζῆν γὰρ τῇ βασιλέως διακονῇ μὴ ... πρέπει. Τούτων ῥηθέντων, ἐπερρώσθη τὴν μνήμην· καὶ χωρισθέντων ἀλλήλων, ὁ μὲν, εἰς τὴν Χέμμιν ὁ Ναυσικλῆς ἄγων τὴν Χαρίκλειαν ἔρχεται· Μιτράνης δὲ ἐπὶ ἑτέρας κώμας τῶν ὑπηκόων ἐκδραμεῖν, ὅσον ὑπὸ θεμένος ἅμα γράμμασι τὸν Θεαγένην πρὸς Ὀροονδάτην, οὕτως κατὰ τὴν Μέμφιν διέπεμπεν. Ἐγέγραπτο δὲ ὧδε τὰ ἐπεσταλμένα· Ὀροονδάτῃ σατράπῃ, Μιτράνης φρούραρχος. Ἕλληνα νεανίσκον ὑποχειρίων τῶν τις ἐμῶν στρατιωτῶν, καὶ θεῷ βασιλεῖ τῷ μεγάλῳ, ὡς φαίνεσθαι καὶ διακομίζεσθαι ἄξιον, αἰχμάλωτον ἀνέπεμψα, πρὸς σὲ διεπεμψάμην. Ἐγχωροῦσα κάλλους τοιούτου καὶ τοιοῦτον δῶρον, ὡς κοσμοῦσα αὐτὸ τῇ προσωπείᾳ· οἷον ἡ βασίλειος αὐλὴ οὔτε πρότερον ἔσχεν, οὔτε αὖ θεάσηται. Τῶν μὲν ἐκεῖνος ἐπέστελλεν.

Ἀ... Οὔπω δὲ ἡμέρας ἀκριβῶς πεφηνυίας, ὁ Καλάσιρις ἅμα τῷ Κνήμωνι παρὰ τὸν Ναυσικλέα ἐσπεύδον, μαθεῖν τι τῶν ἀδήλων ἠμελημένων ἐρχόμενοι. Καὶ πυνθανομένων τινὰ ἀνα διαπεπραγμένα, ἅπαντα ὁ Ναυσικλῆς ἔλεγεν. Ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὴν νῆσον· ὡς κατέλαβεν ἔρημον· ὡς εἰς ἣν καὶ πρῶτον σιωπὴν ἔτυχεν· ὡς εἶπεν τῷ Μιτράνῃ περικαλεῖν· καὶ τίνα φωνῆσαι τὴν κόρην ὡς Θίσβην ἀπέλαβεν. Καὶ ὅτι βέλτιον ἔχει διαπεπραγμένος τοῦτο ἐπιτυχών ἢ ἐκείνην εὑρών· οὐ γὰρ μικρὸν εἶναι τὸ διάφορον. Ἀλλ' ὅσον ἄν τις μέγιστον θεοῦ πρὸς ἀνθρώπων· οὕτω δὲ οὐκ εἶναι τοῦ κάλλους ὑπερβολήν· οὐδὲ αὐτὸς δύνασθαι εἶναι ἀξιολόγως φράζειν. Καὶ ταύτην τὴν δόξαν παροῦσαν ἐπιδεικνύναι. Ταῦτα ὡς ἤκουσαν, ὑπόνοιαν εὐθὺς τῶν ἀληθῶν ἐλαμβάνομεν. Ἱκέτευον τε πρὸς ταύτην ὡς ὅτι τάχιστα παρεῖναι τὴν κόρην. Τὸ γὰρ ἀφανισθῆναι καὶ λελειφθῆναι Χαρικλείας ἐνόμιζον. Ὡς δὲ ἤχθη, καὶ τὰ πρῶτα κατωμένουσα, καὶ τὸ πρόσωπον εἰς ἔδαφος σκέπουσα, τὸ γὰρ Ναυσικλέους θαρσεῖν παρακελευομένου, μικρὸν ἀνένευσεν. Ἰδοῦσα δὲ ὡς ἔφη παρ' ἐλπίδας, ὀδυρμὸν ἀπαγγέρων ἀνεκίνησε. Καὶ τὸν ξίφος σπασθεῖσα ἡ παῖς τῆς αὐτῆς ἀνολολύξασα. Ἦν τε ἀκούσαντα ἐπιπλήσσον, ὦ πάτερ, καὶ ὢ σωτὴρ ἀληθῶς Χαρίκλεια, ὀλίγου Θίσβη τοῦ κηλίου. Ὁ δὲ Ναυσικλῆς ὑπὸ θαύματος τόν τε Καλάσιριν ἐφ' ὅσον περιβαλοῦσαν τὴν Χαρίκλειαν ἐδάκρυσεν, ἀφορῶν, καὶ τίς ὁ κατὰ τὴν ἐπισκηνίας ἀμφισβητοῦσα καὶ ἀγνοῶν τὰ διὰ πάντα, ἕως αὐτὸν ὁ Καλάσιρις ἐφ' ὅσον πλεῖστον φιλήσας καὶ κατασπασάμενος, βέλτιστε ἀνδρῶν ἔλεγε· σοὶ δὲ αὐτῷ ἐντεῦθεν

οἱ θεοὶ τοσοῦτον δοῖεν, ὅσα καταμιμνήσκομαι τὴν σὴν [illegible] τελεσθῆναι· σωτῆρά μου τὸν οὐδαμόθεν ἐλπισθέντα σε γενέσθαι· θυγατέρα γάρ μοι καὶ δέδωκας ἰδεῖν, τὴν φίλην πάντων ἢ διέσπαρμένην· ἀλλ᾽ ὦ θυγάτριον ὦ Χαρίκλεια· Θεαγένην δὲ ποῦ καταλέλοιπας· ἀνεκαλύψατο πρὸς τὴν ἐρώτησιν· καὶ διαλιποῦσα μικρὸν, αἰχμάλωτον ἀπενεχθῆναι λαβόντων, ὅστις ποτέ ἐστιν ὁ καὶ ἐμὲ τούτῳ παραδεδωκώς· ἱκέτευεν οὖν ὁ Καλάσιρις τὸν Ναυσικλέα μηνύειν, εἴ τι μανθάνει περὶ τῶν θεραπευόντων αὐτοῖς· καὶ τίς μὲν ὁ λαβὼν, ἔφη, οὐκ οἶδα, ὅποι δὲ ἀγαγὼν λαβεῖν· ἔλεγε πάντα ὁ Ναυσικλῆς· σὺ ὡς ἐκ πολλοῦ ἐμοὶ γε ἦσθα τούτους, πλείω δὲ ἐλάλει τὸ πολλάκις ὁ πρεσβύτης πρὸς αὐτόν· ὡς ὁρμᾶται ζήτησιν ἀλλὰ μὲν ἐν ἐρημίᾳ [illegible]

Προσετίθει δὲ αὐτοῖς καὶ δεῖν ἔμοι πλέον τῆς γνώσεως αὐτοῖς ἀπορουμένου· τοῦ μὲν τρόπου θαυμάσας ὁ καὶ ἐπὶ πολλοῖς ἀγωνιζομένου χρήμασιν ἀφθόνοις τὸ μειράκιον· ἔστιν ἡμῖν, ἔφη, χρήματα, λαθὼν πρὸς τὸν Καλάσιριν ἡ Χαρίκλεια· καὶ ἐπάγγελλε πλῆθος ὁπόσον βούλει· τὸν ὅρμον ὃν εἶχε διασώζουσα καὶ ἔσω φέρουσα· θαρσεῖν οὖν πρὸς ταῦτα ὁ Καλάσιρις, ἐδεδοίκει δὲ μή τινα λάβῃ τῶν μὲν ὄντων ὁ Ναυσικλῆς ὑπόνοιαν, καὶ ὡς ἐπιφέρεται ἡ Χαρίκλεια· ὦ βέλτιστε Ναυσίκλεις ἔφη· οὐκ ἔστιν ὅτε ἐπὶ μόνος σοφὸς ἐμὸς εἶ· ἀλλ᾽ ὑπερέχεις ἔχειν τὴν βούλησιν· τοσοῦτον λαμβάνων παρὰ σοῦ ὑπερέχοντα, ὅσον αἰτεῖν οἱ δὲ καλὸν· ὥσπερ ἐφαίζε μόνον ὅπου ποτέ ἐστιν ὁ κρατῶν θησαυρῶν· ὡς ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ οὐ περιόψεται· ἀλλ᾽ ἐπαγγέλλου, πρὸς ὅσον ἂν βουληθῇς τὸν προσήκοντα μισθὸν φιλοχρήματον· ἐμειδίασε πρὸς ταῦτα ὁ Ναυσικλῆς· καὶ τότε ἔφη δέος με τὸ εὐφημεῖν αὐθαίρετον ἐκείνην προέκοψε καὶ χαμαὶ ἀπορῶν, ἐπεὶ ἐμοὶ προτέρα τὰ ὑπὲρ τῆς λύτρα κατέθου· πάντα δ᾽ οὖν ὡς φέρω σοι πρόσειμι καὶ τὴν εὐπορίαν, ὥστε φιλοπλούσιον· εἶδεν ἅπερ ὁ Καλάσιρις· ὡς ἔλεγε· τί δὲ οὐ μέλλεις φιλανθρωπίᾳ οὐδὲν ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ φθάνων τὸ τοὺς ἱκέτας παρακαλεῖς, καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῆς θυγατρὸς αὐτὸς παραγγέλλειν ἐπινεύων· ἐγὼ δὲ δὴ καὶ πρότερον οὐδὲν ἐφθόνησα, ἔφη ὁ Ναυσικλῆς· μᾶλλον δὲ ἔδοξα θύειν γὰρ μέλλω χαριστήρια τοῖς θεοῖς, ἐπεὶ ἔχων παρὰ τῶν θεῶν τοῖς ἱεροῖς καὶ τὸν πλοῦτον ἡμῖν μὲν αὐτῇ· σαυτοῦ δὲ λάμβανε· μὴ παῖζε μηδ᾽ ἀπιστεῖς, ἔσω πρὸς αὐτὸν ὁ Καλάσιρις· ἀλλ᾽ ἤδη εὐτρεπίζεται πρὸς τὴν θυσίαν· ἡμεῖς δὲ παρεσόμεθα παρὰ τῶν ἡτοιμασμένων· ἐποίει οὕτω· καὶ μηδὲν πολὺ ὕστερον τοῦ Ναυσικλέους ἥκοντος, ἐκάλει ὡς αὐτὸν ἐπὶ τὴν θυσίαν· οἱ δὲ, τὸ πρᾶγμα τέως γὰρ αὐτοῖς ἤδη συνέκειτο, χαίροντες ἐπῄεσαν· αὐτοὶ καὶ ὁ Ναυσικλῆς καὶ ἄλλοι πλῆθος τῶν κεκλημένων. δηλονότι καὶ εὐτρεπὴς πρὸς τὴν θυσίαν. ἡ Χαρίκλεια δὲ σὺν τῇ θυγατρὶ τοῦ Ναυσικλέους καὶ γυναιξὶ τοῖς ἄλλοις ὅσαι παρεκάλουν πολλὰ καὶ λιπαροῦσαι, μόλις ἐπεῖσαν ἀναβαλέσθαι. τάχα δ᾽ οὐκ ἄν ποτε πεισθῆσαι, ἀλλὰ τῇ προφάσει τῆς θυσίας ἧς τὰς ὑπὲρ Θεαγένους εὐχὰς ἀποχρήσασθαι διενοήθη· ὡς δ᾽ οὖν ἐπὶ τὸν μέσον τῶν ἑρμῶν παρεγένοντο, τοῦτο γὰρ ἐπετελεῖτο ἡ θυσία ἣν Ναυσικλῆς, ὡς ἀγοραίῳ τε καὶ ἐμπορίᾳ προσφερομένῳ, ἀνέθηκε ὃν μάλιστα θεὸν αὐτὸν καθωσιώκει, καὶ τῶν ἱερῶν τάχιστα τέλος τὸ ἐπὶ προσβραχὺ τῶν σπλάγχνων ὁ Καλάσιρις ἐπιθεωρήσας, καὶ ποικίλην δηλοῦντα ἐν ὡς τὴν μέλλουσαν εὐτυχίαν, ἡδέ ὥσπερ τε λύπης τοῖς τοῦ προσώπου φαινομένοις· ἐπιβαλὼν τῷ βωμῷ χεῖρας ἐπὶ βωμοῖς ἐπιφερόμενος· καὶ ὡς ἀπὸ τῆς πυρᾶς δῆθεν ἀνασπάσας, ἃ πάλαι ἐκόμιζε· ταῦτα ἔφη λύτρα Χαρικλείας, ὦ Ναυσίκλεις, οἱ θεοὶ διὰ σοῦ προσάγουσι· καὶ ἅμα λέγων ἐχαρίζετο δακτύλιόν τινα τῶν βασιλικῶν, ὑπερφυές τι χρῆμα καὶ θεσπέσιον· τὸν μὲν κύκλον ἠλέκτρῳ διαδεδεμένον, ἀμεθύσῳ δὲ Αἰθιοπικῇ τὴν σφενδόνην φλεγόμενον· μέγεθος μὲν, ὅσον ὄμμα παρθενικὸν περιγραφῆς· κάλλος δὲ, μακρῷ τῆς Ἰβηρίδος τε καὶ Βρετανίδος ὑπερφέρουσα· ἡ μὲν γὰρ ἀδρανῶς ὑπερυθρίαν φοινίσσεται· καὶ ῥόδῳ προσέοικεν, ἐκ κάλυκος ἄρτι πρὸς πέταλα σχιζομένῳ, καὶ πρῶτον ἡλιακαῖς ἀκτῖσιν ἐρευθομένῳ· ἀμέθυσος δὲ Αἰθιοπὶς ἀκραιφνὲς μὲν καὶ ἐκ βάθους ἐαρινὸν ὥσπερ πῦρ στίλβει. εἰ δὲ κατέχων περιτρέποις, ἀκτῖνα προσβάλλει χρυσῆν, οὐκ ἀμαυροῦσαν τραχύτητι τὴν ὄψιν· ἀλλὰ φαιδρότητι περιλάμπουσαν· ὑμνεῖν ἀλλὰ καὶ δύναμις αὐτῇ γνησιωτέρα τῶν ἑσπερίων ἐπαληθεύεται. οὐ γὰρ ἐπὶ ψευδῆ τῇ προσηγορίᾳ· ἀλλ᾽ ἀληθῶς ἀμέθυσος τῷ φέροντι γίνεται, νηφάλιον ἐν τοῖς συμποσίοις διαφυλάττουσα· τοιαύτη μὲν πᾶσα ἡ Ἰνδικὴ τε καὶ Αἰθιοπὶς ἀμέθυσος· ἣν δὲ τότε τῷ Ναυσικλεῖ προσεκόμιζεν ὁ Καλάσιρις, μακρῷ καὶ ταύτας ἐπηνθημένη. γραφῇ γὰρ ἔξεστο· καὶ ὥσπερ μίμημα ζῴου ἐκοιλαίνετο· καὶ ἦν ἡ γραφή· παιδάριον ἐποίμαινε πρόβατα· χθαμαλῷ μὲν πέτρῳ πρὸς περιωπὴν ἑστὼς· τὴν δὲ νομὴν τῇ πλαγίᾳ αὐλῷ ἐκ πλαγίου διατάττον. τὰ δὲ, ἐπείθετο ὡς ἐδόκει· καὶ ἠνείχετο πρὸς τὰ ἐνδόσιμα τῆς σύριγγος ποιμαινόμενα. ἔφησεν ἄν τις αὐτὰ καὶ χρυσῷ βεβρίθεναι τοῖς μαλλοῖς· οὐ τῆς τέχνης τοῦτο χαριζομένης· ἀλλ᾽ οἰκεῖον ἐρύθημα τῆς ἀμεθύσου τοῖς νώτοις ἐπανθούσης· ἐγέγραπτο καὶ ἀρνῶν ἀταλὰ σκιρτήματα· καὶ οἱ μὲν, ἀγεληδὸν ἐπὶ τὴν πέτραν ἀνατρέχοντες· οἱ δὲ, περὶ τὸν νομέα κύκλους ἱεροὺς ἐξελίττοντες, ποιμενικὸν θέατρον ἀπεδείκνυσαν τὸν κρημνόν· ἄλλοι δὲ ὥσπερ ταῖς ἀκτῖσι τῆς φλογὸς τῆς ἀμεθύσου γαννύμενοι, ἄκροις τοῖς ὄνυξι τὴν πέτραν ἐπιξέοντες· οἱ δὲ αὐτῶν προπετέστεροι καὶ θρασύτεροι καὶ ὑπεράλλεσθαι βουλόμενοι τὸν κύκλον ἐῴκεσαν· εἰργόμενοι δὲ ὑπὸ τῆς τέχνης, ὥσπερ ἕρκει χρυσῷ τῇ σφενδόνῃ αὐτοῖς τε καὶ τῇ πέτρᾳ περιβαλλούσης· ἡ δὲ ἦν πέτρα ὄντως, καὶ οὐ μίμημα· τῶν γὰρ ἀκρῶν τῆς λίθου μέρος ἀφεὶς τοῦ περιγράψας ὁ τεχνίτης, ἔδειξεν ἐκ τῆς ἀληθείας ὃ ἐβούλετο· περιττὸν ἡγησάμενος, λίθον ἐν λίθῳ σοφίζεσθαι. τοιοῦτος μὲν ὁ δακτύλιος· ὁ δὲ Ναυσικλῆς ἐκπλαγεὶς τὸ μὲν πρῶτον τῷ παραδόξῳ, καὶ πλέον ἡσθεὶς πρὸς τὸ πολυτίμητον,

Οὐσίας ὅλης τὴν λίθον ἰσοστάσιον κρίνων, ἀστεῖζον ἅπερ ὦ γενναῖε Καλάσιρι· καὶ λόγοις ἄλλως ἦν, ἡ ὡς ὢν λύτρα αὐτῆς· ἐσκόπεις δὲ ἀπειράτην σε λύσεσθαι τὴν θυγατέρα· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀπόβλητέ ἐστιν ὡς φασὶ θεῶν δῶρα, δέχομαι τὴν θεόπεμπτον ταύτην λίθον· πεισθεὶς μὲν, παρ᾽ ἑρμοῦ τοῦ καλλίστου καὶ φιλτάτου θεῶν, ὃ ἤδη μοι συνήθως ἐπιδίδωσι· διὰ τοῦ πυρὸς ὡς τὸ δῶρον διακομίσαντος· ὁρᾶν γοῦν πάρεστι τὴν φλογὶ περιλαμπόμενον, καὶ ἄλλως κρείνω κέρδει καλλίστῳ, ὃ μὴ ζημιοῦται ὁ παρέχων, εὐπορώτερον ἀποφαίνει τὸν λαμβάνοντα. ταῦτα ὡς εἶπε

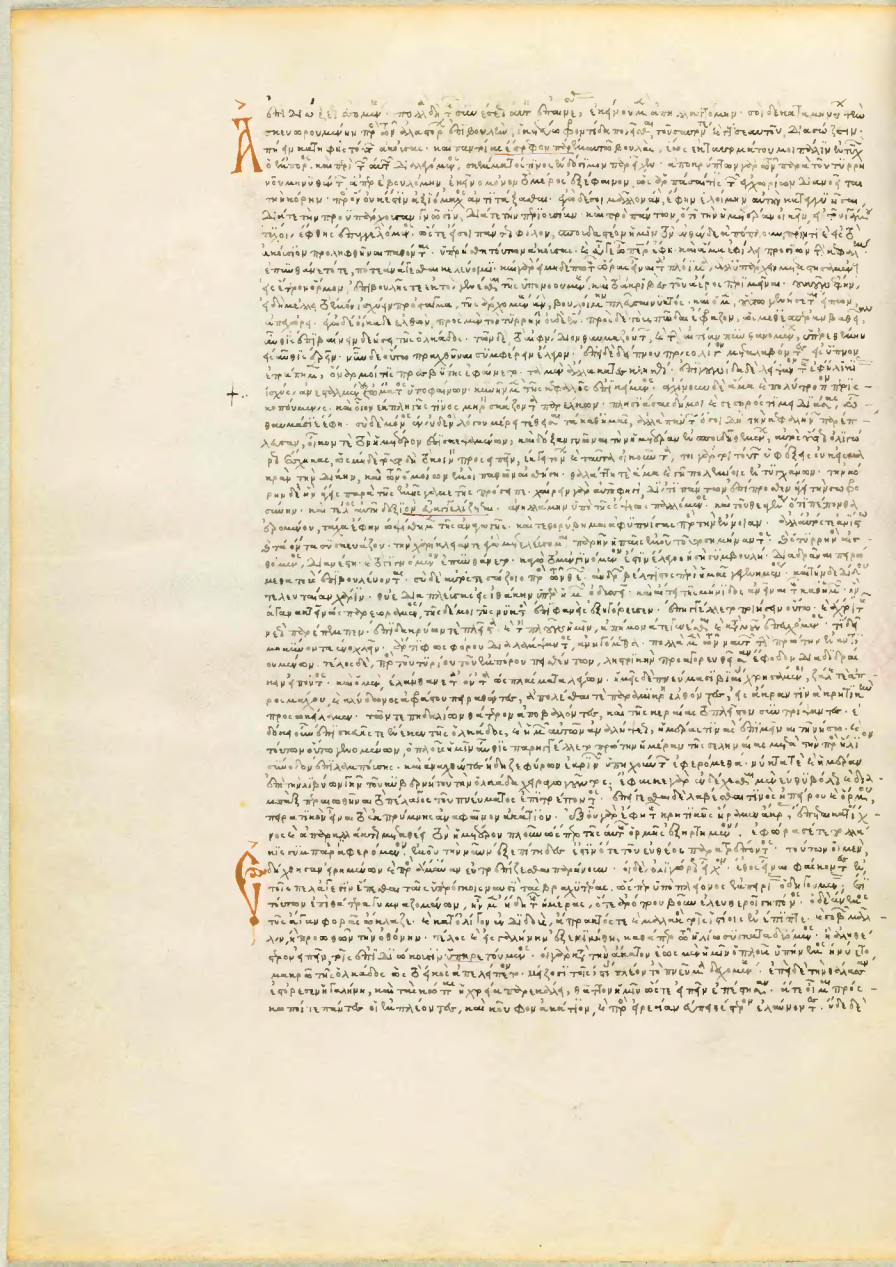

ὁ δ' ὥσπερ ἀθλίζων τὴν σκέψιν ἐπαγγελιζόμενος· ἤδη προϊόντος ὀλίγου τοῦ πότου· καὶ τότε διαβεβρεγμένων ἤδη καὶ τοῦ θύρσιν ἀκρατέστερον περιφερομένου ἠθροισμένων, ἠρέμα πρὸς τὸν Πέλωρον, ἐκάλεσε δὲ αὐτοῦ πλησίον ἐπιτηδείως, ὦ δέσποτα ἔφην, ὅπως ἡ κόρη κεκόσμηται; τοῦ δέ, οὐδαμῶς εἰπόντος· καὶ μὴν ἰδεῖν ἱ πολὺ ἰδεῖν αὐτήν, λάθρα πρὸς ἑαυτοὺς εἰς τὴν σκηνήν. οἶδα γὰρ ὡς καὶ τοῦτον διενοοῦ ὁ Τραχῖνος αὐτὴν τὴν μὲν τελείαν ὥραν προσκαθημένην· ἀλλ' ὅπως τὸ πᾶν θεάσεσθαι φοβοῦ. μικρὸν αὐτός τε καὶ κάμην θύρσιον προεξεγύμνωσε. ὁ δέ, μηδὲν μελλήσας ὡς τὴν προσόδου ἀναγκαίαν ἐπειγόμενος, ἀφικνεῖται· καὶ λαθὼν ἔς τε παρέχεται ἐς τὴν σκηνὴν εἰσδύς· καὶ ἰδὼν τὴν χαρίκλειαν ἀθρόως τε φοροῦσαν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ στέφανον, καὶ χρυσοϋφεῖ στολῇ καταυγάζουσαν· τὴν γὰρ ἐκ Δελφῶν ἱερὰν ἐσθῆτα ἠμφίεστο, ὡς ἢ νικητήριον ἢ ἐντάφιον ἐσομένην· καὶ τἆλλα περὶ αὐτὴν φαιδρυνομένα, καὶ σχῆμα παστάδος ἀπομιμούμενα, διεπόνει ὡς εἰκὸς τιθεμένη· πόθου τε ὁμοῦ καὶ ζήλου προσπεσόντων· καὶ δῆλος ἦν ἐκ τοῦ ἐπανήκειν ἀπὸ τοῦ βλέμματος, οἷα μηδὲν τι διανοούμενος· οὔπω γὰρ σχεδὸν κατακλιθεὶς, ποῦ δὲ ἔφη τὸ γέρας τὸ πρεσβευτήριον, τί ποτε οὐκ ἐγκομίζομεν; ὅτι ἔφη Τραχῖνος οὐκ ᾔτησας. ἀλλ' οὐδὲ μὴν ὁ καιρὸς οὐδέπω προὔτεθη τῶν εἰλημμένων· καὶ ὡς οὐκ ᾔτεις τὸ τὴν κόρην τῶν αἰχμαλώτων τοῦ βραχίονος οὐδὲ πρὸ αὐτὴν ὁρίζεις λάφυρα μὲν ἐξῃτούμην, ὁ Πέλωρος ὑπολαβών, καταλύσεις ὥσπερ τὸν νόμον ληστρικόν, ὃς τῷ πρώτῳ τὸν ἐπιβάντα τῆς νεὼς πολεμίας, κἀν ὑπὲρ πάντων κινδύνων εἰσαγαγεῖ τῶν κατὰ βούλησιν ἐκλογὴν ἀπένειμεν; οὐ τοῦτον ὦ Πέλωρε Τραχῖνος ὦ βέλτιστε κατάλυσιν. ἀλλ' ἑτέρου νόμου διισχυρίζομαι, ὅς κἂν τοῖς ἄρχουσι κελεύοντι· πέποιθα δὲ τῇ πρὸ τὴν κόρην καὶ τοῖς ἄλλοις λαμβάνειν· προτιμώμενον διὰ τοῦ· οὐδὲ ἐμὰ ὃ κελευόμενος πράττεις, οὐκοῦν μακρὰν οἰμώξεις τοῦδε τῷ κρατῆρι βαλλόμενος. ὁ δὲ Πέλωρος ἀπιδὼν εἰς τοὺς παρόντας· ὁρᾶτε ἔφη τὰ ἐπίχειρα τῶν πόνων; οὕτω καὶ ὑμῶν ἕκαστος τοῦ γέρως ποτὲ ἀφαιρεθήσεται. τὴν νῦν ἰδὼν ὥσπερ τῆς τυραννικῆς θάλαττη προσέκρουσε ἄν, τοῖς ἄνδρας, οἷς φημι διὰ τοῦ λόγου καταστήσεται. οὔτε ἄλογος τις ὁρμὴ πρὸς ἀφασίαν ἐκεῖνοι ἀρετὴν ... ἀκράτῳ καὶ θυμῷ κατόχων γενομένων. οἱ μέν, γὰρ ὡς τὸν οἶδος ἐκεῖνον ἀποκλίναντες, οἱ μέν, ὡς ἐφεδρεύοντα τῷ ἄρχοντα· οἱ δέ, ὡς καταλύοντα τὸν νόμον ἐθορύβουν· καὶ τέλος ὁ μὲν Τραχῖνος ἐπανατείνας, ὡς τῷ κρατῆρι πατάξων τὸν Πέλωρον. ὁ δέ, προπαρεσκευασμένος ἐγχειρίδιον φθάσας διελαύνει τὸν μαζόν· καὶ ὁ μέν, ἐκ καιρίας βεβλημένος ἔκειτο. τοῖς δὲ ἀκατάσχετος ἦν τέταρτο πόλεμος. ἐπιπαιόμενοί τε συμπεσόντων ἀλλήλοις ἀφειδῶς. οἱ μέν, ὡς ἐπαμύνοντες τῷ ἄρχοντι· οἱ δέ, ὡς τοῦ Πελώρου σὺν τῷ δικαίῳ προκινδυνεύοντες· καὶ ἦν οἰμωγὴ μία. ξύλοις, λίθοις, κρατῆρσι, δαλοῖς, τραπέζαις βαλλόντων καὶ βαλλομένων· ὡς δὲ ὡς πορρωτάτω χωρίσας ἑαυτόν, ἐπί τινος λόφου θέαν ἀκίνδυνον ἐκλιπὼν κατέχειν. οὐ μὴν οὐδὲ Θεαγένης ἀπόλεμος ἦν. οὐδὲ Χαρίκλεια. τῷ γὰρ συνθήματι πράττοντων, ὁ μέν, ξίφος ἐπιθέμενος ἐκ πρώτης μέρας σὺν ἐκείνοις παντάπασιν ἐνθουσιῶν τις προσεοικὼς ἤδη, ὡς ἐσσαέρρωσε τὰ τοῦ πολέμου ἦρξεν, ἀπὸ τοῦ μέσου ἐτόξευεν εὐσκοπώτατε, καὶ μόνου τοῦ Θεαγένους φειδομένη, καὶ ἔβαλλεν οὐ καθ' ἓν τῆς μάχης μέρος. ἀλλ' ὃν πρῶτον ἴδοι, τοῦτον ἀνῄρει καὶ ἀνῃλίσκεν· αὐτὴ μὲν λανθάνουσα. ἀλλ' ἐκ ῥᾳδίως πρὸς τὴν πυρκαϊὰν τοῖς ἐναντίοις κατοπτεύουσα· τῶν δὲ ἀγνοούντων τὸ κακόν, καὶ δαιμονίους ἐνίους τὴν πληγὴν ὑπονοούντων. ἕως τῶν ἄλλων πεσόντων, μόνος ὁ Θεαγένης ὑπελείφθη ὁ Πέλωρος μονομαχῶν· ἀνδρὶ τὰ πάντα γενναίῳ, καὶ φόνων ἀπειθεῖς γεγυμνασμένῳ πολλῶν· οὐδὲν οὔτε τῆς Χαρικλείας τοξείας ἐπαρκεῖν ἐπιθυμούσῃ. ὡς διμοιρίαις μὲν ἐς τὴν ἐπικουρίαν· ἀδυνατοῦσα δὲ τὴν ἀπὸ τύχης κεκραγὰς δεῖον· καὶ ἐν χερσὶ τῆς μάχης αὐτῶν ἐσομένων. οὐ μὴν γε τέλος γε αὐτὸς ἔχων ὁ Πέλωρος· ὡς γὰρ ἀπορῶν πρὸ τὴν ἄνδρα σύμμαχον ἡ Χαρίκλεια, λόγῳ τὴν κουρὸν τὸν Θεαγένους διετόξευσεν. ἀνδρίζου φίλτατε, ἐκβοήσασα· ἐν τῷ φθάνειν μακρῷ τοῦ Πελώρου ὑπὲρ Θεαγένους. ὡς ἐπὶ ἰσχὺν αὐτοῦ καὶ θάρσους τὸ φόνον διακονούσης. καὶ ἔτι τῆς μάχης περιέστη δὲ πελώριον ὑπό· ἅρπαγος γὰρ τὸ δεύτερον πολλῷ ἤδη τῶν τραυμάτων πεπτωκότων, ἐφήλατό τε τῷ Πελώρῳ καὶ τὴν κεφαλὴν διὰ χειρὸς ἐπιβάλλων, τῆς μέν, ἀπέτυχεν ἐγγύου μικρὸν ἀποκλίναντος. ἀκρωμίου δὲ τὸ ἔσω παραξέσας, τὴν χεῖρα κατὰ τὴν σύμβολην τοῦ ἀγκῶνος ἀπέκοπτεν· κἀκεῖνος δέ, ὁ μὲν ἐπ' ἀπόρος φυγήν. ὁ δέ, ἐδίωκε. καὶ τὸ μὲν ἄλλο οὐ συνεῖχον ἀγαθόν· πλὴν ὅ τι γε ἐκεῖ μέν ἐλεγχθεὶς ἀπορηθεὶς ἀκατάληπτον αὐτὸν λόφου· καὶ οὐ θορυβοῦντα τῆς νυκτὸς ἐπιμεῖξαι χωρίον πολεμοῦντα. ἡ Χαρίκλεια μὲν ὁ δὲ ἐκεῖ ἠδυνήθη· ἀλλὰ ἐδόκει ἡμῶν γενομένων, τῶν μὲν ἰσχυρῶς καὶ μὲν νεκρῶν προκειμένων. τὴν δὲ, προσκαθημένη καὶ θρηνοῦσαν. καὶ βουλεύεσθαι μὲν ἐπιστάντα αὐτὴν ἐνδεικνυμένη. ὑπὸ δὲ ὀλίγης ἐλπίδος τούτων αὖ, καὶ περιγενέσθαι τὸν νεανίσκον ἐπερχομένην· οὐδὲ ἔφην ὁ δὲ ἐκεῖνος ἀπών τε καὶ μαθεῖν, οὐδὲ ἐπικουφίσαι πρὸ ἐκείνου οἷα τὴν συμφοράν, οὐδὲ τὰ ἐνδεχόμενα ἐπιμεληθῆναι· τὰ ἐκ θαλάττης κακὰ τῶν ἐκ γῆς διαδεξαμένων. ἅμα γὰρ ἐκεῖ καὶ ὅτε ἡμέρα ἂν ἡ ἀρχὴ τοῦ λόφου κατιόντων, λῃστρικὸν Αἰγυπτίων πλῆθος ἐκ τοῦ ὑπερκειμένου ὄρους ἐώρων καὶ ὑπὸ κατεῖχεν. τάχα τε ἤδη τῇ μὲν καὶ ἀπὸ μικροῦ ὕφαλον, ὅσα φέρειν ἠδύνατο τῆς νεὼς ἐπικομιζόμενον· ὡς δὲ τὴν ἄλλην ποῤῥωτέρω πέμψαντες ἐπιβαίνειν, τοὺς ἐκεῖ νεκρούς τε καὶ ἀπήγαγον, τύχῃ οὐ τὸ ὅτε ἐπιλαβεῖν ἀνάγκη ἔχουσιν, οὔτε ἐπιμίσγεσθαι σκύλοις μαζοῦν, ἀλλ' ἐπὶ γῆς δὲ ἀντίδα καὶ οὐ ταμιευόμενοι· οὐ μὴν ἐπίπρασκόν γε πόθεν· ἀπολαβόντες μὲν τότε τούτην δὲ ἐκ τοῦ σίδηρος

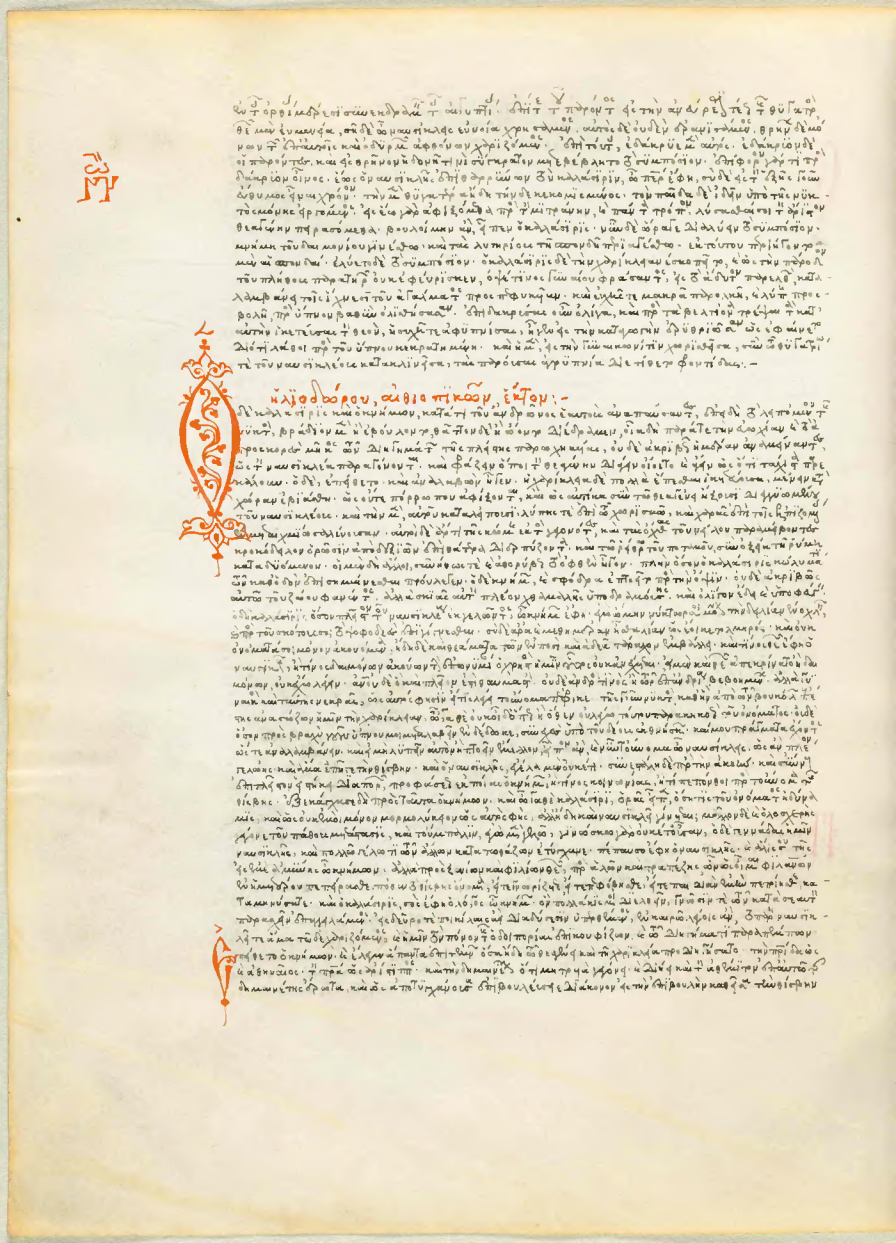

ἡσεῖς τὰ νῦν χρήσιμα καὶ δέοντα ὡς οἷόν τε μάλιστα ἐν ὑμῖν αὐτοῖς βουλεύσασθε, καὶ ὃ ἂν ὑμῖν δόξῃ τοῦτο καὶ ποιεῖτε· ἐγὼ δὲ ἐπειδὴ τὰ μὲν ἐμὰ πράγματα ἀπολώλεκα, ἐξ ἀνδρὸς δὲ πλουσίου πένης γεγένημαι, καὶ μοι οὐδὲν ἔτι τῶν ὑπαρχόντων ἐστὶν ἀφελέσθαι, τὰ τῆς πόλεως ἐπιμελήσομαι καὶ συμβουλεύσω ὑμῖν ἃ ἂν ἐμοὶ δοκῇ ἄριστα εἶναι. πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνο ὑμᾶς ἀξιῶ μὴ θορυβεῖσθαι μηδὲ ταράττεσθαι ἐπὶ τοῖς παροῦσι πράγμασιν· ἐγὼ γὰρ οἶδα ὅτι καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ μεταβάλλει καὶ ἄλλοτε ἄλλοις ἐπιτίθησιν. ἐπὶ πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων ἀτυχημάτων ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐπανορθώσεις γεγένηνται· καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ τοῦ τύχης μόνον ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ γνώμης καὶ λογισμοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἐγένετο. ἐγὼ δὲ καὶ τὰ παρόντα ἐλπίζω ἐπὶ τὸ βέλτιον τραπήσεσθαι, ἐὰν ὑμεῖς ἐθέλητε τὰ προσήκοντα ἐπιτηδεύειν. ἐπιστήσατε δὲ καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν διάνοιαν ὑμῶν ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ ἃ ἔχετε· ἐλάττω γὰρ ἐστὶ τὰ ἀπολωλότα τῶν σωθέντων καὶ ὑπαρχόντων. ἐὰν οὖν ταῦτα λογίζησθε καὶ μὴ ἀθυμῆτε μηδὲ ἀπογνῶτε τὰ παρόντα, ἀλλὰ τὰ μὲν ἀπολωλότα ἐπιλογίζησθε ὡς ἐλάχιστα ὄντα, τὰ δὲ σωθέντα καὶ ὑπάρχοντα ὡς μεγάλα, πρῶτον μὲν ἐκ τῶν θεῶν εὐμενεῖς ἔσεσθε ὑμῖν· ἐπειδὴ γὰρ ἀδίκως καὶ παρὰ τὸ δίκαιον ἐκπεπτώκατε τῆς ἀρχῆς, εἰκὸς ἐστὶ τοὺς θεοὺς ἐπὶ τὸ βέλτιον ὑμῖν μεταβαλεῖν. ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εὐμενεῖς ἕξετε, ἐὰν μὴ ἐπιθυμῆτε τῶν ἀλλοτρίων μηδὲ ἐπιβουλεύητε τοῖς πέλας· ἐκ γὰρ τούτων τῶν τρόπων μάλιστα εἰώθασιν οἱ ἄνθρωποι τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς δυναστείας ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ἔχοντας. ἐὰν δὲ ἐπιμελῶς τὰ τῆς πόλεως διοικῆτε καὶ τὰ τῶν ἰδιωτῶν πράγματα, ἐκ τούτων μάλιστα ἐπιτηδεύσετε τὴν εὔνοιαν τῶν πολιτῶν. ἐὰν δὲ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἑλλήνων πράγματα ἐπιμελῶς διοικῆτε καὶ μὴ ἀδικῆτε μηδὲ πλεονεκτῆτε μηδὲ ἐπιβουλεύητε τοῖς ἄλλοις, ἐκ τούτων μάλιστα ἐπιτηδεύσετε τὴν εὔνοιαν τῶν ἑλλήνων. ἐὰν δὲ ταῦτα ποιῆτε καὶ μὴ ἀθυμῆτε μηδὲ ἀπογνῶτε τὰ παρόντα, ἀλλὰ τὰ μὲν ἀπολωλότα ἐπιλογίζησθε ὡς ἐλάχιστα ὄντα, τὰ δὲ σωθέντα καὶ ὑπάρχοντα ὡς μεγάλα, πρῶτον μὲν ἐκ τῶν θεῶν εὐμενεῖς ἔσεσθε ὑμῖν· ἐπειδὴ γὰρ ἀδίκως καὶ παρὰ τὸ δίκαιον ἐκπεπτώκατε τῆς ἀρχῆς, εἰκὸς ἐστὶ τοὺς θεοὺς ἐπὶ τὸ βέλτιον ὑμῖν μεταβαλεῖν. ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εὐμενεῖς ἕξετε, ἐὰν μὴ ἐπιθυμῆτε τῶν ἀλλοτρίων μηδὲ ἐπιβουλεύητε τοῖς πέλας· ἐκ γὰρ τούτων τῶν τρόπων μάλιστα εἰώθασιν οἱ ἄνθρωποι τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς δυναστείας ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ἔχοντας. ἐὰν δὲ ἐπιμελῶς τὰ τῆς πόλεως διοικῆτε καὶ τὰ τῶν ἰδιωτῶν πράγματα, ἐκ τούτων μάλιστα ἐπιτηδεύσετε τὴν εὔνοιαν τῶν πολιτῶν. ἐὰν δὲ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἑλλήνων πράγματα ἐπιμελῶς διοικῆτε καὶ μὴ ἀδικῆτε μηδὲ πλεονεκτῆτε μηδὲ ἐπιβουλεύητε τοῖς ἄλλοις, ἐκ τούτων μάλιστα ἐπιτηδεύσετε τὴν εὔνοιαν τῶν ἑλλήνων.

κειμένων. ὃν δὲ ἔτι μόνον περιλειπόμενον, ἐσιωπήκεσαν· ἐκστρατεύσειν τοῦ οὖν κακὴν τὴν πρὸς τοὺς ἀστοὺς ... ἐπὶ τὴν Μέμφιν τὴν πόλιν· ἐπιφοιτᾶν τε καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐκστρατείας Καλάσιριν· καὶ Θεαγένην ... παρὰ τὸν λειπόμενον παῖδα προστιθέναι ἔλεγε· διότι στρατιώτας βασιλέως καὶ Ὀροονδάτου μεγάλου βασιλέως ἀνελόντας ἐπὶ μὲν τοῖς πεπραγμένοις κακῶς, ἔδοξεν ἐκείνῳ κακῶς, μὴ ἐς μακρὸν αὐτοῖς ἄλλως τε περὶ τῶν ὅλων κινδύνων τὸ πρᾶγμα τελευτήσειν· Ὀροονδάτην τοῦ νῦν τὴν Μέμφιν ὑπάρχειν, ... καὶ αὐτὴν καὶ ἐπύθοιτο, κατὰ πρώτην ἔφοδον σαγηνεύσειν τὴν κώμην· καὶ πανωλεθρίᾳ τῶν ἐνοικούντων δίκην ... πράξοντα· ἀποδεικνύων τὰ περὶ τῶν ὅλων ... κινδύνων, ... μάλιστα κατ᾽ ὀνομάσας. καὶ φθῆναι τὴν ... ἀπροσδόκητοί τε ἐπιπεσόντες, ἢ προσαπελάσαι ... κατὰ τὴν Μέμφιν ... καταλαμβάνειν, ἢ ἄπο ἐκδημοῦν τυγχάνοι, πλείονι τοὺς αὐτοὺς φασὶν ... τοῦτων ἀποχρῶντες. ῥᾷόν τε τὴν πόλιν ... τοῦ μὴ προμαχομένου δήμου. καὶ αὐτοί τε ἐκ τῆς κινδύνου ... καὶ προσκατορθώσειν τοῦ ... τὴν τοῦ προφήτου ... καὶ ... πρὸς ἀδελφοῦ ... ἀνακομίσεσθαι. ἢ εἰ ... ἀποτυγχάνειν ... τελευτήσαντας ... γενέσθαι· μὴ ... ἄλλως ... καὶ τὸ ... ἐκκαλεῖσθαι· ...

... ἀφίξεσθαι· ... Καλάσιρις ... ἡ δέ, ... τίς τε ... οὐδὲ γνωρίζομεν, ἐπιμίξαι ... ἀλλ᾽ ἐξαιτεῖν, ἔφη ὁ Καλάσιρις, οὐκ ἀπελπίδες ... τῆς ... οὐ μὴν καὶ ... ἀπεκρίνατο ἡ πρεσβῦτις. νῦν τοι μὲν ... ἐπὶ ταλαιπωρίαν μὲν προ... ἀλλὰ δὴ φορτικῶς ὑμῖν, ἐπειδὰν ... καὶ μὴ βουλομένων, ... καὶ ... ἐπαναχωρήσωμεν, τὴν μὲν νύκτα ἅμα ... τὴν ἕω δὲ ὑμῖν πρὸ ἕξω ... τοῖς ... γενήσεσθαι. ταῦτα πιστεύσας ὁ Καλάσιρις ἅπαντα πρὸς τὴν Χαρίκλειαν φράσας καὶ παραλαβὼν, μεθίστατο. καὶ μικρὸν ἐκ τῶν ... ὑπερβάντες, βουνῷ τινὶ χθαμαλῷ ... προσετύγχανον· ... καὶ ἐκεῖνος ... τὴν κεφαλὴν τῇ φαρέτρᾳ ὑποθέμενος· ἡ Χαρίκλεια δὲ ἐκάθητο, τὴν πήραν ἐς καθέδραν ποιησαμένη. ἄρτι δὲ τῆς σελήνης ἀνισχούσης, καὶ φωτὶ λαμπροῦ τὰ πάντα καταυγαζούσης, τρίτην γὰρ μετὰ πανσέληνον ἐτύγχανεν, ὁ μὲν Καλάσιρις ... πρεσβύτης ὤν τε ἄλλως, καὶ πρὸς τῆς ὁδοιπορίας κεκοπωμένος, ὕπνῳ κατείχετο· ἡ Χαρίκλεια δὲ ὑπὸ τῶν ἐχόντων φροντισμάτων διαγρυπνοῦσα, ... τοῖς ... ἐπιχωριαζούσης, θεατὴς ἐγίνετο. ἡ γὰρ πρεσβῦτις ... καὶ ἀκατόπτου σχολῆς ἐπειλῆφθαι νομίσασα, πρῶτα μὲν βόθρον ὠρύξατο· ἔπειτα πυρὰν ... ἐξῆψε· καὶ μέσον ἀμφοῖν τὸν νεκρὸν τοῦ παιδὸς προθεῖσα, κρατῆρα ... ἔκ τινος παρακειμένου τρίποδος ἀνελομένη, μέλιτος ἐπέχει τὸν βόθρον· καὶ αὖθις ἐξ ἑτέρου γάλακτος· καὶ οἶνον ἐκ τρίτου ἐπέσπενδεν. εἶτα πέμμα στεάτινον εἰς ἀνδρὸς μίμημα πεπλασμένον, δάφνῃ καὶ μαράθῳ καταστέψασα, εἰς τὸν βόθρον ἐνέβαλεν. ἐφ᾽ ἅπασι δὲ ξίφος ἀνελομένη, καὶ πρὸς τὸ ἐνθουσιῶδες σοβηθεῖσα, καὶ πολλὰ πρὸς τὴν σελήνην βαρβάροις τε καὶ ξενίζουσι τὴν ἀκοὴν ὀνόμασι κατευξαμένη, τὸν βραχίονα ... καὶ δάφνης ἀκρεμόνι τοῦ αἵματος ἀποψήσασα τὴν πυρὰν ἐπεψέκαζεν· ἄλλα τε ἐπὶ τούτοις τερατευσαμένη, πρὸς τούτοις ἐπὶ τὸν νεκρὸν τοῦ παιδὸς προσκύψασα, καὶ ... πρὸς τὸ οὖς ἐπᾴδουσα, ἐξήγειρέ τε καὶ ὀρθὸν ἑστάναι τῇ μαγγανείᾳ κατηνάγκαζεν. ἡ Χαρίκλεια δὲ οὐδὲ τὰ πρῶτα ἀδεῶς κατοπτεύουσα, τότε δὴ καὶ ὑπέφριττε· καὶ πρὸς τῶν γινομένων ἀήθων ἐκδειματωθεῖσα, τὸν Καλάσιριν ἀφυπνίζει, θεατὴν γενέσθαι τῶν δρωμένων παρασκευάζειν. αὐτοὶ μὲν οὖν ἅτε ἐν σκότῳ διάγοντες, ἀθέατοι ἦσαν· καθεώρων δὲ τὰ ἐν τῷ φωτὶ καὶ πρὸς τῇ πυρᾷ ... ἐκ τοῦ ... οὐ πόρρωθεν ὄντες ἐπακροώμενοι. τῆς γραὸς ἤδη καὶ γεγωνότερον ἐκπυνθανομένης παρὰ τοῦ νεκροῦ· καὶ ἦν ἡ πεῦσις, εἰ ὁ ἀδελφὸς μὲν ὁ ἐκείνου, παῖς δὲ αὐτῆς ὁ λειπόμενος ἐπανήξει περισωθείς. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο μὲν οὐδέν· ἐπινεύσας δὲ μόνον, καὶ τῇ μητρὶ τὰ κατὰ γνώμην ἐλπίζειν ἀμφίβολα ἐνδούς, κατηνέχθη τε ἀθρόον, καὶ ἔκειτο ἐπὶ πρόσωπον. ἡ δέ, ἐπιστρέφει τε τὸ σῶμα πρὸς τὸ ὕπτιον, καὶ οὐκ ἀνίει τῆς πεύσεως. ἀλλὰ βαρυτέραις ... ἐπαοιδαῖς ... πολλά τε ... ἐπᾴδουσα· καὶ μεταβαλλομένη ξιφήρης, ἄρτι μὲν πρὸς τὴν πυρὰν, ἄρτι δὲ ἐπὶ τὸν βόθρον ἐξήλλετο, ... καὶ ὀρθωθέντος, ... ἐπηρώτα, μὴ νεύμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ φωνῇ τὴν μαντείαν ... δηλοῦν ἐπαναγκάζουσα. καὶ τῆς πρεσβύτιδος ... οὔσης, ἡ Χαρίκλεια πολλὰ τὸν Καλάσιριν καθικέτευε, τοῖς γινομένοις πλησιάσαντας, πυνθάνεσθαί τι καὶ αὐτοὺς περὶ τῶν θείων. ὁ δέ, παρ᾽ ἣν τῆς φανεῖσθαι θέας, ...

Κ... τῇ θέᾳ. συνεῖναι μὲν, κατὰ ... ἀνέχεσθαι. ἀμοιρεῖν γὰρ οὐ προφητικῆς οὔτε ἐπιχαίρειν, οὔτε παρεῖναι ταῖς τοιαῖσδε πράξεσιν. ἀλλὰ τὴν μαντικὴν, τοῖς μὲν ἐκ θυσιῶν ... καθαρῶν παραγίνεσθαι. τοῖς δὲ βεβήλοις καὶ περὶ γῆν ... καὶ σώματα νεκρῶν ἀλινδουμένοις, οὕτως ... ἢ τοῦ νεκροῦ περιπεσεῖν ... καὶ ἔτι λέγοντος, ὁ νεκρὸς ... ἢ ... φαρμάσσει βαρυτικὸν ... ὑποτρύζων, ... ἐφθεγγομένων ... καὶ ... μόλις ... τὴν ... φωνὴν, καὶ ... ἐκ βιαζομένην, καὶ ... ἀνεχομένην· ... γὰρ ἡ περὶ ... καὶ ... ἀποιχομένων. ἀλλὰ ... καὶ ταύτην ... ἐλαύνεις, οὐκ ... ἐπιχειρήσασα, ... ἀλλὰ καὶ φθέγξασθαι ...

νεκρ ἐκβρίζοντες, καὶ διὰ μιᾶς ἐκείνης ἀναστήσεται, καὶ τὸν τῆς ἀθανασίας στέφανον λήψεται. Χ –
ο γὰρ ἐξ ἀνθρώπου γεγονὼς ἄνθρωπος, ἀδύνατον τὸν θεὸν μὴ νικῆσαι φύσει ὄντα θεόν· οὐτε ποιεῖν δύναται
ἐσται γὰρ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, οὐτε κατὰ τὸν ἀποστολον ἐξουσία ἐστὶν ἀνθρώπου ἐπὶ θεόν· ἀλλὰ δεῖ τὸν σωτῆρα βλέπειν, ὡ οὐτε ἀδυ-
μεῖς πρὸς ἐξιν καὶ μαλακίαν, τὴν ἀπὸ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἀναχώρησιν ἐργαζομένην· ἀλλὰ καὶ ἀνδρείαν καὶ ἰσχυρὰν
ὑπομένειν τὰ ἐπίπονα καὶ ἀλγεινὰ τῶν πραγμάτων· ἡ γὰρ τοιαύτη ἕξις ἐστὶν ἀρετή· ἡ δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴ ἐν τῷ
πόνῳ καὶ τῷ ἀγῶνι τῷ ὑπὲρ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ γινομένῳ· ἐπεὶ οὖν ἀνδρὸς ἀρετὴ ἐστὶν ἡ τοιαύτη ἕξις, ἀνδρεῖος
ἐστὶν ὁ τοιοῦτος· ἀνδρεία δὲ ἐστὶν ἡ περὶ τὰ δεινὰ καὶ τὰ ὑπομονητικὰ τῶν δεινῶν ἕξις· ἐπεὶ οὖν ἀνδρεία ἐστὶν ἡ τοιαύτη
ἕξις, ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ τοιοῦτος· ἀνδρεῖος δὲ ὁ ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ τὰ ὑπομονητικὰ τῶν δεινῶν· ἐπεὶ οὖν ἀνδρεῖος
ἐστὶν ὁ τοιοῦτος, ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ τὰ ὑπομονητικὰ τῶν δεινῶν· ἐπεὶ οὖν ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ τοιοῦτος,
ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ τὰ ὑπομονητικὰ τῶν δεινῶν· ἐπεὶ οὖν ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ τοιοῦτος, ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ

κλιμάκου. ἀθλητικὸς, ζ

καὶ καθαρεῖ καὶ χαρίεσσα πρὸς ἀστοὺς ἐλθοντας κἠμὲ δέοντος, καὶ οὐ μᾶλλον ἐμὲ δεῖ τὸν θεὸν φοβεῖσθαι τὸ
ἐκποιεῖ τὸ ποίημα· ἐμὲ δὲ οὐ μᾶλλον τὸν θεὸν φοβεῖσθαι τὸν, τὴν ἐξ ἀπίστων μᾶλλον ἢ ἐξ ὑδάτων ἀναγέννησιν ἀφ'
ἔχοντα· καὶ ὅλως ἐπιλείπει λόγῳ τὰ πάντα ἐκ τῆς ἐρημίας μεμαρτυρημένα, ἢ ὅτι καθ' ὑπερβολὴν τὸ λεμμένος· ἀκριβῶς
ἐνέλιπε δ' ἂν τὸ περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐφικτὸν, εἰ μὴ καθ' ὑπερβολὴν ἐλέγετο ἐφθακέναι τὸ τε
λεῖ δὴ καὶ ἐμοὶ, σπουδῇ τοῦ ὑποκειμένου ἀναγκαίως ἐπιτείνοντος· ἐπεὶ δὲ ἐκ τῆς ἀναγκαίας ἀνάγκης ἐπὶ τὸ ἑκούσιον
τὸν ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ ἀναχωρήσεως ἐργαζομένην· ἐπεὶ οὖν ἀνδρεία ἐστὶν ἡ τοιαύτη ἕξις, ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ τοιοῦτος· ἀνδρεία
δὲ ἐστὶν ἡ περὶ τὰ δεινὰ καὶ τὰ ὑπομονητικὰ τῶν δεινῶν ἕξις· ἐπεὶ οὖν ἀνδρεία ἐστὶν ἡ τοιαύτη ἕξις, ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ τοιοῦτος·
ἀνδρεῖος δὲ ὁ ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ τὰ ὑπομονητικὰ τῶν δεινῶν· ἐπεὶ οὖν ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ τοιοῦτος, ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ ὑπομένων
τὰ δεινὰ καὶ τὰ ὑπομονητικὰ τῶν δεινῶν· ἐπεὶ οὖν ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ τοιοῦτος, ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ τὰ ὑπομονητικὰ
τῶν δεινῶν· ἐπεὶ οὖν ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ τοιοῦτος, ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ τὰ ὑπομονητικὰ τῶν δεινῶν· ἐπεὶ οὖν ἀνδρεῖος
ἐστὶν ὁ τοιοῦτος, ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ τὰ ὑπομονητικὰ τῶν δεινῶν· ἐπεὶ οὖν ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ τοιοῦτος, ἀνδρεῖος
ἐστὶν ὁ ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ τὰ ὑπομονητικὰ τῶν δεινῶν· ἐπεὶ οὖν ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ τοιοῦτος, ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ
τὰ ὑπομονητικὰ τῶν δεινῶν· ἐπεὶ οὖν ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ τοιοῦτος, ἀνδρεῖος ἐστὶν ὁ ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ τὰ ὑπομονητικὰ τῶν δεινῶν·

τὰ αὐτὰ προκαθῆμεν, καὶ τοὺς ἰσοστρατιώτας ἐπιτρέψαι σοι ἐθέλοντες καὶ τοῖς αὐτοῖς, οὐκ ἂν εἰ ἐφ' ταῦτα προχείρως οὕτως ἐπιτρέψειν, οὔπω μὲν τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων ὅσον, οὔπω δέ, οἵτινες εἶεν ἢ πόθεν εἰδυῖα. καὶ πρός γε οὐδὲ τὴν πρόφασιν δι' ἣν ἐπεληλύθασι γινώσκουσα. χρῆμα οὖν ἄχρι τοῦ νῦν τοῦ χρόνου διαφυγὸν μοι πρότερον. καὶ ἅπαντα ἐκ καθ' ἓν κατοπτεύσαντες, καὶ ἄλλοις συλλαβόντας, οὕτω τοῖς ἐμοῖς αὐτοῖς καὶ λυσιτελοῦσιν ἐπιχαρῆν. ἐδόκει καλῶς ἀρκεῖσθαι καὶ ὁρμᾶν καὶ ἔχειν ἐπὶ τὸ τεῖχος. ἐσθῆτα μὲν ὑπὸ ἁλουργοῖς καὶ χρυσοϋφέσι πέπλοις πεποικιλμένην καὶ προστάγματος ἡ Ἀρσινόη περιζωσαμένη, πολυτελῶς τε αὑτὴν καλλωπίσασα, καὶ φύλακας καθέδρας προκαθίσασα, τοὺς τε σωματοφύλακας ἐν ὅπλοις ὑπὸ χρυσοῖς περισκεπομένους, κηρυκόν τε ἀρχὴν διαλέξεων σύμβολον ἀναδέξασα, τοῖς πρό τε καὶ ἐπὶ δόξαις τῶν ἐναντίων, πλησίον καὶ ταῦτα χρὴ προέτρεπεν. ὡς δὲ ὁ θυμὸς καὶ ὁ θεατὴς ὢν ἠρεθίσθη ὑπὸ τοῦ πλήθους, καὶ οἶκον τοῖς ἑστῶσιν ὑπὸ τῷ τείχει. τὰ μὲν ἄλλα ὡς παῖς καὶ νέοι. γυμνοὶ δὲ τοῦ κράνους, ὁ κῆρυξ τάδε ἔλεγεν. Ἀρσινόη λέγει πρὸς ὑμᾶς. Ὀροντοβάτου μὲν τοῦ προστάτου στρατοπέδου γυνή. μᾶλλον δὲ βασιλέως ἀδελφή. τί βουλόμενοι καὶ τίνες ὄντες, ἢ τίνα αἰτίαν προφασιζόμενοι, τὴν ἔφοδον ἐτολμήσατε. οἱ δέ, τὸ μὲν πλῆθος εἶναι Βακτριανῶν ἀπεκρίναντο. ἑαυτῶν δὲ ὁ δυνάμεις ὅστις εἴη, καὶ ὅτι παρὰ μὲν μισθοὺς ὑπὸ Πετοσίριδος ... καὶ Ὀροντοβάτου, τῆς τε προφητείας ἐξ ἐπιβουλῆς ἀφαιρεθείς, ἐπὶ ταύτῃ ὑπὸ Βακτριανῶν καταγάγοιτο. καὶ εἰ μὲν ἀπολαμβάνοι τὴν ἱερωσύνην, ἠρεμήσειν τε φῆσαι καὶ Βακτριανοὺς εἶναι τὴν οἴκαδε ἐπανήξειν. οὐδὲν καὶ οὐδένα λυμηνάμενοι. εἰ δὲ μή, πολεμίως κρίνειν καὶ τοῖς ὅπλοις ἐπιτρέψειν. χρῆναι δὲ καὶ Ἀρσινόην εἴ πη τι διαφέρει τοῦ προσήκοντος εἶναι περὶ τῆς εἰς αὐτὴν ἐπιβουλῆς ἐκ Πετοσίριδος τὴν δίκην ἀναπράττεσθαι. καὶ τῶν ἀθεμίτων διαβολῶν, ἃς ψευδῶς πρὸς Ὀροντοβάτην ποιησάμενος, ἐκεῖνον μὲν πρὸς τὸν ἄνδρα παροξυνόμενος καὶ αἰσχρὰς ἐπιθυμίας ὑποψίαν. αὐτὸς δὲ τῆς ἐκ τῆς Πετοσίριδος φυγῆς ἐπιβεβουλευμένος τυγχάνοι. πρὸς ταῦτα διεταράχθη μέν, καὶ συμπτῶσαν τὸ κύφι τὸ πλῆθος, τόν τε θυμὸν ἀναγνωρίζοντας, καὶ τῆς ἀπροσδοκήτου φυγῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν, ἐν ἀρχῇ μὲν καὶ ἡνίκα ἐγίγνετο ἀγνοήσαντας, ἐκ δὲ τῶν λεχθέντων διὰ ὑποψίας τε ἄγοντας, καὶ ἀληθεῖς εἶναι πιστεύοντας. ἡ δὲ Ἀρσινόη πλέον ἢ σύμπαντας σὺν ἐχύθη τὴν διάνοιαν. καὶ κλύδωνι φορτίσματων περιεσχέθη. θυμοῦ μὲν ἐπὶ τὸν Πετόσιριν πληρουμένη. καὶ πρὸς τὰ πάθη σύμβαντα τὴν διάνοιαν ἀναπλανάζουσα, ὅπως ἄν, τιμωρήσαιτο σῶν ἑταῖρε. τὸν δὲ θυμὸν ὁρῶσα, καὶ ἐνθεῖ τῷ θεατέμῃ, διεσώθη τὴν διάνοιαν, καὶ ἐμερίζετο εἰς τὴν πρὸς ἑκάτερον ἐπιθυμίαν. ἐρωτῶν ἐπὶ ἀμφοτέροις τῷ μέν, ἀναμιγνυμένη. τὸν δέ, δριμύτερον ἔτι τὴν ψυχὴν καταβαλλομένη. ὥστε οὐδὲ τοὺς περιεστηκότας ἔλαθεν ἀδημονοῦσα. πλὴν ἀλλὰ μικρὸν διαλιποῦσα, καὶ ὥσπερ οἱ ἐξ ἐπιληψίας ἑαυτὴν ἀναλαβοῦσα, πολεμίου μὲν ὦ βέλτιστοι ἐφημερίαν ἐνοσύσατε. πάντως μὲν Βακτριανοί, ἤχθη εἴτε δὲ ὑμᾶς. ἀνημεῖς οἱ καὶ χαρίεντες ἐσώμεθα ἄν καὶ ἐς ... γομότας. ὡς εἰ μὴ ὡς καὶ ... ἀπελάσαν πάρεστιν εἰς πρὸ τοῦ ... κίνδυνον ὑπερβάλλοντα καὶ ταῦτα ἐν αὐτοῖς καθέντας. οὐδὲ περὶ τὴν πρώτην προσβολὴν ἀναχωρεῖν ἐξήρκεσεν ἀρκέσοντας. μηδέπω τὰ μᾶλλον βασιλέως ἀθεμήσειεν, ὡς εἰ καὶ τὸ σαφὲς ἅπαν ... συμβαίνει, μὴ διὰ τῆς ψηφισμένης τῆς ἐν ταύτῃ στρατιᾶς, ἅπαντας ὑμᾶς σαγηνευθῆναι. ἀλλ' οὐ δεῖν οἶμαι δὴ περιβάλλεσθαι τοῖς πολλοῖς, καὶ τῆς κατὰ τὴν ἔφοδον προφάσεως ἰδία τινὸς αἰτίας, ἀλλ' οὐδὲ δημοσίας οὐδὲ κοινῆς, μηδὲ διὰ τὴν ἀμφισβήτησιν κρίνεσθαι. καὶ πέρας τὸ ἐκθέτε καὶ δίκης αὐτῆς ὁριζόμενον ἐνδέχεσθαι. δοκεῖ δή μοι ἐφικτὸν προστάττω, τοῖς μὲν ἄλλοις ἀμφοτέροις Βακτριανοῖς ἡσυχίας εἶναι. μηδὲ ἀπροφασίστων ἀλλήλων ἐπιφέρειν πόλεμον. τοῖς δὲ τῆς προφητείας ἀμφισβητοῦντας, πρὸς ἀλλήλους μονομαχήσαντας, ἔπαθλον τῷ νικῶντι προτεθεῖσθαι τὴν ἱερωσύνην. ταῦτα τῆς Ἀρσινόης εἰπούσης, οἱ μέν, κατὰ τὴν πόλιν ἅπαντες ἀνεβόησαν καὶ τὴν ἀρίστην κρίνουσι. ἅμα μὲν τῆς ὑποψίας μοχθηρᾶς προαιρέσεως κατὰ τὸν Πετόσιριν κεκινημένοι, ἅμα δὲ καὶ τῶν ὀφθαλμοῖς καὶ ἐν ἀφανεῖ τὸν οὐ προσδοκώμενον κίνδυνον, αὐτός τις ἕκαστος εἰς τὸν διὰ τὸν ἀγῶνα διασκεδάσαι βουλόμενος. οἱ πολλοὶ δὲ Βακτριανοὶ ἐπ' ἀρεσκομένοις. οὐδὲ ἐνδοῦναι τὰ προκείμενα ἄνευ τῶν ἐξ ἀρχῆς βουλόμενοι, ἄχρις ὁ θυμὸς ἕτερος αὐτοὺς καταθεῖσθαι. τότε καθ' ἑνὸς καὶ τῶν εἰς πολεμίους ἀπειρίαν τοῦ Πετοσίριδος καταμηνῦσαι, καὶ ὡς ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου παρῳχημένου ἔσται αὐτοῖς τὰ τῆς μάχης ἐπιθαρροῦσιν. ἃ προσέοικεν καὶ ἡ Ἀρσινόη λαβοῦσα τὰ τοῦ ... μόνου τὴν μονομαχίαν προὔθηκεν. ἀμύνασθαι πον ἑαυτῇ κατορθωθῆναι τὸν σκοπὸν συνεωρακότα. καὶ ὁ Πετόσιρις ἄρα καὶ ὅτι αὐτῇ δίκην ὑφέξει προσπολλοῦ γενομένου τὸν θυμὸν διαγωνιζόμενος. ἦν οὖν καὶ λόγου θᾶττον ὁρᾶν τὰ τῆς προφητείας ... προαιρουμένη. τοῦ θυμικοῦ μὲν ὅδε προθυμίας πάσης τὴν πρόκλησιν ἐπισπεύδοντες. καὶ τῶν λοιπῶν μὲν τῶν ὅπλων εὐκόσμως ... γινομένων μηδ' ἔτι ἀναλαβόντες. πολλοὶ καὶ τοῦ θεατοῦ ἐπιθροοῦντες, καὶ τό τε κράτος τῆς ... περιβαλοῦντες, ἄλλο φορεῖτε, καὶ ὑπὸ χρυσῶν μαρμαρυγῇ πυρσευόμενον. καὶ τἄλλα τῶν ὅπλων τὴν ἀσφάλειαν δια—

ὢν ὑμῶν πράττειν δοκοῦντα· ἐπειδὴ δὲ καὶ γνώμην ὑμῖν μητρὸς τὴν ἐμὴν ἐμίσησαν· δέξασθαι τὴν Κυβέλην· ἐξαρκεῖ
πείθεσθε· ταῦτα ἡ Κυβέλη μὲν ἔλεγεν· ἐποίουν δὲ οἱ περὶ τὸν Θεαγένην. τὸ μέν τι πρὸς τὸ παρ' ἐλπίδα προσ-
πεπτωκότων βεβαιότης μᾶλλον τὴν διάνοιαν· τὸ δὲ, ἀναπεπτωκότας ὅπου δὴ τὸ πρῶτον καταφεύγειν, καὶ καταφυ-
γὴν τῆς τύχης· φυλάξομεν οἷον, ὥστε ἧττον τὸ στρατιωτικὸν τῆς οἰκήσεως καὶ ὑπέρογκον καὶ τῶν κακῶν μηνυόμε-
νον αὐτοῖς ὑπῆρχον. νῦν ἰδεῖν ἡ τὰ κατ' αὐτοὺς ἀφλογιστὸς τύχη, πρὸ ὀλίγον τῶν μερῶν ἀναλαβοῦσα,
Καὶ ἡ μὲν Ἀρσάκη ἐφ' ἡμέραν ἀναστᾶσα παρ' Ἀχαιμένην κατὰ λύπην τὸν ἐπιστῆναι· καὶ δεσμὸν τὸν ὡς προκύψαι
ρέτοις τῇ πολιτείᾳ προσῆκε· διὸ ὁ μὲν ματαίως φιλανθρωπίας, νέοις καὶ ξένοις ἐν ἀπορίᾳ τοῦ μηδένα πρὸς
αἰχμαλωτίζουσα. τότε δὲ ὁ πλανήτης βίος, οἷον τυφλότητα τὴν ἄγνοιαν ἐπιβάλλεται ἑαυτοῖς.
περιγνῶναι ἐπὶ τὰ τείχη παρῆλθον εἰς τὰ σατραπεῖα, προπύλαιά τε ἐντυχόντες ὑπερόγκοις, ἐπὶ πλεῖον ἢ κατ'
ἰδιωτικὴν οἴκησιν ἐξῃρημένοις, φαντασίας τε δορυφόρων ἐκπλήττου τῆς ἄλλης θεραπείας ἐπὶ πλῆθος,
ἐθαύμαζον μὲν καὶ διετάραττον τῆς παρούσης καταστάσεως τύχης τὴν οἴκησιν ὑπὲρ ἀξίαν ὁρῶντες· ἐπόμενοι δὲ
ὅμως τῇ Κυβέλῃ πολλὰ προτρεπομένῃ, ἐθαρσεῖν παρακελευομένῃ· καὶ ὥσπερ ἀθυμεῖν χρὴ προσδοκῶντες δια-
δεξόμενα παραγγελλομένοις καὶ τέλος, ἐπειδὴ πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ δωμάτιον οὗ κατηγένοντο ἡ πρεσβῦτις ἀναχωρη-
κότας εἰσήγαγε καταστάσει, μηδενὶ συνομιλοῦσα τῇ παρούσῃ, καὶ μόνη παρακαθίσασα· τί, τέκνα, ἔλεγε· τὸ
κατηφὲς ὑμᾶς καὶ τὴν φύσιν τὸ πρῶτον, τί δὴ ποτ' ἔγνων· ἐπειδὴ ὁ προφήτης ὑμᾶς ὁ καλάσιρις πεπλα-
νήσας λελύπηκεν, οὐ πατρὸς ὑμῖν χώραν ἀγνοεῖ. διηγήσασθαι ποιεῖτε, καὶ τίνες ἢ πόθεν ἐστὲ λέγοντες.
ὅτι μὲν γὰρ Ἕλληνες, καὶ τοῦτο ἔγνων. καὶ ὅτι τῶν εὐγενῶν, πάρεστι τοῖς ὁρωμένοις τεκμαίρεσθαι. βλέμ-
μα γὰρ οὕτω λαμπρὸν, καὶ εὐάρμοστον ὀφθαλμοῖς ἐπιπρέπον, ἄλλως ἔχειν φύσιν παρ' ἡμῖν. ἀλλὰ τίνες
ποθεν, ἢ πόλεως τίνος, ἢ τίνες ὄντες, καὶ ὅπως δεῦρο πλανηθέντες ἀφίκεσθε, βουλομένῃ μοι μαθεῖν,
ὑπὲρ σὺν εἰσόντες τοῦ ὑμετέρου κατὰ τὴν πόλιν. ὡς ἂν καὶ πρὸς δέσποιναν τὴν ἐμὴν Ἀρσάκην, τὴν μεγάλου
βασιλέως ἀδελφήν, ὁρῶν ὅτι δὲ τὸ μέγιστον ἐπὶ σὺν οἰκείων, φιλέλληνά τε καὶ φιλάνθρωπον
ξένων τε ἐπιμελῆ, ἔχοιμι τὰ καθ' ὑμᾶς ἐξαγγέλλειν. ὑπὲρ τοῦ καὶ μετὰ πλείονος ὑμᾶς καὶ τῆς χρείας
τυχεῖν καὶ τιμῆς ὀφθῆναι. ἐρεῖ τε δὲ ἐπὶ γυναικὶ οὐ παντάπασιν ἀλλοτρίαν ὑμῖν· εἰμὶ γὰρ καὶ αὐτὴ
τὸ γένος Ἑλληνίς· καὶ Λέσβια τὴν πόλιν. ὑπὸ αἰχμαλωσίας μὲν ἠγμένη δεῦρο. πράττουσα δὲ τῶν οἴκοι
βέλτιον· εἰμὶ γὰρ τοι τῇ δεσποίνῃ τὰ πάντα. καὶ μόνον οὐ καὶ ἀναπνεῖ μετ' ἐμοῦ, ἀλλὰ καὶ νοῦς ἐστὶ καὶ ὦ-
τα καὶ πάντα τοῦ σχήματος· τοὺς καλοὺς αὐτῇ καὶ ἀγαθοὺς γνωρίζουσα καὶ . τοῦ δὴ Θεαγένους τῶν εἰρημένων πρὰ
τῆς Κυβέλης, τοῖς πεπραγμένοις τὴν προθυμίαν παρὰ τῆς Ἀρσάκης, παραλλήλα καθ' ἑαυτὸν ἀντεξετάζοντος
καὶ ὥσπερ τινὰς αὐτῷ καὶ ἰταλικὴν σὺν ἀκούσαντι καὶ τὸν ἀπρεπῆ ἐρωτικὴν διάλογον προσέβλεπε ἐν μέσῳ αὐτὸς, καὶ ἀνα-
θεὶς οὐδὲν ἐπὶ τοῖς μέλλουσι καταμαντευόμενος, μέλλοντος τε ἤδη τι λέγειν πρὸς τὴν πρεσβῦτιν, ἡ Χαρί-
κλεια προσκύψασα πρὸς τὸ οὖς ἡ Χαρίκλεια, τῆς ἀδελφῆς ἔφη μεμνῆσθαι ἐφ' οἷς ἂν λέγοις. σὺν ἄνθρωπον τὸ δὴ
λυόμενον, ὥσπερ ἔφη. τὸ μὲν Ἕλληνας εἶναι, καὶ αὐτή που μαθοῦσα τυγχάνεις. ἀδελφοί δέ ἐσμεν πρὸς ὧν
ὑπολήψεως ἀλώντων, ἐπὶ ζήτησιν ἐξορμήσαντες, χαλεπωτέρας ἐπιτυχόντες ἐνταῦθα
ὡμοτέροις ἂν δαίμοσι περιπεσόντες. καὶ τὰ μὲν ἀλγοῦντων, πολλὰ δὲ ἦν ἀποσυληθέντες. μόλις
δὲ αὐτοὶ περισωθέντες. καὶ κατά τι δεξιὸν βούλημα δαίμονος τῇ πρὸς τὸν ἥρωα καλασίριν συντυ-
χίᾳ χρησάμενοι, ἀφίγμεθα τε ἐνταῦθα, ὡς τὸ λοιπὸν τοῦ χρόνου μετ' αὐτοῦ βιωσόμενοι, νῦν ὡς ὁρᾷς
πάντων ἔρημοι καὶ μόνοι περιλελείμμεθα. τῶν δοκούντων καὶ ὄντων πρᾶγμα αὐτῶν ἄλλων προσαπο-
λωλεκότες. τὰ μὲν δὴ καθ' ἡμᾶς, ταῦτα. σοὶ δὲ, πλείστη μὲν χάρις καὶ τῆς νῦν δεξιώσεως καὶ ξεναγω-
γίας χάρις ὀφείλεται πλέον, εἰ καθ' ἑαυτοὺς ἡμῖν διάγειν τε καὶ λανθάνειν παράσχοις. τὴν δὲ ὁρίζουσαν ἡμῖν
τίνος ἔφασκες, καὶ τὸ γνωρίζειν ἡμᾶς πρὸς Ἀρσάκην ὑπερθεμένη. μηδὲ ἐπιστάσης οὕτω λαμπρᾶς
τε καὶ βασιλικῆς τύχης, ξένων καὶ ἀλητῶν καὶ συγγενῶν τὸν βίον. τοὺς γὰρ δὴ γνώσεις καὶ τῶν ἐντεύξεις, ἐκ
τῶν ὁμοίων ὡς εἴωθε γίνεσθαι καλόν. οὐκ ἐκαρτέρησεν ἡ Κυβέλη ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις. ἀλλ' ἐπὶ τῇ διηγή-
Τοῦ προσώπου καὶ τὰ ἄλλα ἀφορῶσα σφόδρα ὑπερησθεῖσα εἰς τὴν ἀκοὴν τῶν ἀδελφῶν. ἐνθυμουμένη μηδὲν
κώλυμα μηδὲ ἐμπόδιον ἔσεσθαι πρὸς τὰ ἐρωτικὰ τῆς Ἀρσάκης τὴν Χαρίκλειαν. ὦ καλλίστη νεανί-
ἔφη· οὐκ ἂν εἴποις ταῦτα περὶ Ἀρσάκης, ἐπειδὰν εἰς πεῖραν ἔλθῃς τῆς γυναικός. κοινὸν τι χρῆμα
ἐστὶ πρὸς πᾶσαν τύχην· καὶ πλέον ἐπικουρεῖν εἴωθε τοῖς παρ' ἀξίαν ἐλαττοῦντι πράττουσι. καὶ πρὸς τοὺς
οἷα Ἕλληνας, σφόδρα ἐλληνίζει τὴν γνώμην· χαίρουσα καὶ προστρέχουσα τοῖς ἐντεῦθεν. ἤθος τε καὶ ὁμι-
λίαν τὴν ἑλληνικὴν εἰς ὑπερβολὴν ἠγάπηκε. θάρσει τοίνυν. ὡς σὺ μὲν ὁποῖ' ἐκεῖ διαιτήσει, πρά-
ξεις τιμηθησόμενος. ἀδελφή τε ἡ σή, σύμπαιγνίς τε καὶ συνόμιλος ἐσομένη. ἀλλὰ τίνα ὑμῶν ὀνό-
ματα χρὴ προσαγγέλλειν. ὡς δὲ ὅτι Θεαγένην καὶ Χαρίκλειαν ἤκουσεν, αὐτοῦ με περιμένειν ἐφ' ἧ ποτε ἦν,
ὡς τὴν Ἀρσάκην μετὰ πλείστης σπουδῆς ὥρμησεν, παραγγείλασα πρότερον τῷ θυρωρῷ. ἦν δὲ καὶ αὐτὴ γραῦς· ἥτις βου-
λεῖ τὰ παρ' ἑαυτῆς εἰσιέναι, μηδαμῶς ἐπιτρέπειν. ἀλλὰ καὶ δεξιοῦσαι ποιοῦσιν ἡγεμονεύσαντες τοῖς νέοις. τῆς δὲ ἐκεῖ
δὲ ὅπως ὥσπερ Ἀχαιμένης παρὰ γνώμην τῶν ἐρωτικῶν Ἀρσάκης, ὥστε γὰρ ἐκείνῳ τὴν σκηνὴν εἰς τὸν πρὸ
ἐν θεαλήλυθεν ἐναλλαττομένοις τοῖς ὀφθαλμοῖς, οἷα δὲ ὥσπερ ἂν τί μοι καὶ ἔτι κακῶς ἔσται, μὴ

μαρ καὶ ὁ θεαγένης ὡς ὄντι περιχαρῆ· ὁρῶν δὲ καιρὸν νομίζειν ἑαυτοῖς· ἅμα τε καὶ ὑπηρετήσων τοῖς τῆς ἀρσάκης βουλήμασι· καὶ ὦ θεάγενες· μικρὰν ἔφη ὦ μῆτερ τῆς καλασίριδος τελευτῆς, ὡς λύπην ἡμῖν ἀνεκίνησας·

Καὶ τὸ πατρικὸν ἐκείνου περὶ ἡμᾶς βούλημα ἀποβεβληκότας, ὡς δάκρυα κατήγαγεν· ὕθλος ἔφη ταῦτα· καλάσιρις καὶ πατὴρ προσποιητός, πρεσβύτης, τῇ κοινῇ φύσει καὶ τῷ χρόνῳ τῆς ἡλικίας εἴξας· πάντα σοι πάρεστι διὰ μιᾶς· προστασία· πλοῦτος· τρυφή· ἡ ἀπόλαυσις τῆς ἐφ' ἡλικίας ἀκμῆς· καὶ ἁπλῶς τύχην εὐτυχοῦσαν νόμιζε καὶ προσκύνει τὴν ἀρσάκην· μόνον εἰ πείθοιο· πῶς εἰ ἐμὲ αὐτῇ προσιτέον καὶ ὁπότε ὅταν τοῦτο ἐπιτρέψῃ, πῶς δὲ χρηστέον καὶ ὑπουργητέον ὅτ' ἂν τι προστάττῃ· τὸ γὰρ φρόνημα ὡς οἶσθα μέγα καὶ ὑπέρογκον καὶ βασίλειον· νεότητι καὶ κάλλει προσεξαιρόμενον· καὶ ὑπεροφθῆναι ἅτε κελεύοι μὴ ἀνεχόμενον. πρὸς ταῦτα εἰπόντος τοῦ θεαγένους, ἐκ καθέκαστα ὡς ἀκόλουθον τῇ μὲν ἐκ μοχθηρᾶς ἐφ' ἡδονῇ τῆς ἐμμονῆς, ὀλίγον ὕστερον εὐνοῦχοι παρῆσαν· λέγοντες ὡς ἔνθεν τῆς σατραπικῆς τραπέζης ἐπὶ χρυσῶν σκευῶν κομίζοντας. πᾶσαν δὲ πολυτέλειαν καὶ χλιδὴν ὑπεραίροντα. καὶ τοῦτ' εἰπόντες ἡ δέσποινα δεξιοῦται καὶ τιμᾷ τοὺς ξένους. καὶ παραθέμενοι τοῖς νέοις, παραχρῆμα ἀπεχώρουν· οἱ δέ, ἅμα μὲν τῆς κυβέλης προτρεπούσης, ἅμα δὲ προσορῶντας μὴ δοκεῖν ἐνυβρίζειν τὴν ἀξίωσιν, ἀπεγεύοντο πρὸς βραχὺ τῶν παρακειμένων· καὶ τοῦτο ἐς ἑσπέραν ἐγίνετο· καὶ κατὰ τὰς ἄλλας λοιπὰς ἡμέρας· τῇ δ' οὖν ἑξῆς κατὰ πρώτην που τῆς ἡμέρας ὥραν, οἱ συνήθεις εὐνοῦχοι παρόντες ὡς τὸν θεαγένην, μετακέκληταί σε ὦ μακάριε πρὸς τῆς δεσποίνης ἐλθεῖν· ἐς ὄψιν ἡμῖν σε προστέτακται· καὶ ἥκειν τῆς εὐτυχίας ἀπολαύσων, ἧς ὀλίγοις εἰ καὶ ὀλιγάκις ἐνδίδωσιν· ὁ δέ, μικρὸν ἔφη σχολάσας, καὶ οἷον πρὸς βίαν ἑλκόμενος, διανεστη τε· ἐμὲ μόνον δὲ με ἥκειν ἐπέσταλται πρὸς αὐτῆς ἐλθεῖν, ἢ καὶ ἀδελφὴν ταυτηνὶ τὴν ξένην· τῶν δέ, σὲ μόνον ἀποκριναμένων, ἐκείνην δὲ καθ' ἑαυτὴν ὀφθήσεσθαι, νυνὶ δὲ συμπαρεῖναι τῇ ἀρσάκῃ τῶν ἐν τέλει τινῶν περσῶν· καὶ ἄλλως ἔθος εἶναι, ἀνδράσιν μὲν ἰδίᾳ· γυναιξὶ δὲ καθ' ἑτέρους καιροὺς χρηματίζειν, προσκύψας ὁ θεαγένης, οὔτε καλὰ ταῦτα οὔτε ἀνύποπτα πρὸς τὴν χαρίκλειαν ἠρέμα ἔφη πρός· ἀντικρυς δὲ ὡς ἐδόκουν μὴ ἀντιβαίνειν, ἀλλὰ συμβαίνειν τῇ προστάξει δεῖν ἐκρίνετο, ὡς πάντα πρὸς νοῦν ἡ κάμνης ποιησομένων, εἵπετο τοῖς ἄγουσι· καὶ ὅπως δὲ χρὴ τὴν ἔντευξιν ποιεῖσθαι, καὶ ὡς ἔθος προσκυνεῖν ὑποτείνοντες, ὁ δὲ μὲν ἀπεκρίνατο· εἰσελθὼν δέ, ἐπὶ προκαθημένην ἐφ' ὑψηλοῦ καταλαβών, ἁλουργοῦ μὲν καὶ χρυσοπάστου ἐσθῆτι φαιδρυνομένην, ὅρμων δὲ πολυτελείᾳ καὶ τιάρας ἀξιώματι μεγαλαυχουμένην, καὶ παντοίᾳ κομμωτικῇ πρὸς τὸ ἁβρότερον δεικνυμένην, δορυφόρων τε ἐκ παρεστώτων, καὶ τῶν ἐπιδόξων ἑκατέρωθεν προέδρων προκαθημένων, οὐκ ἐπτήξε τὸ φρόνημα· ἀλλ' ὥσπερ τῶν συγκειμένων αὐτῷ πρὸς τὴν χαρίκλειαν ὑπὲρ τῆς θεραπευτικῆς ὑποκρίσεως ἐπιλελησμένος, αὐτὰ ξυνέστη πλέον μὲν εἰς μεγαλοφροσύνην, πρὸς τὸ ἀλαζονικὸν τῆς προσοικῆς θέας. καὶ οὔτε ὀκλάσας, οὔτε προσκυνήσας, ἀλλὰ πρὸς ὀρθῆς τῆς κεφαλῆς, χαῖρε ἔφη βασίλειον αἷμα ἀρσάκη· τῶν δὲ παρόντων ἀγανακτούντων, καὶ θροῦν τινα ὅτι μὴ προσεκύνησε κατὰ στασιάστην τοῦ θεαγένους, ὡς τολμηροῦ καὶ θρασέος ἀφιέντων, ἡ ἀρσάκη μειδιάσασα, σύγγνωτε εἶπεν, ὡς ἀπείρῳ τῷ ξένῳ, καὶ τὸ ὅλον ἕλληνι· καὶ τὴν ἐκ τοῦ ὑπεροψίαν καθ' ἡμῶν νοσοῦντι· καὶ ἅμα καὶ τῆς κεφαλῆς τὴν τιάραν ἀφείλε· πολλὰ τῶν παρόντων κωλυόντων· τοῦτο γὰρ πεποίηκε τὸ πρόσωπον τοῦτο ἀντασπάζεσθαι καὶ ἀμείβεσθαι· καὶ θαρσεῖτε ὦ ξένε ἔφη πάντα διὰ τοῦ ἑρμηνέως, σύμφωνα γὰρ τὴν ἑλλάδα γλῶτταν οὐ κατέφθεγγετο· ἕλεγε τίνος χρῄζεις ὡς οὐκ ἄν ποτε ξενικῶς ἀπέλθοις· μένοντι τοῦτο πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐπισημαινομένη· πάρεστι δὲ καὶ δορυφόροι· καὶ ἀναχωρεῖν τοῖς ἀμφὶ τοὺς ἐκθεμένους, εἶ μὴ ἐρίζειν ἀκριβέστερον, καὶ ταῦτα φασὶ τινὲς τὴν αἰτίαν ὑποπτεύοντες θαυμάζειν· ἐπίγνωθι ὅτι τῶν δεδιότων πρακτέον· ἡ δὲ ἀρσάκη τῇ ἐντεῦθεν πρὸς αὐτὴν ἄγουσα· ἔνθεν μὲν ὡς συνήθως ἐκείνοις ἡμᾶς σοι· ἀλλ' ὑστεραίᾳ δὲ τὴν πρὸς θεαγένην ἔντευξιν ἀσχολουμένην οὐ μοιραίως μόνον κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἰδιωτῶν τοῦ περὶ τὸν θεαγένην ἀπέστελλεν, ἀλλὰ καὶ δέ τινας ἐσθῆτας, ἑτέρων μὲν πεποικιλμένας, σιδωνίας τε καὶ λυδίας ἔργα χειρός· συναπέστελλε δὲ καὶ ἀνδράποδα ὑπηρετησόμενα· κόριον μὲν τῇ χαρικλείᾳ· παιδάριον δὲ τῷ θεαγένει· τὸ μὲν μὲν ἰωνικά· τὴν δὲ ἡλικίαν ἡβῶσα εἰ τὸ πολλὰ τὴν κυβέλην παρακαλέσαι ἐπισπεύδειν, καὶ ὡς ὅτι τάχιστα διανύειν τὸν σκοπόν· οὐ γὰρ ἔτι φέρειν τὸ πάθος, ὁ δὲ θεαγένης οὐδὲ αὐτὴν ἀμφίβολον, ἀλλὰ παντοίως ἐκπροΐεσαν τοῦ θεαγένην· προὔλεγε μὲν γὰρ οὐκ ἐξέφαινε τὸ βούλευμα τῆς ἀρσάκης· κύκλῳ δὲ καὶ διὰ περισπασμάτων τὸ συνιέναι προσβιβάζουσα· καὶ τήν τε περὶ αὐτὸν φιλοφροσύνην τῆς δεσποίνης μεγαλύνουσα, καὶ τὸ κάλλος, οὐ τὸ φαινόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὸ ταῖς ἐσθῆσι μηδέπω ὀφθὲν εὐλόγων προφάσεων ὑποφαίνουσα· καὶ τὸ ἦθος, ὡς ἐραστὸν καὶ εὐόμιλον, καὶ χαίρουσα τοῖς ἁβροτέροις καὶ εὐπροσχοτέροις τῶν νέων· καὶ ὅλα ἀπὸ πεῖραν εἶδε διεξῄει λαμβάνουσα, ἃ προστρέχει τῶν ἀφροδισίων· καὶ ὁ θεαγένης, τὸ μὲν τῆς φιλοφροσύνης, ὡς φιλέλληνι τῷ ἤθει ὡς εὐχαρίστου αὐτὸ, συνεπήνει· καὶ χάριν ὡμολόγει· τὰ δὲ ἐπέκεινα τῶν ἀτοπωτέρων, ὡς ἂν μηδὲ συνιεὶς τὴν ἀρχὴν ἑκὼν ὑπερέβαινε· ταῦτα τοίνυν ἔχε τὴν γραῦν, ἐφ' οἷον ἐλύζε τὴν καρδίαν, σχολῇ μὲν μὲν ὡς συνιεὶς τὸ πρὸς αὐτὴν γέρας, ἀπαυθαδιαζόμενον δὲ καὶ διαθροῦμενον ὁρῶσα τὴν πεῖραν· καὶ τὴν ἀρσάκην οὐκέτι φέρειν οἷα τε διοχλουμένην· καὶ καρτερεῖν οὐκέτι δύνασθαι λέγουσαν, καὶ τὴν ἐπαγγελίαν ἀπαιτοῦσαν· ἤν ἄλλοτε ἄλλως προφάσεσιν ὑπερετίθετο καὶ ἀνεβάλλε· νῦν μὲν βουλομένου ἀποκλαίειν τὸν νεανίαν φάσκουσα, νῦν δὲ ἀμαλλίαν τινὰ προσπεπτωκέναι πλατ

ζηλοτυπίας ἐμπλησθείς, ὡς ἐκ ἀδελφῆς ἐκείνην τὴν Ἀρσάκην ὑποβλέψαντά τε, καὶ πρὸς τοὺς παρόντας ἠρέμα διαγελῶντα. ἤδη δὲ διαλυομένου τοῦ συμποσίου, προσελθὼν τῷ χάριν οὖν δέσποινα ἔφη ὁ Θεαγένης, ὑπηρετοῦντά με μόνον ἀμφιέννυσθαι ταύτῃ τῇ στολῇ κέλευσον. ὡς δὲ ἐπένευσεν ἡ Ἀρσάκη, τὰ σὺν ἡσυχίᾳ ἀμφιεσάμενος ἐξῄει. σὺν ἐκείνῳ δὲ καὶ ὁ Ἀχαιμένης· πολλὰ τῆς προπετείας τοῦ Θεαγένους ὀνειδίζων καὶ ὡς ἡμαρτηκὼς ὁ ξένος ἦν πρόχειρον. καὶ ὡς τὴν μὲν πρὸς τὴν δέσποιναν τοῦ ξένου καὶ ἀπειρίαν ὑπερβάλλειν, ἡ δὲ ἐπὶ μέγα βλακευομένους εὐχαρίστει. καὶ ὅτι φίλος ὢν ταῦτα συμβουλεύοι. μᾶλλον δὲ ὀλίγου ὕστερον καὶ ἀσπασάμενος ὑποχείριον καὶ ἀδελφῆς τῆς ἐκείνου καθ᾽ ὑπόσχεσιν τῆς δεσποίνης αὐτὴν αἰτούμενος. καὶ πολλὰ μὲν τοιαῦτα ἐκεῖνος ἔλεγεν· ὁ δὲ, οὐδὲ ἀκούοντι προσεοικώς, κατασημήνας αὐτῇ τὴν ὁρμὴν, Χαρικλείᾳ συνέβαλεν αὐτοὺς ἡ Κυβέλη, καὶ τὴν μὲν δέσποιναν τὴν μεσημβρινὴν ἐπιτηρουμένη. καὶ ἰδοῦσα σὺν θρόνῳ τὴν ἐσθῆτα, ἤρετο τὴν αἰτίαν. ὁ δὲ, τὸ ξένον μειράκιον ἔφη προτετίμηται ἡμῖν. καὶ χθὲς καὶ τήμερον παρεστὼς, οἰνοχοεῖν ἐπιτέτραπται. καίτοι σὲ ὁ Ἀχαιμένης, ὁ παρὰ νῦν καὶ οἰνοχόος, πολλάκις μοι ἐφθόνει ὁρῶν φιάλην. καὶ παρίστατο πλησίον βασιλικοῦ σώματος, τὸ μὲν Χαρίκλεια ὀνόματος ἀξίωμα τῷ πράγματι εὑράμενος. καὶ τὸ μὲν τοῦτον τιμᾶσθαι μὴ χρόνῳ καὶ ἐξεταζόμενον, καὶ κοινωνοῦντα καὶ τῶν ἀπορρητοτέρων διότι καὶ κακῶς ποιοῦσι τὰ ὑμέτερα σιωπῶ μὲν καὶ συνεπράττομεν, ἢ πονηρά ἐστιν, καὶ πρὸς ὅν δεῖ. ἀλλ᾽ ἐκεῖνο γε δεῖ ξυνῖεν, ἀμείνω ὕβρεως τῆς ἐφ᾽ ἡμᾶς τοὺς ὑπουργοὺς καὶ συνέργους ἦν καὶ τὴν ἀξίαν τοιαῦτα γίνεσθαι. ὁ πρῶτος μὲν τοῦτο, δεύτερος λόγος. τὸ δὲ παρὰ σοῦ μὲν, τὴν μνηστὴν ἐβουλόμην, ἣν ταῦτα πάντα ἐμοὶ γλυκύτατα, τὴν Χαρίκλειαν ἰδεῖν μοι ἐπὶ τοῦ δεδηλωμένου τῆς τύχης, ἡ θεὸς ἐκείνης διαιτήσασα δέομαι ἀνάγκην. καὶ ἡ Κυβέλη, ποίαν μνηστὴν τὸ τέκνον. ἔοικέ μοι τὸ σκαιότατα σὺ κατὰ σαυτὸν ἀγανακτεῖν. τὸ μάζομαι δὲ αἰμοσον λαμβάνειν. οὐκ ἐλάμβανες πρὸ γάμου τὴν Χαρίκλειαν. τί ἔφη λάθρα σώφρονος. οὐκ ἀμῖν ἀξίως γαμεῖν ὁμόδουλον ἑαυτοῦ; διὰ τί ὅπερ. διὰ μὰς ἔφη καὶ τὴν ἀνδρείαν περὶ Ἀρσάκην εὔνοιάν τε καὶ πίστιν. ἐπεὶ δὴ γὰρ ἐκείνης τῆς ἑαυτοῦ ἀσφαλείας προτιμήσαντα, καὶ τὴν ἐκείνης ἐπιθυμίαν καὶ τῆς ἀνδρείας σωτηρίαν ἐπιπροσθεῖσα, ἅπαντα καθ᾽ ἡδονὴν συνεπράξαμεν, ἅπαξ που παρασελέσθαι τὸν θάλαμον ἐγγενήσασθαι οὗτος καὶ λαμπρὸς ἐρώμενος καὶ μόνον ἐφθάσε, ἀναπέπηκε παραβῆναι τοῖς προσεσχημένοις ὅρκοις. αὐτὸς δὲ κατὰ γάμον τὴν Χαρίκλειαν· οὐκ ἀδελφὴν ἀλλὰ μνηστὴν ἐμοὶ διατεθειμένος. καὶ ἐπιγέγονται ταῦτα ἐκείνη ὥσπερ; ἐπιγέλ τό που διομνύμενος ἡ Κυβέλη· παρούσης ἐμοῦ καὶ ἀκουούσης. καὶ τοῖς γάμοις αὐτῆς ἐσιόπα λαθραῖος, ὀλίγαις ὕστερον ἡμέραις. σοὶ δὲ, ἀλλήσιμοι κἂν ἡμᾶς ἄν τι τοῦτο ἐπιγένοιτο. βαθὺ δή τι πρὸς ταῦτα ἀνοιμώξας ὁ Ἀχαιμένης, καὶ τὸ χαῖρε διὰ τοῦ λίας, ἔφη πικροῖς μοι ὁ κόσος συμπαθής. μόνον μοι σύμπραττε τὴν δεχομένην σύμμαχον οὐ δυσχεραῖς ὑπόθεσιν. καὶ εἴ τις ἐπιδεικτικῇ, καθ᾽ ὃ ὑπερκαταπερισσεύοιτο, ἀπαγγελεῖν μνηστὴν ὅ γε μνᾶσθαι ὁμολογεῖ τὴν ἀδελφήν. ὥσπερ οὖν σὺν αὐτῷ ἐπὶ διακρίσεσθαι τὴν ἐμὴν τὸν ἔρωτα πρᾶττεσθαι· ἐμοὶ περιβάλλοι, ἐμοὶ φίλοι καθάπερ ἡμῶν καὶ συγκαθεύδοι, καθάπερ τις ἐλάχιστος, ὅτι μὴ ἀδελφὴ μνηστὴ δὲ ἐστιν, εἰ ὡς μὲν λίαν ταῦτα καὶ ὅρκοις καὶ θεοῖς τοῖς παραβαθεῖσι. ταῦτα εἶπε. καὶ ὑπὸ ὀργῆς ἅμα ζηλοτυπίας καὶ ἔρωτος καὶ ἀτυχίας οἰστρηθείς, ἵνα καὶ ἄλλον τινὰ διαταράξαι πρᾶγμα, καίτοι γε δὴ βαρβαρικὴν τὴν προσπεσοῦσαν ἔννοιαν οὐκ ἐπιλογισμῷ διακρίνας· ἐκ δὲ τῆς πρώτης ὁρμῆς κρατηθεὶς, ἔσπερας ἐπελθούσης, ἵππον τὸ ὀρμείον, οὗ ἐφ᾽ ἅπασι ἐπαγγελθεὶς ἀπεφαίνετο, ὑφελὼν, ᾤχετο διωκόμενος, ἀφίππευσε πρὸς τὸν Ὀροονδάτην. καταλαμβάνει δὲ τότε μάλα στρατιὰν ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας συγκροτοῦντα, καὶ πανταχόθεν πολεμίων χεῖρα παντοίαν ἀθροίζοντα. καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις ἔξοδον ἤδη ἐκπονούμενον:-

ἡλιοδώρου αἰθιοπικῶν ὄγδοον:-

Ο γὰρ δὴ βασιλεὺς αἰθιόπων, ἅπαντα πρὶν ἐλαύνεσθαι τὸν Ὀροονδάτην, καθάπερ εὐθὺς ἐπὶ τὸν ἆθλον τοῦ πολέμου γενόμενος εἰσπραττόμενος, καὶ τὴν πόλιν ἐπιμαχομένας τὰς Φίλας τυγχάνουσαν ἐκ προλήψεως ὑφ᾽ αὐτοῦ περιημμένος, ἐς πᾶσαν ἀμηχανίαν, ὥστε καὶ τὰ πράγματα ποιεῖσθαι τὴν ἐκστρατείαν, καὶ αὐτοσχέδιον τὰ πολλὰ κατηνάγκαζεν. ἡ γὰρ πόλις αἱ Φίλαι, κεῖται μὲν ἐπὶ τοῦ Νείλου τῶν ἐλαττόνων καταρρακτῶν, ἄνωθεν τοῦ μικρόν· συνῴκισται δὲ καὶ Ἐλεφαντίνης ἑκατόν που τὸ μεταξὺ σταδίοις διαιρουμένη. ταύτην ποτὲ φυγάδες Αἰγύπτιοι καταλαβόντες καὶ οἰκήσαντες, ἀμφίβολον Αἰθιοπίᾳ τε καὶ Αἰγύπτῳ κατέστησαν. τοὺς καταρράκτας τὴν Αἰθιοπίαν ὁριζόντων· Αἰγυπτίων δὲ καὶ τὰς Φίλας, κατὰ τὴν προενοίκησιν τῶν πρὶν ἐκεῖσε φυγάδων, ὡς ἂν δορυαλώτους Αἰγυπτίοις προσνέμειν ἀξιούντων. συνεχῶς δὴ μεταπιπτούσης τῆς πόλεως· καὶ τῶν ἀεὶ προλαβόντων καὶ ἐπικρατούντων γινομένης. τότε δὲ ὑπὸ φρουρᾶς Αἰγυπτίων τε καὶ Περσῶν κατεχομένης, ὁ τῶν Αἰθιόπων βασιλεὺς πρεσβείαν ὡς τὸν Ὀροονδάτην στείλας, ἐξῄτει τάς τε Φίλας. ἐξῄτει δὲ καὶ τὰ σμαραγδεῖα μέταλλα. καὶ πάλαι περὶ τούτων ὡς ἔφην τὰ διακηρυκευσάμενος, καὶ οὐ τυχὼν, ὀλίγας τὸ προφθῆναι τοὺς πρεσβευτὰς ἡμέραις ἐπιπρέψας, ἐφ᾽ ἅπερ τὸ πάλαι προπαρεσκευασμένος ἦν, ὡς εἰς ἄλλον τινὰ πόλεμον, καὶ οὐδενὶ τὴν ὁρμὴν τῆς στρατείας φράσας. κατὰ δὲ τὰς Φίλας ὑπερβεβηκέναι τοὺς πρεσβευτὰς εἴκαζεν, ὀλίγον ὕστερον πρὶς τε οἰκοῦσι καὶ φρουροῖς εἰποίησεν αὐτούς, καὶ ὡς ὑπὲρ εἰρήνης καὶ φιλίας πρεσβεύοιεν ἀπαγγέλλοντας, αὐτὸς αἰφνίδιον ἐπιστὰς

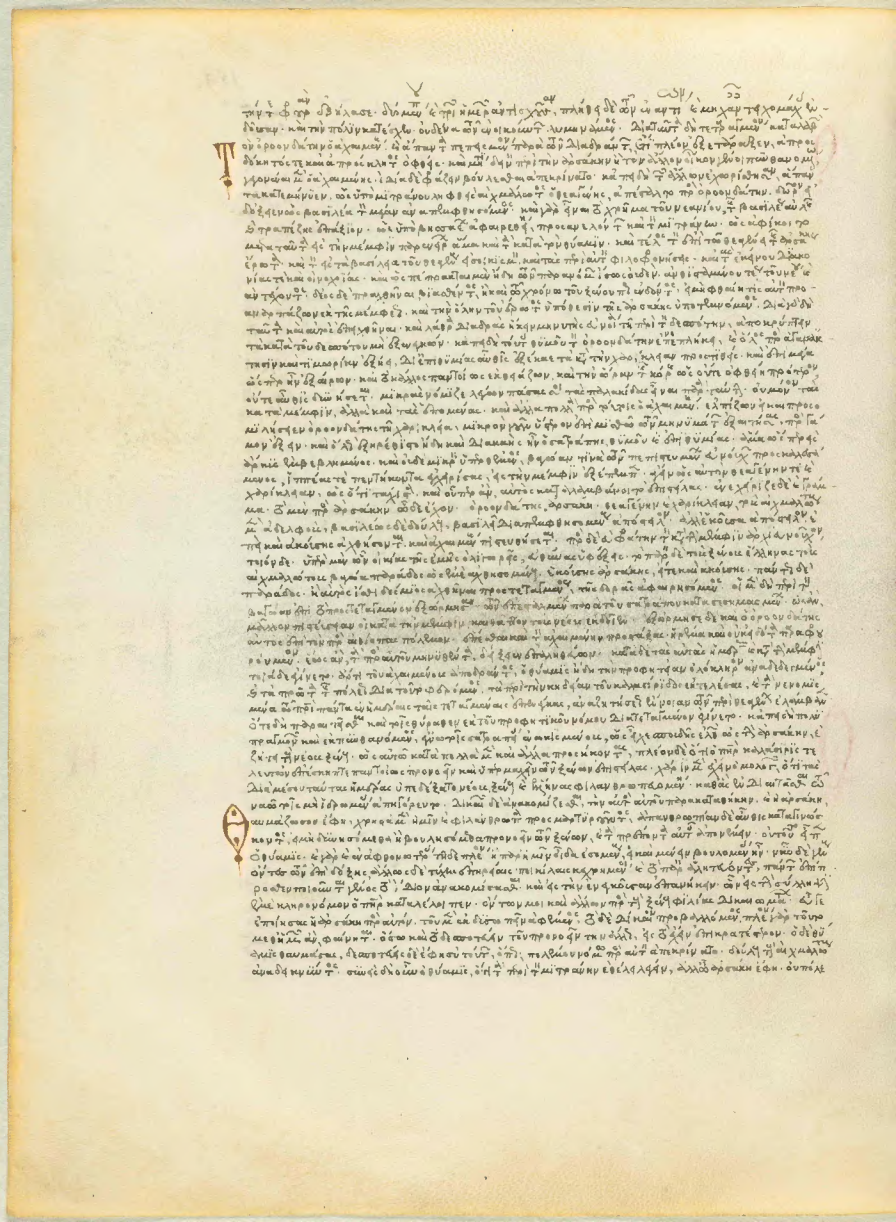

τήν τε φυγὰν ἐβήλασε. δύο μὲν καὶ τρὶ ἡμέρ' ἀντισχοῦσαν, πλήθει δὲ ὧν ἐναντίων καὶ μηχαν τεχομάχων ἐν-
δοῦσαν. καὶ τὴν πόλιν κατέσχεν. οὐδένα ὧν ἐν οἰκοῦντ' λυμηνάμενος. διὰ ταῦτα δὴ τετραίμενον καταλαβὼν
ὃν ὀροονδάτην ὁ ἀχαιμένης. καὶ ἅπαντα πεπεισμένον παρὰ ὧν διαδράντ', ὅτι πλέον ἐξετάραξεν, ἀπρο-
δόκητός τε καὶ ἀπρόσκλητος ὀφθείς. καὶ μητίδειν πρὶ τὴν ἀρσάκην ἢ τὸν ἄλλον οἶκον γένοι πῶθ' ἀνομίζ-
γεγονέναι μὲν ὁ ἀχαιμένης. ἰδία δὲ φάλειν βούλεσθαι ἀπεκρίνατο. κἀπειδὴ τοῦ ἄλλου ἐχωρίσθησαν, ἅπαν-
τα κατεμήνυεν. ὡς ὑπὸ μιτράνου ληφθεὶς αἰχμάλωτος ὀθεαιένης, ἀπέσταλτο πρὸς ὀροονδάτην. δῶρον δὲ
δόξειν ὡς βασιλέα τὴν μείαν ἀναπεμφθησόμενος. καὶ γὰρ εἶναι τὸ χρῆμα τοῦ νεανίου, τῆς βασιλέως αὐλῆς
ὑπερπέλης ἐπάξιον. ὡς ὑπόβησσα ἐξ ἀφαιρεθεῖ, προσανελόντ' καὶ τὴν μιτράνην. ὡς ἀφίκοιτο
μεθὰ ταῦτα εἰς τὴν μέμφιν παρενεῖρ' ἅμα καὶ τὰ κατὰ τὸν θυάμιν. καὶ τέλος τὴν ἐπὶ τῶθ' ἐρεθεῖ τῆς ἀρσάκης
ἔρωτα. καὶ τὴν εἰς τὰ βασίλεια τοῦ θεοῦ εἰσοικίσμ'. καὶ τὰς πρὶ αὐτὴν φιλοφρονήσεις. καὶ τὰς ἐκείνου διακο-
νίας τε καὶ οἰνοχοίας. καὶ ὡς πέπρακται μὲν ἤδη ὧν παρανόμ' ἴσως οὐδέν. ἀνθισαμένου τε τοῦ νεῦ καὶ
ἀντέχοντος. δέος δὲ πραχθῆναι βιασθέντος, ἢ καὶ ὧν χρόνῳ τοῦ ξένου πεῖ ἐνδόντος. ἐμὴ φθαίη τις αὐτὴν προ-
ανάρπαζον ἐκ τῆς μέμφεως. καὶ τὴν ὅλην τοῦ ἔρωτος ὑπόθεσιν τῆς ἀρσάκης ὑποτεμνόμενος. διὰ γὰρ δὴ
ταῦτα καὶ αὐτὸς ἐπεχθῆναι. καὶ λάθρα διαδρὰς ἠκεν μηνυτὴς εὐνοίᾳ τῇ πρὶ τὴν δεσπότην, ἀποκρύπτειν
τὰ κατὰ τοῦ δεσπότου μὴ ἐξενεικών. κἀπειδὴ τοῦτ' θυμοῦ τὴν ὀροονδάτην ἐπεπλήκει, καὶ ὅλος πρὸς ἀγαμάκ-
τησιν καὶ τιμωρίαν ἐξήει, διὲ πιθυμίας αὖθις ἐξέκαετα κατὰ τὴν χαρίκλειαν προστιθείς. καὶ ἐπὶ μεῖα
ὡς πρὸς ἦν ἐξαίρων. καὶ ἐπὶ ἄλλος παντοίως ἐκθειάζων. καὶ τὴν ὥραν τῆς κόρης ὡς οὔτε ὀφθεὶς ἡ πρότερον,
οὔτε αὖθις διῶ ἡσεται. μικρὰς νομίζε λέγων πάσας εἰ τὰς παλακίδας εἶναι παρὰ ταύτῃ. οὐ μόνον τὰς
κατὰ μέμφιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπομένας. καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς τούτοις ὁ ἀχαιμένης. ἐλπίζων ἐκ καὶ προσο-
μιλήσειν ὀροονδάτης τῇ χαρίκλειαν, μικρὸν γοῦν ὕστερον ἐπὶ μισθῷ ὧν μηνυμάτων ἐξαιτήσας, πρὸς γά-
μον ἔξειν. καὶ ὁ λῆς ἐξηρέθιστο ἤδη καὶ διακαὴς ἦν ὁ σατράπης, θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας. ἅμα ὡς πρὸς
ἀρκὶς ἐμβεβλημένος. καὶ οὐδὲ μικρὴν ὑπερθεῖν, βαιόν τινὰ ὧν πεπιστευμένος ἐν νοῦχ προσκαλεσά-
μενος, ἱππέας τε πεντήκοντα ἐχειρίσας, εἰς τὴν μέμφιν ἐξέπεμπε. ἐξ ἐν ὡς αὐτὸν θεαιένην τε καὶ
χαρίκλειαν, ὡς ὅτι τάχιστα. καὶ οὗ πρὸς ἄν, αὐτὸς κατὰ λαμβάνοιτο ἐπιστείλας. ἐνεχειρίζε δὲ καὶ γράμ-
μα. ὃ μὲν πρὸς ἀρσάκην ὧδε ἔχον. ὀροονδάτης ἀρσάκη. θεαιένην καὶ χαρίκλειαν, τοὺς αἰχμαλώτους
μὲν ἀδελφοὺς, βασιλέως δὲ δούλους, βασιλεῖ διαπεμφθησομένους ἀπόστελλε. ἀλλὰ ἔκοισα ἀπόστελλε. ἐ-
πεὶ καὶ ἀκούσης ἀχθήσονται. καὶ ἀχαιμένης πιστευθήσεται. πρὸς δὲ εὐφάτην τὴν κατὰ τὴν μέμφιν ἀρχίαν νοῦχον,
τοιόνδε. ὑπὲρ μὲν ὧν οἰκίας τῆς ἐμῆς ὀλίγωρας, εὐθύνας ὑφέξεις. τὸ πάρ δὲ τοὺς ξένους ἔλληνας τοὺς
αἰχμαλώτους βαιὰ παράδος ὡς ἐμὲ ἀχθησομένους. ἐκούσης ἀρσάκης, εἴτε καὶ ἀκούσης. πάντες δὲ
παράδος. ἢ αὐτὸς ἴσθι δεσμίος ἀχθῆναι προστεταγμένος, τῆς δορᾶς ἀφαιρησόμενος. οἱ μὲν δὴ πρὶ τὴν
βαιῶν ἐπὶ ὁ προστεταγμένον ἐξώρμησαν. ὧν ἐπεσταλμένος παρὰ τοῦ σατράπου κατασεσημασμένος. ὡς ἀν-
μᾶλλον πιστεύσειν οἱ κατὰ τὴν μέμφιν. καὶ θαττον τοὺς νέους ἐκδοῖν. ἐξώρμησε δὲ καὶ ὁ ὀροονδάτης
αὐτὸς ἐπὶ τὸν πρὸς αἰθίοπας πόλεμον. ἐπέσθαι καὶ τὴν ἀχαιμένην προστάξας. ἡρέμα καὶ οὐκ ἐκ τὰ πρὸς φυ-
ρούμενον. ἕως ἄν, τὰ πρὸς αὐτοῦ μηνυθέντα, δεῖ ξένον ἐπαληθεύσων. κατὰ δὲ τὰς αὐτὰς ἡμέρας καὶ τὴν τῆς μέμφι-
τοιάδε εἰγίνετο. ἄρτι τοῦ ἀχαιμένους ἀποδράντος, ὀθυάμις ἤδη τὴν προφητείαν ὁλόκληρον ἀναδεδεγμένος,
ὡς τὰ πρῶτα τῆς πόλεις διὰ τοῦ φορόμενος. τὰ πρὶ τὴν κηδείαν τοῦ καλασιρίδος ἐπελέσας, καὶ τὰ νενομίς-
μενα ὧν πρὶ πάντα ἐν ἡμέραις ταῖς τεταγμέναις ἐπενεγκάς, ἀναζητήσεις ἐν νοίαν ὧν πρὶ θεοῦ ἐλαμβάνω
ὅτε δὴ παραιτεῖσθαι καὶ τοῖς θύραθεν ἐκ τοῦ προφητικοῦ νόμου διατεταγμένον εἰγίνετο. κἀπειδὴ πολὺ
πραγμῶν καὶ ἐκπεῖν θαρσόμενος, ἐνωτρίς σατραπεῖ ἐνωκισμένους, ὡς ἔχε σποιδῆς ἐλθὲ ὡς τὰ ἀρσάκην, ἐ-
ζήτει τὴν νέους ξένους. ὡς αὐτῷ κατὰ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα προσήκοντας, πλέον δὲ ὅτι ὁ πῆρ καλασίρις τε
λευτὼν ἐπέσκηπτε παντοίως προνοεῖν καὶ ὑπερμαχεῖν ὧν ξένων ἐπιστείλας. χάριν μὲν ἐχεῖν ὁ μολοῦ, ὅτι τὰς
διὰ μέσου ταύτας ἡμέρας ὑπεδέξατο νέους ξένους καὶ ἐξήνας φιλανθρωπευομένη. καθὰς ἐν διαιτᾶσθαι ὧν
ναῶ τοῖς μὴ ἱερωμένοις ἀπηγόρευτο. δικαῖ δὲ ἀνακομίζεσθαι, τὴν αὐτὰ αὐτοῦ παρακαταθήκην. καὶ ἡ ἀρσάκη,
θαυμάζωσον ἔφη, χρηστὰ μὲν ἡμῖν καὶ φιλανθρωπὰ προσμαρτυρούντος, ἀπανθρωπίαν δὲ αὖθις κατεγινώσ-
κοντος, ἐμὴ δῶν ἡ σύμεθα ἢ βουλησόμεθα προνοεῖν ὧν ξένων, καὶ τὰ πρέπον τὰ αὐτὸν ἀπονεμεῖν. οὐ τοῦτο ἐξ πρὸς
ὀθυάμις. καὶ γὰρ καὶ ἐν ἀφθονωτέρῳ τῇδε πλέον ἢ παρ' ἡμῖν δίδα ἐσομένους, ἐκ καὶ μέν ἐν βουλομένῳ ἦν. νῦν δὲ γεῖν
ὄντες ὧν ἐπὶ δόξης, ἄλλως δὲ τύχεις ἐπηρείαις. ποικίλαις κεχρημένοι καὶ ὁ πάρ ἀλητεύοντες, πάντ' ἐπὶ π-
ρόσθεν ποιοῦνται γένος ὁ ἰδίου ἀνακομίσασθαι. καὶ εἰς τὴν ἐν ἐκοῖσαν ἐπανήκειν. ὧν εἰς τὰ σύλλη ἐλ-
ὲ κληρονόμον ὁ πῆρ καταλέλοιπεν. ὄντων μοι καὶ ἄλλων πρὸς τὴν ξένου φιλίας δικαιωμάτων. εὖ γε
ἐποίησας ἡ ἀρσάκη πρὸς αὐτόν. τοῦ μὲν ἐκδίσω πᾶν ἀφεμένος. ὁ δὲ δικαίων προβαλλόμενος. πλέον γὰρ τοῦτο
μεθὴ μὲν ἄν, φαίνεται. ὅσω καὶ ὁ δεσποτεύειν τοῦ προνοεῖν τὴν ἄλλε, εἰς ὁ ἐχεῖν ἐπικρατέστερον. ὁ δὲ θυ-
άμις θαυμάσας, δεσποτεύεις δὲ ἔφη σὺ τοῦτο, ὅπερ πολεμουνόμου πρὸς αὐτὴν ἀπεκρίνατο. δούλους τῆς αἰχμαλώτους
ἀνάδει κνῦν τος. σῶν εἰς δὴ οὖν ὀθυάμις, ὅτι τὰ πρὶ τὴν μιτράνην ἐθελεγλεῖν, ἀλλὰ ἀρσάκη ἔφη. οὐ πόλε

μος τάδε· ἀλλ᾽ ἀρ᾽ ἐμὴ καὶ τὸ παρ᾽ ἐκεῖνον κἀκεῖ μὲν δούλη· ἐλεύθερον δὲ αὐτῇ πέφυκε· κἀκεῖ μὲν ἐστὶ βούλημα
τυραννικόν· τουτὶ δὲ δόγμα βασιλικόν· ἐρήμην δὲ καὶ πλειόνων, ἀλλ᾽ οὐ τῶν ὁμοίων ἀξίωσις, ἀλλὰ τῶν χρω-
μένων διατάξεις, ἀληθέστερον γνωρίζειν πέφυκε. τὸ μὲν δίκαιον τοῦτο ἐστὶ τῷ θεμένῳ, βέλτιον ἐμοὶ φανῇς
ὁριζομένη· τὸ γὰρ ἐμὲ μὴ πρέπον ἢ συμφέρον, οὐδὲ γελοίοις ἐπιτάγμασι καθίστασθαι. τὸ γὰρ ὅσοι καλοῦσιν ἡλικιώτης
νέων καὶ ξένων γένους ἐκθύμως φαίνεσθαι ὁμολογεῖν ἀπαιτουμένην. ἐπὶ τούτοις οὐκέτι κατασχεῖν ἡ Ἀρσάκη·
ἀλλ᾽ ἔπασχεν, ὃ δὴ καὶ πάντες ὡς ἐπίπαν οἱ ἐρῶντες· λανθάνειν μὲν οἰόμενοι τῆς ὕβρεως εἶεν· ἀλισκόμενοι δὲ ἀπ-
αναισχυντοῦσιν· ὁ μὲν ἀγνοούμενος ὀκνηρότερος· ὁ δὲ πεφωραμένος θρασύτερος καθίσταται. ὡς δὴ καὶ ἡ
τότε σώφροσιν τῆς ψυχῆς ἐλέγχους ἀμείβετο, καὶ τὴν σύνεσιν ὑποτείνουσα τῶν καὶ ταύτην ὑποτοπήσασα, παρ᾽ οὐδὲν
μὲν τὴν προφήτην καὶ τὴν προφητικὴν ἀξίωσιν ποιησαμένη, πάντα δὲ γίνεσθαι ἐπὶ τὸ πράττειν ὁρμήσασα, ἀλλ᾽ οὐδὲ τὴν
θεμιτὴν τραπέζαν ἐφ᾽ ἣν ἐξέδραμεν ὑμῖν χαρίσασθε. ἀλλ᾽ ἔσται καιρὸς ὃν ἔγραψε ἐκ θεοῦ τε καὶ τῶν αὐτοῦ ἀλιτηρίων
ὅρων ὁ μὲν δεύτερος πράξεται. τοῦ δὲ οἱ μεθήσομεν· ἐπὶ τῶν παρ᾽ ἐμοὶ δουλευόντων. ὀλίγον δὲ ὕστερον ἀδελφοῦ
ἐμοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου, κατὰ νόμον τὸν περσικὸν ἀναπλεύσομεν. πρῶτον τὸν ῥήτορεύε, καὶ δίκαια ἐπι-
πάντα καὶ συμφέροντα μάτην ὁριζόμενοι. ὡς οὐδὲν προσδεῖται ὁ κρατῶν. τὸ βούλημα τὸ ἴδιον τούτων ἑκάστοτε
ποιούμενος· καὶ σὺ ἄλλης τῆς ἡμετέρας ὅτι ταχίστου καὶ ἑκὼν μεθίστασο· μὴ δηλαδὴ καὶ ἄκων μεθίστασθαι. ὁ μὲν
οὖν θυάμις ὀξέως θεούς τε ἐπιμαρτυράμενος, καὶ τοσοῦτον ἐπισκήψας, ὡς οὐχ ἧττον καλῶς τοῦ τέλους τυχήσεται. καὶ
διαλλακτὴς ἥσσω τὴν πόλιν, καὶ ἐπικαλέσασθαι τὴν βοήθειαν ἐνθυμούμενος. ἡ δὲ Ἀρσάκη, λόγος οὐδεὶς ἀπὸ
τῆς σῆς προφητείας, μικρὰ ὁρᾷ προφητεύων ἔρως τὴν ἐπιτυχίαν, ἅστε θέλει μεν τε χωρίσασθαι, καὶ τὴν κύ-
βέλην προσκαλεσαμένη περὶ τῶν παρόντων διεσκοπεῖτο. καὶ γὰρ ἤδη καὶ τὸν δρασμὸν τοὺς ἀχθομένους
ὑφορωμένους διὰ ὑποψίας ἐλάμβανε. τῆς Κυβέλης ἅποτε πυνθανομένης εἰ ἐπὶ ξενίαν ἀχθομένην, ποικίλας
δὲ ἄλλοτε ἄλλας προφάσεις ἀναπλαττούσης· καὶ πάντα μᾶλλον ἢ τὴν ὡς ἐρῶσαν αὐτὴν ἀφιξιν μηνύειν προκατα-
λαβούσης. πλὴν οὐ πάντα πᾶσι τὰ τελευταῖα πείθουσα. ἀλλ᾽ ἤδη διὰ τὸν χρόνον καὶ ἀπιστούμενον. τότε δέ ὦ τί
ποιήσομεν ἔλεγεν ὦ Κυβέλη. τίς λύσις ἔσται μοι τῶν περιεστηκότων· ὁ μὲν ἔρως οὐκ ἀνίησιν, ἀλλ᾽ ἐπιτείνεται πλέον
ὡς περὶ ὕλην τοῦ νέου ἀλαμβάνει ὑποπιμπράμενος· ὁ δὲ ἐστὶν ἀπηνὴς τε καὶ ἀμείλικτος· φιλανθρωπότερος τὰ πρῶτα
ἡμῖν φαινόμενος· τότε μὲν ἀπατηλοῖς γοῦν ἐπαγγελίαις παρηγορῶν, νῦν δὲ πάντα πᾶσι καὶ ἀπαρακαλύπτως
τὰ πρὸς ἐμὲ ἀπαγορεύων· ὅ δή με καὶ καταταράττει μᾶλλον, μὴ δή τι περὶ ὧν ἀχθόμενοι ὑπονοοῦμεν καὶ αὐτὸς πέπυ-
σται. καὶ πλέον ἀποδειλιᾷ τὴν πρᾶξιν. λυπεῖ δὲ ἐπὶ πᾶσι μάλιστα μέν, ὡς νῦν ὡς ἑώρων δεῖν τὴν πεπόρευται.
ἡ πάσχω νεύματα, ἢ οὐ πάντως ἄπειρα λέγων· ὀφθῆναι μοι μόνον ἑώρων δεῖ τῆς μιᾶς θεραπείας καὶ δικαίως Ἀρσάκης ἐν
ἀρχῇ ὑποπτεύσεσθαι. μεγάλην φησὶ παθὼν ἐκείνην τὴν πρὸς ἄνδρας ἴυγγα τὴν μάγειαν καὶ σῶμα οἷα βλέμματα. ἀλλ᾽ ἐὰν
ὑπερίδωμεν, ἐμὴν τύχοιμι ... προληφθεῖσαν ὑπὸ τῆς κατηγορίας, ἢ καὶ οὕτω τιμῆς τιμωρίας, ἀπὸ πρὶν ἐντυχεῖν
μοι πιστεύσειν ἐρῶν ὅρον δὲ τῆς. ὥστε ὦ Κυβέλη πάντα κίνει. πάσαν εὕρισκε μηχανήν, πρὸς ὀξύνας τὴν ἄκραν
ἀκμὴν περιεστηκότων καιρὸν ὁρῶσα τῶν πραγμάτων. καὶ ἅμα συνορῶσα ὡς οὐκ ἐστὶ μοι ὅπως ἑαυτὴν ἀποσιωπήσω, φεί-
σομαι ἄλλων. ἀλλὰ παρ᾽ ὅτι πολλὰς πολλάκις τε τοῦ παιδὸς ἐπιχειρήματα. ἀπὸ τῆς ὑπονοίας, οὐκ ἀπὸ συμβολῆς
λαμβάνειν. καὶ ἡ Κυβέλη· παιδὸς μὲν ἔφη τοῦ ἐμοῦ περὶ καὶ περὶ τῆς ἐκείνης ὦ δέσποινα, οὐκ ἀληθῆ δοξάζουσα
γινώσκεις ... αὐτὴ δὲ οὔτε ὑπ᾽ οἴκοις προσιοῦσα ὡς εἰκὸς ἐρωτικῆς ὦ οὔτι μαλακιζόμενον, μὴ ἀγγελίαν
ἐπαλλοιότεροι οὐκ οὔτινες· οὐ γὰρ ὡς ἐστι αὐτοῖς μακρὰ τῆς· ἀλλ᾽ ὡς δουλεύουσιν θεράπειας τὴν μεγάλην· ἀπρά-
κτημα ποτέ, ὀρθῶς ἐγίγνετο· ἀπειλοῦντι μὲν ὡς ἔκγονον καὶ νέον τὴν ψυχὴν νομισθεῖσιν. ἐπεὶ δὲ δὲ καὶ
συνίσταται ὡς ἐρῶμεν, λαμβάνεται τὸ πέρας ὡς δεσποίνης. καὶ μαστιγώμεθα καὶ στρεβλούμεθα, ὑποπιπτόντων τοῖς
βουλεύμασι καὶ δυνάμεσι, μὴ οἱ νέοι θεραπευόμενοι μὴ ὑπερφρονεῖν· βιαζόμενοι δὲ ὑπείκειν. ὥστε καὶ πρὸς
πρᾶξιν κολαζόμενοι, ἃ πρὶν ἐθέλειν κολακευόμενοι. ἀλλὰ δοκεῖς μὲν ἔφη εὖ λέγειν ἡ Ἀρσάκη· πῶς δὲ ἂν, ὦ φίλη,
μετὰ θεοὺς τοῖς ἐμοῖς ὀφθαλμοῖς, ἡ ζωμένον ὁρῶσα τὸ σῶμα ἐκείνου, ἢ καὶ ἄλλως κολαζόμενον. αὐθις αὐτοῦ
μαλακίζη ἔφη. ὡς πρὶν οὖν πρὸς ἐκεῖνον τε γενησόμενον ὀλίγοις στρεβλώσει τοῦ ἐλέσθαι τὸ βέλτιον, καὶ σοὶ
πρὸς μικρὸν ἀνιαθέντι, τυχεῖν τῶν κατὰ γνώμην. ὥστε δεῖ σοι μὴ δὲ λυπεῖν τὸ ὀφθαλμοῖς προσγενόμενον· ἀλλὰ
Εὐφράτῃ παραδοῦσαν, καὶ κολάζειν ἀφεῖσαν, ὡς τί πεπλημμεληκότα, μήτε αὐτὴ ἰδοῦσα ὁρῶσαν. ἀκοὴ γὰρ ὁ-
ψεως τὸ λυπηρὸν κουφότερον· καὶ ἐὰν μεταβαλλόμενον αἰσθώμεθα, πάλιν ὡς ἐλεήσαι ὡς αὐτὸ ἐπιστραφέντα. ἐπεί-
θετο ἡ Ἀρσάκη· ἀπελπίσασα γὰρ ὀργῇ, οὐδεμίαν εἶχε φειδὼ τοῦ ἐρωμένου. τὸ ἐπὶ τὴν δὲ φίλην τὴν ἀποτυχίαν εἰς
τιμωρίαν. καὶ τὸν ἀρχιευνοῦχον μετακαλεσαμένη τὰ δεδογμένα προσέταξεν. ὁ δέ, καὶ φύσει μὲν τὸ ἀμείλικτον
ζηλοτυπίαν ὑποθέμενος, σιγῶν χαλεπὸς δὲ καὶ πάλαι κατὰ τοῦ νεανίου ὡς οὖν ἑώρα τε καὶ ὑπώπτευεν, αὐθις αὐτοῦ
μάστιξι χεῖρας ἐδεῖτο. καὶ ἐπιεικῶς καὶ οὐ ἄνευ ἐσκοῦμεν ... κατακλεισάμενος· καὶ ἀδύτῳ μὲν, προσ-
ποιούμενος δὲ καὶ πυνθανόμενος δῆθεν τὴν αἰτίαν, ὃ δὴ μὲν ἀποκρινόμενος. ἐπιτηδὸν μὲν δὲ ὅσα καὶ μὴ ἐπὶ τῆς κο-
λάσεως, καὶ πλέον ἢ ἐβούλετο Ἀρσάκη καὶ εἶπε τε ἄλλο τιμωρούμενος. ἐφοίτων δὲ ὅσα μὴ ... ἡ κόρη
τὴν Κυβέλην τοῦτο προστεταγμένον· ἡ δέ, ἐφοίτα σὺν αὐτῷ, καὶ προφάσει κρύφα παρασφορέοιεν εἰδήκυῖαι.
οἱ πτερωθέντες ... διῆσαν, καὶ ὑπὸ τῆς σιωπῆς ἐπιπλωόμενοι, ὃ διάλλαξ ὡς ἀποπειρώμενοι, πῶς ἂν τί μάθοιμι
γνώμην τὴν παρούσαν, καὶ ἀπὸ νῦν ὁ δὴ καὶ μαλακώτερον τῶν στρεβλώσεων. ὁ δέ, καὶ πλέον ἀνήρ. τότε καὶ πλέ-

τὸ κάλλιστον ἐρίων παιδευσαμένη· καὶ ἀπὸ σφαγῆς μικρὸν ἐμέλλησεν. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐφίλει θεάσασθαι, ὅτι
σὺν ἀνομοίων βουλευμάτων ἄνομος ὑπερόπτης. Ἐξέμαινε ταῦτα ἀρκούντως τὴν Ἀρσάκην. ἐδιαρραπίσθη
Κελεύσασα, ὡς εἶχε δεσμὸν ἄγετε τὸν ἀλιτήριον, καὶ ἐν τοῖς ὁμοίοις ὄντα κατ᾽ ἀξίαν ἐπιδείξειν τοῖς θερα-
πευτῆρσιν αὐτῆς ἐρρωμένον· πάντη τε ἐλέγα τὰ δεινὰ ἐπιβαλόντας, ἀφαιρεῖ καὶ ταύτην παραδοῦσα φυλάχ-
θησομένην ἐς αὔριον· τήν τε διὰ θανάτου τιμωρίαν ὑπὸ κρίσει τῶν ἐν τέλει Περσῶν ὑφέξουσαν. ἤδη δὲ ἀλλο-
μένη, ἡ οἰνοχοήσασα τὴν Κυβέλην παιδισκάριον, ἣν δὲ ὅτ᾽ ἦν ἴσως ἴσον ἄτροπον τὴν ἐς διακονίαν παρὰ
τὴν πρώτην ὑπὸ τῆς Ἀρσάκης τισὶ μέρεσι δωρηθεῖσα, ἅτε τι πάθος εὐνοίας τῇ πρὸς τὴν Χαρίκλειαν ὑπό
συνηθείας τε καὶ συνδιαίτησει, ἅτε ἐδαιμονία βουλήσει χρησαμένη, ὑπεδάκρυσέ τε καὶ ἐστέναξε. καὶ
ὦ τῆς ἀθλίας ἔφη τῆς οὐδὲν αἰτίας. τῶν δὲ περιεστώτων θαυμασάντων, καὶ σαφῶς ὅ τι λέγοι βουλομένων ἐκ-
φαίνειν ἀναγκαζόντων, αὐτὴ δεδωκέναι διωμολόγει τῇ Κυβέλῃ τὸ φάρμακον· λαβοῦσα τε παρ᾽ αὐτῆς ἐκεί-
νης ἐφ᾽ ᾧ δοῦναι τῇ Χαρικλείᾳ· προληφθεῖσαν τε, ἅτε ὑποθορυβουμένης κατὰ τὴν πρᾶξιν ἀτοπίας, ἅτε ἐκ συν-
ταχθείσης ὑπὸ τῆς Κυβέλης, προτέραν δοῦναι τῇ Χαρικλείᾳ μενούσης, ἢ ὑπαλλάξαι τὰς κύλικας. καὶ τὴν πρεσβύτιν
προσενεγκεῖν, ᾗ ὡς ἦν τὸ φάρμακον. ἵετο οὖν ἐπὶ τὴν Ἀρσάκην εὐθέως· ἕρμαιον ἅπαντες ποιούμενοι, ἐλευθερ-
οῦσθαι ἡμῖν τῶν ἐγκλημάτων τὴν Χαρίκλειαν· αἰδοῖ γὰρ ἤθους καὶ ὄψει, ἐν ὀρρωδίᾳ μὲν ὡς οἰκτος ἔσχηκε
καὶ ἀπόνοια ταῦτα τῆς θεραπαινίδος, πλέον ἐγίνετο οὐδέν. ἀλλὰ καὶ αὐτὴν συνεργὸς εἶναι φήσασα ἡ Ἀρσάκη, δεσ-
μά τε αὐτῇ ἐφουρεῖσθαι ἐς τὴν κρίσιν ἐκέλευσε. τούς τε δυνάστας περὶ τῶν, οἳ τὰ βουλευόμενα ὑπὸ Περσῶν, καὶ δικάζ-
ειν τε καὶ τιμωρίαν ὁρίζειν τὴν ἰσχὺν εἶχον, ἐπὶ τὴν κρίσιν ἐς τὴν ὑστεραίαν παρεκάλει διαπεμψαμένη. καὶ ἤδη ὄντων εἰς ἕω
καὶ προκαθημένων, κατηγόρει μὲν ἡ Ἀρσάκη, καὶ τὴν φαρμακείαν κατήγγελλεν. ἅπαντα ὡς εἶχεν ἀπαγγέλλουσα.
καὶ συνεχὲς ἐπιδακρύουσα τὴν θρεψαμένην· καὶ ὡς τὴν πάντων τιμιωτέραν καὶ εὐνουστέραν ἀπολέσειε. μάρτυρας
τοὺς δικαστὰς ἐπικαλουμένη, ὡς ξένην ὑποδεξαμένη, καὶ πάσης ἀξιώσασα φιλοφροσύνης, τοιαῦτα ἀντιπάθοι. καὶ
ὅλως ἦν πικροτάτη κατήγορος. ἀπελογεῖτο δὲ οὐδὲν ἡ Χαρίκλεια· ἀλλ᾽ ὡμολόγει καὶ αὐτὴ τὸ ἔγκλημα. καὶ τὸ φάρ-
μακον ὡς δοίη συνεπετίθετο· προσετίθει δ᾽ ὡς καὶ τὴν Ἀρσάκην διεχρήσατο ἂν ἡδέως, εἰ μὴ προὐλήφθη. καὶ ἕ-
τερα πρὸς τούτοις. τὴν μὲν Ἀρσάκην ἐκ τοῦ εὐθέως λοιδορουμένη, καὶ παντοίως τοὺς δικαστὰς ἐς τὴν τιμωρίαν
ἐκκαλουμένη· τὰ γὰρ καθ᾽ ἑαυτὴν ἅπαντα τῷ Θεαγένει τῆς νυκτὸς καὶ κατὰ τὸ δεσμωτήριον ἀνακοινωσαμένη, τὰ πρα-
κτέα ἐκ προνοίας τε ἐκ μέρους πυθομένη, συνθεμένη τε ὡς εἰ δεήσοι πάντα θάνατον ἐπαγόμενον αἱρετὸν δέχεσθαι, καὶ ἀπαλ-
λάττεσθαι λοιπῇ ζωῆς ἀνιάτου, καὶ ἄλης ἀνηνύτου, καὶ τύχης ἀσπόνδου, τὰ τελευταῖα τε ὡς ἐδόκει κατασπασα-
μένη, τό τε συνεκτεθέντα ὅρμον, ἃ μὲν καὶ ἀπόρρητα ἐπιφέρεσθαι προνοουμένη, τότε δὲ τῆς ἐσθῆτος ἐν-
τὸς καὶ ὑπὸ τὴν γαστέρα ζωσαμένη, καὶ οἷον ἐντάφιά τινα ἐπιφερομένη, πᾶν ἔγκλημα τε καὶ ἅπαν ἐπαγόμενον
ὡμολόγει. καὶ μὴ ἐπαγόμενον ἂν ἔπλαττεν. ἐφ᾽ οἷς οἱ δικάζοντες οὐδὲν μελλήσαντες, μικροῦ μὲν ἐδέησαν,
ὡμοτέρα τε καὶ περσικὴ τιμωρία ὑποβαλεῖν· ἴσως δὲ τῇ πρὸς τὴν ὄψιν καὶ τὸ νέον τε καὶ ἄμαχον τῆς ὥρας παθόντες,
πυρὶ καταναλωθῆναι κατέκριναν. ἡρπασθεῖσα οὖν αὐτίκα παρὰ τῶν δημίων. καὶ μικρὸν τοῦ τείχους ἔξω τοῦ κήρυ-
κος ἀνακηρύττοντος ὅτι ἐπὶ φαρμακείαις ἐς πῦρ ἀνάγοιτο, συνῳδοὶ ἐκβοώμενοι. πολλοῦ καὶ ἄλλου πλήθους ἐκ τῆς πόλεως
ἐπακολουθήσαντος. οἱ μὲν γὰρ αὐτόπται γεγόνεισαν ἀγομένης. οἱ δὲ, παρὰ τῆς ἀκοῆς ταχίστης καὶ τὸ ἄστυ
διαθεούσης ἐπὶ τὴν θέαν ἠπείχθησαν. ἀφίκετο δὲ καὶ ἡ Ἀρσάκη. καὶ θεωρὸς ἀπὸ τῶν τειχῶν ἐγίνετο. δεινὸν
γὰρ ἡγεῖτο τὴν ὄψιν ἐμφορηθῆναι τῆς ἐς Χαρίκλειαν κολάσεως ἐπιστᾶσα. καὶ ἐπειδὴ τὴν πυρκαϊὰν ὡς ὅτι
μεγίστην ἀνῆψαν οἱ δήμιοι, καὶ τὴν φλόγα ὑποβαλλόντων λαμπρῶς ἐξήπτον, μικρὸν ἐνδοθῆναι αὐτῇ παρὰ
τῶν ἀγόντων ἡ Χαρίκλεια παρακαλέσασα, καὶ ὡς ἑκοῦσα ἐπιβήσεσθαι τῆς πυρᾶς ἐπαγγελλομένη, τὰς χεῖρας
ἐς οὐρανὸν, καὶ καθὸ μέρος ἐπέβαλλεν ὁ ἥλιος τὴν ἀκτῖνα ἀνατείνασα, ἥλιέ τε ἀνεβόησε καὶ γῆ καὶ δαίμονες
ἐπί τε γῆς καὶ ὑπὸ γῆν ἀνθρώπων ἀθεμίτων ἔφοροί τε καὶ τιμωροί, καθαρὰν μὲν εἶναί με τῶν ἐπιφε-
ρομένων, ὑμεῖς ἐστε μάρτυρες. ἑκοῦσαν δὲ ὑπομένουσαν τὸν θάνατον διὰ τὰς ἀφορήτους τῆς τύχης ἐπηρεί-
ας. ἐμὲ μὲν οὖν εὐμενῶς προσδέξασθε· τὴν δὲ ἀλάστορα καὶ ἀθεμίτουργὸν καὶ μοιχαλίδα, καὶ ἐπὶ τῷ στε-
ρήσει νυμφίου τοὐμοῦ ταῦτα δρῶσαν Ἀρσάκην, ὡς ὅτι τάχιστα τιμωρήσασθε. καὶ ἅμα ταῦτα εἰποῦσα, πάν-
των ἐκβοώντων τι πρὸς τὰ εἰρημένα, καὶ ἐπισχεῖν τὴν τιμωρίαν ἐς δευτέραν κρίσιν, τῶν μὲν, παρασκευαζόντων,
τῶν δὲ, καὶ ὁρμησάντων, ἐπέβη προλαβοῦσα τῆς πυρᾶς· καὶ ἐς τὸ μεσαίτατον ἐνιδρυθεῖσα, αὐτή
Μὲν ἐπὶ πλεῖστον ἀπαθὴς εἱστήκει, περιρρεόντων αὐτὴν μᾶλλον τοῦ πυρὸς, ἢ προσπελαζόντων. καὶ λυμαι-
νομένων μὲν οὐδέν. ὑποχωρούντων δὲ, καθ᾽ ὃ μέρος ὁρμήσειεν ἡ Χαρίκλεια· καὶ περιαυγάζεσθαι μόνον καὶ
διοπτεύεσθαι παρεχόντων ἐπιφαιδρυνομένην ἐκ τοῦ περιαυγάσματος τὸ κάλλος, καὶ οἷον ἐν πυρίνῳ
θαλάμῳ νυμφευομένην. ἡ δὲ, ἄλλοτε ἄλλο μέρος τῆς πυρᾶς ἐνήλλατο· θαυμάζουσα μὲν τὸ γινόμενον.
ἐπισπεύδουσα δὲ πρὸς τὸν θάνατον. ἤνυε δὲ οὐδὲν, ὑποχωροῦντος ἀεὶ τοῦ πυρὸς, καὶ ὥσπερ ὑποφεύγοντος
πρὸς τὴν ἐκείνης κίνησιν. οἱ δήμιοι δὲ οὐκ ἀνίεσαν. ἀλλ᾽ ἐνέκειντο πλέον· καὶ τῆς Ἀρσάκης νεύμασιν
ἀπειλητικοῖς ἐγκελευομένης, ξύλα τε ἐπιφορτίζοντες, καὶ τὴν ποταμίαν καλάμην ἐπισωρεύοντες. καὶ
παντοίως τὴν φλόγα ἐρεθίζοντες. ὡς δὲ ἤνυε τοσοῦτον [illegible], ἐπὶ πλέον ἡ πόλις ἐκτετάρακτο, καὶ δαιμονί-
α εἶναι τὴν ἐπικουρίαν εἰκάζουσα, καθαρὸν τὸ γύναιον ἀνεβόα· ἀναίτιον τὸ γύναιον. καὶ προσιόντες, ἀπό

σαν, ἐς τὸ ὀλίγον τι ὑπὲρ ἰδοῦ, τὴν αὐτοῦ φορὰν ἐξεφόρησαν· ἀποσκευασάμενοι δὲ ἐς βραχὺ τῇ φυγῇ, ἐκδραμεῖν αὐτοῖς ἐπέστειλε· τοῖς τε μὲν ἀπὸ τῶν ἵππων ἐρειδομένοις, καὶ διὰ μέσου ὁρμῆς ἐν τάχει, αὐτοῖς ἐς τοὺς χαλινοὺς ἐφιεμένους· οἱ μὲν οὖν ἄλλοι διαδιδράσκουσιν. ἐν τῷ μὲν τινα τοῦ συμμάχου καθ' αὐτὸν ὑποφεύγοντα τοῦ προβόλου τοῦ ὄχθου τῶν ἀντιπάλων ἀποκρύψαντες· ὁ δὲ βραχὺ ἐς ὀλίγον προσπταίσαντι τῷ ἵππῳ συγκατενεχθείς· καὶ θάτερον τοῖν σκελοῖν ἐς τὸ ἀκίνητον προσφύς· ἀλλ' ἰσχυροῦ δὲ σὺν Χαρικλείᾳ σώζει τὸν φορβὴν ἐκ μετάλλων τὴν οὐ κενὴν ἀνήκοντας· ἄνδρα φιλάνθρωπον τὴν ψυχὴν καὶ σῶφρον ἐς ἐλπίδα δυνατόν. πρὸς τῆς σκηνῆς γνώμης ἄγει πρὸς αὐτοὺς σὺν ἵπποις· ἴσως δὲ διαφυγόντας. πλέον δὲ ἑκόντας ὑποκατακλινομένους τοὺς θεωμένους περὶ τῶν Χαρίκλειαν. τὸ μὲν ἄμα τοῦ ὁρᾶν τοὺς ἄνδρας, καὶ τοὺς Αἰθίοπας ἠγάγοντο, ὡς ἐς τὴν Συήνην ἀφικέσθαι πεπρωμένον ἅμα καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις ἀλλοτρίους. καλὸν οὖν ἡ γὰρ τὸ ζῆν ἑαυτοῖς ἐν ἐπιτρέπειν ἄδηλα στρατηγῇ, τοῦ προδήλου τὸν πρὸ δὲ Ὀροονδάτην κινδύνου· καὶ ὁ Χαρίκλεια συνιεῖσα λοιπὸν ὑπὸ τῶν ἡμερωμένων χειρωσαμένους. καὶ εὐελπις ἦν τῶν βελτιόνων. φιλίους μᾶλλον ἢ πολεμίους τοὺς ἐπιόντας ἐπιτιθεμένους· φάζουσα δὲ οὐδὲν τῶν θεαμάτων συγχρωμένων· ὑπομνήσει θεὸς τῆς συμβουλῆς ἐνεδίκνυτο. πλησιάσαντας οὖν οἱ Αἰθίοπας, καὶ τὸν μὲν γράφειν εὔμορφον καὶ ἀπόλλυσθαι ἀπὸ τοῦ εἰδὼς γνωρίσαντας. τοὺς δὲ, ὡς ἀπελθὼν, ὁ δεσμῶν, κάλλος δὲ καὶ εὐγενῆ διαπρέποντας, ὡς ὅτι πρὸς ἐς ἀνδρὸς γενέσθαι. αὐτὸν ἴσως ἀπὸ τῆς θέας ὑπὸ τοῦ τῆς φωνῆς ἐς τὴν πᾶσιν καθ' αὐτὰς, ὡς ἐπὶ ἀμφοτέρων ἢ θατέρου παντὸς τοιούτου. οἱ γὰρ ὅπη προσπίπτοντες, ἀλλὰ μὲν ἐν πρώτοις ὑποθέλοντες, ὁμολογοῦντες ὁμόφωνοι Περσικοῖς καὶ πολεμίους ἐδήλουν. ἀλλὰ ὑπὸ τῆς χρείας ἐδιδάχθησαν· ὡς οὖν ὁ θεαγένης ὑπὸ τῆς σιωπῆς δηλωτικὸς μακρᾶς τῆς πίστεως ἐς βραχὺ τοῦ πένθους, τὰ πρὸς τὴν ἅμα τοῦ στρατοπέδου πρὸς ἀπεκρίνατο. ἑαυτὸν δὲ ἐς τὴν Χαρίκλειαν, ἐς κοινὰς μόνας πρὸς τὸ πρότερον αἰχμαλώτους γενομένους· τὸ πρὸ δὲ Αἰθιόπων, ὑπὸ χρηστοῦ κατεχομένους, ἠξίουν φέρεσθαι ἐς προῖκα λαβόντας ἄγειν. ἐν πρώτην ὡς πρᾶγμα ἐμμεῖναι, βασιλέως δῶρον προσάγειν. τῶν ἀνθρώπων τοῦ στρατοπέδου σημείωσιν. πρὸς γὰρ βασιλεῦ συλλαβεῖν, ὀφθαλμοὶ καὶ ἀκοαί, τὸ ἀμοιβαῖον. οὐ γὰρ ὡς συγγνώμης ἐπὶ σοὶ τῆς εὐνοίας μεταστρέψειε· ἀλλὰ μόνη τῇ πίστει αὐτῶν ἀρτίως. τοὺς δὲ νέους, δῶρον δὲ κάλλιστον, διακονίας ἐν αὐλῇ τοῦ βασιλέως ἐσομένους. ὑπὸ γοῦν αὐτίκα τῶν ἵππων ἐπιβαίνοντας· τὸ μὲν, διὰ τραυματίαν. τοὺς δὲ, ὡς ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἐς τὸ ἐπὶ ... σώζεσθαι τῆς πορείας, ἴσως τάχει προσδοῦναι τοῦτο. καὶ ὥσπερ ... πρὸς ἄνδρα μάτην προσαναφερομένους καὶ προσοδίων γινομένων. ξένοι ἐν δεσμοῖς τὴν στεφάνην αὐτοῖς ὀλίγον προσάγειν ... τὴν αὐτοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς τάλαν πείσαντες οὐκ ἦγον τὸ πλέον ἢ προεπεπόνθεσαν, ὡς αἰχμαλώτους τὰ πρὸς τὸ πολὺ ὕστερον ὑπηκόους δορυφορούμενοι. καὶ οἱ μέν, ὧδε πράξαντες ἦσαν:–

Ἡλιοδώρου, Αἰθιοπικῶν λόγος ἔνατος: θ'

Ἡ μὲν δὴ Συήνη πολιορκίᾳ λαμπρῶς ἤδη περιεσχῆτο· καὶ ὥσπερ δ' ἀρκύσιν ἁπανταχόθεν ἐκ τοῖς ἴσοις εἰλεῖτο. ὁ γὰρ Ὀροονδάτης ὅσον οὔπω πλησιάζειν τοὺς Αἰθίοπας αἰσθόμενος, καὶ τοὺς καταράκτας ὑπερβεβηκέναι ἐπὶ τὴν Συήνην ἐλαύνειν, ὀλίγον ἔφθη προεισελάσας ἐς τὸ ἄστυ. καὶ τάς τε πύλας ἐπικλεισάμενος, καὶ τὰ τείχη βέλεσί τε καὶ ὅπλοις καὶ μηχανήμασι φραξάμενος, ἐκαραδόκει τὸ μέλλον. ὁ δὲ τῶν Αἰθιόπων βασιλεὺς Ὑδάσπης, ἐπειδὴ πόρρωθεν ἐς ἐλαύνειν μέλλοντα ἐς τὴν Συήνην τῇ πρὸς προκατειλῆφθαι, ἐς τὰ ἐπὶ διαζωσθέντε προφθῆναι συμβαλεῖν καθ' ὑπόνοιαν, ἐπειδὴ ἀφίκετο τῇ πόλει τὸ στρατόπεδον. καὶ ἐς κύκλον τὰ τείχη περιέχει, ἀπροσμάχους ἐν μόνῃ τιθεὶς προσεκάθητο, μυρίασι τὸ πλῆθος ἀνθρώπων ὅπλων τε πλήθει ἐν τῷ σύνηθες τὰ συνηθέστερα πεδία στενοχωρεῖ. εὐθέως καταλαβόντας αὐτὸν οἱ κατάσκοποι, τοὺς ἀλόντας προσῆγον. ὁ δέ, ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν καὶ τὸ ὄψει τῶν μέσων ἐμμένειν, αὐτόθεν πρὸ τοῦ διά, καὶ οὐκ ἐς θεὸν ὑπὸ τοῦ νεανίσκου τῆς τύχης πυνθανόμενος. φαινομένου δὲ ἐπὶ πλέον τῆς συμβολῆς, δεσμίους προσαγομένων. καὶ ὁ Ὑδάσπης, ἐξ ἀρχῆς δεσμίους ἡμῖν οἱ τοῦ πολέμου ἐκ τῶν προσώπων παραδίδωσι. ἐν οὕτοι μὲν ἔφη πρὸ τοῦ ληφθέντας, εἰς ἀπαρχὴν τοῦ πολέμου σωζέσθωσαν κατὰ τὰς ἐπινικίους θυσίας τοῖς πατρίοις θεοῖς ... φρουρὰν ... τοὺς δὲ καὶ τοῖς ἀκμαιοτάτοις ... τούτους ἐς τοὺς αἰχμαλώτους ... φρουρὰν ἀποκληρώσαι· τά τε ἄλλα σὺν ἐπιμελείᾳ ... καὶ δίαιταν ἀφθονον παρέχειν, ἐν ... καθαρεύοντας φυλάττειν, οἱονεὶ ... ἐπιτεθησομένους ἐπιστάλας. καὶ ... ἐν χρείᾳ ἐπιβάλλειν· ὅσα γὰρ οἱ δὲ πρὸ ἄλλοις ἐς τὰς χρείας, ταῦτα παρ' Αἰθίοψιν ὁ χρεὼν ἐνομίζετο. καὶ οἱ μέν, τὰ προστεταγμένα ἔπραττον, ὡς ... προστεταγμένον ... ἐλπίσι τε ... τῆς ἐλευθερίας παρεσκεύαζον ... πλέον παρὰ χρόνον ... τοῖς αἰχμαλώτοις ... τὸ τὴν δὲ καὶ ... ἐν ... τῆς λαμπρᾶς ἐφήμερα ... ταῦτα ἡμᾶς ἡ τύχη τὰ μᾶλλον φιλανθρωπεύειν ... χρεὼν ... μέρομεν· καὶ ... πλουτοῦντας ... θεάγενης ... ἐν Χαρίκλεια καὶ ... ἐπῆρεν ... καὶ τοῖς ἐκ θεοῦ προρρηθεῖσιν ἐπηγγελμένου. καὶ χρησθὲν ἐλπίσι καὶ ... ὁ δὲ Ὑδάσπης ἐπειδὴ τῇ Συήνῃ προσέβαλε, αὐτόθεν τε καὶ τὰ τείχη αὐτοῖς ... τὴν πόλιν ἐλπίσαι ... ἐς μάχην ἀπεκρίνατο ... ὑπομένουσα. ἔργω τε λαμπρῶς ἀμύνεσθαι ... καὶ προσέχειν ... ἐπιχλευασάντων, ὀργὴν ... τοῦ ... τὴν ἀρχὴν ὅλως ... διανενοημένον, ἀλλὰ μὴ παρὰ

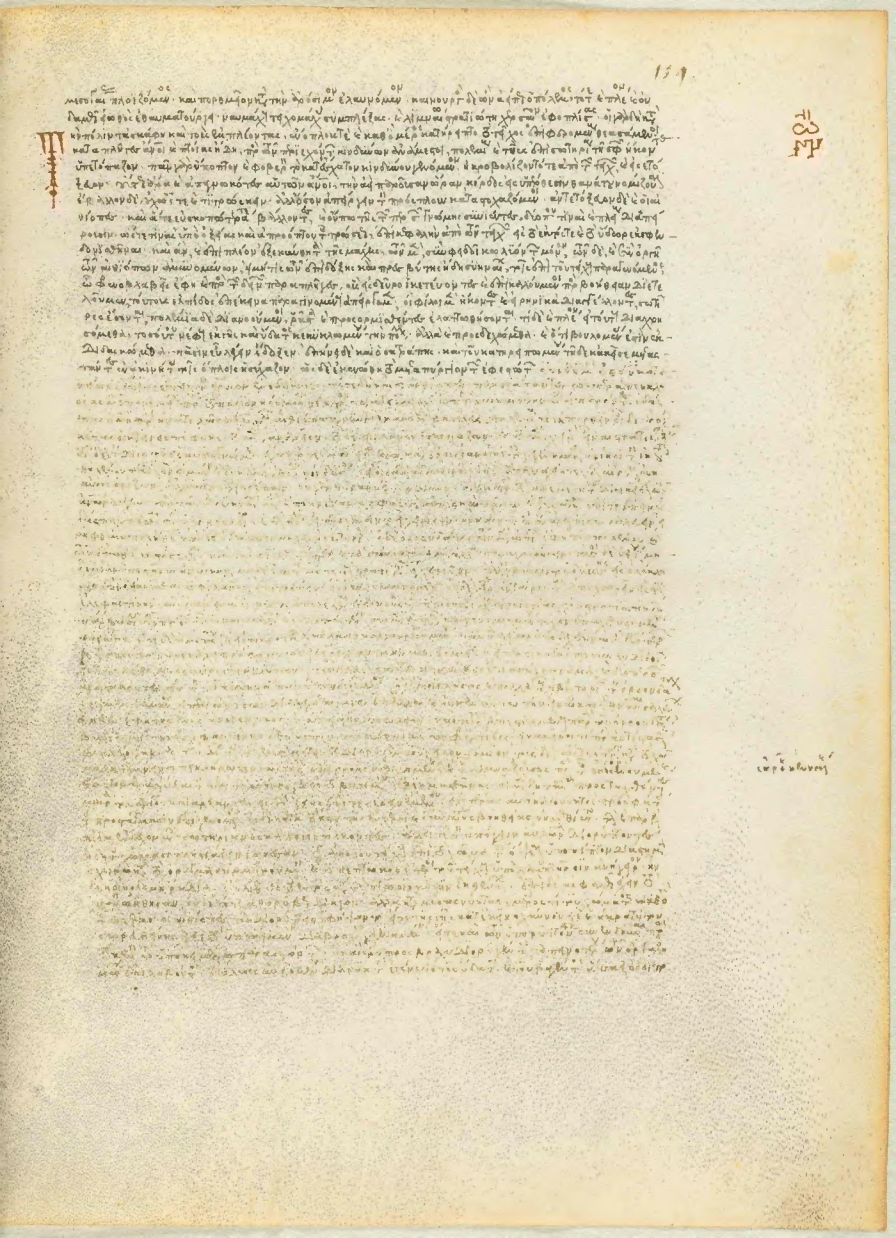

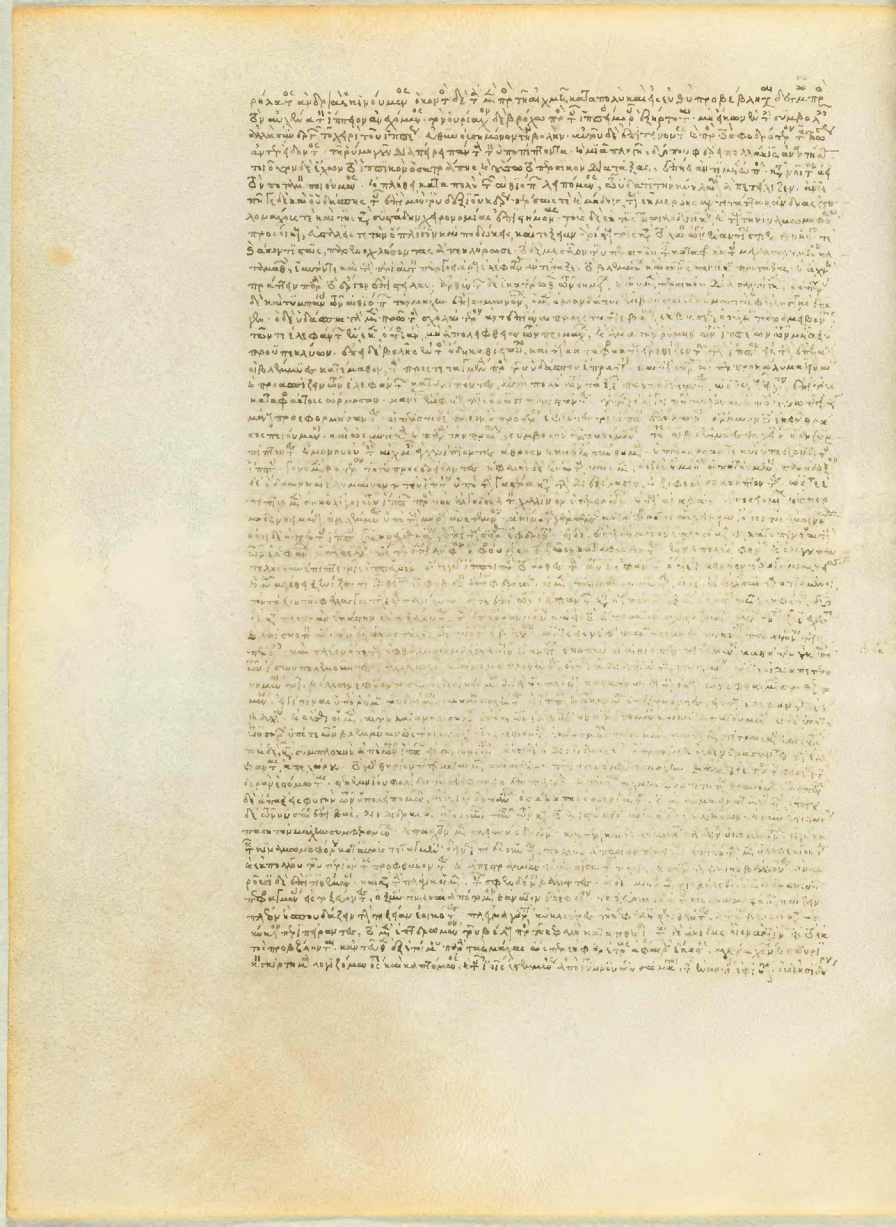

[illegible]

ἡλιοδώρου αἰθιοπικῶν ἱστορίας δέκατον

[illegible]

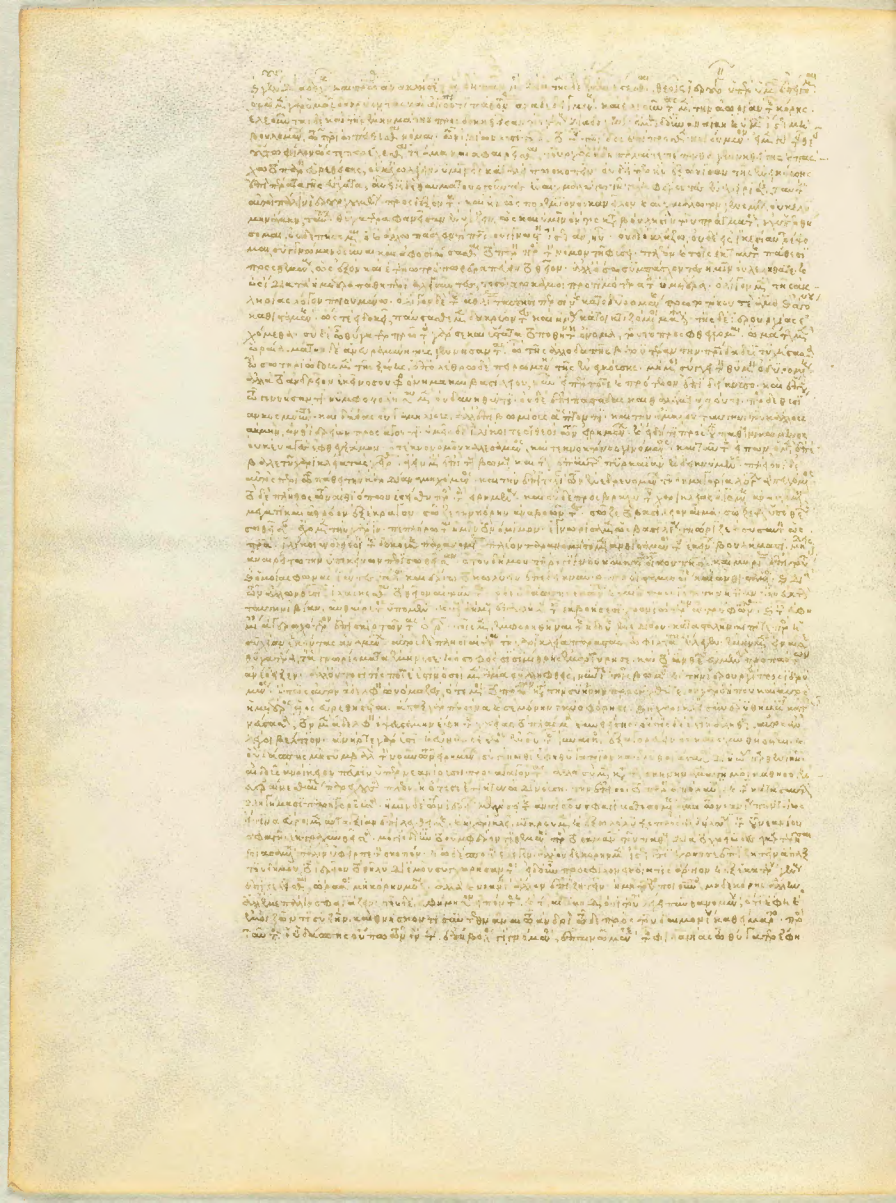

[illegible]

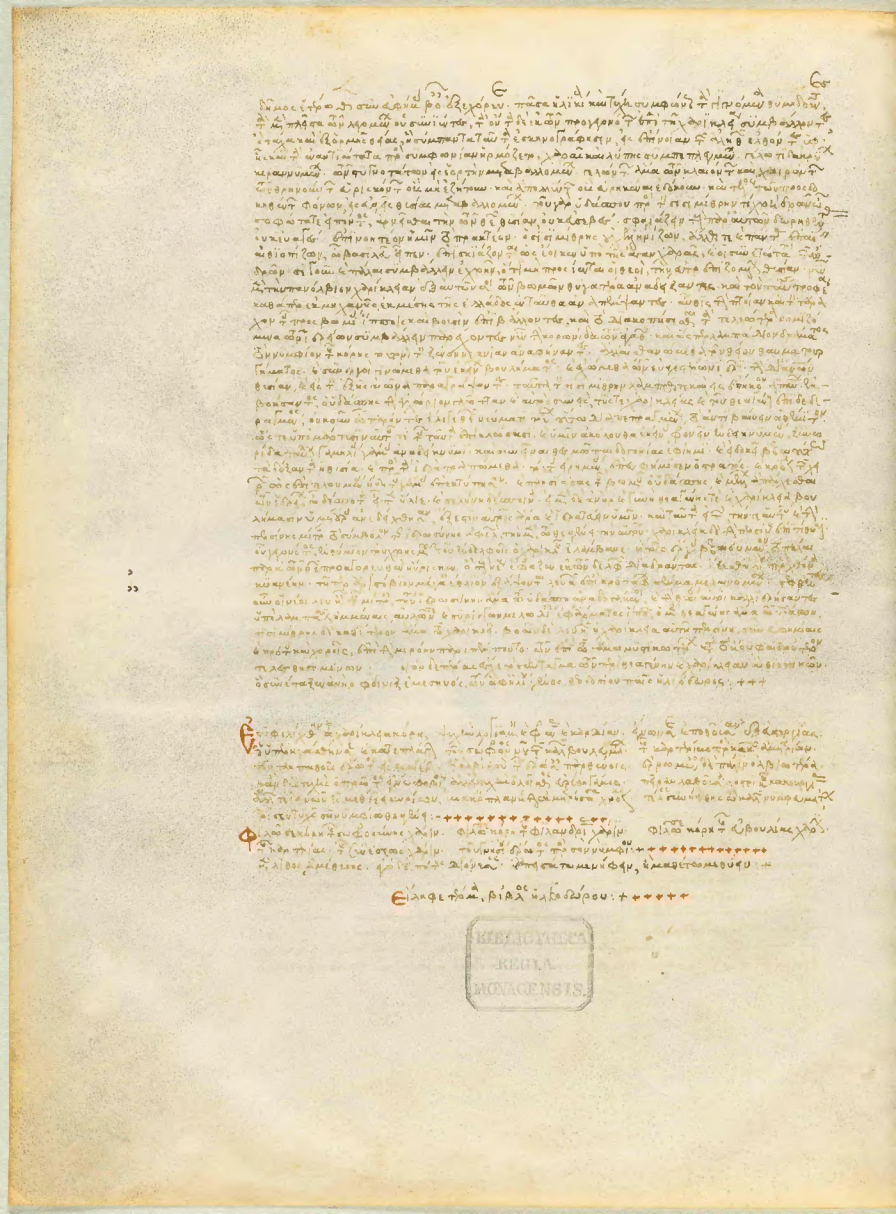
BIBLIOTHECA REGIA MONACENSIS.

EX ELECTORALI BIBLIO-
THECA SERENISS. VTRIVSQ;
BAVARIAE DVCVM.

D. Joachimus Camerarius Medicus
Reip. Norimb. Ao 1577. Die 22. Maij
hunc librum Bibliothecae Ducali consecravit.

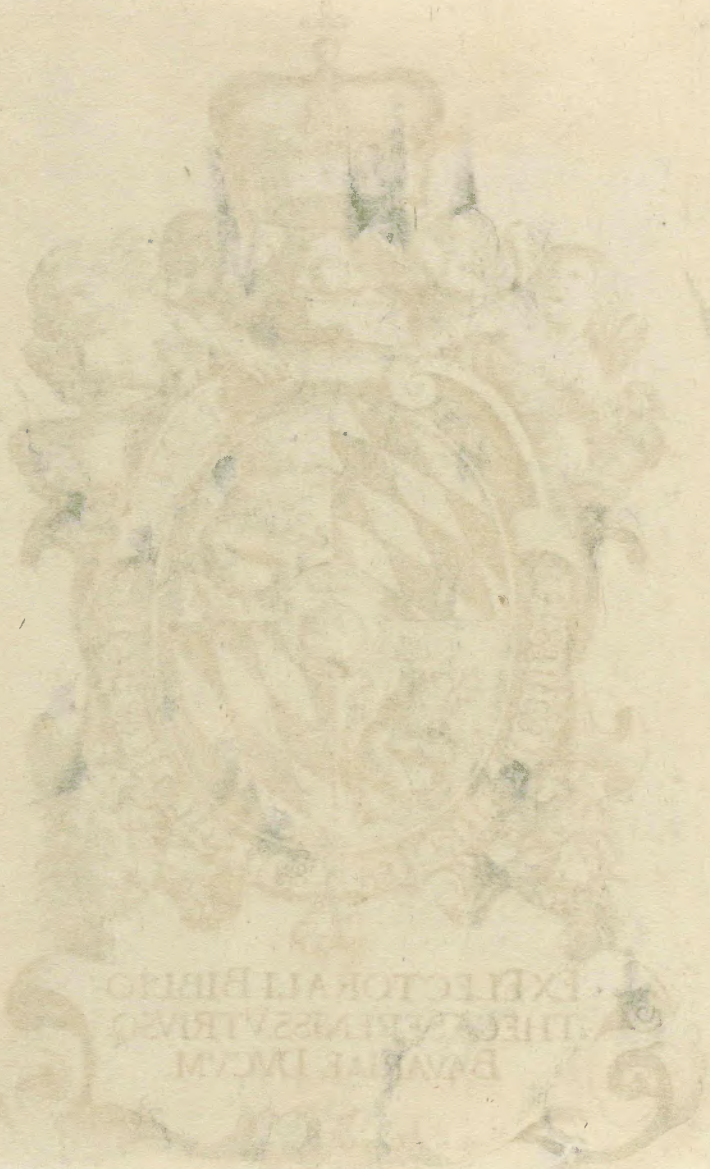

I'

Ex Bibliotheca Sereniss.rum
Vtriusq; Bauariæ Ducum.
1618.

D. Joachimus Camerarius Medicus
Reip. Norimb. A° 1577. Die 23. May.
huic Bibliothecæ Ducali consecrauit.

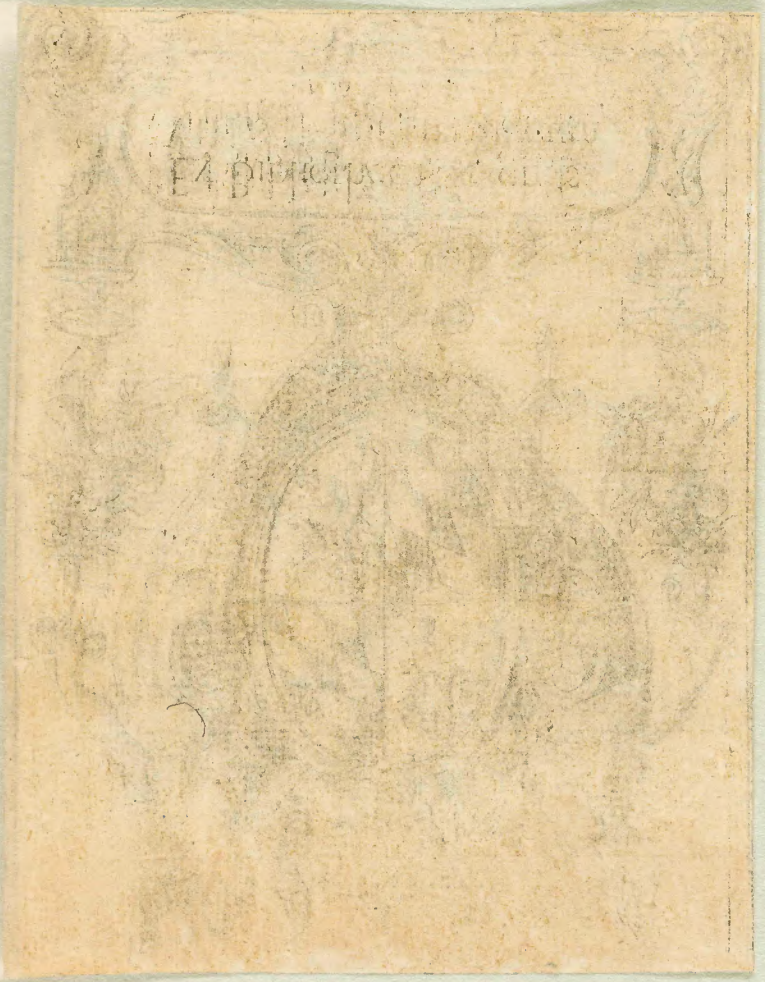

I'

D. Joachimus Camerarius Medicus
Reip. Norimb. Ao 1577 Die 23. Maij
[illegible] B. Hieronymi Ducalis consecrauit.

r. 1989 Ausgang: 8. IX. 1958
. Schäden: " "
. Behandlung: 18 25
. Besonderheiten:

IBR Nr. 5274
Jahr: 1997